

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִגְגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאָבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּכָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת גְּבוּיָם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי גְבוּיָם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצֵת הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּנוּ אֲחֵרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שִׁמְחָלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:
וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר פֶּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ: יֵשֹׁא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:
וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק

בו יסופר היאך ששאלו לאלעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מְזֻמָּר נֶאֱמַר יְהוָה | לְאֹדְנִי שָׁב לִימִינִי עַד־אֲשִׁית אֲיִכֶיךָ הָדָם לְרִגְלֶיךָ: ב מָטָה עֶזְרִי
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רֹדֶה בְּקֶרֶב אֲיִכֶיךָ: ג עֲמָךְ נִדְבַת בֵּינִם חִילֶךָ בַּהֲדַר־קֹדֶשׁ מִרְחֹם מִשְׁחָר
לֵךְ מִלִּי יִלְדָּתְךָ: ד גִּשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אֶת־הַכֹּהֵן לְעוֹלָם עַל־דְּבָרָתִי מִלְכִּי־צֶדֶק: ה אֹדְנִי
עַל־יְמִינֶךָ מִחֵץ בְּיוֹם־אָפּוּ מְלָכִים: ו יָדִין בְּגוֹיִם מָלֵא גִּוְיוֹת מִחֵץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה:
ז מִנְחַל בְּדֶרֶךְ יִשְׁתָּה עַל־פֶּן יָרִים רֹאשׁ:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:
א הִלְלוּהָ | אֲשֶׁר־אִישׁ יִרְאֶה אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ יִדּוֹר
יִשְׁרָיִם יִבְרָךְ: ג הֶזְנוּ־עֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לְיִשְׁרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצָדִיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאךָ יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכָר
עוֹלָם יְהִי צָדִיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נֶכּוֹן לְבֹו בִטָּח בִּיהוָה: ח סִמּוֹךְ לְבֹו לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמֶדֶת לָעַד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שִׁנּוּי יַחֲרֹק וְנֶמֶס תְּאֻנָּת רָשָׁעִים תֵּאבֵד:

מזמור קיא נדפס לקמן עמ' קיב

פירוש יהל אור למזמור קיא נדפס לקמן עמ' קעב

"דבר מלכות" מודפס ב: **דפוס ידיעות תקשורת** בכ - 50,000 עותקים

מתוכם הודפסו

5,000 עותקים על ידי:

03-9606459

8,000 עותקים על ידי:

ר' אליעזר חיים שי

לפידות

ומשפחתו

בואנוס איירס ארגנטינה

המעוניינים להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" יפנו ל:

פאקס: 03-9606108 או מייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA@DvarMalchus.Org

מוכר בהוצאה עסקית

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כא) עין יעקב מסכת יומא	קכז
ב) מזמורי תהלים קי"א קי"ב	ג	כב) מסכת כריתות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה כמה מעלות טובות למקום עלינו		מדף יג עד דף כ	קכח
ה			
ד) מכתב כללי ערשי"ק י"א ניסן, ה'תשמ"ה	יד		
ה) לקוטי שיחות – חג הפסח		כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ו) בלה"ק) כך יז	יט	אדמו"ר הזקן	קסה
ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכו"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי		כד) שולחן ערוך הלכות שבת	
ח) יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כג	אדמו"ר הזקן	קסה
ט) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה ז"ל		כה) תורה אור	
י) שניאורסאהן חוברת ו, תרגום מאידיש	כד	אדמו"ר הזקן	קסו
יא) ילקוט גאולה ומשיח – חג הפסח	כה	כו) שערי אורה	
יב) שיעור יומי חומש לשבוע חג הפסח	כו	אדמו"ר האמצעי	קסז
יג) שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח	נ	כז) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	
יד) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר ה"צמח צדק"	קסז
טו) לשבוע חג הפסח	נא	כח) תורת שמואל תרל"ב	
טז) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן	סב	אדמו"ר מוהר"ש	קסח
יז) לוח "היום יום" לשבוע חג הפסח	סד	כט) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סז	אדמו"ר מוהרש"ב	קסח
יט) שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :		ל) ספר המאמרים ה'תרפ"ו	
טו) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הפסח	ע	אדמו"ר מוהרי"צ	קע
טז) – פרק אחד ליום לשבוע חג הפסח	קג	לב) רשימת תרנ"ב	
יז) – ספר המצוות לשבוע חג הפסח	קיא	אדמו"ר מוהרי"צ	קע
יח) משיחת ערב חג השבועות ה'תשמ"ה	קיג	לג) אגרות קודש	
יט) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהרי"צ	קעב
שמואל-ב פרק כב, תהלים פרק מה-מו	קiz		
כ) משניות מגילה – מועד קטן		לד) לוח זמנים לשבוע חג הפסח	קעג
ביאור קהתי	קיט	לה) סדר מצות הדלקת נרות לחג הפסח	קעה

ביאור בדרך אפשר

1 בני ישראל משבחים את הקדוש-ברוך-הוא על החסדים והטובות שעשה
2 ביציאת מצרים ואומרים:
3 **כִּמָּה מַעֲלֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם לְקדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא עֲלֵינוּ¹** ומונים
4 חמישה עשר מעלות טובות שהקדוש-ברוך-הוא עשה לנו ביציאת מצרים,
5 ו**לְהִבִּין²** את המשמעות
6 הפנימית של **עֲנִין ט"ו**
7 **הַמַּעֲלֹת שֶׁחֲשִׁיב כָּאֵן בְּכָלֹת הָעֲנִין**
8 **כָּאֵן בְּכָלֹת הָעֲנִין**
9 **דִּיצִיאת מִצְרַיִם, יֵשׁ**
10 **לְהִקְדִּים וּלְבָאָר תַּחֲלִילָה אַת**
11 **עֲנִינוּ שֶׁל יוֹסֵף הַצַּדִּיק, בְּנו**
12 **שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, שִׁישׁ לוֹ קֶשֶׁר**
13 **מִיּוֹחַד לַעֲנִין יִצִּיאת מִצְרַיִם**
14 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³ בַּתּוֹרָה בְּסִיפּוֹר**
15 **מִכִּירַת יוֹסֵף וְיוֹסֵף הוֹרֵד**
16 **מִצְרָיִם, שְׁעַל-יְדֵי יִרְדָּת**
17 **יוֹסֵף לְמִצְרַיִם וְכֹל**
18 **הַשְׁתַּלְשֻׁלֹת הַדְּבָרִים שֶׁהִיִּיתָה**
19 **בַּעֲקֻבוֹת זֹאת הָיְתָה יְכוּלָה**
20 **לְהִיטֵת אַחֲרֵי-כֵן בְּסוּפּוֹ שֶׁל**
21 **דְּבַר הַיִּצִּיאת מִמִּצְרַיִם.**
22 **וְהוֹלֵךְ וּמִבְּאָר אַת עֲנִינוּ שֶׁל**
23 **יוֹסֵף:**
24 **דְּהֵנָּה, בְּיוֹסֵף כְּתִיב⁴ כְּתוּב**
25 **בַּתּוֹרָה, בְּבִרְכַּת יַעֲקֹב לְבָנָיו בֵּין**
26 **פֶּתַח יוֹסֵף בֵּין פֶּתַח עֲלִי**
27 **עֵין, וְצָרִיף לְהִבִּין מֵהוּ**
28 **עֲנִין ב' פְּעָמִים פּוֹרֵת**
29 **שְׁנָאֲמַר גַּבִּי יוֹסֵף, שְׁמַצַּד**
30 **זֶה בְּגַל מַעֲלֹת הַיִּיחֻדִּית**
31 **שְׂבָאָה לְבִיטוּי כִּכֵּן שְׁכָתוּב**
32 **פְּעָמִים "פּוֹרֵת" הָיְתָה עַל-**
33 **יְדוֹ הַנְּתִינָת כַּח' עַל**
34 **יִצִּיאת מִצְרַיִם שֶׁל בְּנֵי**
35 **יִשְׂרָאֵל. וְיוֹבֵן זֶה בְּהִקְדִּים**
36 **כְּדִי לְהִבִּין אַת עֲנִין הַגְּאוּלָּה**
37 **וְהַיִּצִּיאת מִמִּצְרַיִם יֵשׁ לְהִקְדִּים וּלְבָאָר אַת עֲנִין גְּלוֹת מִצְרַיִם לְפִי**
38 **הַמַּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים, שְׁמַצְרִים הוּא אוֹתִיּוֹת מִצְרַיִם⁵.**
39 **וְהָעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁶ כִּמָּה אֶרֶץ אֲפִים**
40 **לְפָנָיו כִּמָּה הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא סָבֵל וּמֵאֲרִיךְ אֵף וְאֵינוּ מְהֵרָה לְהַעֲנִישׁ אַת**
41 **הַחוּטָאִים, שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מְכַעֲסִין וּבָאִין כּו' אֲבֵל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-**

ביאור בדרך אפשר

42 הוא לא מיהר להעניש אותם אלא המתין עשרה דורות ורק אחר כך "הביא
43 עליהם את מי המבול", וְהֵינּוּ, שְׁמַכְחִינָת אֶרֶץ אֲפִים מִידֵּתוֹ שֶׁל
44 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא להיות סָבֵל וְאֵרֶךְ אֲפִים נִמְשָׁךְ הָעֲנִין דְּמֵאֲרִיף אֵף
45 שאֵינוּ מְהֵרָה לְהַבִּיא עוֹשׁ עַל הַחוּטָאִים (אֶף-עַל-פִּי שְׁמַכְעִיסִין וּבָאִין
46 כּו'). וְעֲנִין זֶה לְמָדוּ
47 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁷ מִמָּה
48 שְׁכְּתוּב⁸ בַּתּוֹרָה אֶרֶץ אֲפִים
49 בַּלְשׁוֹן רַבִּים, וּלְכַאוּרָה אֶרֶץ
50 אֵף בַּלְשׁוֹן יַחֲדִי מְבַעֲיָא לִיָּה
51 צָרִיךְ הִיא לִמְרָ, אֵלָּא שֶׁאֵכֵן
52 הַכְּתוּב מְלַמֵּד שִׁישְׁנָם שְׁנֵי עֲנִינִים
53 בְּמִידֵּתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא
54 לְהֵאֲרִיךְ אֵף כִּיּוֹן שְׁמֵאֲרִיף
55 אֵף לְצַדִּיקִים וּמֵאֲרִיף אֵף
56 לְרָשָׁעִים, וְהֵינּוּ, שְׁאֵם
57 הִיא כְּתוּב אֶרֶץ אֵף בַּלְשׁוֹן
58 יַחֲדִי, הֵינּוּ אוֹמְרִים
59 שְׁמֵאֲרִיף אֵף לְצַדִּיקִים
60 בְּלִבָּד וְרַק לְגַבִּי צַדִּיקִים
61 הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא סָבֵל, אֲכָל
62 כִּיּוֹן שְׁכְּתוּב אֶרֶץ אֲפִים,
63 בַּלְשׁוֹן רַבִּים, הֵנָּה מְהוֹסְפַת
64 הָאוֹתִיּוֹת יו"ד וּמֵ"ם סוּפִית,
65 שֶׁהִיא הַתּוֹסַפַּת הַמְּהַפְכַת לְשׁוֹן
66 יַחֲדִי לְלִשׁוֹן רַבִּים לְמָדִים
67 שְׁמֵאֲרִיף אֵף גַּם לְרָשָׁעִים
68 שׁוֹר כְּמוֹכֵן מִידַת סְבִלּוֹת גְּדוּלָּה
69 יוֹתֵר. וְזֶהוּ עֲנִין מִצְרַיִם,
70 שְׁמֵאֲוִיּוֹת יֵם, דְּהֵינּוּ
71 שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת יו"ד וּמֵ"ם
72 סוּפִית שְׁבָאֲרֵף אֲפִים,
73 נִמְשָׁךְ "מִצְרַיִם" שֶׁהוּא עֲנִין
74 גְּלוֹת מִצְרַיִם וּכְפִי שֶׁהוֹלֵךְ
75 וּמִבְּאָר הַלֵּךְ, אֵף אֶף-עַל-
76 פִּי-כֵן לְמִרוֹת הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
77 הוּא עוֹשֶׂה אַת גְּלוֹת מִצְרַיִם,
78 בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר הָיְתָה הַיִּצִּיאת מִמִּצְרַיִם, וְהֵינּוּ לְפִי שְׁבָעֲנִין אֶרֶץ
79 אֲפִים אֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל⁹ מֵאֲרִיף אֵף וְגָבֵה דִּילִיָּה וְגוֹבָה אַת
80 שְׁלוֹ, כְּלוֹמַר שֶׁאֵמָנָם הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא סָבֵל וְאֵינוּ מְהֵרָה לְהַעֲנִישׁ אֵלָּא מִמִּתֵּן
81 וּמֵאֲרִיךְ אֵף, בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר הוּא גּוֹבָה אַת שְׁלוֹ וְנוֹתֵן אַת הָעוֹשׁ הַמְּגִיעַ וְלִכְנֵן,
82 אֶף-עַל-פִּי שְׁמַצַּד בְּחִינַת אֶרֶץ אֲפִים (שְׁמֵאֲרִיף אֵף גַּם

(1) נוסח הגדה של פסח. (2) בכל הבא לקמן — ראה ד"ה זה תרל"ג (סה"מ תרל"ג ח"א ע' קצז ואילך). (3) וישב לט, א. (4) ויחי מט, כב. (5) פרי עץ חיים שער חג המצות פ"ז. (6) אבות פ"ה מ"ב. (7) עירובין סב, א. (8) תשא לד, ו. (9) ירושלמי תענית פ"ב ה"א. תנחומא תשא כו.

ביאור בדרך אפשר

1 לְרַשְׁעִים) נִמְשָׁךְ גְּלוֹת מִצָּרִים, מִכָּל-מָקוֹם, בֵּין שְׁגָבָה
2 דִּילִיָּה, לאחר שִׁנְכָה את שלו ונתן את העונש שהיה צריך לתת אֲזִי נַעֲשִׂית
3 הַיְצִיאָה מִמִּצְרַיִם כּו'. וְהַמִּשְׁכָּה זֹה לְהִיּוֹת וְגָבָה דִּילִיָּה גּוֹבָה
4 את שלו (לאחר שמסתיים הזמן שבו מאריך אף) הִיא עַל-יְדֵי יוֹסֵף.

וְצִרְיָה לְהִבִּין, דְּכִיּוֹן

5 שְׁעָנָן מֵאֲרִיף אֵף הוּא
6 מִמִּדּוֹתָיו שֶׁל הַקֶּבֶ"ה
7 והדבר נמנה בין י"ג מידות
8 הרחמים (בפסוק "ה', ה' אֶל-
9 רחום וחנון ארך אפיים...")
10 שֶׁהֵם המידות של הקדוש-
11 ברוך-הוא הם בְּלִי גָבוֹל שהרי
12 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו לא
13 נתן תחת כל מדידה והגבלה
14 מכל סוג שהוא, אִם כֵּן, מִפְּנֵי
15 מֵה לְבַסּוֹף גָּבָה דִּילִיָּה
16 גּוֹבָה את שלו וכן מעניש, הרי
17 מֵאֲחֵר שְׁמִדּוֹתָיו הֵם בְּלִי
18 גָבוֹל הִיא רְאוּי שִׁיאֲרִיךְ אֵף
19 ללא גבול ולא רק למשך זמן
20 כזה או אחר (ולו למשך זמן
21 ארוך)?

22 (ב) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים מֵה שְׁכָתוֹב בְּסִפְרֵי¹⁰ עַל
23 הַפְּסוּק¹¹ מִי פִּהּוּי' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קִרְאָנוּ
24 אֵלָיו, אֵלָיו וְלֹא לְמִדּוֹתָיו. וְלִכְאוּרָה אֵינוּ מוֹכֵן, דִּהְנָה
25 יְדוּעַ שְׁשִׁמּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ הֵם בַּעֲשֹׁר סְפִירוֹת (מִדּוֹת), וְהָרִי
26 אָנוּ קוֹרְאִים לְשִׁמּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְכִמּוֹ שְׁמִצְנוּ בַּתּוֹרָה אֶל-
27 נָא רְפָא נָא לָהּ¹², שֶׁהוּא עֲנִין הַקְרִיאָה וְהַתְּפִלָּה לְשֵׁם
28 אֶל, וְאִיךְ מִתְאִים זֶה עִם עֲנִין אֵלָיו וְלֹא לְמִדּוֹתָיו.
29 וּמִבְּאֵר בְּזֶה¹³, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין שְׁמּוֹתָיו לְמִדּוֹתָיו,
30 שְׁמִדּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ הֵם בְּהַגְבָּלָה, וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם מִדּוֹת
31 עַל שֵׁם הַמִּדְיָה כּו', וְהִינוּ, דִּהְגֵּם שְׁאִינִם כִּמּוֹ נִבְרָאִים
32 שֶׁהֵם נִפְרָדִים, אֲלֹא הֵם בְּתַכְלִית הַיְחוד כּו', וְהֵם
33 אֱלֹקוֹת, מִכָּל-מָקוֹם, הָרִי הֵם בְּהַגְבָּלָה, וְלִכֵּן אֲסוּר לָנוּ
34 לְקַרְא לָהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל אֲלֵיהֶם חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, אֲלֹא הַתְּפִלָּה
35 וְהַקְרִיאָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בְּלִבְד. אֲמָנָם
36 עֲנִין הַשְׁמוֹת אֵינוּ בְּמִדּוֹת אֲלֹא בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּפִי
37 שְׁנִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ.
38 וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְׁמוֹת הִיא כָּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם
39 נִמְשָׁךְ אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ, אֲבָל הַהִשְׁפָּעָה בָּאָה מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ,
40 מוֹכֵן, דִּהְנָה יְדוּעַ

41 שְׁשִׁמּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ הֵם בַּעֲשֹׁר סְפִירוֹת (מִדּוֹת), וְלִדְוֹגְמָה שֵׁם הוּי'
42 קָשׁוֹר בְּמִידַת הַחֶסֶד וְהַגִּילּוּי, שֵׁם אֱלֹקִים קָשׁוֹר בְּמִידַת הַגְּבוּרָה וְהַצְמֻצוֹם
43 וְהָרִי כֹאשֶׁר אֲנוּ פּוֹנִים אֶל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִתְפַּלְלִים אֵלָיו אָנוּ קוֹרְאִים
44 לְשִׁמּוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, וְכִמּוֹ שְׁמִצְנוּ בַּתּוֹרָה בַּתְּפִלָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבְּנוּ
45 לְקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְשִׁלּוֹחַ רְפוּאָה לְמִרֵּים אַחֲתוֹ, שֶׁהִיָּתָה בְּנוֹסָה אֶל-נָא
46 רְפָא נָא לָהּ¹², שֶׁהוּא עֲנִין הַקְרִיאָה וְהַתְּפִלָּה לְשֵׁם אֶל,
47 וְאִיךְ מִתְאִים זֶה עִם עֲנִין אֵלָיו וְלֹא לְמִדּוֹתָיו שֶׁשִּׁמְעוּ שֶׁאֵין
48 לַפְּנוֹת לְמִידּוֹתָיו וּשְׁמוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֲלֹא רַק אֵלָיו?.

49 וּמִבְּאֵר בְּזֶה¹³ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, שִׁישׁ הַפֶּרֶשׁ הַבְּדֵל בֵּין שְׁמוֹתָיו
50 שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמִדּוֹתָיו וּבַעֲקֻבַּת הַהַבְדֵּל הַזֶּה אֵין לַפְּנוֹת

ביאור בדרך אפשר

51 ל"מידותיו" אבל כן ראוי לפנות ל"שמותיו", וההבדל הוא שְׁמִדּוֹתָיו
52 יִתְבָּרַךְ הֵם בְּהַגְבָּלָה (מְסוּיִמָּת), וְלִכֵּן נִקְרָאִים בְּשֵׁם מִדּוֹת עַל
53 שֵׁם הַמִּדְיָה וְהַהַגְבָּלָה כּו', וְהִינוּ, דִּהְגֵּם שְׁאִינִם כִּמּוֹ נִבְרָאִים
54 שֶׁהֵם נִפְרָדִים הַנִּבְרָאִים שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָא, וּבְמִיּוּחַד הַנִּבְרָאִים
55 שְׁבַעלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי נִבְרָאוּ כֵךְ
56 שֶׁהַכּוֹחַ שֶׁמֵּהוּוּה וּמִקִּיִּם אוֹתָם
57 לֹא נִיכָר בָּהֶם וְהֵם נִרְאִים כְּאִילוּ
58 הִיוּ מְצִיאוֹת עֲצֻמִּיּוֹת נִפְרֶדֶת (חֶסֶד
59 וְשָׁלוֹם) מִהַבּוֹרָא שֶׁמֵּהוּוּה וּמִקִּיִּים
60 אוֹתָם (בְּנִיגוּד לְאֻמַּת שְׁאֵין לָהֶם
61 כָּל מְצִיאוֹת עֲצֻמִּיּוֹת מִשְׁלֵהֶם),
62 אֲלֹא מִידּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשׁ-
63 בְּרוּךְ-הוּא הֵם בְּתַכְלִית
64 הַיְחוד וְהַהִתְאֲחָדוֹת עִם
65 הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצֻמוֹ כּו',
66 וְהֵם אֱלֹקוֹת וְלֹא מְצִיאוֹת
67 אַחֲרֵת הַנִּפְרֶדֶת מֵאֱלֹקוֹת, מִכָּל-
68 מָקוֹם, הָרִי הֵם בְּהַגְבָּלָה
69 וִישׁ בָּהֶם גָּבוֹל וּמִידָה (מִבְּחִינַת
70 הַהִתְפַּשְׁטוּת וְהַהִתְגַּלּוּת שֶׁלָּהֶם),
71 וְלִכֵּן אֲסוּר לָנוּ לְקַרְא
72 לָהֶם וְלִהְתַּפְּלֵל אֲלֵיהֶם
73 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם וְאֲסוּר לִבְקֹשׁ
74 רַחֲמִים, לְמַשֵּׁל, מִמִּידַת הַרְחִמִּים,
75 אֲלֹא הַתְּפִלָּה וְהַקְרִיאָה
76 צְרִיכָה לְהִיּוֹת לְעֲצֻמוֹתוֹ
77 יִתְבָּרַךְ בְּלִבְד. אֲמָנָם עֲנִין
78 הַשְׁמוֹת שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
79 אֵינוּ בְּמִדּוֹת וְהֵם שְׁנוּבָאָר
80 לְעִיל שְׁשִׁמּוֹתָיו הֵם בְּמִידּוֹת
81 (וּכְמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁשֵׁם
82 אֶל הוּא בְּמִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוּצָא
83 בְּאֵלּוּ בְּשֵׁם הַשְׁמוֹת) אֵין הַכּוֹנוּה
84 שֶׁהַשְׁמוֹת נִתְלַבְּשׁוּ בְּמִידּוֹת עֲצֻמָּן

85 אֲלֹא שֶׁהַשְׁמוֹת הֵם בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ מִתְגַּלָּה
86 וּמִתְפַּשֵּׁט וּבֹא לִידֵי בִיטוּי בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
87 כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁאֵפֶן פְּעוּלַת הַסְפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, הוּא בְּאֻמְצָעוֹת
88 'אֹרוֹת' הַמִּתְלַבְּשִׁים ב'כִּלִּים' וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁמוֹת – כְּפִי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
89 בַּעֲצֻמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה וּמִתְבַּטָּא כְּאֹרוֹת כְּלָלִים. וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְׁמוֹת כֵךְ
90 שֶׁשֵׁם מְסוּיִם מוֹרָה עַל מִידַת הַחֶסֶד וְשֵׁם אַחֵר מוֹרָה עַל מִידַת הַגְּבוּרָה וְכִד'
91 הִיא כָּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
92 בְּהִתְאֲחָדוֹת לְעִיּוּנֵם שֶׁל הַכָּלִים הַשְׁנוּיִם, וְכֹאשֶׁר הָאֹרֶךְ מִעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בֹּא וְנִמְשָׁךְ
93 בְּכָלִי הַחֶסֶד הָרִי זֶה שֵׁם שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּשֵׁם הַמִּידּוֹת, אֲבָל
94 הַהִשְׁפָּעָה בָּאָה מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין כֹּאן שׁוּם עֲנִין נִפְרֵד מִמֶּנּוּ, אֲלֹא

95 אֲלֹא שֶׁהַשְׁמוֹת הֵם בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ מִתְגַּלָּה
96 וּמִתְפַּשֵּׁט וּבֹא לִידֵי בִיטוּי בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
97 כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁאֵפֶן פְּעוּלַת הַסְפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, הוּא בְּאֻמְצָעוֹת
98 'אֹרוֹת' הַמִּתְלַבְּשִׁים ב'כִּלִּים' וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁמוֹת – כְּפִי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
99 בַּעֲצֻמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה וּמִתְבַּטָּא כְּאֹרוֹת כְּלָלִים. וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְׁמוֹת כֵךְ
100 שֶׁשֵׁם מְסוּיִם מוֹרָה עַל מִידַת הַחֶסֶד וְשֵׁם אַחֵר מוֹרָה עַל מִידַת הַגְּבוּרָה וְכִד'
101 הִיא כָּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
102 בְּהִתְאֲחָדוֹת לְעִיּוּנֵם שֶׁל הַכָּלִים הַשְׁנוּיִם, וְכֹאשֶׁר הָאֹרֶךְ מִעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בֹּא וְנִמְשָׁךְ
103 בְּכָלִי הַחֶסֶד הָרִי זֶה שֵׁם שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּשֵׁם הַמִּידּוֹת, אֲבָל
104 הַהִשְׁפָּעָה בָּאָה מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין כֹּאן שׁוּם עֲנִין נִפְרֵד מִמֶּנּוּ, אֲלֹא

105 אֲלֹא שֶׁהַשְׁמוֹת הֵם בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ מִתְגַּלָּה
106 וּמִתְפַּשֵּׁט וּבֹא לִידֵי בִיטוּי בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
107 כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁאֵפֶן פְּעוּלַת הַסְפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, הוּא בְּאֻמְצָעוֹת
108 'אֹרוֹת' הַמִּתְלַבְּשִׁים ב'כִּלִּים' וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁמוֹת – כְּפִי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
109 בַּעֲצֻמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה וּמִתְבַּטָּא כְּאֹרוֹת כְּלָלִים. וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְׁמוֹת כֵךְ
110 שֶׁשֵׁם מְסוּיִם מוֹרָה עַל מִידַת הַחֶסֶד וְשֵׁם אַחֵר מוֹרָה עַל מִידַת הַגְּבוּרָה וְכִד'
111 הִיא כָּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
112 בְּהִתְאֲחָדוֹת לְעִיּוּנֵם שֶׁל הַכָּלִים הַשְׁנוּיִם, וְכֹאשֶׁר הָאֹרֶךְ מִעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בֹּא וְנִמְשָׁךְ
113 בְּכָלִי הַחֶסֶד הָרִי זֶה שֵׁם שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּשֵׁם הַמִּידּוֹת, אֲבָל
114 הַהִשְׁפָּעָה בָּאָה מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין כֹּאן שׁוּם עֲנִין נִפְרֵד מִמֶּנּוּ, אֲלֹא

115 אֲלֹא שֶׁהַשְׁמוֹת הֵם בַּעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ כְּפִי שְׁנִמְשָׁךְ מִתְגַּלָּה
116 וּמִתְפַּשֵּׁט וּבֹא לִידֵי בִיטוּי בְּמִדּוֹת שֶׁהֵם כָּלִים אֶל אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
117 כְּמִבּוֹאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁאֵפֶן פְּעוּלַת הַסְפִּירוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת, הוּא בְּאֻמְצָעוֹת
118 'אֹרוֹת' הַמִּתְלַבְּשִׁים ב'כִּלִּים' וְזֶהוּ עֲנִין הַשְׁמוֹת – כְּפִי שֶׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
119 בַּעֲצֻמוֹ נִמְשָׁךְ וּמִתְגַּלָּה וּמִתְבַּטָּא כְּאֹרוֹת כְּלָלִים. וְהַתְּחַלְקוֹת הַשְׁמוֹת כֵךְ
120 שֶׁשֵׁם מְסוּיִם מוֹרָה עַל מִידַת הַחֶסֶד וְשֵׁם אַחֵר מוֹרָה עַל מִידַת הַגְּבוּרָה וְכִד'
121 הִיא כָּאֵפֶן הַתְּחַלְקוֹת הַכָּלִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ אֹרֹךְ יִתְבָּרַךְ
122 בְּהִתְאֲחָדוֹת לְעִיּוּנֵם שֶׁל הַכָּלִים הַשְׁנוּיִם, וְכֹאשֶׁר הָאֹרֶךְ מִעֲצֻמוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בֹּא וְנִמְשָׁךְ
123 בְּכָלִי הַחֶסֶד הָרִי זֶה שֵׁם שֶׁל מִידַת הַחֶסֶד וְכִיּוּצָא בּוֹה בְּשֵׁם הַמִּידּוֹת, אֲבָל
124 הַהִשְׁפָּעָה בָּאָה מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵין כֹּאן שׁוּם עֲנִין נִפְרֵד מִמֶּנּוּ, אֲלֹא

ביאור בדרך אפשר

1 **שְׁהִיא יוֹרֶדֶת וְנִמְשַׁכֶּת עַל-יָדֶי בָּאֲמָצוּת הַכָּלִים, וְעַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַ**
 2 **כְּמוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁנוֹתָן פְּעָמִים בְּיָדוֹ הַיְמָנִית וּפְעָמִים**
 3 **לפְעָמִים בְּיָדוֹ הַשְּׂמָאלִית וְאֹפֶן וְסוּג הַהִשְׁפָּעָה הוּא בְּהִתְאֵם לִיד שְׂדֵרָכָה**
 4 **עוֹבֵר הַשְּׁפָע, וּמִכָּל-מָקוֹם הָרִי הַמֶּלֶךְ אֶחָד הוּא וּמוֹכֵן שְׂכִין אִם**
 5 **הַהִשְׁפָּעָה עוֹבֵרֶת דֶּרֶךְ יָד יָמִין**
 6 **וּבִין אִם הַהִשְׁפָּעָה עוֹבֵרֶת דֶּרֶךְ יָד**
 7 **שְׂמָאל, מְדוּבֵר בְּהִשְׁפָּעָה מִהַמֶּלֶךְ**
 8 **עֲצָמוּ וְלֹא מְגוֹרֵם אַחֵר שְׁנִפְרָד**
 9 **מִהַמֶּלֶךְ, וְכֵן גַּם בְּנִמְשָׁל –**
 10 **הַשְּׁמוֹת הֵם הַשְּׁפָעָה מִעֲצָמוֹת**
 11 **שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שְׁבָאָה**
 12 **בְּבִיטוּיִם שׁוֹנִים בְּהִתְאֵם לִכְלִי**
 13 **שְׂדֵרָכָה הִיא נִמְשַׁכֶּת.**
 14 **וְנִשְׁאֵלֶת הַשְּׁאֵלָה: אִם הַהִשְׁפָּעָה**
 15 **עַל יָדִי "שְׁמוֹתִיו" הִיא הַשְּׁפָעָה**
 16 **מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ,**
 17 **"עֲצָמוֹתָיו יִתְבָּרֵךְ", וְלֹכֵן גַּם**
 18 **כֹּאשֶׁר הִיא בָּאָה בְּאֲמָצוּת "שֵׁם"**
 19 **כֹּזֶה אוֹ אַחֵר הִיא עֲרִיץ הַשְּׁפָעָה**
 20 **מִמֶּנּוּ בְּעֲצָמוֹ, לְשֵׁם מֶה בְּכָל יֵשׁ**
 21 **צוּרֵךְ שֶׁהָאוֹרוֹת מִ"עֲצָמוֹתוֹ"**
 22 **יִבְאוּ וְיִתְגַּלוּ בְּכָלֵם? וְעַל כֵּן**
 23 **מִמְשִׁיךְ וּמִבָּאָר:**
 24 **וְהַעֲנִין בְּזֶה, שֶׁהַהִשְׁפָּעָה**
 25 **צָרִיכָה לְהִיּוֹת עַל-יָדֵי**
 26 **הַכָּלִים דְּוָקָא, וְטַעַם**
 27 **הַדָּבָר, כִּי, אֵלּוֹ הִיְתָה**
 28 **הַהִשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה**
 29 **מֵאוֹר אֵין-סוּף יִשְׁרוּת כָּלִי**
 30 **אֲמָצוּת הַכָּלִים, אֲזִי הִיְתָה הַהִמְשָׁכָה וְהַהֲתַלְלוּת כָּלִי גְבוּל**
 31 **כָּלִי, הֵינִי, שְׁלֹא הִיְתָה מְגֻדֶּרֶת בְּמַהוּת אֵיזָה דָּבָר כָּלִי, וְלֹא**
 32 **הִיָּה שׁוֹם הַבְּדֵל בֵּין חֲסֵד וּגְבוּרָה, לְמִשְׁל, שְׁהִי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעֲצָמוֹ נִעְלָה**
 33 **מִכָּל הַגְּדֵרָה וְגַם הַהֲתַלְלוּת וְהַהִשְׁפָּעָה מִמֶּנּוּ לֹא הִיְתָה מְגֻדֶּרֶת בְּהַגְּדֵרָה כְּלִשְׁהִי,**
 34 **כֵּן שְׁלֹא הִיוּ נִזְוָרִים הַבְּדֵלִים בֵּין מַהוּת אַחַת לְמַהוּת אַחֶרֶת וּמִכָּל-שֶׁפֶן**
 35 **שְׁלֹא הִיְתָה הַהֲגֻבְלָה בְּאֶפֶן וְכִמּוֹת הַנִּבְרָאִים כְּפִי שֶׁהֵם עֵתָה**
 36 **כֹּאשֶׁר הַהַבְּדֵלִים בֵּין הַסּוּגִים הַשׁוֹנִים הֵם הַבְּדֵלִים רַבִּים וְהַבְּדֵלִים גְּדוּלִים מְאֹד**
 37 **הֵן מִבְּחִינַת סוּג הַנִּבְרָאִים וְהֵן מִבְּחִינַת כְּמוֹת הַנִּבְרָאִים, וְכָל הַהַבְּדֵלִים הֵלְלוּ**
 38 **נוֹבְעִים מִכֵּן שֶׁהָאוֹרוֹת מִתְגַּלִּים וְנִשְׁפָּעִים בְּאֲמָצוּת הַכָּלִים שֶׁהֵם שׁוֹרֵשׁ**
 39 **הַהֲגֻבְלָה וְהַהֲתַלְלוּת.**
 40 **וְיִוָּכֵן זֶה בְּמִכָּל-שֶׁפֶן וְקִלְיוֹנוֹמֵר מְזָה שְׁלֵעֲתִיד-לָבֹא כֹּאשֶׁר הָעוֹלָם**
 41 **לֹא יִהְיוּ עוֹד הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר עַל הָאוֹר הָאֱלוֹקִי אֲלֵא גַם בְּעוֹלָם הַזֶּה הָאֱלוֹקוֹת**
 42 **תִּהְיֶה בְּתַכְלִית הַגִּילּוּי יִהְיוּ שְׁמִים חֲדָשִׁים וְאֶרֶץ חֲדָשָׁה¹⁴ כְּדִבְרֵי**
 43 **הַנְּבִיא "כִּי כֹאשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאֶרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עוֹשֶׂה [לְעִתִּיד**

ביאור בדרך אפשר

44 **לְבֹאֵן] עוֹמְדִים לִפְנֵי [וְקִיּוּמִים לְעוֹלָם], כֵּן יַעֲמֹד זְרַעְכֶּם וְשִׁמְכֶם," וְאִם כֹּאשֶׁר**
 45 **יִהְיֶה גִילּוּי אֱלוֹקוֹת בְּעוֹלָם הַשָּׁמַיִם וְהָאֶרֶץ הַגִּשְׁמִיִּים יִתְקִימוּ בְּקִיּוּם נִצְחִי, דְּבַר**
 46 **שֶׁמִּטְבַּע הַדְּבָרִים לֹא קִיּוּם בְּנִבְרָאִים גִּשְׁמִיִּים וְעַל-אַחַת-כְּפִמָּה-וְכִפִּמָּה**
 47 **שָׂאֵם הִיְתָה הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל הָאֱלוֹקוֹת לְעוֹלָמוֹת מַלְכִּיתִּילָה כָּלִי כָּלִים**
 48 **כָּלִי, בְּוִדָּאִי הִיְתָה**
 49 **הַהִשְׁפָּעָה שְׁלֹא בְּאֶפֶן**
 50 **הַנִּבְרָאִים כְּפִי שֶׁהֵם**
 51 **עֵתָה, מְדוּרִים וּמוֹגְבִלִים כָּל**
 52 **אַחַד לִפְנֵי עֲנִיּוֹ וְגַם לֹא**
 53 **בְּגֻדֵר מַהוּת כָּלִי לֹא הִיוּ**
 54 **נִבְרָאִים בְּרוּאִים בְּעִלֵּי מַהוּת**
 55 **מְגֻדֶּרֶת כֵּן שְׁכָל אַחַד שׁוֹנָה**
 56 **מִחֲבֵרוֹ וּמִלְכִּיתִּילָה לֹא הִיָּה**
 57 **נִבְרָא עוֹלָם מְדוּר וּמוֹגְבֵל. וְלֹכֵן**
 58 **צָרִיךְ לְאֲמָצוּת הַכָּלִים**
 59 **דְּוָקָא. אֲבָל מִכָּל-מָקוֹם,**
 60 **לְמִירוֹת תְּפִקִּידִים הַמְּרֻכָּזִים שֶׁל**
 61 **הַכָּלִים בְּבִרְיָאָה, אֵין**
 62 **הַהִשְׁפָּעָה מִהַכָּלִים**
 63 **עֲצָמָם חֲסִי-וְשׁוֹלָם, אֲלֵא**
 64 **הַהִשְׁפָּעָה הִיא מֵהָאוֹר**
 65 **שֶׁבְּתוֹךְ הַכָּלִים, וְהָאוֹר**
 66 **עֲצָמוֹ הֵנָּה גַּם בְּהִיּוֹתוֹ**
 67 **בְּכָלִים הִרִי אִף שֶׁאֵינּוּ בֹא**
 68 **בְּכָלִים בְּדֶרֶךְ 'מִקִּיף' מִלְּמַעְלָה**
 69 **אַלֵּא מִלּוּבֹשׁ בְּהֵם בְּצוּרָה**
 70 **פְּנִימִית, בְּכָל זֹאת הוּא פְּשׁוּט**
 71 **בְּלִתִּי מְגֻדֶּר וּבְלִתִּי 'מִצּוּר'**
 72 **בְּתַכְלִית הַפְּשִׁיטוּת לֹא כָל**
 73 **הַגְּדֵרָה וְלֹא כָל 'צִיּוּר' אֲלֵא הוּא נִשְׁאֵר בְּאוֹתָהּ מַהוּת כְּפִי שֶׁהִיָּה לִפְנֵי שֶׁהִתְלַבֵּשׁ**
 74 **בְּכָלִים, וְהוּא אֵין-סוּף, כָּלִי גְבוּל כְּמוֹ שֶׁהִיָּה לִפְנֵי הַהֲתַלְבוּשׁוֹת בְּכָלִים**
 75 **שֶׁמִּעֲצָם מַהוּת מְדוּרִים וּמוֹגְבִלִים אֵת הָאוֹר וּפְעֻלַּת הַכָּלִים הִיא רַק**
 76 **לְעֲנִין הַהִשְׁפָּעָה כֹּזֶה, כֹּאמֶר צִיּוּר הַהִשְׁפָּעָה אֲדָמָה לְנִבְרָאִים**
 77 **מוֹגְבִלִים כְּמִבְּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁵ וְכִלְשׁוֹן אֲדָמָה רַק הַצִּמְחָה-צֶדֶק (ב'סִפֵּר**
 78 **הַמִּצְוֹת' אֵלֶיּוֹ מִצְוִין בְּהִעֲרָה (כֹּאן): "הוּא אֲדָמָה פְּשׁוּט מִמֶּנּוּ, בֵּין הָאוֹר**
 79 **הַמְּלֻבֹּשׁ בְּחֶסֶד וּבֵין הָאוֹר הַמְּלֻבֹּשׁ בְּגְבוּרָה", וּבְמִקְוִמוֹת אַחֵרִים מִבְּאוֹר**
 80 **שֶׁהִדְבַּר דּוּמָה לְמִים חֲסִרִי צָבָה וְצִיּוּר' שְׁנוֹתוֹנִים כְּכִלִּי צָבָה. אֲמֵנָה הַמְּבִיט**
 81 **מִבְּעַד לְזִכְרִית הַצָּבָהוּת סְבוּר שֶׁהִמִּים הֵם בְּצָבָה אֲדָמָה אוֹ יִרוּק וְכֹד', אֵךְ**
 82 **הָאֲמֵת הִיא שֶׁהִמִּים נִשְׁאֵר 'פְּשׁוּטִים' כְּפִי שֶׁהִיוּ וְלֹא חָל בְּהֵם שׁוֹם שִׁינּוּי.**
 83 **אֲמֵנָה בֵּין שְׁאוֹר אֵין-סוּף עֲצָמוֹ הוּא פְּשׁוּט בְּתַכְלִית**
 84 **הַפְּשִׁיטוּת וְאֵין לִיחֵס לוֹ שׁוֹם תּוֹאֵר פְּרִטִי וְשׁוֹם הַגְּדֵרָה פְּרִטִית, וְלֹא**
 85 **מִכָּל אֵלֶין מְדוּת אֵיָּהוּ כָּלִי¹⁶, וְכִפִּי שְׁנִימָר ב'פֶּתַח אֵלֵיהוּ' שִׁישׁ לוֹ**
 86 **מִיּוֹת וְאוֹר מִתְגַּלָּה בְּאֲמָצוּת עֶשֶׂר סְפִירוֹת. אֲבָל הוּא עֲצָמוֹ, "אֵיָּהוּ" אֵינּוּ**

ביאור בדרך אפשר

1 מורכב מכל המידות הללו אלא הוא 'פשוט' ללא 'ציור' ותואר ספציפי וללא
 2 הגדרה כלשהי לכן, בכדי שתהיה ההתלבשות של האור האינסופי
 3 מעצמותו יתברך בכלים צריך להיות בחינת ממצע מעין גורם מתווך
 4 שיחבר בין האור האינסופי והכלים שנועדו להגביל את ההשפעה. והממצע
 5 הוא בחינת מדת ארץ
 6 אפים, שעל-זה אמרו 1
 7 רבותינו ז"ל שהוא 2
 8 הקדוש-ברוך-הוא מעביר על 3
 9 מדותיו ומגלה סבולות ומוות, 4
 10 שבחינה זו בחינת ארץ אפים 5
 11 היא הממצע המחבר בין 6
 12 הבחינה שלמעלה 7
 13 מהכלים לבחינת הכלים 8
 14 כי החיבור בין בלי גבול וגבול 9
 15 הוא פלא וחידוש ולא חיבור 10
 16 טבעי ומוכן מאליו ולכן יש צורך 11
 17 ב'ממוצע' שיפעל את החיבור 12
 18 הזה וזאת באמצעות העובדה 13
 19 של'ממוצע' המחבר יש (במובן 14
 20 מסוים) את שתי התכונות והוא 15
 21 עצמו מהווה (כמידה כזו או 16
 22 אחרת) חיבור של גבול ובלי 17
 23 גבול, שהרי מזה שהוא 18
 24 הקדוש-ברוך-הוא כפי שהוא 19
 25 מתגלה ופועל במידת ארץ אפים 20
 26 מעביר על מדותיו ופועל 21
 27 בניגוד למתבקש מצד המידות, 22
 28 כי בעוד שמצד המידות ראי 23
 29 להעניש את החוטאים בכל זאת 24
 30 הקדוש-ברוך-הוא מעביר על 25
 31 מידותיו ומאריך אף, מוכן, 26
 32 שהוא הקדוש-ברוך-הוא כפי שהוא מתגלה במידת 'ארץ אפים', הינו 27
 33 למעלה מהגבלת המדות, שלכן הוא מעביר על מדותיו, 28
 34 ומכל-מקום בד בבד הרי בחינת ארץ אפים הוא גם המקור 29
 35 להגבלת המדות וכפי שנתבאר לעיל שהמידות הן אמנם "מידותיו" והן 30
 36 אלוקות, ועם זאת הן בבחינת מידה וגבול, שלכן שייך לומר שמעביר 31
 37 על מדותיו, כי אם מצד המידות לא היה מתבקש להעניש חוטאים ולא 32
 38 להיות סבילי כלפיהם, לא היה צורך שהקדוש-ברוך-הוא יעביר על מידותיו 33
 39 אלא מאחר שהמידות הן בבחינת מידה וגבול, הרי המידות כן מחייבות פעולה 34
 40 בדרך מסוימת משמע שהמדה נוגעת לו ויש לה תפיסת 35
 41 מקום, ועל-פי המדה צריך להיות באופן כף כו', אלא 36
 42 שמעביר על מדותיו ולמעשה מאריך אף, ונמצא, שהוא בחינת ארץ 37
 43 אפים שכאמור היא "למעלה מהמידות", שייך גם במקביל לבחינת מדות 38

ביאור בדרך אפשר

44 ויש בו את שתי התכונות גם יחד. ועל-ידי-זה נעשה בבחינת ממצע
 45 כו' בין הכלי-גבול והגבול, כפי שנתבאר לעיל.
 46 ג) והנה ענין הממצע האמור לעיל, הפועל את החיבור בין בלי גבול
 47 וגבול הוא בחינת יוסף. דהנה כתיב¹⁷ יוסף בן שבע עשרה
 48 שנה, שבע עשרה
 49 בגימטריא טוב, שענין
 50 הטוב התכונה להיטיב הוא
 51 המקור לכל ענין של
 52 המשכה והשפעה,
 53 שמצד מדת הטוב וחסד
 54 הרי הוא המקור של השפע
 55 ממצעם ומקטין את עצמו
 56 כו' בכדי שתהיה
 57 ההשפעה לזולת שאינו
 58 מסוגל להכיל את ההשפעה ללא
 59 הצמצום והמדידה וההגבלה.
 60 וכמו שמצינו בהלל הזקן
 61 שאמר והלל לא
 62 יקפיד¹⁸, כמסופר בגמרא
 63 שהלל הזקן לא היה כועס אף
 64 פעם וכאשר אמרו "כל מי שילך
 65 ויקניט את הלל יטול ד' מאות
 66 זוז", אמר אחד, "אני אקניטנו".
 67 אותו היום ערב שבת היה והלה
 68 עבר על פתח ביתו של הלל
 69 בשעה שהיה חופף את ראשו
 70 לכבוד שבת ופעם אחר פעם
 71 הטריד והקניט את הלל בשאלות
 72 קנטרניות אך הלל לא כעס. אמר
 73 לו אותו אדם: "אתה הוא הלל
 74 שקורין אותך נשיא ישראל?"
 75 אמר לו הלל: "הן". אמר לו: "אם אתה הוא, לא ירבו כמותך בישראל". אמר
 76 לו הלל: "בני, מפני מה?" אמר לו: "מפני שאבדתי על ידך ד' מאות זוז".
 77 אמר לו הלל: "הוי זהיר ברוחך, כדי [ראוי] הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות
 78 זוז וד' מאות זוז והלל לא יקפיד". והסיבה לכך שהלל לעולם לא יקפיד ובכל
 79 מצב ימשיך לקבל כל אדם בסבר פנים יפות ולא יכעס היא לפי שהיה
 80 במדת החסד להשפיע לכלם.
 81 ויוכן זה על-דרך-משל מרב המשפיע שכל לתלמיד שבאין-
 82 ערוף, תלמיד שהפער בינו ובין הרב הוא גדול ועצום כך שאין כל יחס
 83 ודמיון בין הרמה של הרב לזו של התלמיד שצריך תחלה לצמצם את
 84 השכל, הצעד הראשון שנדרש מהרב כדי להצליח להשפיע לתלמיד במקרה
 85 כזה הוא לצמצם את העומק והעושר של הרעיון השכלי כפי שהוא אצל הרב
 86 והינו שייסלק את עצם השכל בו נמצא כל העומק והעושר על הצד

ביאור בדרך אפשר

1 [=הצידה] ולא יגלה אותו כלל וְנִמְשִׁיף ויגלה אך ורק שָׁכַל רעיון שכלי
 2 שְׁפָעָרָה הַתְּלָמִיד והתלמיד מסוגל להכיל ולקלוט אותו, וַיֵּשׁ בָּזָה
 3 בצמצום ב' עֲנִינִים, שְׁיֵהִיָּה הַשָּׁכַל בְּעָרְךָ הַתְּלָמִיד לפי יכולת
 4 הקליטה שלו, וְגַם שְׁיֵהִיָּה לְפִי אִפֵּן חוּשֵׁיוֹ כו' מותאם לפי הצורה
 5 שבה הכישרונות והחושים שלו
 6 בפרט פועלים ותופסים, כל
 7 תלמיד לפי עניינו ולפי התכונות
 8 המיוחדות שלו, וְצִמְצוֹם זֶה
 9 הוא מִצַּד מִדַּת הַטּוֹב
 10 וְהַחֲסָד דְּוָקָא כי דווקא מידת
 11 הטוב והחסד והרצון להשפיע
 12 לזולת ולהעניק לו, מחייבים
 13 צמצום של העומק והפנימיות
 14 שקיימים במקור השפע. וְכֵן
 15 הוא בְּכָל עֲנִין שֶׁל
 16 הַשְּׁפָעָה, הֵן הַשְּׁפָעָה
 17 גְּשָׁמִית, וְהֵן הַשְּׁפָעָה
 18 רוּחָנִית, כְּמוֹ הַשְּׁפָעָה
 19 הַשָּׁכַל בְּנִ"ל, שָׁכַל זֶה
 20 הוא מִצַּד מִדַּת הַטּוֹב
 21 וְהַחֲסָד, שְׁמַצַּד זֶה הָרִי
 22 הוא מְצַמֵּם אֶת עֲצָמוֹ
 23 כְּדִי לְהִשְׁפִּיעַ ומתאים את
 24 ההשפעה אל מי שמקבל אותה
 25 שהרי בכל השפעה, גשמית או
 26 רוחנית, אין תועלת בנתינה
 27 כשלעצמה אלא המטרה היא
 28 שמקבל ההשפעה ייהנה ממנה
 29 ולכן בהכרח להתאים את
 30 ההשפעה ואת אופן ההשפעה
 31 בהתאם ליכולת ולאופי ולמצב
 32 של מקבל השפע.
 33 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה יוֹכֵן לְמַעְלָה
 34 בהשפעה האלוקית לעולמות ולנבראים, שְׁכָלְלוֹת הַמְּשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה
 35 בְּעוֹלָמוֹת, שֶׁהִיא עַל-יְדֵי הַצִּמְצוֹם דְּוָקָא כמבואר לעיל לגבי כל
 36 השפעה גשמית או רוחנית ובמיוחד לגבי השפעת אלוקות לעולמות ולכן
 37 ה'אורות' מתלבשים ב'כלים', הָרִי זֶה מִצַּד עֲנִין בְּחִינַת הַטּוֹב,
 38 כְּדָאִיתָא בְּעֵץ חַיִּים¹⁹ לגבי הטעם לכללות הבריאה שְׁמַצַּד רְצוֹנוֹ
 39 של ה' יִתְבָּרֵךְ לְהַטִּיב לְבְּרִיאָיו, כִּי טַבַּע הַטּוֹב לְהַטִּיב²⁰ לאחרים,
 40 לְכֵן צִמְצָם וסילק את אורו הַגָּדוֹל הַבִּי-גָבֹל שהיה ממלא את כל החלל
 41 עַל הַצַּד והעלים והסתיר אותו וְהַמְשִׁיף לאחר מכן אֹר מועט שְׁלִפִי
 42 עָרַךְ הַעוֹלָמוֹת ומותאם ליכולת הקליטה של העולמות כו'.

ביאור בדרך אפשר

43 וְכֵן הוּא גַם בְּהַשְׁפַּעַת הַתּוֹרָה מהקדוש-ברוך-הוא לבני ישראל,
 44 כְּדָאִיתָא בְּגִמְרָא²¹ על הפסוק "בא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים":
 45 יָבֹא טוֹב זֶה מִשָּׁה, וְיִקְבַּל טוֹב זֶה תּוֹרָה, מְטוֹב זֶה
 46 הַקֶּבֶ"ה, לְטוֹב הֵם יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ, כִּשְׁם שִׁמְצַד טוֹבוֹ של
 47 הקדוש-ברוך-הוא נעשה צמצום
 48 באורו הַבִּי-גָבֹל כדי לברוא
 49 עולמות כך גם לעניין השפעת
 50 התורה מהקדוש-ברוך-הוא
 51 שְׁמַצַּד בְּחִינַת הַטּוֹב שבו
 52 נַעֲשֶׂה הַצִּמְצוֹם שהיה
 53 דרוש כדי שתוכל להיות
 54 הַשְּׁפָעָה הַתּוֹרָה מלמעלה
 55 כפי שהיא חכמתו ורצונו של
 56 הקדוש-ברוך-הוא עד לבני
 57 ישראל כפי שהם למטה בעולם
 58 הַזֶּה, וּבְכָלְלוֹת הַצִּמְצוֹם
 59 שנעשה בתורה כדי שתוכל
 60 לרדת למטה באופן כללי (מבלי
 61 לפרט יותר) וַיֵּשׁ בָּזָה ב'
 62 צִמְצוֹמִים, האחד - שְׁהָרִי
 63 עֲצָם עֲנִין הַמְּשָׁכָה
 64 הַתּוֹרָה מְלַמְּעָה, שֶׁהוּא
 65 עֲנִין הַמְּשָׁכָה הַחֲכָמָה
 66 מֵאֹר אֵין-סוֹף, הָרִי זֶה
 67 עַל-יְדֵי צִמְצוֹם כי ללא
 68 הצמצום לא היה אפשר
 69 'להוריד' את התורה כך שגם
 70 למטה יהיה אפשר ללמוד
 71 ולהבין את דברי התורה, וְזֶהוּ
 72 מְטוֹב זֶה הַקֶּבֶ"ה וּמַצַּד
 73 טוֹבוֹ עֲשֶׂה הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
 74 את הצמצום הזה. והשני -
 75 וְעוֹד זֹאת, שֶׁגַם לְאַחֲרֵי
 76 שֶׁהַתּוֹרָה נִמְשָׁכָה וְהַתְּלָמִיד מְלַמְּעָה וחכמתו ורצונו של הקדוש-
 77 בְּרוּךְ-הוּא 'התלבשה' בלבושים שמאפשרים לה להתגלות גם מחוץ לאור
 78 אין סוף, הֵנָּה בְּכַדִּי שֶׁתִּמְשָׁךְ הַמְּשָׁכָה לְמַטָּה עד לירידה לעולם
 79 הזה כך שניתן ללמוד ולהבין אותה אפילו בשכל אנושי הָרִי זֶה גַם כֵּן
 80 עַל-יְדֵי צִמְצוֹם דְּוָקָא, וְזֶהוּ טוֹב זֶה תּוֹרָה, הֵינּוּ, שֶׁגַם
 81 בַּתּוֹרָה עֲצָמָה וַיֵּשׁ עֲנִין שֶׁל טוֹב שגורם לה צמצום כדי להתגלות
 82 גם בדרגות שאינן אין סוף ממש, וְכֵינֵן שֶׁטַבַּע הַטּוֹב לְהַטִּיב, לְכֵן
 83 נַעֲשֶׂה בָּהּ הַצִּמְצוֹם הַנוֹסֵף שֶׁנִּמְשָׁכָה לְמַטָּה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּשָׁכַל
 84 אָנוּשִׁי כו' עַד שָׁכַל הַנִּשְׁמָה וְגַם רוּחַ וְנִפְשָׁה שהם דרגות יותר

(19) שער הכללים בתחלתו. (20) ראה עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ה. (21) מנחות נג, ב.

כמה מעלות טובות למקום עלינו

ביאור בדרך אפשר

1 נמוכות בנשמה שְׁבִגוּף הָאָדָם כפי שהיא מלוכשת בתוך גשמי יוכלו
2 לְהַשִּׁיגָה²² וללמוד ולהבין את דברי התורה.
3 וְזֶהוּ עֲנִין בְּחִינַת יוֹסֵף בֶּן שִׁבְעַ עֶשְׂרֵה, בְּגִימָטְרִיָּא טוֹב,
4 שְׁבִיחַת טוֹב הוּא הַמִּמְצֵעַ הגורם המחבר, כמבואר לעיל שְׁעַל-יָדוֹ
5 באמצעותו נִמְשָׁכִים כָּל
6 הַהִשְׁפָּעוֹת מֵאוֹר אֵין- 1
7 סוֹף עד למטה, דָּעִם הָיוֹת 2
8 שְׁלָאוּ מִכָּל אֲלֵין מִדּוֹת 3
9 אִיהוּ כָּלֵל לַמְרוֹת שְׁהוּא, אוֹר 4
10 אֵין סוֹף, אֵינוּ מוֹגֵדֵר כָּלֵל 5
11 בַּהֲגֵדְרוֹת הַמַּגְבִּילוֹת שֶׁל הַמִּידוֹת, 6
12 מִכָּל-מָקוֹם יִהְיֶה בּוֹ צִמְצוֹם 7
13 עַל מִנֵּת שִׁיחִיה נִמְשָׁךְ כָּבָלִים 8
14 כּוֹ' וּתְגַלֵּה וּפְעַל לַמָּטָה. 9
15 אָמֵנָם בְּבִחִינַת טוֹב גּוֹפֵא 10
16 עֲצֻמָּה יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת, דְּהִנֵּה 11
17 אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²³ 12
18 כְּתִיב²⁴ בַּסּוֹף אַחֵר כְּתוּב 13
19 טוֹב הָיָה לָכֵל, וּכְתִיב²⁵ 14
20 בַּסּוֹף אַחֵר כְּתוּב טוֹב הָיָה 15
21 לְקוּיָיו וּלְכַאוֹרָה שְׁנֵי הַפְּסוּקִים 16
22 סוֹתֵרִים זֶה לֹזֶה כִּי הָאֶחָד אוֹמֵר 17
23 שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא טוֹב לָכֵל 18
24 וְאֵילוֹ הַשְּׁנִי אוֹמֵר שֶׁהַקְדוּשׁ- 19
25 בְּרוּךְ-הוּא טוֹב דּוּקָא לְקוּיָיו 20
26 הַמְקוּוּיִם וּמִיִּחְלִים לְטוֹבוֹ 21
27 וְחִסְדּוֹ? וְחִמְיָנוּ ז"ל מִשְׁנֵי 22
28 מִתְרַצִּים, מִשָּׁל לְאָדָם שִׁישׁ 23
29 לֹו פְרָדֵס, כְּשֶׁהוּא מִשְׁקָה, 24
30 מִשְׁקָה אֵת כָּלוֹ בַּפְּעוּלָה אַחַת 25
31 כְּלִילִית, מִכְּלִי לְהַבְדִּיל בֵּין הָעֲצִים 26
32 הַטּוֹבִים לְעֲצִים הַמְקוּלָּקִלִים כִּי 27
33 טַבַּע הַטּוֹב לְהִיטִיב לְכוֹלֵם, וּכְשֶׁהוּא עוֹדֵר וּמִטְפֵּל בְּכָל עֵץ בַּפְּרֵט, אֵינוֹ
34 עוֹדֵר אֶלָּא הַטּוֹבִים שְׁבָהֵם וְכִן הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁפִּיעַ מִזּוֹן וּמִפְּרִס
35 לְכָל וְאֵילוֹ אֵת שְׂכָר הַמִּצְוּוֹת הוּא נוֹתֵן רַק לְמִי שֶׁרָאִי לוֹ. וְהַעֲנִין בְּזֶה לְפִי
36 הַמִּשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים, הוּא שְׁמַצַּד בְּחִינַת הַמְקִיף הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן
37 שֶׁלֹּמַעֲלָה מִיִּידֵה וְהַתְּלַבְשׁוֹת כְּבָלִים וּבַהֲגֵדְרוֹת שֶׁל הַדְּרָגוֹת הַשְּׁנוֹת וְהוּא הָאוֹר
38 שְׁלֹמַעֲלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַמַּסְלּוֹל הַרְגִּיל שֶׁל יִרִידַת הָאוֹר מִלְּמַעֲלָה לַמָּטָה
39 בַּצּוּרָה הַדְּרָגָתִית מִדְּרָגָה לְדְרָגָה כְּטַבְעוֹת שֶׁל שִׁלְשֵׁלַת הָאֲחֻחוֹת זֶו בּוֹז, שְׁלִפְנֵי
40 יִתְבַּרְךָ כְּלִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ בְּחִינַת ה'מְקִיף' כְּפִשְׁכָּה כְּאוֹרָה²⁶
41 בְּהַשְׁוָאָה וּלְגַבִּי הַחוּשׁךְ לֹא מִהוּוֹה הָעֵלֶם וְחִסְתָּר, אֲזִי הוּא טוֹב לָכֵל,
42 בְּלִי הַבְּדִל כָּלֵל בֵּין טוֹבִים לֹא טוֹבִים.

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ בְּחִינַת אָרְךְ אֲפִים, שְׁמַאֲרִיף אָף גַּם לְרַשְׁעִים כְּפִי שֶׁהוּבָא
בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֵר שְׁכָל הַדּוּרוֹת הִיוּ מְכַעֲסִין וְבִאֵין וּבְכָל זֹאת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
הוּא הֵבִיא אֵת הַמְּבֹרָךְ רַק כַּעֲבוּר עֶשְׂרֵה דּוּרוֹת. אָמֵנָם, הַמִּשְׁכָּה זֶו שֶׁל
אָרְךְ אֲפִים וּסְבִלּוֹת גַּם לְרַשְׁעִים הִיא מְבַחֶשֶׁת חֲצוֹנִיּוֹת הַמְקִיף
דּוֹקָא, וְזֶהוּ שְׂרֵשׁ פְּרַעָה, 1
בְּחִינַת הָעֶרְף²⁷, שְׁמַקְבֵּל 2
מְבַחֶשֶׁת חֲצוֹנִיּוֹת הַמְקִיף 3
דּוֹקָא הַנִּקְרָאֵת בְּחִינַת 4
"אֲחֻרִּים" שְׁבִנִּיגוֹד לְבַחֲנִת 5
"פְּנִים" שֶׁהִיא הַשְּׁפָעָה 6
"פְּנִימִית", הֵינּוּ הַשְּׁפָעָה יִשְׁרָה 7
וּמִתּוֹךְ קִירּוֹב, הַשְּׁפָעָה זֶו, 8
מִהַחֲצוֹנִיּוֹת, הִיא בְּדוּמָה לְאָדָם 9
שֶׁמִּשְׁפִּיעַ לְשׁוֹנָאוֹ שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ 10
פְּנִים בְּפְנִים אֲלָא מִשְׁלִיךְ לוֹ 11
מֵאֲחוֹרֵי כְּתַפּוּי וּמִבְּחִינָה זֶו 12
יִכּוּלָה לְהִיּוֹת הַשְּׁפָעָה אֲפִילוֹ 13
לְפָרַעָה. אֲכָל כְּאֲשֶׁר מֵאִיר 14
בְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת הַמְקִיף, 15
אֲזִי נִמְשָׁךְ הָאוֹר 16
בְּפְנִימִיּוֹת, וְהַהִמְשָׁכָה 17
הִיא בְּמָקוֹם הָרָאִי דּוֹקָא 18
כְּדִבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁרַק כְּאִשֶּׁר 19
בַּעַל הַפְּרָדֵס מִשְׁקָה אֵת הָעֲצִים 20
בְּמִים חֹו פְּעוּלָה אַחַת 21
שֶׁמִּשְׁפִּיעָה לְכָל הָעֲצִים בִּיחָד 22
בְּדֶרֶךְ "מְקִיף" לֹא יִחַס פְּנִימִי 23
לְכָל עֵץ בְּפְנֵי עֲצָמוֹ, אֲזִי כּוֹלֵם 24
נִהְיִים מִהַשְּׁפָעָה אֲבָל כְּשֶׁהוּא 25
עוֹדֵר וּמִטְפֵּל בְּכָל עֵץ וְעֵץ 26
בַּצּוּרָה פְּרִטְנִית, הִרִי הוּא עוֹדֵר 27
רַק אֵת הַטּוֹבִים. וְזֶהוּ עֲנִין 28
בְּחִינַת טוֹב דִּיוֹסָף, שְׁמַצַּד הַטּוֹב וְהַחֲסֵד הָרִי הוּא מְצַמֵּם אֵת עֲצָמוֹ
אֵת עֲצָמוֹ לְהַמְשִׁיךְ הָאוֹר בְּפְנִימִיּוֹת דּוֹקָא וְלֹא בַּהִשְׁפָּעָה שֶׁל
'חֲצוֹנִיּוֹת הַמְקִיף'. וְלִכְן, עַל-יְדֵי עֲנִין וְיוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרִימָה,
נַעֲשֶׂה בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרַיִם, אוֹתוֹת מִצְרַיִם כְּפִי
שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִי, דְּאָף-עַל-פִּי שְׁמַאֲרִיף אָף, מִכָּל-מָקוֹם, לְבִסּוֹף,
כְּבוֹא הַעַת גְּבָה דִּילִיָּה, גּוֹבָה אֵת שְׁלֹו שְׁזֶהוּ מִצַּד פְּנִימִיּוֹת
הַמְקִיף, פְּנִימִיּוֹת הַפְּנּוֹה שֶׁמִּצַּד בְּחִינָה זֶו הַהִשְׁפָּעָה צִרִיכָה לְהַגִּיעַ
לְמָקוֹם הָרָאִי דּוּקָא (כְּשֶׁם שֶׁבַעֵל הַפְּרָדֵס עוֹדֵר רַק אֵת הָעֲצִים הַטּוֹבִים
וּבְנִמְשָׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִשְׁלֵם שְׂכָר רַק "לְקוּיָיו" עוֹשֵׂי רִצּוֹנוֹ) וּכְבוֹא הַעַת
לְהִפְרַע אֵינוֹ מֵאֲרִיךְ אָף עוֹד.

(22) תניא פ"ד. (23) סנהדרין לט, ב. יל"ש איכה (רמז תתרלט). (24) תהלים קמה, ט. (25) איכה ג, כה. (26) תהלים קלט, יב. (27) ראה לקו"ת להאר"ז ל"ר"פ וישב ור"פ שמות. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) ובאור הענין, דהנה, בכדי להגיע לבחינת פנימיות
2 המקיף ולגרום שתהיה השפעה והמשכה מבחינה נעלית זו, הרי זה
3 על-ידי העבודה הנשמות ישראל, אותיות לי ראש²⁸ דבר המלמד
4 על גודל מעלתן, שמגיעים בבחינת פנימיות המקיף שמפני מעלתן
5 הגדולה של נשמות ישראל,

6 עבודתן מגיעה רנוגעת' עד 1
7 ל'פנימיות המקיף. והינו, 2
8 שיש ב' אופני עבודה, 3
9 הא' היא עבודת 4
10 הברורים בעולם הזה הטוב 5
11 והרע מעורבים והעבודה היא 6
12 להפריד את הטוב מהרע 7
13 ולהעלות אותו לקדושה חוהי 8
14 עבודה ששיתך לעולמות, 9
15 וענין זה שיתך לבחינת 10
16 חיצונית כי רק החיצונית 17
18 יורדת להיות מעורבת עם הרע. 18
19 והב' היא העבודה 19
20 שמצד עצם הנשמה 20
21 שלמעלה מטעם ודעת, 21
22 שעל-ידיה מגיעים 22
23 לבחינת פנימיות המקיף 23
24 כי בעוד שהעבודה עם ענייני 24
25 העולם ובתוך גודי העולם מגעת 25
26 רק עד בחינות חיצוניות 26
27 מצומצמות ומוגבלות, הרי 27
28 העבודה שלמעלה מטעם ודעת, 28
29 הנעלית מהגדרים וההגבלות, 29
30 מגעת לאור הפנימי הבלתי 30
31 מוגבל. 31
32 והענין הוא, דהנה 32
33 בקריאת-שמע אומרים 33
שמע ישראל²⁹, והם שתי

34 המילים "שמע" ו"ישראל" מסמלות שתי צורות שונות
35 של עבודת ה' שהן, העבודה דשמע והעבודה דישראל. שמע
36 הוא אותיות שם ע'י³⁰, ע' הוא בחינת ע' רבתי, ע' גדולה
37 והמשמעות של ע' גדולה היא דע' רגילה, בנימטריא⁷⁰, הם ז' המדות
38 חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות כפי שכל אחת כלולה
39 מ'י'י'י' כל עשר הספירות, היינו שבע המידות ושלושת חלקי השכל חכמה,
40 בינה ודעת, ובסך הכול שבעים, וע' רבתי ע'י'י' גדולה הם המדות כמו
41 שהם בשרשם שם הם בגדולות יותר מכפי שהן באות לידי גילוי וביטוי
42 במידות, ושם (ע') היינו שחיות כל העולמות למרות שמדובר

ביאור בדרך אפשר

43 באור אלוקי גדול ונעלה שמחיה נבראים שונים מסוגים שונים סוף סוף הוא
44 רק שם והארה בלבד היינו אור מועט ומצומצם (בדומה לכך שהשם
45 איננו עצם האדם או הדבר הנקרא בשם זה) מבחינת המדות ולא עצם
46 ומהות המידות (שהרי המדות הם שרש העולמות, כמו
47 שכתוב³¹ כי אמתתי

48 עולם חסד יבנה ובנין
49 העולם הוא על ידי מידת החסד
50 וכך גם שאר המידות, וזהו
51 שמע, שהוא לשון הבנה
52 והשגה להתבונן ולהבין
53 ולהשיג, וההשגה שעליה
54 נצטוונו "שמע" היא בתבת
55 שמע עצמה, היינו,
56 להתבונן ולהבין שהמילה
57 "שמע" מורכבת מ"ש"י"ן ומ"ם
58 סופית" והאות "ע"י"ן באים
59 ללמדנו שרק שם והארה
60 מבחינת ע' היינו המידות
61 נעשה מקור לעולמות
62 ואילו המהות הפנימית והעצם
63 של המידות לא מתגלים למטה,
64 ועל-ידי התבוננות זו
65 כאשר האדם מתבונן שחיות כל
66 העולמות היא בבחינה חיצונית
67 בלבד של המידות העליונות
68 נעשה אצלו מתעוררת בו
69 אהבה ותשוקה וחפץ לא
70 להסתפק בהארה המועטת של
71 האלוקות שבאמצעותה נברא
72 העולם אלא מתעוררת בו שאיפה
73 להגיע לבחינת עצמיות
74 המדות כו'.
75 וכיון שעבודה זו

76 והתעוררות והשאפה להתקרב לאלוקות שמתעוררת בלב האדם היא מצד
77 השכל והתבוננות כך שהיסוד והמקור שלה הוא השכל האנושי של
78 האדם שמטבעו הוא מרדוד ומוגבל, וגם ההתבוננות עצמה היא
79 בשרש חיות העולמות בלבד כפי שהאלוקות מצומצמות במידות
80 בבחינת "שם" ו"הארה" בלבד, ומאחר שהתבוננות מבוססת על השכל
81 האנושי וגם עוסקת באור אלוקי מצומצם ומועט הנה על-ידיה הוא
82 מגיע רק בבחינת החיצונית (חיצונית המקיף), ועל-ידיה
83 נעשית עבודתו בענין הברורים כו' כפי שנתבאר לעיל שעבודה
84 ה'נוגעת' רק ב"חיצונית המקיף" באה לידי ביטוי ב"עבודת הביוררים"

(28) שער הפסוקים להאריז"ל וישלח לב, כט. סהמ"צ להצ"צ טו, ב בשם הזהר. ועוד. (29) ואתחנן ו, ד. (30) ראה זח"ג (רע"מ) רלו, ב. (31) תהלים פט, ג. אוה"ת (יהל אור) עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

1 שענינה הפרדת הטוב מהרע. אָמְנָם העבודה הנעלית יותר יִשְׂרָאֵל (שבאה
2 לאחר העבודה בבחינת "שמע" שהיא במדידה והגבלה) הוּא עֲנִין עֲבוֹדָת
3 הַנְּשָׁמָה מִצַּד עֲצָמָה, שֶׁהִיא לְמַעַל מִהַשְׁכָּל האנושי ו'נוגעת' גם
4 בדרגות שבהם השכל האנושי לא מסוגל להגיע, כפי שמוכן גם מכך
5 ש"ישראל" אותיות לִי ראש,
6 וּלְמַעַל מִהָעוֹלָמוֹת כשם
7 שהראש הוא החלק העליון
8 והנעלה שבגוף, וְעַל-יְדֵי-זֶה
9 מְגִיעִים לְבַחֲנִית פְּנִימִית
10 הַמְקִיף ובאמצעות עבודה זו
11 האדם מסוגל להתחבר ולהתקשר
12 עם האלוקות שלמעלה
13 מהעולמות, למעלה ממדידה
14 והגבלה.
15 וְזֶהוּ גַם בֵּין הַהִפְרָשׁ
16 ההבדל בֵּין הָאֱהָבָה דְּבָכָל
17 לְבָכָךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ³²,
18 שְׁנַעֲשִׂים עַל-יְדֵי בַחֲנִית
19 שְׁמַע, ככתוב בתורה "שמע..."
20 ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך
21 ובכל נפשך..." דְּבָכָל לְבָכָךְ
22 היינו אהבת ה' באמצעות הלב
23 הוּא עֲנִין הָאֱהָבָה כְּמוֹ
24 שֶׁהִיא בְּהַגְבֵּלָת כְּלִי הַלֵּב
25 ואדם לא יכול לאהוב את ה'
26 ברמה שמעבר ליכולת הלב שלו
27 להכיל, וגם אהבת ה' "בכל
28 נפשך" מוגבלת לפי הכוחות
29 והיכולות של האדם האוהב,
30 ואלה הם פני הדברים לגבי
31 האהבה שבאה בעקבות
32 ההתבוננות של "שמע" מִה־
33 שְׁאִין-בֶּן מִצַּד בַּחֲנִית יִשְׂרָאֵל היא עצם הנשמה, כאמור נַעֲשִׂית
34 הָאֱהָבָה דְּבָכָל מְאֻדָּךְ³², אהבת ה' שְׁלֹמַעַלָה מִהַגְבֵּלָה כפי שמוכן
35 גם ממשמעות הלשון "מאודך" כי "מאוד" היינו למעלה ממדידה והגבלה.
36 וְהִינוּ, שְׁגָם בְּמִדּוֹת נִמְשָׁךְ הָאוֹר שְׁלֹמַעַלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת ולא
37 רק האור המועט בבחינת "שם" ו"הארה", שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂיה הִיצִיָּא
38 מְמַצְרִים, לְפִי שְׁגָם בְּעוֹלָמוֹת מלשון העלם והסתר שכל התהוותם
39 היא על ידי צמצום האור האלוך, כמבואר לעיל בהרחבה, מְאִיר בַּחֲנִית
40 פְּנִימִית הַמְקִיף שלמעלה מההגבלות והצמצומים, כשם שאהבת ה' "בכל
41 מאורך" פועלת שהמידות עצמן, למרות ההגבלות שלהן, יחושו אהבה לה'
42 ללא גבול.
43 וּבְעֲנֵן זֶה הִיא מַעֲלַת יוֹסֵף עַל שְׂאֵר הַשְּׂבָטִים, דְּבָכָל

ביאור בדרך אפשר

44 הַשְּׂבָטִים כְּתִיב³³ וְהָיָה אֲנַחְנוּ מְאֻלָּמִים אֲלָמִים ועוסקים בענייני
45 העולם, שֶׁהוּא עֲנִין עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים של העולם הזה הגשמי והפרדת
46 הטוב מהרע והעלאתו לקדושה, שְׁזֶהוּ בַחֲנִית שָׁם ע', כִּי שָׁם הוּא
47 בְּגִימָטְרִיא רפ"ח (שָׁהם רפ"ח נִיצוּצִין שעל פי הקבלה נ'פול'
48 למטה אל תוך גשמיות העולם
49 ושקעו בתוך הקליפות והסטרא
50 אחרא ויש לברר ולהעלות אותם
51 לקדושה) ובנוסף לכך ישנו עוד
52 "שם" (שביחד עם העי"ן,
53 אותיות "שמע" שייך לעבודת
54 הביוררים - עִם שָׁם ב"ן שם
55 הו"י יכול להיות נכתב בצורות
56 שונות של מילוי וכאשר הוא
57 במילוי ה' היינו יו"ד, ה"ה, ו"ו,
58 ה"ה הרי הוא עולה בגימטריא
59 52 ונקרא שם ב"ן (שֶׁהוּא
60 הַמְכַבֵּר), שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
61 נַעֲשִׂית הַהֶעֱלָא רַק
62 לְבַחֲנִית ע' רַבְתִּי עי"ן
63 גדולה שהיא כאמור לעיל שבע
64 המידות כפי שכל אחת כלולה
65 מעשר והם בדרגה נעלית, כמו
66 שהמידות הן בשורשם. אָבָל
67 בְּיוֹסֵף כְּתִיב וְהָיָה קָמָה
68 אֲלֵמָתִי וגם נִצְבָּה, וְהָיָה
69 תְּסִינָה אֲלֵמּוֹתִיכֶם
70 וְתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֵלֵמָתִי,
71 שֶׁהוּא עֲנִין בְּרוּר שְׁנִי,
72 הַבְּרוּר דָּשֵׁם מ"ה כאשר
73 שם הו"י נכתב במילוי אל"ף
74 היינו יו"ד, ה"א, ו"א, ה"א, הרי
75 עולה בגימטריא 45 בגימטריא
76 מ"ה והבירור שעל ידי שם מ"ה מעלה את הניצוצות המתבררים לקדושה
77 נעלית יותר מאשר הבירור על ידי שם ב"ן (כי בדרך כלל שם מ"ה קשור
78 בהתגלות האור האלוך כפי שהוא מצד עצמו, ששת המידות העליונות, ושם
79 ב"ן קשור להתגלות האור האלוך לצורך העולמות, ספירת המלכות)
80 שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂית הַהֶעֱלָא לְבַחֲנִית עֲצָמוֹתוֹ שְׁלֹמַעַלָה
81 מְבַחֲנִית ע' רַבְתִּי, שְׁזֶהוּ עֲלִי עֵין על העי"ן, היינו לְמַעַלָה
82 מְבַחֲנִית ע' רַבְתִּי שהיא בחינת המידות ולא עצמותו ית'.
83 וְזֶהוּ מִה שְׁכָתוֹב בְּיוֹסֵף ב' פְּעָמִים בֶּן פּוֹרְתַּי, "בן פורת יוסף, בן
84 פורת עלי עין", כִּי פּוֹרְתַי הוּא מְלֻשׁוֹן פְּרוּ וּרְבּוּ במשמעות של הרחבה
85 ותוספת, וְהִינוּ, שְׁיוֹסֵף מְמַשֵּׁף מלמעלה למטה ומגלה בַּחֲנִית
86 תּוֹסֶפֶת אִוֹרוֹת שְׁלֹמַעַלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת שהיא הארת אור אלוך

ביאור בדרך אפשר

1 בהדרגה, במדידה והגבלה. וְזֶה גַם מֵה שֶׁכָּתוּב גַּבִּי יוֹסֵף³⁴ וְאָנִי
2 נִתְּתִי לָךְ שְׂכָם אֶחָד עַל אַחִיךָ, דְּשְׂכָם הוּא בְּחִינַת כְּתָפִים
3 שֶׁהוּא בְּחִינַת אַחֲרִים, וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב³⁵ [גַּבִּי חָם אָבִי וְהַשּׁוֹרֵשׁ
4 שֶׁל מִצְרַיִם³⁶] וַיִּקַּח שָׁם וַיִּפֹּת אֶת הַשְּׂמָלָה וַיְשִׁימוּ עַל שְׂכָם
5 שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אַחֲרֵינִי
6 וכפי שנתבאר לעיל, מבחינת 1
7 אחוריים ("חיצוניות המקיף") 2
8 יכולה להיות השפעה גם 3
9 לקליפות וסטרא אחרא, וְיוֹסֵף 4
10 עוֹשֶׂה מִבְּחִינַת שְׂכָם 5
11 (בְּחִינַת אַחֲרִים שְׂמָלָה 6
12 נִמְשָׁךְ בְּחִינַת גְּלוּת 7
13 מִצְרַיִם) בְּחִינַת אֶחָד 8
14 ככתוב "שכם אחד" שלא תהיה 9
15 השפעה למקומות שמהווים 10
16 סתירה לאחדות ה', דְּהִינּוּ, 11
17 שְׁתֵּהִיָּה הַמְשַׁכָּת הַמְקִיף 12
18 בְּפָנִימִיּוֹת דּוֹקָא, שְׁעַל- 13
19 יִדִּי-זֶה מֵאִיר בְּחִינַת 14
20 פְּנִימִיּוֹת הַמְקִיף, וְעַל- 15
21 יִדִּי-זֶה נִעֲשִׂית הַיִּצְיָאָה 16
22 מִמִּצְרַיִם כִּי כֹאשֶׁר הַפְּנִימִיּוֹת 17
23 מאירה, ההמשכה וההתגלות 18
24 מגיעה רק למקום הראוי, 19
25 והמציאות של מצרים כמנגנת 20
26 לקדושה מתבטלת וממילא 21
27 יוצאים ממצרים. 22
28 (ה) וְזֶהוּ כֵּמָה מַעֲלֹת 23
29 טוֹבוֹת לְמָקוֹם עֲלִינוּ, 24

ביאור בדרך אפשר

30 שְׁט"ו מַעֲלֹת טוֹבוֹת הֵם בְּבְחִינַת הַיְסוּד, שְׁזוּהִי מִדְּרָגָתוֹ שֶׁל
31 יוֹסֵף, שֶׁנֶּקְרָא "יוֹסֵף הַצַּדִּיק" וְהוּא בְּדִרְגַּת צַדִּיק יְסוּד עוֹלָם³⁷,
32 שֶׁמִּמֶּשֶׁיף אֶת הַמְקִיף שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבֵּלָה בְּפָנִימִיּוֹת בְּתוֹךְ
33 גַּדְרֵי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בְּכַךְ שֶׁלַעֲנִיךְ זֶה מִשְׁתַּמְשֵׁים בְּבִיטוּי
34 לְמָקוֹם עֲלִינוּ, כֵּמוֹ
35 שֶׁפֶרֶשׁ אֲדָמוֹ"ר ה'צֶמַח
36 צֶדֶק³⁸ אֶת הַבִּיטוּי "עֲלִינוּ":
37 צוּלִיב אוֹנֵן בְּשִׁבְלֵנוּ אוֹן
38 דוֹרָךְ אוֹנֵן וְעַל יִדִּינוּ,
39 בִּאֲמָצְעוֹתֵנוּ, וְהִינּוּ, שְׁעַל-
40 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת
41 יִשְׂרָאֵל, כְּהַפְרוּשׁ
42 דְּ"עֲלִינוּ" "דוֹרָךְ אוֹנֵן"
43 עַל יִדִּינוּ, שֶׁהוּא עֲנֵן
44 עֲבוּדַת הַנִּשְׁמָה עֲצָמָה
45 עֲבוּדָה שֶׁמִּבְּיָאָה לֵאחֲבַת ה'
46 "בְּכָל מֵאוֹדֵךְ", לִמְעַלָּה מִמְּדִידָה
47 וְהַגְבֵּלָה שֶׁלֹּמַעֲלָה מִהַבִּירוֹר
48 דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁמִּתְבַּצֵּעַ
49 עַל יְדֵי הַמִּידוּת, אֲזִי הַפְּרוּשׁ
50 דְּ"עֲלִינוּ" "צוּלִיב אוֹנֵן"
51 בְּשִׁבְלֵנוּ, הִינּוּ, שְׁתֵּהִיָּה
52 הַמְשַׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֱלוּקִי
53 הַבְּלִי-גְבוּל לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
54 דּוֹקָא, שְׁגַם מִצַּד הַמְקִיף
55 נִמְשָׁךְ בְּפָנִימִיּוֹת לְמָקוֹם
56 הָרָאוּי דּוֹקָא לֵאלֹא כֹל הַשְּׁפָעָה
57 וַיִּנְיָקָה לְהִיפֹךְ הַקְּדוּשָׁה וְלִכְן
58 יוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם.

מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א בפרוס חג הפסח – תרגום מאידיש –

ב"ה, יום שלישי שהוכפל בו כי טוב,

פ' ויהי ביום השמיני,

נשיא לבני אשר,

י"א ניסן, ה'תשמ"ה

ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל

בכל מקום שהם

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בהמשך למכתב מיום ערב-שבת-קודש ראש חודש ניסן, ובעמדנו ימים ספורים לפני חג הפסח, מן הראוי להתעמק במספר נקודות שהועלו במכתב האמור, התעמקות באופן, כפי שהודגש גם במכתב האמור, שהדבר יבוא לידי ביטוי עד לידי מעשה בפועל, וככל עניני טוב וקדושה, צריך להיות הדבר באופן של "מעלין בקודש".

* * *

במכתב הקודם דובר על המשמעות המיוחדת של "קביעות" הלוח בשנה זו, כאשר היום-טוב הראשון של חג הפסח בא יחד עם שבת קודש, דבר המדגיש את הנקודות הזהות שבשניהם – בפסח ובשבת, ובמיוחד את הקשר בין ענין החירות שבפסח לבין ענין העונג שבשבת, שהצד השווה שבהם הוא שהן ההשתחררות מדברים בלתי רצויים והן העונג בעניני טוב וקדושה צריכים להיות **בשלימות**. והרי פירושה של "שלימות" הוא שאין להסתפק במיעוטו של הדבר, ואפילו לא ברובו של הדבר, כי אם בשלימות – במלוא המדה, שאם לא כן חסר בעצם הדבר, הן של החירות והן של העונג.

יום שלישי שהוכפל בו כי טוב: פרש"י בראשית א', ז. וראה מכתב ו' תשרי ה'תשד"מ הערה ד"ה יום שלישי שהוכפל בו כי טוב (לקו"ש חכ"ד ע' 632).

פ' ויהי ביום השמיני: שבשנה זו קוראים אותה (ראשיתה עד "שני") שמונה פעמים, וידוע הפתגם בזה בפי חסידי פולין (הובא ונת' בלקו"ש ח"ז ע' 297): שמיני שמונה שמנה (פ' שהשנה שקורין בה שמונה פעמים פ' שמיני תהי' שמנה).

ויהי ביום השמיני: (ע"פ מחז"ל (יומא כח, א. תמיד פ"ג מ"ב. ירושלמי יומא פ"ג ה"א) לומר "עד שהוא בחברון", בלשון שמעורר זכות (ירושלמי שם. פרש"י יומא שם, ב.) שאותו היום נטל עשר עטרות – שבת פז, סע"ב (וראה תוד"ה עשר. תו"ש לפקודי מ סקי"ט. ושי"ט, הובא בפרש"י עה"ת ריש פרשתנו, נשא ז, יב – מסדר עולם (רבא – פ"ז). **השמיני:** שייכותו לתענוג – ראה ד"ה ויהי ביום השמיני תרע"ח (ע' רסט ואילך), תשי"ד פ"י ואילך (ע' 191 ואילך), תשי"ה (ע' 167 ואילך). וראה גם לקו"א להח"מ (הוצאת קה"ת) ס' רס (סח, ב). או"ת צה, ב (בהוצאת קה"ת תשי"מ – ס' ששה). אוה"ת דרושים לשמע"ע ע' א'תת"ז ואילך. ועוד.

השמיני: ונטל עשר עטרות. ולהעיר ממרז"ל דכינור (שבביהמ"ק) דימוה"מ של ח' נימין ודלעת"ל של עשר נימין (ערכין יג, ב. וראה כלי יקר ריש פרשתנו, הובא ונת' באוה"ת ריש פרשתנו (ע' כה). ד"ה ויהי ביום השמיני הנ"ל. סד"ה זה תרע"ה – המשך תער"ב ח"ב ע' תתקנא).

נשיא לבני אשר: שו"ע אדה"ז או"ח הל' פסח סתכ"ט ס"י. וראה שם ס"ט. וראה לקוטי לוי"צ אגרות ע' שכג-שכה. שם ע' תיט. וראה מכתב י"א ניסן ה'תשמ"ג הערה ד"ה י"א ניסן (לקו"ש חכ"ב ע' 273).

אשר: מלשון אושר ותענוג (תו"א תולדות יח, סע"ב. שמות נג, ב. תצוה פא, א. לקוטי לוי"צ שם ע' תיט. ועוד). **ימים ספורים:** להעיר, שארבעה ימים הם ימי ביקור לתמיד (פסחים צו, א. ושי"ט) ולקרנן פסח גם בפסח דורות – פסחים שם. מכילתא ופרש"י בא יב, ו (ומסתית לשון רש"י משמע, שהוא דין גם בפסח דורות). וראה אנציקלופדי תלמודית ע' בקור מומים (ע' קסג), ושי"ט. תורה שלמה פרשתנו מילואים לכת"ר י"א ס' יב. – וי"ל שיש מעין זה בעוד עניני קדושה ובפרט בחה"פ. ולהעיר ממ"ש בעט"ז לשו"ע או"ח ר"ס תקפא: והטעם שעומדים בכל פעם (בסליחות) ד' ימים לפני ר"ה משום דאיתא (ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ח) בכל הקרבנות נאמר והקרבנות ובר"ה נאמר ועשיתם שיעשה אדם עצמו קרבן בר"ה ולהכי צריך ד' ימים לביקור מפני המומין כו'.

מעלין בקודש: ברכות כח, א. ושי"ט. זח"ג קסב, ריש ע"ב. וראה לקו"ש ח"ג ע' 250 הערה ד"ה להעלות בקודש. ושי"ט. מכתב ר"ח ניסן ה'תשל"ז הערה ד"ה מעלין בקודש (הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים וכו' – קה"ת תשל"ט – ע' תצג).

בעניני טוב וקדושה צריכים להיות בשלימות: ראה כתובות סז, רע"א.

אגרות קודש

כאן מתעוררת שאלה, ולא רק מסוג של "ישאלך בנך" כי אם, לכאורה, גם שאלה אפילו של "כולנו חכמים": לאחר שהושגו חירות אמיתית ועונג אמיתי **ובשלימות** – איך אפשרי אז הענין של "מעלין בקודש", של "ילכו מחיל אל חיל", ובמיוחד כאשר זו הוראה **תמידית** לכל יהודי ולכל היהודים, מבוססת על תפלתו והוראתו של נעים זמירות ישראל בספר התהלים, והיא מובאת כפסק-דין בשולחן-ערוך, בהסתמך על מקומות רבים בתורה שבעל-פה?

- ובמיוחד כאשר מודגש כאן הביטוי "ילכו", שמשמעותו רבה לאין-ערוך מצמיחה והתפתחות סתם ב"עולם הצומח", שבו הצמיחה מהווה אכן סימן לחיים וחיוניות (ובזה דומה האדם לצומח – "כי האדם עץ השדה"), אלא שזו צמיחה לגובה ולאורך ולעומק אבל תוך כדי הישארות במקום.

מצב זה אין להשוותו לדרגת החי, שיש לו את כוח ההליכה – "ילכו" – ממקום אחד למקום טוב ונעלה יותר; על אחת כמה וכמה כאשר מדובר בהליכת-שלימות של **אדם**, שהקב"ה העניק לו את הכוח והאפשרות להתרומם מעלה מעלה בכמות ובאיכות, עד כדי **השתנות** עצמית ולהיות בריה חדשה, ועד לדרגת "אדם – אדמה לעליון", כפי שהוסבר פעמים רבות שזו היא תכלית העבודה של אדם (מלשון "אדמה לעליון" – להידמות, כביכול, אל הקב"ה) אשר הקב"ה ציווה עליו (והעניק לו יחד עם זה את הכוח): "והלכת בדרכיו", ללכת, כביכול, בדרכיו של הקב"ה.

ולא מדובר כאן ביחידי סגולה, שכן ההוראה של "והלכת בדרכיו" ו"ילכו מחיל אל חיל", ככל הוראות השולחן-ערוך, הם לכל היהודים, שהרי "תורה אחת לכולנו".

מתחזקת אם כן השאלה: לאחר שהושגו חירות ועונג בשלימות, כל אחד ואחת לפי מלוא הכוח וההשגה שלו, כיצד יש כאן מקום (וכך גם – בכל ענייני טוב וקדושה) לעלות יותר, עוד ועוד, ובמיוחד באופן של "הליכה"?

* * *

התשובה לשאלה זו רמוזה בלשון הכתוב: "שבת שבתון", "שבת בשבתו", שיש ענין של שבת שהוא "שבת לגבי שבת", וכך גם בעונג וחירות.

ישאלך בנך: כלי הכתוב בנוגע לחג הפסח – בא יג, יד. ועיקר הוא בפסח (בהתחלתו) – ראה שו"ע אדה"ז או"ח ה' פסח סתע"ג סי"ד. הגדה של פסח עם לקוטי טעמים ומנהגים עי טו. וראה הגש"פ פסקא ברוך המקום, מירושלמי פסחים פ"י ה"ד. מכילתא (חובא בפרש"י) עה"פ.

כולנו חכמים: לי הגש"פ פסקא עבדים היינו. וראה הגש"פ, ירושלמי ומכילתא שבהערה הקודמת. הוראה תמידית: כמחז"ל שצ"ל באופן שאין להם מנוחה (ברכות בסיומה. ושי"נ). נעים: פי"ג עונג (אגה"ק סכ"ט (קמט, א). לקו"ת בשלח א, סע"ב. סה"מ תשי"ט ע' 130. ועוד. וראה שהש"ר פי"ד ד (בתחילתה). מצוי"צ עה"פ ש"ב כג, א).

נעים זמירות ישראל: ש"ב שם. וראה שהש"ר שם שאמר ה"זמירות (בשם כל) ישראל". בספר התהלים: פד, ח.

בשולחן-ערוך: אדה"ז או"ח סקנ"ה ס"א. ושי"נ. וראה לקו"ש ח"י"ד ע' 173 ואילך. שיחת כ' מנחם-אב תשכ"י. כי האדם עץ השדה: שופטים כ, יט. וראה תענית ז, א. לקו"ש חכ"ד ע' 115 ואילך. לגובה ולאורך ולעומק: ראה בארוכה מאדהאמ"צ (אמ"ב פתח השער פי"ג ד. שער היחוד בתחילתו) שזהו כולל הכל. וראה פרדס שער טעם האצילות פי"א.

הליכת-שלימות של האדם: להעיר מאו"ת להח"מ (הוצאת קה"ת) עב, ב עה"פ (תהלים קכו, ו) הלוך ילך (בהוצאת קה"ת תשל"ט – סרמ"ב). תו"א וישב ד"ה כה אמר ה' גוי ונתתי לך מהלכים (ל, סע"א ואילך). ובסיום הדרוש שם (שם, ד): אבל לעיל... יהי הכל בחי הליכה. אוה"ת בהעלותך ע' תיא. ועוד.

ולהיות בריה חדשה: ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ד ס"א. אדם – אדמה לעליון: (לי הכתוב – ישע"י יד, יד). ראה יבמות סא, רע"א. שלי"ה ג, א. כ. ב. רסח, ב. שא, ב. עשרה מאמרות מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג.

והעניק לו יחד עם זה את הכוח: כמחז"ל שאינו מבקש לפי כחו אלא לפי כחו – במדב"ר פי"ב, ג. והלכת בדרכיו: תבוא כח, ט. וברמב"ם (ספר המצוות (ובמנין המצוות שבריש ספר הי"ד) מ"ע ח. ה' דעות פי"א ה"ה-ו) מנה ציווי זה במנין המצוות (וראה שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו סי"ג). – וראה לקו"ש ח"י"ד ע' 1130 ואילך. חיי"ג ע' 280 הע' 3.

שבת שבתון: תשא לא, טו. ועוד. וראה לקו"ת דרושי יוהכ"פ ד"ה שבת שבתון (ע, ב ואילך). אוה"ת שבת שובה (כרך ח) ע' ב'קכא. שם ע' ב'קכו.

שבת בשבתו: הפטורת שרי"ח (ישע"י סו, כג). ועי"פ פי"א אדה"ז בלקו"ת ברכה ז, ג-ד. וראה בהנסמן במראי מקומות לשם (בהוצאת קה"ת ה'תשד"מ). ד"ה אבות מלאכות תר"ל (ע' רמז ואילך). את שבתותי היש"ת פי"ד (ס"ע 85 ואילך). ובכ"מ.

אגרות קודש

למרות שעונג שבת נמשך בכל שעות השבת – קיים בכל-זאת בזה ענין של "מחיל אל חיל": בתחלת השבת קשור העונג בעיקר עם הענין של "תשבות", המנוחה מן המלאכות של ימי החול, אשר ככל שגדול העונג הרי הוא בכל-זאת מוגבל והוא בהתאם להיקף ועול המלאכות של כל אחד בימי החול שלו, והוא זוכרן וחושב בהן. ביום השבת בבוקר, כאשר הושג כבר התענוג של המנוחה, בא עונג נעלה יותר, הקשור בעיקר עם "שבת לה' אלוהיך" (אלקות), ולאחר מכן – עד לדרגה הנעלית ביותר שבעונג, של "רעוא דכל רעווין" בזמן המנוחה, שהוא עונג אפילו ביחס לעונג של "רעווין" – עונג רוחני – מבלי להיזכר כלל, ואפילו באופן של רושם בעלמא, בגשמייות וענייני עולם כלל, כי אם אך "לה' אלוהיך", ובענין זה גופה – הרי זה באופן של "והלכת": נוסף לאמונה בה' – צריך להיות "לידע שיש שם מצוי" בכלל, ולאחר מכן בפרט ובפרטי-פרטיות, עד ל"רזי דרזין", "לטייל בפרדס" – ועד ל"דעה את ה' כמים לים מכסים",

דוגמא פשוטה לכך אנו מוצאים בעונג של חכם גדול, השקוע תמיד בעניינים שכליים ויש לו בהם את העונג הגדול ביותר, אבל כאשר עולה בדעתו דבר-שכל חדש לגמרי, רעיון חדש, יש לו מזה עונג גדול לאין-ערוך מאשר לפני כן,

כך גם בענין החירות: כאשר עבד משתחרר מעבדות, ובמיוחד מעבודת פרך, כפי שזה היה ביציאת מצרים, ונוסף לכך הרי זה "ביד רמה" – ודאי הדבר שזה "חיל" אמיתי של חירות. למרות זאת נשאר אז מורא שמא ירדפו אחריהם המצרים וישעבדו אותם שוב, כפי שהתברר אכן בפועל שהחשש הפך למציאות. אבל לאחר קריעת ים סוף, כאשר ראו בני ישראל שכל המצרים אבדו והמורא שהמצרים ישלטו בהם בטל לגמרי – חשו "חיל" וחירות במדה חזקה יותר מלפני כן, וחירות רבה יותר ועמוקה יותר – בהר סיני, החירות של "והייתם לי סגולה" (ויתר על כן –) "ממלכת כהנים וגוי קדוש", ועוד יותר – בקבלת התורה.

* * *

על פי המוסבר לעיל מובן עוד יותר הענין של "מחיל אל חיל" בעבודת ה', שכן ה"חיל" והתוקף

בתחלת השבת וכו' – בהבא לקמן – ראה גם לקו"ת בהר מב, ג ואילך. ד"ה כגוונא דשבת הגדול* תקס"ח (סידור קסט, א.ב. סה"מ תקס"ח ס"ע קנב ואילך. ביאור"ז להצ"צ תרומה (כרך ב) ע' תתיא). ד"ה ריש הוי אמר הכי אתקינו סעודתא כו' (סידור קעד, א ואילך. ביאור"ז להצ"צ יתרו (כרך ב) ע' תשצא ואילך). ד"ה אלה תולדות נח תקס"ז (אוה"ת נח נז, א ואילך. ביאור"ז להצ"צ נח ע' יג ואילך). שער האמונה פט"ו ואילך. המשך תרס"ו ע' תקמג ואילך. המשך תער"ב ח"ב ד"ה ראה אנכי (ע' איק) ומאמרים שלאחריו. ועוד. – ולהעיר מלי"ת להאריז"ל פ' תשא עה"פ (תשא שם, יג) ואתה תדבר גו' את שבתותי תשמרו.

*בסה"מ תקס"ח (ע' קמט): שבת שלפני חג הפסח. אבל באוה"ת בא ע' שטו, שכג: בכתבי מו"ח ז"ל מאדמו"ר נ"ע בתקס"ח שבת הגדול ענין כגוונא כו'. תשובות: משפטים כג, יב. וברמב"ם הל' שבת בתחילתן (ורפכ"א). צפעי"נ (להרגצובי) שם. וראה לקו"ש חכ"א ע' 68 ואילך.

שבת לה' אלוהיך: יתרו כ, י. ואתחנן ה, יב. רעוא דכל רעווין: ראה המשך תרס"ו ע' תקמה. סה"מ היש"ת שם (ע' 86). ובכ"מ. מבלי להיזכר כלל. . בגשמייות: להעיר מכש"ט (הוצאת קה"ת) סת"ב (נט, ד): ועיקר יום השבת הוא להתדבק בהש"י על ידי תפלה ותורה ולזה קורא בזהר (ח"ב רה, סע"א) האוי יומא דנשמתין איהו ולאו יומא דגופא כו'. לה' אלוהיך: יתרו שם. ואתחנן שם. לידע שיש שם מצוי: רמב"ם ריש הל' יסודי התורה. וראה בארוכה "הדרן" על. . הרמב"ם (קה"ת, י"א ניסן תשמ"ה). חכ"ו ע' 411 ואילך.

לטייל בפרדס: ל' הרמב"ם שם ספ"ד. וראה הדרן ולקו"ש שבהערה הקודמת. דעה את ה' כמים לים מכסים: ישע"י יא, ט. וראה "הדרן" ולקו"ש הנ"ל. עולה בדעתו. . רעיון חדש. . עונג גדול לאין-ערוך: ע"ד צהבו פניו של ר' אבהו שמצא תוספתא חדתא (ירושלמי שבת פ"ח ה"א. נתי' בשערי אורה שער החנוכה (יב, ב). המשך תרס"ו ע' כח. שם ע' רלג. סה"מ תשי"ט ע' 130. ועוד).

ביד רמה: בשלח יד, ח. ת"א ופרש"י שם. נשאר אז מורא: ראה פרש"י עה"פ שם, ה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 270 ובהערות שם. כפי שהתברר אכן בפועל: בשלח שם, י. כאשר ראו. . שכל המצרים אבדו: ראה בשלח שם, ל ובפרש"י. והייתם לי סגולה: יתרו יט, ה. מומלכת כהנים וגוי קדוש: יתרו שם, ו. וראה בעה"ט עה"פ. וראה אגדת בראשית פעי"ט [9]: "שכולם נקראו כהנים בסיני שנאמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים. . כל אחד ואחד מהן כאילו כהן גדול כו". בקבלת התורה: דאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה (אבות פ"ו מ"ב). וראה שמו"ר פמ"א, ז. ויק"ר פ"ח, ג. זח"ב קיג, סע"ב ואילך. ז"ח צז, ב. ועוד.

אגרות קודש

הראשון בזה הוא – "סור מרע", חירות מדרכי מצרים, מרע בפועל, כך שכאשר האדם בא לידי נסיון יש לו את הכוח והתוקף לשלוט על עצמו שלא לעשות ענין של רע, לא רק במעשה ובדיבור אלא אף לא במחשבה. אך ישנו "חיל" נעלה יותר ב"סור מרע", כאשר הרע מושלל אצלו לגמרי ואף אינו עולה על הדעת לגמרי, משום שהוא כבר בדרגה של "ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך – בשני יצריך", שהיצר הרע אצלו אינו רק כבוש ונשלט, אלא אף **השתנה**, כך שגם הוא נוטל, יחד עם היצר הטוב, חלק ב"ואהבת את ה'". ובין שתי הדרגות האמורות ב"סור מרע" ישנן דרגות רבות ללכת מחיל אל חיל באהבת ה' ובעבודת ה', למעלה ולמעלה יותר ויותר.

כך גם ישנו הענין של "מחיל אל חיל" בכיוון של "ועשה טוב": הקב"ה, מקור כל הברכות, מבטיח: "בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם גו'", שכאשר יהודי הולך בדרכי ה', הליכה מחיל אל חיל, נותן לו הקב"ה את כל צרכיו הגשמיים וגם הרוחניים ובשפע. דרגה ו"חיל" גבוהים יותר – כאשר "ונתתי גשמיכם" וגו' אינה אצלו מטרה לעצמה כלל, כי אם רק אמצעי ודרך להקל את ההליכה מחיל אל חיל בקיום התורה והמצוות. בסגנון שונה ובמלים אחרות: הוא מנצל את הברכות של "בני, חיי ומוזנא" – וכולם באופן של "רוויחא" – כדי לעשות רוחניות יותר ויותר, "רוויחא" יותר, עד שהוא מגיע אל ה"חיל" של "לחזות בנועם ה'", ועד ל"חיל" הגדול ביותר – הליכה של אדמו"ר הזקן: "מי לי בשמים ועמד לא חפצתי בארץ" גו', שאין הוא רוצה לא תענוגות רוחניים ("בשמים") ולא תענוגות גשמיים ("בארץ") ולא כל אשר בגדר "עמך" (טפל אל הקב"ה) – הוא רוצה אך ורק את הקב"ה עצמו.

ובדוגמת מה שכותב הרמב"ם בסיום חיבורו "משנה תורה", שבימות המשיח יהיו "כל המענדנים", כל סוגי העונג, "כעפר", והשאיפה בעולם תהיה אך ורק "לדעת את ה'".

ומובן שבידיעת ה' ישנן דרגות לאין שיעור, החל מ"יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון" – התחלת החיבור,

סור מרע . . ועשה טוב : תהלים לד, טו.
מדרכי מצרים : ראה פרש"י עה"פ אחרי יח, ג (מתו"כ עה"פ) : שמעשיהם של מצרים . . מקולקלים מכל האומות כו'. רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ח.
לא רק במעשה . . אף לא במחשבה : להעיר מרמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ג. תו"א מג"א צט, ריש ע"ב.
ואהבת את ה' אלוךך בכל לבבך : ואתחנן ו, ה.
בשני יצריך : ברכות נד, א (במשנה). ספרי הובא בפרש"י עה"פ.
השתנה : ראה ירושלמי ברכות ספ"ט. תניא פ"א. פ"י. ועוד.
ובין שתי הדרגות . . דרגות רבות : תניא פ"י.
בחוקותי תלכו גו' ונתתי גשמיכם גו' : בחוקותי כו, ג-ד.
כאשר יהודי הולך : ראה דרושי דא"ח עה"פ אם בחוקותי תלכו – לקו"ת בחוקותי מה, א ואילך. אוה"ת בחוקותי (כרך ב) ע' תרלד ואילך. שם (כרך ג) ע' תתקכא ואילך. שם ע' תתקמא ואילך. ד"ה זה תר"ל (ע' קלט ואילך). היש"ת פ"ד ואילך. (ס"ע 90 ואילך). ועוד.
נותן לו הקב"ה : ואחז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אע"פ שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים נ, ב. ושי"י. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ה. הל' תשובה פ"י ה"ה. טושו"ע יו"ד סרמ"ו ס"כ. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ג). וראה לקו"ש ח"כ ע' 45 ואילך.
להקל . . בקיום התורה והמצוות : ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ט ה"א. סוף הל' מלכים ומלחמותיהם.
בני, חיי ומוזנא : ואע"ג דלאו בזכותא תליא מילתא אלא במזל תליא מילתא – ראה מו"ק כח, א. זח"א רז, סע"ב. תקו"ז ת"ע (קכז, א). מקומות שנשמנו ב"שערי זהר" (להר"ר מרגליות) למו"ק שם. צוואת אדני"ע (חנוך לענר ע' 48).
"רוויחא" . . לעשות רוחניות יותר : ראה בארוכה מכתב ערב ח"י אלול ה'תשמ"ג (לקו"ש חכ"ד ע' 622 ואילך), ובהנשמן שם בהערה ד"ה עסן, טרינקען וכו'.
לחזות בנועם ה' : תהלים כז, ד. – וראה אגה"ק סכ"ט. ד"ה ונחה, אחש"פ תש"ט פ"כ (סה"מ תש"ט ע' 130) וד"ה מרגלא בפומי דרב פכ"י (שם ע' 136).
של אדמו"ר הזקן : הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (דרמ"צ קלה, סע"א).
מי לי בשמים : תהלים עג, כה.
שכותב הרמב"ם בסיום חיבורו "משנה תורה" : בסיום וחזרתם הל' מלכים. ולהעיר, אשר בשנה זו מסיימין הלכות אלו ב"א ניסן (לפי החלוקה דג' פרקים ליום).
משנה תורה : שמו אשר קרא לו המחבר וטעמו עמו – הקדמת הרמב"ם לספרו קרוב לסופה.
מענדנים . . "כעפר" : ראה "הדרן" הנ"ל ח"ב סכ"ו ובהערה 103 שם.
לדעת את ה' : סי' הרמב"ם שם.

אגרות קודש

- עד ל"מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" – סיום החיבור,

ובמיוחד כיון שהידיעה היא "כפי כוח האדם", לפי כוחו והשגתו של כל אדם, והרי כוח האדם אינו שווה בכל, ואפילו באדם אחד אין הכוח שווה בכל הזמנים, הוא גדל וצריך להתעלות דרגה אחר דרגה, כמוזכר לעיל.

כך גם בעבודת התפלה ישנן דרגות רבות מאוד, בכוונת התפלה ובדביקות, ובאופנים השונים: "עבודת עבד" או "עבודת בן", דביקות של בן שהוא בבחינת "תינוק" עד לדביקות של "בן חכם ונבון", ובאדם זה עצמו אינו דומה, כאמור, כוח האדם מתפלה לתפלה, ובאותו יום ובאותה תפלה ישנה גם העליה מ"מודה אני לפניך, עד "שמע ישראל" (מסירת נפש), וכך הלאה, כל שלבי העליה ב"סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה".

* * *

ויהי רצון שכל אחד ואחת, איש ואשה, "בנערנו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו" בתוך כלל ישראל – ינצלו במלוא המדה, כאמור במכתב הקודם, את "כוח האדם" שהקב"ה נותן מידו המלאה, הפתוחה, הקדושה והרחבה, כדי להשיג את מלוא המדה של חירות, חירות מכל דאגה ומכל הדאגות של כל העניינים המבלבלים, יחד עם עונג במלוא המדה, ובמיוחד כאשר יש לכך נתינת כוח מיוחדת משבת, "שבת בשבתו", יחד עם זמן חירותנו, החל מ"נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו וגאלם",

וכמו אז – להתחיל מיד ב"ספירה", לספור את הימים, בציפיה מתי יבוא כבר היום המבורך של "תעבדון את האלוקים על ההר הזה", וכמו במתן-תורה, במעמד הר סיני, כך יהיו הדברים "חדשים" ממש בשלימות – בזמן מתן תורתנו, בסיום ימי הספירה, בחג השבועות של שנה זו,

ספירה יחד עם ההליכה מ"חיל" (של "נגלה עליהם" באותה שעה, בזמן חירותנו – להליכה על ידי עבודה עצמית, למעלה ולמעלה יותר ויותר עד -) אל "חיל" של שלימות כל העולם כולו, המתחילה עם הגאולה האמיתית והשלימה של בני ישראל על ידי משיח צדקנו,

ומיד לאחר מכן שלימות העולם כולו – כהבטחת הקב"ה, המובאת בסיום ספר "משנה תורה" להרמב"ם: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד",

- "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

בכבוד ובברכה להצלחה בכל האמור,

ולחג פסח כשר ושמח

מנחם שניאורסאהן

כפי כוח האדם: רמב"ם שם.

עבודת עבד: . . בן: ראה תניא פמ"א (נז, א). ובארוכה – המשך תרס"ו ע' קנז-קנח: שם ע' שכ ואילך. ועוד.

תינוק: ע"ד לשון רבי שמעון דקינון: אני מתפלל לדעת זה התינוק (שרש מצות התפלה רפ"ח).

העל" מ"מודה אני וכו': ראה גם מכתב עש"ק ח"י אלול ה'תשד"מ (לקו"ש חכ"ד ע' 646) ובהערות שם.

העל" ב"סולם מוצב ארצה: ויצא כח, יב. דא צלותא (זח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תקו"ז תי' מה). וראה בהנסמן

במכתב הנ"ל הערה ד"ה די פיר שלבים.

בנערנו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו: וכמו שה"י בימי צאתך מארמ"צ – בא י, ט.

מידו המלאה: . . והרחבה: נוסח ברכת המזון.

נגלה עליהם מלך: . . וגאלם: הגש"פ פיסקא מצה זו. וראה לקו"ת צו ד"ה להבין מ"ש בהגדה מצה זו כו' ס"ג (יב,

ב ואילך). סידור רצח, ד ואילך.

בכבודו ובעצמו: הגש"פ פיסקא ויוציאנו. וראה המשך תער"ב ח"ב ס"ע תתקכד.

וכמו אז – להתחיל מיד: . . לספור את הימים: ראה ר"ן סוף פסחים. בהנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 114 הערה 2.

תעבדון את האלוקים על ההר הזה: שמות ג, יב.

חדשים: גירסת רש"י עה"ת (יתרו יט, א. וראה גם עקב יא, יג. תבוא כו, טז).

העולם כולו: רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

אז אהפוך: . . אחד: צפני' ג, ט. רמב"ם ה' מלכים ספ"א.

ולעבדו: בצפני' שם "לעבדו". וראה לקו"ש ח"י ע' 414 בהערה.

ומלאה: . . מכסים: יעשי' יא, ט. סיום ה' מלכים וסיום כל הספר.

לקוטי שיחות חג הפסח כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

[זהו אחד ההסברים לכך שחג השבועות, "זמן מתן תורתנו"¹¹, נקבע על-ידי ספירת שבע שבתות ממחרת הפסח, וזאת כדי ללמד שחג שבועות, מתן תורה, הוא המשך¹² ליציאת מצרים, לידת עם ישראל].
כלומר, לידת עם ישראל קשורה בכך שהם הופכים לעם-תורה¹³ – כל מהותם של בני ישראל (גם כיחידים)¹⁴ היא תורה.

והמציאות החדשה איננה רק מפני שבגלות מצרים היו בני-ישראל במצב שפל ביותר, ולא היוו "כלים" מתאימים לקבלת תורה, ואדרבה: בהיותם במ"ט שערי טומאה¹⁵, הם היו שרויים במצב המנוגד לתורה וקדושה,
אלא בעיקר מפני שהתורה היא "אצלו אמון... ששועים"¹⁶, חמדה גנוזה שגנוזה לך¹⁷ – היא נעלית לגמרי מן הנבראים, ולפיכך היא היתה לגבי בני ישראל, - שהם למטה, ובנוסף לכך במצרים - דבר חדש לגמרי, שלא בתחומם.
בכך מוסברים שלושת השמות – "חג המצות", "זמן חרותנו" ו"חג הפסח". הם מבטאים שלושה שלבים, הנדרשים (ודוקא בסדר זה) כדי ליצור מציאות חדשה.

ג.

בהעברת רעיון חדש מרב לתלמיד יש שלושה שלבי-עבודה

את האמור לעיל ניתן להבין באמצעות דוגמא של רב המלמד תלמיד רעיון חדש, שהתלמיד עצמו, בשכלו שלו, לא יכול היה להגיע אליו, לגביו זהו דבר חדש¹⁸, ולא מפני שלא שמע זאת עד עתה, אלא מפני שזה מעבר לתחום שנכלו של התלמיד. בלימוד זה דרושים גם-כן שלושה כיווני עבודה:

(10) שמות ג, יב.

(11) שזהו תוכן העיקרי דחגה"ש – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 21, עיי"ש.

(12) להעיר משה"ש (פ"ז, ב (ב)), דשבועות נק' "עצרת של פסח".

(13) כמאמר הרס"ג: אומתנו איננה אומה כי אם בתורות" (ס' האמונות והדעות מ"ג פ"ז).

(14) להעיר ממרז"ל (סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א) דכל המלמד (את) בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 192 ואילך. ובארוכה – לקו"ש חכ"ג ע' 11 ואילך.

(15) ז"ח ר"פ יתרו.

(16) משלי ח, ל. וראה אגה"ק ד"ה דוד ומיירות. לקו"ת במדבר ד"ה ואהי' אצלו אמון. סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף. המשך תער"ב פ' קג. ובכ"מ.

(17) שבת פח, ב.

(18) ראה סה"מ עת"ר ע' ג'. המשך תער"ב פרק קפח. ועוד.

א.

שמותיו של חג הפסח וסדרם

- 1 חג הפסח מכונה בשלושה שמות: (א) בתורה שבכתב¹
- 2 הוא נקרא "חג המצות". (ב) בנוסח התפלה קבעו להוסיף
- 3 "חג המצות הזה..." זמן חרותנו". (ג) בלשון חז"ל (וכך גם
- 4 בלשון הנפוצה) נקראים כל שבעת (או שמונת) הימים²
- 5 בשם "חג פסח".
- 6 יש לומר שבחג זה ישנו תוכן עיקרי כללי, המכיל
- 7 שלושה ענינים, שמתבטאים בשלושת השמות שהוזכרו
- 8 לעיל.
- 9 וכיוון שגם סדר בתורה הוא "תורה" – הוראה³, יוצא
- 10 ששלושת השמות והוראותיהם באים לפי סדר חשיבותם:
- 11 בתחילה מופיע הענין של "חג המצות", השם המופיע
- 12 בתורה שבכתב, אחר-כך הענין של "זמן חרותנו", מטבע
- 13 שטבעו חכמים – אנשי כנסת הגדולה⁴ – לומר בתפלה,
- 14 ולבסוף – "חג הפסח", שהוא שם הנפוץ בלשון חז"ל
- 15 ובלשון בני אדם⁵.

ב.

יציאת מצרים - הפיכת בני ישראל למציאות חדשה

- 16 זמן יציאת מצרים הוא, כמסביר בנבואת יחזקאל⁶ זמן
- 17 לידת עם ישראל. ענין זה מתואר בלשון "לידה", לא רק
- 18 מפני שאז נהיו בני ישראל לעם, דבר שמתאים לאומרו,
- 19 להבדיל, גם על עמים אחרים, אלא מפני שעל ידי שנהיו
- 20 לעם, הפכו בני ישראל⁷ ל"מציאות חדשה"⁸.
- 21 כוונת ושלמות⁹ יציאת מצרים הוא מתן תורה, כפי
- 22 שנאמר¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
- 23 על ההר הזה".

(1) משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז.

(2) ולא רק יום י"ד וט"ו ניסן שנק' "פסח" גם בתושב"כ (ראה השקו"ט כו' – בס' המועדים בהלכה (לרש"י זיין) ע' רטו ואילך. וראה הערה הבאה במכתב כללי להצ"ח תשל"ו בתחילתו (נדרס – בהגש"פ (קה"ת, תשמ"ד) ע' תרסח)).

(3) דתורה מלשון הוראה (זח"ג נג, ב. ועוד).

(4) ברכות לג, א.

(5) ראה קדושת לוי פ' בא בנוגע להשמות חהמ"צ וחה"פ.

(6) קאפיטל טז ובמפרשים שם.

(7) שהיו כבר במציאות של "גוי גדול עצום ורב" (תבוא כו, ה).

(8) וכן – ביצ"מ היתה התחלת הגירות דבני" ובמ"ת גמר הגירות (יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, א), אשר "גר שנתגייר קטן שנולד דמי" (יבמות כב, א. וש"נ).

(9) שאז בטל המיצר (ההגבלה) שתחתונים לא יעלו למעלה (תנחומא וארא

טו. שמר"ר פי"ב, ג).

1 דבר ראשון צריך להיות אצל התלמיד כיוון של
2 התבטלות עצמית, כמאמר חז"ל¹⁹, שאצל "תלמיד חכם
3 שיושב לפני רבו" צריך להיות "שפתותיו נוטפות מר"
4 ("מרירות מחמת אימה"²⁰),
5 [שהרי בכוחותיו ובשכלו שלו אין התלמיד יכול להגיע
6 לרעיון החדש, הנשגב מתחמומו. רק התבטלות עצמית –
7 חוסר מציאות – מהווה "כלי" לכך²¹, בדומה לדברי
8 חז"ל²²: "כלי ריקן מחזיק".]

9 אך לאחר מכן צריך התלמיד להשתדל לקלוט את
10 הרעיון, ולכך עליו להשתמש בשכלו שלו.

11 [יחד עם זאת שדוקא "כלי ריקן מחזיק" – הרי צריך
12 הוא להיות "כלי" שלם, ללא נקב המבטל את ענינו²³.
13 ולפיכך אין די בהתבטלות, ויש צורך בהכנה מתאימה
14 לקליטת הרעיון, באמצעות כלי מקבל ומחזיק].

15 מטרת הלימוד היא, שבסופו של דבר יגיע התלמיד
16 למצב של "קאי (איניש) אדעתי דרבי" (=אדם עומד על
17 דעת רבו)²⁴. אמנם במצבו העכשווי אין התלמיד מסוגל
18 להגיע ל"דעתי דרבי"²⁵

19 – לכן על הרב "לצמצם" את הרעיון בהתאם לשכלו
20 של התלמיד (כך שעומקו של הרעיון יהיה טמון בהעלם
21 ברעיון הפשוט, ה"מצומצם")²⁶ –

22 אך יחד עם זאת צריך התלמיד לפעול בכיוון של
23 השתחררות ממגבלות שכלו שלו, והתעלות שכלו לדרגת
24 שכלו של הרב. באמצעות זאת הוא יוכל בסופו של דבר
25 להיות "קאי... אדעתי דרבי", שהוא שכל נעלה יותר.

ד.

הקושי לגבי סדרם של שלבי הלימוד הנ"ל,

וההסבר עליו

26 על הסדר שצויין לעיל בין חלקי הלימוד – תחילה
27 "שפתותיו נוטפות מר" (התבטלות עצמית), ואחר כך הכנה
28 להיות כלי (מציאות עצמית), מתעורר, לכאורה, קושי:

29 הגמרא²⁷ אומרת ש"רבה²⁸ מקמי דפתח להו לרבנן אמר
30 מלתא דבדיחותא ובדחי רבנן (=רבה – לפני שהתחיל
31 לימודו לחכמים אמר דבר של שמחה, והחכמים בדחו, ש
32 שמחו) לטון יתיב באימתא ופתח בשמעתא (=לבסוף ישב
33 באימה ופתח בלימוד). מכאן נראה שתחלה יש ליצור את
34 השלב של "נפתח לבם"²⁹, הכנת ה"כלי" הראוי להכנת
35 ה"שמעתתא", ורק אחר כך "יתיב באימתא" (יראה
36 וביטול)?

37 ההסבר על כך הוא: "מלתא דבדיחותא" אשר "מקמי
38 דפתח להו לרבנן", הוא רק הכנה כללית ללימוד. אין זה
39 חלק מן הלימוד עצמו.

40 במילים אחרות: "מלתא דבדיחותא" לא נועדה להכין
41 אותו לקליטת הרעיון השכלי, אלא לעורר אצלו את הרצון
42 הכללי לקבל, ששכלו יהי בכלל בהלך רוח של "קבלה"³⁰.

43 אבל הקשר בין הרב לתלמיד, העברת הרעיון אל
44 התלמיד, יכול להיווצר רק כאשר "יתיב באימתא"³¹ (ופתח
45 בשמעתא).

ה.

הקושי בסדר "שמאל דוחה וימין מקרבת"

46 הסדר במאמר חז"ל³² "לעולם תהא שמאל דוחה וימין
47 מקרבת" קשה לפי האמור לעיל, שהרי לפיו³³ משתמע
48 שתמיד יש צורך תחילה ב"שמאל דוחה" ורק אחר כך
49 "ימין מקרבת".

50 [וההדגשה במאמר זה היא שאת ה"דוחה" יש לעשות
51 ב"שמאל" – יד כהה, ואת ה"מקרבת" ב"ימין"³⁴].

52 ועל כך יש לשאול: כיצד מתאים סדר זה למאמר
53 ש"מקמי פתח להו... אמר מלתא דבדיחותא" ("מקרבת") ..
54 לטון יתיב באימתא (כיוון הפוך לקודם)...?

55 ועוד: כלל הוא³⁵ שימין קודמת לשמאל, ואילו כאן
56 שמאל קודמת לימין?

57 והשאלה גוברת יותר³⁶: לאחר המאמר "לעולם

(29) פרש"י שבת שם ד"ה ובדחי.

(30) עיי"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כ, ב).

(31) להעיר ג"כ מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתפו, דגם התשוקה לשמוע את
שכל הרב מבבלת מקבלת השכל (כי צ"ל כלי ריקן לגמרי, ביטול מכל וכל).

(32) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הובא להלכה – הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד
סי"ז.

(33) וכן"ה סדרם בכתוב – שה"ש ב, ו. יל"ש עה"פ.

(34) ראה עיון יעקב לע"י סוטה שם.

(35) שו"ע אדה"ז או"ח סי' ב' סעיף ד'.

(36) כי במאמר הנ"ל אפשר לתרץ, דוחה שהקדים "שמאל דוחה" לימין

מקרבת" הוא (לא מפני שכן צ"ל הסדר בכלל, כ"א) מפני שקאי שם באלישע
וגחזי, לאחר שגחזי כבר הי' תלמיד אלישע (ועד כ"כ ששלח אותו עם

(19) שבת ל, ב. פסחים קיז, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א"תב. ועוד.

(20) פרש"י שבת שם ד"ה נוטפות.

(21) ראה המשך תער"ב פקל"ט ופקצ"ט (ושם, שע"י הביטול מקבל עצם
השכל, ע"ש).

(22) ברכות מ, א. וראה ד"ה היושבת בגנים ה'ש"ת פ"ו (וש"ג).

(23) כלים פ"ג.

(24) ע"ז ה, ב.

(25) רק לאחר "ארבעין שנין" – ע"ז שם.

(26) ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז. ובכ"מ.

(27) שבת ופסחים שם.

(28) בתיא פ"ז – "רבא". והוא ע"פ גירסת היל"ש מ"ב רמז רכו. ר"ח

פסחים שם (וראה דק"ס שבת ופסחים שם). נת' בשיחת יוד שבת תשכ"ד.

24 החר הזה" (כפי שהוסבר לעיל בסעי' ב), כרוכה אף היא
25 בשלושת הענינים הללו:

26 א) כדי שבני ישראל יוכלו לקבל את התורה, יש צורך
27 ב"תעבדון" – עבודה ויגיעה לביטול דמותם הקודמת
28 המנוגדת לתורה. "תעבדון" – עבודת עבד, העובד מתוך
29 התבטלות עצמית וקבלת עול⁴¹.

30 שהרי כדי לקבל את תורת ה' יש צורך ב"נעשה
31 ונשמע"⁴², הקדמת⁴³ נעשה לנשמע.

32 ב) מצד שני, העבודה של "תעבדון" איננה מסוג
33 השובר את מציאותו של היהודי, אלא להיפך: זהו עצם
34 מציאותו⁴⁴, בדומה לדגים, שלדברי רשב"ג הם אינם
35 חוצצים⁴⁵, והרי יהודים ותורה הם כדגים וים⁴⁶.

36 וכך אומרים חז"ל⁴⁷ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק
37 בתלמוד תורה" (והלא לכאורה, תורה היא ענין של
38 "תעבדון" – עבודת? – כיוון שטבעם האמיתי של
39 היהודים הוא קיום תורה ומצוות, כדברי המשנה⁴⁸: אני
40 נבראתי לשמש את קוני.

41 ולפיכך: כאשר יהודי אינו מקיים תורה ומצוות ר"ל,
42 הרי למרות שנראה לו שהוא "חפשי" וכלי עול, ושכך קל
43 לו יותר מאשר לו היה מקיים תורה ומצוות, בכל זאת, כיוון
44 שחיים שאינם לפי התורה ח"ו הם ההיפך מן הנדרש לפי
45 מהותו וטבעו האמיתיים, הרי זהו ענין של "עבודת פרך".
46 [בדומה למאמר חז"ל⁴⁹ שמשמעותה של עבודת פרך⁵⁰
47 היא "מלאכת נשים לאנשים" – למרות שהעבודה היא,
48 לכאורה, קלה יותר, הרי אצל אנשים זוהי "עבודת פרך",
49 כי זה בניגוד להרגלם וטבעם].

1 תהא... מובא ש"יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה
2 ומיין מקרבת" – והרי הסדר אצל "תינוק" הוא, שתחילה
3 יש לזרוז ללימוד "בדברים שהם אהובים אצלו לקטנות
4 שניו... קרא ואתן לך אגוזים וכו'", כפי שמרחיב הרמב"ם
5 בפירוש המשניות³⁷.

6 ומכך מובן שאצל תינוק יש צורך ב"מיין מקרבת" לפני
7 "שמאל דוחה" [כפי שרואים, אכן, במציאות, שאם יגשו
8 אל התינוק בתחילה ב"שמאל דוחה" עלול הדבר להרחיקו
9 לחלוטין מן הלימוד].

10 הדברים מובנים³⁸ לפי האמור לעיל (בסעיף ד):
11 במאמר "לעולם תהא..." מדובר רק על סדר ההשפעה
12 בפועל על הזולת, שבכך הסדר הוא: תחילה "שמאל
13 דוחה" ואחר כך "מיין מקרבת"³⁹.

14 אך אין מדובר כאן על פעולות מסוג של "מיין
15 מקרבת" הבאות כהנחה הכרחית לפני עצם ההשפעה⁴⁰,
16 כאמירת מלתא דבדיחותא לתלמידים, או משיכת התלמיד
17 הקטן ב"דברים אהובים אצלו".

ו.

הפיכתם של בני ישראל למציאות חדשה כרוכה בשלושת הענינים הללו

18 כשם ששלושה ענינים אלו נדרשים בלימוד רעיון חדש,
19 כך הוא גם, וקל וחומר שכך הוא הדבר, כאשר מדובר
20 בשינוי מהותי של מציאות האדם עד להפיכתו ל"מציאות
21 חדשה".

22 וכך בענינינו, בקשר לבני ישראל, ש"לידתם" כעם
23 ישראל, שהשלמתה היא כאשר "תעבדון את האלקים על

סידור רעט, סע"ב. ובכ"ז – אבל זהו בנוגע לסדר הבריאה בפועל, אבל סיבת הבריאה היא מפני "כי חפץ ה' הוא" (מיין מקרבת). וראה ס' הערכים-חב"ד כרך ב' ע' אור-ביחס לחושך סעיף ב"ה, וס"ג.

(41) להעיר דבמ"ת "וינעו" – באימה ובריאה וברתת וכויע" (יתרו כ, טו. ברכות כב, א ובפרש"י שם).

(42) משפטים כד, ז. (ושם, ג (ויתרו יט, כ): נעשה).

(43) שבת פה, סע"א ואילך.

(44) וראה לקר"ש [המתורגם] ח"ה ע' 246 (ונוד) שמכיון שקב"ע היא מציאות האמיתית של ישראל לכן יש לו חיות ותענוג בעבודה זו.

(45) משנה מקואות פ"ו, מ"ז. אלא שאין הלכה כמותו – נת' בד"ה וראיתי אני, תרס"ב. – אבל הרי פסקין כוותי' בהא דובחים (כב, א). וכבר שקו"ט בזה בתויר"ט מקואות שם. והאריך בזה בס' גולות עליות שם. חיבור לטהרה ה' מקואות כלל ב' בסופו (לפענ"ד בשנויא דחיקא). ועוד, ואכ"מ.

(46) ברכות סא, ב.

(47) אבות פ"ו מ"ב.

(48) קידושין בסופה.

(49) סוטה יא, ריש ע"ב. שמו"ר פ"א, יא.

(50) ולגירסת רש"י סוטה שם – נק' "עבודה קשה".

משענתו להחיות בן השונמית (מ"ב ד, כט ואילך)) – וא"כ כבר ה' היימין מקרבת" לפנ"י*.

[ועפ"י י"ל דב' הדגשות ישנן במאמר הנ"ל: א) שדחי' צ"ל רק בשמאל וקירוב בימין, כנ"ל בפנים, ב) גם אם כבר קיים "מיין מקרבת" ולא הועיל ככל הדרוש ולכן צ"ל הנהגה ד"שמאל דוחה" – הנה לאחר ה"שמאל דוחה" צ"ל עוה"פ "מיין מקרבת"].

אבל [נוסף ע"ז, שמסתימת הלשון "לעולם תהא שמאל דוחה ומיין מקרבת" משמע, ש"לעולם" כן צ"ל סדרם (ובפרט, שבוהר (ח"ג קעז, ב) הובא מאמר זה סתם ("שמאל תהא דוחה ומיין מקרבת" – לא בשייכות לסיפור דאלישע)) – הרי' ב"יצר תינוק כו" עכ"ל כפפנים.

(37) סנהדרין פ' חלק ד"ה והכת החמישית.

(38) ראה גם לקר"ש ח"ה ע' 359.

(39) ועד"ז במאמר "יצר תינוק ואשה כו". ועיין רמב"ם ה' תשובה (פ"י ה"א. ועי"ש ה"ה), שהעובד כדי לקבל שכר כו' נק' "עובד מיראה", ו"על דרך זה" עובדים "עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכים אותן לעבוד מיראה – "שמאל" עד שתרכה דעתן ויעבדו מאהבה ("ימין").

(40) להעיר ד"ברייתו של עולם" היא בסדר ד"ברישא חשוכא והדר נהורא", בתחילה "צמצום" ("שמאל") ואח"כ אור ("ימין") – שבת עז, ב.

(* ועד"ז בספר דר' ירושע בן פרחי' עם כו' (שנשמע ע"י הצענזור בש"ס שם), עי"ש הסיפור עם האכסניא.

- 1 רק כאשר קיים אצלו הענין של "תעבדון", הריהו בן
2 חורין אמיתי.
- 3 (ג) באמצעות מתן תורה נוצר שינוי נעלה באין ערוך
4 בבני ישראל, עד שהענין של "תעבדון" של בני ישראל,
5 שהוא, לכאורה, עבודה מדודה ומוגבלת, הרי בפנימיותה
6 זוהי עבודה הקשורה בנותן התורה⁵¹, וכתוצאה מכך היא
7 נעלית מכל מדידה והגבלה.
- 8 וזהו שלושת השמות – "חג המצות", "זמן חרותנו",
9 ו"חג הפסח":
- 10 "מצה" ("חג המצות") מורה על התבטלות עצמית
11 וחוסר התנשאות⁵².
- 12 "חרותנו" ("זמן חרותנו") מורה על כך שהביטול
13 מתהווה במציאותו של היהודי באופן שמורגשת אצלו
14 החרות האמיתית, כפי שהוסבר לעיל, ויש לו הנאה ותענוג
15 מכך.
- 16 "פסח" ("חג הפסח") הוא מלשון "דילוג"⁵³. דילוג
17 הנעלה באין-ערוך ממה שהיה אצל בני ישראל⁵⁴ (מצד
18 ה"דילוג" הנעלה שבא מלמעלה ביציאת מצרים⁵⁵ ומתן
19 תורה), וזוהי עבודה של השתחררות מן ההגבלות,
20 והתעלות לדרגה גבוהה ביותר.
- ז.
- ההוראה בעבודת ה'
- 21 אחת מההוראות הנלמדות מכך לגבי עבודת ה' של כל
22 יהודי:
- 23 "ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" היא "יראה" וקבלת
24 עול, "עבודת עבד"⁵⁶, אך עבודה זו איננה צריכה להיעשות
25 מתוך עצבות והישברות, ח"ו, שהרי "ועמך כולם צדיקים"
26 – אלא אם כן הוא הקים מסך ומחיצה מבדילה... שאז
27 עליו לשבור אותן תחילה – "לשבר הקליפות... על-ידי

(51) כמשנ"ת בכ"מ ע"פ דר"ל (הובא לעיל הערה 9) שבמ"ת נעשה ביטול
ה"גזירה" דעליונים לא ירדו לתחתונים כו'.
(52) לקו"ת צו ד"ה ששת ימים (הא) פ"ג. ובכ"מ.
(53) פרש"י בא יב, יא. שם, יג. כדעת ר' יאשי' במכילתא שם.
(54) ראה פרש"י שם (יא): ואתם עשו כל עבודותי .. דרך דילוג וקפידת.
ראה מכתב כללי לחגה"פ תשל"ו (נרפס – בהגש"פ (קה"ת, תשמ"ו) ע'
תרסח). ובארוכה – שיחות ומאמרים דחודש ניסן תשל"ו.
(55) ראה לקמן ע' 159 וש"נ.
וגם מטעם זה הוצרך להיות ענין ה"דילוג" אצל בני עור בהיותם
במצרים (כנ"ל בהערה הקודמת), כי
– נוסף לזה, שמכיון שיצ"מ היא הכנה למ"ת, לכן תיכף ביצי"מ צ"ל
ההכנה (לא רק ד"מצה" ו"חירות", כ"א) גם להדילוג דמ"ת נבסגנון אחר:

- 28 שבירת לבו ומרירות נפשו⁵⁷ –
- 29 כי בקדושה מצד עצמה אין "שבירה". כאשר יש צורך
30 במרירות "ולב נשבר ורוח נמוכה" הרי זה "מצד הגוף
31 ונפש הבהמית"⁵⁸, כאשר הם בבחינת "שולט ח"ו על
32 האדם"⁵⁹, ואז "לב נשבר ומרירות הנפש" (של "גבורות
33 קדושות") מבטלים את שליטתם⁶⁰, אבל "מצד נפש
34 האלקית" אין כלל "שבירה" – אלא "שמחה"⁶¹.
- 35 נזהר גם ההסבר לסיפור: לאדמו"ר הזקן היתה קופסת
36 טבק מכסף, ללא מכסה, כי אדמו"ר הזקן השתמש במכסה
37 הכסף המבריק כדי לכוון את התפילין שבראש, שיהיו
38 בדיוק באמצע.
- 39 כאשר דברו על כך לפני ה"צמח צדק", תוך התבטאות
40 שאדמו"ר הזקן שבר את המכסה מן הקופסא, אמר על כך
41 ה"צמח צדק", ששבירה לא היתה ענינו של ה"סבא"
42 (אדמו"ר הזקן), הוא לא שבר, אלא כפי הנראה, המכסה
43 היה מחובר לקופסא בחוט, וה"סבא" הסיר את החוט
44 המחובר.
- 45 ולכאורה יש לשאול: הלא אף אם אדמו"ר הזקן היה
46 שובר את המכסה, הרי היה זה לשם קיום מצוה⁶⁰, ולא
47 ענין של "שבירה" בפני עצמה?
- 48 אך הענין הוא כך: בקדושה מצד עצמה אין כלל ענין
49 של "שבירה", ולפיכך היה ברור ל"צמח צדק" שאדמו"ר
50 הזקן בודאי לא שבר את המכסה.
- 51 ולפי כל האמור לעיל, הרי ההתבטלות העצמית
52 וקבלת-העול, הנדרשים כ"ראשית העבודה" בעבודת הנפש
53 האלקית עצמה, צריכים להיעשות בשמחה ובחיות, תוך
54 ידיעה שזוהי חירותו האמיתית ומציאותו⁶¹ האמיתית של
55 יהודי.
- (משיחת אחרון של פסח תשל"ז)

תיכף בתחילת החינוך על המחונך להתחיל להכין את עצמו לשלימות חינוכו,
שהוא "דילוג" בערך מצבו בהווה] –
מכיון שביצי"מ גופא ה' ה"דילוג" מלמעלה, הוצרך להיות דוגמתו אצל
בני "זכר לשמו שקרוי פסח" (לשון רש"י הנ"ל).
(56) תניא רפ"מ א.
(57) תניא פ"ז.
(58) תניא ספ"ד.
(59) תניא פ"א (ל"ט, ב).
(60) ולהעיר משו"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף טו.
(61) להעיר שמציאותו של עבד הוא מציאות האדון שלכן מה שקנה עבד
קנה רבו מלכתחילה (רשב"א קידושין כג, ב).

מצד החסדים. וכמו מים, שהם חסדים, טבעם לחבר.
(תורת לוי יצחק עמ' רחץ)

שמואל

ההוא דהוה קאמר ואזיל, שב בירי לשלמנא (שבע בורות כרויות לרגלי איש שלום ומכולם ינצל) . . אמר ליה שמואל לרב יהודה, קרא כתיב⁸, כי שבע יפול צדיק וקם⁹.

שמואל — הוא תיבות א"ו של"ם.
א"ו — מספר שבע, היינו השבע בורות.
שלם — הוא שלמנא, איש שלום.

(תורת לוי יצחק עמ' רב)

אמר שמואל, אנא להא מילתא חלא בר חמרא לגבי אבא¹⁰.

שמואל - הוא בבינה¹¹.

אביו - הוא בחינת חכמה, כי חכמה נקרא אב. ולכן נקרא אביו סתם, ולא נודע מה שמו¹², כי חכמה היא בחינת י', שהיא נקודה בהעלם. וחכמה היא בחינת אב לבינה, כי הרי בינה יוצאת מחכמה, כי ה' דבינה נעשית מהאותיות ו"ד דמילוי יו"ד דחכמה. ובינה הוא בן י"ה, שם י"ה הוא בחכמה¹³. זהו שחכמה הוא אביו דשמואל, בינה.

והוא חלא בר חמרא.

חמרא - הוא בחכמה ובבינה.

חכמה - יי"ן עם שלש אותיותיה גימטריא חכמ"ה.

בינה - יי"ן בהסר אותיותיה גימטריא בינ"ה¹⁴.

ויין דחכמה לא נעשה חלא, כי הוא יין הטוב, שעליו כתיב¹⁵ וחכך כיון הטוב, חך הוא בחינת חכמה, ח"ך מ"ה.

מה שאין כן יין דבינה נעשה חלא, כי בינה מינה דינין מתערין.

(תורת לוי יצחק עמ' רנו)

רבה

אמר רבה . . שהיו משיאין קטנה לגדול, וגדולה לקטן.

קטנה גדול — גימטריא רב"ה.

וכן גדול קטן — גימטריא רב"ה.

(תורת לוי יצחק עמ' יז)

ריש לקיש

תמים היה בדורותיו², רבי יוחנן אמר בדורותיו ולא בדורות אחרים, ריש לקיש אמר בדורותיו וכל שכן בדורות אחרים³.

רי"ש לקיש — מספרו תתק"ן, כמספר שני חי נח⁴.

(הערות לזהר א עמ' כג)

בית שמאי

מאי מעמייהו דבית שמאי, דילפינן תחילת הקדש מסוף הקדש, מה תמורה אפילו בטעות, אף הקדש אפילו בטעות⁵.

הקדש טעות — הוא בלאה, כי יעקב קידש את לאה בטעות, כי היה סבור שהיא רחל.

תמורה — היא גם כן בלאה, כי לכן החליף והמיר אותה תחת רחל, הרי עשה אותה תמורה.

זהו שבית שמאי, שהם מבחינת לאה⁶, יליף הקדש טעות מתמורה.

(תורת לוי יצחק עמ' מו)

בית שמאי ובית הלל

מניקת . . מאימתי היא טהרתה, בית שמאי אומרים משיחבל, בית הלל אומרים משיחבר⁷.

בית שמאי, גבורה, סבירא ליה משיחבל, כי חבלה הוא מצד הגבורות.

בית הלל, חסד, סבירא ליה משיחבר, כי חיבור הוא

(8) משלי כד, טז.

(9) סנהדרין ז, א.

(10) חולין קה, א.

(11) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת לך.

(12) בכורות מד, ב.

(13) זח"ג י, ב.

(14) מאורי אור מערכת יין.

(15) שיר השירים ז, י.

(1) סנהדרין קד, א.

(2) נח ו, ט.

(3) סנהדרין קח, א.

(4) נח ט, כט.

(5) נזיר לא, א.

(6) טעמי מצות להרח"ו פרשת תצא.

(7) כלים פ"ד מ"ב.

תנאי החיים בציאלי

החדר שאליו הגענו היה בביתה של משפחה טטארית¹, שכללה איש, אשה ו"שקץ"² קטן בן מספר שנים. כדי להיכנס לחדרנו היה עלינו לעבור דרך חדר מבוא, שהיה רטוב מבין ואפלולי מרוב זבובים, ואחריו היה עלינו לעבור דרך חדריהם של בעלי הבית - חדר השינה וחדר האוכל.

מיד עם הגיענו לשם הבאתי קומקום, והרתחתי תה באמצעות שבבי עץ שאספתי. כדי לשתות את המים מהכוס היה צורך להמתין עד שהם ישקטו מתנועתם והעפרורית שבהם תשקע אל השוליים. עם הזמן התרגלנו לכך, אך בפעם הראשונה אין הדבר עושה רושם טוב כלל.

בזמן ששתינו את התה ישבה בחדר הסמוך הגויה עם ילדה, ודלת לסגור בה את החדר - לא היתה; ואילו חומר לשיחה ודברים לספר זה לזה - לאחר שנה שכזו היה בשפע.

בינתיים פרש כבר הלילה את כנפיו, והיה עלינו להתארגן למנוחה קלה. מקור האור היחיד בחדרנו היה מין פמוט קטן שמולא שמן. אכלנו את ארוחת הערב ומילאנו כד מים (אף הוא מן הדברים שהשגתם דרשה מאמץ גדול) לנטילת ידיים של שחרית. כיסיתי את שני החלונות בכיסויים כלשהם שמצאתי בין הדברים שהבאתי עמי. רצינו לנוח מעט, ומיד החלה פרשייה חדשה - הזבובים, שהיתה להם מין עקיצה שכזו. למרות כל זאת עלה בידינו גם לישון מעט.

בבוקר קמנו משנתנו, וכך החל להתנהל לו סדר יום מסוים, שלפיו התנהגנו מעתה מדי יום. בכל יום לפנות ערב נהגנו ללכת אל בית הנתיבות. היה זה המקום היחיד שהכניס מעט חיים לחיי השגרה. היה שם ספסל קבוע שסביבו נהגנו להתאסף. יהודים גולים היו רק שניים - בעלי ז"ל ועוד אחד, מהחוגים המשכילים בקייב, איש "בונד"³ לשעבר, שכבר ישב במאסר כמעט שנתיים. שאר הגולים היו בני לאומים שונים. כולם כבר ידעו שהגעתי. היחסים בין כל הגולים היו חמימים מאוד וחוצי לאומים; זכרונות העבר שלהם איחדו אותם.

פעם הבחנתי במהנדס נוצרי שתפס את בעלי בזקנו ושאל אותו: "כיצד עלה בידכם לשמור על זקנכם המלא? אני שואל זאת משום שבעבר חלקתי את תא המאסר עם אדם שהוכה לאחר שסירב להניח לסוהרים לספר את זקנו, ובשל כך גילחו את זקנו לחלוטין".

נהגנו לשבת שם עד השעה עשר בלילה, ולאחר מכן פנה כל אחד מהגולים אל מקום מגוריו⁴.

(1) הטטארים - צאצאי שבטים מגזע מונגולי.

(2) כינוי לגוי צעיר.

(3) מפלגת פועלים יהודית.

(4) אודות ב' ניסן שנה זו (ת"ש) - ראה לעיל ע' 000.

המשך ביאור למס' כריתות ליום חמישי עמ' ב

1 ובאופן שהיו לפניו שְׁתֵּי חֲתִיבוֹת ואכל אחת מהם, אֶפְשָׁר לְכַרֵּר
2 אִיסוּרוֹ על ידי אדם בקי שיכיר אם החתיכה הנותרת היא שומן או
3 חלב, ויתברר מה היתה החתיכה האחרת שאכל. אבל בספק של
4 חֲתִיבָה אֶחָד, לאחר שאכל אותה אִי אֶפְשָׁר לְכַרֵּר אִיסוּרוֹ, ולכן
5 אינו מביא אשם תלוי.
6 מבררת הגמרא: מֵאֵי אִיקָא בִּין טַעְמָא דְרֵבָא לְטַעְמָא דְרֵבָי וְרָא -
7 מה הנפקא מינה בין הטעם שרבא אמר לטעם של רבי זירא. משיבה

8 הגמרא: אִיקָא בִּינִייהו - יש הבדל בין השיטות באופן שהיו לפניו רק
9 בְּנֵי וּמִחְצָה, ואכל כזית, לְרֵבָא לְרֵבָא מְצוּזוֹת - לא היו כאן שתי
10 חתיכות שראויות לחיוב, שהרי בפחות מכזית אין חיוב אשם כלל,
11 והרי הוא כמי שאינו, והרי זה כספק של חתיכה אחת ופְּטוּר מאשם
12 תלוי, ואילו לְרֵבָי וְרָא חייב באשם תלוי, שהרי נשאר חצי זית,
13 ואֶפְשָׁר לְכַרֵּר אִיסוּרוֹ.

בגאולת מצרים נותר הרע בתקפו, הרי לכן נאלצו בני ישראל לברוח מהרע¹⁰ "כי ברח העם". לא כן בגאולה העתידה, שעל אותו הזמן נאמר¹¹: "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", שהרע והטומאה יעלמו אז לגמרי. ולכן בגאולה העתידה לא יהי צורך לברוח – "כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו"¹², כי אם "וראו כל בשר יחדיו"¹³, שגם הבשר הגשמי כאן למטה יראה אלקות במוחש.

לכן נרמזים שמותיהם של הרשב"י, האריז"ל והבעל שם טוב דוקא בתרגום, כי תורתם היא באופן של "פוצו מעינותיך חוצה" (לא לברוח מהחוץ, אלא אדרבה, להפיץ שם את המעינות של פנימיות התורה), כשם שהתרגום מביא לשון קודש ותורה לתוך החול והחוצה, שעל ידי זה תהי הגאולה העתידה.

ג. יהודי כתב לי, שבתבית "בריש" מרומז גם הרבי בעל ההילולא – ר' – רבי, י' – יוסף יצחק, ב' – בן, ש' – שלום (דובר) וכן שטערנא שרה (אם הרבי).

אף שבדרך כלל אין להמציא ר"ת ורמזים, אבל בנוגע לעניינים שמצד עצמם הם ברורים ונכונים, יש מקום למצוא להם גם רמז. – כל הנהגה ודרך בעולם, מה טוב למצוא דוגמתם (על כל פנים דוגמא רחוקה) בעניני תורה. ובעניינינו יש לומר שהוא על דרך דברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, על אתרוג, הדס וכו', שהגמרא דורשת אותם מהפסוק, שאין פירוש הדבר, שללא הדרשות לא היינו יודעים מהי כוונת "פרי עץ הדר וכו'", אלא שבני ישראל בכל הדורות ידעו בקבלה ממשה רבינו דור אחר דור מה הם הד' מינים, אלא כיון שהכול הרי מרומז בתורה, חפשו חכמים ומצאו רמז על כך גם מפסוקי התורה.

ד. כאמור לעיל, גילוי החסידות לכל, ללא הגבלה, החל מהבעל שם טוב. וכידוע, שהבעש"ט הלך מעיר לעיר ומכפר לכפר, ומסר עניינים של תורת החסידות גם לאנשים פשוטים ביותר. אלא כדי שהאנשים הפשוטים יוכלו להשיג הדברים, התאים הבעל שם טוב את עניני החסידות לפי ערכם, בסיפורים, פתגמי-תורה קצרים והדומה, כשבתוכם חבויים רזין ורזין דרזין.

הנהגת המגיד ממעזריטש – תלמיד וממלא מקומו של הבעל שם טוב – היתה, לומר חסידות בגלוי (לא על ידי הלבשתם בלבושים של סיפורים וכדומה), אבל זה רק לתלמידיו וגדולי תורה, אבל לא לכולם.

הנהגת אדמו"ר הזקן – תלמידו וממלא מקומו של המגיד – והרביים ממלאי מקומו, היתה להלביש עניני חסידות בשכל, שגם שכל אנושי יוכל להשיג את תורת החסידות. וזהו החידוש של חסידות חב"ד, לגלות חסידות לכל בני ישראל, לא רק ליחיד סגולה, השייכים לזה מצד גודל נשמתם או

המשך בעמוד מט

יד, כט – ויחזק ה' את לב פרעה מלך מצרים
וירדוף אחרי בני ישראל ובני ישראל יצאים ביד
רמה

א. ידועה אגרת הקודש של הבעל שם טוב¹, בה מסופר על שאלתו את המשיח: "אימתי קא אתי מר?" מתי יבוא המשיח? ותשובת משיח: "לכשיפוצו מעינותיך (מעיינות החסידות) חוצה",

כל העניינים הרי רמוזים בתורה²: התרגום אומר על הפסוק³ "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" – "בריש גלי". ובספרים נאמר שבתבית "בריש" מרומז הבעל שם טוב: **בריש** הוא ראשי תיבות "ר' ישראל בן שרה", וגם "ר' ישראל בעל שם".

גם נאמר בספרים, שבתבית "בריש" מרומז הרשב"י: **בריש** הוא ר"ת "ר' שמעון בן יוחאי". גם האריז"ל: "ר' יצחק בן שלמה". שעל ידי תורת רשב"י והאריז"ל⁴ תבוא הגאולה – "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". כדאיתא בזהרה: "האי ספר הזהר יפקון ב' מן גלותא ברחמים" (בספר הזהר יצאו מהגלות ברחמים). רשב"י וכן האריז"ל הרי גילו פנימיות התורה רק ליחיד סגולה, וגם זאת בהגבלה, ואילו גילוי המשיח יהי כאשר פנימיות התורה תתגלה באופן של הפצה דוקא⁵, ובכל מקום עד **לחוצה**, וענין זה החל מהבעל שם טוב, שהתחיל לגלות חסידות לכול, ללא הגבלות.

ב. בתורה בא הכל בדיוק. גם מה שהרמז של רשב"י, האריז"ל ושל הבעל שם טוב אינו בלשון הפסוק כי אם בתרגום, הוא איפוא מדויק.

פשוטו של הכתוב מדבר על יציאת מצרים. אלא שמאחר וגלות מצרים היא שורש לכל הגליות⁶, ויציאת מצרים היא שורש לכל הגאולות, נרמזת בפסוק זה של יציאת מצרים גם הגאולה העתידה על ידי משיח צדקנו.

בתרגום, רמזה הגאולה העתידה בגילוי יותר. תירגום התורה מלשון הקודש לשפת-גלות, לתרגום, בא משום שבזמן הגלות לא הבינו הכל את לשון הקודש. ונמצא, שעל ידי התרגום המשיכו תורה ולשון קודש גם בלשון חול, שגם החול יהי קודש⁷. וזוהי ההכנה לגאולה העתידה.

1) ראה לקוטי שיחות ח"ג (המתורגם ללה"ק) ע' 74 הערה *92 והע' 03. ביאור הענין – ראה שיחת שמח"ת תר"ץ (לקו"ד ח"ב ע' 275 ואילך).

2) זח"ג רכא, א. וראה ב"ק צב, א.

3) שמו"ת יד, ח.

4) הובא בדגל מנחם אפרים במקומו.

5) ראה הקדמת ה"ס כסא מלך, מקדש מלך.

6) ח"ג ככד, ב. וראה אגה"ק ס"ח כו.

7) כדיוק הלי' בתקנין זוהר (ת"ו בסופו) דברי אליהו הנביא מבשר הגאולה כגולתנו זה (לרשב"י): כמה ב"נ לתתא יתפרנסון מהאי חיבורא דילך כד אתגלי לתתא בדרא בתראה בסוק יומיא ונגינא וקראתם דרור בארץ גו'. ובכסא מלך שם ביאר והדגיש: בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסון כו' **יפורשו** מאמרי העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו' **שיבינו** כו' כי הלימוד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגיני' וקראתם דרור היא כשיתפרנסון וילמדו פירוש המאמרים כו'. – ראה ג"כ הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

8) ראה ויק"ר פ"ג, ה.

9) ראה לקוטי שיחות ח"ג (המתורגם ללה"ק) ע' 611. תורה אור משפטים ד"ה ויראו

גו' לבנת הספיר.

10) תניא פל"א.

11) זכר' ג, ב.

12) ישעי' נב, יב. וראה המשך וככה – תרל"ז בסופו.

13) שם מ, ה.

♦ יום ראשון ט' ניסן ♦

א וַיְהִי בַיּוֹם תְּמִינָאָה קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן
וּלְכֹהֲנָיִים וּלְסֹבֵי יִשְׂרָאֵל:

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְכֹהֲנָיִים וּלְסֹבֵי יִשְׂרָאֵל:

כז"א וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי • שְׁמִינִי לְמַלְאוּת, הוּא רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנִטַּל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בִּ"סֹדֶר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל • לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבוּר אֲהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ בְּכֹהֲנָה גְדוּלָּה, וְלֹא יֵאמְרוּ מֵאֲלֵיו נִכְנָס.

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֶגְלָה בֶּן-בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל
לְעֹלָה תְּמִימִם וְהַקֹּרֵב לִפְנֵי יְהוָה:

כז"א קַח-לָךְ עֶגְלָה • לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקֹּדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל-יְדֵי עֶגְלָה זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה שֶׁעָשָׂה. רמב"ן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 19)

קח לך עגל (ט, ב) • לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקֹּדֶשׁ • . עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה (רש"י) יֵשׁ לִשְׂאֵל, הֲרִי בִשְׁבַעַת יָמֵי הַמְּלֹאִים הַקְּרִיב אֲהֲרֹן פֶּדִי לְכַפֵּר עַל הָעֶגְלָה (תצוה כט, א), וְלִשְׂאֵל מִה הַקְּרִיב קֶרֶבֶן נֹסֶף. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ כָּאֵן שְׁנֵי שְׁלֹבִים בַּכִּפָּרָה. (א) "שְׁנִימְחֹל לוֹ לְגַמְרֵי מִה שֶׁעָבַר עַל מִצְוֹת הַמִּלֻּךְ.. וְנִפְטָר לְגַמְרֵי מִן הַדִּין". (ב) "שִׁיחָה לְרֹצֹחַ לִפְנֵי ה', וּמִרְצָה וְחִבָּיִם • . פֶּקֶדֶם הַחֹטֵא • . לְהִיּוֹת נִחַת רוּחַ לְקוֹנוֹ".

(ג) וְאַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים לְחַטָּאת
וְעֹגֶל וּכְבֹּשׂ בְּנֵי-שֹׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עִדִּין לֹא נַעֲשֶׂה הָעֶגְלָה, כְּאֲשֶׁר פָּרַשְׁתִּי (ריש פ' וַיִּקְהַל וּלְעִיל ח ב), לְכָף לֹא הִזְכִּיר שָׁם. וְלֹא כְּדַבְּרֵי רִש"י שֶׁאִמְרוּ שָׁם (שְׁמוֹת כט א) כִּי הִפָּר לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, אֲבָל הָיוּ הַפָּרִים הֵהָם לְחַטָּא עַל הַמִּזְבֵּחַ וְעַל אֲהֲרֹן וְעַל בְּנָיִים וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָם, וְהָעֶגְלָה הִזָּה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה.

וְהִנֵּה קֶרֶבֶן אֲהֲרֹן כְּקֶרְבָּנוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּשׁוּנָה, וְחַטָּאת הָעֵם כְּחַטָּאתָם בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת. וְכָף אִמְרוּ בַּתּוֹסֶפֶת שֶׁל פָּרֶשֶׁת מְלֹאִים בַּתּוֹרַת כְּהֻנִּים (כָּאֵן) שֶׁהָעֶגְלָה הִזָּה לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, וְדָרְשׁוּ: וְכִי מָה רָאוּ יִשְׂרָאֵל לְהִבְיֵא יוֹתֵר מֵאֲהֲרֹן, אֲלֵא אִמְרוּ לָהֶם יֵשׁ בְּיָדָם בַּתְּחִלָּה וַיֵּשׁ בְּיָדָם בְּסוֹף, יֵשׁ בְּיָדָם בַּתְּחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית לו לא) וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים, וַיֵּשׁ בְּיָדָם בְּסוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת לב ח): עֲשׂוּ לָהֶם עֶגְלָה מִסִּכָּה, יִבָּא שְׁעִיר וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה שְׁעִיר, יִבָּא עֶגְלָה וַיִּכְפֹּר עַל מַעֲשֵׂה עֶגְלָה.

וְנִרְאֶה כִּי בַעֲבוּר הַיּוֹם טַעַם הַחֹטָאת שֶׁל אֲהֲרֹן כְּטַעֲמוֹ בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, שְׁרָף אוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר יִשְׁרָף שֶׁל יוֹם הַכַּפּוּרִים, אֵף עַל פִּי שִׁחָה זֶה חֹטָאת חִיצוֹנָה, כִּי לֹא פָּרַשׁ מִשֶּׁה שִׁעֲשֵׂהָ בֵּן. וְאוּלַּי נִצְטָנָה בְּכָף וְהַכְּתוּב לֹא חָשַׁח לְהַאֲרִיךְ, כִּי לֹא יַעֲשֶׂה רַק מִה שִׁיאִמַּר מֹשֶׁה, וְלֹא יֵאמַר מֹשֶׁה רַק מִה שֶׁצִּוָּה ה'.

מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ (שם), שֶׁכָּפָר אִמְרוּ לָהֶם מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר. וְאִם כֵּן, יִתְכַּן שִׁיחָה שְׁעוֹר הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה כֵּן: קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְכֹהֲנָיִים וּלְסֹבֵי יִשְׂרָאֵל, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' אוֹתִי תַּעֲשׂוּ וַיֵּבֶר אֲלֵיכֶם כְּבוֹד ה', וַיֹּאמֶר אֶל אֲהֲרֹן קַח לָךְ עֶגְלָה וְגו', וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ לָכֶם שְׁעִיר עִזִּים. וְהִנֵּה קָצֵר בַּתְּחִלָּה וּפְרָשׁ בְּסוֹף.

וְאֵינֶנּוּ נִכּוֹן, אֲבָל אַחֵר שֶׁהִזְכִּיר לָהֶם הַקְּרִבָּנוֹת, וַיִּחְקוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה, חֲזוֹר וַאֲמַר לָהֶם: זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, שִׁיחָרִיבוּ הַקְּרִבָּנוֹת עַל הַסֹּדֶר שִׁיחָרִיבוּ, וְאַחֵר כֵּן יִרְאֶה לָהֶם הַכְּבוֹד. וְכַעֲבוּר שֶׁאִמְרוּ: כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאֶה אֲלֵיכֶם, חֲזוֹר וַאֲמַר שִׁיחָרִיבוּ לָהֶם בְּכַבּוּדוֹ. וְהִנֵּה הַקְּרִבָּנוֹת הָאֵלֶּה לֹא הִזְכִּירוּ בְּפָרֶשֶׁת: וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי (שְׁמוֹת כט א), כִּי שָׁם לֹא צִוָּה רַק עַל הַמְּלֹאִים, וּבְשִׁבַעַת הַיָּמִים וְהַקְּרִבָּנוֹתֵיהֶם מְלֹאֵי יָמֵי מְלֹאִיֵּיהֶם, כִּי עָתָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי הֵם עֲצָמָם יִקְרִיבוּ הַקְּרִבָּנוֹת. וְהִנֵּה הַקְּרִבָּנוֹת הִלְלוּ בַּתְּחִלָּה לָהֶם, כְּעֵינָן מִנְּחַת חֻבָּתִים לְדוּרוֹת בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ (לְעִיל ו יג-יד).

וַיִּתְכַּן כִּי לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה הוֹסִיף לָהֶם עָתָה הַקְּרִבָּנוֹת הִלְלוּ, כִּי כְּאֲשֶׁר צִוָּה: וְזֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם,

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל אֲהֲרֹן קַח לָךְ עֶגְלָה בֶּן-בָּקָר. נִצְטָנָה מֹשֶׁה רַבְּנוֹ בְּקִרְבָּנוֹת הַלֵּלוּ, כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּסוֹף (בְּפִסּוֹק ו): זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' תַּעֲשׂוּ, וְאִם לֹא נִזְכָּר זֶה. וְכֵן: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מִלֵּא הָעֵמֶר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתָּ (שְׁמוֹת טז לב). וְכֵן: אֲנִכִּי הָאֵל בֵּית אֵל (בְּרַאשִׁית לא יג), סֹפֶר נַעֲקֹב זֶה וְאִם לֹא נִזְכָּר הָאֵמִירָה לוֹ. וְכָךְ הִרְאִיתִיךָ בְּפָרָשִׁיֹת שֶׁל מִצְוֹת הַפִּסּוֹק (שְׁמוֹת יא א) כְּאֵלֶּה רַבּוֹת.

(ג) וְטַעַם וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר. שִׁיאִמַּר לָהֶם אֲהֲרֹן כֵּן, כִּי רָצָה שִׁיחָה אֲהֲרֹן הַמִּצְוָה בְּשֵׁם ה' וְהוּא הַמִּקְרִיב הַקְּרִבָּנוֹת, לְגַדְלוֹ בְּעֵינֵי הָעָם. וְהִנֵּכּוֹן, שֶׁטַעֲמוֹ: וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר אֹתָהּ וְהַזְכִּיר הַנִּזְכָּרִים, כִּי לְכָף קָרָאם שִׁיחָרִיבוּ לְיִשְׂרָאֵל, כְּדָרְךָ: וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ (שְׁמוֹת יב כא).

אוֹ אִמְרוּ לְכָל אֶחָד מִן הַזִּקְנִים: וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר, וְשְׁעוֹר הַפָּרָשָׁה: וַיֹּאמֶר אֶל אֲהֲרֹן קַח לָךְ, וְאֵל הַזִּקְנִים אִמְרוּ וְאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר, כִּי הַמִּדְבָּר לְרִבִּים יֵאמַר סֵתֵם לְכָל אֶחָד מִצְוֹתוֹ, כְּדָרְךָ: וְאֵצֶו אֲתֶכֶם בַּעַת הַחַיָּא לֵאמֹר וְגו' חֲלוּצִים תַּעֲבִירוּ (דְּבָרִים ג יח), וְכֵן רַבִּים בְּמִשְׁנַת תוֹרָה.

וְרַבִּי אֲבָרְהָם אִמְרוּ (בְּפִסּוֹק ו) כִּי טַעַם: וַיֹּאמֶר

(ד) וַיֹּשׁוּר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לְזִבְחַ לַיהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:
כז"י כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם • לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם; לִכְפֹּר קַרְבָּנוֹת הַלֵּלוּ בְּאֵין חוֹבָה לַיּוֹם זֶה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ בְּלִיַּהֲעֹרָה וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יְהוָה:
ה וַיִּנְסִיבוּ יָת דִּי פִקִּיד מֹשֶׁה לְקַדֵּם מִשְׁכָּן וּמִנָּא וּקְרִיבוּ כָל כְּנַשְׁתָּא וְקָמוּ קֳדָם יי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:
ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יי
תַּעֲבִידוּן וַיִּתְּגַלִּי לְכוֹן יִקְרָא דִּין:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכֹפֶר בַּעֲדֶךָ וּבְעַד הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קִרְבֵּן הָעָם וְכֹפֶר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה:
ז וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קִרְב לַמִּדְבָּחָא וְעַבֵּד יָת חַטָּאתְךָ וַיִּתְּגַלֵּךְ וְכֹפֶר עֲלֶיךָ וְעַל עַמָּא וְעַבֵּד יָת קִרְבֵּן עַמָּא וְכֹפֶר עֲלֵיהוֹן כְּמָא דִּי פִקִּיד יי:

כז"י קִרְב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • שֶׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּא. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לִכְפֹּר בְּנִחְרָתְךָ! • אֵת חַטָּאתְךָ • עֲגַל בֵּן בָּקָר. וְאֶת־עֹלֹתְךָ • אֵיל. קִרְבֵּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעֲגַל וְכֹבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָר "עֲגַל", בֵּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לָמַד. רמב"ן

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:
ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן לַמִּדְבָּחָא וַיִּנְכַּס יָת עֲגֹלָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ בְּדָם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ:
ט וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן יָת דָּמָא לֵה וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהַב עַל קַרְנֵת מִדְבָּחָא וַיִּתְּ דָּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְמִדְבָּחָא:

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיִת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:
י וַיִּתְּ תִרְבָּא וַיִּתְּ כִלִּיתָא וַיִּתְּ חֲצָרָא מִן כְּבִדָּא מִן חַטָּאתָא אֶסְק לַמִּדְבָּחָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יי יָת מֹשֶׁה:

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה:
יא וַיִּתְּ בֶּשֶׂרָא וַיִּתְּ מִשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוֹרָא מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

כז"י וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חַטָּאת חִיצוֹנָה נִשְׂרָפֶת אֶלָּא זֶה וְשֵׁל מְלוֹאִים; וְכָלֵן עַל־פִּי הַדְּבוּר.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁלֹא יִהְיֶה שֶׁפֶל רוּחַ כָּל כֹּף שֶׁכָּבַד רָצָה אֱלֹהִים אֶת מַעֲשָׂיו.
וְאַחֲרֵים מְפֹרָשִׁים שֶׁהִיָּה חֲשׁוֹן מִרְאָה לוֹ בֵּן, כְּמֹא שֶׁאָמְרוּ שָׁם: אַהֲרֹן אָחִי אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַצָּה הַמִּקְדָּשׁ לְכַפֵּר עֲוֹנוֹתֶיךָ צִרִּיד אִתָּה לְתוֹךְ פִּי שֶׁל שֶׁטֶן שֶׁמָּא יִשְׁטִינֶךָ בְּכִיָּאתְךָ לְמַקְדָּשׁ וְכו' (בְּתוֹרַת כְּהִנִּים (כָּאן)).
וְטַעַם וְכֹפֶר בַּעֲדֶךָ וּבְעַד הָעָם, יֹאמַר קִרְב אֶל הַמִּזְבֵּחַ לַעֲשׂוֹת כָּל הַקְּרָבָנוֹת, וְעֲשֵׂה תַחֲלָה אֶת חַטָּאתְךָ וְאֵת עֹלֹתְךָ, וְכֹפֶר בַּעֲדֶךָ תַחֲלָה בְּקַרְבָּנוֹתֶיךָ, וּבְעַד הָעָם אַחֲרֵי כֵן, שֶׁתַּעֲשֶׂה קִרְבֵּן הָעָם וְכֹפֶר בַּעֲדָם בְּקַרְבָּנָם, לְמַד אוֹתוֹ שֶׁיִּכָּא וְכֹאֵי וְכֹפֶר עַל הַחֵיב (וְיֹאמַר מִג:).

לִפְנֵי הַמִּקְדָּשׁ, הִגֵּס דַּעְתְּךָ וּבֹא וְעַבֵּד עֲבוֹדָתְךָ. וַיֹּשׁ אוֹמְרִים, הִנֵּה אַהֲרֹן רוֹאֵה אֶת הַמִּזְבֵּחַ כְּתֻבָּתוֹ שׁוֹר וְהִיָּה מִתְרַא מִנֶּנּוּ, נִכְנַס מֹשֶׁה אֶצְלוֹ אָמַר לוֹ אַהֲרֹן אָחִי לֹא תִירָא מִמֶּנּוּ שֶׁאַתָּה מִתְרַא, הִגֵּס דַּעְתְּךָ וּבֹא קִרְב אֵלָיו, לִכְפֹּר אָמַר קִרְב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. וַיִּקְרַב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, בְּוִרְיוֹתוֹ.
וְטַעַם דָּבָר זֶה, כִּי בַעֲבוּר שֶׁהִיָּה אַהֲרֹן קְדוֹשׁ ה' וְאֵין בְּנִפְשׁוֹ חַטָּא זִילְתִּי מַעֲשֵׂה הַעֲגֹל, הִנֵּה חַטָּא הוּא קְבוּעַ לוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים נֹא ה:): וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד, וְהִנֵּה נִדְמָה לוֹ כִּפְאוֹ צוּרַת הָעֲגֹל שֶׁם מַעֲבֵב בְּכַפּוּרָתוֹ, וְלִכְפֹּר אָמַר לוֹ הִגֵּס דַּעְתְּךָ.

(ד-ח) וְטַעַם קִרְב אֶל הַמִּזְבֵּחַ, וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט. עַל דַּעְתִּי בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט יֹאמַר קִרְב אֶל צִפּוֹן הַמִּזְבֵּחַ וְעֲשֵׂה שֶׁם חַטָּאת וְהַעֲלֵה, כִּי הֵם שֶׁחִטְּתָן בְּצִפּוֹן, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֵּן בְּדֶרֶךְ קֶצֶר שֶׁכָּבַד יָדַע אַהֲרֹן זֶה.
אֶבֶל בְּתוֹרַת כְּהִנִּים (כָּאן) נִתְעוֹרְרוּ רְבוּתֵינוּ בְּזֶה, וּמִשְׁלוֹ מִשָּׁל לָמָּה הַדְּבָר דּוּמָה, לְמַלְךָ בֶּשֶׂר וְדָם שֶׁנִּשְׂאָ אִשָּׁה וְהִיָּתָה מִתְבַּלְשֶׁת מִלְּפָנָיו, נִכְנָסָה אֶצְלָה אַחֲוָתָה, אִמְרָה לָהּ, אַחֲוָתִי לָמָּה נִכְנָסְתָּ לְדָבָר זֶה לֹא שֶׁתַּשְׁמִשִּׁי אֶת הַמֶּלֶךְ, הִגִּיסִי דַעְתְּךָ וּבֹאִי שֶׁמִּשִּׁי אֶת הַמֶּלֶךְ. כֹּף אָמַר לוֹ מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן, אַהֲרֹן אָחִי לָמָּה נִבְחַרְתָּ לְהִיָּת כֹּהֵן גָּדוֹל לֹא שֶׁתַּשְׁרַת

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הֶעֱלָה וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֱלֹוֹ אֶת־הַדָּם
וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כִּי־יִמָּצְאוּ • לְשׁוֹן הַוִּשְׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הַוִּשְׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כֵּאֵן נֶאֱמַר "וַיִּמָּצְאוּ", וְאֵלּוּ בַחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּזְרְקוּהוּ". וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זִרְיָקָת דָּם הַחֲטָאת הִיתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֲצָבַע בְּדָם, וְאֵלּוּ זִרְיָקָת דָּם הֶעֱלָה הִיתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלֵי שִׁבּוֹ נִתְּנָה הָדָם. לָכֵן נֶאֱמַר "וַיִּמָּצְאוּ" ("הַוִּשְׁטָה וְהַזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שֶׁכֵּן עִם הַוִּשְׁטָת הָדָם לְאֶהֱרֹן הָיָה הָדָם מוֹכֵן וּמִזְמֵן לְזִרְיָקָה; וְאֵלּוּ בַחֲטָאת הָיָה צָרָה בַּפְּעֻלָּה נֹסֶפֶת לְאַחַר מִסִּירַת הָדָם - טְבִילַת אֲצָבַע.

(יג) וְאֶת־הֶעֱלָה הִמָּצְאוּ אֱלֹוֹ לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ וַיִּקְטֹּר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(יד) וַיִּזְרֹחַ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹּר עַל־הֶעֱלָה
הַמִּזְבֵּחַ:

(טו) וַיִּקְרֹב אֶת קָרְבֵּן הָעֵם וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאת אֲשֶׁר
לָעֵם וַיִּשְׁחָטוּהוּ וַיַּחֲטִיאוּהוּ בְּרֹאשׁוֹן:
כִּי־יִחֲטִיאוּהוּ • עָשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חֲטָאת. בְּרֹאשׁוֹן • כַּעֲגֹל שָׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרֹב אֶת־הֶעֱלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט:
כִּי־יַעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט • הַמִּפְרָשׁ בְּעוֹלַת נִדְבָה בְּ"וַיִּקְרָא" (ביצה כ).

♦ יום שני י' ניסן ♦

(יז) וַיִּקְרֹב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמָּלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר:

כִּי־יִמָּלֵא כַּפּוֹ • הִיא קְמִיצָה. מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחֵר עוֹלֹת הַתָּמִיד. רַמְבַּ"ן

(יח) וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר
לָעֵם וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ
סָבִיב:

רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה - מִהַדּוֹת בְּלוֹם, אֲבֵרָמוֹבִיץ

וּלְפִיכָךְ דִּקְדָּקוֹ, שֶׁאִם בָּא לומר שֶׁהִקְרִיב זֶה הַמִּנְחָה לְבִדָּה וְלֹא הִקְרִיב מִנְחַת נִסְכִּים לְתָמִיד וְלֹא לְעוֹלֹת הָעֵם, שֶׁלֹּא מֵצֵא אֵלָּא לְנִדְבָה זֶה, וְהֵלֵךְ כְּכֹן נֶאֱמַר: וַיִּקְרֹב אֶת הֶעֱלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט, שֶׁהִקְרִיב כְּמִשְׁפָּט בְּמִנְחַת נִסְכִּים, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר: וַיִּקְרֹב וַיִּקְטֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר, לומר שֶׁהִקְרִיב הַמִּנְחָה הַזֹּאת מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר וּמִנְחָתָהּ, שֶׁאֵין הַמִּנְחָה הַזֹּאת מִנְחַת נִסְכִּים אֵלָּא מִנְחַת נִדְבָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וַיִּקְטֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר, מִלְּמַד שֶׁשְּׁנֵי מִנְחוֹת הָיוּ שֵׁם אַחַת עַל הֶעֱלָה וְאַחַת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה. וּפְרִישׁוֹ שֶׁאֵלּוּ אָמַר וַיִּקְרֹב אֶת הֶעֱלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר, הִיָּה לְמַד שֶׁהַתָּמִיד קוֹדֵם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּפָרֶשֶׁת הַמוֹסֵפִין: עַל עֹלֹת הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ (בְּמִדְבָּר כח טו), מִלֵּבַד עֹלֹת הַתָּמִיד (שֵׁם פֶּסוּק לֹא), אֲבָל כְּשֶׁהִזְכִּיר הַמִּנְחָה: וַיִּקְרֹב אֶת הַמִּנְחָה וַיִּמָּלֵא כַּפּוֹ מִמִּנְחָה וַיִּקְטֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר, נִרְאֶה שֶׁעַל הַמִּנְחָה הוּא אָמַר.

(יז) מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר. הַצֶּרֶף הַכְּתוּב לְהַזְכִּיר זֶה בְּכָאֵן, לְמַד שֶׁאֵין עוֹלֹת הָעֵם פּוֹטְרֶת עוֹלֹת הַתָּמִיד וְלֹא קוֹדֶמֶת לָהּ. וְלֹא הַצֶּרֶף לְהַזְכִּיר כֵּן בִּימֵי הַמְּלוּאִים, לְפִי שֶׁהֵם קָרְבָּנוֹת יָחִיד לְמֵלֵךְ יֵד הַכְּהֻנִּים, וּבִדְרוֹעַ שֶׁלֹּא פִטְרוּ אֶת הַתָּמִיד וְלֹא קִדְּמוּ אֵלָיו. וּבַתּוֹרָת כְּהֻנִּים (כֹּאֵן) שָׁנוּ: וַיִּקְטֹּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּבַד עֹלֹת הַבֶּקָר, מֵהָכָּא וְלִמְדֵנוּ, אִם לְמַד שֶׁאִם לֹא מֵצֵא מִנְחָה יָבִיא בְּהִמָּה, וְהֵלֵךְ כְּכֹן נֶאֱמַר (בְּפֶסוּק הַקֹּדֶם) וַיִּקְרֹב אֶת הֶעֱלָה וַיַּעֲשֶׂה כְּמִשְׁפָּט, אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר:

(יט) וְאֶת־הַחֲלָבִים מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלֶּה וְהַמֶּכֶסֶה וְהַכֶּלִּית וְיִתְּרָת הַכֶּבֶד:

כז"י • וְהַמֶּכֶסֶה • חֵלֶב הַמֶּכֶסֶה אֶת הַקֶּרֶב. רמב"ן

(כ) וַיִּשְׂמֹוּ אֶת־הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ:

כז"י • וַיִּשְׂמֹוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל־הַחֲזוֹת • לְאַחַר הַתְּנוּפָה נִתְּנָן כֹּהֵן הַמִּנְיָף לְכַהֵן אַחֵר לְהַקְטִירָם, נִמְצְאוּ הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה. רמב"ן

(כא) וְאֶת הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין הַיָּנִיף אֶהְרֹן הַתְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה:

(כב) וַיִּשָּׂא אֶהְרֹן אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרֶכֶם וַיֵּרֶד מֵעֵשֶׂת הַחֲטָאֹת וְהָעֲלָה וְהַשְׁלָמִים:

כז"י • וַיְבָרֶכֶם • בִּרְפֹת כֹּהֲנִים: יִבְרָכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. וַיֵּרֶד • מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 41)

מַעַל הַמִּזְבֵּחַ (רש"י ט, כב) יש לשאל, הרי מפרש בפתוב שינד מעשית הקרבנות, שנקרבו על המזבח. אלא לרש"י הקשה: מדוע נאמר שאהרן ירד לאחר עשית הקרבנות, והרי בפעל ירד לאחר ברפת העם. לכן מפרש, ש"ויירד" היא אמיצה בפני עצמה, כאלו נאמר "ויירד מעל המזבח"; אלא שלאחר מכן מסיים הפתוב שעלה על המזבח (ולכן היה עליו לרדת ממנו) כדי להקריב קרבנות אלו. רמב"ן

(כג) וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

כז"י • וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן וְגו' • לָמָּה נִכְנָסוּ? מִצָּאתִי בִּפְרֹשֶׁת מִלּוּאִים בִּבְרִיתָא הַנוֹסֶפֶת עַל תּוֹרַת כֹּהֲנִים שְׁלֹנּוּ: לָמָּה נִכְנָס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְּדוֹ עַל מַעֲשֵׂה הַקְטָרֶת. או, לֹא נִכְנָס אֵלָּא לְדַבֵּר אַחֵר: הַרְיֵנִי דֵּן יִרְדָּה וּבִיָּאָה טַעוֹנוֹת בִּרְכָּה: מַה יִּרְדָּה מַעֲיֵן עֲבוּדָה, אֵף בִּיָּאָה מַעֲיֵן עֲבוּדָה. הֵא לְמַדָּת, לָמָּה נִכְנָס מֹשֶׁה עִם אֶהְרֹן? לְלַמְּדוֹ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שנאמר (מלכים א ח כב): וַיַּעֲמֵד שְׁלֹמֹה לִפְנֵי מִזְבֵּחַ ה' וַיִּפְרֹשׁ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם, וְשָׁם (פסוק נה) נֶאֱמָר: וַיַּעֲמֵד וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל קְהֵל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל לֵאמֹר, וּלְפִיכֹף לֹא הִכִּיר הַתְּנוּבָה שִׁצְיָה אוֹתוֹ מֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת כֵּן.

וּבִבְרִיתָא שֶׁל פְּרֹשֶׁת מִלּוּאִים בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (פָּאן) רֵאִיתִי: וַיְבָרֶכֶם, זוּ בִּרְכָּה סְתוּמָה שְׂאִי אֶתָּה יוֹדְעָה, חֲזוֹר הַתְּנוּבָה וּפְרֹשׁ לְהֵלֶן, וַיְבָרֶכְךָ ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ, יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ, יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְגו'.

וַעֲדִין יֵשׁ לִי לומֵר שֶׁכָּף אֶמְרו, בִּרְכָּה זוּ שִׁבְרָךְ אֶהְרֹן אֶת הָעָם מַעֲצָמוֹ סְתוּמָה הִיא וְלֹא פֶרֶשׁ לָנוּ הַתְּנוּבָה מַה הִיא, אֲבָל בִּרְכָּה שֶׁנִּצְטָווּ הַכֹּהֲנִים לְדוֹרוֹת נִתְפָּרֶשֶׁה, וְהִיא שֶׁנֶּהֱכַל הַכֹּהֲנִים לְעוֹלָם. או שֶׁהֵם סְבוּרִים, שֶׁכָּאן צִוָּה אוֹתוֹ בְּנִשְׂאֹת פָּנִים לַיּוֹם זֶה, וְלֵהֲלֵן נִתְּנָה בִּרְכָּה זוּ לוֹ וּלְכִנּוֹ לְדוֹרוֹת.

הָאֵלֶּה וְהַכֶּלִּית וְיִתְּרָת הַכֶּבֶד יִתְּנוּ לְמִטָּה וְהַחֲלָבִים עֲלֵיהֶן וְהַחֲזוֹת, וְהַחֲלָבִים לְבָדֶם יֵרָאוּ לְמַעַלָּה, וְהוּא דִּרְךָ כְּבוֹד בְּהַקְטָרָה.

וַיִּקְטֹר הַחֲלָבִים הַמִּזְבֵּחַ, עִם שָׂאֵר הַנִּזְכָּרִים, אֲבָל בְּעִבּוּר הֵיחֵד הַקְטָרָה גְּדוּלָּה בְּחֲלָבִים נִזְכָּרִים, וְכֵן: וְתִאֲכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֲלָה וְאֶת הַחֲלָבִים (פסוק כד).

(כב) וַיִּשָּׂא אֶהְרֹן אֶת יָדָיו אֶל הָעָם וַיְבָרֶכֶם. בִּרְפֹת כֹּהֲנִים, יִבְרָכְךָ, יָאֵר, יִשָּׂא. לְשׁוֹן רש"י. וְאֵם בֵּן תִּהְיֶה פְּרֹשֶׁת: דִּבֵּר אֵל אֶהְרֹן

וְאֵל בְּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחֻמֶּשׁ הַקּוּדִים (במדבר ו כג) מְקַדְּמָת לָזֶה. וְאוֹלֵי בֵּן הוּא, כִּי סְמוּכָה לָמָּה שֶׁנֶּאֱמָר שָׁם (ז א) וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן. וַיִּתְּכֵן לומר, כִּי אֶהְרֹן פֶּרֶשׁ כַּפָּיו הַשָּׁמַיִם וּבִרְכָּךְ אֶת הָעָם בְּאֶשֶׁר עֲשֵׂה שְׁלֹמֹה,

(יט) וְהַמֶּכֶסֶה. חֵלֶב הַמֶּכֶסֶה אֶת הַקֶּרֶב. לְשׁוֹן רש"י. וְאִינֶנּוּ נִכּוֹן בְּעִינֵי, כִּי לָמָּה נִזְכָּר חֵלֶב הַזֶּה וְלֹא נִזְכָּר הַחֲלָבִים הָאֲחֵרִים. אֲבָל עַל דִּעְתִּי "הַמֶּכֶסֶה" שֶׁם לְכֶלֶם, כִּי כָּל חֵלֶב שֶׁיִּקְרַב לְגַבִּי הַמִּזְבֵּחַ הוּא מֶכֶסֶה, כִּי הָאֵחָד חֵלֶב הַמֶּכֶסֶה אֶת הַקֶּרֶב, וְהַשֵּׁנִי כָּל חֵלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב, וְגַם הוּא מֶכֶסֶה, וְהַחֲלָב אֲשֶׁר עַל הַכֶּלִּית יִכְסֶה עֲלֵיהֶן, וְכֵן אֲשֶׁר עַל הַפְּסִלִים, וְכִמוֹ שֶׁאֶמְרוּ (חֲלִין צג): חֵלֶב שֶׁהַבֶּשֶׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ מִתֵּר, שֶׁעַל הַפְּסִלִים אֶמֶר וְחִמָּנָה וְלֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַפְּסִלִים.

וְהִנֵּה הַתְּנוּבָה הַזֶּה נִמְשָׁךְ לְמַעַלָּה, וַיִּמְצִיאוּ בְנֵי אֶהְרֹן אֵלָיו אֶת הַדָּם שֶׁל שׁוֹר וְאֵיל הַנִּזְכָּרִים, וְאֶת הַחֲלָבִים מִן הַשּׁוֹר, אֲבָל מִן הָאֵיל הִמְצִיאוּ אֵלָיו הָאֵלֶּה וְהַחֲלָב, וּמִשְׁנֵיהֶם הַכֶּלִּית וְיִתְּרָת הַכֶּבֶד.

(כ) וְאֶמֶר וַיִּשְׂמֹוּ אֶת הַחֲלָבִים עַל הַחֲזוֹת, כִּי

על מעשה הקטרת. דבר אחר: כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואמר: 'יודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל! אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתפישתי? מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את העם. אמרו: 'ויהי נעם ה' אליהנו עלינו' (תהלים צ), 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטרר שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל! לכן אמר להם: 'זה הדבר אשר-צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'', אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 237)

וירא כבוד ה' אל כל העם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלוואים היתה השראת השכינה על ידי עבודת ישראל (הקרבנות), ועבודת ה'מטה' ממשיכה אור מסדר השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השראה זו מצד הקב"ה, ולכן נמשכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - הגיע הגלוי גם ל'עם'.

♦ יום שלישי י"א ניסן ♦

כד ונפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על מדבחה זת עלתא וזת תרביא וחזא כל עמא ושכחו ונפלו על אפיהון:

(כד) ונתצא אש מלפני יהוה ותאכל על-המזבח את-העלה ואת-החלבים וירא כל-העם וירנו ויפלו על-פניהם:

רש"י • וירנו • בחרגומו.

א ונסיכו בני אהרן נדב ואביהוא גבר מחיתיה ויהבו בהן אשתא ושויאו עלה קטרת וקריבו קדם יי אשתא נוכריא די לא פקיד יתהון:

י (א) ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש זרה אשר לא צוה אתם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 99)

אשר לא צוה אותם (י, א) כתב ב'אור החיים', שבני אהרן מתו מ'כלות הנפש', תשוקה עזה להקב"ה. ויש לשאל, הרי כתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'. ויש לומר, שהיו בדרגה קזו של התקשרות והתחברות לה' (קטרת מלשון התקשרות) עד שלא נזקקו לצווי; כל מעשיהם היו בדרך ממילא בהתאמה מלאה לרצון ה', כי רצונו הפך לרצונם שלהם.

כד ונפקת אשתא מן קדם יי ואכלת יתהון ומיתו קדם יי:

(כד) ונתצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה:

רש"י • ונתצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן, אלא על-ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי יין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא ב'ויקרא רבה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 51)

שהורו הלכה בפני משה .. שתויי יין נכנסו למקדש (רש"י, יב) יש לתמוה, הרי החטא מפורש בכתוב – הם הקטירו קטרת בנגוד לצווי ה'. ויש לומר, דהנה לעיל בסמוך נאמר לגבי השראת השכינה "ותצא אש מלפני ה'"; ומזה שלשון זה עצמו מופיע גם בבני אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה כשלעצמה היתה כדבעי, אלא שהיתה חסרון באופן הנהגתם בעבודה זו. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

על האש, כענין שאמר הכתוב (דברים לג י'): 'ישימו קטורה באפך, ולא שמו לבם רק לזאת, והנה לא היה אשה ריח ניחוח.

ואביהוא תדענו ממה שאמר: ויקריבו לפני ה' אש זרה, ולא אמר ויקריבו לפני ה' קטרת אשר לא צוה אותם, והנה הם שמו קטרת

(ב) ונתצא אש מלפני ה'. טעם מלפני ה' כמו מאת פני ה'. והמשכיל יתבונן, שכבר פרשתי זה (שמות ל א) זה. החטא בנגד

(ג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן הוּא אֲשֶׁר-דִּבֶּר יְהוָה לֵאמֹר
בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ וְעַל-פָּנָי כָּל-הָעָם אֲכַבֵּד וַיִּדְם אַהֲרֹן:

כ"י"א הוא אֲשֶׁר-דִּבֶּר וגו'. (ובחיים קטו) היכן דבר? "ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא במכבדי. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בך. עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני וממך! (ת"כ. ויקרא רבה). וידם אהרן. (שם ושם) קבל שכר על שתיתקדש, ומה שכר קבל? שנתחד עמו הדבור, שנאמר לו לבדו פרשת שתויי יין. בקרבי. בבחירי. ועל-פני כל-העם אכבד. כשהקדוש-ברוך-הוא עושה דין בצדיקים מתנא ומתעלה ומתקלס; אם-כן באלו, כל-שכן ברשעים. וכן הוא אומר: (תהלים סח) "נורא אלהים ממקדשיך" – אל תקרי "ממקדשיך", אלא 'ממקדשיך'. רמב"ן

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֻזִּיאֵל דָּד
אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קִרְבּוּ שָׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת
פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כ"י"א דד אהרן. עזיאל אחי עמרם היה, שנאמר: (שמות ו) "ובני קהת וגו'". שאו את-אחיהם וגו'. כאדם האומר לחברו העבר את המת מלפני הפלה, שלא לערוב את השמחה. רמב"ן

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשָּׂאֻם בְּכַתְּנֹתָם אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּאֶשֶׁר
דִּבֶּר מֹשֶׁה:

כ"י"א בְּכַתְּנֹתָם. של מתים, מלמד שלא נשרפו בגדיהם, אלא נשמתם; כמין שני חוטין של אש נכנסו לתוך חוטמיהם (סנהדרין נב. ת"כ).

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וימתו לפני ה' אם כן למה נאמר ויקרבו וישאם בכתנותם, שהטילו בהם כחות של ברזל ויגררום והוציאו לחוץ, עד כאן בכריתא.

והטעם שאף על פי שגם הכהנים אסורין לבוא בבית אלא בשעת עבודה, אינו אלא בבואה ריקנית, אבל להוציא משם טמאה או לבדק הבית יבנס. שם שנינו בתורת כהנים (להלן כא כג) יכול לא יבנס לעשות קדושות, תלמוד לומר אף (שם), כך היא מוצאת, הכהנים נכנסין שם, אם אין שם כהנים נכנסין שם ליום, אם אין טהורים נכנסים שם טמאים, אם אין תמימים נכנסין שם בעלי מומין.

ועכשיו היום הזה אין שם כהנים, שהרי נצטוו שלא יטמאו להם, אכל כיון שהיה אפשר בחכות ובגריה לא היו ושאין לבנס שם. ועל דעת רבי אליעזר, מפני שאמר הכתוב ויקרבו סבר שהיו בחוץ, ולכן לא אמר ויגררום בכתנותם.

וטעם בכתנותם. היו לובשים בגדי כהנה, והנה צוה משה להוציא אותם אל מחוץ למחנה, ושם יפשיטו בגדי הכהנה וילבישו מתים, ויקברו אותם כמנהגם כשאר המתים במדבר. והנה אחר כן טהרו הכהנים הקדושים והיו לשאר הכהנים.

וייראו ממני. ואם כן, הוא דבור לא נכתב, כי השם הודיעו דרכיו שם המדה הזאת לפניו.

ולדעתי בדרך הפשט אין צורך לכל זה, כי דבר השם, גזרותיו ומחשבותיו וענין דרכיו, והדבור יאמר בכל אלה, דברתי אני עם לבי (קהלת א טז), חשבתי מחשבה זו. וזה הדבר אשר מל יהושע (יהושע ד), זה הענין. על דבר הנספח (בראשית מג יח). וכן ותהי אשה לבן אדניך כאשר דבר ה' (שם כד נא), גזר, וכמהו: באבינם בכו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון (מלכים א טז לד).

והנה אמר משה, המקרה הזה הוא אשר גזר השם לאמר אל לבו, בקרבי אקדש, שלא יהרסו אל קדשתי, ועל פני כל העם אכבד, שהיו נזהרים כבוד במשכני. וטעם וידם אהרן, שהיה בוכה בקול, ואז שתק. או בטעם: ואל תדם בת עינך (איכה ב יח).

(ד) קרבו שאו את אחיהם. מצאתי בתורת כהנים בפרשת מלוואים (פאן) רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא בחוץ, מקום שהלזים מתרין שם לבנס, שנאמר ויקרבו וישאם בכתנותם, אם כן למה נאמר וימתו לפני ה', נגפם המלאך והוציאם לחוץ. רבי עקיבא אומר לא מתו אלא בפנים, שנאמר

וזה טעם וישימו עליה קטרת, שלא אמר "וישימו עליהן" כאשר נאמר בעזרת קרח (במדבר טז ז): והנו בהן אש ושימו עליהן קטרת, ושם עוד: ונתתם עליהם קטרת (שם פסוק יז). אבל אמר בקאן עליה לרמוז כי על האש בלבד שמו קטרת, וחצא אש מלפני ה' ותאכל אותם. ויתכן שירמז לזה מה שאמר (שמות ל ט): לא תעלו עליו קטרת וזה, שלא יעשה וזה, והוא מה שנאמר (להלן טז א): בקרבם לפני ה' וימתו, כי בהקריבם לפניו מתו.

(ג) הוא אשר דבר ה' לאמר. היכן דבר, ונקדש בכבדי (שמות כט מג), אל תקרי בכבדי אלא במכבדי, אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של הקדוש ברוך הוא, והייתי סבור או בי או בך, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך. לשון רש"י ממקדש רבתינו (ויק"ר יב ב). ואם כן יהיה טעם ונקדש בכבדי, שהיה קדוש בעיני כל העם ובמכבדי, וידעו כי אני שוכן בו.

ורבי אברהם גם כן אמר: הוא אשר דבר ה' לאמר, כבר אמר לי השם שיראה קדשתו בקרובים אליו, בטעם: רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה (עמוס ג ב). וכאשר אראה כם קדשתי זו אזהרה נכבד על פני כל העם

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְכָהֲנָתָם
בְּנֵי הַיָּדָיִם וְלֹא תִשְׁכַּחן לֹא תִרְבּוּן פְּרוּעַ וּלְבֹשִׁיכּוֹן
לֹא תִבְדְּעוּן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַל כָּל בְּנִשְׁתָּא יְהִי
רִיגָזָא וְאַחֲיָכּוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ
יְקַדְּמָא דִּי אֱוִקִיד יְיָ:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן וּלְאַלְעָזָר וּלְכָהֲנָתָם
רִאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ וְלֹא תִמּוּתוּ
וְעַל כָּל-הָעֵדָה יִקְצֹף וְאַחֲיָכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ
אֶת-הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוָה:

ה"ו אֶל-תִּפְרְעוּ • אֵל תִּגְדְּלוּ שְׂעִיר. מִכָּאן, שְׂאֵבֶל אֲסוּר בְּתַסְפֶּרְתָּ. (מו"ק י"ד ב) אָבֵל אַתֶּם אֵל תִּעֲרַבְבוּ שְׂמִיחָתוֹ שֶׁל
מָקוֹם. וְלֹא תִמּוּתוּ • הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵן, תִּמּוּתוּ. וְאַחֲיָכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל • מִכָּאן, שְׂעִירְתֶּן שֶׁל תַּלְמִידֵי-חֲכָמִים
מִטֵּלַת עַל הַכֹּל לְהַתְאָבֵל בָּהּ. רַמְבַּ"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת ברוך אברמוביץ

הדורות, תלמוד לומר כי שָׂמֵן מִשְׁחַת ה' עליכם. וכן ראיתי עוד בתוספתא של סנהדרין (פ"ד ה"א): אָמְרוּ לוֹ לִר' יְהוּדָה אֵין מִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא אֵלָא בִשְׁעַת עֲבוּדָה בְּלִבְדִּי וְהָנָה לִפִּי זֶה, הַזֹּהֲרָה הוּא וְהַעֲנֵשׁ הוּא בְּאַהֲרֹן וּבְכִנִּי, שְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בִּשְׁעַת עֲבוּדָה יְהוּ חֲכִיבִין, וְאַהֲרֹן הֵיזָה מִקְרִיב בַּיּוֹם הַזֶּה, וְהַזֹּהֲרָה שְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד בִּשְׁעַת עֲבוּדָה הוּא וְאַיִנִּים עוֹבְדִין, וְאֵין יְהִי בְּכָלֵל זֶה.

וְאַחֲרָיִךְ נֹאמַר שְׂמִיחָה אֲמַר לְכֻלָּם וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא בִשְׁעַת עֲבוּדָה פֶּן תִּמּוּתוּ, וְהֵם יוֹדְעִים כִּי אַהֲרֹן מִקְרִיב אוֹנֵן, וְהוּא בְּאַהֲרָתוֹ מַעֲתָה, וּבְכִנִּי בְּכָלֵל הַזֹּהֲרָה וְהַעֲנֵשׁ כְּשִׁיחֵי רִאשֵׁי לְעֲבוּדָה מִיּוֹם זֶה וְאַחֲרָיִךְ. וּמִפְּנֵי זֶה אֲמַר בְּכָאן סָתֵם וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא, וְלֹא פֶרַשׁ עַד מִתִּי, אִם עַד הָעֶרֶב אוֹ לְמַחְרָתוֹ, כִּי הַכֹּהֵן שְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְהֵיא מִצְוָה נוֹהֲגָה לְדוֹרוֹת.

וְיִתְבָּרַךְ שֶׁהֵיזָה לְבָנִים הוֹרָאתָ שְׂעִיחָה שְׂאֵם יֵצֵא מִשֶּׁם בַּיּוֹם הַזֶּה כְּאַחֲרֵיהֶם לְכָבוֹד הַשְּׂמִיחָה, אָבֵל הַכֹּהֲנִים שֶׁבָּלָה הַדּוֹרוֹת מִזִּקְנָם שְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל, כִּי כָּל כֹּהֵן שֶׁיֵּצֵא וְיִנְיֵחַ עֲבוּדָתוֹ מִחֻלָּל, וְלֹא יִתְּנֵהוּ לְלִמּוּד מִכָּאן אֵלָא הַעֲנֵשׁ, שְׂנִיתָרְבָּה כָּל מִנִּיחַ עֲבוּדָה וְיֵצֵא לְמִיחָה מִכִּי שְׂמֵן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם, שְׂמִיחָה לְדוֹרוֹת הֵיא עָלֵיכֶם, כְּמוֹ שְׂנִיתָרְבָּה (שְׂמִיחָה מ' טו): וְהֵיזָה לְהִיטֵל לְהֵם מִשְׁחָתָם לְכַהֲנָתָם עוֹלָם לְדוֹרוֹתָם.

וְכָךְ שְׂנוֹ שֶׁם בְּכִרְתָּא שֶׁל תּוֹרַת כְּהֻנָּה (כָּאן): מִכָּאן אֲמַרְוּ הַרְוִיגִי בֵּית דִּין אֵין מִתְעַשְׂקִין עֲמֵהוּ לְכָל דְּכָר, שְׂמָא תִּאמְרוּ הָרִי אֲנִי הוֹלְכִים לְכַתִּינֵנוּ וּמִתְאַבְּלִין אוֹנֵנִין וּבֹכִינִין, וְהָלֵא כָּר פִּקְדָּנֵנוּ הַמָּקוֹם שְׂאֵם יֵצֵא מִכָּאן הַמִּקְדָּשׁ. נִרְאָה מִכָּאן שֶׁהֵיזָה הוֹרָאתָ שְׂעִיחָה הַמִּתִּים בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה פְּנִיגָרִין בְּבֵית דִּין עַל הַעֲבֻרוֹת, שְׂבָאִין וְשׂוֹאֲלִין בְּשִׁלּוּם הַדִּינִין וּבְשִׁלּוּם הַעֲדִים (סְנִיגְדִין מו.), אִף כָּאן יַעֲמִידוּ לְפָנֵי הַשֵּׁם בַּיּוֹם הַתְּנָתוֹ וּבַיּוֹם שְׂמִיחָתָם לְבוֹ, בַּיּוֹם הַתְּנָתוֹ זֶה סִינִי, וּבַיּוֹם שְׂמִיחָתָם לְבוֹ זֶה שְׂמִיחָתָם אֹהֶל מוֹעֵד (בְּמִדְבָּר רַבָּה יב ח.).

חֲכִיבִין לְפָרַע וּלְפָרַם, וּמֹשֶׁה הַזֹּהֲרָם מִכָּל זֶה הוֹרָאתָ שְׂעִיחָה, וְלִכְּן צִוָּה אֵל מִיִּשְׂאֵל וְאַלְעָזָר שִׂיִּשְׁמָאוּ לְמַתִּים, הֵם וְלֹא הַכֹּהֲנִים, וְצִוָּה לְהֵם שְׂאֵם יִפְרְעוּ וְשְׂאֵם יִפְרְמוּ כְּאַחֲרֵיהֶם וְלֹא יִכְבוּ כָּלֵל. וְזֶה טַעַם: וְאַחֲרֵיהֶם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבוּ אֶת הַשְּׂרָפָה, וְלֹא אַתֶּם, וְהֵנָּה הַכֹּל שְׂאֵם לְעֲרַבֵּב שְׂמִיחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְהַחֲמִיר צִוָּה לְהִיטֵל לְהֵם חֲיִיב מִיחָה אִם יַעֲרַבְבוּ הַשְּׂמִיחָה כָּלֵל.

וְיִתְבָּרַךְ שְׂנִיתָרְבָּה מִשְׁחָה כְּכָף מִפִּי הַגְּבוּרָה, וְאִף עַל פִּי שְׂאֵם נִכְתָּב. אוֹ שְׂלִמָּה זֶה מִמָּה שְׂנִיתָרְבָּה (לְעִיל ח ל): וְשְׂמִיחָתָם אֶת מִשְׁמַחַת ה' וְלֹא תִמּוּתוּ, כִּי "מִשְׁמַחַת ה'" יוֹסִיף גַּם הַיּוֹם הַשְּׂמִיחָה, וְהֵנָּה גְּלוּי וְדוּעָה הֵיזָה לְפָנֵי מִי שְׂאֵמָה וְהֵיזָה הַזֹּהֲרָם כִּי עֲתִידִין בְּכִי אַהֲרֹן לְהִיטֵל אוֹנֵנִין, וְעַף עַל פִּי כֵן צִוָּה שְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, אִם כֵּן לֹא יִשְׁמָאוּ וְלֹא יִתְאַבְּלוּ כָּלֵל. וְהֵנָּה בְּכִי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים הַמְּשֻׁחִים, אִף עַל פִּי שְׂאֵם כְּהֻנָּה הַדִּיּוֹטִים עֲשִׂיחָה דִּינִים בִּימֵי הַמְּלוּאִים כְּדִין מִשְׁחָה מִלְּחָמָה לְדוֹרוֹת שְׂהוּא אֵינוֹ פּוֹרַע וְאֵינוֹ פּוֹרֵם וְלֹא מִשְׁמָא לְקְרוֹבִים כְּכֵן גְּדוֹל (הוֹרִיּוֹת ג ד), אָבֵל אֵינוֹ מִקְרִיב אוֹנֵן, וְגַם הֵם לֹא הִקְרִיבוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, כְּמוֹ שְׂדִירָשׁ (וְכָחִים קא): הֵן הַיּוֹם הִקְרִיבוּ אֶת חֲטָאתָם (לְהֵלֵן פֶּסוּק יט), וְכִי הֵם הִקְרִיבוּ שְׂהֵם הַדִּיּוֹטוֹת, אֵין הִקְרִיבְתִּי שְׂאֵם כֵּן גְּדוֹל. וְהֵנָּה כָּל הַמִּקְדָּה הֵנָּה לֹא נִתְבַּשֵּׁל דְּכָר בְּמִלּוּאִים, שְׂכָרָה קָרְבוֹ הַקְּרִיבּוֹת, וְלְעֲרַב אֲכִלּוּם כָּלֵם הִרְאִי לְאַכִּילָה. וְאַפְשָׁר שִׁיחָה זֶה כָּל יְמֵיהֶם בְּאַלְעָזָר וְאַחֲרָיִךְ דִּינִים כְּמִשְׁחָה מִלְּחָמָה, בְּעֲבוּר שְׂנִיתָרְבָּה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וְיִהְיֶה זֶה טַעַם: כִּי שְׂמֵן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם.

וְכָכָר הַזֹּהֲרָתִי (לְעִיל ח ל) הַכִּרְתָּא שֶׁל תּוֹרַת כְּהֻנָּה (רִישׁ שְׂמִיחָה) שְׂאֵמָה: וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵא, יְכוֹל בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה וְשְׂאֵם יֵצֵא מִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, תִּלְמוּד לומר וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל (לְהֵלֵן כא יב), אֵימְתִי לֹא יֵצֵא וְאֵינוֹ מִחֻלָּל הוּא אוֹמַר בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה. פֶּן תִּמּוּתוּ, מִמִּשְׁמַע לֹא אַתָּה שׁוֹמֵעַ הוּא. כִּי שְׂמֵן מִשְׁחַת ה' עָלֵיכֶם, מִה תִּלְמוּד לומר, שְׂכִיבֵל אֵין לִי אֵלָא אַהֲרֹן וּבְכִי שְׂנִיתָרְבָּה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה שְׂאֵם יֵצֵא בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה חֲכִיבִין מִיחָה, מִנֵּין לְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁבָּלָה

(ו) אֵל תִּפְרְעוּ. אֵל תִּגְדְּלוּ שְׂעִיר, מִכָּאן שְׂאֵבֶל אֲסוּר בְּתַסְפֶּרְתָּ (מו"ק יד), אָבֵל אַתֶּם אֵל תִּעֲרַבְבוּ שְׂמִיחָתוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְלֹא תִמּוּתוּ, הָא אִם תַּעֲשׂוּ תִמּוּתוּ. לְשׁוֹן רִשִׁי. וְזֶה שְׂאֵמָה "מִכָּאן שְׂאֵבֶל אֲסוּר בְּתַסְפֶּרְתָּ" אֲסִמְכָתָא בְּעִלְמָא הֵיא. וְעוֹד, כִּי לִפִּי זֶה לֹא יִדְרֵשׁ הָא אִם תַּעֲשׂוּ תִמּוּתוּ. אָבֵל יְהִיזָה רְשׁוֹת בְּכִי אַהֲרֹן, שִׂיִּמָּר, אֵינִיכֶם חֲכִיבִין לְפָרַע רִאשֵׁיכֶם וְלִקְרַע בְּגָדֵיכֶם כְּשֶׁאֵר הַקְּבָלִים, וְלֹא תִמּוּתוּ, שְׂאֵם תִּהְיֶה חֲכִיבִין מִיחָה כְּכָף, כִּי שְׂאֵר הַקְּבָלִים חֲכִיבִים אִם לֹא עֲשׂוּ כֵן.

וְכָךְ אֲמַרְוּ בְּמִשְׁקִין (מו"ק כד): אָבֵל שְׂאֵם פֶּרַע וְשְׂאֵם פֶּרַם חֲכִיבִין מִיחָה, שְׂנִיתָרְבָּה: רִאשֵׁיכֶם אֵל תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא תִפְרְמוּ וְלֹא תִמּוּתוּ, הָא אַחֲרֵיהֶם שְׂאֵם פֶּרַע וְשְׂאֵם פֶּרַם חֲכִיבִין מִיחָה. וְכָל זֶה כְּדִין הַמִּסְמָכּוֹת בְּתַלְמוּד. וְאֵין פִּרְיָה וּפְרִיָה בְּאַבְלוֹת אֵלָא מִדְּכָרִי סוֹפְרִים, אוֹ שִׁיחָה יוֹם רִאשׁוֹן הִלְכָה לְמִשְׁחָה מִסִּינִי נִלְמַד מִן הַזִּנְיָנוֹת כִּפִּי דַעַת הַגְּאוּנִים. אָבֵל עֲקָר הַכְּתוּב הֵנָּה אַהֲרָה בְּכִי אַהֲרֹן, וְשִׁמְעַ פְּרוּשׁוֹ. כְּכָר אֲמַרְוּ רַבּוּתֵינוּ (הוֹרִיּוֹת ג ה) שְׂכִיבִין גְּדוֹל מִקְרִיב אוֹנֵן וְאֵינוֹ אוֹכֵל, וְאִם מִת לוֹ מִת אֲסוּר לְפָרַע וּלְפָרַם עָלֵינוּ וְלִהְטָמָא לוֹ, שְׂנִיתָרְבָּה (לְהֵלֵן כא י"א): אֶת רִאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדֵינוּ לֹא יִפְרַם וְעַל כָּל נִפְשַׁת מִת לֹא יֵצֵא. וּבְעֲבוּר שְׂהוּא רִשְׁאִי לְהִיטֵל מִקְרִיב כְּשִׁיחָה אוֹנֵן, אֲמַר בּוֹ הַכְּתוּב: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יִחַלֵּל אֶת מִקְדָּשׁ אֱלֹהֵינוּ (שִׁם יב), וְהַטַּעַם שִׁיחָה אוֹתוֹ שְׂאֵם יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ וְיִנְיֵחַ הַעֲבוּדָה, כִּי זֶה חֻלוּל הַמִּקְדָּשׁ הוּא.

וְהֵנָּה זֶה הַזֹּהֲרָה שְׂאֵם יֵצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה נוֹהֲגָה כָּל הַכֹּהֲנִים, אָבֵל לִמּוּד בְּכֵן גְּדוֹל שְׂמִיחָה אוֹנֵן, וְכִינֵן שְׂכֵן הוּא, אִם הֵיזָה הַעֲבוּדָה וְיֵצֵא בְּאַנְיָנוֹת יִתְחַבֵּב כָּל כֵּן שְׂמִיחָה עֲבוּדָה וְיֵצֵא לְרַצּוֹנוֹ.

וְהֵנָּה מֹשֶׁה הַזֹּהֲרִי כָּאן לְאַהֲרֹן שְׂאֵם יִפְרַע וְשְׂאֵם יִפְרַם, כִּי הֵיא מִצְוָה נוֹהֲגָה בּוֹ לְדוֹרוֹת שְׂהוּא הַכֵּן גְּדוֹל. אָבֵל בְּכִי שְׂהִי מִשְׁאֵר הַכֹּהֲנִים, לֹא הִי רִשְׁאִין לְהִקְרִיב בַּיּוֹם הַזֶּה כִּי הִי אוֹנֵנִי, וְאוֹנֵן שְׂעִבֵד חֻלָּל, וְהִי חֲכִיבִים לְהִשְׁמָא לְאַחֲרֵיהֶם, וְכֵן הִי רִשְׁאִין אוֹ

וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶּן־תִּמְתּוּ בִּישְׁמֹן מִשְׁחַת
יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ בְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ
כַּפֶּתֶן גָּמָא דְּמֹשֶׁה:

ח וּמִלִּיל יִי לֹא־הָרִן לְמִימָר:

ט חֲמַר וּמִרְוֵי לֹא תִשְׁתִּי אֶת וּבְנִיף עֲמִף
בְּמַעֲלֹכֹן לְמִשְׁפֵּן זְמָנָא וְלֹא תִמּוּתֹן קִנָּם
עֲלֵם לְדִרִיכֹן:

י"ג יִין וְשִׁכָּר יִין בְּדֶרֶךְ שְׁכֻרֹתוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (ת"כ) אֵין לִי אֶלָּא בְּבֹאֲכֶם לְהִיכָל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ
מִנִּין? נֶאֱמַר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד', וְנֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרַגְלַי: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מֵה לְהֵלֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ
בְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד, אִף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ בְּבִיאַת אֹהֶל־מוֹעֵד. רמב"ן

י"ד וְלַהֲבָדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר:
מִסָּבָא וּבֵין דְּכִנָּא:

י"ה וְלַהֲבָדִיל. כִּדִּי שְׁתַּבְּדִילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחֲלָלָה. הָא לְמַדָּת, שָׁאֵם עֶבֶד – עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה (ובכ"ס יז. ת"כ).

י"ז וְלַהֲוֹרֶת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

י"ח וְלַהֲוֹרֶת. לְמַד שְׁאִסּוּר שְׁכּוֹר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יְכוֹל יְהֵא חֵיב מִיתָה? תִּלְמוּד לומר: "אֶתָּה וּבְנִיךָ אֶתָּה... וְלֹא
תִמּוּתוּ" (בבב"ר יח). כְּהֻנָּם בְּעֲבוּדָתָם בְּמִיתָה וְאֵין חֻכָּמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

♦ יום רביעי י"ב ניסן ♦

יב וּמִלִּיל מֹשֶׁה עִם אֶהֱרֹן וְעִם אֲלֻעָזָר וְעִם
אִיתָמָר בְּנוֹהֵי דְאִשְׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ יַת מִנְחָתָא
דְּאִשְׁתָּאֲרַת מִקְרָבָנָא דִּי וְאִכְלוּהּ פְּטִיר
בְּסִטָּר מִדְּבָחָא אֲרִי קֹדֶשׁ קוֹדֶשִׁין הִיא:

יב וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אֶהֱרֹן וְאֶל אֲלֻעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בְּנֵי
הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאִשֵּׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ
מִצּוֹת אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא:

י"ג הַנּוֹתָרִים. מִן הַמִּיתָה. מִלְּמַד, שְׁאִף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֶוֶן הָעֵגֶל. הוּא שְׁנֶאֱמַר: (דברים ט) "וּבִצְאָתְךָ הַתְּאֵנָף
ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ, וְאֵין 'הַשְׁמָדָה' אֶלָּא כְּלוּי בָּנִים, שְׁנֶאֱמַר: (עמוס ב) "וְאִשְׁמִיד פְּרִיו מִמַּעַל"; וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

הַמִּזְבֵּחַ כְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵינוּ חֵיב אֶלָּא בִּשְׁעַת
הַעֲבוּדָה, אִף כָּאן עֲשֵׂה אֶת הַנִּצְיָאָה בְּבִיאָה,
וְאֵת הַמִּזְבֵּחַ כְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְאֵינוּ חֵיב אֶלָּא
בִּשְׁעַת הַעֲבוּדָה, כְּלוּמַר שְׁאֵין חֵיבִיב אֶלָּא שְׁלֹא
יַעֲבֹד בֵּין שְׁנֵיכֶם שְׁכּוֹר אוֹ שְׁשֻׁתָּה שֶׁם וְעֵבֶד.
וְשֶׁם (א ח) אֲמָרוּ: חֻקַּת עוֹלָם, לְרִבּוּת הַנִּצְיָאוֹת
וְהַבְּלִיּוֹת וְהַתְּנוּפוֹת וְהַהֲשָׁאוֹת הַקְּמִיצוֹת
וְהַהֲשָׁאוֹת הַמְּלִיקוֹת וְהַהֲשָׁאוֹת, כִּי מִפְּנֵי שְׁאִמְרָה
הַכְּתוּב: לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַה' (שמות ל כ), הֲזָכְרוּ
אֵלוֹ לְרִבּוּתָם.

וְנִרְאָה עוֹד, שְׁאֵין חֵיבִיב הֵּהָה בְּמִקְרִיב בְּכֶמֶה,
וְלִכְף אֲמָרוּ שֶׁם: אֵין לִי אֶלָּא אֹהֶל
מוֹעֵד, מִנִּין לְרִבּוּת שִׁילָה וּבִית עוֹלָמִים, תִּלְמוּד
לומר (כאן) חֻקַּת עוֹלָם, כִּי הַזֹּהֶרָה לְכַתְּנִים
בְּעֲבוּדָתָם, וְאֵין כֵּהָה בְּכֶמֶה. וְהֵנָּה פְּרוּשׁ
בְּבֹאֲכֶם, כְּאִשְׁרֵי תַּעֲבֹדוּ עֲבוּדָה. וְאִמְרָה בְּלִשׁוֹן
הֵנָּה, כִּי כָּל הַעֲבוּדוֹת שֶׁם הִיוּ, אוֹ בְּתוֹךְ

בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד. אֵין לִי אֶלָּא בְּבֹאֲכֶם
לְהִיכָל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנִּין, נֶאֱמַר
כָּאן בִּיאַת אֹהֶל, וְנֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרַגְלַי
בִּיאַת אֹהֶל (שמות ל כ), מֵה לְהֵלֵן עֲשֵׂה
גִישַׁת מִזְבֵּחַ בְּבִיאַת אֹהֶל, אִף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת
מִזְבֵּחַ בְּבִיאַת אֹהֶל. לִשׁוֹן רַשִׁי וְתוֹרַת כְּהֻנָּם
(כאן).

וְהַנִּרְאָה לְפִי הַהֶקֶשׁ הֵנָּה, שְׁאֵין הִכְהֵן חֵיב
מִיתָה בְּגִישַׁת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא בְּבִיאַת
הָאֹהֶל אֶלָּא אִם כֵּן עֶבֶד שֶׁם עֲבוּדָה, כְּדֶרֶךְ
קִדּוּשׁ יָדַי, שְׁאֵין הַזֹּהֶרָה שֶׁם אֶלָּא שְׁלֹא
יַעֲבֹד, כְּדֶרֶךְ שְׁנֶאֱמַר (שמות ל כ): אוֹ בְּגִשְׁתֶּם
אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁרְתָּה לְהַקְטִיר אִשָּׁה לַה'.

וּבְלִשׁוֹן הֵנָּה שְׁנֵי שֶׁם בְּסִפְרָא, רַבִּי אוֹמַר
נֶאֱמַר כָּאן בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד,
וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן (שֶׁם): בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד,
מֵה לְהֵלֵן עֲשֵׂה אֶת הַנִּצְיָאָה בְּבִיאָה, וְאֵת

(ט) יִין וְשִׁכָּר אֶל תִּשְׁתִּי. יִין דֶּרֶךְ שְׁכֻרֹתוֹ.
לִשׁוֹן רַשִׁי. וּפְרוּשׁוֹ, שְׁאֵם הַפִּסִּיק בּוֹ
אוֹ שְׁנֵיכֶם לְתוֹכּוֹ מִצֵּט מִים פְּטוּר. וְדַעַתּוֹ שֶׁל
הָרֵב שְׁלֹא הִזְהִירוּ אֶלָּא עַל הַיָּין, לֹא עַל שְׁאָר
הַמִּשְׁכָּרִים, וְנִלְמַד שְׁכָר מִן הַיָּיִן (נִזְיָר ד.).
וְכֵן הַדֶּבֶר לְפִי דַעֲתָה. אֶבֶל עַל דַּעַת הָרֵב ר'
מֹשֶׁה (בְּסִ' הַמִּצְוֹת ל"ט ע"ג וּבַהֲל' בִּיאַת
הַמִּקְדָּשׁ פ"א ה"ב) עַל שְׁאָר הַמִּשְׁכָּרִים
בְּאִזְהָרָה, וְשִׁכָּר כְּפִשׁוּטוֹ.

וְהַשְׁעָם בְּצִנּוּאָה הִזָּאת עֲמָה, שְׁלֹא יִתְעַה הִכְהֵן
בְּשִׁכְרוּת הַיָּיִן וְיִבְאֵל לְיָדִי מִחֻשְׁבָּה
שְׁאֵינָה פִּהֲגֵן וְנִמּוּת בָּהּ, כְּאִשְׁרֵי עֲשׂוּ בְּנֵי.
וְיִתְבֵּן כִּי מֵה שְׁדִּירָשׁוֹ. (ויק"ר יב א) שְׁהִיוּ
נָדָב וְאִבִּיהוּא שְׁתֵּי יִין, לומר כִּי מִפְּנֵי יִינָם
טָעוּ בְּאֵשׁ וָרֵה, לֹא שִׁיחָה הֶעֱנֵשׁ מִפְּנֵי הַיָּיִן,
כִּי צָדִין לֹא הִזְהִירוּ מִמֶּנּוּ, אֶבֶל עֲנִשׁ שְׁטַעוֹ
בְּאֵשׁ ה', כְּאִשְׁרֵי רְמִזְתִּי (לְעֵיל פְּסוּק ב.).

בטלה מחצה, שנאמר (דברים ט): "וְאֶת־פֶּלֶל גַּם־בְּעַד אֲהָרֹן בְּעַת הַהוּא". קחו את המנחה. אף־על־פי שאתם אוניין, וקדשים אסורים לאונין. את־המנחה. זו מנחת שמיני ומנחת נחשון. ואכליה מצות. מה תלמוד לומר? לפי שהיא מנחת צבור ומנחת שעה ואין פיוצא בה לדורות, הצרך לפרש בה דין שאר מנחות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 275)

ותפלתו של משה בטלה מחצה (רש"י י, יב) ספר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמהר"י סלנטר שאל את הרבי מהר"ש, מדוע מאריכים חסידים כל כך בתפלה, וענהו, שידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כלה, ולכן מאריכים בתפלה, כדי שגם מחצה תספיק. ויש לפרש: על ידי אריכות התפלה מגיעים בדרךה עליונה יותר, ורגלי הדרךה העליונה הם כנגד כל הדרגות שלמטה מופנה.

(יג) ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחקך בניך הוא מאשי יהוה בייכן צויתי:

כ"י וחקך בניך. אין לבנות חק בקדשים. בייכן צויתי. באנינות לאכליה (ת"כ. ובחיים קא).

(יד) ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנתיך אתך בייחקך וחקך בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל:

כ"י ואת חזה התנופה. של שלמי צבור. תאכלו במקום טהור. וכי את הראשונים אכלו במקום טמא? אלא, הראשונים שהם קדשי קדשים, הוקחה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מלהפגש שם מצרעים (שם נח). מכאן, שקדשים קלים נאכלין בכל העיר. אתה ובניך ובנתיך. (י"ט) אתה ובניך בחלק, אבל בנתיך לא בחלק, אלא אם תתנו להן מתנות, רשאות הן לאכל בחזה ושוק. או אינו אלא אף הבנות בחלק? תלמוד לומר: "בייחקך וחקך בניך נתנו" - חק לבנים ואין חק לבנות.

(טו) שוק התרומה וחזה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לך ולבניך אתך לחק־עולם באשר צוה יהוה:

כ"י שוק התרומה וחזה התנופה. לשון "אשר הונף ואשר הורם". תנופה - מוליך ומביא, תרומה - מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בחזה? לא ידענו, ששניהם בהרמה והנפה. על אשי החלבים. מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה. וישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה, כבר פרשתי שלשתן ב"צו את אהרן". רמב"ן

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ולא יקרא בשם תנופה, כי תנופתו היתה עם החלבים והלחם כדי להקטירם לה, אבל החזה הונף בפני עצמו, ולא היה חלוק משאר הבשר אלא בתנופה, ובתנופה זו בלבד נקדש וזכה בו משה להיות לו למנה. ומפני שזכות אהרן ובניו בחזה ושוק לדורות היה מיום המלוואים, וזכו בשוק בתרומתו לה, ובחזה בתנופתו, ושאר הבשר לבגדים, יקרא לעולם השוק תרומה והחזה תנופה באשר היה בהם ביום הזכות.

על אשי החלבים כמו על חלבי האשים, מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה. לשון רש"י. ואין צרך, כי אשי תאר לחלבים,

(טו) שוק התרומה וחזה התנופה. לשון אשר הונף ואשר הורם (שמות כט פז). תנופה מוליך ומביא, תרומה מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב, תרומה בשוק ותנופה בחזה, לא ידענו, ששניהם בהרמה והנפה. לשון רש"י.

והנראה אלי בטעם זה, כי במלוואים היה השוק תרומה לה' והקטר עם הלחם ועם החלבים, והמורם מן השלמים יקרא תרומה, כמו שנאמר (לעיל ז יד): והקריב ממנו אחד מקל קרבן תרומה לה', וכל שכן אלו שהעלו אותם לגבוה שהם כלם תרומה לה'.

האהל או במזבח העולה אשר פתח אהל מועד.

והקלל, כי האזהרה והענש באלו אינם אלא שלא יעבד שתי זין או שאינו רחוק ימים ורגלים, וכן מחסר בגדים, אבל על הכניסה אין בה בתורה שום מניעה מאלו. ומה ששינונו (פלים פ"א מ"ט): רבי יוסי אומר בתמשה דברים בין האולם למזבח שנה להקל, שאין בעלי מומין ופרועי ראש ושלא רחוק ימים נכנסין לשם, וכלה מתניתין, מעלות דרבנן הם. ועל דעת הרב ר' משה (הל' ביאת המקדש פ"א ה"ט-טז) יש בכניסה בלא עבודה לאו שאין בו מיתה.

♦ יום חמישי י"ג ניסן ♦

טז וְיָת צִפְרָא דְחִטָּאָתָא מִתְבַּע תְּבַעֵי מִשָּׁה
וְהָא אֲתוּקָד וְרָגַז עַל אֲלֶעָזָר וְעַל אֵיתְמָר בְּנֵי
אַהֲרֹן דְּאִשְׁתָּארוּ לְמִימָר:

(מז) וְאֵת וְשַׁעִיר הַחֲטָאָת דְּרִשׁ דְּרִשׁ מִשָּׁה וְהִנֵּה שָׂרָף
וְיִקְצֹף עַל-אֲלֶעָזָר וְעַל-אֵיתְמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לְאָמֹר:

כ"ט שַׁעִיר הַחֲטָאָת • שַׁעִיר מוֹסְפִי רֹאשׁ-חֹדֶשׁ. וְשַׁלֵּשָׁה שַׁעִירֵי חֲטָאוֹת קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם: שַׁעִיר עֲזִים וְשַׁעִיר נַחֲשׁוֹן
וְשַׁעִיר רֹאשׁ-חֹדֶשׁ. וּמִכֶּלֶן לֹא נִשְׂרָף אֲלָא זֶה. וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (בב"ס), יֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי טוֹמְאָה שֶׁנִּגְעָה
בּוֹ נִשְׂרָף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת נִשְׂרָף, לְפִי שֶׁהוּא קֹדֵשׁ דּוֹרוֹת; אָבֵל בְּקֹדֶשׁוֹ שָׁעָה סָמְכוּ עַל מִשָּׁה, שֶׁאָמַר
לָהֶם בְּמִנְחָה: "וְאִכְלוּהָ מִצּוֹת". דְּרִשׁ דְּרִשׁ • שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת הִלְלוּ: מִפְּנֵי-מָה נִשְׂרָף זֶה, וּמִפְּנֵי-מָה נֶאֱכָלוּ אֵלָיו?
כֶּן הוּא בִּתְלוּת כִּהְנִים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכו' גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו) ♦ **עַל-אֲלֶעָזָר וְעַל-אֵיתְמָר •** בְּשָׁבִיל
כְּבוֹדוֹ שֶׁל אַהֲרֹן הַפֶּדָּה פָּנָיו כְּנֶגֶד הַכֹּהֲנִים וְכַעַס. **לֹא-אָמַר •** אָמַר לָהֶם: הִשְׁכַּחְנוּ עַל דְּבָרֵי!

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 182)

וְיִקְצֹף עַל אֲלֶעָזָר וְעַל אֵיתְמָר (י, טז) בְּפִרְשֵׁת מִטּוֹת (לא, כא) פֶּרֶשׁ רִשׁוֹ: "וְיִקְצֹף . . בָּא לְכָלל כַּעַס בָּא לְכָלל טְעוֹת". וְמָה שֶׁלֹּא
כָּתוּב כֵּן כָּאן – יֵשׁ לוֹמֵר: הַחֲלֹק בֵּין קֹדֶשׁ שְׁעָה לְקֹדֶשׁ דּוֹרוֹת הוּא דְּבַר הַתְּלוּי בְּסִבְרָא, וְכֵן אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה מַחֲלָקַת מִפְּנֵי שְׂאִין
דְּעוֹת בְּנֵי אָדָם שְׂוֹת, וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁאֵחָד מֵהֶם טוֹעָה. אָבֵל לְאַחֲרֵי שֶׁלְּמַדְנוּ שֶׁשֶׁטְעָה מִפְּנֵי הַכַּעַס, יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן גַּם כָּאן. רַמְבַּ"ן

(יז) מִדּוּעַ לֹא-אֶכְלֹתֶם אֶת-הַחֲטָאָת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי
קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֵת אֶת-עֹן
הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:

כ"ט מִדּוּעַ לֹא-אֶכְלֹתֶם אֶת-הַחֲטָאָת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ • וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ אֶכְלֹהָ, וְהִלֵּא שָׂרְפוּהָ? וְמָהוּ אוֹמֵר
"בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֲלָא אָמַר לָהֶם: שְׂמָא חוּץ לְקֹדֶשִׁים יִצְאָה וְנִפְסְלָה? כִּי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים הוּא • וְנִפְסְלָתָ בְּיוֹצָא,
וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹא. אָמַר לָהֶם: הוּאִיל וּבַמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ הִיָּתָה, מִדּוּעַ לֹא אֶכְלֹתֶם אוֹתָהּ? וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֵת
וְגו' • שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבֹעֲלִים מִתְּפָפְרִים. לֶשֶׁאֵת אֶת-עֹן הָעֵדָה • מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁשַׁעִיר רֹאשׁ-חֹדֶשׁ הִזָּה, שֶׁהוּא
מְכַפֵּר עַל עֹן טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁיו, שֶׁחֲטָאָת שְׁמִינִי וְחֲטָאָת נַחֲשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ.

(יח) הֵן לֹא-הוּבָא אֶת-דָּמָהּ אֶל-הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכֹל
תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בְּקֹדֶשׁ בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי:

כ"ט הֵן לֹא-הוּבָא וְגו' • שֶׁאֵלּוּ הוּבָא הִזָּה לָכֶם לְשַׂרְפָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֵעִיל (ל) וְכָל-חֲטָאָת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ וְגו'".
אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ • הִזָּה לָכֶם לְאֶכְלָהּ אֶף-עַל-פִּי שֶׁאַתֶּם אוֹנְנִים. בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי • לָכֶם בְּמִנְחָה.

(יט) וַיִּדְבֹּר אַהֲרֹן אֶל-מִשָּׁה הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבֹו אֶת-חֲטָאָתֶם
וְאֶת-עֲלֹתֶם לִפְנֵי יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי בְּאֵלָהּ וְאֶכְלֹתִי
חֲטָאָת הַיּוֹם הַזֶּה בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"ט וַיִּדְבֹּר אַהֲרֹן • אֵין לְשׁוֹן "דְּבוּר" אֲלָא לְשׁוֹן עֲזַ, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כא) "וַיִּדְבֹּר הָעָם וְגו'". אֶפְשָׁר, מִשָּׁה קִצֹּף עַל
אֲלֶעָזָר וְעַל אֵיתְמָר, וְאַהֲרֹן מְדַבֵּר? הָא יִדְעַתָּה, שֶׁלֹּא הִיָּתָה אֲלָא מְדַבֵּר כְּבוֹד. אָמַר: אֵינוֹ בְּדִין שִׁיְהָא אָבִינוּ יוֹשֵׁב

רמב"ן על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

שַׁעִיר עֲזִים לְחֲטָאָת (לעיל ט ג), וְשַׁעִיר נַחֲשׁוֹן
(במדבר ז טז), וְשַׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ (שם כח
טו), וּמִכֶּלֶם לֹא נִשְׂרָף אֲלָא זֶה. וְנִחְלָקוּ בְּדָבָר
חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל (ת"כ כָּאן וּזְכָרִים קא.), יֵשׁ
אוֹמְרִים מִפְּנֵי טְמֵאָה שֶׁנִּגְעָה בּוֹ נִשְׂרָף, וְיֵשׁ
אוֹמְרִים מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת נִשְׂרָף. לְשׁוֹן רִשׁוֹ.

יִשְׂרָאֵל הַנּוֹכְרִים, לְהַנִּיף תְּנוּפָה לִפְנֵי ה', שִׁיְהִי
קְדוּשִׁים לִפְנֵיו, וְיִהְיִי לָהּ וּלְבָנֶיהָ לְחֶק עוֹלָם, כִּי
הַצֹּאֵה בְּתִנּוּפָה אֵין זֶה מִקּוֹמָהּ, אָבֵל לְפִי דִרְכָּנוּ
לְמַדְנוּ כִּי שֶׁהַחֲלִיבִים לְמִשָּׁה בְּשַׁעֲת תְּנוּפָה.
(טז) שַׁעִיר הַחֲטָאָת. שַׁעִיר מוֹסְפִי רֹאשׁ חֹדֶשׁ.
וְשַׁלֵּשָׁה שַׁעִירִים קָרְבוּ בּוֹ בַּיּוֹם, קָחוּ

כְּמוֹ שֶׁאָמַר (דְּבָרִים יח א): אֲשִׁי ה' וְנִחְלָתוּ
יֹאכְלוּ.
וּפְרִישׁ הַכְּתוּב הַזֶּה, שֶׁהוּא טַעַם לְמָה שֶׁאָמַר
(פסוק יד): כִּי חִקֵּךְ וְחִק בְּנִיךְ נִתְּנוּ
מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: שׁוֹק הַתְּרוּמָה
וְחִזָּה הַתְּנוּפָה עַל אֲשִׁי הַחֲלִיבִים לְבִיאוֹ אוֹתָם בְּנֵי

ואנו מדברים לפנינו, ואינו בדין שיהא תלמיד משיב את רבו. יכול מפני שלא היה באלעזר להשיב? תלמוד לומר: (שם לא) "ויאמר אלעזר הכהן אל-אנשי הצבא וגו'". הרי כשרצה, דבר לפני משה ולפני הנשיאים! זו מצאתי בספרי של פנים שני. הן היום הקריבו. מהו אומר? (ובחים קא) אלא, אמר להם משה: שמא זרקתם דמה אוננים, שהאונן שעבד חלל. אמר לו אהרן: וכי הם הקריבו, שהם הדיוטות? אני הקרבתי, שאני כהן גדול ומקריב אונן. ותקראנה אתי באלה. אפלו לא היו המתים בני, אלא שאר קרובים, שאני חייב להיות אונן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהכהן מטמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'?. היום. (שם) אבל אנינות לילה מתר, שאין אונן אלא ביום קבורה. הייטב בעיני ה'. אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 106)

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י י, ט) משה סבר שההתר לאכל קדשים באנינות הוא כדי שלא לפגע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפגעו"), ואם כן אין הבדל בין קדשי שעה לקדשי דורות. על כך השיב לו אהרן, שההוראה להמנע מאבלות אינה אלא לפני ה', במקום המזבח, אף אכילת הקרבנות אינה לפני ה' ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוראה מיוחדת). רמב"ן

כ ושמע משה וישפר בעיניו:

(כ) וישמע משה וייטב בעיניו: פ

כ"י וייטב בעיניו. (ח) הודה ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

♦ יום שישי י"ד ניסן ♦

יא (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר אלהם: א ומליל יי עם משה ולא-הרן למימר להון:

כ"י אל משה ואל-אהרן. למשה אמר שיאמר לאהרן. לאמר אלהם. אמר שיאמר לאלעזר ולאיתמר. או אינו אלא לאמר לישראל? כשהוא אומר: "דברו אל-בני ישראל", הרי דבור אמור לישראל. הא מה אני מקיים: "לאמר אלהם"? לבניו, לאלעזר ולאיתמר.

(ב) דברו אל-בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל-הבהמה אשר על-הארץ: ב מלילו עם בני ישראל למימר דא חיתה די תיכלון מפל בעינא די על ארעא:

כ"י דברו אל-בני ישראל. את כלם השנה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהשור בדמימה וקבלו עליהם גזרת המקום מאהבה. זאת החיה. לשון חיים, לפי שישראל דבוקים במקום וראויין להיות חיים, לפיכך, הבדילים מן הטמאה וגזר עליהם מצות, ולאמות העולם לא אסר כלום. משל לרופא שנכנס לבקר את החולה וכו', כדאיתא

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ישראל. המצות בפרשיות האלה (יא א-מז) נהגות בישראל ובכהנים, אבל ענינם מרבה בכהנים, כי הם צריכים להשתמר תמיד מנגיעת הטמאה, בעבור שיצטרכו לבא במקדש ולאכל הקדשים. ועוד, כי אם שגגו ישראל בהם חייבין להביא עליהם קרבן שיקריבוהו הכהנים. ועוד, שצוה אותם: ולהבדיל בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור (לעיל י). והנה הם צריכים להורות לישראל הטמא והטהור שיזהרו בהם, על כן הנה הדבור הזה אל משה ואל אהרן שניהם, או למשה שיאמר לאהרן, וצוה לשניהם דברו אל בני ישראל, ולכך נאמרו

ואני תמה, שהרי קדם האנינות נעשו כל הקרבנות, דכתיב: ויגד מעשת החטאת והעלה והשלימים (לעיל ט כב), ואחר כך נכנסו לאהל מועד והתפללו, ואחר כך ירדה האש לקרבנות, ואז הקטירו נדב ואביהוא קטרת זו.

ושמא לא היה משה רואה את מעשיהם, וחשש שמא מצאו דם השעיר הזה שלא נזרק צדו ונרקוהו. ואהרן אמר לו, הלא הנריקה שלי היא וכשנזרקה מידי נזרקה ולא נפסלה באנינות. ומשא ומתן של הלכה הנה, אבל לא נעשה בהן דבר באנינות כלל. (א) אל משה ואל אהרן וגו' דברו אל בני

ועל דעת האומר מפני טמאה נשרף כתב הרב בפסוק ואכלתי חטאת היום (להלן פסוק יט): היום אסור אבל אנינות לילה מתר, שאין אונן אלא יום קבורה, כי לפי זה אם מפני אנינות, היה להם לאכול בערב, אלא קסבר אנינות לילה דאורייתא.

(יט) הן היום הקריבו. מהו אומר, אלא אמר להם משה שמא זרקתם דמה אוננין, שהאונן שעבד חלל, אמר לו אהרן, וכי הם הקריבו שהם הדיוטות, אני הקרבתי שאני כהן גדול ומקריב אונן. לשון רש"י. וכך הוא במקרא בפרק טבול יום (ובחים קא): ודלקא אקריבתה ופסלתה.

שיעור יומי ליום שישי י"ד ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת שמייני לז
במדרש רבי תנחומא. זאת החיה. מלמד, שהיה משה אומו בתיא ומראה אותה לישראל: זאת תאכלו, וזאת לא תאכלו. "את-זה תאכלו וגו'", אף בשרצי המים אמו מכל מין ומין והראה להם, וכן בעוף: "ואת אלה תשקצו מן-העוף", וכן בשרצים: "וזה לכם הטמא". זאת החיה. מכל הבהמה. (מנחות כ) מלמד שהבהמה בכלל חיה. ומבין

(ג) כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה
גכל די סדיקן פרסתא ומשלפן טלפין
פרסתא מסקא פשרא בבעירא יתה תיכלון:

ז"ל מפרסת. כתרגומו: 'סדיקא'. פרסה. פלאנט"ה בלע"ז. ושסעת שסע. שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, כתרגומו: 'ומטלפא טלפין', שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות (חולין עא). מעלת גרה. מעלה ומקיא האכל ממעיה ומחזרת אותו לתוף פיה לכתשו ולטחנו הדק. גרה. כך שמו; ויתכן מגזרת: (שמואל ב יד) "ובמים הנגרים", שהוא נגזר אחר הפה; וכתרגומו: 'פשרא', שעל-ידי הגרה, האכל נפשו ונמות. בבהמה. תבה זו יתרה היא לדרשה, להתיר את השליל הנמצא במעי אמו. אתה תאכלו. ולא בהמה טמאה. והלא באזהרה היא? אלא לעבר עליה בעשה, 'ולא תעשה' (ובחים לד).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 222)

מפרסת פרסה. . מעלת גרה (יא, ג). מפרסת פרסה – רמז לאדם שעובד את ה' בשני הקוים של חסד (מין מקרבת) וגבורה (שמאל דוחה), שאז מוכח שעושה זאת לשם שמים, לא מצד טבעו. מעלת גרה – רמז לאדם שבוחן שוב ושוב האם המעשה שהוא עומד לעשות, הוא אכן, טוב ונחוי. מי שיש בו שני 'סמנים' הללו – נפשו הבהמית היא 'בהמה טהורה'. רמב"ן

(ד) אך את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה
את הגמל כי-מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא
הוא לכם:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מאכלות אסורות פ"ב ה"ג) שהוא למעט בשר האדם, אתה תאכלו ולא אדם, ובשרו וחלבו בעשה.
ולא מצינו שידרש בן לרבנותו. ושמה חשב זה כמה ששינוי שם בתורת כהנים (פרק ד ד): יכול אף בשר מהלכי שמים וחלב מהלכי שמים יהיו בלא תעשה על אכילתו, תלמוד לומר זה לא תאכלו, זה בלא תעשה על אכילתו, ואין בשר מהלכי שמים וחלב מהלכי שמים בלא תעשה על אכילתו. וידון הרב מזה שאינו בלא תעשה, אכל הוא בעשה, ודרשו מן הכתוב אתה תאכלו.
ואין הדבר כן, שבפרש אפרו חקמים (כריתות כא): בדם מהלכי שמים וחלב מהלכי שמים שאפלו מנות פרש מדבריהם אין בו, ואם היה בשרו אסור, כל היוצא מן הטמא טמא (בכורות ה:), ודם השחץ ודם האדם מעטו אותן חקמים מאסור דם, ואמרו (שם): דם השחץ כבשרו, ולוקה עליו משום שחץ שאין בו משום דם, וצוהו כבשר. אכל מה שאמרו שאינן בלא תעשה על אכילתו, לומר שלא נמנעו ממנו והן מותרין. אכל לפי דעתי יהיה זה כבשר מן החי, אכל המת למדו בו (ע"ז כט:) מגזרה שזה מעלה ערופה שאסור בהנאה.

טמאה מקל וחמר, נמצאת מנות עשה שלחן מן הכתוב, מנות לא תעשה מקל וחמר. עד כאן הפרק.
אכל לפי דעתי אינה עולה כהגן לפי סגיות התלמוד, שאם כן לא יהא לוקה על שאר בהמה טמאה, שאינה באה אלא מדין קל וחמר, שאין מזהירין מן הדין. וכך אמרו באחותו שאסור הכתוב אחתו בת אביו או בת אמו (להלן כ יז), והצריך לרבות בכתוב אחותו שהיא בת אביו ובת אמו אף על פי שבאה בקל וחמר ויש בה שם שתיקה, לומר שאין מזהירין מן הדין, כדאיתא ביבמות בפרק ביצד (כב:). אכל הפרק הזה, או במסכת סנהדרין (נד:), או שאינה מתרצתא. והטעם במלכות שאר בהמה טמאה, מפני שאמר הכתוב באסור השחץ מפני שאין מפרים פרסה, ובחזיר מפני שאינו מעלה גרה, אם כן כל שאינו מעלה גרה ומפרים פרסה הוא בשם האסור הזה, אין צורך לקל וחמר כלל.

אתה תאכלו ולא בהמה טמאה, והלא באזהרה היא. אלא לעבר עליה בעשה ולא תעשה. לשון רש"י. וכך היא בתורת כהנים (באן). והרב רבי משה אפר (הל'

בספר תורת כהנים, ויזהיר בפרשה באכילה ובטמא שלא יטמאו המשכן וקדשיו.
(ב) מכל הבהמה אשר על הארץ. פשוטו: מכל הבהמה אשר על פני כל הארץ, כטעם מכל אשר בעולם. ומדרשו (ת"כ באן): מפני שיש חיות בים ואין תורתן בסימנין הללו אלא כדגים, לפיכך אמר אשר על הארץ, להוציא מה שבים.
(ג) כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת גרה. טעם הכתוב הזה שכל בהמה שיהיו בה שני הסימנין הללו תאכלו, אבל לא תאכלו באחד מהם. והיה ראוי שיאמר בן דרדך כלל, אלא שפרט הגמל והשפן והאוננת בגרה והחזיר בפרסה, מפני שאין אחרים בעולם בסימן האחד לבדו. וחזר ואמר (פסוק ח): מבשרם לא תאכלו, ללאו.
וכתב רש"י (בפסוק ח): אין לי אלא אלו, שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה מנין, אמרת קל וחמר, מה אלו שיש בהם קצת סימני טהרה אסורות וכו'. ולשון ספרא (באן): מה אלו שיש בהם סימני טהרה הרי הם בלא תעשה על אכילתם, שאר בהמה טמאה שאין בה סימן טהרה אינו דין שתהא בלא תעשה על אכילתה, נמצאו הגמל והשפן והאוננת והחזיר מן הכתוב, ושאר בהמה

ה וְזֶת טַפָּא אַרִי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא וּפְרָסְתָא
לא סדיקא מַסָּב הוּא לְכוּן :

(ה) וְאֶת־הַשֹּׁפָן כִּי־מַעֲלָה גָרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִים
טַמָּא הוּא לָכֶם:

ו וְזֶת אַרְנָבָא אַרִי מַסִּיק פִּשְׁרָא הוּא
וּפְרָסְתָא לֹא סַדִּיקָא מַסָּבָא הוּא לְכוּן :

(ו) וְאֶת־הָאַרְנָבֶת כִּי־מַעֲלַת גָרָה הוּא וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה
טַמָּאָה הוּא לָכֶם: רמב"ן

ז וְזֶת חֲזִירָא אַרִי סַדִּיק פְּרָסְתָא הוּא
וּמִשְׁטִילָפִן טַלְפִּין פְּרָסְתָהּ וְהוּא פִּשְׁרָא לֹא
פִּשֶׁר מַסָּבָא הוּא לְכוּן :

(ז) וְאֶת־הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִים פְּרָסָה הוּא וְשָׁמַע וְשָׁמַע פְּרָסָה
וְהוּא גָרָה לֹא־יִגַּר טַמָּא הוּא לָכֶם:

ח מִבְּשָׂרָהּ לֹא תִכְלֹן וּבְנִבְלָתָהּ לֹא
תִקְרֹבִין מִסָּבָאִין אֲנִין לְכוּן :

(ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ טַמָּאִים הֵם
לָכֶם:

רש"י מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ • אֵין לִי אֵלָא אֱלוֹ, שְׂאָר בְּהֵמָה טַמָּאָה שְׂאִין לָהּ שׁוּם סִימֵן טְהוֹרָה, מִנֵּין? אֲמַרְתָּ קַל
וְחֹמֶר: וְמָה אֱלוֹ, שְׁיֵשׁ בְּהֵן קָצֵת סִימְנֵי טְהוֹרָה אֲסוּרוֹת וְכו' (כל הענין בתורת כהנים) • מִבְּשָׂרָם • עַל בְּשָׂרָם בְּאַזְהָרָה, וְלֹא
עַל עֲצָמוֹת וְגִידִין וְקֶרְנִים וְטַלְפִּים. וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ • יְכוּל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִים עַל מַגַּע נִבְלָה? תִּלְמוּד לומר:
(לקמן כא) "אָמַר אֶל־הַכֹּהֲנִים וְגו'" – כֹּהֲנִים מְזַהְרִין וְאֵין יִשְׂרָאֵל מְזַהְרִין, קַל וְחֹמֶר מַעֲתָה: וְמָה טַמָּאָה הֵמֶת חֲמוּרָה,
לֹא הִזְהִיר בָּהּ אֵלָא כֹּהֲנִים, טַמָּאָה נִבְלָה, קֵלָה, לֹא כָּל שֶׁכֶּן? ! וְמָה תִּלְמוּד לומר: "לֹא תִגְעוּ"? בְּרַגְלָה, וְזֶהוּ שְׂאֵמְרוּ:
חִיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרַגְלָה (ר"ה י"ו) • רמב"ן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 58)

חִיב אָדָם לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרַגְלָה (רש"י י"א, ח) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מִנֵּין לוֹ שְׁחוּבַת הַטְּהוֹרָה מִתִּיכּוּסָת לְרַגְלָה דּוֹקָא. וְיֵשׁ לומר, דְּהִנֵּה רַש"י פִּרְשׁ
לְעִיל בְּפִרְשֵׁת בֹּא עַל הַפְּסוּק "מִקְרָא קֹדֶשׁ" - "קֹרָא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לֹאכִילָה וְשִׁתְיָה וְכִסּוּת". וּמֵאַחֵר שְׁמַטְל עַל הָאָדָם לְקַדֵּשׁ אֶת
הַיּוֹם בְּאַכִּילָתוֹ וּבִשְׁתִּיתוֹ, מוֹבֵן שֶׁעָלִיו לְהַטְהֵר, שֶׁהָיָה אֹכִילָה וְשִׁתְיָה בְּטַמָּאָה אֵין בְּכֵחֶם לְקַדֵּשׁ אֶת הַיּוֹם.

(ט) אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּפִּי כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר
וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּפִּי בַּיָּמִים וּבְנִבְלָתָם אֹתָם תֹאכְלוּ:

רש"י סִנְפִיר • אֱלוֹ שְׁשֵׁט בָּהֶם. קִשְׁקֶשֶׁת • אֱלוֹ קַלְפִּין הַקְּבוּעִים בּוֹ, כִּמוֹ שְׁנֶאמַר: (שמואל א י"ו) "וְשָׂרִיזִן קִשְׁקֶשִׁים הוּא
לְבוּשׁ". רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

קִשְׁקֶשֶׁת, אֱלוֹ הַקְּבוּעִים בּוֹ. לְשׁוֹן רַש"י. וְכֵן
הוּא בְּגָמְרָא בְּמַסַּכַת חֲלִין (נט).

אָכַל לֹא תִבִּין מִלְשׁוֹנָם שֶׁהֵן קְבוּעִים בְּגוֹפָן
מִמֶּשׁ וּדְבוּקִים בְּעוֹר הַדָּג, אָכַל קִרְאוּם
"קְבוּעִים" שְׂאִין נָדִין מִמֶּנּוּ וְלֹא מִדְּעוּשֵׁין
בּוֹ כְּסַנְפִיר. וְהֵם קַלְפִּין הַעֲגִלִים שֶׁגִּלְדִין דּוּמָה
לְצַפְרֵן, שֶׁהֵם נִפְשָׁטִים מֵעוֹר הַדָּג בְּיָד אוֹ
בְּסַפִּין, אָכַל כָּל שֶׁהוּא קְבוּעַ וְדְבוּק בְּעוֹר הַדָּג
וְאֵינוֹ נִפְרָד מִן הָעוֹר כָּלֵל אֵינוֹ קִשְׁקֶשֶׁת,
וּבְעָלֵיו אֲסוּר הוּא. וְלִכְפֹּר אֲמָרוּ בְּגָמְרָא (שם
סו:): קִשְׁקֶשֶׁת לְבוּשָׁא הוּא, וְלְשׁוֹן תּוֹסַפְתָּא
(חֲלִין פ"ג ה"ט): אֱלוֹ הֵן הַקִּשְׁקֶשִׁים שֶׁמִּלְבָּשׁ
בָּהֶן, וְסַנְפִירִים שֶׁשֵּׁט בָּהֶן.

וְזֶהוּ תַרְגוּמוֹ שֶׁל אֲנָקְלוֹס שְׂאֵמַר קַלְפִּין, שֶׁהֵן
קַלְפִּין שֶׁעַל הָעוֹר, נִפְשָׁטִין וְנִקְלָפִין מִמֶּנּוּ
כְּקַלְפֵי הָאֵלִילוֹת וְהַפְּרוֹת, מִן עֲנִין הַכְּתוּב
שְׂאֵמַר (שְׁמוּאֵל־א יז ה): וְשָׂרִיזִן קִשְׁקֶשִׁים
הוּא לְבוּשׁ, שֶׁהַשְׂרִיזוֹת כֵּלָן עֲשׂוּיִים מִן
הַטְּבָעוֹת, וְיֵשׁ עֲשׂוּשִׁים בָּהֶם קַלְפּוֹת לְסַתֵּם
פִּיּוֹת הַטְּבָעוֹת שֶׁלֹּא יִכְנס בָּהֶן חֵץ דֶּק, וְנִקְלָפִין

וְשְׂמָא הַמְדַרְשׁ שְׂאֵמְרוּ רַבּוּתֵינוּ (ת"כ כֵּאֵן
וְר"ה טז:): וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ, בְּרַגְלָה,
כְּלוּמַר שֶׁלֹּא תִגְעוּ בּוֹ בְּשִׁעָה שְׂאֵתָם חִפְצִים
לְהִיּוֹת טְהוֹרִים, כִּי טַמָּאִים הֵם וְלֹא תַעֲלֹ
בָהֶם לְרַגְלָה, אָכַל אֵין הַנְּגִיעָה נִמְנַעַת בְּלֹא,
שְׂאִין הַנּוֹגֵעַ בְּנִבְלָה בְּרַגְלָה מִן הַלּוֹקִין אֶת
הָאַרְבָּעִים. וְמָה שְׂאֵמְרוּ (וְר"ה טז:): חִיב אָדָם
לְטַהֵר עֲצָמוֹ בְּרַגְלָה, מִצְוָה מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים,
וְאֵין בָּהֶן מִן הַתּוֹרָה עֲשֵׂה אוֹ לֹא תַעֲשֶׂה,
וְזוֹלָתִי מִצְוַת הַעֲלִיָּה.

אוֹ שִׁיָּהּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ בְּרַגְלָה אֲסַמְכְתָּא,
כְּשֶׂאָר אֲסַמְכְתוֹת הַרְבֵּה שִׁשְׁנִיּוֹת שֵׁם
בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וְעוֹד שְׁנֵי שֵׁם: (פֶּרֶק ד י):
אַחֲרִים אוֹמְרִים יְכוּל אִם נִגַּע אָדָם בְּנִבְלָה
יִלְקָה אַרְבָּעִים, תִּלְמוּד לומר וְלֹאֲלָה תִטְמָא
(פְּסוּק כד), יְכוּל אִם רָאָה אָדָם אֶת הַנִּבְלָה
לֵלֶךְ וְיִטְמָא, תִּלְמוּד לומר וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ,
הָאֵין בִּיצֵד, הָיָה אוֹמֵר רְשׁוּת. וְזֶה עֶקֶר הַדִּין
מִן הַתּוֹרָה.

(ט) סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת. סַנְפִירִים אֱלוֹ הַשֵּׁט בָּהֶם.

(ו) וְאֶת הָאַרְנָבֶת. מִיֵּן הוּא שִׁיקְרָאוֹ כֵּן בִּלְשׁוֹן
הַקֹּדֶשׁ הַזֶּכֶר וְהַנְּקֵבָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן הִצְעֵנָה,
וּבַעֲפוֹת הַיּוֹנָה, אֵין שֵׁם הַזֶּכֶר חֲלוּק מִן
הַנְּקֵבָה. וְיֵשׁ רַבִּים שֶׁשְׂמוֹתָם בִּלְשׁוֹן זָכָר וְאֵין
לְנִקְבוּתֵיהֶם שֵׁם אַחֵר, גָּמִל, דָּפֶן, חֲזִיר, דֵּב
אַרְב (אֵיכָה ג י), פָּרָה וְדֵב תִּרְעִינָה (וְשַׁעֲנָה
יא ז), וְכֵן תוֹר בַּעֲפוֹת. וְלִכְפֹּר אָמַר הַכְּתוּב
(לְעִיל ה ז): שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה,
זִכְרִי בַתּוֹרִים שֶׁהֵן בִּלְשׁוֹן זָכָר שְׁתֵּי, וּבִיּוֹנָה
שְׁנֵי, לְהוֹדִיעַ שְׂאִין קִפְיָא בָּהֶם. וְאֵל תִּשִּׁיב
עָלִי מִלְשׁוֹן רַבּוּתֵינוּ שִׁיאֲמָרוּ (בְּכוֹרוֹת כח:):
פָּרָה וְחֲזִירָה, וְיֹאמְרוּ (שָׁם ו:): גָּמִל הֵבֵא מִן
הַגָּמְלָה, כִּי יִשְׁאִילוּ בָּהֶם לְשׁוֹן לְבָאָר כְּוֹנֵתָם.
וְטַעַם הָאֲסוּר בָּאֱלוֹ, שְׂאִין בְּעָלֵי שְׁנֵי הַסִּימָנִים.
(ח) וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. אֵינָה אֲזַהְרָה לְאַסוּר
לִנְוֵי הַנְּגִיעָה, אָכַל יֹאמַר וּבְנִבְלָתָם לֹא
תִגְעוּ כִּי טַמָּאִים הֵם לָכֶם, כְּלוּמַר לֹא תִגְעוּ
בָּהֶם בְּלִתִּי אִם תִּטְמָאוּ. וְהַעֲנִין לומר שִׁיחֻשׁ
כֵּל נוֹגֵעַ בָּהֶם שֶׁהוּא טַמָּא, וְיִזְהַר מִן הַמְקַדֵּשׁ
וּמִן הַקֹּדֶשִׁים.

שיעור יומי ליום שישי י"ד ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת שמייני לט

י. וכל די לית לה ציצין וקלפין בְּמִמָּא
ובנחליא מכל רחשא דמִיָּא ומכל נפשא
חיתא די במִיָּא שקצא אנון לכוּן:

(י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנִחְלִים
מִכָּל שָׂרֵץ הַמַּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמַּיִם שֶׁקֶץ
הֵם לָכֶם:

כז"א שָׂרֵץ • בְּכָל מָקוֹם מִשְׁמַעוֹ: דְּבָר נְמוּךְ שְׂרוּחַשׁ וְנָד עַל הָאָרֶץ. רמב"ן

יא וְשֶׁקֶץ אֵינוֹן לְכוּן מִבְּסָרְהוֹן לֹא תִיכְלוּן
וְיֵת נִבְלָתָהוֹן תִּשְׁקָצוּן:

(יא) וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת-נִבְלָתָם
תִּשְׁקָצוּ:

כז"א וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ • לֹאסֵר אֶת עֲרוּבֵיהֶן, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טַעַם (חולין טז). מִבְּשָׂרָם • אֵינוֹן מְזַהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל
הַעֲצָמוֹת. וְאֶת נִבְלָתָם תִּשְׁקָצוּ • (שם טז) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין שֶׁסִּנְגָן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנָא בְּלַע"ז. רמב"ן

יב כל די לית לה ציצין וקלפין בְּמִיָּא
שקצא אנון לכוּן:

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים שֶׁקֶץ הוּא
לָכֶם:

כז"א כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ת"כ) מֵה תִלְמוּד לומר? שִׁיכּוֹל, אֵין לִי שִׁיָּהּ מִתָּר אֱלָא הַמַּעֲלָה סִימְנִין שֶׁלוֹ לִיבְשָׂה;
הַשִּׁירָן בַּיָּמִים מִנִּין? תִּלְמוּד לומר "כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים", הָא אִם הָיוּ לוֹ בַּיָּמִים, אֶף-עַל-פִּי
שֶׁהַשִּׁירָן בַּעֲלִיתָהּ, מִתָּר.

יג וְיֵת אֵלֶין תִּשְׁקָצוּן מִן עוֹפָא לֹא יִתְאֲכְלוּן
שקצא אנון נשרא וער ועזא:

(יג) וְאֶת-אֵלֶּה תִּשְׁקָצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקֶץ הֵם
אֶת-הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּהָר וְאֶת הָעוֹנִיָּה:

כז"א לֹא יֹאכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמֵּאֲכִילִין לְקַטְנִים, שֶׁקֶץ מִשְׁמַעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל יָדָּהּ. אוֹ אֵינוֹן אֱלָא
לְאִסְרָן בְּהִנָּא? תִּלְמוּד לומר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בְּאִכְלִיָּה אִסּוּרִין בְּהִנָּא מִתָּרִין. כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "לְמִינָהּ",
"לְמִינֹהּ", "לְמִינֵהוּ", יֵשׁ בָּאוֹתוֹ הַמִּין שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה, לֹא בְּמִרְאִיהֶם וְלֹא בְּשִׁמּוֹתָם, וְכֵלֶן מִין אֶחָד. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ביור, לרביעית אין משלים. ושאלו, אי למעוטי
יבחושים אדמים, אפלו בעיניהו נמי, דתניא
רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שתחלתו
מן המים מטבילים בו, שהוא מין שתחלתו
מן המים, וכן נמי נמצאים בשמרי יין תדיר
תולעים לבנים קטנים שהם נבראים מגטות
היין ומסניני אותם.

וראיתי בפרושיו שם שכתב: יבחושים אדמים
במין יתושים בלא כנפים, כדרך
שגדלים בשולי חביות יין שלנו מבחוץ
יבחושים דקים, אף בן נבראו מן המים. ואולי
בכך נתפנו בכאן, למין שאין לו כנפים ואינו
נפרש מן המים אלא על ידי סנון, וגם הם שם
הלע"ז הם נקראים אצל הרב.

אבל בפרוש מסכת חלין (זו). כתב: יבחושים,
כמו יתושים דקים הנמצאים במרתפות
של יין. והכלל, שהוא מין שאינו שורץ על
הארץ כלל.

(יג) ואת אלה תשקצו מן העוף. לא נאסרו
מכל העופות אלא אלו הנזכרים בפרשה
זו בלבד עם מיניהם כאותן שנאמר בהן
למינו ולמינה, כי הכתוב לא הזכיר סימן
בעוף טמא לאסור או בטהור להתר, אבל
אמר: ואת אלה תשקצו מן העוף, לא

תנועה, ומכל נפש החיה הם חיות שבנים,
שיש בהם רגלים והולכות עליהם בחיות
השדה. והנה לכלם דין אחד. ומדרש תורת
כהנים (פאן): חיה, זו חיה הים, נפש, להביא
בן הסירני, יכול זה מטמא באהל כדברי בן
תכניא, תלמוד לומר שקץ.

(יא) ואת נבלתם תשקצו. לרבות יבחושיין
שסנגן (ת"כ). יבחושיין, שקורין
מושלונ"ש בלע"ז. לשון רש"י. ואני תמה בו,
שהמין הוא פורש מן היין תמיד ופורח
באור ונח על הארץ, ואפלו משעת פריחתו
נאסר, כדאמרין בפרק אלו טרפות (חלין
סז:): בעי רב יוסף פרשה לאורי העולם מהו,
וכל שכן שהוא נח על הפלים ועל הארץ
למרחוק בכל בית האוצר כל היום תדיר,
וקרינא ביה שרץ השרץ על הארץ (להלן
פסוק מב).

אבל המין ההוא יתוש שמו, ונעשה ביין,
כדאמרין באגדה של טיטוס הרשע
(ויק"ר כ ג). והיבחושים שהזכירו פאן, מן
שטמון במים ובוהשין אותו בכף ומוציאין
אותו, מלשון: אין בוהשין את השתית בשבת
(שבת קנו). ובגמרא דנזחים פרק שני (כב).
אמר, כל המשלים למי מקוה משלים למי

ההם נקראו קשקשים. ולכך הזכירו חכמים
בגמרא בפרק חלק (סנהדרין צה:): לבושי
שריין קלפה.

ויונתן בן עוזיאל תרגם: ושריין גלבין,
מלשון: פער הגלבים (יחזקאל א ה),
הם הרצענין, יתפנו לומר כי היה כסוי פי
הטבעת השריין שהוא קלפי עור הדג
שמשליו העור התזק ומכסים השריונות בהן,
כי בן עושים גם היום, והנה זה.

וטעם הסנפיר והקשקשת, כי בעליהן
שוכנים לעולם בעליון המים
ובצלוליהן, ויקבלו גדול באור הנכנס שם,
ולכן יש בהם קצת חם דוחה מהם שפעת
הלחות, כאשר יעשה הצמר והשער וגם
הצפרנים באדם ובבהמה, ושאין לו סנפיר
וקשקשת ישכן לעולם בתחתיות המים
ובעכוניהם, ולרב הלחות ואפיסת החם לא
ידחה מהם דבר, ועל בן הם בעלי לחה קרה
דבקה להמית, והיא ממיחה בקצת המימות
באגמים המעפשים.

(י) מכל שרץ המים. אמר רבי אברהם כי
שרץ הקטנים שיצאו מן המים, ונפש
החיה מזכר ונקבה. ולפי דעתי, כי שרץ המים
כלל לדגים השטים במים, כי כל לשון שריצה

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאֵהָ לְמִינָהּ:

יְדִידִיתָא וְטָרְפִיתָא לְזִנְהּ:

(טו) אֵת כָּל־עֶרֶב לְמִינוֹ:

טו ית כל עורבא לזנה:

(טז) וְאֵת בֵּת הַיַּעֲקֹב וְאֶת־הַתַּחֲמֹס וְאֶת־הַשְּׁחָף וְאֶת־הַנֶּזֶן לְמִינָהּ:

טז וית בית נעמייתא וציצא וצפר שחפא
נצא לזנהי:

טז"ה הנץ • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֵּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף:

יז וקריא ושלף ונשא וקפופא:

טז"ה השלף • פָּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ (תולין סה) זֶה הַשֵּׁלֶף (פ"ה מגביה) דְּגִים מִן הַיָּם. וְזֶה שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס: וְשָׁלִינוּנָא. כּוֹס וַיִּנְשׁוּף. הֵם צוּאִיטִי"ש הַצּוֹעֲקִים בְּלִילָה וַיֵּשׁ לָהֶם לְסֻתּוֹת כְּאֶדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמָה לוֹ שְׁקוּרִין יִיב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתְּנִשְׁמַת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחֹם:

יח וכותא וקאתא וינקרקא:

טז"ה תנשמת • הִיא קִלְב־א שוּרִי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרַחַת בְּלִילָה; וְתַנְשֵׁמַת הָאֲמוּרָה בְּשָׂרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוֹרִין לָהּ טִלְפ־א.

(יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפַת וְאֶת־הָעִמְלָף:

יט וחסורייתא ואבו לזנה ונגר טורא
ועטלפא:

טז"ה החסידה • זו דְּיָה לְכֹנָה צִיגוֹנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ חֲסִידָה? שְׁעוֹשָׁה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בְּמִזְוֹנוֹת. הָאֲנָפָה • הִיא דְּיָה רַגְזוֹנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא שְׁקוּרִין לָהּ הֵיירוֹן. הַדּוֹכִיפַת • תִּרְגוּמָהּ הִבֵּר וְכִרְבָּלָתוֹ כְּפּוֹלָה, וְכִלְעִי"ז הַרופ־א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוֹכִיפַת? שֶׁהוּדוֹ כְּפוֹת, וְזוֹ הִיא כְּרַבְלָתוֹ. "וְנִגְר טוּרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשִׂיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחֻזּוֹ" (דף ס"א).

(כ) כָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל־אַרְבַּע שָׁקִין הוּא לָכֶם:

כ כל רחשא דעופא דמהלף על ארבע
שקאא הוא לכוין:

טז"ה שָׂרֵץ הָעוֹף • הֵם הַדְּקִים הַנִּמְכָּרִים הַרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצָרְעִין וְיִתּוּשִׁים וְחִגְבִּים. וּמִבֵּין

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

ומצאנוהו בן בכדיקת העופות. והנה טעם האסור בעופות, מפני אכזריות תולדותם, והבהמות יתכן שיהיו בן, מפני שאין בבצלי הגרה והפרסה השסועה דורס, והשאר כלם יטרפו. והנה נמצא בתולדותם שני, מה שהזכירו חכמים (ע"ז לה): שכל חלב הסהורים עומד, וחלב השמאים כלם איננו נקפא ולא יתגבן לעולם. והנה הם משנים. ויתכן מזה שיזיקו באיברי הצרע, ויהיה הצרע המתאסף מן הלחה שבהם קרה ולחה ולא תוליד כלל, או לא תוליד בטוב ונכון, מלבד שיש במתרים טובה ידועה בדרך הרפואות. וראיתי בקצת ספרי הנסיונות, שחלב החזיר אם ינק היונק ממנו יהיה אותו הצרע מצרע, וזה לאות שיש בכלם סגולות רעות מאד.

(כ) שָׂרֵץ הָעוֹף. הֵן הַדְּקִין הַנִּמְכָּרִין וְרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן זְבוּבִין וְצָרְעִין וְיִתּוּשִׁין וְחִגְבִּים. לָשׁוֹן רַשִׁי. וְאֵינּוּ נִכּוֹן אֲצִיל, כִּי

מפני שהוא שוכן בתרבות דמו נשרף ורע בדרוסין ואסרתו תורה עמהם. ועוד מנו חכמים בסימניו, שאם נמצא עוף שיש לו אצבע יתרה ונפק וקרקבן נקלף בידוע ששהור הוא, כי ידוע להם שאינו דורס. אבל כשיש בו שני סימניו מן השלשה הנזכרים נאסר אותו, כי העורב יש בו אצבע יתרה וקרקבן נקלף ואנו חוששין לו ולמיניו שהם כלם בצלי שני סימניו. ואין צריך לומר שאם לא היה לו אלא סימן אחד מן השלשה האלו הנזכרים שנגאסר אותו, כי שאר העופות האסורין כלן כן הם בסימן אחד, בלתי הנשר שאין בו אחד מכל אלו השלשה. וענין הדרסה הוא הצד ציד, שיהיה העופות ויתפשט חיים וידרסם בידיו ויאלא אותם כאשר יעשה הנץ הגס הנקרא אסטור"ר, והנץ הדק הנקרא אשפרוי"ר בלע"ז, ובצרכי בין. וזה משפט העופות האסורים והתירם על הדרך הנכון והמתחנך במקרא, ואשר חקרנוהו

אחרים מלבד אלה. וכן בשרצים המטמאים שהזכירם בפרט (להלן פסוקים כט"ל) אינו בדין הזה בלתי אלה הנזכרים בפרשה בשמות.

ורבותינו למדו סימנים בעופות (חלין נט), והן להכיר בהן שאין בעל אותן הסימניו מן המיניו האלה האסורים. והסימן הגדול בעופות היא הדרסה, שכל עוף הדורס לעולם טמא, כי התורה הרחיקתהו מפני שדמו מחמם לאכזריותו ושחור וגס, ומוליד המרידה השרופה השחחרת, ונותן אכזריות בלב. ואין בכל העולם עוף שידרס מלבד הנזכרים בפרשה.

והנה כל עוף שידרס גרע שהוא מאלו הנזכרים. ואם בידוע שאינו דורס ודאי מתר, שאין בכל האסורים עוף שאינו דורס זולתי אחד והוא פרס או עזנה, ולא חשו לו חכמים מפני שאינו מצוי בשוב (חלין סב). אלא במדברות הוא שוכן תמיד. ואולי

כא ברם ית דין תיכלון מפל רחשא דעופא
דמהלף על ארבע די לה קרצולין מעלוי
רגלוי לזקצא בהון על ארעא:

כ"י על ארבע. על ארבע רגלים. ממעל לרגליו. סמוך לצוארו יש לו כמין שתי רגלים לבד ארבע רגליו, וכשרוצה לעוף ולקפץ מן הארץ, מתחזק באותן שתי כרעים ופורת. ויש מהן הרבה, כאותן שקורין לנגושט"א, אבל אין אנו בקיאים בהן, שארבעה סימני טהרה נאמרו בהם: ארבע רגלים וארבע כנפים וקרסליו, אלו כרעים הכתובים כאן, וכנפיו חופין את רבו. וכל סימנים הללו מצויין באותן שבינונינו, אבל יש שראשן ארך, ויש שאין להם זנב, וצריך שיהא שמו 'חגב'; ובזה אין אנו יודעים להבדיל ביניהם.

כב ית אליו מנהון תיכלון ית גובא לזנה וית
רשונא לזנוהי וית חרגולא לזנוהי וית
חגבא לזנוהי:

כג וכל רחשא דעופא די לה ארבע רגליו
שקצא הוא לכוון:

(כא) אך את־זה תאכלו מפל שרץ העוף ההלף על־ארבע
אשר־לו כרעים ממעל לרגליו לנתר בהן על־הארץ:

(כב) את־אלה מהם תאכלו את־הארבה למינו ואת־
הפלעם למינהו ואת־החרגל למינהו ואת־החגב למינהו:

(כג) וכל שרץ העוף אשר־לו ארבע רגלים שקין הוא
לכם:

כ"י וכל שרץ העוף וגו' • (ת"כ) בא ללמד שאם יש לו חמש – טהור.

(כד) ולא־לה תטמאו בל־הנגע בנבלתם יטמא עד־הערב:
כד ולא־לין תסתאבון כל דיקרב בנבלתהון
יהי מסאב עד רמשא:

כ"י ולא־לה • (ת"כ) העתידין להאמר למטה בענין. תטמאו • כלומר, בנגיעתם יש טמאה. ימין

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

גרה ולא אחרת, וחסיה בכלל בהמה, כמו
שנאמר: זאת הבהמה אשר תאכלו איל וצבי
ויחמור (דברים יד דה).

ולרבותינו בתורת כהנים בפרשה קלה
מדרשים, לכל הבהמה טמאים

הם לכם (פסוק כו), באבר מן החי, (פרשה ד
ב), וכל הולך על פפיו, באבר מן המת, (פרק
ו 1). כי צריך הכתוב ויזכיר בהם טמאות
רבות לרמז שטמאו כלם ומקצתם, במיתת כל
הגוף ובמיתת האבר ממנו כשישתלש מן הגוף
החי.

וטעם? טמא עד הערב, בכל הפרשה, כי
בערב יטהר אם רחץ בשורו במים. אבל

קצר ברחיצה, בעבור שהזכיר (בפסוק הבא)
כבוס בגדי הנושא שהוא השבילה, וכל שכן
שירחץ גופו. וכשהשלים להזכיר כל הטמאות
בנבלות ובשרצים הזכיר השבילה בכלים:
במים יובא וטמא עד הערב וטהר (פסוק
לב), והוא הדין לאדם כי ממנו נלמד.

ובפרשה אחרת (להלן יז טו) פרש: וכל נפש
אשר תאכל נבלה וטריפה בארץ
ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב.

והזכיר גם הענין: ואם לא יכבס ובשרו לא
ירחץ ונשא עונו (שם פסוק טז), והוא כלל
לכל טמאת הנבלות, וממנו נלמד לשרצים,
ויכר הנקבה כאן הרחיצה בשרצים כמו
שכתבתי.

והחמיר הכתוב במשא יותר מן המגע בכבוס

ובענין שסבוף הפרשה (פסוק ט) פרש על
בהמה טהורה. לשון רש"י (בפסוק כ"ו). ואם
כן למה חלקן הכתוב ולמה פרט בהם, הנה
ראוי שיאמר, כל הנוגע בנבלת בהמה יטמא
עד הערב, וכל הנושא מנבלתה יכבס בגדיו
ויטמא עד הערב.

והנכון כי כאן הזכיר בנבלתם סתם ולא
הזכיר בהם מיתה, ללמד שאין בהם
שחיטה, וכל הנוגע בהן בזמן שאינם חיים
?טמא, אבל שם אמר: וכי ימות מן הבהמה,
לומר שאם נשחט אינה מטמאה.

וענין הפרשה, הזכיר: ולא־לה תטמאו, לומר
שאין בנזקרים בנזקים ובעופות

ובחגבים הטמאה הזו, רק לאלה אשר זכיר,
והם הבהמה אשר איננה שוטעת שסע ומעלת
גרה. ואמר (בפסוק כו) טמאים הם לכם כל
הנגע בהם? טמא, בטמאה הנזקרת, וחזר ואמר
(בפסוקים כז-כח) שכל הולך על פפיו בחיה
גם כן יטמא הנוגע עד הערב, והנושא יוסיף
לכבס בגדיו. וכן: וזה לכם הטמא בשרץ
(פסוק כט), על העתיד להזכיר. ונשתבש רבי
אברהם בראן.

והנה למעלה בענין אסור המאכל (פסוקים
ד-ז) הזכיר הבהמה שאינה שוטעת שסע
ומעלת גרה ולא הזכיר הולך על פפיו בחיה,
אולי בעבור שאין דרך לאכלם לא פרט בהם,
והניחם בתוך הכלל שאמר (בפסוק ג). שנאכל
הבהמה המפרסת פרסה ושוטעת שסע ומעלת

לא יקרא העוף שרץ בעבור קטנו, ולא יהיה
שמו עוף סתם בעבור גדל גופו. והעטלף
קטן הרגלים, ורבים ממיני הארבה אשר רגליו
גדולים ממנו, ולמה לא יקרא שרץ העוף
בהם.

אבל שרץ העוף פרושו בצדו: ההלף על
ארבע, כי כל עוף שילף על שני רגלים
צנארו זקוף וראשו למעלה וסומך על כנפיו
ומעופף תמיד, ולכן יקרא עוף כנף ועוף
סתם. אבל בעלי ארבעה רגלים הולכים
נמוכים, וצנארו וראשו למטה כשרצים, ולכן
יקראו שרץ העוף, כאשר פרשתי בסדר
בראשית (א כ).

וכן חזר כאן ופרש: וכל שרץ העוף אשר לו
ארבע רגלים שקין הוא לכם (פסוק כג),
ופרושו, כאומר: כל שרץ העוף אשר לו ארבע
רגלים בלבד, ואין לו כרעים הנזקרים, שקין
הוא לכם. ומדרשו בתורת כהנים (כאן): רבי
אומר וכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים,
הא אם יש לו חמש טהור.

והנה אין בפרשה הזו בשרץ העוף אלא
מצות עשה. אבל במשנה התורה
(דברים יד ט) נאמרה בו אזהרה: וכל שרץ
העוף טמא הוא לכם לא יאכלו, משם לוקים
עליו.

(כד) ולא־לה תטמאו. לאלה העתידין להאמר
למטה בענין תטמאו (רש"י כאן) (ת"כ),
כאן למדך שנבלת בהמה טמאה מטמאה,

(כה) וְכַל־הַנָּשָׂא מִנִּבְלָתָם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: כה וְכָל דִּיטוֹל מִנִּבְלָתָהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיֶה מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

הש"י וְכַל־הַנָּשָׂא מִנִּבְלָתָם • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טָמֵא מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטָּמֵא מִגֵּעַ, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס בְּגָדִים.

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרֹסֶת פְּרֹסָה וְשִׁסְעַי אֵינָנָה שִׁסְעֵת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טָמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַי בָּהֶם וְטָמֵא: כו לְכָל בְּעִירָא דִּי הִיא סְדִיקָא פְּרֹסָתָא וְטָלְפִין לִיתָהָא מִטְּלָפָא וּפְשָׂרָא לִיתָהָא מִסְּקָא מְסַבִּין אַנּוּן לְכוֹן כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן יְהִי מְסָאָב:

הש"י מִפְּרֹסֶת פְּרֹסָה וְשִׁסְעַי אֵינָנָה שִׁסְעֵת • כְּגוֹן גָּמֶל שֶׁפְּרֹסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעֲלָה, אָבֵל לְמַטָּה הִיא מִחֲבֵרָת. כָּאֵן לְמִדָּךְ, שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טָמֵאָה מִטְּמֵאָה: וּבְעֵנִין שֶׁבְּסוּף הַפְּרָשָׁה פָּרַשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

(כז) וְכָל הַזֶּה עַל־כַּפְּיוֹ בְּכָל־הַחַיָּה הַהֹלֶכֶת עַל־אַרְבַּע טָמֵאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנִּגְעַי בְּנִבְלָתָם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: כז וְכָל־כַּפְּיוֹ • כְּגוֹן: כָּלֵב וְדָב וְחִתוּל. טָמֵאִים הֵם לָכֶם • לְמַגַּע.

(כח) וְהַנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָם יִכְבֶּם בְּגִדָיו וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב טָמֵאִים הֵמָּה לָכֶם: כח וְדִיטוֹל יֵת נִבְלָתָהוֹן יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִהְיֶה מְסָאָב עַד רַמְשָׁא מְסַבִּין אַנּוּן לְכוֹן:

(כט) וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא בַּשָּׂרָיִן הַשָּׂרִיץ עַל־הָאָרֶץ הַחֲלָד וְהַעֲכָבִר וְהָעֵצִי לְמִינֵהוּ: כט כַּט וְדִין לְכוֹן מְסַבֵּא בְּרַחֲשָׁא דְרַחֲשׁ עַל אֶרֶצָא חֲלָדָא וְעַכְבָּרָא וְעֵצָא לְזוּנָהִי:

הש"י וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא • כָּל טָמְאוֹת הַלָּלוּ אֵינָן לְאִסּוּר אֲכִילָה, אֲלֵא לְטְמֵאָה מִמַּשׁ; לְהִיּוֹת טָמֵא בְּמַגָּעַן וּנְאָסֵר לְאָכֹל תְּרוּמָה וְקֹדְשִׁים וְלִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ. הַחֲלָד • מוֹשְׁטִילָ"ה. וְהָעֵצִי • פְּרִיִּיט, שֶׁדוּמָה לְצַפְרָדַע.

(ל) וְהַאֲנָקָה וְהַכֶּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְּנַשְׁמָת: לש"י וְהַאֲנָקָה • הַרִיצוּ"ן. וְהַלְטָאָה • לִישֶׁרֶד"ה. וְהַחֲמָט • לִימְצָ"א. וְהַתְּנַשְׁמָת • טִלְפָּ"א.

(לא) אֵלֶּה הַטָּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרִיץ כָּל־הַנִּגְעַי בָּהֶם בְּמָתָם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב: לא לֵא אֵלִין דְּמְסַבִּין לְכוֹן בְּכָל רַחֲשָׁא כָּל דִּיקְרַב בְּהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי מְסָאָב עַד רַמְשָׁא:

(לב) וְכָל אֲשֶׁר־יִפְלַעְלֹי מֵהֶם בְּמָתָם וְטָמֵא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בִּגְד אוֹ־עוֹר אוֹ שֶׁק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יִעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בְּמֵי יוֹבָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהַר: לב לֵב וְכָל דִּי יִפֹּל עֲלוֹהִי מִנְּהוֹן בְּמוֹתָהוֹן יְהִי מְסָאָב מִכָּל מֵאֵן דָּאָע אוֹ לְבוֹשׁ אוֹ מִשָּׂא אוֹ שֶׁק כָּל מֵאֵן דִּי תַחֲבַד עֲבִידָא בְּהוֹן בְּמֵא יִתְעַל וְיִהְיֶה מְסָאָב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכִי:

הש"י בְּמֵי יוֹבָא • (יבמות עה) וְאֵף לְאַחַר טְבִילָתוֹ, טָמֵא הוּא לְתְּרוּמָה. עַד הָעֶרֶב • וְאַחֲרֵי־כֵן – וְטָהַר • בְּהָעֶרֶב הַשְּׁמֵשׁ. רַמְבָּ"ן

רַמְבָּ"ן עַל הַתּוֹרָה – מִתּוֹרוֹת בְּלוֹס, אַבְרָמֹוֹבִיץ

הַבְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁדֶּרֶךְ הַנִּגְעִים לָגַע בִּידוֹ בְּנִחַת, אָבֵל הַנָּשָׂא אוֹתָם, דֶּרֶךְ מִשָּׂא שֶׁיִּכְבֹּד עָלָיו וּבְגָדָיו יִסִּיעוּ אוֹתוֹ בְּרַב פְּעָמִים. (לב) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמָתָם יִטָּמֵא מִכָּל כְּלִי עֵץ. הַקְּרוֹב אֵלָי בָּהֶם, כִּי מֵהֶם בְּמָתָם יִרְמֹז לְכָל הַנִּזְכָּרִים לְמַעֲלָה בְּבִהְמָה

טָמֵאָה וְשָׂרִיץ וְחַיָּה, כִּי לְמַה יִּזְכִּיר טָמֵאֵת הַכֹּלִים וְהַבְּגָדִים בַּשָּׂרָצִים בִּיחּוּד, וְהִיא נִזְהָגָת גַּם בְּנִבְלוֹת, וְכֵן כָּל הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר יִזְכִּיר בְּהַקְשֵׁר הָאוֹכְלִין (בַּפְּסוֹק לֵד): כֵּלָן שׁוֹיִן בְּכָל הַטָּמְאוֹת, וּבְכָלֵן דְּבַר הַתְּכוּב. וְאֵל יִקְשֶׁה עָלֶיךָ הֵיּוֹת בָּהֶם בְּמָתָם שֶׁבְּכָתוּב תְּרַאשׁוּן

בַּשָּׂרָצִים, וּמֵהֶם בְּמָתָם בְּכָתוּב הַשֵּׁנִי בְּכָלָן, כִּי בֵּן בְּמִקְוֹמוֹת רַבִּים. וְיִתְכַּן לֹמֵר, שֶׁהַמִּתִּין הַכָּתוּב עַד שֶׁהַזִּכִּיר כָּל הַטָּמֵאִים בְּבִהְמָה וּבְחַיָּה וּבַשָּׂרָצִים, וְאַחֲרֵי כֵן בְּסוּף הַזִּכִּיר הַטָּמֵאָה בְּכֹלִים בְּאֶחָד אֲשֶׁר יִשְׁלִים בּוֹ לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ לְכָל הָאֲחֵרִים,

♦ שבת קודש ט"ו ניסן ♦

(לג) וְכָל-כְּלִי-חֶרֶשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכוֹ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמָא וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ:

לג וְכָל מֵאֵן דְּחֶסֶף דִּי יִפֹּל מִנְהוֹן לְגוּהַ כָּל דִּי בְגוּהַ יִסְתָּאב וְיִתֵּה תִתְבְּרוּן:

כז"י אֶל-תּוֹכוֹ • אֵין כְּלִי חֶרֶס מִטָּמָא אֱלָא מֵאִירָו (חולין כד). כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמָא • הַכְּלִי חוֹזֵר וּמִטָּמָא מֵה שְׁבִאִירָו (סְפָרִים אַחֲרִים: צָרִיף לומר: 'בתוכו'). וְאֹתוֹ תִשְׁבְּרוּ • (ת"כ) לְמַד שְׁאֵין לוֹ טְהָרָה בְּמִקְוֵה.

(לד) מִכֵּל-הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטָּמָא וְכָל-מִשְׁקֵהָ אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי יִטָּמָא:

לד מִכֵּל מִיכָלָא דְמִתְאָכֵל דִּי יַעֲלוֹן עֲלוּהִי מִיָּא יְהִי מִסָּאב וְכָל מִשְׁקָה דִּי יִשְׁתִּי בְּכָל מֵאֵן יְהִי מִסָּאב:

כז"י מִכֵּל-הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל • מוֹסֵב עַל מִקְרָא הָעֲלִיָּן: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמָא... מִכֵּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל, אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם וְהוּא בְּתוֹף כְּלִי חֶרֶס הִטָּמָא – יִטָּמָא; וְכֵן כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי וְהוּא בְּתוֹף כְּלִי חֶרֶס הִטָּמָא – יִטָּמָא. לְמַדְנוּ מִכָּאן דְּכָרִים הִרְבֵּה: לְמַדְנוּ שְׁאֵין אֵכָל מְכָשֵׁר וּמִתְקֵן לְקַבֵּל טָמְאָה עַד שִׁיבֹאוּ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת, וּמִשְׁבָּאוּ עָלָיו מִיָּם פַּעַם אַחַת, מְקַבֵּל טָמְאָה לְעוֹלָם וְאִפְלוּ נָגוּב; וְהֵינָן וְהַשְׁמָן וְכָל הַנִּקְרָא מִשְׁקָה, מְכָשֵׁר זָרְעִים לְטָמְאָה כַּמִּים, שְׂכָף יֵשׁ לְדַרְשׁ הַמִּקְרָא: 'אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם, אוֹ כָּל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-כְּלִי – יִטָּמָא הָאֵכָל'. וְעוֹד לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ (פסחים כ) מִכָּאן: שְׁאֵין וְלֹד הַטָּמְאָה מִטָּמָא כְּלִים, שְׂכָף שְׁנִינֵי: יָכוֹל יְהִי כָּל הַכְּלִים מִטָּמְאִין מֵאִירָו כְּלִי חֶרֶס? תִּלְמוּד לומר: "כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטָּמָא... מִכֵּל-הָאֵכָל", אֵכָל וּמִשְׁקָה מִטָּמָא מֵאִירָו כְּלִי חֶרֶס, וְאֵין כָּל הַכְּלִים מִטָּמְאִין מֵאִירָו כְּלִי חֶרֶס, לְפִי שֶׁהַשְּׂרָץ אָבִי הַטָּמְאָה וְהַכְּלִי שֶׁנִּטְמָא מִמֶּנּוּ וְלֹד הַטָּמְאָה, לְפִיכָף אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִטָּמָא כְּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ. וְלִמְדֵנוּ עוֹד שֶׁהַשְּׂרָץ שֶׁנִּפֹּל לְאִירָו תִּנּוּר וְהַפֶּת בְּתוֹכוֹ וְלֹא נִגַּע הַשְּׂרָץ בַּפֶּת: הַתִּנּוּר – רֹאשׁוֹן, וְהַפֶּת – שְׁנִיָּה; וְלֹא נֹאמַר רֹאשׁוֹן אֶת הַתִּנּוּר כֹּאֲלוּ מֵלֹא טָמְאָה וְתִהְיֶה הַפֶּת תִּחֲלֶה, שְׁאֵם אֶתֶּה אוֹמֵר כֵּן, לֹא נִתְמַעֲטוּ כָּל הַכְּלִים מִלְטָמָא מֵאִירָו כְּלִי חֶרֶס, שֶׁהִרְי טָמְאָה עֲצֻמָּה נִגְעָה בְּהֵן מִגְּבֹר; וְלִמְדֵנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מִיָּם שְׁאֵינָה מְכָשֵׁר זָרְעִים, אֱלָא אִם-כֵּן נִפְלוּ עֲלֵיהֶן מִשְׁנַתְלָשׁוּ; שְׁאֵם אֶתֶּה אוֹמֵר מְקַבְּלִין הַכָּשֵׁר בְּמִחְבֵּר, אֵין לָךְ שְׁלֵא בָּאוּ עָלָיו מִיָּם. וְמֵהוּ אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם"? וְלִמְדֵנוּ עוֹד, שְׁאֵין אֵכָל מִטָּמָא אַחֲרִים, אֱלָא אִם-כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה (ת"כ. יומא פ), שְׁנֹאמַר: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל", אֵכָל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשֶׁעָרוּ חֻקִּים: 'אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה מִחֲזִיק יוֹתֵר מִבִּיצַת תְּרִנְגֵּלֶת'. רמב"ן

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מחזיק יותר מביצת תרנגולת. זה לשון הרב.

וְיֵשׁ בּוֹ קֶצֶר, כִּי הִתְּכּוּב הֵיזָה בְּטִמְאָת הָאוֹכְלִין עֲצֻמָּה הוּא, וְאֵינוֹ מְדַבֵּר בְּטִמְאָתָן לְאַחֲרִים. אֵכָל הוֹצִיא הֶרֶב זֶה מִמֶּה שְׁאִמְרוּ בְּתוֹרַת כְּתוּבִים (כָּאן): אֵכָל יִטָּמָא, מִלְּמַד שֶׁמִּטָּמָא בְּכָל שְׁהוּא, יָכוֹל יִטָּמָא לְאַחֲרִים בְּכָל שְׁהוּא, תִּלְמוּד לומר אֲשֶׁר יֵאָכֵל, הָא אֵינוֹ מִטָּמָא אֱלָא בְּכִיצָה.

וְכָכֵר חֲלָקוֹ עַל הֶרֶב, וְהֵבִיאוּ רֵאיוֹת שְׁאֵין הָאֵכָלִין מְקַבְּלִין טָמְאָה מִן הַתּוֹרָה כָּלֵל אֱלָא בְּכִיצָה, וְהַמְדִּירֵשׁ בְּתוֹרַת כְּתוּבִים אֶסְמִכְתָּא מִדְּבָרֵיהֶם, שֶׁהֵם הוֹסִיפוּ שִׁיקְבְּלוּ טָמְאָה בְּכָל שְׁהוּא. וְעָקֵר הַתְּכּוּב יִדְרֵשׁ בְּמֵה שְׁאִמְרוּ שֵׁם: הָאֵכָל, לְהוֹצִיא אוֹכְלֵי בְּהֵמָה. מִכֵּל הָאֵכָל, לְהֵבִיא אוֹכְלֵי בְּהֵמָה שֶׁחִשְׁבַּ עֲלֵיהֶם לְמֵאֲכָל אָדָם. אֲשֶׁר יֵאָכֵל, פֶּרֶט לְאֵכָל סוֹרֵם.

לתרומת הקדשים, כמו שאמר (להלן כב ו'): וְטָמְאָה עַד הָעֶרֶב וְלֹא יֵאָכֵל מִן הַקְּדָשִׁים כִּי אִם רִחֵץ בְּשׂוֹר בְּמִים, וְכֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחֲרֵי יֵאָכֵל מִן הַקְּדָשִׁים כִּי לְחֶמּוֹ הוּא. אֵכָל הַטְּהָרָה לְחֵלִין אוֹ לְמַעֲשֵׂר הִיא בְּטִבְיָלָה בְּלִבְדֵּי, וְלֹא זִנְיָרָה בְּכָאן, כִּי אֵינוֹ מִצְוָה לְטָהֵר לְחֵלִין, וְאִם רָצָה אוֹכְלָן בְּטָמְאָה.

(לד) מִכֵּל הָאֵכָל אֲשֶׁר יֵאָכֵל. פֶּרֶשׁ רִש"י: הַתְּכּוּב הֵיזָה כְּפִי מִדְּרָשׁוֹ יִלְמַד בּוֹ דְּבָרִים הִרְבֵּה, לְמַדְנוּ שְׁאֵין אֵכָל מְכָשֵׁר וּמִתְקֵן וְכו', וְעוֹד לְמַדוּ רַבּוֹתֵינוּ מִכָּאן שְׁאֵין וְלֹד הַטָּמְאָה מִטָּמָא כְּלִים, שְׂכָף שְׁנִינֵי וְכו', וְלִמְדֵנוּ עוֹד עַל בִּיאַת מִיָּם שְׁאֵינָה מְכָשֵׁר וְכו', וּבִכְלָם אָמַר: וְלִמְדֵנוּ עוֹד שְׁאֵין אֵכָל מִטָּמָא אַחֲרִים אֱלָא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה, שְׁנֹאמַר: 'אֵכָל, אֵכָל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אַחַת, וְשֶׁעָרוּ חֻקִּים אֵין בֵּית הַבְּלִיעָה

כִּי דַעַת רַבּוֹתֵינוּ (חגיגה יא). שִׁיחָה מֵהֶם בְּמִתָּם בְּשָׂרָיִם וּמִמֶּנּוּ לְמַדוּ עַל הַשְּׂרָץ שְׁהוּא מִטָּמָא בְּכִיצָה. וְכֵן נִהַג הַתְּכּוּב בְּטִבְיָלָה, שֶׁהִזְכִּיר (בפסוק זה) בְּסוֹף כָּל הַטָּמְאוֹת טָמְאוֹת הַכְּלִים וְטִבְיָלָתָן, וּמִמֶּנּוּ נִלְמַד לְאָדָם וְכָלִים בְּכָל שָׂר הַטָּמְאוֹת הַנִּזְכָּרוֹת.

בְּמִים יוֹבָא. וְאֵף לְאַחֵר טִבְיָלָתוֹ טָמָא הוּא לְתוֹמָה עַד הָעֶרֶב הַשֶּׁמֶשׁ, וְאַחֲרֵי כֵן הוּא נִטְהָר בְּהָעֶרֶב שְׁמֻשׁוֹ. לְשׁוֹן רִש"י. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּתוֹרַת כְּתוּבִים (כָּאן): יִטָּמָא עַד הָעֶרֶב, יָכוֹל לְכָל, תִּלְמוּד לומר וְטָהֵר, אִי וְטָהֵר יָכוֹל לְכָל דְּבָר, תִּלְמוּד לומר וְטָמָא עַד הָעֶרֶב, הָא כִּיצַד טָהוֹר לְחֵלִין מִבְּעוֹד יוֹם, וְלְתוֹמָה מִשְׁתַּחֲשֵׁף. וְשֶׁעָרוּ הַתְּכּוּב לְפִי הַמְדִּירֵשׁ: בְּמִים יוֹבָא וְטָהֵר וְטָמָא עַד הָעֶרֶב.

וְעַל דֶּרֶךְ הַפְּשׁוּט: בְּמִים יוֹבָא וְטָמָא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר בְּעֶרֶב. וְהִנֵּה הַזִּכִּיר הַתְּכּוּב בְּכָל הַפְּרָשִׁיּוֹת "עַד הָעֶרֶב", כִּי יִתְפַּס הַטְּהָרָה

(לה) וְכָל אֲשֶׁר-יִפֹּל מִנִּבְלָתָם, עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים לַה וְכָל דֵּי יִפֹּל מִנִּבְלָתָהוֹן עֲלוּהִי יְהִי מִסָּאב תַנּוּר וְכִירִים יִתְרַעֲוֹן מִסָּאבִין אַנּוֹן וּמִסָּאבִין יִהְיוּ לְכֹחַ:

כז"י תַנּוּר וְכִירִים • (כלים יא) בָּלִים הַמְטַלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹף, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקְדֵּרָה עַל נֶגֶב הַחֲלָל, וְשִׁנְיָהֶם פִּיהֶם לְמַעַלָּה. יִתֵּץ • שְׁאִין לְכָלִי חֶרֶס טְהוֹרָה בְּטִבְיָלָה. וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם • שְׁלֹא תֹאמְרוּ: 'מִצְוָה אֲנִי לְנִתְצָם', תִּלְמֹד לֹמֵר: "וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם"; אִם רָצָה לְקִיָּמָן בְּטִמְאַתָּן – רִשְׁאִי. רמב"ן

(לו) אַךְ מַעֲיֵן וּבֹר מְקוּה־מַּיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

כז"י אַךְ מַעֲיֵן וּבֹר מְקוּה־מַּיִם • הַמְחַבְרִים לַקֶּרֶע, אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לָךְ לְלַמֵּד. יִהְיֶה טָהוֹר • הַטּוֹבֵל בָּהֶם – מְטַמְּאָתוֹ. וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא • (ת"כ) אֲפֹלוּ הוּא בְּתוֹף מַעֲיֵן וּבֹר וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם, יִטְמָא. שְׁלֹא תֹאמְרוּ קַל וְחֹמֶר: אִם מְטַהֵר אֶת הַטִּמְאִים מְטַמְּאָתָם, קַל וְחֹמֶר שִׁיִּצִּיל אֶת הַטָּהוֹר מִלְטִמְאָה, לְכָךְ נֹאמַר: "וְנִגַּע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא". רמב"ן

(לז) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל-כָּל-זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא:

כז"י זֶרַע זֶרַע • זִרְעָה שֶׁל מִיָּי זֶרַעוֹנִין. "זֶרַע" שֵׁם דְּבָר הוּא, כְּמוֹ: (דניאל א) "וַיִּתְּנוּ-לָנוּ מִן-הַזֶּרַעוֹנִים". טָהוֹר הוּא • לְמִדָּה הַכְּתוּב, שְׁלֹא הִכְשֵׁר וְנִתְקַן לְקִרּוֹת אֲכָל לְקַבֵּל טִמְאָה עַד שִׁיבֹאוּ עָלָיו מַיִם. רמב"ן

(לח) וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טִמְאָה הוּא לָכֶם: ׀

כז"י וְכִי יִתֵּן מַיִם עַל-זֶרַע • לֹאחֹר שְׁנִתְלַשׁ. שְׁאִם תֹּאמְרוּ: "יֵשׁ הִכְשֵׁר בַּמְחַבֵּר", אֵין לָךְ זֶרַע שְׁלֹא הִכְשֵׁר! • מַיִם עַל זֶרַע • בֵּין מַיִם בֵּין שְׁאֵר מִשְׁקִין, בֵּין הֵם עַל הַזֶּרַע בֵּין הַזֶּרַע נָפֵל לְתוֹכָן; הַכֹּל נִדְרֵשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים. וְנִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו • אִף מִשְׁנֵגֶב מִן הַמַּיִם, שְׁלֹא הַקְפִּידָה תּוֹרָה אֲלֵא לְהִיּוֹת עָלָיו שֵׁם אֲכָל, וּמִשְׁיֵר עָלָיו הִכְשֵׁר קִבְּלָת טִמְאָה פַּעַם אַחַת, שׁוֹב אֵינוֹ נִעְקָר הִימָנוּ.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

המתין עד שהשלים להזכיר כל מיני הטמאין, או בעבור שדרך השורצים למות במעין ובזר. וכבר הזכרתי דעתי (לעיל פסוק לב). (לז) זרע זרע. זרע של מיני זרעונים. זרע שם דבר, ויתנו לנו מן הזרעים (דניאל א יב). טהור הוא, ללמדך שלא הכשר ונתקן להיות אכל לקבל טמאה עד שיבאו עליו מים. לשון רש"י.

והנה למעלה (בפסוק לד) הזכיר הכתוב: מכל האכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים ללמד על ההכשר, אבל שם אמרו שאין האכל מטמא מאויר כלי חרס אלא בהכשר מים, וכאן הוסיף שאף מן השורצים עצמם אין מקבל טמאה אלא בהכשר, כך מפרש בתורת כהנים (באז).

ויתכן עוד לומר, כי מכל האכל אשר יאכל הנזכר למעלה הכשר והמאכלים הנזכרים, וכאן אמר שאף הזרעים באשר יוציאו אותם לזרעה יטמאו בהכשר מים.

בנבלתם יטמא, כי המים התלושים אשר יגעו בהם בנבלתם יטמאו, כי במקוה לא יגעו המים בנבלתם אבל נבלתם יפל אל תוכו. והזכיר המים בלשון יחיד, בדרך: מי נדה לא זרק עליו (במדבר יט יג). או שיאמר הכתוב: וכל נוגע בנבלתם יטמא, והפנה לרבות המים והמשקים הנזכרים (בפסוק לד). ועל הכלל, כי כא זה ללמד על המים שהם מקבלין טמאה בתלוש ולא במחבר, שלא הזכיר זה עד עתה.

ובתורת כהנים (באז): ובי יוסי הגלילי אומר, ונגע בנבלתם יטמא, במגע הן מטמאין ולא במשא. וגם זה תכן, שיחזיר אל כל הענינים הנזכרים ויאמר שאין שורצים רק טמאת מגע. ועוד לרבותינו בכתוב הזה מדרשים ביהור הלשון, וכלם הלכה למשה מסיני.

והזכיר טהרת המקוה והמים המחברים בשורצים, והוא הדין לנבלות, אף

(לה) תנור וכירים יתץ. בא הכתוב ללמד, שיזהר דין התנור והכירים, שהן עשויות מן הטיט, ומסיקין האור בתוכן ואופין הפת בהן, בחבובין לקרקע, כדין כלי חרש, שהן הקדרות והקיתוניות האפויין בבקשן והן מטלטלין, שאף הם יקבלו טמאה, ואין להם טהרה במקוה.

ואמר יתץ ולא אמר ישבר, ללמד שאין צריך לשברן עד שלא ימצא במקתו חרס לחתות אש מקור, אלא יחרסם ולא יבנם לעשות מלאכתם. וללמד עוד שהם מקבלין טמאה אף על פי שמחברין בארץ, ויתץ אשר בנה, כי ענין נתיצה הריסת בנן, כמו: ונתצו הבתים (ישעיה כב י), ונתץ את הבית (לחלן יד מה).

(לו) אף מעין ובזר מקוה מים יהיה טהור. יאמר שאין המים במקוה מקבלין טמאה בחבובין לקרקע אם יפל בהן הטמאה. ואמר ונגע בנבלתם יטמא, שעורו: ומים אשר נוגע

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 74)

וכי יתן מים על זרע . . . טמא הוא לכם (יא, לה) מאכל יבש – רומז לעבודת ה' 'יבשה'. מאכל רטב – רומז לעבודה מתוך חיות ו'חלוחית'. ומאכל אינו מקבל טמא עד שיבואו עליו מים, שכן הטמא נמשכת דוקא למקום שיש בו קדשה יתרה, כדי לקבל משם תוספת חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני נטילת ידים: "לנגיעת הנקרים אין לחוש, כי רוח טמא זו אינה מתאווה לשרות אלא . . . במקום קדשה שנסתלק".

(לט) וכי ימות מן-הבהמה אשר-היא לכם לאכלה הנגע
בנבלתה יטמא ער-הערב:

רש"י • בנבלתה • (חולין קיח. ת"כ) ולא בעצמות וגידים, ולא בקרנים וטלפים, ולא בעור.

(מ) והאכל מנבלתה יכבם בגדיו וטמא ער-הערב והנשא
את-נבלתה יכבם בגדיו וטמא ער-הערב:

רש"י • והנשא את-נבלתה • חמורה טמאת משא מטמאת מגע, שהנשוא מטמא בגדים, והנוגע אין בגדיו טמאין, שלא נאמר בו: "יכבם בגדיו". והאכל מנבלתה • יכול תטמאנו אכילתו? כשהוא אומר בנבלת עוף טהור: (לקמן כב) "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה", אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא, כגון: אם תתבה לו חברו בבית הבליעה; אם-כן מה תלמוד לומר "האכל"? לתן שעור לנושא ולנוגע כדי אכילה, והוא כזית (נדה כב). וטמא ער-הערב • אף-על-פי שטבל, צריך הערב שמש. רמב"ן

(מא) וכל-השרץ השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל:
מא וכל רחשא דרחש על ארעא שקצא הוא לא יתאכל:

רש"י • השרץ על-הארץ • (חולין סז) להוציא את היתושין שבפליסין ושפולין ואת הזיזים שבעדשים, שהרי לא שרצו על הארץ אלא בתוך האכל, אבל משיצאו לאויר ושרצו, הרי נאסרו. לא יאכל • לחיב על המאכל פאוכל. ואין קרוי "שרץ" אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא כרוחש ננד. רמב"ן

(מב) כל הולך על-גחון וכל הולך על-ארבע עד פלמרבה
רגלים לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא תאכלום
בישקן הם:

רש"י • הולך על-גחון • זה נחש. ולשון "גחון", שחיה, שהולך שח ונופל על מעיו. כל הולך • להביא השלשולין ואת הדומה לדומה. הולך על ארבע • זה עקרב. כל • להביא את החפושית אשרבוט בלע"ז ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים • זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין צינטפיד"ש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 122)

שהולך שח ונופל על מעיו (רש"י יא, מב) נחש – סמל ליצר הרע. הולך שח – בתחלה הוא אומר לאדם ללכת כשראשו כפוף

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

(פסוקים כד-כה) באברים היא, וכבר הזכרתי מנה (לעיל פסוק כד).

(מא) וכל השרץ השרץ על הארץ. טעם הכתוב הזה, כי הזכיר למעלה

(בפסוקים כט-ל) השרצים לענין הטמאה, ופרט הטמאים, ולא דבר שם בענין אסור אכילה כלל, ולכך אמר עתה: וכל השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל, לומר כי בענין האכילה אין הפרש ביניהן שכלן אסורין, וחסר ופרט בהן והרבה בהן לאוין למלקיות, כמו שהזכיר רש"י (בפסוק מד).

זה בבמה טהורה, בעבור שיטעה אדם בה ויאכלנה שיחשב שהיא שחוטה, ואין דרך לטעות כן במינים האסורים, ודרך התורה לדבר בהנה.

וכפי מדרשו (נדה מב): שבא לתן שעור לנושא ולנוגע כדי אכילה, והיא כזית, גם כן הזכיר זה בנבלת בהמה טהורה והוא הדין לטמאה הנזקרת למעלה (בפסוקים כד-כה), כי השלים כאן דין הטמאות. ועל דעת מדרש תורת כהנים (בפסוק כו) כל טמאות נבלות נתרבו מקאן, ופרשה של מעלה

וטעם ההקשר, בעבור כי לכלוף השרץ והמטמאים ידבק במאכלים בלחות, ולא כן ביבשים, ועשתה התורה הרהקה יתרה לטמא המקשרים במים ונגבו, שלא נתן דברינו לשעורין. והנה גם דין ההקשר נהג בטמאת הנבלות, והזכירו הכתוב כאן לענין שאמרנו. (כו) והאכל מנבלתה. על דרך הפשט ידבר באכל כדרך האוכלים, שנוגע ונושא מה שהוא אוכל ונטמא במגע ובמשא. והצריך להזכיר זה, שלא יעלה על דעת שתהיה טמאתו יותר גדולה בעבור האכילה. והזכיר

למטה, היינו שלא ושא ענינו לשמים אלא ופנה מעט את ראשו כלפי הארץ. נופל על מעיו – התכופפות קלה זו מביאה בסופו של דבר לידי נפילה גמורה, האדם נהיה שקוע כל כולו בארץ ובחמירותה.

(מג) אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם:

ה"י אֶל־תִּשְׁקְצוּ. באכילתו, שהרי כתיב: "נפשתיכם". ואין שקוץ נפש במגע. וכן ולא תטמאו, באכילתם. ונִטְמַתֶּם בָּם. אם אתם מטמאין בהם בארץ, אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה.

(מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְשְׁתֶּם וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הָרָמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

ה"י כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כשם שאני קדוש, שאני ה' אֱלֹהֵיכֶם, כך: "והתקדשתם", קדשו את עצמכם למטה. וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים. לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא. וְלֹא תִטְמְאוּ וגו'. לעבר עליהם בלאוין הרבה; וְכָל לֹאוֹ – מלקות. וזהו שאמרו בגמרא: אכל פוטיטא – לוקה ארבע, נמלה – לוקה חמש, צרעה – לוקה שש.

(מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיֵּת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי:

ה"י כִּי אֲנִי ה' הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם. על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. [נדבר אחר: "כי אני ה' המעלה אתכם", בכלן כתיב: "הוצאתי", וכאן כתיב: "המעלה". תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אמות – דים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון "מעלה"].

(מו) וְזֹאת תֹּרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת בָּמִים וְלִכְלֹל־נֶפֶשׁ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ:

(מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאֲכֶלֶת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכֵל: פפפ

ה"י לְהַבְדִּיל. לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומכיר ובקי בהן. בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר. צריך לומר בין חמור לפרה? והלא כבר מפרשים הם? ! אלא בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של קנה לנשחט רבו. וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאֲכֶלֶת. צריך לומר בין צבי לערוד? והלא כבר מפרשים הם? ! אלא בין שגולדו בה סימני טרפה כשרה, לגולדו בה סימני טרפה פסולה: ומבין

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמני

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מחצה על מחצה כרב, ולכך אמרו דבעי שיהא השחוט רב ממש כדי שיראה לעינים, לא המחצה שנחשב אותו בלבנו ונאמר רב הוא השחוט מאחר שאין כמה שלא נשחט יותר ממנו. אבל כל שישחטו ממנו יותר מן החצי כשר הוא, ואפלו כמלא חוט השערה, קדמפרש בזה הכריתא, ואף בגמרא כך הוא עולה.

ולשון רש"י: בין הטמא ובין הטהר, צריך לומר בין פרה לחמור, והלא כבר מפרשין הן, אלא בין טמאה לך לטהורה לך, בין שנשחט חציו של קנה לנשחט רבו (ת"כ). וקתני התם (פרק יב ז): וכמה הוא בין רבו לחציו. כמלא שערה. ולא תחוש בזה ממה שאמרו בגמרא (חלין כט): רב הנראה לעינים בעיניו, שאין פרושו אלא להוציא מדברי האומר (שם)

(מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהר. שנקביל בכל הנזכרים בין הטמאים לטהורים לעיני הטמאה. ובין הסיה הנאכלת נמשך לגוף הנזכרת, ובין נפש הסיה הנאכלת. ויאמר, שנקביל לעיני אכילה בין נפש הסיה הנאכלת על פי התורה במים ועל הארץ, ובין הסיה אשר לא תאכל בהם. ובתורת כהנים (כאן) אמרו: חכמים אומרים, בין הסיה אשר לא תאכל, למן אזהרה לחיה. ואם כן הוא לא.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לוי"ט ראשון של פסח ביהושע פרק ה

ה וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים
לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גִּדְלָךְ בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הֵייתִי עִם מֹשֶׁה אֵהִיָּה עִמָּךְ:
ה בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לָךְ חֲרוֹבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלֵּךְ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית:
ג וַיַּעֲשִׂלוּ יְהוֹשֻׁעַ חֲרוֹבוֹת צָרִים וַיִּמָּלֵךְ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: ד וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָלֵךְ יְהוֹשֻׁעַ
כָּל־הָעָם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם הַזֵּכָרִים כָּל אִנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוּ בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם: ה כִּי־מָלִים
הָיוּ כָל־הָעָם הַיֵּצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלְדִּים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ: ו כִּי אַרְבָּעִים
שָׁנָה הָלַכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תָּהֶם כָּל־הַגּוֹי אִנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיֵּצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל
יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לָהֶם לְבַלְתִּי הִרְאוּתָם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאֲבוֹתָם לְתֵת לָנוּ אֶרֶץ
זָבֹת חֶלֶב וְדָבָשׁ: ז וְאֵת־בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אַתֶּם מִלֵּךְ יְהוֹשֻׁעַ כִּי־עָרְלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בַּדֶּרֶךְ:
ח וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמּוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיִּשְׁכּוּ תַּחְתָּם בַּמַּחֲנֶה עַד חַיּוּתָם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם
גִּלְתִּי אֶת־חֲרַפַּת מִצְרַיִם מַעְלֵיכֶם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה: י וַיַּחֲנוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בָּאֲרֻבָּה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב בְּעֲרֻבוֹת יְרִיחוֹ: יא וַיֹּאכְלוּ מֵעֵבֹר הָאָרֶץ
מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וְקִלּוֹי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה: יב וַיִּשְׁבֹּת הַפֶּן מִמַּחֲרַת בְּאֲכָלֶם מֵעֵבֹר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה
עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בַּשָּׁנָה הַהִיא: יג וַיְהִי כַּהֲנִיּוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו
וַיֵּרָא וַהֲנֵה־אִישׁ עֹמֵד לִגְגָדוֹ וְחֲרָבָה שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אִתָּהּ אִם־לְצָרֵינוּ:
יד וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צְבָאֵי־יְהוָה עֵתָה בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פָּנָיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה
אֲדֹנִי מִדְּבַר אֶל־עַבְדּוֹ: טו וַיֹּאמֶר שַׂר־צְבָאֵי יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שְׁלֹנֵעֶלְךָ מַעַל רִגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אִתָּה
עֹמֵד עָלָיו קָדֵשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן: ו כֹּא וַיִּרְיָחוּ סִגְרָת וּמִסְגֶּרֶת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין

בא: כו וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי שָׁמְעוֹ בְּכָל־הָאָרֶץ:

הפטרה לפרשת שמעני לשמו"ת בשמואל ב פרק ו

א וַיִּסָּף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בְּחֹר בְּיִשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף: ב וַיָּקָם א וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבְּעַלֵּי
יְהוּדָה לְהַעֲלוֹת מִשֶּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרִבִּים עָלָיו: ג וַיִּרְכְּבוּ
אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אֶל־עֵגְלָה חֲדָשָׁה וַיִּשְׂאָהּ מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְעֹזָא וְאֲחִיו בְּנֵי אֲבִינֶדָב נְהָגִים
אֶת־הָעֵגְלָה חֲדָשָׁה: ד וַיִּשְׂאָהּ מִבֵּית אֲבִינֶדָב אֲשֶׁר בְּגִבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאֲחִיו הָלַךְ לִפְנֵי הָאָרוֹן:

ה וְדָוִד | וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מִשְׁחָקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוּשִׁים וּבְכַנְרֹת וּבִנְבָלִים וּבְתַפִּים וּבְמִנְעֻנָּעִים וּבְצִלְצְלִים: וַיָּבֹאוּ עַד־גֶּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֲזֶה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֲזוּ בּוֹ כִּי שָׁמָּה הַבֶּקֶר: וַיַּחֲרֹ־אֶף יְהוָה בְּעֲזֶה וַיִּכְהוּ שֵׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשָּׁל וַיָּמָת שֵׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים: ה וַיַּחֲרֹ לְדָוִד עַל־אֲשֶׁר פָּרַץ יְהוָה פָּרִץ בְּעֲזֶה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא פָּרִץ עֲזֶה עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ יָבֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָוִד לְהַסִּיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוִד וַיִּטְהָרוּ דָּוִד בֵּית עֲבֹד־אֲדָם הַגָּתִי: יא וַיִּשָּׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֲבֹד אֲדָם הַגָּתִי שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיִּכְרֹד יְהוָה אֶת־עֲבֹד אֲדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיֵּגֶד לַמֶּלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר בְּרֹךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֲבֹד אֲדָם וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לּוֹ בְּעֹבֹד אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיִּלְךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֲבֹד אֲדָם עִיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יג וַיְהִי כִּי צָעְדוּ נָשָׂאֵי אֲרוֹן יְהוָה שְׁשֶׁה צָעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא: יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגֹר אֲפֹד בָּר: טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה בְּתִרְעוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר: טז וַתֵּיָּה אֲרוֹן יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכָל בַּת־שָׁאוּל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּנֹו וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתִּבְּזוּ לוֹ בְּלִבָּהּ: יז וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּיגוּ אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לּוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיִּכַּל דָּוִד מִהַעֲלֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּכְרֹד אֶת־הָעֵם בְּשֵׁם יְהוָה צָבָאוֹת: יט וַיַּחֲלֶק לְכָל־הָעָם לְכָל־הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת לֶחֶם אַחַת וְאַשְׁפָּר אֶחָד וְאַשִּׁישָׁה אַחַת וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

♦ יום ראשון ט"ז ניסן ♦

הפטרה ליום שני של פסח מלכים ב פרק כג

כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂבֵּי יְרוּשָׁלַם אוֹתוֹ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמַקְטֹן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתָם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעַמּוּד וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית | לִפְנֵי יְהוָה לְלַכֵּת אַחֵר יְהוָה וּלְשַׁמֵּר מִצְוָתוֹ וְאֶת־עֲדוּתוֹ וְאֶת־חֻקֵּיתוֹ בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לְהִקִּים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֹד כָּל־הָעָם בַּבְּרִית: ד וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ אֶת־חַלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנָה וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסֵּף לְהוֹצִיא מִהִיכָל יְהוָה אֵת כָּל־הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִם לְבָעַל וְלֹא־שָׂרָה וּלְכָל צָבֵא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרָפֵם מִחוּץ לִירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמוֹת קִדְרוֹן וְנָשָׂא אֶת־עַפְרָם בֵּית־אֵל: ה וְהַשְׁבִּית אֶת־הַכְּפָרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹּר בַּכְּפָרִים בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמַּקְטָרִים לַפֶּעַל לְשִׁמֵּשׁ וּלְיִרְחָ וּלְמִזְבְּחוֹת וּלְכָל צָבֵא הַשָּׁמַיִם: ו וַיֵּצֵא אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל־גִּבְחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּגִבְחַל קִדְרוֹן וַיֵּדֶק לְעֹפֹר וַיִּשְׁלַךְ אֶת־עַפְרָהּ עַל־קִבְרֵי בְנֵי הָעָם: ז וַיִּתֵּן אֶת־כִּתְיֵי הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הִנָּשִׁים אֲרָגוֹת שֵׁם בָּתִּים לְאִשְׁרָה: ח וַיָּבֹא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מִעָרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמְאוּ אֶת־הַכְּפָרִים אֲשֶׁר קָטְרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגִּבְעָה עַד־בְּאֵר שֶׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־כְּפָרֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פָּתַח שַׁעַר

וְהוֹשַׁע שְׂרֵה־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמָאוֹל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אַךְ לֹא יַעֲלֶה כְּתָנִי הַבְּמֹת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם־אֶכְלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּפְתָּוֶב עַל סֶפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִיְמֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂהָ שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֵאָשִׁיחוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלְלִים וְאֶת כָּל הַשְּׁקָצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יֵאָשִׁיחוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַפְּתֻכִים עַל־הַסֶּפֶר אֲשֶׁר מִצָּא חִלְקִיהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה: כה וְכִמְתָּהוּ לֹא־הִיָּה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כָּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמֹהוּ:

שיעור חומש נדפס לעיל עמוד כו, יום ראשון ט' ניסן

המשך מעמוד כה

או את הפתגם הקצר, ולא את תוכנו הפנימי, את הסודות החבויים בפתגם או בסיפורים.

אבל הרבי, גילה את תורת החסידות באופן שכולם יוכלו להבין אותה. הוא אמנם ביטא אותם בענינים קלים ובאותיות פשוטות, אבל גם המקבלים הבינו שמדברים חסידות, ואף קלטו אפס קצהו של הרזים שבהם.

כלומר את הכיוון להפצת תורת החסידות באופן כזה הנדרש כהכנה קרובה וסמוכה ממש לביאת המשיח נתן הרבי. משיח הרי יבוא בגלוי לכל ישראל, כך שגם ההכנה לכך, הפצת תורת החסידות, צריכה להיות לכל ישראל באופן גלוי –

הרבי ה' זה שנטל את האבן הטובה שבכתר המלך, שבה תלוי כל חשיבות הכתר – כמשל הידוע¹⁵, והפיצה עד לאנגלית וצרפתית וכו'. הרי מובן איפוא, שהרבי ה' זה שעשה את ההכנה, האחרונה ממש, לגאולה האמיתית, שהיא כפי שהרמב"ם פוסק בבירור כיצד יהי' תחילת ותהליך סדר הגאולה¹⁶:

(בתחילה יהי') יעמוד מלך מבית דוד, הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו – כפי תורה שבכתב ו(תורה) שבעל פה; ויכוף כל ישראל לילך בה (דרך התורה) ולחזק בדקה; וילחום מלחמות ה' כו' ויצליח ויבנה המקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל כו' ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' כו',

וכדברי הנביא שהגאולה הנוכחית תהי' כימי צאתך מארץ מצרים – באופן¹⁷ של – אראנו נפלאות, גאולה ביד רמה ובריש גלי, ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

לקוטי שיחות ח"ג, משיחות יו"ד שבט תשי"ב (מתורגם ללה"ק)

מצד עבודתם. ובמיוחד נעשה כן לאחר גאולת י"ט כסלו¹⁴. ועל ידי כך גדל והתרחב חוג לומדי מעיינות תורת החסידות, וגדול לימוד שמביא לידי מעשה, הנהגה חסידותית.

מכל מקום, לא היתה לכולם גישה נוחה כל כך לתורת החסידות, שכן רק בעלי שכל מסוגלים היו להבין את תורת החסידות. דרכי החסידות היו אמנם עבור כולם, גם לאנשים פשוטים, אבל את תורת החסידות יכלו להבין רק בעלי שכל בלבד. גם בנוגע לפרסום חסידות ה' הבדל בין חסידים ושאינם חסידים. חוג החסידים אמנם הלך וגדל, אך עדיין נותרו שני חוגים: חסידים ושאינם חסידים.

דרכו של הרבי בעל ההילולא היתה, לומר חסידות לכולם, ללא כל הגבלות. בכל מקום אליו הגיע הרבי דיבר חסידות, מבלי להתחשב אם המקום הוא חסידי או לא. יתרה מזו: הרבי השקיע כוח מיוחד שגם אלו, שחסר להם עדיין בקיום המצוות, ילמדו תורת החסידות. הוא התאים ואיפשר הבנת החסידות גם לאלו שחסרה אצלם ידיעה, עד שאפילו אלו שאינם מבינים לשון קודש ואפילו לא אידיש, ציוה הרבי לתרגם עבורם חסידות בשפת המדינה.

ובדרך אפשר יש לומר, שבזה דומה הנהגת הרבי להנהגת הבעש"ט: שניהם שוחחו בתורת החסידות באופן המתאים לכולם, גם לאנשים פשוטים, וכן הפיצו שניהם חסידות בכל החוגים – ללא הגבלות. שאר רבותינו קירבו לכולם, גם לאנשים פשוטים, את ההליכה וחיי דרכי החסידות. ואילו הבעש"ט והרבי, נתנו לכל בני ישראל לא רק את דרכי החסידות כי אם גם את תורת החסידות.

ה. כאמור, ה' הבעש"ט מתאים ומלביש עניני חסידות בסיפורים וכדומה, שהי' מספר לאנשים פשוטים ובפתגמי תורה קצרים. אמנם היו בפתגמי התורה ואפילו בסיפורים רזין דרזין, אך האנשים הפשוטים קלטו בגלוי את הסיפורים,

15 (ראה התמים חוברת ב ע' מט).

16 (רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד. וראה מכתב כ"ק אדמו"ר (מזהרש"ב) נ"ע (בקובץ

מכתבים ח"א מכתב ט).

17 (מזכ"ה ז, טו. וראה ג"כ זח"ב קפט, ב, רמ, רע"א).

14 (ראה שיחת י"ט כסלו תרס"ח (תורת שלום ע' 211 ואילך).

שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא
 ... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי
 אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים
 יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש
 כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות
 כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
 בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש
 ועד בשר ...

יום ראשון - ט' ניסן פרק כ מפרק מט עד סוף פרק נד	יום חמישי - י"ג ניסן פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא
יום שני - י' ניסן פרק כ מפרק נה עד סוף פרק נט	יום שישי - י"ד ניסן פרק כ מפרק עב עד סוף פרק עו
יום שלישי - י"א ניסן פרק כ מפרק ס עד סוף פרק סה	שבת קודש - ט"ו ניסן פרק כ מפרק עז עד סוף פרק עח
יום רביעי - י"ב ניסן פרק כ מפרק סו עד סוף פרק סח	יום ראשון - ט"ז ניסן פרק כ מפרק עט עד סוף פרק פב

יום ראשון ט' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 104, ועולם האצילות שהוא... עד עמ' נג, ל"ח]:

43 של נבראים לקבל מהן השגה באור אין סוף ברוך הוא – ובלשון
44 רבנו חזקוני: וְהָיָה, צִמְצוּם זֶה – מִזֶּה סִפְרֵי חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ שֶׁל
45 "אצילות" נצטמצמו, כדי להאיר ב"עולם הבריאה", הִיא סִפְתָּה
46 הַהֲאָרָה שֶׁמֵּאִירוֹת שֶׁם חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ שֶׁל אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
47 הוּא – חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ

48 של "עולם האצילות",
49 לְנִשְׁמוֹת אֱלֹהִים בְּעוֹלָם
50 הַבְּרִיאָה, – שֶׁכֵּן, בְּגִלּוֹל
51 שְׁהָאֵד בֵּא עַל יְדֵי צִמְצוּם –
52 יְכוּלוֹת הַנִּשְׁמוֹת לִקְבֹּל מִמֶּנּוּ,
53 שְׁתַּהֲדִי לְהֵן הַשְּׁגָה בֵּאֵד אֵין
54 סוֹף בְּרוּךְ הוּא. מִזֶּה שְׁאֵין בֵּן
55 בְּאֲצִילוֹת, שְׁאֵינֶם –
56 סִפְרֵי חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ
57 שֶׁב־אֲצִילוֹת, אֵינֶן בְּכָחֵינֵת
58 צִמְצוּם כָּל בְּךְ – כִּפִּי
59 שְׁהִדְבֵּר בִּ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה".
60 שְׁהִרִי, בְּכֹל זֹאת, בְּהִיוֹתָן
61 עֲנִין שֶׁל "סִפְרֵי", יֵשׁ כִּבֵּר
62 בְּכֹךְ מִשּׁוּם צִמְצוּם מִסּוּיִם,
63 אֵלֹא לֹא צִמְצוּם כֹּזֵה כִּמוֹ
64 שְׁהוּא בִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה",
65 וְלֹכֵן אֵי אֶפְשָׁר לְשַׁכֵּל
66 נִבְרָאִים לְקַבֵּל מִהֵן, –
67 מִהִסְפִּירוֹת שֶׁב־אֲצִילוֹת".
68 וְלֹכֵן לִית מִשְׁכָּנָה
69 דִּילָהוֹן תִּפְסָא שֶׁם כָּלֵל. –
70 אֵין לִ"מִחְשָׁבָה" שֶׁל
71 הַנִּבְרָאִים "תִּפְסִידָה" (הַשְּׁגָה)
72 שֶׁם כָּלֵל. הַמִּחְשָׁבָה וְהַשְּׁגָה

73 שֶׁל נִבְרָאִים אֵינֶן יְכוּלוֹת כָּלֵל "לִקְלוֹט" אֶת הָאֵד הַמֵּאִיר בִּ"אֲצִילוֹת".
74 לִכֵּן הוּא – "עוֹלָם הַבְּרִיאָה", מְדוּר לְצִדִּיקִים הַגְּדוֹלִים,
75 שֶׁעֲבוֹדָתָם הִיא לְמַעַל מִעֲלָה אֶפְסוֹ מִכְּחִינֵת דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי –
76 יִרְאָה וְהִתְבַּחֵשׁ מִן חֲכָמֵי וְדִעְתָּהּ בְּגִלּוֹתָ וְתִפְרָדָה, כִּמוֹ
77 שֶׁעוֹלָם הַבְּרִיאָה הוּא לְמַעַל מִעֲלָה מִכְּחִינֵת בִּינָה וְדִעְתָּהּ
78 לְשַׁכֵּל נִבְרָא, – כִּךְ גַּם עֲבוֹדָתָם הִיא הִרְבָּה לְמַעַל מִהִתְבַּחֵשׁ
79 וְהִירְאָה הַבְּאֵד מִן הַשְּׁכֵל; אֵלֹא עֲבוֹדָתָם הִתְבַּחֵשׁ בְּכָחֵינֵת מִרְכָּבָה
80 מִשּׁוּם אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, וְלִכְטֹל אֵלֵינוּ בְּמִצִּיאוֹת, וְלִהְיוֹת
81 בְּאֵדוֹ וְתִפְרָדָה, הֵם וְכָל אֲשֶׁר לָהֶם, עַל יְדֵי קִיּוֹם הַתּוֹרָה
82 וְהַמִּצְוֹת, עַל דְּרָדָה שְׁאֵמְרוּ: – חֲכָמֵינוּ זִ"ל: "הַבְּאֵד הֵן הֵן
83 הַמִּרְכָּבָה", וְהֵינוּ – מִזֶּה שְׁהָאֵד מִתּוֹאֲרִים כִּ"מִּרְכָּבָה", הוּא: לִפִּי
84 שֶׁכָּל יְמֵיהֶם הִתְבַּחֵשׁ זֹאת עֲבוֹדָתָם. – הַבְּאֵד הִיוּ תָמִיד בְּהִתְבַּטְלוֹת

1 וְעוֹלָם הַבְּרִיאָה שֶׁהוּא לְמַעַל מִהַשְּׁכֵל וְהַשְּׁגָה וְהִתְבַּחֵשׁ
2 לְשַׁכֵּל נִבְרָא, – שֶׁכֵּן, גַּם נִבְרָא רִחוּנִי, כִּמוֹ לְמַשֵּׁל נִשְׁמָה שֶׁל "עוֹלָם
3 הַבְּרִיאָה", הוּא בְּכֹל זֹאת "נִבְרָא", וְ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה" הוּא לְמַעַל
4 גַּם מִהַשְּׁגָתוֹ. טַעְמוֹ שֶׁל דְּבַר: כִּי חֲכָמֵינוּ וְכִינֵתוֹ וְדִעְתָּהּ שֶׁל
5 אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא

6 מִיְחָדוֹת שֶׁם בּוֹ בְּתַכְלִית
7 הִתְחַדָּר, בִּיחּוּד עֲצוּם
8 וְנִפְלָא, בִּיתָר שְׁאֵת וְיָתֵר
9 עַז לֵאמֹר מִזֶּן מִכְּעוֹלָם
10 הַבְּרִיאָה. כִּי שֶׁם בִ"עוֹלָם
11 הַבְּרִיאָה", יָרְדוּ לְהֵאִיר
12 בְּכָחֵינֵת צִמְצוּם, – חֲכָמֵי
13 בִּינָה דִּעְתָּהּ שֶׁל "עוֹלָם
14 הַבְּרִיאָה", הַנִּקְרָאוֹת
15 "חֲכָמֵינוּ וְכִינֵתוֹ וְדִעְתָּהּ שֶׁל
16 אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא", מֵאִירוֹת
17 בִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", רַק אַחֲרֵי
18 שֶׁהִצְטַמְצַמוּ בְּמִדָּה כֹּזֵה, כִּי
19 שְׁיִוְכָלוּ שֶׁכָּלֵם נִבְרָאִים –
20 הַשְּׁכֵל שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת
21 וְהַמִּלְאכִים שֶׁל "עוֹלָם
22 הַבְּרִיאָה", לְקַבֵּל מִהֵן –
23 עֲנִין שֶׁל, חֲכָמֵי בִּינָה
24 דִּעְתָּהּ, לִידַע אֶת ה',
25 וְלִהְיוֹת וְלִהְיוֹת אֵינוֹ
26 הַשְּׁגָה בְּאֵד-אֵין-סוֹף
27 בְּרוּךְ-הוּא, כִּפִּי כֵן
28 שֶׁכָּלֵם הַנִּבְרָאִים, שֶׁהֵם
29 בְּעֲלֵי גְבוּל וְתַכְלִית, שֶׁלֹּא
30 יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹתָם, –

31 בְּלִי הַצִּמְצוּם הַנִּמְדָּר, וְיִתִּירָה מִזֶּה: וְלֹא יִהְיוּ בְּגִדֵּר נִבְרָאִים כָּלֵל,
32 רַק יִחְזְרוּ לְמִקְדָּם וְשִׁרְשָׁם שֶׁהוּא בְּחִינַת אֱלֹהוֹת מִשְׁשׁ. – אֵילוֹ
33 סִפְרֵי חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ שֶׁל "עוֹלָם הַבְּרִיאָה", הִיוּ מֵאִירוֹת
34 בִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", בְּלִי צִמְצוּם, וְהַנִּבְרָאִים שֶׁל "עוֹלָם הַבְּרִיאָה" הִיוּ
35 מִקְבִּלִים מִהֵן הַשְּׁגָה לְהִבִּין אֲלֵינוּ כִּפִּי שְׁהִיא מִצֵּד סִפְרֵי "עוֹלָם
36 הַבְּרִיאָה" כִּמוֹ שֶׁהֵן בְּעֵצֶם – הִיוּ אֵז אוֹתָם נִבְרָאִים בְּטִלִּים
37 בְּמִצִּיאוֹת, כִּי אֵין בְּכוֹחַ הַשְּׁגָתָם "לִקְלוֹט" אֵד נִעֲלָה כֹּזֵה. לִכֵּן הִיא
38 הַצִּמְצוּם בְּתַהֲלִיךְ יִרְדָּתָהּ וְהִתְבַּחֵשׁ חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ שֶׁל "אֲצִילוֹת",
39 בִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה". וְרַק עַל יְדֵי הַצִּמְצוּם, יֵשׁ בְּכוֹחַ שְׁכֵלֵי הַנִּבְרָא,
40 לְקַבֵּל וְלִקְלוֹט שֶׁל וְהִתְבַּחֵשׁ בֵּאֵד אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, עַד כִּמָּה שֶׁשְּׁכֵל
41 שֶׁל נִבְרָא יְכוּל לְהַשִּׁיג וְלִהְיוֹת אֵד אֵין סוֹף. אַךְ, בִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה",
42 בּוֹ סִפְרֵי חֲכָמֵי בִּינָה דִּעְתָּהּ הֵן, כִּמוֹ שֶׁהֵן בְּעֵצֶם – אֵין בְּכוֹחַ שְׁכֵלֵם

6. ולא שזה (ש"ל יהיו בגדר נבראים כלל) הוא תוצאה (ממה שיתבטלו ממציות), (כ"א הוא הוספה על זה, דהיינו שיתבטלו ממציות, ויתירה מזה... הם לא יהיו... גדר נבראים), וכדלקמן "וליבטל כו' וליכלל" ע"פ הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. "לכאורה צ"ל 'היא' וכלפני זה" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. בראשית רבה מז, ו. זהר ח"א רי, ב.

1 של "מרכבה": על ידי קיומם תורה ומצוות, הם יוצרים, על עצמם
2 ועל כל עניניהם את דרגת ההתבטלות העליונה ביותר להקב"ה, כך
3 שאין להם רצון אחר כלל, כי אם רק מה שהוא רצון ה' – ולכן
4 מקומם של צדיקים אלה הוא ב"עולם האצילות", בו מורגש אותו
5 סוג של ביטול.
6 אך מי ששרש נשמתו קמן
7 מהכלל עבודה תמה זו, –
8 של בחינת "מרכבה", לְבַטֵּל
9 וְלִכְלֹל בְּאוֹרוֹ יְתִבְרַךְ
10 בְּעִבּוּדָתוֹ בְּקִבְעוּת, –
11 לעמוד תמיד בביטול
12 והתכללות באורו יתברך, רק
13 לְפָרְקִים וְעֵתִים שֶׁהֵם עֵת
14 רְצוֹן לְמַעַלָּה, וְכֵמוֹ
15 בְּתַפְלַת שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה
16 שֶׁהִיא בְּאֲצִילוֹת, – שכן
17 ארבעת השלבים שבסולם התפילה, הם כנגד ארבעת העולמות: חלק
18 התפילה עד "ברוך שאמר", הוא בבחינת "עולם העשיה"; "פסוקי
19 דמזמרה" – בבחינת "עולם היצירה"; "קריאת שמע" – בבחינת "עולם
20 הבריאה"; "שמונה עשרה" – בבחינת "עולם האצילות", וּבְפָרְט
21 בְּהַשְׁתַּחֲוֹאוֹת שָׁכָה, – כשכורעים בשמונה עשרה, שֶׁכָּל הַשְׁתַּחֲוֹאָה

ליקוטי אמרים

זאת עבודתם. אך מי ששרש נשמתו קמן מהכיל
עבודה תמה זו ליכטל וליכלל באורו ית' בעבודתו
בקביעות רק לפרקים ועתים שהם עת רצון למעלה
וכמו בתפלת שמונה עשרה שהיא באצילות וכפרט
בהשתחווא' שבה שכל השתחוואה היא בבחי' אצילות
[כמו"ש בפרע"ח בקבל' שבת] כי היא ענין ביטול באורו
ית' להיות חשיב קמיה כלא ממש אזי ג"כ עיקר קביעות
נשמתו הוא בעולם הבריאה [רק לפרקים בעת רצון
תעלה נשמתו לאצילות בבחי' מ"ג כידוע ל"ח]:

לְיִדְעֵי ח"ן: – רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם האצילות", על
ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת הקבלה. עד כאן
למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של הנשמות, בהם הן
מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמהשכר
שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות העבודה עצמה:

יום שני י' ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נג, והנה שכר מצוה... עד עמ' 106, קדם ה'.

43 וְהֵנָּה, "שֶׁכֶר מִצְוָה – מִצְוָה", – השכר אינו דבר נפרד ונוסף על
44 המצוה, שהנשמה מקבלת כגמול עבור המצוה – כמו, למשל, כסף
45 שאדם מקבל עבור עבודה מסויימת שביצע – שאז, אין אנו יכולים
46 לדעת מהשכר, את מהות העבודה; אלא שכר המצוה הוא הרי,
47 כאמור, ההארה של המצוה
48 המתגלה לנשמה ב"גן עדן",
49 פְּרוֹשׁ שְׂמִיכָהּ – של
50 המצוה, גִּדְעַ מְהוּתָהּ
51 וּמְדִירָתָהּ – של המצוה.
52 שלפי אופן השכר
53 וההתגלות שמהמצוה
54 לנשמה – אפשר לדעת
55 מהות ומדריגת המצוה. וְאִין
56 לָנוּ עֶקֶק בְּנִסְתָּרוֹת –
57 להסביר את הענינים
58 הנסתרים, שֶׁהֵם צִדִּיקִים
59 הַגְּדוֹלִים, שֶׁהֵם –
60 שעבודתם היא, בְּבִחִינַת
61 מְרַבָּה, – עבודה שלמעלה משכל, ואשר משום כך היא נקראת
62 "נסתרות", רק הַנִּגְלוֹת לָנוּ, שְׂאֲחִירֵיהֶם פֶּלְ אֲדָם יִמְשֹׁךְ, – רק אל
63 אופני עבודה אלה, בענינים הגלויים, על כל אחד להימשך ולשאוף
64 ולהגיע אליהם, לִידֵעַ נֶאֱמָנָה – לדעת באמת, מְהוּת וּמְדִירַת
65 עֲבֹדַת ה' בְּחִילוֹ וְרִחִימוֹ – ביראה ואהבה, בְּהַתְגַּלּוּת לָבוֹ,
66 הַנִּמְשָׁכוֹת מִן הַבִּינָה וְדַעַת בְּגִדְלַת אֵינִסּוֹף בְּרוּךְ־הוּא – הערת

ליקוטי אמרים

והנה שכר מצוה מצוה פי' שמשכרה נדע מהותה
ומדרגתה ואין לנו עסק בנסתרות שהם צדיקי' הגדולים
שהם בבחי' מרכבה רק הנגלו' לנו שאחריהם כל אדם
ימשוך לידע נאמנה מהות ומדרגת עבודת ה' בדחילו
ורחימו בהתגלות לבו הנמשכות מן הבינה ודעת
בגדולת א"ם ב"ה מקומה ב"ס דבריאה ועבודה
בדחילו ורחימו הטבעיים שבמוחו ב"ס דיצירה אבל
עבודה בלי התעוררות דחילו ורחימו אפי' במוחו בבחי'
גילוי דהיינו לעורר האהבה הטבעית המסותרת בלב
להוציאה מההעלם והסתר הלב אל הגילוי אפי' במוחו
ותעלומות לבו עכ"פ רק היא נשאת מסותרת בלב

היא בְּבִחִינַת אֲצִילוֹת [כֵּמוֹ שֶׁכֶּתוּב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים בְּקַבְלַת שִׁכָּה
– שהשתחוואות הן בבחינת "אצילות"], כִּי הִיא – ההשתחוואה
היא, עֲנִין בְּטוֹל בְּאוֹרוֹ יְתִבְרַךְ, לְהִיּוֹת חָשִׁיב קָמִיָּה בְּלֹא מִמַּשׁ, –
להיות חשוב לפני הקב"ה, כלא ממש; אִין גַּם כֵּן – כשעומד בבחינת
ביטול גמור רק "לפרקים
ועתים", כמו למשל בשעת
"שמונה עשרה" בכלל,
ובהשתחוואות שב"שמונה
עשרה" בפרט, עֶקֶר קִבְיּוּת
נִשְׁמָתוֹ הוּא בְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה – שכן, מדובר כאן
בקשר לנשמה, ששייכותה
היא ל"עולם הבריאה", [רק
לְפָרְקִים בְּעֵת רְצוֹן תַּעֲלֶה
נִשְׁמָתוֹ לְאֲצִילוֹת בְּבִחִינַת
מִיָּין נִזְקָבִין", כִּידוּעַ
לְיִדְעֵי ח"ן]: – רק בשעת רצון, תעלה נשמתו ל"עולם האצילות", על
ידי התעוררות מלמטה, כפי הידוע ללומדי תורת הקבלה. עד כאן
למדנו על שלשה הבדלים בקשר למקומן של הנשמות, בהם הן
מקבלות את שכר עבודתן. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמהשכר
שהנשמות מקבלות עבור עבודתן, נבין את מהות העבודה עצמה:

כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שכר" שכרה בעולם הבריאה, מזה נדע
שהעבודה (מצוה) מקומה ב"ס דבריאה". כלומר: שכר עבודה זו,
הוא, כאמור, ב"עולם הבריאה", הרי שנדע מכך, שהעבודה (המצוה)
– מְקוֹמָהּ בִּי סְפִירוֹת דְּבְרִיאָה, וְעִבּוּדָהּ בְּחִילוֹ וְרִחִימוֹ – ביראה
ואהבה, הַטְּבָעִיִּים שֶׁבְּמוֹחוֹ
– אהבה ויראה שאינן
גלויות ומורגשות בלב, אלא
הן בעיקר במוח, שהאדם
זוכר ומעורר במוחו אהבה
מסותרת. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "שכר" ל
שכרה ביצירה מזה נדע
שהעבודה מקומה ב"ס
דיצירה". כלומר: שכר
עבודה זו, הוא, כאמור,
ב"עולם היצירה", הרי שנדע
מכך שמקומה של עבודה זו
הוא בִּי סְפִירוֹת דִּיּוּצִירָה.
אֲבָל עֲבֹדַת פְּלִי הַתְּעוֹרְרוֹת דְּחִילוֹ וְרִחִימוֹ – יראה ואהבה, אֲפִילוּ
בְּמוֹחוֹ בְּבִחִינַת גִּלּוּי, – שגם במוחו אין האהבה והיראה בהתגלות,
דְּחִינּוֹ לְעוֹרֵר הָאֲהָבָה הַטְּבָעִית הַמְסֻתֶּרֶת בְּלֵב, לְהוֹצִיאָהּ
מִתְּהַעֲלֵם וְהַסְתֵּר הַלֵּב אֶל הַגִּלּוּי, אֲפִילוּ בְּמוֹחוֹ וְתַעֲלוּמוֹת לָבוֹ
עַל כָּל פְּנִיָּם, – כלומר: לא זו בלבד שאין בכוחו לעורר אהבה
גלויה ומורגשת בלב, אלא הוא גם אינו יכול לעורר את האהבה

למעלה. שכן, כפי שיוסבר להלן, נמשלות אהבה ויראה לכנפיים, בהן עפה הציפור למעלה – כך גם, על דרך משל, האהבה והיראה הן ה"כנפיים", שעל ידן עולות התורה והעבודה למעלה. ואילו, בעבודה בלי אהבה ויראה, חסרות הרי ה"כנפיים" שיעלו אותה למעלה, וְלֹא יִכְלָא לְסֻלָּא וְלִמְיָקָם קָדָם ה'. – ואין עבודה זו יכולה לעלות ולעמוד לפני הקב"ה. רק כשהעבודה היא מתוך אהבה ויראה – היא עולה למעלה לפני ה'. להלן, מסביר רבנו הזקן, שמה שלמדנו שבלי התעוררות אהבה ויראה, אין בכוח העבודה לעלות למעלה "קדם ה'", אין זה רק אם הוא עוסק בעבודה לשם פניה עצמית; אלא גם אם הוא עוסק בעבודה בלי שום פניה, כי אם באופן סתמי, "כמצוות אנשים מלומדה" – מפני שהוא רגיל מקטנותו לקיים את המצוות – הרי גם עבודה זו נקראת "שלא לשמה", כי חסר בה ה"לשמה" של אהבה ויראה.

הטבעית המסותרת, שתורגש לפחות בהתגלות במוחו, ותהיה בהתעוררות בתעלומות לבו, דבר המביא ליצירת רצון במוחו, לקיים תורה ומצוות, כדי להידבק, על ידן, עם הקב"ה, רק היא – האהבה, נִשְׁאֶרֶת מִסְתֵּרֶת בְּלֵב בְּתוֹלְדָתָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה קָדָם הַעֲבוּדָה – כשהאהבה להקב"ה מוסתרת לגמרי, ואינה מעוררת ענין העבודה – חֲרִי עֲבוּדָה זו – שהוא עובד בלי התעוררות רגש אהבה ויראה, נִשְׁאֶרֶת לְמִטָּה בְּתוֹכָם הַפְּרִוּדִי, הַנִּקְרָא "חִיצוֹנִיּוּת" – "פנימיות העולמות" היא ה"ספירות", שהן האלקות של העולמות. ואילו הדרגה שאנו עוסקים בה עתה היא בקשר למה שנקרא "חיצוניות העולמות", וְאֵין בָּהּ – בעבודה זו, בְּחַ לְעֻלּוֹת וְלִיָּבֵל בְּיַחְדוֹ וְתַבְרָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתִקְוָנֵינוּ דְּבִלָּא דְּחִילוֹ וְדְּחִימוֹ – לֹא פִּרְחָא לְעִילָא, – וכמו שכתוב ב"תיקוני זוהר", שבלי יראה ואהבה, אין הן פורחות

ליקוטי אמרים

כתולדתה כמו שהיתה קודם העבודה הרי עבודה זו נשארת למטה בעולם הפירוד הנק' חיצוניות העולמות ואין בה כח לעלות וליכלל ביחודו ית' שהן עשר ספי' הקדושות וכמ"ש בתיקונים דבלא דחילו ורחימו לא פרחא לעילא ולא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה'.

יום שלישי י"א ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, והיינו אפילו אם... עד עמ' 106, לקמן.

גם אהבה כזו מעוררת בו רצון ונכונות ללמוד תורה ולקיים מצוות. הרי שגם התעוררותה של האהבה המסותרת, מהווה סיבה לעבודה זו, שכן, הנכונות לעסוק בעבודה זו, באה כתוצאה מהאהבה המסותרת. ברם, כשהוא אינו מעורר את האהבה המסותרת, למרות שהיא קיימת בתעלומות לבו, אין היא מהווה סיבה לעוררו לעסוק בעבודה – וממילא חסר ה"לשמה" בעבודה זו, וכל כך למה? – כִּי כְּמוֹ שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה דְּבַר בְּשִׁבְלִי חֲבִירוֹ לְמִלָּתָהּ רְצוֹנוֹ אֱלֹא אִם בֶּן אוֹהְבוֹ אוֹ יָרֵא מִמֶּנּוּ, כִּד אֵי אִפְשָׁר לְעֲשׂוֹת לְשִׁמּוֹ וְתַבְרָה בְּאֵמֶת לְמִלָּתָהּ רְצוֹנוֹ – של הקב"ה, לְבַד בְּלִי זְכוּן וְהַתְעוּרָרוֹת אֲחֵבָתוֹ וְהַתְעוּרָרוֹת לְבַד בְּלָל בְּמִחוֹ וּמִחְשְׁבָתוֹ וְתַעֲלָמוֹת לְבַד עַל כָּל פְּנִים. – שיוכור לפחות את האהבה במוח ויעוררה בתעלומות לבו. אך, אם גם דבר זה הוא לא עורר בתוכו – אין עבודתו נעשית כדי למלא רצון הקב"ה, למרות שאין לו שום פניה

וְחֵינּוּ אֲפִילוֹ אִם אֵינוֹ עוֹסֵק – בתורה ומצוות, שְׁלֹא לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, לְשׁוֹם אֵיזוֹ פְּנִיָּה חֵם וְשִׁלּוֹם, – כשהוא עוסק בעבודה מתוך פניה עצמית, לא זו בלבד שחסר אז ה"לשמה", אלא קיים כאן ה"היפך" מלשמה, שהרי הוא עושה זאת בגלל הפניה העצמית שלה: אֱלֹא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וְתָהִי יִרְאָתָם אוֹתִי מִצּוֹת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה", פְּרוּשׁ מַחֲמַת הַרְגֵּל שֶׁהֲרִיגֵל מִקְטְנוֹתוֹ¹², שֶׁהֲרִיגֵל וְלִמְדוֹ אֲבִיו וְרֵבּוֹ לִירָא אֶת ה' וְלַעֲבֹדוֹ. וְאֵינוֹ עוֹסֵק – בתורה ובמצוות, לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, כִּי – לעסוק בעבודה לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ אֵי אִפְשָׁר בְּלֹא הַתְעוּרָרוֹת דְּחִילוֹ וְדְּחִימוֹ – יראה ואהבה הַטְּבָעִיִּים עַל כָּל פְּנִים, לְהוֹצִיא מִחֲסֵדוֹ חֵלֶב אֶל הַגִּילּוֹי בְּמִחַ וְתַעֲלָמוֹת לְבַד עַל כָּל פְּנִים, – אם אין בכוחו ליצור ולעורר אהבה גלויה בלבד, שהלב ירגיש את האהבה – עליו, כאמור, לעורר לכל הפחות את האהבה המסותרת, שתורגש במוחו ובהעלם לבו.

ליקוטי אמרים

אפי' אם אינו עוסק שלא לשמה ממש לשום איזו פניה ח"ו אלא כמ"ש ותהי יראתם אותי מצות אנשי' מלומדה פי' מחמת הרגל שהורגל מקטנותו שהרגילו ולימדו אביו ורבו לירא את ה' ולעבדו ואינו עוסק לשמה ממש כי לשמה ממש אי אפשר בלא התעוררות דחילו ורחימו הטבעיים עכ"פ להוציאן מהסתר הלב אל הגילוי במוח ותעלומות לבו עכ"פ כי כמו שאין אדם עושה דבר בשביל חבירו למלאת רצונו אא"כ אוהבו או ירא ממנו כך אי אפשר לעשות לשמו ית' באמת למלאת רצונו לבד בלי זכרון והתעוררות אהבתו ויראתו כלל במוחו ומחשבתו ותעלומות לבו עכ"פ

9. "ראה לקמן רפ"מ – שאפ"ל גם בעולם היצירה. וצע"ק שהרי אומר כאן 'נשארה למטה' ועיין בקו"א. – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.
10. "ע"פ הנ"ל מובן "העולמות" – לשון רבים, עש' ויצירה". – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. ישע"י כט, יג. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ באם (מפני שהרגיל עצמו) בגדלותו (כדלעיל פרק ט"ו) – שאז י"ל שהלשמה דתחלת עבודתו מעלה גז"ו, וכמו בתפילה מלוקטת (שבסוף הפ'). וצע"ו. וי"ל דנקט בקטנותו – מפני שזהו נמצא בכאו"א, וצ"ל נמצא ע"פ תורה שציוותה ושנתם לבניך גו'".

- 1 עצמית בעבודתו זו, אלא הוא עושה אותה בגלל רגילותו. וְגַם
2 אֶהְיֶה לְבָדָה גַּם אִם הוּא מַעֲוֵר וּמְגַלָּה בְּתוֹכּוֹ אֶהְיֶה לְהַקְבִּי, אֶךְ
3 אִם זֶה אֶהְיֶה בְּלִבְדּוֹ מִבְּלִי
4 שִׁיעוּר בְּתוֹכּוֹ גַּם יֵרָאֶה,
5 אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם 1
6 "עֲבוּדָה", - אִם הִיא 2
7 נְעֻשִׁית, כְּלִי יֵרָאֶה תִּתְּאֶה - 3
8 יֵרָאֶה תַּחֲנוּנָה, לְפָחוֹת,
9 שְׁהִיא - הִירָאֶה הַתַּחֲנוּנָה, מִסְתַּרֶת כָּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, - כְּלוּמֹר:
10 הַעֲבוּדָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִתּוֹךְ הַתַּעֲוִרוֹת אֶהְיֶה בְּלִבְדּוֹ, בְּלִי הֶרְגֵשׁ

ליקוטי אמרים

וְגַם אֶהְיֶה לְבָדָה אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוּדָה כְּלִי יֵרָאֶה
תַּתָּא לַפָּחוֹת שֶׁהִיא מְסוּתֶרֶת בְּלִבְדּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּמִ"ש
לְקַמֵּן

אֶהְיֶה לְבָדָה אֵינָה נִקְרָאת בְּשֵׁם עֲבוּדָה כְּלִי יֵרָאֶה
תַּתָּא לַפָּחוֹת שֶׁהִיא מְסוּתֶרֶת בְּלִבְדּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל כְּמִ"ש
לְקַמֵּן

יום רביעי י"ב ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 106, וכשעוסק שלא לשמה... עד עמ' נד, בזהר:

- 21 וּכְשֶׁעוֹסֵק שְׂלָא לְשִׁמְהָ מִמֶּשׁ, - שְׂלָא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁחָסַר בַּעֲבוּדָה
22 זֶה ז"ל לְשִׁמְהָ" שֶׁל אֶהְיֶה וִירָאֶה, אֲלֵא, שֶׁהַעֲבוּדָה נְעֻשִׁית בִּפְיֹרֶשׁ
23 שְׂלָא לְשִׁמְהָ, רַק לְשׁוֹם אִיזוֹ פְּנִיָּה לְכַבֹּד עֲצָמוֹ, כְּגוֹן לְהִיּוֹת
24 תַּלְמִיד חֶכֶם וְכֹהֵא"ן נִנְא - וְכִדּוּמָה, אִזוֹ אוֹתָהּ פְּנִיָּה שְׂמִצָּד
25 תְּקַלְפָה דְּנִגְהָ מִתְּלַבְּשָׁת
26 בְּתוֹרָתוֹ, וְהַתּוֹרָה - שְׁלֵמָה
27 מִתּוֹךְ אוֹתָהּ פְּנִיָּה, הִיא 4
28 בְּבִחִינֵי גָלוּת בְּתוֹךְ
29 תְּקַלְפוֹת לְפִי שְׁעָה, - 5
30 הַגָּלוּת הִיא רַק לְפִי שְׁעָה, 6
31 עַד אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה, 7
32 שְׂמִיכָא רְפוּאָה לְעוֹלָם, 8
33 שְׂבִישׁוּבֵי אֶל ה' - גַּם 9
34 תּוֹרָתוֹ - שְׁלֵמָה מִתּוֹךְ פְּנִיָּה
35 שֶׁל קְלִיפָה, שְׂבִיבָה עָמוֹ. 10
36 וְלִכֵּן אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ
37 וְכֹרֶנֶם לְבִרְכָה¹³: "לְעוֹלָם
38 יַעֲסֵק אָדָם וְכוּ' - בְּתוֹרָה, 11
39 אֲפִילוֹ שְׂלָא לְשִׁמְהָ, שְׂמִתּוֹךְ
40 שְׂלָא לְשִׁמְהָ כֹּא לְשִׁמְהָ" 12
41 בּוֹדָא, שְׂבִישׁוּבֵי כּוֹפֹ
42 לְעֻשׂוֹת תְּשׁוּבָה בְּגִלְגּוּל זֶה אוֹ בְּגִלְגּוּל אַחֵר, כִּי לֹא יֵדָע מִמֶּנּוּ
43 נִדָּה. - גַּם מִי שֶׁהִיָּה בּוֹמֵן מִסּוּיִים "נִדָּח" מִזִּקְבָּה, לֹא יֵשָׁאֵר נִידָּח,
44 אֲלֵא, סוֹף סוֹף יִחְזוֹר בְּתוֹכָהּ; וּבִשְׁעָה שִׁיעֵשָׂה תְּשׁוּבָה, תִּחְזוֹר
45 לְקִדּוּשָׁה גַּם הַתּוֹרָה שְׁלֵמָה מִתּוֹךְ פְּנִיָּה - הִרִי שֶׁאֵזָא הוּא יִגִּיעַ
46 לְ"לְשִׁמְהָ". הִרִי שִׁפְיֹרֶשׁ הַמֵּאמֵר הוּא לֹא שִׁמְ"שֶׁלָּא לְשִׁמְהָ" הוּא
47 יִכּוֹל לְהִגִּיעַ לְ"לְשִׁמְהָ", אֲלֵא שֶׁהוּא בּוֹדָא יִגִּיעַ לְ"לְשִׁמְהָ". "וַיִּתִּירָה
48 מִזּוֹ, גַּם מִזּוֹ שְׁלֵמָה שְׂלָא לְשִׁמְהָ - יִיעֲשֶׂה לְמַצֵּב (יַעֲלֶה) כֵּאִילוֹ
49 נִלְמַד מִלְּבַחֲחִילָה לְשִׁמְהָ" - הֵעֵרָת כִּ"ק אֲדַמּוּ"ר שְׁלִיט"א. כֹּל
50 הָאֲמוּר הוּא כְּשֶׁהִלְמִיד הוּא מִמֶּשׁ שְׂלָא לְשִׁמְהָ, לְשֵׁם פְּנִיָּה שֶׁל
- כבוד עצמי. אֶךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה סֶתֶם, לֹא לְשִׁמְהָ וְלֹא שְׂלָא לְשִׁמְהָ
- אֵין הִדְבָּר תְּלוּי בְּתוֹכָהּ, אֲלֵא מִיֵּד שְׁחֻזֹּר וְלִמּוֹד דְּבָר זֶה
לְשִׁמְהָ, הִרִי גַם מִזּוֹ שְׂלֵמָה בְּסֶתֶם, מִתְּחִבֶּר וּמִצְטָרֵף לְלִמּוֹד
זֶה וּפְרָחָא לְעִילָא, - וְעוֹלָה לְמַעֲלָה, מֵאַחֵר שְׂלָא נִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ
עֲדוֹן שׁוֹם קְלִיפָה דְּנִגְהָ. -
שְׁהִרִי, הוּא לֹא לְמַד מִתּוֹךְ
פְּנִיָּה עֲצָמִית (וְלִכֵּן לִימּוֹד
הַתּוֹרָה הִרָאֵשׁוֹן שְׁלֹו, לֹא
הִיָּה בְּגָלוּת בְּקִלְפֵת נִגְוָה)
הִיָּה חֶסֶר כֵּאֵן רַק
הַ"לְשִׁמְהָ", לִכֵּן זֶה עוֹלָה
כַּעַת, כְּשֶׁהוּא חוֹזֵר עַל אוֹתוֹ
לִימּוֹד לְשִׁמְהָ. וְלִכֵּן
"לְעוֹלָם יַעֲסֵק אָדָם כּוּ'".
- בְּתוֹרָה, גַּם כֵּאֲשֶׁר חֶסֶרָה
הַכּוּוֹנָה לְשִׁמְהָ, כִּי,
מִזֶּה שְׂלָא לְשִׁמְהָ" יִגִּיעַ
הַלִּימּוֹד עֲצָמוֹ לְ"לְשִׁמְהָ"
(וְלֹא דוֹקָא עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה,
הַמַּעֲלָה אֶת מִזֶּה שְׁלֵמָה
שְׂלָא לְשִׁמְהָ, אֲלֵא) עַל יְדֵי
שִׁלְמִיד מִחֻדָּשׁ אוֹתוֹ דְּבַר וּמִתּוֹךְ לְשִׁמְהָ. וְכֵן הֵעֵנִין בְּתַפְלָה שְׂלָא
בְּכִוְנָה, - שֶׁאִם הוּא מִתְּפַלֵּל לֵאחֹר מִכֵּן, אוֹתָהּ תְּפִילָה מִתּוֹךְ כּוּוֹנָה
- עוֹלָה גַּם הַתְּפִילָה הַקּוֹדֶמֶת שֶׁהִיָּה חֶסֶר בַּה כּוּוֹנָה, כְּמֹו שְׂבִיתוֹב
בְּתוֹרָה¹⁴: בֵּאֶשֶׁר לְתַפִּילָה, כְּתוּב לְהֵלֵךְ בִּ"קוֹנְטֵרַס אַחֲרוֹן", שְׂמִכּוּיֹן
שְׂכוּוֹנָתוֹ (בְּתַפִּילָה) הִיא לְשִׁמְיִם, לִכֵּן מִסְפִּיק הַדְּבַר, שְׂבִימֶשֶׁךְ כֹּל
הַשְּׁנָה, תַּצְטָרֵף, מִכֵּל הַתְּפִילוֹת שֶׁל כֹּל הַשְּׁנָה, תְּפִילָה אַחַת מִתּוֹךְ
כּוּוֹנָה (יּוֹם אֶחָד הוּא הַתְּפִלָּה חֶלֶק זֶה בְּכוּוֹנָה; יּוֹם אַחֵר - חֶלֶק אַחֵר,
עַד שְׂבִימֶשֶׁךְ כֹּל הַשְּׁנָה, מִצְטָרֶפֶת תְּפִילָה אַחַת שְׁלֵמָה בְּכוּוֹנָה)
עוֹלוֹת אוֹ לְמַעֲלָה כֹּל הַתְּפִילוֹת שֶׁהַתְּפִלָּה בְּמֶשֶׁךְ כֹּל הַשְּׁנָה.

יום חמישי י"ג ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נד, פרק מ אך... עד עמ' 108, למטה בעו"הו.

נִבְרָאִים מְלָאכִים בְּעוֹלָם הַיְצִירָה, וּמִהַמְצוּת כְּלִי בִּנְיָה נִבְרָאִים
מְלָאכִים בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָּה, – ומכיוון שגם מהתורה והמצוות בלי
כוונה, נבראים מלאכים, משמעות הדבר, שאין התורה והמצוות
נכללות ב"ספירות" שהן אלקות, כי אם הן ענין שמקומו בחיצוניות
העולמות. המלים "שלא
בכוונה" ב"שער הנבואה"
האמור, אין משמען שלא
היתה לו כל כוונה ומחשבה
כלל ורק הסתפק בעצם
אמירת המלים ועשיית
המצוות, שכן – וְכָל
הַמְּלָאכִים הֵם פְּעֻלַּי חֹמֶר
וְיִצְרָה. – דבר המורה,
שהדבר שממנו נבראו
(הלימוד או המצוה), היה לו
נוסף ל"חומר" (עצם הדיבור
והעשיה), גם "צורה" –
פירוש המלות, המודעות
לעשיית המצוה וכיוצא בזה)
– אלא שחסר ה"לשמה".
שכן, מ"חומר" המצוה, נברא
ה"חומר" של מלאך,
ומ"צורת" המצוה, – "צורת"
המלאך; והעובדה שב"עולם
היצירה" או ב"עולם"
העשיה", נברא מלאך בעל

1 פֶּרֶק מ. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שעליית התורה והמצוות, שיהודי
2 לומד ומקיים, תלויה בכוונה וברצון המביאים ללימוד תורה ולקיום מצוות:
3 אם כוונתו ורצונו הם באהבה ויראה הבאות מתוך הבנתו העמוקה בגדלות ה'
4 – עולות אז תורתו ומצוותיו בעשר ספירות "עולם הבריאה", שהוא עולם
5 ההשגה; אך, אם הן אהבה
6 ויראה טבעיות – עולות התורה
7 והמצוות בעשר ספירות "עולם
8 היצירה", שהוא עולם המדות.
9 ברם, אם בלימודו תורה ובקיומו
10 מצוות, חסר ה"לשמה" של
11 אהבה ויראה, גם אם אינו "שלא
12 לשמה" ממש (בגלל פניה
13 עצמית), אלא מתוך "מצות"
14 אנשים מלומדה", מפני שהוא
15 רגיל מקטנותו ללמוד תורה
16 ולקיים מצוות – אין בכוח לימוד
17 התורה וקיום המצוות שלו,
18 לעלות "קדם ה'", (לפני ה').
19 ואילו – הסביר רבנו הזקן –
20 כשהוא חזר ולומד אותה תורה
21 "לשמה" – מצטרף הלימוד
22 הקודם שהיה חסר בו ה"לשמה",
23 ללימוד "לשמה" הנוכחי, וגם
24 הוא עולה למעלה יחד עם
25 הלימוד הנוכחי שלמד "לשמה".
26 אַךְ, כֹּל זֶמַן שֶׁלֹּא חֹזֵר
27 וְלִמַּד דְּבָר וְהָ לִשְׁמָה – שלא חזר ולמד "לשמה" את מה שלמד
28 קודם מצד "מצות אנשים מלומדה", וחסר ה"לשמה" באותו לימוד,
29 אֵין לְמוֹדוֹ עוֹלָה אֲפִלּוּ בִּי סְפִירוֹת הַמַּאֲדוֹת בְּעוֹלָם הַיְצִירָה
30 וְהָעֲשִׂיָּה, – לא זו בלבד שאין לימודו עולה בעשר ספירות "עולם
31 הבריאה", אלא גם אינו עולה בעשר ספירות "עולם היצירה" וגם לא
32 בעשר ספירות "עולם העשיה", בִּי הַסְּפִירוֹת הֵן בְּחִינַת אֱלֹהוּת,
33 וְכֵן – בספירות, מְתַלַּבֵּשׁ וּמְתִיחַד אֲוֵר־אֵין־סוֹף בְּרִדְהָא
34 מִמֶּשׁ, – ובאם לימודו היה עולה בעשר הספירות, היה זה אומר
35 שלימודו עולה באור אין סוף ברוך הוא, וְכֵלֵא דְחִילוֹ וְרַחֲמֵי – בלי
36 יראה ואהבה, לֹא יִכְלָא לְסַלֵּק וּלְמִיָּקֵם קֳדָם ה', – אין בכוח
37 לימודו לעלות ולעמוד "קדם ה'", לפני אור אין סוף ברוך הוא, כְּמוֹ
38 שֶׁכְּתוּב בְּתַקוּנֵינוּ, – ב"תיקוני זוהר". רַק לְמוֹדוֹ עוֹלָה לְהִיכָלּוֹת
39 וּמְדוּרֵין שֶׁהֵן חִיצוֹנִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת – ה"ספירות" הן הפנימיות
40 והאלקות של העולמות, ואילו ה"היכלות" וה"מדורין" הם חיצוניות
41 העולמות – ענין של "עולם" ולא ענין של "אלקות", שֶׁבֵּהֵן –
42 ב"היכלות" וב"מדורין", עוֹמְדִים הַמְּלָאכִים; וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב הָרֶב
43 חַיִּים וַיִּטָּל וְלֹא בִשְׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק ב, שֶׁמִּתְחַלֵּל שֶׁלֹּא בְּכוֹנֵה

ליקוטי אמרים

פרק מ אך כל זמן שלא חזר ולמד דבר זה
לשמה אין לימודו עולה אפי' ב"ס
המאירות בעולם היצירה והעשיה כי הספירות הן בחי'
אלהות ובהן מתלבש ומתייחד אור א"ס ב"ה ממש וכלא
דחילו ורחימו לא יכלא לסלקא ולמיקם קדם ה' כמ"ש
בתיקונים רק לימודו עולה להיכלות ומדורין שהן
חיצוניות העולמות שבהן עומדים המלאכים וכמ"ש
הרח"ו ז"ל בשער הנבוא' פ"ב שמהתורה שלא בכוונה
נבראים מלאכים בעולם היצירה ומהמצות בלי כוונה
נבראים מלאכים בעולם העשיה וכל המלאכים
הם בעלי חומר וצורה אבל תורה שלא לשמה
ממש כגון להיות ת"ח וכה"ג אינה עולה כלל למעלה
אפי' להיכלו' ומדור המלאכים דקדושה אלא נשארת

הגה"ה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב
ודף קכ"א עמוד ב' ע' שם
היה מלה סלקא ובקעא רקיעין
כו' ואחער מה דאתער אי טב טב
כו' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה
חומר וצורה, מראה, שלמצוה או ללימוד התורה אודותם מדבר רבי
חיים וויטאל, יש גם חומר וגם צורה, ומה שנקרא "שלא בכוונה",
הוא רק מפני שחסר בהן ה"לשמה"; ובכל זאת עולות תורה זו
ומצוות אלו ב"חיצוניות העולמות" בלבד – דרגת המלאכים, ולא
בספירות – "פנימיות העולמות". האמור לעיל מתייחס כאמור
לתורה ולמצוות שחסר בהן הכוונה "לשמה", אך אין הן נלמדות
ונעשות במפורש "שלא לשמה". אַכְּל תוֹרָה – שנלמדה, שֶׁלֹּא
לְשִׁמָּה מִמֶּשׁ, – אלא לשם דבר אחר, כְּגוֹן – שהוא לומד כדי
לְהִיטֵי תַלְמִיד חָכֵם וְכֵתִיב גִּנְנָא וכדומה, אֵינָה עוֹלָה – תורה זו,
כֹּלֵל לְמַעַלָּה – היא אינה עולה אֲפִלּוּ לְהִיכָלּוֹת וּמְדוּרֵי הַמְּלָאכִים
וְקִדְוָשָׁה, – כי הרי חיצוניות העולמות היא ענין של קדושה. אֲלָא
נִשְׁאָרֵת לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי שֶׁהוּא מְדוּרָה תַּקְלָפוֹת;
במקום זה נשארת התורה שנלמדה מתוך פניה, כי, עצם הפניה באה
מצד הקליפה. הגהה * (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר חֵלֶק ג דף לא עמוד
ב ודף קכ"א עמוד ב, ע'ן שם: הִתְיָא מִלָּה סַלְקָא וּבְקַעָא רַקִּיעִין
כו' – אותה מלה עולה ו"בוקעת רקיעים" וְאִתְעַר מַה דְּאִתְעַר –
ומתעורר מה שמתעורר: אֵי טַב טַב כו', – אם המלה היא טובה

1 (דיבור של תורה וכדומה) – מתעורר טוב בו, עין שם; ודף קה
 2 עמוד א: מלה דאורייתא אתעביד מניה קלא וסליק בו; –
 3 מדיבור של תורה מתהווה קול שעולה למעלה, ודף קסה עמוד ב:
 4 קלין דאורייתא וצלותא סלקין לעילא וקבעין ריקעין בו –
 5 קולות התורה והתפילה
 6 עולים למעלה ו"בוקעים
 7 ריקעים": מכל הדברים
 8 האמורים שב"זוהר" אנו
 9 רואים, שדיבורי התורה
 10 עולים למעלה ו"בוקעים
 11 ריקעים". וכמו שכתוב
 12 בזהר על פסוק: "מה
 13 יתרון לאדם בכל עמלו
 14 שיעמל תחת השמש" – על
 15 פסוק זה אמרים חכמינו ז"ל,
 16 שרק ב"עמל" שתחת
 17 השמש, אין לאדם יתרון,
 18 ואילו ב"עמל תורה" יש
 19 לאדם יתרון, כי תורה איננה תחת השמש, כי אם למעלה מהשמש –
 20 ואילו ב"זהר" נאמר על פסוק זה: דאפילו עמלא דאורייתא, אי עביד
 21 בגין יקריה בו. – שאפילו עמל תורה, אם הוא נעשה בשביל כבוד,
 22 הוא גם כן עמל ש"תחת השמש", וגם עליו נאמר "מה יתרון". וזה

ליקוטי אמרים

למטה בעו"הו הגשמי
 שהוא מדור הקליפות*
 וכמו ש בזהר על פסוק מה
 יתרון לאדם בכל עמלו
 שיעמול תחת השמש
 דאפילו עמלא דאורייתא
 אי עביד בגין יקריה בו
 וז"ש אשרי מי שבא לכאן
 ותלמודו בידו פי' שלא
 נשאר למטה בעו"הו.

הנה"ה

(כמ"ש בזהר ח"ג דף ל"א ע"ב)
 ודף קב"א עמוד ב' עי' שם
 ההיא מלה סלקא ובקעא ריקעין
 בו' ואתער מה דאתער אי טב טב
 בו' ע"ש ודף ק"ה ע"א מלה
 דאורייתא אתעביד מניה קלא
 וסליק בו' וד' קס"ה ע"ב קלין
 דאורייתא וצלותא בקעין ריקעין
 (בו):

שאמרו: – חכמינו ז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו",
 פרוש שלא נשאר למטה בעולם הזה. – כלומר: לימודו היה
 "לשמה" והתורה שלמד עלתה למעלה; ואילו כשהלימוד הוא "שלא
 לשמה" – נשארת אז התורה למטה בעולם הזה. על כל פנים, למדנו
 שאם הלימוד הוא מצד
 "מצות אנשים מלומדה",
 למרות שאין הלימוד לשם
 פניה, אלא שחסר בו
 ה"לשמה" של אהבה ויראה
 – אין אותו לימוד עולה
 למעלה בספירות העליונות.
 מדוע, באמת, אין תורה זו
 עולה למעלה? – התורה
 והקב"ה הם הרי דבר אחד
 לגמרי, שהרי התורה היא
 רצונו של הקב"ה, והרצון
 העליון הרי הוא למעלה
 מהספירות העליונות, מדוע,
 איפוא, על התורה להודק ל"כוונה" כדי להתעלות על ידה בספירות
 שבעולמות ה"יצירה" וה"בריאה"? אמנם, הספירות הן אלקות, אבל
 התורה היא הרי רצון העליון שהוא למעלה מהספירות! ובלשון
 ה"תניא":

יום שישי י"ד ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 108, ואף דאורייתא וקב"ה... עד עמ' נה, הוא גשמי.

בשעה, – נמצא בכל העולמות בשוה, ואף על פי כן אין העולמות
 שוים במעלתם; והשני – שבין עולם אחד למשנהו, הוא
 מהמקבלים, – את החיות האלקית, בב' בחינות: – בשתי בחינות
 מתבטא ההבדל שבין עולם אחד למשנהו: הא', שהעליונים –
 העולמות והנבראים
 העליונים, מקבלים הארה
 יותר גדולה לאין קץ
 מהתחתונים; הם מקבלים
 הארה גדולה בהרבה מאשר
 ההארה שמקבלים העולמות
 והנבראים התחתונים;
 והשנית, – הבחינה השניה,
 בה מתבטא ההבדל שבין
 עליונים ותחתונים, הוא:
 שמקבלים – העליונים, בלי
 לבושים ומסכים רבים כל כך בבתחתונים; – ההארה שמקבלים
 העליונים, היא בלי כל כך הרבה לבושים ומסכים, כמו שהדבר
 בקבלת ההארה על ידי התחתונים: ועולם הזה הוא עולם השפל –
 ושפלותו מתבטאת בב' בחינות: – האמורות: כי ההארה שבו
 החיות האלקית המחיה את העולם הזה, מצמצמת מאד עד קצה

45 ואף דאורייתא וקב"ה בריהוה בלא חר, – התורה והקב"ה הם
 46 דבר אחד, שהוא הקב"ה, ורצונו – תורה, אחד – מדוע, איפוא,
 47 כשחסרה ה"כוונה" של "לשמה" בתורה שהוא לומד, אין בכוח תורה
 48 זו לעלות למעלה בעשר ספירות? – מסביר רבנו הזקן להלן: דיבורו
 49 של אדם המדבר דברי
 50 התורה, הוא דיבור גשמי,
 51 ולכן למרות שמדובר כאן
 52 בדברי קדושה, שהחיות
 53 האלקית שבהם אינה מכוסה
 54 באותם לבושים המכסים את
 55 החיות של שאר הדברים
 56 הגשמיים שבעולם הזה, אך
 57 כיוון שהחיות האלקית
 58 המחיה בדרך כלל את
 59 הדברים הגשמיים, היא חיות
 60 מצומצמת – הרי דבר זה קיים גם בדיבורים הגשמיים של תורה. ולכן
 61 אין דיבורים אלה יכולים לעלות בספירות העליונות שהן אלקות. ורק
 62 אם יש בהם הכוונה הרוחנית של אהבה ויראה – מעלות או אהבה
 63 והיראה את דברי התורה לספירות ומתבטא בהם הרצון העליון
 64 בגילוי – הרי קב"ה בריהוה – הקב"ה, איהו ממלא כל עולמן

ליקוטי אמרים

ואף דאורייתא וקב"ה כולא חד
 שהוא ורצונו אחד הרי קב"ה איהו ממלא כל עולמן
 בשוה ואעפ"כ אין העולמות שוים במעלתם והשינוי
 הוא מהמקבלים בב' בחי' הא' שהעליונים מקבלים
 הארה יותר גדולה לאין קץ מהתחתונים והשנית
 שמקבלים בלי לבושים ומסכים רבים כ"כ בבתחתונים
 ועו"הו הוא עולם השפל בב' בחי' כי ההארה שבו
 מצומצמת מאד עד קצה האחרון ולכן הוא חומרי וגשמי

2. "בזהר שם: סלקין לעילא ובקעין ריקעין. ונ"ל שגם כאן צ"ל כן (והוא השמטת המעתיק) ובפרט שבב' הציונים שלפ"ז בהגהה זו מדייק
 דסליק" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. קהלת א, ג. 4. פסחים נ, א.

36 יתברך מְסַתְתֵּר בְּלְבוּשִׁים וּמְסָכִים רַבִּים וְעֲצוּמִים, עַד
37 שְׁנֵת־לְבָשָׁה וְנִסְתַּתְּרָה בְּלְבוּשׁ נֹגַהּ; – הַתְּלַבְּשׁוּת וְהַסְתַּתְרוּת זֶה
38 בְּלְבוּשׁ קְלִיפַת נֹגַהּ הִיא, בְּנַפֶּשׁ הַחַיּוּנִית כְּשֶׁהִיא מְדַבֶּרֶת דְּבָרִים
39 בְּטָלִים, אוֹ בְּנַפֶּשׁ הַחַיּוּנִית שֶׁל שָׁאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים, בְּהֵם הַחַיּוֹת הָאֱלֵקִית
40 לְבוּשָׁה בְּלְבוּשִׁים וּמַסְכִּים

41 הַמְּסַתְּרִים; מֶה שְׂאֵין בֶּן
42 פְּאוּתִיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל
43 דְּבָרֵי תוֹרָה וְתַפְלָה,
44 דְּאֶדְרֶכָּה – לְהִפָּךְ, קְלִיפַת
45 נֹגַהּ מִתְּהַפְּכֶת לְטוֹב
46 וְנִכְלָלֶת בְּקְדוּשָׁה זֶה, בְּנֹכַח
47 לְעֵיל⁸ – הָרִי, שְׁבִדִּיבּוּרֵי
48 תוֹרָה וְתַפְלָה, לֹא זֶה בְּלָבָד
49 שֶׁלֹּא קִיּוּמִים בְּהֵם הַלְּבוּשִׁים
50 וְהַמְּסָכִים שֶׁל קְלִיפַת נֹגַהּ,
51 אֲלֵא לְהִפָּךְ, קְלִיפַת נֹגַהּ
52 עֲצָמָה נִהְפְּכֶת עַל יְדֵי
53 דִּיבּוּרִים אֵלֶּה לְקְדוּשָׁה –
54 וּבִאֲשֶׁר לְבַחֲנָה הַשְּׁנִיָּה,
55 שֶׁבִּגְלָל הַלְּבוּשִׁים וְהַמְּסָכִים
56 הָרַבִּים, הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא
57 עוֹלָם הַשֹּׁפֵל, הָרִי בֶּכֶר,
58 שׁוֹנִים לְגַמְרֵי דִּיבּוּרֵי תוֹרָה
59 וְהַתַּפִּילָה מֵאֲשֶׁר שָׁאֵר עֲנִי
60 הָעוֹלָם הַזֶּה; וְאֵילּוּ בְּנוּגַע לְבַחֲנָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁהָאֵרָה הָאֱלֵקִית
61 הַמְּחִיָּה אֶת עֲנִי הָעוֹלָם הַזֶּה, הִיא מִצְמוּצָמָה בִּיטָר – שׁוּיִם דִּיבּוּרֵי
62 הַתוֹרָה וְהַתַּפִּילָה לְשָׁאֵר עֲנִי הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִרִי גַם הֵם הֵינָם
63 דִּיבּוּרִים גִּשְׁמִיִּים – וּבִלְשׁוֹן ה'תְּנִיָּא': מִכָּל מְקוֹם הִתְאַוָּה שֶׁפָּהֵן –
64 בְּדִיבּוּרֵי תוֹרָה וְהַתַּפִּילָה, מִקְדָּשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ, הִיא בְּכַחֲנִית צִמְצוּם
65 עַד קֶצֶה הָאַחֲרוֹן, מֵאַחֵר שֶׁתְּקוּל וְהַדְּבּוּר הוּא נִשְׁמִי. – וְלִכֵּן,
66 לְמִרְוֹת שֶׁאֵלֶּה הֵם דִּיבּוּרֵי תוֹרָה, וְהִרִי "אוֹרִייתָא וְקוּבָה" כּוֹלָא חֹד"
67 (=הַתוֹרָה וְהַקְּבָה"ה הֵם דְּבַר אֶחָד), בְּכָל זֹאת, אִם חֲסֵרָה בְּהֵם
68 ה"כּוּנָה" הָרוּחָנִית שֶׁל אֶהְבָּה וִירָאָה, אֵין הֵם יְכוּלִים לַעֲלוֹת לְמַעְלָה
69 בְּסִפְרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁזֶן אֱלֻקוֹת, מֵאַחֵר שֶׁהָאֵרָה הָאֱלֵקִית שְׁבָהֵם –
70 מִצְמוּצָמָה בִּיטָר.

1 הָאַחֲרוֹן, וְלִכֵּן הוּא חֲמִרִי וְנִשְׁמִי, וְגַם זֹאת, – וְנוֹסֵף לִכְךָ הַבְּחִינָה
2 הַשְּׁנִיָּה, הִיא – הִתְאַוָּה הַמִּצְמוּצָמָה, לְבוּשָׁה בּוֹ בְּלְבוּשִׁים וּמְסָכִים
3 רַבִּים, עַד שְׁנֵת־לְבָשָׁה בְּקְלִיפַת נֹגַהּ לְהַחֲיוֹת כָּל דְּבָרִים הַמְּחִיּוּרִים
4 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, – וְכִפִּי שֶׁלְּמַדְנֵנוּ בְּפִרְקִים הַקּוּדִמִּים, שֶׁכָּל הַדְּבָרִים

5 הַטְּהוּרִים וְהַמְּוִתִּים
6 שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַבְּלִים חַיּוֹת
7 מ"קְלִיפַת נֹגַהּ", וְיְכוּלִים
8 לְחַיּוֹת מְנוּצָלִים גַּם לְטוֹב
9 וּלְקְדוּשָׁה וְגַם לְהִפָּךְ מִכָּךְ,
10 וּבְכָלֵל הוּא – בְּתוֹךְ כָּל
11 הַדְּבָרִים הַטְּהוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם
12 הַזֶּה, נִפְשׁ הַחַיּוּנִית
13 הַמְּדַבֶּרֶת שֶׁפְּאֵדָם; וְלִכֵּן,
14 בְּשִׁמְדִּבְרָת – הַנַּפֶּשׁ
15 הַחַיּוּנִית, דְּבָרֵי תוֹרָה
16 וְתַפְלָה בְּלֹא בְּנוֹתָה, אֵף
17 שֶׁזֶן אוֹתִיּוֹת קְדוּשׁוֹת, וְאֵין
18 קְלִיפַת נֹגַהּ שֶׁבְּנַפְשָׁה
19 הַחַיּוּנִית מִסָּךְ מְבָרִיל בְּלָל
20 לְהַסְתִּיר וְלִכְפּוֹת עַל
21 קְדָשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ הַמְּלֻכָּשֶׁת
22 בָּהֶן, כְּמוֹ שֶׁהִיא מְסַתְּרָת
23 וּמְכַסֶּה עַל קְדָשָׁתוֹ יִתְבָּרַךְ
24 שֶׁבְּנַפְשָׁה הַחַיּוּנִית
25 בְּשִׁמְדִּבְרָת דְּבָרִים בְּטָלִים, – כְּשֶׁמְדַבְּרִים דְּבָרִים בְּטָלִים, מְכַסֶּה
26 קְלִיפַת נֹגַהּ וּמְסַתְּרָה עַל קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְּבָה"ה, וְשֶׁבְּנַפְשָׁה הַחַיּוּנִית
27 שֶׁבְּשָׁאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים הַמְּחִיּוּרִים, – שֶׁגַם בְּהֵם מְכַסֶּה קְלִיפַת נֹגַהּ
28 בְּמִידָה רַבָּה בִּיטָר עַל קְדוּשָׁת הַקְּבָה"ה שְׁבָהֵם; וְאֵף דְּלִית אֶתְרֵי פְּנּוּי
29 מְנִיָּה⁵, – לְמִרְוֹת שֶׁאֵין מְקוֹם פְּנּוּי מִהַקְּבָה"ה, הָרִי שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ נִמְצָא
30 בְּנַפֶּשׁ הַחַיּוּנִית גַּם בְּשַׁעָה שֶׁהִיא מְדַבֶּרֶת דְּבָרִים בְּטָלִים, אוֹ בְּנַפֶּשׁ
31 הַחַיּוּנִית שֶׁל שָׁאֵר בְּעֵלֵי חַיִּים. כִּיצַד, אִיפּוּא, שִׁיךְ לּוֹמֵר, שֶׁקְלִיפַת
32 נֹגַהּ תְּכַסֶּה שֶׁם בְּכָלֵל עַל קְדוּשָׁתוֹ שֶׁל הַקְּבָה"ה? אוֹמֵר עַל כֵּךְ רַבְּנוּ
33 הַזֶּקֶן: מִכָּל מְקוֹם אֵיהִי סְתִימוֹ דְּכָל סְתִימִין⁶, – הַקְּבָה"ה הוּא
34 ה"מְסַתְּרָת" מִכָּל הַמְּסַתְּרִים, וְנִקְרָא "אֵל מְסַתְּרִין"⁷, – שֶׁהוּא
35 מְסַתֵּיר עֲצָמוֹ מִזְּהַבְּרָאִים, וְגַם הִתְאַוָּה וְהַתְּפִילָה הַחַיּוֹת מִמֶּנּוּ

ליקוטי אמרים

וגם זאת היא בלבושים ומסכים רבים עד שנתלבשה בקליפת נוגה להחיות כל דברים המהורים שבעו"הו ובכללם הוא נפש החיונית המדברת שבאדם ולכן כשמדברת דברי תורה ותפלה בלא כוונה אף שהן אותיות קדושות ואין קליפת נוגה שבנפש החיונית מסך מבדיל כלל להסתיר ולכסות על קדושתו ית' המלוכשת בהן כמו שהיא מסתרת ומכסה על קדושתו ית' שבנפש החיונית כשמדברת דברים בטלי' ושכנפש החיונית שבשאר בעלי חיים המהורים דאף דלית אתר פנוי מיני' מ"מ איהו סתימו דכל סתימין ונק' אל מסתתר וגם ההארה והתפשטות החיות ממנו ית' מסתתרת בלבושים ומסכים רבים ועצומים עד שנתלבשה ונסתתרה בלבוש נוגה משא"כ באותיות הקדושות של דברי תורה ותפלה דאדרבה קליפת נוגה מתהפכת לטוב ונכללת בקדושה זו כנ"ל מ"מ ההארה שבהן מקדושתו ית' היא בבחי' צמצום עד קצה האחרון מאחור שהקול והדבור הוא גשמי

יום שבת קודש ט"ו ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' נה, אבל בתפלה בכוונה... עד עמ' נו, בפרע"ח):

ליקוטי אמרים

אבל בתפלה בכוונה ותורה בכוונה לשמה הרי הכוונה מתלבשת באותיות הדבור הואיל והיא מקור ושרש להן שמחמתה ובסיבתה הוא מדבר אותיות אלו לכן היא מעלה אותן עד מקומה ב"ם דיצירה או דבריאה לפי מה שהיא

71 אֵכֶל בְּתַפְלָה בְּכּוּנָה
72 וְתוֹרָה בְּכּוּנָה לְשִׁמָּה –
73 שֶׁהוּא מִתְפַּלֵּל וְלוֹמֵד תוֹרָה
74 מִתּוֹךְ כּוּנָה "לְשִׁמָּה", הָרִי
75 תְּכִינָה מִתְּלַבְּשָׁת פְּאוּתִיּוֹת
76 הַדְּבּוּר, הוּאֵיל וְהִיא מְקוֹר
77 וְשָׁרֵשׁ לָהֶן, – לְאוֹתִיּוֹת
78 הַתוֹרָה וְהַתַּפִּילָה שֶׁהוּא

79 אוֹמֵר, שֶׁמִּתְקַתָּה וּבְסִבְתָּה
80 הוּא מְדַבֵּר אוֹתִיּוֹת אֵלּוּ,
81 לִכֵּן הִיא – הַכּוּנָה הָרוּחָנִית
82 שֶׁל אֶהְבָּה וִירָאָה, מְעַלָּה
83 אוֹתָן – אֶת דִּיבּוּרֵי תוֹרָה
84 וְהַתַּפִּילָה, עַד מְקוֹמָה ב'י
85 סְפִירוֹת דִּיּוּצִירָה או –
86 בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבִרְיָאָה,

1 לְפִי מַה שֶׁהָיָה חֲכֻמָּה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ שְׂכָלִים – יֵרָאֶה וְאֵהְבָה
2 שְׂכָלִיּוֹת, שֶׁאֵז הָעֲלִיָּה הִיא בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת "עוֹלָם הַבְּרִיאָה", אִו
3 מְבַעֲיִים כּו', – אִו יֵרָאֶה וְאֵהְבָה טְבַעֲיּוֹת, שֶׁאֵז הָעֲלִיָּה הִיא בְּעֶשֶׂר
4 סְפִירוֹת "עוֹלָם הַיְצִירָה", בְּנֻכָּר לְעֵל. – הִרִי שֶׁחֲכֻמָּה הָרוּחָנִית

5 מַעֲלָה אֶת אוֹתִיּוֹת הַדִּיבּוּר,
6 שֶׁמִּצֵּד עֲצֻמָּן הֵן אוֹתִיּוֹת

7 גִּשְׁמִיּוֹת, בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
8 "עוֹלָם הַיְצִירָה", אִו "עוֹלָם
9 הַבְּרִיאָה"; וְשֵׁם – בְּעֶשֶׂר
10 הַסְפִירוֹת, מֵאִיר וּמִתְנַלָּה
11 אִו־אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
12 שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ
13 הוּא, מְלַבֵּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת
14 הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵךְ וּבְכֻנְתָּךְ,
15 – שְׁכֵן, גַּם בְּכוּנָה קִיִּים
16 הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִקְבִּי
17 רֹצֵה שִׁיחֻדִּי יִדְבֵּק עֲצֻמוֹ
18 אֲתוֹ עַל יְדֵי אֵהְבָה וִירָאָה,
19 אִו – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
20 הַמְּלֻבָּשׁ, בְּתַפְלָה
21 וּבְכֻנְתָּהּ, אִו בְּמִצְוָה –
22 שֶׁהוּא מְקִיִּים, וּבְכֻנְתָּהּ, –
23 מֵאִיר הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּהֶאֱרָה
24 גְּדוּלָּה לְאִין קֵץ, – וּמִתְנַלָּה
25 שֵׁם, מַה שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהֵאִיר
26 וּלְהַתְנַלָּלוֹת בְּלָל בְּעוֹד
27 הָאוֹתִיּוֹת – שֶׁל תּוֹרָה
28 וּתְפִילָּה, וְהַמִּצְוָה בְּעוֹלָם
29 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, – הָאֶרֶץ
30 וְהַתְּגָלוֹת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
31 בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָּה

מַעֲלָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת שֵׁשׁ הוּא
בְּמֵאֲצִילֵן א"ס ב"ה וְשֵׁם הוּא
ב"ה וְהָאֶרֶץ לְבָד הִיא מֵאִירָה בְּכִי"ע
וְאֵף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה
הִרִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלֻבָּשׁ בְּמִצְוָה
וְהַתּוֹרָה שְׁעוֹסֵק בָּהּ הוּא אֱלֹהוֹת
וּרְצוֹנוֹ אֶחָד וּבְרִצּוֹנוֹ ית' הָאֲצִיל

32 אִו בְּמִצְוָה, כִּשְׁהוּן עֵדִין בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, אֵינָה דוּמָה כֻּלָּל לְהֵאֱרָה
33 וּלְהַתְּגָלוֹת הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, בְּשַׁעַה שֶׁהֵן עוֹלוֹת לְמַעֲלָה בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת
34 עוֹלָמוֹת הַיְצִירָה וְהַבְּרִיאָה – לֹא מִיָּנָה וְלֹא מְקַצֵּתָהּ, – לֹא
35 מִמְּנָה וְאֵף לֹא מְקַצֵּת מִמְּנָה – מִהֵאֱרָה כִּפִּי שֶׁהִיא מֵאִירָה בְּעֶשֶׂר
36 הַסְפִירוֹת (כְּשִׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָּה וְהַמִּצְוָה עוֹלוֹת לְמַעֲלָה) –
37 לֹא תוֹכֵל לְהַתְּגָלוֹת כְּשִׁאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִילָּה הֵן עֵדִין בְּעוֹלָם
38 הַזֶּה הַגִּשְׁמִי – וְדַבֵּר זֶה הוּא כִּךְ, עַד עַתָּה קֵץ תִּקְוִי, – שֶׁל לַעֲתִיד
39 לְבוֹא, שִׁתְּעַלָּה – אִז, הָעוֹלָם מְשֻׁמְמִיתוֹ, "וְנִגְלָה בְּכּוֹד ה' וְגו'",
40 – וְכִפִּי שֶׁמִּסִּיִּים הַפְּסוּק "וִירָאוּ כָל בָּשָׂר יִחִידִי", שְׂכוֹלִם יִרְאוּ כְּבוֹד ה',
41 בְּנֻכָּר לְעֵל¹⁰ בְּאִירִיבוֹת. – לַעֲתִיד לְבוֹא, יֵאִיר הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
42 בְּהַתְּגָלוֹת, בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּרַם, עַד אִז,
43 הִרִי הָאֶרֶץ הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמֵּאִירָה בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן לְמַטָּה
44 בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינָה דוּמָה כֻּלָּל וְאֵינָה בְּעֶרֶךְ לְהֵאֱרָה וְהַתְּגָלוֹת הָרִצּוֹן
45 הָעֲלִיּוֹן בְּשַׁעַה שֶׁהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת עוֹלוֹת לְמַעֲלָה. הִנֵּההּ בְּהִגָּה

ליקוטי אמרים

הַכוּנָה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוֹ שְׂכָלִים אוֹ טְבַעֲיִים כּו' כִּנ"ל
וְשֵׁם מֵאִיר וּמִתְנַלָּה אוֹר א"ס ב"ה שֶׁהוּא רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
ב"ה הַמְּלֻבָּשׁ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה שְׁלוֹמֵךְ וּבְכוּנָתָךְ אוֹ
כְּתַפְלָה וּבְכוּנָתָה אוֹ בְּמִצְוָה וּבְכוּנָתָה כְּהֵאֱרָה גְּדוּלָּה
לְאִין קֵץ מַה שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְהֵאִיר וּלְהַתְּגָלוֹת כֻּלָּל
בְּעוֹד הָאוֹתִיּוֹת וְהַמִּצְוָה בְּעו"ה הַגִּשְׁמִי לֹא מִיָּנָה
וְלֹא מְקַצֵּתָה עַד עַתָּה קֵץ הַיָּמִין שִׁתְּעַלָּה הָעוֹלָם

הנהגה

(וְשֵׁם מֵאִיר וּמִתְנַלָּה ג"כ הַיְחֻד
הָעֲלִיּוֹן הַנֶּעֱשֶׂה כֻּלָּל מִצְוָה וְתו"ת
שֶׁהוּא יְחִיד מְדוּתִיּוֹ ית' שְׂנַכְלָלוֹת
זוֹ כּוֹז וּנְמַתְקוֹת הַגְּבוּרוֹת בְּחִסְדִּים
ע"י עַת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן א"ס ב"ה
הַמֵּאִיר וּמִתְנַלָּה בְּכַח' גִּלּוּי רַב
וְעִצּוֹם בְּאַתְעֻדוֹתָא דְלִתְתָּא הִיא
עִשִׂית הַמִּצְוָה אוֹ עֶסֶק הַתּוֹרָה
שֶׁהֵן מְלֻבָּשׁ רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן א"ס
ב"ה אִךְ עֵיקַר הַיְחֻד הוּא לְמַעֲלָה
מִהוּת וְעִצּוֹת מְדוּתִיּוֹ ית' מִיְחֻדוֹ
מִהוּת וְעִצּוֹת רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן א"ס
ב"ה וְהָאֶרֶץ לְבָד הִיא מֵאִירָה בְּכִי"ע
וְאֵף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה
הִרִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלֻבָּשׁ בְּמִצְוָה
זוֹ הוּא הוּא עֲצֻמוֹ הַדְּבָר הַלְכָה
וְאוֹר א"ס הַמֵּאֲצִיל ב"ה שֶׁהוּא
מְדוּתִיּוֹ הַמִּיְחֻדוֹת כּו' ית' וְע"י

לְהַתְּכַלְלֹת בְּמִדּוֹת וּלְהַמְתִּיק הַגְּבוּרוֹת. אִךְ עֵיקַר הַיְחֻד –
הַמִּתְהוּוֹה עַל יְדֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, הוּא לְמַעֲלָה מְעַלָּה בְּעוֹלָם
הָאֲצִילוֹת, שֶׁשֵּׁם הוּא מִהוּת וְעִצּוֹת מְדוּתִיּוֹ יתְבַרְךָ, מִיְחֻדוֹת
בְּמֵאֲצִילֵן אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְשֵׁם הוּא מִהוּת וְעִצּוֹת רִצּוֹן
הָעֲלִיּוֹן אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, וְהָאֶרֶץ לְבָד הִיא מֵאִירָה בְּבְרִיאָה
יְצִירָה עֲשִׂיָּה, בְּכָל עוֹלָם מִהוּת לְפִי מַעֲלָתוֹ. וְאֵף שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם
הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה וּמִצְוָה זוֹ אֵינָה מֵאֲצִילוֹת, – כִּיכֵד, אִיפּוּא, בְּכּוֹחוֹ
שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם לְהֵבִיא אֶת הַיְחֻד ב"עוֹלָם הָאֲצִילוֹת"? – מְכַל
מְקוֹם תְּרִי רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלַבֵּשׁ בְּמִצְוָה זוֹ, – וּלְמַעֲלָה מְכַר,
הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמְּלֻבָּשׁ בְּתוֹרָה, וְהוּא הוּא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, עֲצֻמוֹ
הַדְּבָר הַלְכָה וְהַתּוֹרָה שְׁעוֹסֵק בָּהּ, הוּא – הָרִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן, הוּא
אֱלֹהוֹת וְאוֹר־אִי־סוֹף הַמֵּאֲצִיל בְּרוּךְ־הוּא, – שֶׁהֵאֱצִיל אֶת עֶשֶׂר
סְפִירוֹת "עוֹלָם הַמֵּאֲצִיל", שֶׁהוּא – אוֹר אִין סוֹף, וְרִצּוֹנוֹ אֶחָד,
וּבְרִצּוֹנוֹ יתְבַרְךָ הַמֵּאֲצִיל מְדוּתִיּוֹ מִיְחֻדוֹת כּו' יתְבַרְךָ, – הִרִי

שֶׁנֶקְרָא מִט"ט, — כפי הידוע, רומזת בחינת מט"ט, ל"עולם היצירה" 46
הנקרא "מט"ט", ובכ"ז — ב"עולם היצירה", הן גופי הַלְבוֹת שְׁבַמְשֻׁנָה, 47
וְרִישָׁא דְלִיָּה הֵן הַמְחִין וּבְחִינֹת חֻכְמָה בִּינָה דַּעַת, — כענין הראש 48
בכמה מקומות, שהוא בחינת המוחין חכמה-בינה-דעת. ולגבי ענין 49

ליקוטי אמרים

האדם כו' ובתיקונים פי' 1
שהעוסקים בתורה ומצות 2
בדחילו ורחימו נקראים 3
בנים ואם לאו נק' אפרוחים 4
לא יכלין לפרחא* 5
כי כמו שכנפי העוף 6
אינם עיקר העוף 7
ואין חיותו תלוי בהם 8
כלל כדתנן ניטלו אנפיה 9
כשרה והעיקר הוא ראשו 10
וכל גופו והכנפיו אינם 11
רק משמשים לראשו וגופו 12
לפרחא בהון וכך ד"מ 13
התורה ומצות הן עיקר 14
היחוד העליון ע"י גילוי 15
רצון העליון המתגלה על 16
ידיהן והדחילו ורחימו הם 17
מעלים אותן למקום 18
שיתגלה בו הרצון אור אין 19

מתגלה הרצון העליון 5
ומתהווה על ידי כך יחוד 6
העליון — יובן היטב, הא 7
דְּחִילו וְרַחֲמֵי נִקְרָאִים 8
גִּדְפִין דְּרַךְ מְשָׁל, — מה 9
שיראה ואהבה נקראות 10
"כנפיים" למשל, בְּדִקְתִּיב: — 11
כמו שכתובנו: "וּבְשִׁתִּים 12
יְעֻפֶּה" — הכוונה לשני 13
הענינים של אהבה ויראה, 14
[וְכִמּוֹ שֶׁכַּתְּבַת הָרַב חַיִּים 15
וַיִּטָּאֵל וְלֹא בָשַׁעַר הַיְּהוּדִים 16
פָּרַק יָא, שֶׁהַכְּנָפִים בָּעוֹף 17
הֵן — כמו, זְרוּעוֹת הָאָדָם 18
כו'; — כשם ששתי המדות 19
אהבה ויראה מכונות 20
"זרועות האדם", למשל: 21
"חסד דרועא ימינא, גבורה 22
דרועא שמאלא" (=חסד — 23
זרוע ימנית, גבורה — זרוע 24
שמאלית) — כך ה"כנפיים" 25
בעוף, מכונות לאהבה 26
ויראה; וּבְתִקּוּנֵי פֶרֶשׁ, — 27

בספר "תיקוני זוהר" פירשו: שֶׁהָעוֹסְקִים בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת בְּדִחִילו 28
וְרַחֲמֵי — ביראה ואהבה, נִקְרָאִים "בְּנִים", וְאִם לֹא — אם חסרות 29
האהבה והיראה בתורה ובמצוות, נִקְרָאִים "אֶפְרוּחִים", דְּלֹא יָכִילִין 30
לְפָרְחָא. — שאין באפשרותם לפרוח, מפני שחסרות להם הכנפיים, 31
ובעניננו: חסרות האהבה והיראה. מדוע, אכן, נקראות אהבה ויראה, 32
בשם "כנפיים"? הנהגה — מה שרבו הזקן ואומר כאן, שאהבה ויראה 33
נקראות "כנפיים" (גדפין), מפני שכשם שהכנפיים אינן עיקר העוף, הן 34
משמשות רק לצורך זה, שעל ידן יוכל העוף לעוף ולפרוח — כך גם 35
אהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות, כפי שרבו הזקן הביא 36
מ"תיקוני זוהר" — על כך מביא רבנו הזקן בהגדה זו מ"תיקוני זוהר" 37
תיקון מ"ה — שם מוסברים הדברים יותר בפרוטרוט: (וּבְתִקּוּן מ"ח, — 38
כתוב: דְּעוֹפָא הוּא מִט"ט, — "עוף" הוא בחינת מט"ט, וכשם שהעוף 39
מורכב מראש, גוף וכנפיים — כך הדבר גם בבחינת מט"ט: רִישָׁא דְלִיָּה 40
— י', — הראש של בחינת מט"ט, הוא ה"ר"ד" משם הוי' — בחינת חכמה, 41
עליה רומזת האות יר"ד, וְגוֹפָא — וְא"ו, הגוף של בחינת מט"ט, הוא 42
ה"ו"א"י" משם הוי' — בחינת המדות שהן במספר ששה, ולכן הן 43
מרומזות באות ו', וְתִרְיִן גִּדְפִין — ה' ה' כו', — שתי הכנפיים הן שתי 44
ה"ה"א"י" משם הוי', שהן בחינת בינה ומלכות, וְהִינּוּ עוֹלָם הַיְצִירָה 45

המשנה שמקומה ב"עולם 50
היצירה", הרי זה: שֶׁהֵן 51
פְּנִימִיּוֹת הַהֲלָבוֹת וְסוּרֵן 52
וְטַעְמֵיהֶן, שכן במשנה הרי 53
ישנם גם ענינים אלה, וְתִרְיִן 54
גִּדְפִין דְּחִילו וְרַחֲמֵי — ושתי 55
הכנפיים (שענינם לעופף 56
בהם בכמה מקומות — 57
הערות כ"ק אדמו"ר 58
שליט"א) המכוונות ליראה 59
ואהבה — הֵן ה' עֶלְאָה, — 60
שידוע בכמה מקומות — 61
שְׁחִיָּא רַחֲמֵי, — שהן: ה' 62
עילאה (ה"ה"א" הראשונה 63
שבשם הוי') שכפי הידוע 64
בכמה מקומות, היא מרמזת 65
ל"אהבה", וְה' תַּתְאָה — 66
שידוע בכמה מקומות — הִיא 67
יִרְאָה תַּתְאָה, — וה"ה"א" 68
השניה שבשם הוי', מרמזת, 69
כפי הידוע בכמה מקומות, 70
ל"יראה תתאה" (המדריגה 71
התחתונה שביראה), שהיא — 72
על מַלְכוּת שְׁמַיָּם וּפְחַד ה', כַּפְחַד תַּתְאָה דְּרַךְ מְשָׁל, שְׁחִיָּא — יראה 73
זו, היא יִרְאָה חִיצוֹנִית וְנִגְלִית; מַה שְׁאִין בֵּן יִרְאָה עֶלְאָה, — 74
המדריגה העליונה שביראה, שהיא יִרְאָה פְּשֻׁתָּה, — הוא ירא מחמת 75
בושתו מגדלות ה', הִיא מ' הַנִּסְתָּרוֹת — השייכות לה' אֶלְהִינוּ, וְהִיא 76
— "יראה עילאה" זו, בְּחֻכְמָה עֶלְאָה — שעליה מרמזת יו"ד שֶׁל שֵׁם 77
הַיְי"ה בְּרוּךְ־הוּא, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּרַעְיָא מְהִימְנָא: (מכל האמור אנו 78
למודים, שאהבה ויראה נקראות "כנפיים" (גדפין); ובהתאם למה 79
שלמדנו שאהבה ויראה מעלות את התורה והמצוות — יובנו הדברים 80
היטב: כִּי כְּמוֹ שֶׁכְּנָפֵי הָעוֹף אֵינָם עֶקֶר הָעוֹף, וְאִין חַיּוּתוֹ — של 81
העוף, תְּלוּי בָהֶם כָּלָל, — בכנפיים שהרי העוף יכול לחיות גם בלי 82
הכנפיים, בְּדִקְתִּנּוּ: — כפי שלמדנו¹³: "נִטְּלוּ אֲנַפְיָה — בְּשִׁרְחָה", — גם 83
כשניטלו כנפיו — העוף כשר, וְהָעֶקֶר — של העוף, הוּא רִאשׁוֹ וְכָל 84
גּוּפוֹ, וְהַכְּנָפִים אֵינָם רַק מְשֻׁמְשִׁים לְרִאשׁוֹ וְגּוּפוֹ לְפָרְחָא בְּהוּן; 85
— הכנפיים משמשות לעוף כלי שרת שראשו וגופו יוכלו לעוף; וְכֵךְ 86
דְּרַךְ מְשָׁל, הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הֵן עֶקֶר הַיְחוּד הָעֲלִיּוֹן, עַל יְדֵי גִלּוּי 87
רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן הַמִּתְגַּלֵּה עַל יְדֵיהֶן, — על ידי התורה והמצוות, 88
וְהַדְחִילו וְרַחֲמֵי — והיראה והאהבה, הֵם מַעֲלִים אוֹתָן — את 89
התורה והמצוות, לְמָקוֹם שִׁתְּגַלֵּה בּוֹ הָרְצוֹן אֱוִי-סוּף בְּרוּךְ־ 90

11. ישעי' ו, ב. 12. "אולי צ"ל: וא"ו נשא מתורן כו"כ בהג"ה זו. וק"ל]. — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 13. "במשנה: 'נשתברו' (חולין פ"ג מ"ד). אלא שמזה נלמד דגם ניטלו כשרה (ראה ט"ז ר"ס נג) —" הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 הוא וְהַיְחוד, שֶׁהוּא – המקום הוא, עולמות יצירה ובריאה. – ולכן
2 נקראות אהבה ויראה "גדפין" (כנפיים). מפני שהן מעלות את התורה
3 והמצוות, כשם שהכנפיים מרימות את העוף למעלה. הנהגה על מה
4 שרבונו הזקן אמר, שהמקום בו מתגלה הרצון אור אין סוף ברוך הוא
5 והיחוד, הוא בעולמות
6 ה"יצירה" וה"בריאה" –
7 ומבדיר בהגדה * (או אפילו
8 בעשיה ב' פְּסִירָה 2
9 דְּקִרְיָה, – שב"עולם
10 העשיה, מְקוֹם מְצוֹת
11 מְעֻשִׂיּוֹת, – גם שם, יכולה
12 להיות עליית המצוות
13 והתגלות היחוד העליון,
14 זאת בשעה שמקיימים את
15 המצוות מתוך קבלת עול,
16 שקבלת עול מלכות שמים,
17 יש לה שייכות ל"עולם
18 העשיה", וכן מְקַרָא. –

19 המצוה שב"מקרא" היא לבטא את הפסוקים בדיבור, הרי שיש לכך
20 שייכות ל"עולם העשיה", שכן, דיבור הוא ענין של "מעשה וזטא",
21 אֲבָל בְּמִשְׁנָה מְתַנַּלָה הַיְחוד וְאוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּיִצְרָה,
22 כי, משנה היא הרי פסק ההלכות: כשר או פסול או חייב וכדומה,
23 דבר זה בא ממדות חסד או גבורה, ולכן יש לכך שייכות ל"עולם
24 היצירה", וּבְתַלְמוּד בְּבְרִיאָה. – בתלמוד מתגלה יחוד אור אין
25 סוף ברוך הוא. ב"עולם הבריאה"¹⁴, דְּתִיּוּנִי, – משמעות הדבר אינו
26 שה"יחוד" מתהווה רק ב"עולם העשיה" או ב"עולם היצירה", ולא
27 בעולמות שלמעלה מהם, שהרי, "מקרא" קדוש יותר מאשר "משנה"
28 (כפי שאנו רואים שמורה להניח חומש על גבי משניות, ולא להיפך).
29 כך גם קדושה יותר "משנה" מאשר "תלמוד", מדוע, איפוא, סדר

ליקוטי אמרים

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב'ם דקדושה
מקום מצות מעשיות וכן מקרא
אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
אין סוף ברוך הוא ביצירה
ובתלמוד בבבאי' דהיינו שבלימוד
מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
ב"ה מאצילו' עד העשיה ובמשנה
עד היצירה לבדה ובתלמוד עד
הבריאה לבדה כי כולן באצילות
אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

ההתגלות הוא להיפך – "מקרא" בעולם התחתון ביותר – "עשיה",
"משנה" בעולם עליון יותר – "יצירה", וכך הלאה? – אלא משמעות
הדבר היא: שְׁבִלְמוּד מְקַרָא מְתַפְשֵׁט – ומתגלה, תִּיחוד וְאוֹר־
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְאֻצִּילוֹת עַד הָעֻשִׂיָּה, וּבְמִשְׁנָה עַד הַיִּצְרָה
לְבִרָה, – ולא גם ל"עולם
העשיה", כפי שהדבר
ב"מקרא", וּבְתַלְמוּד עַד
הַבְּרִיאָה לְבִרָה, – ולא גם
ל"עולם היצירה", כפי
שהדבר ב"משנה", ב' כָּלָן –
גם מקרא, גם משנה וגם
תלמוד, הן בְּאֻצִּילוֹת. –
והיחוד מתהווה ב"עולם
האצילות", ההבדל מתבטא
רק בכך, עד היכן מתפשטים
על ידי הלימוד, היחוד
וההתגלות של אור אין סוף.
אֲבָל קְבִלָה אֵינָה
מְתַפְשֶׁטת כָּלֵל מְאֻצִּילוֹת לְבְרִיאָה וְיִצְרָה עֻשִׂיָּה, – בלימוד תורת
הקבלה, מתהווה ה"יחוד" כולו וההתגלות, ב"עולם האצילות"
דוקא, ואין זה מתפשט כלל בעולמות שלמטה מ"עולם האצילות".
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפָרִי עֵץ חַיִּים): – למדנו, שאהבה ויראה נקראות
"גדפין" (כנפיים), מפני שהכנפיים בעוף אינן נחשבות לעיקרו של
העוף, תפקידן מתבטא רק בכך שעל ידן פורח העוף למעלה – כך
גם ביחס של אהבה ויראה לגבי תורה ומצוות: העיקר הוא (קיומן
של) תורה ומצוות, ענינן של אהבה ויראה הוא רק שעל ידן עולות
למעלה התורה והמצוות. רבנו הזקן מעיר להלן, שגם אהבה ויראה
הן הרי מתרי"ג המצוות, מדוע, איפוא, הן נקראות "גדפין" (כנפיים)
בלבד? –

יום ראשון ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 110, והנהגה אף דרחילו... עד עמ' נו, באריכות:

ליקוטי אמרים

הנהגה

(או אפילו בעשיה ב'ם דקדושה
מקום מצות מעשיות וכן מקרא
אבל במשנה מתגלה היחוד ואור
אין סוף ברוך הוא ביצירה
ובתלמוד בבבאי' דהיינו שבלימוד
מקרא מתפשט היחוד ואור א"ם
ב"ה מאצילו' עד העשיה ובמשנה
עד היצירה לבדה ובתלמוד עד
הבריאה לבדה כי כולן באצילות
אבל קבלה אינה מתפשטת כלל
מאצילות לבי"ע כמ"ש בפרע"ח):

והמצוות, היא (וכן היראה) נקראת "גדפין" (כנפיים) – כמו הכנפיים
שתפקידן לשמש את גוף
העוף. וְאִהְיָה בְּלִי עֲבוּדָה,
– אהבה שאיננה מביאה
ל"תכלית", לקיום התורה
והמצוות, אלא היא
"תכלית" לעצמה – הִיא
"אִהְיָה בְּתַעֲנוּגִים", –
מדריגה עליונה ביותר
באהבה, להתענג מאלקות,
לְהִתְעַנֵּג עַל ה' מְעִין עוֹלָם
הַבָּא – ענינו של עולם
הבא, הוא הרי "נהנין מזיו

59 וְהַנֶּה, אֵף דְּרַחֲלוֹ וְרַחֲמוֹ – יראה ואהבה, הֵם גַּם בֵּין מְתַבְּרִיג
60 מְצוֹת, אֵף עַל פִּי בֵן
61 נְקִרְיָאין – התורה והמצוות,
62 "גְּדִפִין", – כנפיים, לְהִיּוֹת
63 בִּי תַכְלִית הָאִהְיָה הִיא
64 הָעֲבוּדָה מְאִהְבָה. – הרי,
65 אף שגם אהבת ה' היא
66 מצוה, אבל התכלית במצוה
67 זו, היא לא האהבה
68 כשלעצמה, כי אם
69 שהאהבה תביא לעבודת ה'.
70 ומכיוון שהאהבה משמשת
71 כאמצעי לעבודת התורה

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה בכ"ז, דמקרא מקודש יותר ממשנה (שלכן הדין דמניחין מקרא - חומש - על המשנה, אבל לא להיפך) וכן משנה מתלמוד, והתגלותם, כנ"ל, בהיפך: מקרא בעולם הכי תחתון - עשי', משנה כו'. - אבל הפי' בזה: דהיינו שבלימוד...

מתכוון שהוא צמא ללימוד התורה, שהרי אם כך, ירוה בעצמו את
צמאנו בלימוד תורה – מדוע, איפוא, קובל עליו הנביא וקורא לו
ללמוד תורה? אלא, ה"צמא" כאן מתכוון, שהוא צמא ומקוננת בו
אהבה חזקה לאלקות. ועל כך אומר לו הנביא ומצביע שעליו לרוות

את צמאנו לאלקות –

בלימוד התורה, ובלשון

ה"תניא": **"כִּי לִפִּי פְּשׁוּטוֹ –**

שֶׁל הַפֶּסֶק הַזֶּה כֵּל צִמְאֹן,

שֶׁהַצִּמְאֹן הוּא לְלִמּוּד

הַתּוֹרָה, אֵינוֹ מוֹכֵן, דְּמִי

שֶׁהוּא צִמְאֹן וּמִתְאַוֶּה

לְלִמּוּד, פְּשִׁיטָא שְׂוִלְמָד

מְעַצְמוֹ, וְלָמָּה לוֹ – אִיפּוֹא,

לְנִבְיָא לְצַעֲקַ עָלָיו "הוּ?"

– אלא, משמעות המלה

"צמא" כאן, היא, שהוא צמא לאלקות, ולו היתה באהבה כזו

(להקב"ה) בשלעצמה, משום "תכלית" – היה יכול להסתפק בעבודת

התפילה המביאה את האהבה והצמאון לאלקות; אך, כיוון

שה"תכלית" היא ה"עבודה" הבאה מן האהבה – לכן "צועק" הנביא,

ומכריז, שכל יסתפק באהבה עצמה, אלא – ילמד תורה, ובכך ירוה

את צמאנו לאלקות ויגיע ל"תכלית" האהבה, ו**כִּמּוֹ שְׂוִלְמָדִי**

בְּמָקוֹם אַחֵר בְּאִרְיָכוֹת:

ליקוטי אמרים

לקבל שכר ומי שלא הגיע למדה זו לטעום מעין
עוה"ב אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו
כל היום ואינו מרוה צמאנו במי התורה שלפניו הרי זה
כמי שעומד בנהר וצועק מים מים לשתות כמו שקובל
עליו הנביא הוי כל צמא לכו למים. כי לפי פשוטו
אינו מוכן דמי שהוא צמא ומתאוה ללמוד פשיטא
שילמוד מעצמו ולמה לו לנביא לצעוק עליו הוי וכמ"ש
במ"א באריכות:

השכינה – תענוג מאלקות, ואהבה זו היא מעין התענוג שבעולם
הבא, ו**קִבְּלָתָּ שְׂכָרְךָ**, – באהבה זו יש גם משום קבלת שכר (ולא ענין
של עבודה), כלומר: יש לאותו אדם, כאן למטה בעולם הזה, מעין,
משהו, מהשכר שנותנים בעולם הבא עבור עבודה; ו**"הַיּוֹם**

לַעֲשׂוֹתָם", כְּתִיב, ו"לְמַחֲרָ

לְקַבֵּל שְׂכָרָם"¹⁵. – והרי

כתוב "היום" לעשותם,

"היום" – בעולם הזה הוא

הזמן ל"מעשה", ל"עבודה",

ו"למחר" – בעולם הבא,

ב"גן עדן", הוא הזמן של

קבלת שכר. לפיכך, הרי

"היום", כאן בעולם הזה,

ובזמן של "עבודה" – נוגעת

האהבה המביאה ל"עבודה"

ולקיום תורה ומצוות. ומי ש**לֹא הִגִּיעַ לְמַדָּה זוֹ, לְטַעֵם מַעֲיָן עוֹלָם**

הַבָּא, – אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא, **אֵלָּא עֲדֵינִי נִפְשׁוֹ**

שׁוֹקֵקָה וְצִמְאָה לָהּ וְכִלְתָּהּ אֵלָיו כָּל הַיּוֹם, וְאֵינוֹ מְרוּה צִמְאֹנוֹ

– לאלקות, בְּמִי הַתּוֹרָה שֶׁלִּפְנֵי – הַרִי זֶה בְּמִי שְׂוִלְמָד בְּנִחָר

וְצוּעֵק: "מִים! מִים!" לְשִׁתּוֹת, כְּמוֹ שְׂקוּבֵל עָלָיו הַנְּבִיא¹⁶: "הוּי

כָּל צִמְאֹן לְכוּ לְמִים", – חכמינו ז"ל מפרשים: "מים" היינו "תורה"

– "אין מים אלא תורה"¹⁷ – ואותו "צמא" שהנביא קובל עליו, אינו

ראה תו"א יז, רע"א". ¹⁵. עירובין כב, א. ¹⁶. ישעי' נה, א. ¹⁷. בבא קמא יז, א.

המשך ביאור למס' כריתות ליום רביעי עמ' א

שְׁנֵי שָׁבָת וּדְוָן מְלָאכָה – שידע שהמלאכות אסורות אך לא ידע
ששבת היום, **פְּשִׁטָא לִיה דְּיָמִים שְׁבִינְתִּיִּים הוּיִין וְיִדְעָה לְחֻלְק –**
היה פשוט לרבי עקיבא שימי החול שבינתיים נחשבים כידיעה
המחלקת בין שבת לשבת, שהרי בכל שבת יש לו העלמה חרשה
ששבת היום, שהרי לא יתכן שלא נודע לו בימות החול שבינתיים
שעברה שבת, ועל כן חייב על כל שבת ושבת. ובאופן של **דְּוָן שָׁבָת**
וְשְׁנֵי מְלָאכָה – שידע ששבת היום אך לא ידע שמלאכות אלו
אסורות, **הוּא דְּבָעֵי מִינִיָּה –** בזה הסתפק רבי עקיבא, **אִי כְּגוּפִין**
דְּמִין אִי לֹא – האם השבתות נחשבות כגופי עבירה, ואף שלא היתה
לו ידיעה בינתיים חייב על כל שבת ושבת, או שאינן נחשבות כגופי
עבירה מחולקים, וחייב רק אחת על כולן. **אִי דְּלָמָּה –** או שמא נאמר
בדיפך, שבאופן של **דְּוָן שָׁבָת וְשְׁנֵי מְלָאכָה**, שהכיר בשבתות
ונעלמו ממנו המלאכות, **פְּשִׁטָא לִיה לְרַבִּי עֲקִיבָא דְּכְגוּפִין דְּמִין –**
שחילוק השבתות נחשב כחילוק גופים, וחייב על כל שבת ושבת.
וְאִילוּ בְּאוּפֵן שֶׁל שְׁנֵי שָׁבָת וּדְוָן מְלָאכָה, הוּא דְּבָעֵי מִינִיָּה – בזה
הסתפק רבי עקיבא, **דְּאוֹתָם יָמִים שֶׁל חוֹל שְׁבִינְתִּיִּים, בֵּין שַׁבַּת לַשַּׁבָּת,**
אִי הוּיִין – האם הם נחשבים כידיעה לְחֻלְק בֵּין הַעֲלָם שֶׁל כָּל שַׁבָּת
ושבת, **אִי לֹא.**

פורשטת הגמרא את הספק: **אִמְרַ רַבָּה**

לשואלו בדינו של **הַעֲוִשָּׁה מְלָאכָה אַחַת בְּשַׁבְּתוֹת הָרַבָּה**, האם חייב
על כל שבת ושבת או לא, ומדוע שאלו על העושה מלאכות הרבה
בשבתות הרבה. **אֵלָּא** על כרחך שולדי **מְלָאכָה אִי בְּאִבּוֹת דְּמִין**
וְאִי לֹא בְּעֵי מִינִיָּה – שאלתו היתה האם תולדות שונות של אב
מלאכה אחד דינם כאבות מלאכה נפרדים להתחייב על כל אחת
ואחת, או לא, הרי אף על זה קשה, **נִיבָעֵי מִינִיָּה –** היה לו לשואלו
בדינו של **הַעֲוִשָּׁה מְלָאכָה הָרַבָּה מַעֲיָן מְלָאכָה אַחַת בְּשַׁבָּת**, האם
חייב חטאת אחת או חטאת על כל תולדה ותולדה, ומדוע שאלו על
דינו של העושה כן בשבתות הרבה.

מתרצת הגמרא: **אִמְרַ רַבָּה, אִמְרַ בִּי רַב –** אמרו בני הישיבה, **תְּרַחְתִּי**
בְּעָא מִינִיָּה – שתי שאלות שאל רבי עקיבא מרבי אליעזר, **שְׁבִינְתוֹת**
כְּגוּפִין דְּמִין וְאִי לֹא בְּעָא מִינִיָּה – שאל אותו האם נחשבות
השבתות כגופי עבירה לחייב על כל שבת ושבת בפני עצמה או לא,
וכן שאל אותו האם ולדי **מְלָאכָה בְּמְלָאכָה דְּמִין** להתחייב חטאת
על כל תולדה בפני עצמה **אִי לֹא**, והשיב לו רבי אליעזר בשתיקה
לחומרא, שחייב על כל שבת ושבת ועל כל תולדה ותולדה.

הגמרא ממשיכה לברר באיזה אופן הסתפק רבי עקיבא. מבררת

הגמרא: **וְשַׁבְּתוֹת –** ולגבי הספק האם שבתות מחלקות, **הִיכִי מִיבָעֵי**

לִיָּה – באיזה אופן הוא הסתפק, האם נאמר שאמנם באופן שהיתה זו

יש לקרוא בכל יום ויום מן ר"ח ניסן עד י"ב בו דבר יום ביומו מ"ב נשיאים. וביום י"ג זאת חנוכת המזבח. ואחר שקרא הפרשה של אותו יום, יאמר יהי רצון, של אחר הנשיאים, וגם כהנים ולוים אומרים אותו:

יום ראשון, ט' ניסן

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אבירן בן-גדעני: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אבירן בן-גדעני:

יום שני, י' ניסן

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר בן-עמישדי:

יום שלישי י"א ניסן

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגעיאל בן-עכרן: קרפנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן פגעיאל בן-עכרן:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחדר הדול על נשמתין קדישין דמתחדשין בצפרים ומצפצפין ומשבחין ומצלצין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתה. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום שלישי י"א ניסן

אשר

ליום שני י' ניסן

דן

ליום ראשון ט' ניסן

בנימין

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נצוצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשכיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום רביעי י"ב ניסן

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחרע בן-עין: קרבנו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם | מלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קמרת: פר אחד בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחרע בן-עין:

יהי רצון שאומרים אחר אמירת הנשיאים בניסן:

יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שתאיר היום בחסדך הגדול על גשמתין קדישין דמתחדשין בצפורים ומצפצפין ומשבחין ומצללין על עמא קדישא ישראל. רבנו של עולם, תכנים ותעיל הנד ציפרי קדישי לאתר קדישא דאיתמר עליה עין לא ראתה אלהים וזלתך. יהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי, שבאם אני עבדך משבט

ליום רביעי י"ב ניסן

נפתלי

שקראתי בתורתך פרשה של הנשיא היום אזי יאירו נא עלי כל נוצצין קדישין וכל האורות הקדושות הכלולות בקדשת זה השבט להבין ולהשפיל בתורתך וביראתך לעשות רצונך כל ימי חיי אני וזרעי וזרע זרעי מעתה ועד עולם אמן:

יום חמישי י"ג ניסן

זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל קערת כסף שתים עשרה מזרק-כסף שנים עשר כפות זהב שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושבעים המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע-מאות בשקל הקדש: כפות זהב שתים-עשרה מלאת קמרת עשרה הכף בשקל הקדש כל-זהב הכפות עשרים ומאה: כל-הבקר לעלה שנים עשר פרים אילם שנים-עשר כבשים בני-שנה שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל בקר | זבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים עתדים ששים כבשים בני-שנה ששים זאת חנכת המזבח אחרי המשח אתו: ובכא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-ארץ העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: וידבר יהוה אל-משה לאמר: דבר אל-אהלן ואמרת אליו בהעלתך את-הנזות אל-מול פני המנוחה יאירו שבעת הנרות: ויעש בן אהלן אל-מול פני המנוחה העלה נרותיה כאשר צוה יהוה את-משה: וזה מעשה המנוחה מקשה זהב עד-ירכה עד-פרחה מקשה הוא במראה אשר הראה יהוה את-משה בן עשה את-המנוחה:

יום ראשון

יום רביעי

ט ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, רביעי עם פירש"י.
תהלים: מט"ד.
תניא: והנה אף דחילו . . . באריכות.

ניט הייזער און געלד איז דער אידישער רייכטום. דער אידישער אייביקער רייכטום איז, אז מען איז אידען וואס היטען אפ תורה און מצות, און מ'בריינגט אויף דער וועלט קינדער און אייניקלאך וואס היטען אפ תורה און מצות.

לא בתים וממון הם העשר היהודי, העשר היהודי הנצחי הוא, שאנו יהודים השומרים תורה ומצות, ומביאים לעולם בנים ונכדים השומרים תורה ומצות.

יום שני

יום חמישי

י ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, חמישי עם פירש"י.
תהלים: נה"ט.
תניא: פרק מא. ברם . . . עבודת עבד.

בדבר התעמולה בענין טהרת המשפחה במושבו, יתבונן בזה: אלו יציר, אשר ה' אנה לידו להציל מושב יהודים מכליון, רחמנא לצלן, הנה בטח היה מוסר נפשו על זה, והיה מהלל ומשבח את ה' יתברך, על גדל החסד לזכותו בזכות גדול בזה. כן ויותר מכן היא תעמולה זו, שהיא הצלת נפשות ממש.

יום שלישי

יום ששי

יא ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מצורע, ששי עם פירש"י.
תהלים: ס"ה.
תניא: והנה ה' . . . 112 ותפילין.

ביום ההלדת, על האדם להתבודד, ולהעלות זכרונותיו ולהתבונן בהם, והצריכים תקון ותשובה ישוב ויתקנם.

יום רביעי

שבת

יב ניסן, שבת הגדול

ה'תש"ג

הפטורה: וארבעה אנשים. במנחה: עבדים היינו.
שיעורים. חומש: מצורע, שביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"ח.
תניא: וגם יתבונן . . . 112 והמוח כו'.

מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל "צבאות ה'". ההפרש בין עבדים – שנקראו כן בני ישראל – וצבאות, הוא: עבד עושה עבודת רבו – וכזה כמה דרגות, נוקב מרגליות, עושה שאר מלאכות, עושה מלאכות פשוטות – ויש בזה גייעה ועמל רב, אבל אין זה ענין של מסירת נפש. צבא הם עבדים שעובדים בגייעה רבה ועמל ובמסירת נפש, הן במלחמת הגנה והן במלחמת תנופה, ועומדים על משמרתם בתכלית התקף מבלי התפעל מהמנגד ושונא, ועבודתם זו אינה ענין של השגה, כי הם מתנהגים על פי הוראת מצביאם.

והנה נשמות ישראל במצרים היו בתכלית השפלות בעיני קשים ומרים, ועם זה לא שנו שמם ולשונם ולבושיהם, ועמדו על משמרתם בתכלית החזק, כי ידעו שהקדוש ברוך

הוא הבטיח לגאל אותם, והמתנהג כזה במצב זה הוא מצבא ה', דה' עוזרו בדרך מלמעלה מן השטבע בטבע.

יום חמישי יום ראשון יג ניסן ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.

תניא: ובעטיפת ציצית . . . נז לאדונו ומלכו.

הלולא של כבוד קדשת ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בליובאוויטש, ושם מנוחתו כבוד. מספורי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: ה"צמח צדק" התחיל לכתב 'נגלה' ו'דא"ח' [=חסידות, דברי אלוקים חיים] בהיותו בן שתים עשרה שנה.

יום שישי יום שני יד ניסן ה'תש"ג

בדיקת חמץ אחר תפלת ערבית.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.

תניא: משא"כ . . . נז ליודעים.

בבית רבנו נוהגים שלא לעשות את הרב למרשה, אלא למכר לו את החמץ ובערב קבלו. באפית השמורה ערב פסח אחר חצות, היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נוכח, ואומר גם כן הלל, והיה מפסיק – גם באמצע פרק – להורות בהנוגע להלישה, אפיה וכהאי גוונא [=וכדומה].

שבת קודש יום שלישי טו ניסן, א דחג המצות ה'תש"ג

למרוך וחזרת – הן חריין והן סאלאט [=חסה].

קדוש בצמידה. הא לחמא – ההא בצירי. בברכת אכילת מרור מכונים גם על מרור שבכורך.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.

תניא: והנה . . . 114 ולבושיהן כנ"ל.

בסדר הראשון הי' אאמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה. אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא – לילה הראשון; מיכלא דאסותא – לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואס ער זאגט א דאנק דיר ג-ט פאר מיין רפואה, איז ער דאך געווען קראנק. אבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה ניט קראנק.

בסדר הראשון היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מקצר בכדי לאכל האפיקומן לפני חצות, אבל בשני היה מאריך. מתחיל לפני שעה ט, וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והיה מאריך בביאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: מכלא דמהימנותא [=מאכל האמונה] – לילה הראשון; מכלא דאסותא [=מאכל הרפואה] – לילה השני. כאשר הרפואה מביאה (גורמת) את האמונה, שאומר "תודה לך ה' על רפואתי" – הוא היה הרי חולה; אך כשהאמונה מביאה את הרפואה – מלכתחלה לא חולים.

יום ראשון

יום רביעי

טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר

ה'תש"ג

ליל ב' ד'תג המצות - קריאת שמע ש'צל המטה כמז' יום טוב.

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לצלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לצלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שבת קודש עמ' א

וכן אם היו שבת יום הכיפורים סמוכים זה לזה, ועשה מלאכה בזמן בין השמשות שביניהם, והיה סבור שהוא יום חול, ואינו יודע באיזה מהן עשה, אם עשה מלאכה בשבת או ביום הכיפורים. בכל האופנים הללו, רבי אליעזר מחייב חטאת על שגגתו, אף שאינו יודע על איזה חטא מביא, ורבי יהושע פוטר, ובגמרא תבאר מחלוקתם. רבי יוסי חולק על תנא קמא לגבי עשיית מלאכה בבין השמשות: אמר רבי יוסי, לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על העושה מלאכה בין השמשות שבין שבת ליום הכיפורים, ש'לדברי הכל הוא פטור, משום שאני אומר, שמה מקצת מלאכה עשה היום, בשבת, ומקצת מלאכה עשה למחר, ביום הכיפורים, ונמצא שעשה חצי שיעור בשבת וחצי ביום הכיפורים, ופטור. אלא על מה נחלקו, על העושה מלאכה בתוך היום, ואינו יודע אם בשבת עשה או ביום הכיפורים עשה, או - אופן נוסף שנחלקו, על העושה מלאכה, ואינו יודע מעין איזה מלאכה עשה, אם חרש או זרע, שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. אמר רבי יהודה, פוטר ה'ה רבי יהושע, לא רק מחטאת, אלא אף מאשם תלוי. המשנה מבארת את מחלוקת רבי יהושע ורבי אליעזר: רבי שמעון ורבי שמעון שזורי אומרים, לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על העובר בדרך - (עבירה) שהוא מושם אחר, כגון אדם שלקט תאנה, ואינו יודע מאיזה עץ לקט, שהוא חייב חטאת, שהרי ידע שחטא ודאי בלקיטת תאנים. על מה נחלקו, על דבר שהוא משום שני שמות - כגון אדם שעשה מעשה ומסתפק אם קצר או טחן, או שמתפקע עם לקט תאנים או ענבים, או שהתכוון ללקט תאנים ולקט ענבים, שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. המשנה מביאה שיטה נוספת בביאור המחלוקת: אמר רבי יהודה, אפילו נתכוון ללקט תאנים וליקט ענבים, או שהתכוון ללקט ענבים וליקט תאנים, וכן אם חשב ללקט תאנים שחורות, וליקט לבנות, או לבנות, וליקט שחורות, בכל אלו, רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר, ובגמרא להלן (ג) התבאר במה חולק רבי יהודה עם רבי שמעון ורבי שמעון שזורי. [אמר רבי שמעון], תמימי אף פטר בה - תמה אני אם אכן באופן

זה פוטר רבי יהושע, שהרי באופנים אלו התכוון לעשות מלאכה, ואם כן יש לחייבו חטאת. מבררת המשנה: אם כן, שחייבים באופן זה, למה נאמר (ויקרא ד כג) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה', ומה נמנע מתיבת 'בה' כיון שאף כשהתכוון ללקט תאנים שחורות וליקט לבנות חייב. מבארת המשנה: ממעטים מתיבה זו פ'רט למתעסק בדבר המותר לגמרי, כגון שבא לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, שפטור. אבל המתעסק בדבר האסור, אף שלא התכוון לדבר זה ממש, חייב.

גמרא

שנינו במשנה: חלב ונותר לפניו ואכל אחד מזה ואינו יודע איזה מזה אכל וכו' רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את סברות המחלוקת: תניא ברייתא, אמר רבי אליעזר, האוכל חתיכה אחת מותר שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של נותר, מה נפשך - מה רצונך לומר כדי לפטור, והרי בין אי חלב אכל, חייב חטאת, ובין אי נותר אכל, חייב חטאת. וכן באופן שאחרת ואשתו נדה עמו בבית, ובא על אחת מהם, בין אי אשתו נדה בעל, חייב חטאת, ובין אי אחרתו בעל, גם כן חייב. וכן העושה מלאכה בבין השמשות שבין שבת ליום הכיפורים, בין אי בשבת עשה מלאכה חייב חטאת, ובין אי ביום הכיפורים עשה מלאכה, חייב חטאת. אמר לו רבי יהושע לרבי אליעזר תשובה לדבריו, הרי הוא אומר - הלא נאמר בתורה (ויקרא ד כג) 'או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה', ויש לדרוש שאינו מביא חטאת עד שיודע לו כמה חטא, ואילו באופנים אלו אף שודאי חטא, הרי אינו יודע במה חטא ופטור מחטאת. שואלת הגמרא: ורבי אליעזר, שלא דרש מהפטוק שצריך שידע במה חטא, האי - תיבה זו של 'בה' האמורה בפסוק, מאי עבד ליה - מה ידרוש ממנה. משיבה הגמרא: מיפ'עי ליה - רבי אליעזר צריך את הפסוק לומר שאין מביאים חטאת אלא במתכוון למלאכת איסור, פ'רט למתעסק בדבר המותר שאינו מביא חטאת.

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ב

מתי היא מצוה הבאה בעבירה?

על הצמר ולכן "מאוס הוא לגבוה", אבל במשתחוה לפשתן נטוע, הרי הפשתן נשתנה קודם הטווייה, ואילו בעת הטווייה, כאשר המצוה מתחילה לחול, כבר נשתנה ממצבו בעת שהשתחו לו.

ומדוע לא נאסר הפשתן שנעבד משום מצוה הבאה בעבירה?

מבאר הט"ז (שם ס"ק ז): איסור של מצוה הבאה בעבירה הוא רק כאשר עושה העבירה בעצמו בא לקיים את המצוה, אבל לאחרים מותר להשתמש למצוה בדבר שנעשה בו עבירה, ולכן הפשתן אסור רק למי שהשתחוה לו אך לאחרים מותר.

והנתיב חיים (א"ח שם) הביא מדברי התוספות (סוכה ל, א, ד"ה משום), שמצוה הבאה בעבירה נאסרת רק כאשר אי אפשר לקיים את המצוה ללא נעשה העבירה, כמו בצמר גזול הפסול לציצית "שמחמת עבירת הגזול באה המצוה", אבל הפשתן שהשתחו לו – אפשרות קיום המצוה אינה תלויה בעבירה שנעשה בו, ולכן מותר גם למשתחוה עצמו לעשות מהפשתן ציצית.

הלכות ציצית פרק א, הלכה יא: המשתחוה לפחמה, צמררה פסול לציצית; אבל המשתחוה לפשתן הנטוע – הרי זה כשר, שהרי נשתנה.

המשתחוה לבהמה צמרה פסול, כי אף שבעלי חיים שנעבדו אינם אסורים להדיט, וכל המחובר לו הרי הוא כמוהו, "מכל מקום למצוה אסור משום שמאוס הוא לגבוה" (ש"ע אדה"ז א"ח סי' י"א סע' י"ג). ומדוע אם כן פשתן הנטוע שהשתחו לו אינו נפסל לציצית?

מבאר ה'מגן אברהם' (א"ח שם ס"ק י"ב):

הפשתן השתנה ממצבו כפי שהיה כאשר השתחו לו, כי קודם היה כעץ בעלמא וכאשר עיבדו אותו ועשו ממנו חוטים השתנה ו"מראהו הראשון חלף והלך לו". מה שאין כן צמר הבהמה, אף שעשו ממנו חוטים "עדיין מראהו עליו וניכר שהוא צמר".

וה'חלקת יואב' (א"ח סי' לב ענף א) מחלק:

אף אם טוויית הצמר והפיכתו לחוטים נחשבת שינוי, כיון שהטווייה צריכה להיות לשם מצוות ציצית הרי היא חלק מן המצוה ונמצא שקדושת המצוה חלה כאשר שם עבודה זרה

יום שני, י' ניסן ה'תשע"ב

ברכה שאינה צריכה – איסור מן התורה?

שאמרו (ברכות לג, א) שכל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. ואם כן האיסור הוא מדרבנן!

ומבאר החיד"א ב'ברכי יוסף' (א"ח סי' מ"ז ס"ז):

חכמים היו יכולים לקבוע שבכל ברכה, בין אם צריכה ובין שאינה צריכה, אמירת שם ה' אינה לבטלה שהרי מברך את ה'. אך באמת תקנת חכמים היתה לברך רק בעת הצורך, וברכה שאינה צריכה אינה כלולה בתקנה, ולגביה האיסור מן התורה לשאת שם ה' לבטלה במקומו עומד.

וה'תורת חסד' (א"ח סי' ז) מבאר שבאיסור מן התורה ישנם שני סוגים: א. איסור המפורש בתורה. ב. איסור הנלמד מדרשה. ולפי זה אין סתירה בדברי הרמב"ם כי עיקר אוזרת התורה "לא תשא וגו'" הוא לנשבע בשקר. ואילו האיסור להוציא שם ה' לבטלה כשמברך ברכה שאינה צריכה נלמד מדרשה. ולכן, אף שהנלמד בדרשת חכמים מהפסוק יש לו דין תורה – מגדירו הרמב"ם כאיסור דרבנן ("הם שאמרו...").

הלכות ברכות פרק א, הלכה טו: כל המברך ברכה שאינה צריכה, הרי זה נושא שם שמים לשוא; והרי הוא כנשבע לשוא.

לדעת הרמב"ם, האיסור לברך ברכה שאינה צריכה הוא מן התורה כי עובר על "לא תשא שם אלוהים לשוא" (שמות כ, ז). אך התוספות (ר"ה לג, א ד"ה הא) סוברים שהאיסור הוא מדרבנן, והאיסור מהתורה להוציא שם שמים לבטלה אינו אלא כשמזכיר שם ה' שלא בשעת ברכה, אבל לצורך ברכה, כשהיא אינה צריכה – איסורו רק מדרבנן (מגן אברהם א"ח סי' רט"ז ס"ק ו).

וכדבריו כאן כתב הרמב"ם גם בתשובותיו (פאר הדור סי' ק"ה), שאיסור ברכה שאינה צריכה הוא מדאורייתא שנושא שם שמים לשוא.

והקשו האחרונים, שלכאורה הדברים סותרים לדברי הרמב"ם בתשובה אחרת (סי' כ"ו, והביאה הכ"מ הל' מילה פ"ג ה"ז): "... שכל ברכה על מצוה, דרבנן היא, בין שתהיה המצוה מדבריהם בין שתהיה מן התורה וחכמים הם שתיקנו את הברכה. והם

יום שלישי, י"א ניסן ה'תשע"ב

גדר חיוב הקטן במצוות

לדעת התוספות (שם) והר"ן (ספ"ב דמגילה) הקטן עצמו נחשב לחיוב במצוות בדבר, ולכן יכול הקטן להוציא את הגדול ידי חובתו במצוות דרבנן. וזוהי גם שיטת הרמב"ם, כפי שעולה מדבריו כאן שהקטן יכול להוציא את הגדול ידי חובתו בברכת המזון, כאשר גם חובתו של הגדול היא רק מדרבנן כיון שאכל פחות מכדי שביעה.

ויש לתמוה על שיטה זו, ובלשון תמימה הגמרא (פסחים קטז, א): "חיובא לדרדקי"? כלומר: כיצד אפשר לומר שהקטן בעצמו

הלכות ברכות פרק ה, הלכה ט"ז: וכן מברך לאביו... בזמן שאכלו ולא שבעו, שהן חייבין לברך מדברי סופרים, ולפיכך מוציאין אותן קטן או עבד... מיד חובתן.

נחלקו הראשונים בדיון קטן שהגיע לחינוך וחייב (מדרבנן) לקיים את המצוות: לדעת רש"י (ברכות מח, א) והרמב"ן (הובא בר"ן ספ"ב דמגילה), חובת החינוך "לאו מצוה ידידה אלא דאבוה, דאיהו לא מיחייב במצוות כל עיקר", כלומר אין המצוה מוטלת על הקטן אלא על אביו ואילו הקטן עצמו אינו חייב כלל. אבל

חייב – והרי הקטן אינו בר־דעת ולא שייך בו שום גדר של חיוב?

ויש לבאר:

אכן, בעצם גם לפי שיטה זו בעיקרו של דבר, חיוב החינוך מוטל על האב ולא על הבן, אבל היות שכל תוכן החיוב הוא

שהאב ישפיע על הבן ויחנך אותו לעשות את המצווה, נמצא שכאשר הבן מקיים את המצווה הרי זו עשייה של חיוב וציווי (שנובעת מהחובה המוטלת על האב), ולכן הדבר נחשב שהבן עצמו חייב בדבר, ויכול להוציא אחרים ידי חובתן.

(לקוטי שיחות י"ז עמ' 234)

על דעת בעל הבית

יום רביעי, י"ב ניסן ה'תשע"ב

ואמנם, ה'צמח צדק' טעם מכל המינים ועמד ב'בחינה'. מלבד בנוגע לעניין אחר – הפרוסה והשלימה, שהוא בירך דווקא על הפרוסה.

שאלוהו ה'בוחנים': הואיל וה'צמח צדק' הוא אכן למדן, וגם ב'אורח חיים' – איך ייתכן שבירך על הפרוסה? הרי זהו דין מפורש שכאשר יש שלימה ופרוסה צריך לברך על השלימה! ענה להם ה'צמח צדק': אכן, כאשר יש שלימה ופרוסה צריך לברך על השלימה, אבל ישנו דין נוסף – ש"אדעתא דבעל הבית סמכין" (ראה טור ושו"ע סי' קסח) וכיון שאין על השולחן סכין, ניכר שדעת בעלת הבית היא שיבצע על הפרוסה דווקא, שהרי אילו רצתה שיבצע על השלימה – היתה מביאה סכין!...

(תורת נחם ח"ד עמ' 118)

הלכות ברכות פרק ז, הלכה ד: מְצוּה מִן הַמִּכְחָר, לְבָצֵעַ מִכֶּבֶד שְׁלָמָה.

פעם רצו להעמיד את אדמו"ר ה'צמח צדק' למבחן והקיפוהו בהלכות ובפולפולי דאורייתא. לאחר שנוכחו לדעת שהוא גאון גדול, עלה בדעתם לבחון אותו בדיני שולחן ערוך אורח חיים, בחשבם שמכיוון שהוא 'למדן' הרי מן הסתם, כדרכם של 'לומדים', אינו בקי כל כך בדיני 'אורח חיים'...

לשם כך העמידו שולחן ועליו פירות ומיני מזונות, באופן שהיו שאלות שונות בנוגע לסדר הברכות: שלימה ופרוסה, חביב ואינו חביב, פירות משבעת המינים וכו' – וביקשו ממנו לטעום מכל המינים שעל השולחן, בחשבם שבוודאי ייכשל בכך..

האם יש מצוה להכין שופר?

יום חמישי, י"ג ניסן ה'תשע"ב

תוקף וחשיבות של המצווה עצמה, כי מאחר שבלתי אפשרי לקיים את המצווה בלעדי פעולות אלו, הרי זה כאילו התורה ציוותה במפורש גם על פעולות ההכנה.

ואכן, מצינו דעה בגמרא (שבת קל, א) לגבי מצוות מילה בזמנה שדוחה את השבת, שאם המילה עצמה נעשית בשבת, מותר להכין בשבת גם את מכשירי המצווה: "כורתים עצים לעשות פחמים, לעשות ברזל" כדי להכין איזמל לצורך ביצוע הברית. וכל זה משום שפעולות ההכשר מקבלות חשיבות ותוקף של המצוה בעצמה, וכשם שהיא דוחה את השבת גם הן דוחות את השבת.

והוא הדין ביחס למצוות שנקט כאן הרמב"ם: כיון שכדי לקיים מצוות אלו מוכרחים להקדים פעולות של הכנה, לכן יש גם להכנות חשיבות של ציווי.

(לקוטי שיחות י"ז עמ' 187)

הלכות ברכות פרק יא, הלכה ח: וְכָל מְצוּה שֶׁישׁ אַחֵר עֲשִׂיתָ צוּי אַחֶר... הַעוֹשֶׂה כָּכָה, אִם לֹא, אִם שׁוֹפֵר, אִם צִיצִית, אִם תְּפִלִּין, אִם מְזוּזָה.

מלשון הרמב"ם "כל מצוה שיש אחר עשייתה ציווי אחר" יש לדייק שגם פעולות ההכנה למצווה נחשבות למצווה. ואמנם במצוות סוכה ובמצוות ציצית מצינו ציווי מפורש בתורה על עשייתן. בסוכה – "חג הסוכות תעשה לך" (ראה טו, יג). ובציצית – "ועשו להם ציצית" (שלה טו, לה). ואולם, בשאר המצוות שמנה הרמב"ם כאן (לולב, שופר, תפילין, מזוזה) לא מצינו בתורה ציווי על עשייתן. ונשאלת השאלה: אם כן, מדוע עשייתן נחשבת למצווה?

והביאור:

כאשר התורה מצווה לקיים מצווה ובכדי לקיימה מוכרחים להקדים כמה פעולות של הכנה, אזי גם פעולות ההכנה מקבלות

מתי מברכים 'להכניסו'?

יום שישי, י"ד ניסן ה'תשע"ב

אומרים ש'להכניסו' נאמרת אחר המילה. וביארו בכמה דרכים בטעם השינוי משאר מצוות: א. ברכת המצוות עוברת למעשה רק כאשר המברך הוא מקיים המצוה, אך כשאחר עושה המצוה אין לברך קודם, שמא הלה יתחרט ולא יקיים. ב. במילה יש לחשוש שמא לא תיעשה כהוגן ונמצא מברך ברכה לבטלה. ג. ברכה זו אינה בכלל ברכת המצוות כי אינה על המילה הנעשית עכשיו, אלא שבח לקב"ה שצויה לעשות מצווה זו כשתגיע לידו. וזה הטעם לנוסח הברכה בלשון עתיד (ראה תוס' שם. אצ"ת ערך 'ברית מילה' ע' רנב).

ו'נפקא מינה' בין הטעמים כאשר אבי הבן מל בעצמו: לפי

הלכות מילה פרק ג, הלכה א: הָמָל - מִבְּרַךְ קֹדֶם שְׂיִמּוּל... עַל הַמִּלָּה... וְאִבִּי הָבֵן מִבְּרַךְ בְּרִכָּה אַחֶרֶת... לְהַכְנִיסוֹ בְּבִרְתּוֹ שֶׁל אֲבִיהֶם אֲבִינוּ... אִם אִין שָׁם אֲבִיו, אִין מִבְּרַכִּין אַחֲרֵיהֶם בְּרִכָּה זו. בברכת 'על המילה' מדגיש הרמב"ם שמברכים אותה 'קודם שימול', אך בברכת 'להכניסו' לא כתב כן. ומכך מדייק ה'כסף משנה' שלדעתו מברכים אותה לאחר המילה.

ונחלקו ראשונים בדבר: יש אומרים שגם 'להכניסו' יש לברך לפני המילה, שהרי 'כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן' ועוד שהלשון 'להכניסו' משמע להבא, ולאחר המילה איך יאמר 'להכניסו' ואינו עושה כלום (רשב"ם בתוס' פסחים ז, א ושבט קלו, ב). ויש

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסה"צ סט

'להכניסו' על ההימנעות למשוך את ערלת בנו שהיא מצות עשה.

ובכך מובן טעמו של הרמב"ם שכאשר אין לו אב, אין בית-דין מברכים 'להכניסו', כי רק ביד האב למשוך את ערלת בנו ולא ביד אחרים והם אינם מקיימים את המצוה הנוספת שעליה מברכים 'להכניסו'.

ולפי דבריו מובן גם מדוע מברכים ברכה זו אחר המילה, כי קיומה של מצוה זו מתחיל דוקא לאחר המילה, כאשר בידו למשוך את הערלה ונמנע מכך ואם כן הוא 'עובר לעשייתו'.

הטעם הראשון מברך קודם המילה כשאר המצוות שהרי הדבר בידו, אך לפי שני הטעמים האחרים מברך רק אחר המילה (ראה קרבן נתנאל שבת פ"ט סי' ט סק"ג. ט"ז י"ד סי' רסה, א).

ויש אומרים שכאשר אבי הבן מל בעצמו אין מברכים כלל 'להכניסו', שלא מצאנו שתי ברכות על מצוה אחת. אך יש אומרים שמברך וכן המנהג (ראה אנצ"ת שם). ואת טעם שתי הברכות מבאר הנצי"ב (הרחב דבר בראשית יז, יג): בנוסף למצות המילה יש מצוה 'והיתה בריתי בשרכם לברית עולם' (שם), היינו שלא למשוך את הערלה. ועל כך הן שתי הברכות: המוהל מברך 'על המילה' על הפעולה שנעשית על ידו, והאב מברך

שבת קודש, ט"ו ניסן ה'תשע"ב

בין משנה לגמרא

ונראה לומר שאכן לשון הרמב"ם מדויק. "שאינ אומרים קדיש על המשנה", היינו שאין לומר קדיש על קריאת המשנה מבלי ללמוד את טעמיה ולהתעמק בדקדוקיה, כי על לימוד כזה אי אפשר לומר "על רבנן ועל תלמידיהון דעסקין באורייתא" שהרי עיקר העסק בלימוד התורה הוא לימוד הטעמים ולכן גם אין לפסוק הלכה מהמשנה, אם אינו יודע דקדוקיה וטעמיה. אמנם בלימוד הגמרא, מעיקר הדין יכולים לומר קדיש דרבנן בסיום הלימוד, אלא שנהגו העם לומר אגדה לאחר הלימוד לפי שנגררו אחר המנהג שנהגו בלימוד המשנה.

וכתב ה'שיירי כנסת הגדולה' בשם ה'מעדני מלך', שאף שגם קדיש זה נאמר רק במעמד עשרה גדולים בני חיוב, ניתן לאומרו גם כאשר העוסקים בלימוד הם קטנים. אך יש סוברים שאין לומר קדיש דרבנן אחרי לימוד של קטנים, וכן מנהג העולם.

(בית יהודה אר"ח סי' ל"א)

סדר התפילות, קדיש דרבנן: כָּל עֲשֶׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל אוֹ יֶתֶר שְׁהֵיוּ עוֹסְקִין בְּתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁפָּעַל פֶּה, וְאֵפְלוּ בְּמַדְרָשׁוֹת אוֹ בְּהַגְדוֹת - בְּשָׁנָה מְסִימִין, אוֹמְרֵי אֶחָד מֵעֶמֶד קִדִּישׁ בְּנֶפֶס וְהָ... וְהָ הוּא הַקְּרָא קִדִּישׁ הַרְבֵּנָן.

בפירוש המשניות (סוף אבות) כתב הרמב"ם: משנת רבי חנניא בן עקשיא שהובאה בסוף מסכת אבות היא משנה במסכת מכות, אלא "לפי שיש בה סיום נאה נהגו כל העם לאמרו בסוף כל פרק ופרק, לפי שאין אומרים קדיש על המשנה אלא על האגדה, דאמר מר (סוטה מט, א), 'ויהא שמיא רבה דאגדתא'."

ויש להבין: מה ההבדל בין לימוד המשנה ללימוד האגדה? והרי אדרבה, המשנה היא עיקר תורה שבעל פה! ואף משמעות לשון הרמב"ם כאן היא שלא רק בסיום מדרשות ואגדות אומרים קידוש דרבנן, אלא גם לאחר סיום לימוד תורה שבעל פה?

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ב

את מי יש לברך?

וברכת את ה', הדבר בא לרבות ברכה מיוחדת לבעל הבית (סמ"ג עשין כז).

האם גם הרמב"ם סבור שברכת בעל הבית הינה בכלל המצוה?

מסתבר שלא, שהרי בכותרת להלכות ברכות כתב הרמב"ם: "מצות עשה אחת, והיא לברך את השם הגדול והקדוש אחר האכילה". אריכות זו באה ללמדנו שרק הברכה לה' נכללת במצות ברכת המזון, ותו לא.

(לקוטי שיחות כד, עמ' 67)

נוסח ברכת המזון: וְאָכַלְתָּ, וְשָׂבַעְתָּ; וּבֵרַכְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ. בחלק מן הסידורים מופיעה ברכה מיוחדת שהאורח אומר לבעל הבית בברכת המזון: "יהי רצון שלא יבוש ולא יכלם בעל הבית הזה".

המקור לברכה זו – לחלק מהשיטות – בכלל שקבעו רבותינו, שכאשר מופיעה המילה 'את' בתורה, היא באה להוסיף. וכמו בדוגמה הידועה "את ה' אלקיך תירא – לרבות תלמידי חכמים" (פסחים כב, ב).

וכיון שהמילה 'את' נמצאת גם בפסוק "ואכלת ושבעת

המשך ביאור למס' כריתות ליום שני עמ' ב

1 'עָרֹת אִשָּׁה וּבִתָּה לֹא תִגְלֶה אֶת בִּתְּךָ בְּנָה וְאֶת בִּתְּךָ לֹא תִקַּח
2 לְגִלּוֹת עֲרֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זִמָּה הוּא'.

גמרא

3 הגמרא דנה בשיטת רבי יוחנן בן נורי: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, אָמַר רַבִּי
4 הוֹשִׁעִיא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי בְּמִשְׁנֵיתוֹ, הָאֹמֵר שֶׁאִפְשָׁר לְהִתְחַיֵּב
5 שֶׁלֹּשׁ חֲטָאוֹת אִף בְּשִׁלְשָׁה אִיסוּרִים הַנִּלְמָדִים מִמָּקוֹם אֶחָד, וְסוּמְכֻסִּים,
6 שְׁדַּבְּרִיו יוֹבָאוֹ לְהֵלֵךְ, אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד – שְׁנִיחָם אִמְרוּ שִׁיכּוֹל אָדָם
7 לְהִתְחַיֵּב כַּמָּה פַּעֲמִים מִשּׁוּם לֹאֹ אֶחָד.
8

9 מבארת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, הָאֵל אֱלֵעָזָר – דִּין זֶה שֶׁשִּׁנִּינוּ
10 בְּמִשְׁנֵיתוֹ, שֶׁהָבָא עַל חֲמוּתוֹ שֶׁהָיָא אִם חֲמוּתוֹ וְאִם חֲמִיו, חַיִּיב שֶׁלֹּשׁ
11 חֲטָאוֹת, אִף שֶׁכָּל הָאִיסוּרִים הַלָּלוּ נִלְמָדִים מִשּׁוּם לֹאֹ אֶחָד, שֶׁל 'אִשָּׁה
12 וּבִתָּה'.
13 מְבַרֵּר הַגְּמָרָא: סוּמְכֻסִּים מָאִי הִיא – הִיכָן מְצִינוּ שְׁטוּמְכּוּס סוּבֵר כֵּן.
14 מְבַרֵּר הַגְּמָרָא: דִּתְּנִין בְּמִשְׁנָה (חולין פב), לַגִּבִּי אִיסוּר שְׁחִיטָה בְּהֵמָה
15 וְאִמָּה בְּאוֹתוֹ יוֹם, שְׁנָאמַר (שם כב כח) 'יָשׁוּר אוֹ שָׂה אִתּוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא
16 תִּשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד'.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ט"ט"ז ניסן ה'תשע"ב

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ב

הלכות ציצית

מצות עשה אחת, והיא - לעשות ציצית על כנפי הכסות.
ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

א. ענף שעושין על כנף הכגד ממין הכגד - הוא הנקרא 'ציצית', מפני שהוא דומה לציצית הראש, שנאמר: "ויקחני בציצת ראשי". וזה הענף - הוא הנקרא 'לכך', מפני שאין אנו מצוין לצבעו. ואין לחוט הענף מגן מן התורה.

ב. ולקחין חוט צמר שנצבע כצין הרקיע, וכורכין אותו על הענף; וחוט זה, הוא הנקרא 'תכלת'. ואין למגן הכריכות שפורף חוט זה שעור מן התורה.

ג. נמצאו במצוה זו, שתי צוויות - שיעשה על הכנף ענף יוצא ממנה, ושיכרך על הענף חוט תכלת, שנאמר: "ועשו להם ציצת, ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת".

ד. התכלת, אינו מעכב את הלכך; והלכך, אינו מעכב את התכלת. כיצד? הרי שאין לו תכלת, עושה לכן לבדו; וכן אם עשה לכן ותכלת, ונפסק הלכך, ונתמעט עד הכנף, ונשאר התכלת לבדו - פשר.

ה. אף על פי שאין אחד מהן מעכב את חברו, אינן שתי מצוות, אלא מצות עשה אחת היא; והלובש טלית שיש בו לכן, או תכלת, או שניהם כאחד - הרי קיים מצות עשה אחת. אמרו חכמים הראשונים: "והיה לכם לציצת", מלמד ששניהם מצוה אחת. וארבע הציציות מעכבות זו את זו, שארבעתן מצוה אחת.

ו. כיצד עושין הציצית? מתחיל מצוית של טלית שהיא סוף האריג, ומרחיק ממנה לא יותר על שלש אצבעות למעלה, ולא פחות מקשר גודל [מפרק ראשון של האצבע עד הציפורן]; ומכניס שם ארבעה חוטים, וכופלן באמצע - נמצאו שמונה חוטים משלשלין [משתלשלים], תלויין מן הקרן. וארבע החוטים השמונה, אין פחות מארבע אצבעות; ואם היו יותר על כן, אפילו אמה או שתיים - פשרות. וכל האצבעות [שיעורן], בגודל. ויהיה אחד משמונת החוטים, חוט תכלת; והשבעה, לכן.

ז. ולקח חוט אחד מן הלכך, וכורף בו פריכה אחת על שאר החוטים בצד [בשפת] הכגד, ומניחו; ולקח חוט תכלת, וכורף בו שתי פריכות בצד פריכה של לכן, וקושר. ואלו השלש פריכות, הם הנקראין 'חליה'. ומרחיק מעט, ועושה חליה שניה בחוט של תכלת לבדו; ומרחיק מעט, ועושה חליה שלישית; וכן עד חליה אחרונה, שהוא

כורף בה שתי פריכות של תכלת, וכריכה אחרונה של לכן - מפני שהתחיל בלכן, מסיים בו, שמעלין בקדש, ולא מורידין. ולמה יתחיל בלכן? כדי שיהא סמוך לכנף מינה [מין הכנף]. ועל דרך זו, הוא עושה בארבע הכנפות.

ח. כמה חליות הוא עושה בכל כנף? לא פחות משבע, ולא יותר על שלש עשרה; וזו היא מצוה מן המבחר. ואם לא כרך עליה אלא חליה אחת, פשרה; ואם כרך התכלת על רב הציצית, פשרה. ונזאי התכלת - שיהיו כל החליות בשליש החוטין המשלשלין, ושני שלישיהן ענף [שאינו כרוך]. וצריך לפרדו [שהיו החוטים נפרדים], עד שיהיה בציצית שער הראש.

ט. העושה לכן בלא תכלת - לוקח אחד משמונת החוטים, וכורף אותו על שאר החוטים עד שלישו, ומניח שני שלישיהן ענף. וכריכה זו - אם רצה לכרך אותה חליות חליות, כעין שכורף בתכלת - הרשות בידו, וזה הוא מנהגנו; ואם רצה לכרך בלא מגן חליות, עושה. כללו של דבר - יתבונן להיות הכרוף שלישי, והענף שני שלישי. ויש מי שאינו מדקדק בדבר זה בלכן; ואם כרך הלכך על רב החוטים, או שלא כרך אלא חליה אחת - פשרה.

י. אחד חוטי הלכך, ואחד חוטי התכלת - אם רצה לעשות שזורין [מכמה חוטים], עושה; אפלו היה החוט כפול משמונה חוטים, ושזור עד שנעשה פתיל אחד - אינו נחשב אלא חוט אחד.

יא. חוטי ציצית, בין לכן בין תכלת - צריכין טויה לשם ציצית. ואין עושין אותה, לא מן הצמר הנאחז בקוצים כשהצאן רובצין ביניהן, ולא מן הנימין [שערות] הנתלשין מן הבקמה, ולא משיוורי שתי שהאורג משיב בסוף הכגד - אלא מן הגזה של צמר, או מן הפשתן. ואין עושין אותה, לא מן הצמר הגזול, ולא משל עיר הנדחת [שעבדה עבודה זרה], ולא משל קדשים; ואם עשה, פסולה. המשתתנה לבקמה, צמרה פסול לציצית; אבל המשתתנה לפשתן הנטוע - הרי זה פשר, שהרי נשתנה.

יב. ציצית שעשה אותה גוי - פסולה, שנאמר: "ידבר אל בני ישראל . . . ועשו להם ציצת", אכל אם עשה אותה ישראל בלא פונה, פשרה. וציצית שנעשת מן העשוי מקדם, פסולה.

יג. כיצד? הביא כנף [מבגד אחר] שיש בו ציצית, ותפרה על הכגד - אפלו יש באותה הכנף אמה על אמה, פסול, שנאמר: "ועשו להם ציצת", ולא מן העשוי - שהרי זה דומה למי שנעשת מאליה. ומתיר להתיר ציצית מכגד זה, ולתלותה בכגד אחר, בין לכן בין תכלת.

יד. תלה החוטים בין שתי כנפים מזו לזו, וקשר כנף זו כהלכתה וכנף זו כהלכתה, ואחר כך חתכן באמצע, ונפרדו זה מזה - פסול; שהרי בעת שקשרן היו פסולין, לפי ששתי

לכדיקה. ושופך הצבע שבפלי שבדק בו, שהרי פגמו
 ופסלו; וצובע התכלת בשאר הצבע, שלא נפגם.
 ד. התכלת אינה נלקחת אלא מן הממחה - חוששין, שמא
 לא נצבעה לשמה. ואף על פי שנלקחה מן הממחה, אם
 נבדקה ונודע שנצבעה באחד משאר צבעונים המפחירין
 שאינן עומדין - פסולה.
 ה. כיצד בודקין אותה עד שינודע אם נצבעה בהלכתה, אם
 לא? לוקחין תבן וריר [נחל] של שבלול [מין שרץ], ומי
 רגלים שנתחמצו [שעברו עליהם] ארבעים יום; ושורין
 התכלת בכלן, מעת לעת. אם עמדה בעינה [בצבעה] ולא
 כהת [כחתה], כשרה. ואם כהת - לוקחין בצק של שעורין
 שמעפשין [מחמיצים] אותו למוקדים [מין דגים], ונותנין את
 זו התכלת שנסתפת בתוכו, ואופה הבצק בתנור; ומוציאין
 התכלת מן הפת, ורואין אותה: אם כהת ממה שהיתה,
 פסולה; ואם הוסיף עינה [התחזק צבעה], והשתנה יותר
 ממה שהיתה קדם אפיה - כשרה.
 ו. חצר [כפר או מושב] שמוכרין בה התכלת, והיו מחזקין
 בכשרות - לוקחין ממנה סתם, ואין צריך בדיקה, והרי היא
 בחזקתה, עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי - הרי זו
 פסולה, שמא החליפה. ואם היתה בכלי, והיה חתום בשני
 חותמות [שני סימני סגירה], חותם בתוף חותם - כשרה;
 בחותם אחד, פסולה.
 ז. המוצא תכלת בשוק, אפלו מצא חוטין מפסקין
 [מפורדים] ושורין [כחוט ציצית] - פסולה. הלוקח טלית
 מציצת מן השוק מישאל, הרי היא בחזקתה. מן הגוי -
 מן התגר [סוחר], כשרה; מן ההדיוט [שאינו סוחר], פסולה.
 ח. טלית שהיא בלה אדמה, או ירקה, או משאר צבעונים
 - עושה חוטי לכן שלה פעין צבעה: אם ירקה, ירקין; ואם
 אדמה, אדמין. היתה בלה תכלת - עושה לכן שלה משאר
 צבעונים, חוץ מן השחר, מפני שהוא נראה כתכלת; וכורף
 על הכל חוט אחד תכלת, בדרך שעושה בשאר ציציות
 שאינן צבועין.
 ט. קשה ענש מי שאינו מניח לכן, יתר מענש מי שלא
 הניח תכלת: לפי שהלכן, מצוי לכל; והתכלת, אינה מצויה
 לכל - לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן, מפני
 הצבע שאמרו.

פרק ג

א. כסות שחייב אדם לעשות בה ציצית מן התורה - היא
 כסות שיש לה ארבע כנפים, או יותר על ארבע; ומהיה
 מדה, כדי שיתכסה בה ראשו ורבו של קטן המהלך לבדו
 בשוק, ואינו צריך אחר לשמרו ולילף עמו; ומהיה הכסות
 של צמר או של פשתים, בלבד.
 ב. אכל טלית של שאר מינין - כגון בגדי משי, ובגדי צמר
 גפן, ובגדי צמר גמלים, וצמר ארנבים, ונוצה [צמר] של
 עזים, וכיוצא בהן - אין חייבין במצות ציצית אלא מדברי
 חכמים, כדי להזהר במצות ציצית; והוא, שתהיה מרבעת

הכנפים מעלות [מחוברות] זו בזו בחוטין שביניהן, ובשעה
 שפסקן, נעשו שתי ציציות - נמצא עושה מן העשוי.
 טו. הטיל ציצית על ציצית [ארבע ציציות בנוסף לארבע
 ציציות] - אם נתפון לבטל את הראשונה - מתיר הראשונה
 או חותכה, וכשרה. ואם נתפון להוסיף - אף על פי שחתך
 אחת משתיהן, הרי זו פסולה; שהרי כשהוסיף פסל הכל,
 וכשהתיר או חתך התוספת, נמצא השאר נעשה מן עשוי,
 שעשיתו הראשונה פסולה היתה.
 טז. וכן המטיל לבעלת שלש [כנפים], ואחר כך השלימה
 לארבע [הוסיף כנף רביעית], והטיל לרביעית - בלה פסולה,
 שנאמר: "תעשה", ולא מן העשוי.
 יז. אין כופלין את הטלית לשנים, ומטילין ציצית על ארבע
 כנפיה כשהיא כפולה, אלא אם כן תפרה בלה, ואפלו מרוח
 אחת.
 יח. נפסק הכנף שיש בה הציצית - חוץ לשלש אצבעות,
 תופרה במקומה; בתוף שלש, לא יתפר. נתמעטה זוית של
 בגד שבין חוטי הציצית ובין סוף האריג - אפלו לא נשאר
 מן האריג אלא כל שהוא, כשרה. וכן אם נתמעט חוטי
 הציצית - אפלו לא נשתר מהן אלא כדי עניבה, כשרה;
 ואם נפסק החוט מעקרו, אפלו חוט אחד - פסולה.

פרק ב

א. תכלת האמורה בתורה בכל מקום, היא הצמר הצבוע
 בפתוף שבכחל [כצבע כחול המעורב בצבע לבן]; וזו היא
 דמות הרקיע הנראית לעין בטהרו של רקיע [כשהוא ללא
 עננים]. והתכלת האמורה בציצית, צריך שתהא צביעתה
 צביעה ידועה, שעומדת ביפיה, ולא תשתנה. וכל שלא
 נצבע באותה הצביעה, פסול לציצית; אף על פי שהוא
 בעין הרקיע, כגון שצבעו באיסטיס [מין צבע] או בשאר
 המפחירין [הצובעים בצבע כחול חזק] - הרי זה פסול
 לציצית. ורחל בת עז [שאמה עז ואביה איל], צמרה פסול
 לציצית.
 ב. כיצד צובעין תכלת של ציצית? לוקחין הצמר, ושורין
 אותו בסיד; ואחר כך מכבסין אותו, עד שהיה נקי;
 ומרתיחים אותו באהל [מין צמח] וכיוצא בו, בדרך
 שהצבעין עושין כדי שיקלט את העין [הצבע]. ואחר כך
 מביאין דם חלזון, והוא דג שדומה עינו [מראהו] לעין
 [צבע] הים, ודמו שחר כדיו, ובים המלח [ים הגדול] הוא
 מצוי. ונותנין את הדם ליורה, ונותנין עמו סממנין [מיני
 צבעים] כמו הקמוניא וכיוצא בה, בדרך שהצבעין עושין;
 ומרתיחין אותו, ונותנין בו הצמר, עד שיעשה בעין הרקיע.
 וזו היא צורת תכלת של ציצית.
 ג. תכלת של ציצית, צריכה צביעה לשמה; ואם צבעה
 שלא לשמה, פסולה. והיורה שיש בה הצבע - אם צבע בה
 מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו, נפסלה היורה בלה.
 אלא כיצד יעשה? לוקח תכלת מן היורה בכלי קטן, ומניח
 בו מעט צמר שבדק בו; ושורף את שבדק, שהרי נצבע

1 או יותר על ארבע, ויהיה שעורה כשעור שאמרנו. שכל
2 הבגדים האמורים בתורה סתם, אינם אלא צמר ופשתים
3 בלבד.

4 ג. "על ארבע בנפות כסותך" - "ארבע", ולא בעלת שלש.
5 אם בן - "ארבע", ולא בעלת חמש? תלמוד לומר: "אשר
6 תכסה בה", אפלו בעלת חמש או יותר על זה. ולמה אני
7 מחיב בעלת חמש ופטר בעלת שלש, ושתייהן אינן בעלי
8 ארבע בנפות? מפני שיש בכלל חמש, ארבע. לפיכך,
9 כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש או שש, אינו עושה אלא
10 לארבע הנפים המרחקות זו מזו מאותן החמש או השש
11 בלבד, שנאמר: "על ארבע בנפות כסותך אשר תכסה בה".
12 ד. כסות של בגד, וכנפיה של עור - חיבת; היא של עור,
13 וכנפיה של בגד - פטורה; שאין הולכין אלא אחר עקר
14 הכסות. כסות של שני שתפין - חיבת, שנאמר: "על כנפי
15 בגדיהם"; לא נאמר "כסותך", אלא למעט השאולה -
16 שהטלית השאולה, פטורה מן הציצית שלשים יום; מכאן
17 ואילך, חיבת.

18 ה. כסות של צמר - עושין לכן שלש חוטי צמר; וכסות
19 של פשתן - עושין לכן שלש חוטי פשתן, ממינה. ושאר
20 בגדים, עושין לכן של כל מין ומין ממינו - בגון חוטי משי
21 לכסות משי, וחוטי נוצה [צמר עזים] לכסות נוצה. ואם רצה
22 לעשות לכן של שאר מינים מצמר או מפשתים, עושה;
23 מפני שהצמר והפשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן.
24 ושאר מינין - במינן, פוטרין; שלא במינן, אין פוטרין.
25 ו. ומה הוא לעשות חוטי צמר בכסות של פשתן, או חוטי
26 פשתן בכסות של צמר, אף על פי שהוא לכן לבדו, בלא
27 תכלת? בדין הוא שיהא מתר, שהשעטנז מתר לענין ציצית,
28 שהרי התכלת צמר היא, ומטילין אותה לפשתן. ומפני מה
29 אין עושין בן? מפני שאפשר לעשות הלכן שלש ממינה,
30 וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם יכול אתה
31 לקיים את שניהם, הרי מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה
32 את לא תעשה. וכאן, אפשר לקיים את שניהם.

33 ז. כסות של פשתן - אין מטילין בה תכלת, אלא עושה
34 הלכן בלבד של חוטי פשתן; לא מפני שהציצית נדחית
35 מפני השעטנז, אלא גזירה זו מדבריהם [מדברנן], שמה
36 יתכסה בה בלילה שאינו זמן חיוב ציצית, ונמצא עובר על
37 לא תעשה בעת שאין שם מצות עשה - שחובת הציצית
38 פיוס, ולא בלילה, שנאמר: "וראייתם אותו", בשעת ראייה.
39 וסומא, חיב בציצית - אף על פי שאינו רואה, אחרים רואין
40 אותו.

41 ח. מתר לאדם ללבש ציצית בלילה, בין בחל בין בשבת,
42 ואף על פי שאינו זמנה, ובלבד שלא יברך; ומאימתי יברך
43 על הציצית בשחר? משיכיר בין תכלת שבה ללכן שבה.
44 וכיצד מברך עליה? 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
45 אשר קדשנו במצוותיו, וצונו להתעטף בציצית'. וכל זמן
46 שמתעטף בה פיוס, מברך עליה קדם שיתעטף; ואינו מברך

47 על הציצית בשעת עשייתה, מפני שסוף המצוה הוא
48 שיתעטף בה.

49 ט. ומתר להכנס בציצית לבית הכסא ולבית המרחץ. נפסקו
50 לו חוטי לכן, או תכלת - זורקן באשפה, מפני שהיא מצוה
51 שאין בגופה קדשה. ואסור למכר טלית מציצת לגוי, עד
52 שיתיר ציציותיה; לא מפני שיש בגופה קדשה - אלא שמה
53 יתעטף בה, ויתלנה עמו ישראל, וידמה שהוא ישראל,
54 ויהרגנו. נשים ועבדים וקטנים, פטורין מן הציצית מן
55 התורה; ומדברי חכמים, שכל קטן שיועד להתעטף, חיב
56 בציצית, כדי לחנכו במצוות. ונשים ועבדים שרצו להתעטף
57 בציצית, מתעטפים בלא ברכה; וכן שאר מצוות עשה
58 שהנשים פטורות מהן - אם רצו לעשות אותה בלא ברכה,
59 אין ממחין בידן. טמטום ואנדרוניוס [נפקי זכר ספקי
60 נקבה], חיבין בכלן [בכל המצוות] מספק; לפיכך אין
61 מברכין, אלא עושין בלא ברכה.

62 י. היאך חייב מצות הציצית? כל אדם שהוא חיב לעשות
63 מצוה זו - אם יתכסה בכסות הראויה לציצית - יטיל לה
64 ציצית, ואחר כך יתכסה בה; ואם נתכסה בה בלא ציצית,
65 הרי בטל מצות עשה. אבל הבגדים הראויים לציצית - כל
66 זמן שלא יתכסה בהן אדם, אלא מקלני ומנחין - פטורין
67 מן הציצית; שאינה חובת הטלית, אלא חובת האיש שיש
68 לו טלית.

69 יא. אף על פי שאין אדם מחיב לקנות טלית ולהתעטף בה
70 כדי שיעשה בה ציצית - אין ראוי לאדם חסיד לפטר עצמו
71 ממצוה זו; אלא לעולם ישתדל אדם להיות עטוף בכסות
72 המחייבת בציצית, כדי שיקיים מצוה זו. ובשעת התפלה,
73 צריך להזהר ביותר; וגנאי גדול הוא לתלמיד חכמים,
74 שיתפלל והוא אינו עטוף בציצית.

75 יב. לעולם יהא אדם זהיר במצות ציצית, שהרי הכתוב
76 שקלה ותלה בה כל המצות בלן, שנאמר: "וראייתם אותו,
77 וזכרתם את כל מצות ה'".

78 בריך רחמנא דסינן

79 יום שני י' ניסן ה'תשע"ב

הלכות ברכות

80 מצות עשה אחת, והיא לברך את שם הקדוש ברוך הוא
81 אחר אכילה. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

פרק א

82 א. מצות עשה מן התורה לברך אחר אכילת מזון, שנאמר:
83 "ואכלת ושבעת, וברכת את ה' אלהיך". ואינו חיב מן
84 התורה, אלא אם שבע, שנאמר: "ואכלת ושבעת, וברכת";
85 ומדברי סופרים [מדברנן], שאפלו אכל פניית מברך אחריו.
86 ב. ומדברי סופרים, חיב אדם לברך על כל מאכל תחלה,
87 ואחר כך יהנה ממנו. וכן אם הריח ריח טוב, יברך ואחר

אָמֵן; וְכָל הָעוֹנָה 'אָמֵן' אַחֵר הַמְכַבֵּר, הָרִי זֶה כְּמַכְבֵּר - 48
וְהוּא, שִׁיחֵיהָ הַמְכַבֵּר חֵיב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה. הִיא הַמְכַבֵּר חֵיב 49
מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְעוֹנָה חֵיב מִן הַתּוֹרָה - לֹא יֵצֵא יָדִי חוּכְתּוֹ, 50
עַד שִׁיעֲנָה 'אָמֵן', אוֹ יִשְׁמַע מִמִּי שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ מִן הַתּוֹרָה 51
כְּמוֹתָיו. 52
יב. רַבִּים שָׁנְתוּ עֲדוּ [הַתְּכַנְסוּ] לֵאכֹל פֶּת, אוֹ לִשְׁתּוֹת יַיִן, 53
וּבְרָךְ אֶחָד מֵהֶן, וְעָנּוּ בְּלֵן 'אָמֵן' - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרִין לֵאכֹל 54
וְלִשְׁתּוֹת; אֲבָל אִם לֹא נִתְּבַנּוּ לֵאכֹל כְּאֶחָד, אֲלֵא זֶה בָּא 55
מִעֲצָמוֹ וְזֶה בָּא מִעֲצָמוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן אוֹכְלִין מִכֶּכֶר אֶחָד, 56
כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְכַבֵּר לְעַצְמוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּפֶת 57
וַיִּין בְּלֶכֶד; אֲבָל שָׁאֵר אֲכָלִים וּמִשְׁקִין, אֵינָן צָרִיכִין הִסָּבָה 58
[הַתְּכַנְסוֹת לֵאכֹל יַחַד], אֲלֵא אִם בְּרָךְ אֶחָד מֵהֶן, וְעָנּוּ בְּלֵן 59
'אָמֵן' - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְּבַנּוּ 60
לְהִסָּב כְּאֶחָד. 61
יג. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל מְכַבֵּר בְּרָכָה מִכָּל הַבְּרָכוֹת 62
בְּלֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁמַע הַבְּרָכָה כָּלָה מִתַּחֲלָתָהּ וְעַד 63
סוּפָהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חֵיב בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה - חֵיב לְעֲנוֹת 64
'אָמֵן'; וְאִם הִיא הַמְכַבֵּר גּוֹי, אוֹ מִין [אַפִּיקוֹרִס], אוֹ פּוֹתִי 65
[שׁוֹמְרוֹנִין], אוֹ תִינוּק מִתַּלְמֵד, אוֹ שֶׁהִיא גְדוֹל וְשֶׁנָּה מִטְּבַע 66
[נוֹסח] הַבְּרָכָה - אֵין עוֹנִין אַחֲרֶיהֶן 'אָמֵן'. 67
יד. כָּל הָעוֹנָה 'אָמֵן' - לֹא יַעֲנֶה לֹא אָמֵן חֲסוּפָה [בַּהֲבִלְעַת 68
הָאֵל"ף], וְלֹא אָמֵן קְטוּפָה [בַּהֲבִלְעַת הַנו"ן], וְלֹא אָמֵן קֶצֶרָה, 69
וְלֹא אָמֵן אֶרְפָּה, אֲלֵא בִּינוּנִית; וְלֹא יִגְבִּיֶה קוֹלוֹ יוֹתֵר מִן 70
הַמְכַבֵּר. וְכָל מִי שֶׁלֹּא שָׁמַע הַבְּרָכָה שֶׁהוּא חֵיב בָּהּ, לֹא יַעֲנֶה 71
'אָמֵן' בְּכָלל הָעוֹנִים. 72
טו. כָּל הַמְכַבֵּר בְּרָכָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה, הָרִי זֶה נוֹשֵׂא שֵׁם 73
שְׁמִים לְשׁוֹא; וְהָרִי הוּא כְּנִשְׁבַּע לְשׁוֹא, וְאִסּוּר לְעֲנוֹת אַחֲרָיו 74
'אָמֵן'. הַתִּינוּקוֹת, מִלְּמִדִּין אוֹתָן הַבְּרָכוֹת כְּתָנָן; וְאֵף עַל פִּי 75
שֶׁהֵן מְכַבְּרִין לְבִטְלָה בְּשַׁעַת לְמִידָה, הָרִי זֶה מִתֵּר. וְאֵין עוֹנִין 76
אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן'; וְהָעוֹנָה אַחֲרֵיהֶן 'אָמֵן', לֹא יֵצֵא יָדִי חוּכְתּוֹ. 77
טז. כָּל הָעוֹנָה 'אָמֵן' אַחֵר בְּרָכוֹתָיו, הָרִי זֶה מְגַנֵּה; וְהָעוֹנָה 78
אַחֵר בְּרָכָה שֶׁהִיא סוּף בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח - 79
כְּגוֹן אַחֵר 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם' בְּכִרְפַּת הַמְּזוֹן, וְאַחֵר בְּרָכָה 80
אַחֲרוֹנָה שֶׁל קְרִית שְׁמַע עֲרִבִית. וְכֵן בְּסוּף כָּל בְּרָכָה שֶׁהִיא 81
סוּף בְּרָכוֹת אַחֲרוֹנוֹת, עוֹנָה בָּהּ 'אָמֵן' אַחֵר עֲצָמוֹ. 82
יז. וְלָמָּה יַעֲנֶה 'אָמֵן' בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם, וְהָרִי אַחֲרֵיהָ בְּרִכַּת 83
הַשּׁוֹב וְהַמְּטִיב? מִפְּנֵי שֶׁבְּרָכָה זוֹ בִּימֵי חֲכָמֵי מִשְׁנָה תִּקְנֶה, 84
וְכֵאלוּ הִיא תּוֹסֶפֶת; אֲבָל סוּף עֶקֶר הַבְּרָכוֹת שֶׁל מְזוֹן, הִיא 85
'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' אַחֵר 'אֶהְבֵּת עוֹלָם'? 86
מִפְּנֵי שֶׁהִיא סוּף בְּרָכוֹת רַאשׁוֹנוֹת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ, 87
מִבְּרָכוֹת שֶׁמְכַבְּרִין אוֹתָן תַּחֲלָה לְדָבָר, כְּגוֹן בְּרָכוֹת שֶׁמְכַבְּרִין 88
לְפָנֵי קְרִיאַת הַמַּגִּלָּה, וְהַדְּלָקַת נֵר חֲנֻכָּה - לֹא יִפְסִיק בִּ'אָמֵן' 89
בֵּין הַבְּרָכָה וּבֵין הַדְּבָר שֶׁבִּרְכָּה עָלָיו. 90
יח. וְלָמָּה לֹא יַעֲנֶה 'אָמֵן' אַחֵר בְּרִכַּת הַפְּרוֹת וְכִיּוּצָא בָּהּ? 91
מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרָכָה אַחַת; וְאֵין עוֹנִין 'אָמֵן' אֲלֵא אַחֵר בְּרָכָה 92
אַחֲרוֹנָה שֶׁקִּדְּמָה אוֹתָהּ בְּרָכָה אַחֲרָה, אוֹ בְּרָכוֹת, כְּגוֹן בְּרָכוֹת 93
מִלָּךְ [בְּמוֹצָאֵי שְׁמִיטָה], וּבְרָכוֹת כֶּהֱן גְּדוֹל [בִּיּוֹהֲכִ"פ], וְכִיּוּצָא 94

כָּף יִהְיֶה מִמֶּנּוּ. וְאִפְלוּ נִתְּבַנּוּ לֵאכֹל אוֹ לִשְׁתּוֹת כָּל שֶׁהוּא, 1
מְכַבֵּר וְאַחֵר כָּף יִהְיֶה; וְכָל הַנִּהְיֶה מִן הָעוֹלָם בְּלֹא בְּרָכָה, 2
מַעַל [כְּאִילוֹ גִּזְלֵי מִהַקְדָּשׁ]. וְכֵן מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, לְכַבֵּר אַחֵר 3
כָּל מָה שִׁיאֲכַל וְכָל מָה שִׁישְׁתֶּה - וְהוּא שִׁישְׁתֶּה רְבִיעִית, 4
וְהוּא שִׁיאֲכַל בְּזִית. וּמִטְעָמָת [טַעֲמִיחָה לִשְׁם בְּדִיקוֹת הַטַּעַם] - 5
אֵינָה צָרִיכָה בְּרָכָה, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא אַחֲרֶיהָ, עַד רְבִיעִית. 6
ג. וְכִשְׁם שֶׁמְכַבְּרִין עַל הַנִּהְיֶה - כָּף מְכַבְּרִין עַל כָּל מִצְוָה 7
וּמִצְוָה, וְאַחֵר כָּף יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ. וּבְרָכוֹת רַבּוֹת תִּקְנֶה חֲכָמִים 8
דָּרָךְ שֹׁבַח וְהוֹדָיָה, וְדָרָךְ בִּקְשָׁה, כְּדִי לְזַכֵּר אֶת הַבּוֹרָא תָּמִיד, 9
אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִהְיֶה וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה. 10
ד. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, שְׁלֹשָׁה מִיָּנִין: בְּרָכוֹת הַנִּהְיֶה, 11
וּבְרָכוֹת הַמִּצְוָה, וּבְרָכוֹת הַיִּרְאָה - שֶׁהֵן דָּרָךְ שֹׁבַח וְהוֹדָיָה 12
וּבִקְשָׁה, כְּדִי לְזַכֵּר אֶת הַבּוֹרָא תָּמִיד וּלְיִרְאָה מִמֶּנּוּ. 13
ה. וְנִסָּח כָּל הַבְּרָכוֹת, עֲזָרָא וּבִית דִּינֹה תִּקְנוּם. וְאֵין רְאוּי 14
לְשַׁנוֹתָן, וְלֹא לְהוֹסִיף עַל אַחַת מֵהֶן, וְלֹא לְגַרֵעַ מִמֶּנָּה; וְכָל 15
הַמִּשְׁנָה מִמִּטְבַּע [נוֹסח] שֶׁשִּׁבְעוּ חֲכָמִים בְּבְרָכוֹת, אֵינוֹ אֲלֵא 16
טוֹעָה. וְכָל בְּרָכָה שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרָת שֵׁם וּמַלְכוּת [ה' אֱלֹהֵינוּ 17
מֶלֶךְ הָעוֹלָם] - אֵינָה בְּרָכָה, אֲלֵא אִם כֵּן הִיא סְמוּכָה 18
לְתַכְרֶתָהּ. 19
ו. וְכָל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, נִצְמָרִין כָּל לְשׁוֹן; וְהוּא, שִׁיאֲמַר 20
כְּעִנְיָן שֶׁתִּקְנֶה חֲכָמִים. וְאִם שֶׁנָּה אֶת הַמִּטְבַּע, הוּאִיל וְהַזְכִּיר 21
אֶזְכָּרָה וּמַלְכוּת וְעִנְיָן הַבְּרָכָה, אִפְלוּ בְּלִשׁוֹן חָל, יֵצֵא. 22
ז. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, צָרִיךְ שִׁישְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ מָה שֶׁהוּא אוֹמֵר; 23
וְאִם לֹא הִשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יֵצֵא - בֵּין שֶׁהוּצִיא בְּשִׁפְתָיו, בֵּין 24
שֶׁבִּרְכָּה בְּלִבּוֹ. 25
ח. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, לֹא יִפְסִיק בֵּין הַבְּרָכָה וּבֵין דְּבָר 26
שֶׁמְכַבְּרִין עָלָיו בְּדְבָרִים אַחֲרִים. וְאִם הִפְסִיק, צָרִיךְ לְחַזֵּר 27
וּלְכַבֵּר שֻׁנִּי; וְאִם הִפְסִיק בְּדְבָרִים שֶׁהֵן מִעִנְיָן דְּבָר 28
שֶׁמְכַבְּרִין עָלָיו, אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַבֵּר שֻׁנִּי. כִּיּוֹצֵד? כְּגוֹן שֶׁבִּרְכָּה 29
עַל הַפֶּת, וְקִדְּם שִׁיאֲכַל אָמַר: 'הִבִּיאֵנוּ מִלַּח', 'הִבִּיאֵנוּ 30
תַּבְּשִׁיל', 'תָּנוּ לְפָלוּנִי לֵאכֹל', 'תָּנוּ מִאֲכָל לְפָהֳמָה', וְכִיּוּצָא 31
בְּאֵלוּ - אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַבֵּר; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהּ. 32
ט. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, מִתֵּר לְשִׁמָּה לְכַבֵּר אוֹתָן, בֵּין שֶׁהִיא 33
טָמֵא טָמֵאָה שֶׁהוּא יָכוֹל לְעֲלוֹת [לִישְׁחֹר] מִמֶּנָּה בּוֹ בִּיּוֹם 34
[בְּטַבִּילָה], בֵּין טָמֵאָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְעֲלוֹת מִמֶּנָּה בּוֹ בִּיּוֹם. 35
וְאִסּוּר לְמַכְבֵּר לְכַבֵּר כְּשֶׁהוּא עָרֵם, עַד שִׁיכְסֶה עֲרוֹתוֹ. בְּמָה 36
דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאִישׁ; אֲבָל אִשָּׁה - יוֹשֵׁבֶת וּפְנִיָּה [שְׁלִמְטָה] 37
טוֹחוֹת [דְּבוּקוֹת] בְּקִרְקַע, וּמְכַבְּרָתָהּ. 38
י. כָּל הַבְּרָכוֹת בְּלֵן, אֵף עַל פִּי שֶׁבִּרְכָּה וְיֵצֵא יָדִי חוּכְתּוֹ, מִתֵּר 39
לוֹ לְכַבֵּר לְאַחֲרִים שֶׁלֹּא יֵצְאוּ יָדִי חוּכְתּוֹ, כְּדִי לְהוֹצִיאָן - חוּץ 40
מִבְּרִכַּת הַנִּהְיֶה שֶׁאֵין בָּהּ מִצְוָה, שֶׁאֵינוֹ מְכַבֵּר לְאַחֲרִים אֲלֵא 41
אִם כֵּן נִהְיֶה עֲמָהּ. אֲבָל בְּרִכַּת הַנִּהְיֶה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִצְוָה - כְּגוֹן 42
אֲכִילַת מִצָּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - הָרִי זֶה מְכַבֵּר 43
לְאַחֲרִים וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ 44
עִמָּהּ. 45
יא. כָּל הַשּׁוֹמֵעַ בְּרָכָה מִן הַבְּרָכוֹת מִתַּחֲלָתָהּ וְעַד סוּפָהּ, 46
וְנִתְּבַנּוּ לְצִאת בָּהּ יָדִי חוּכְתּוֹ - יֵצֵא, וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָנָה 47

1 כהן - להודיע שפֿכר השֿלים כֿל בֿרכותיו, ולפֿיכֿף עונה
2 'אמן'.

3 יט. כֿל האֹכֵל דִּבֵּר האִסּוּר, בֵּין בְּדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - אִינוּ
4 מְבַרְךְ עָלָיו לֹא בִּתְחִלָּה, וְלֹא בִסּוּף. בִּיצֵד? הֲרִי שֶׁאֵכֵל טֶבֶל
5 [שֶׁלֹּא הוּפֵרשׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֻׂרוֹת], וְאִפְּלוּ טֶבֶל דִּדְבָרֵיהֶם
6 [מִדְּבָרָן], אוֹ שֶׁאֵכֵל מֵעֶשֶׂר ראשון שֶׁלֹּא נִטְלוּ כֿל תְּרוּמוֹתָיו,
7 אוֹ מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ כִּהְלַכְתָּן - אִינוּ מְבַרְךְ;
8 וְאִין צָרִיד לֹאמֹר, אִם אֵכֵל נְבִלוֹת וְטִרְפוֹת, אוֹ שֶׁתָּה יֵין נִסָּד,
9 וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן.

10 כ. אֵכֵל אִם אֵכֵל דְּמָאִי [תְּבוּאוֹת עִם הָאָרֶץ, שִׁסְפֵּק אִם
11 הוּפֵרשָׁה], אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ רְאוּי אֵלָּא לַעֲנִיִּים, אוֹ מֵעֶשֶׂר
12 ראשון שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִטְל מִמֶּנּוּ חֶשְׁבוֹן
13 תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וְהוּא שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּשִׁבְלִים [הַקִּדִּים הַלּוּי אֶת
14 הַכֹּהֵן וְנִטְל חֲלָקוֹ כְּשֶׁעֲדִיין הַתְּבוּאָה בִּשְׁבִלִיהָ], אוֹ מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי
15 וְהִקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן אֶת הַחֲמִשׁ [הַדְּרוֹשׁ
16 בַּפְּדִיּוֹת] - הֲרִי זֶה מְבַרְךְ תְּחִלָּה וְסוּף; וְכֵן כֿל כִּיּוֹצֵא בִּהֶן.

פֿרָק ב

17 א. סֵדֶר בִּרְכַּת הַמּוֹזֵן, כִּף הִיא: ראשונה בִּרְכַּת ה'הָזֵן, שְׁנִיָּה
18 בִּרְכַּת ה'הָאֶרֶץ, שְׁלִישִׁית 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם', רְבִיעִית 'הַטּוֹב
19 וְהַמְּטִיב'. בִּרְכַּת ראשונה, מִשֶּׁה רִבְנוּ תִּקְנָה; שְׁנִיָּה, תִּקְנָה
20 יְהוֹשֻׁעַ; שְׁלִישִׁית, תִּקְנָה דָּוִד וְשְׁלֹמֹה בְּנוֹ; וּבִרְכַּת רְבִיעִית,
21 חֲכָמֵי מִשְׁנֵה תִּקְנוּהָ.

22 ב. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, וְאֵכְלוּ
23 פֶּתֶן - אִין מְבַרְכִין לִפְנֵיהָ, וּמְבַרְכִים לְאַחֵר סְעוּדָתָן שְׁתֵּי
24 בִּרְכוֹת בְּלֶכֶד, כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ מִמְּלָאכָתָּ בַּעַל הַבַּיִת: בִּרְכַּת
25 ראשונה - כִּתְּקָנָה; שְׁנִיָּה - פּוֹתֵחַ בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ', וְכוֹלֵל
26 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם' בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ', וְחוֹתֵם בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ'.
27 וְאִם הֵיוּ עוֹשִׂין בְּסְעוּדָתָן [עוֹבְדִים תְּמוּרַת מִזְבֵּן] בְּלֶכֶד, אוֹ
28 שֶׁהָיָה בַּעַל הַבַּיִת מִסֵּב עִמָּהֶן - מְבַרְכִין כִּתְּקָנָה אַרְבַּע בִּרְכוֹת,
29 כִּשְׁאֵר כֿל אָדָם.

30 ג. בִּרְכַּת ה'הָאֶרֶץ' - צָרִיד לֹאמֹר הוֹדִיָּה בִּתְחִלָּתָהּ וּבְסוּפָּהּ,
31 וְחוֹתֵם בָּהּ 'עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמּוֹזֵן'; וְכֵל שֶׁלֹּא אָמַר 'אֶרֶץ
32 חֲמֵדָה טוֹבָה וְרִחְבָּהּ' בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ', לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ.
33 וְצָרִיד לְהַזְכִּיר בָּהּ בְּרִית וְתוֹרָה, וְלִהְיֶה בְּרִית לְתוֹרָה;
34 שֶׁהַבְּרִית הַזֹּאת שְׂאוּמְרִין בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ', הִיא בְּרִית מִיֵּלָה
35 שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת; וְהַתּוֹרָה כְּלָה נִכְרְתוּ
36 עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ בְּרִיתוֹת, שְׁנֵאָמַר: "אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית מִלְּכֹד
37 הַבְּרִית", "אַתֶּם נֹצְרִים וְגו' לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה'".

38 ד. בִּרְכַּת שְׁלִישִׁית - פּוֹתֵחַ בָּהּ 'רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל
39 עִמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ', אוֹ עֲחֲמֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בִּירוּשָׁלַיִם
40 עִירְךָ; וְחוֹתֵם בָּהּ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם', אוֹ 'מִנַּחֵם עִמּוֹ כְּכִנֵּן
41 יְרוּשָׁלַיִם' - וְלִפְיָךְ נִקְרָאת בִּרְכַּת זוֹ 'נִחְמָה'. וְכֵל מִי שֶׁלֹּא
42 אָמַר מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד בִּבְרַכַּת זוֹ - לֹא יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ, מִפְּנֵי
43 שֶׁהִיא עֲנִין הַבְּרַכָּה; שְׁאִין נִחְמָה גְּמוּרָה, אֵלָּא בְּחִזְרַת
44 מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד.

45 ה. בְּשִׁפְתוֹת וּבִקְיָמִים טוֹבִים, מִתְחִיל בְּנִחְמָה וּמִסִּים בְּנִחְמָה,

46 וְאֹמֵר קִדְּשַׁת הַיּוֹם בְּאִמְצָעָהּ. בִּיצֵד? מִתְחִיל: 'נִחְמָנוּ ה'
47 אֱלֹהֵינוּ בְּצִיּוֹן עִירְךָ', אוֹ 'רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ
48 וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ'; וּמִסִּים: 'מִנַּחֵם עִמּוֹ כְּכִנֵּן יְרוּשָׁלַיִם',
49 אוֹ 'בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'. וְאֹמֵר בְּאִמְצָעָהּ בְּשִׁבְתָּ: 'אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵּי
50 אֲבוֹתֵינוּ, רָצָה וְהִתְלַצְנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוֹת יוֹם הַמָּנוּחַ
51 הַשְּׂבִיעִי הַזֶּה, וְנִשְׁבַּת בּוֹ וְנִגְנוּחַ בּוֹ כְּמִצְוֹת רְצוֹנְךָ, וְאֵל תְּהֵא
52 צָרָה וְיִגְוֹן כִּיּוֹם מְנוּחָתְנוּ'. וּבִקְיָמִים טוֹבִים אֹמֵר 'עֲלֶה
53 וִיבֹא'; וְכֵן בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מוֹסִיף
54 בְּאִמְצָעָהּ בִּרְכַּת שְׁלִישִׁית 'עֲלֶה וִיבֹא'.

55 ו. בְּתִנְפָּה וּפּוֹרִים, מוֹסִיף בְּאִמְצָעָהּ בִּרְכַּת ה'הָאֶרֶץ' עַל
56 הַנְּסִים, כִּדְרָךְ שְׁמוֹסִיף בִּתְחִלָּה. וְיוֹם טוֹב אוֹ ראש חֹדֶשׁ
57 שֶׁחֵל לַהֲיוֹת בְּשִׁבְתָּ, מְזַכִּיר 'רָצָה וְהִתְלַצְנוּ' תְּחִלָּה, וְאַחֵר
58 כִּף 'עֲלֶה וִיבֹא'; וְכֵן ראש חֹדֶשׁ טַבַּת שֶׁחֵל לַהֲיוֹת בְּשִׁבְתָּ,
59 מְזַכִּיר 'עַל הַנְּסִים' בִּבְרַכַּת ה'הָאֶרֶץ', וְרָצָה וְהִתְלַצְנוּ וְ'עֲלֶה
60 וִיבֹא' בְּנִחְמָה.

61 ז. בִּרְכַּת רְבִיעִית, צָרִיד לְהַזְכִּיר בָּהּ שְׁלֹשׁ מְלָכוֹת.
62 וּכְשֶׁמְבַרְךְ הָאוֹרֵחַ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, מוֹסִיף בָּהּ בִּרְכַּת לְבַעַל
63 הַבַּיִת. בִּיצֵד מְבַרְכּוֹ? אֹמֵר: 'הִי רְצוֹן שֶׁלֹּא תִּבּוֹשׁ בַּעַל
64 הַבַּיִת בַּעֲלוֹם הַזֶּה, וְלֹא תִפְלֵם לְעוֹלָם הַבָּא'; וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת
65 לְהוֹסִיף בִּבְרַכַּת בַּעַל הַבַּיִת, וְלִהְיֶה בָּהּ.

66 ח. וּכְשֶׁמְבַרְכִין בְּבֵית הָאָבֵל, אֹמֵר בִּבְרַכָּה רְבִיעִית: 'הַמְּלֹךְ
67 הַחַי, הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, אֵל אֱמֶת, דִּין אֱמֶת, שׁוֹפֵט בְּצֶדֶק,
68 שְׁלִיט בַּעֲוֹלָמוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ כְּרָצוֹנוֹ, שְׁאֵנְחָנוּ עִמּוֹ וְעִבְדּוֹ,
69 וּבְכָל אֲנוּ חֲכִיבִין לְהוֹדוֹת לוֹ וּלְכַבְּרוֹ'; וּמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל
70 הָאָבֵל לְנִחְמָה כְּפִי מַה שִׁיִּרְצָה, וְגוֹמֵר 'הִרְחַמְךָ'.

71 ט. בְּבֵית חֲתָנִים, מְבַרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים אַחֵר אַרְבַּע בִּרְכוֹת
72 אֵלּוּ, כִּכֵּל סְעוּדָה וְסְעוּדָה שְׂאוּכָלִים שָׁם; וְאִין מְבַרְכִין
73 בִּרְכַּת זוֹ לֹא עֲבָדִים, וְלֹא קִטְנִים. וְעַד כְּמָה מְבַרְכִין אוֹתָהּ?
74 אִם הִיא אֱלֵמֶן שֶׁנִּשְׂא אֱלֵמָנָה, מְבַרְכִין אוֹתָהּ כִּיּוֹם ראשון
75 בְּלֶכֶד; וְאִם הִיא בְּחֹר שֶׁנִּשְׂא אֱלֵמָנָה אוֹ אֱלֵמֶן שֶׁנִּשְׂא
76 בְּתוּלָה, מְבַרְכִין אוֹתָהּ כֿל שְׁבַעַת יְמֵי הַמִּשְׁתָּה.

77 י. בִּרְכַּת זוֹ שְׁמוֹסִיפִין בְּבֵית חֲתָנִים, הִיא בִּרְכַּת אַחֲרוֹנָה
78 מִשְׁבַּע בִּרְכוֹת שֶׁל נִשְׁוֹאִין. כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהֵיוּ
79 הָאוֹכְלִין הֵם שֶׁעֲמָדוֹ בִּבְרַכַּת נִשְׁוֹאִין, וְשֶׁמֶעוּ הַבְּרָכוֹת; וְאֵכֵל
80 אִם הֵיוּ הָאוֹכְלִין אַחֲרֵים שֶׁלֹּא שֶׁמֶעוּ בִּרְכַּת נִשְׁוֹאִין בְּשִׁעַת
81 נִשְׁוֹאִין, מְבַרְכִין בְּשִׁבְלִים אַחֵר בִּרְכַּת מִזְבֵּן שְׁבַע בִּרְכוֹת,
82 כִּדְרָךְ שֶׁמְבַרְכִין בְּשִׁעַת נִשְׁוֹאִין - וְהוּא שֶׁהֵיוּ עֹשְׂרָה,
83 וְחֲתָנִים מִן הַמִּנְיָן.

84 יא. אֵלּוּ הֵן שְׁבַע בִּרְכוֹת: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ
85 הָעוֹלָם, שֶׁהַכֵּל כָּרָא לְכָבוֹדוֹ'; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ
86 הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם'; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם,
87 אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצִלְמוֹ, בְּצִלְמֵ דְמוּת תְּבִנְתּוֹ, וְהִתְקִין
88 לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיָן עַדִּי עַד; בְּרוּךְ אַתָּה ה', יוֹצֵר הָאָדָם'; 'שׁוֹשׁ
89 תִּשְׁיֵשׁ וְתִגְלַל עַקְרָהּ, בְּקַבּוּץ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׁמְחָה; בְּרוּךְ
90 אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּכִנְיָה'; 'שְׁמַח תְּשַׁמַּח רַעִים אֲהוּבִים,
91 כְּשֶׁמְחִיד צִירְךָ מִקִּדְּם בְּגֵן עֵדֶן; בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְשַׁמֵּחַ עִמּוֹ
92 וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם'; 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר

47 כגון הריפות וגרש פרמל [חיטים בצורות שונות] וכיוצא בהן,
48 וכל זה הוא הנקרא 'מעשה קדרה', וכן כל תבשיל שערב
49 בו אחד מחמשת המינים, בין קמח בין פת - בתחלה, מברך
50 עליו 'בורא מיני מזונות'.

51 ה. במה דברים אמורים? כשהיה אותו המין חשוב אצלו,
52 ולא היה טפלה; אבל אם היה אחד מחמשת המינים שערב
53 טפלה - אינו מברך אלא על העקר, ופוסט את הטפלה. וזה
54 כלל בברכות - כל שהוא עקר ועמו טפלה, מברך על העקר
55 ופוסט את הטפלה, בין שהיתה הטפלה מערבת עם העקר,
56 בין שלא היתה מערבת.

57 ו. כיצד היא הטפלה המערבת? לפת [מין ירק] או כרוב
58 שבשלו וערב בו קמח של אחד מחמשת המינים כדי לדבקו
59 [לעשותו סמיר] - אינו מברך עליו 'בורא מיני מזונות',
60 שהלפת הוא העקר וקמח זה טפלה; שכל דבר שמערבין
61 אותו כדי לדבק, או כדי לתן ריח, או כדי לצבוע התבשיל -
62 הרי זה טפלה לו; אבל אם ערב כדי לתן טעם בפתערת,
63 הרי הוא עקר. לפיכך, מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין
64 בהן חלב חטה כדי לדבק, ועושין מהן מיני מתיקה - אינו
65 מברך עליו 'בורא מיני מזונות', מפני שהדבש הוא העקר.
66 ז. כיצד היא הטפלה שאינה מערבת? הרי שצריך לאכל דג
67 מליח, ואכל הפת עמו כדי שלא יזיק המליח גרונו ולשונו
68 - מברך על המליח ופוסט את הפת, מפני שהפת טפלה לו;
69 וכן כל כיוצא בזה.

70 ח. הפת שפתת אותה פתים [פיררה לפירורים], ובשלה
71 בקדרה או לשה במקר - אם יש בפתיתין פזית, או שנבר
72 שהן פת ולא נשתנת צורתה - מברך עליה בתחלה
73 'המוציא'; ואם אין בהן פזית, או שעברה צורת הפת בפשול
74 - מברך עליה בתחלה 'בורא מיני מזונות'.

75 ט. עסה שנאפת בפרקע כמו שהערכיים שוכני המדברות
76 אופין - הואיל ואין עליה צורת פת, מברך עליה בתחלה
77 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע סעודתו עליה, מברך
78 'המוציא'. וכן עסה שלשה בדבש או בשמן או בחלב, או
79 שערב בה מיני תבלין ואפאה, והיא הנקראת 'פת הבאה
80 בכיסנין' [עשויה כיסים כיסים ונילושה בדבש וכיו"ב] - אף
81 על פי שהוא פת, מברך עליה 'בורא מיני מזונות'; ואם קבע
82 סעודתו עליה, מברך 'המוציא'.

83 י. ארז שבשלו, או שעשה ממנו פת - בתחלה מברך עליו
84 'בורא מיני מזונות', ולבסוף 'בורא נפשות'; ובכלב שלא
85 יהא מערב עם דבר אחר, אלא ארז לבדו. אבל פת דחן, או
86 פת של שאר מיני קטניות - בתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף
87 'בורא נפשות רבות'.

88 יא. כל שמברכין עליו בתחלה 'המוציא', מברכין לאחריו
89 ברכת המזון בסדרה ארבע ברכות; וכל שמברכין עליו
90 בתחלה 'בורא מיני מזונות', מברכין לאחריו ברכה אחת
91 מעין שלש - חוץ מן הארז.

92 יב. במה דברים אמורים? שאכל מפזית ולמעלה; אבל
93 האוכל פחות מפזית, בין מן הפת בין משאר אכלין,

1 ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורנה אהבה ואהבה
2 שלום ורעות. מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות
3 ירושלים, קול ששון קול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול
4 מצהלות חפת חתנים ממשה ונערים מגינתם; ברוך אתה
5 ה', משמח חתן עם הכלה.

6 יב. שכח ולא הזכיר בשבת או ביום טוב קדשת היום -
7 אם נזכר קדם שיתחיל בברכה רביעית - בשבת אומר:
8 'ברוך אשר נתן שבת מנוחה לעמו ישראל לאות ולברית
9 קדש, ברוך אתה ה' מקדש השבת'; ביום טוב אומר: 'ברוך
10 אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה, ברוך
11 אתה ה' מקדש ישראל והזמנים'. ומתחיל בברכה רביעית,
12 וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל בברכה רביעית - פוסק
13 וחוזר לראש, שהוא ברכת 'הזן'.

14 יג. בראשי חגשים, שכח ולא אמר 'עלה וכו' - אם נזכר
15 קדם שיתחיל בברכה רביעית - אומר: 'ברוך אשר נתן
16 ראשי חגשים לעמו ישראל לזכרון', ואינו חותם בה;
17 ומתחיל בברכה רביעית, וגומר. ואם נזכר אחר שהתחיל
18 בברכה רביעית - גומר אותה, ואינו חוזר. וכן בחלו של
19 מועד. ובחנכה ובפורים, שכח ולא הזכיר הענין בברכת
20 המזון - אינו חוזר.

21 יד. מי שאכל, ושכח ולא ברך - אם נזכר קדם שיתאכל
22 המאכל שבמעיו, חוזר ומברך. וכן אם נעלם ממנו, ולא ידע
23 אם ברך או לא ברך - חוזר ומברך; והוא, שלא נתאכל
24 המזון שבמעיו.

פרק ג

26 א. חמשה מינים הן - החטין, והשעורין, והפסמין [חיטים
27 מדבריות], ושבלת שועל [שעורה מדברית], והשפון.
28 הפסמין, ממין החטין; ושבלת שועל והשפון, ממין
29 השעורין. וחמשת המינים האלו - כשהן שבלים, נקראים
30 'תבואה' בכל מקום; ואחר שדשין וזורין אותן [ברוח
31 לנקותן], נקראין 'דגן'; וכשטוחנין את אחד מהן ולשין את
32 קמחו ואופין אותו, נקרא 'פת'. והפת הנעשת מאחד מהן,
33 היא הנקראת 'פת' בכל מקום, בלא לונה [גלא שם נוסף].

34 ב. האוכל פת - חייב לברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו
35 מלך העולם, המוציא לחם מן הארץ'. אבל דגן שלוק
36 [מבושל] כמות שהוא - מברך לפניו 'בורא פרי האדמה',
37 ולאחריו 'בורא נפשות רבות'. אבל קמח - מברך לפניו
38 'שהכל', ולאחריו 'בורא נפשות'.

39 ג. קמח של אחד מחמשת המינים, שקלוהו וערכו במים או
40 בשאר משקין - אם היה עבה כדי שיהיה ראוי לאכילה,
41 ולעטו - מברך עליו בתחלה 'בורא מיני מזונות'; ואם היה
42 רך כדי שיהיה ראוי לשתיה - מברך עליו בתחלה 'שהכל',
43 ולבסוף 'בורא נפשות'.

44 ד. קמח של אחד מחמשת המינים שבשלו בקדרה, בין לבדו
45 בין שערכו עם דברים אחרים - כגון לביבות [עוגת סולת]
46 וכיוצא בהן, וכן הדגן שחלקו או פתשו ובשלו בקדרה -

1 והשוותה פחות מרביעית, בין מן היין בין משאר משקין -
2 מברך בתחלה ברכה הראויה לאותו היין, ולבסוף אינו
3 מברך כלל.

4 יג. וזו היא ברכה אחת שמעין שלש: 'ברוך אתה ה' אלהינו
5 מלך העולם, על המחיה ועל הפללה ועל ארץ חמדה טובה
6 ורחבה שרצית והנחלת את אבותינו; רחם ה' אלהינו על
7 ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך,
8 והצלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונברךך עליה בקדשה
9 ובטהרה; ברוך אתה ה', על הארץ ועל המחיה. ובשבתות
10 וימים טובים, אומר בברכה זו בכללה מעין קדשת היום,
11 בדרך שמזכיר בברכת המזון.

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ב

פרק ד

14 א. כל המברך ברכת המזון או ברכה אחת מעין שלש, צריך
15 לברך אותה במקום שאכל. אכל כשהוא מהלך - יושב
16 במקום שפסק, ויברך; אכל כשהוא עומד - יושב במקומו,
17 ויברך. שכח ברכת המזון, ונזכר קדם שיתאכל המזון במעיו
18 - מברך במקום שנזכר; ואם היה מזיד, חזר למקומו
19 ומברך, ואם ברח במקום שנזכר, יצא ידי חובתו. וכן אם
20 ברח כשהוא עומד, או כשהוא מהלך - יצא ידי חובתו;
21 ולכתחלה, לא יברך ברכת המזון, ולא ברכה שמעין שלש,
22 אלא כשהוא יושב, ובמקום שאכל.

23 ב. מי שנסתפק לו אם ברח 'המוציא' או לא ברח - אינו
24 חוזר ומברך, מפני שאינה מן התורה. שכח לברך 'המוציא'
25 - אם נזכר עד שלא גמר סעודתו, חזר ומברך; ואם לאחר
26 שגמר, אינו חוזר ומברך.

27 ג. היה אוכל בבית זה, ופסק סעודתו והלך לבית אחר, או
28 שהיה אוכל וקרא לו חברו לדבר עמו, ויצא לו לפתח ביתו
29 וחזר - הואיל וישנה מקומו, צריך לברך למפרע על מה
30 שאכל, וחוזר ומברך בתחלה 'המוציא', ואחר כך גומר
31 סעודתו.

32 ד. חברים שהיו יושבין לאכל, ויצאו לקראת חתן או
33 לקראת פלה - אם הניחו שם זמן או חולה - חוזרין למקומן
34 וגומרין סעודתן, ואינן צריכין לברך שניה. ואם לא הניחו
35 שם אדם - כשהיו יוצאין, צריכין ברכה למפרע; וכשהיו
36 חוזרין, צריכין ברכה לכתחלה.

37 ה. וכן אם היו מסבין לשתייה, או לאכילת פרות; שפל
38 המשנה מקומו, הרי פסק אכילתו, ולפיכך מברך למפרע על
39 מה שאכל, וחוזר ומברך שניה לכתחלה על מה שהוא צריך
40 לאכל. והמשנה מקומו מפנה לפנה בבית אחד, אינו צריך
41 לחזר ולברך. אכל במזרחת של [עין] תאנה וכל לאכל
42 במערבה, צריך לחזר ולברך.

43 ו. ברח על הפת, פטר את הפרפרת [מריחה ותוספת]
44 שאוכלין בהן הפת, ממיני התבשיל ופרות, וכיוצא בהן;
45 אכל אם ברח על הפרפרת, לא פטר את הפת. ברח על

46 מעשה קדרה [מיני דגן שנתבשלו בקדירה], פטר את התבשיל
47 [שלא ממיני דגן]; ברח על התבשיל, לא פטר את מעשה
48 קדרה.

49 ז. גמר בלבו מלאכל או מלשתות, ואחר כך נמלך לאכל או
50 לשתות - אף על פי שלא ישנה מקומו, חזר ומברך; ואם
51 לא גמר בלבו, אלא דעתו לחזר לשתות או לאכל - אפלו
52 פסק כל היום בלבו, אינו צריך לברך שנית.

53 ח. היו שותין, ואמרו: 'בוא ונברך ברכת המזון', או 'בואו
54 ונקדש קדוש היום' - נאסר להם לשתות, עד שיברכו או
55 יקדשו; ואם רצו לחזר ולשתות קדם שיברכו או יקדשו, אף
56 על פי שאינם רשאים - צריכים לחזר ולברך 'בזמנו' פרי
57 הגפן, ואחר כך ישתו. אכל אם אמרו: 'בוא ונכדיל', אינן
58 צריכין לחזר ולברך.

59 ט. היו מסבין לשתות יין, וכל להן מין יין אחר, כגון שהיו
60 שותין אדם והביאו שחר, או ישתן והביאו חדש - אינן
61 צריכין לברך ברכת היין פעם שניה; אבל מברכין: 'ברוך
62 אתה ה' אלהינו מלך העולם, הטוב והמטיב'.

63 י. אין מברכין על אכל מכל האילני, ולא על משקה מכל
64 המשקין, עד שיבוא לפניו; ואם ברח ואחר כך הביאו לפניו,
65 צריך לחזר ולברך. נטל אכל וברך עליו, ונפל מזיד ונשרף
66 או שטפו נהר - נוטל אחר וחוזר ומברך עליו, אף על פי
67 שהוא מאותו היין; וצריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו
68 לעולם ועד' על ברכה ראשונה, כדי שלא להוציא שם שמים
69 לבטלה. עומד אדם על אמת [תעלת] המים, ומברך ושותה,
70 אף על פי שהמים שהיו לפניו בשעת הברכה, אינן המים
71 ששתה - מפני שלכך נהפוך מתחלה.

72 יא. דברים הבאים בתוך הסעודה, והן מחמת הסעודה [כגון
73 בשיר ודגים] - אינן צריכין ברכה לא לפנייה ולא לאחריה;
74 אלא ברכת 'המוציא' שבתחלה, וברכת המזון שבסוף,
75 פוטרין הכל, שהכל טפלה לסעודה. ודברים שאינן מחמת
76 הסעודה [כגון פירות], שבאו בתוך הסעודה - טענין ברכה
77 לפנייה, ואין טענין ברכה לאחריה. ודברים הבאים לאחר
78 הסעודה, בין מחמת הסעודה בין שלא מחמת הסעודה -
79 טענין ברכה לפנייה ולאחריה.

80 יב. בשבתות וימים טובים, ובסעודת הקזת הדם, ובצת
81 שיצא מן המרחץ, וכיוצא בהן, שאדם קובע סעודתו על
82 היין - אם ברח על היין שלפני המזון, פטר את היין ששותה
83 לאחר המזון קדם שיברך ברכת המזון; אבל בשאר הימים,
84 צריך לחזר ולברך בתחלה על היין שלאחר המזון. בא להן
85 יין בתוך המזון, כל אחד ואחד מברך לעצמו, שאין בית
86 הבליעה פנוי, שיענו הכל אחר אחד 'אמן'; ואינו פוטר את
87 היין שלאחר המזון.

פרק ה

88 א. נשים ועבדים, חביבין בברכת המזון; וספק יש בדרך אם
89 הן חביבין מן התורה, לפי שאין קבוע לה זמן, או אינן חביבין
90 מן התורה. לפיכך, אין מוציאין את הגדולים ידי חובתן.
91

48 - אין מצטרפין, עד שיהא אוכלי הפת רב הנפר. במה
49 דברים אמורים? בעשרה; אבל בשלשה - צריך שיהא כל
50 אחד מהן בזה פת, ואחר כך מומנין.
51 ט. שנים שאכלו וגמרו מלאכל, ובא שלישי ואכל - אם
52 יכולין לאכל עמו כל שהוא אפלו משאר אכלין, מצטרף
53 עמהן. וחכם גדול שבמסבין - הוא שמכרף לכלן, אף על
54 פי שלא בא אלא באחרונה.
55 י. שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאים לחלק ולברך כל אחד
56 בנפרד; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה, יש [מותר] להן
57 לחלק [לשתי קבוצות], עד עשרה; עשרה אינן רשאים לחלק,
58 עד שיהיו עשרים; שכל זמן שיחלקו ותהיה ברכת הזמן
59 לכל חלק וחלק בזמן הפל, יש להם לחלק.
60 יא. שלשה בני אדם שבאו משלש חבורות של שלשה
61 שלשה, אינן רשאים לחלק [ומזמנים אף שלא אכלו יחד];
62 ואם כבר זמן כל אחד ואחד מהן בחבורה שלו, רשאים
63 לחלק, ואינן חייבין בזמן, שכבר זמנו עליהן. שלשה
64 שישבו לאכל - אף על פי שכל אחד ואחד אוכל משלו,
65 אינן רשאים לחלק.
66 יב. שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד - בזמן שמקצתן
67 רואין אלו את אלו, מצטרפין לזמן אחד; ואם לאו, אלו
68 מזמנין לעצמן ואלו מזמנין לעצמן. ואם יש שמש אחד
69 ביניהם, שהוא הולך ומשמש מחבורה זו לחבורה זו -
70 מצטרפין לזמן אחד, אף על פי שאין מקצת אלו רואין
71 מקצת אלו; והוא, שישמעו שתייהן כל דברי המכרף בבאור
72 [בבהירות].
73 יג. שלשה שאכלו, ויצא אחד מהן לשוק - קוראין לו, כדי
74 שיבנו לשמע מה שהן אומרים, ומזמנין עליו והוא בשוק,
75 ויצא ידי חובתו; ולכשיחזור למקומו, יכרף ברכת הזמן
76 לעצמו. אבל עשרה שאכלו, ויצא אחד מהן - אין מזמנין
77 עליו, עד שיחזור וישב במקומו עמהן.
78 יד. שלשה שאכלו כאחד, וקדם אחד מהן וברך לעצמו -
79 מזמנין עליו, ויצאו השנים ידי חובת זמן; והוא לא יצא
80 בזמן זה, שאין זמן למפרע [אחד ברהמ"ז].
81 טו. שנים שאכלו, כל אחד ואחד מכרף לעצמו; ואם הנה
82 אחד יודע ואחד אינו יודע, זה שיודע מכרף בקול רם,
83 והשני עונה 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, ויצא ידי חובתו.
84 וכן מכרף לאביו, ועבד מכרף לרבו, ואשה מכרף לבעלה,
85 ויוצאין ידי חובתן; אבל אמרו חכמים: 'תבוא מארה למי
86 שאשתו ובניו מכרכין לו'.
87 טז. במה דברים אמורים שיצאו ידי חובתן? בזמן שאכלו
88 ולא שכעו, שהן חייבין לכרף מדברי סופרים, ולפיכך
89 מוציאין אותן קטן או עבד או אשה מידי חובתן. אבל אם
90 אכל ושבע, שנתחייב בברכת הזמן מן התורה - אין אשה
91 או קטן או עבד מוציאין אותו מידי חובתו; שכל החיב
92 בדבר מן התורה - אין מוציאין אותו מידי חובתו, אלא
93 החיב באותו הדבר מן התורה כמותו.
94 יז. הנכנס אצל אחרים, ומצאן מכרכין ברכת הזמן - אם

1 אבל הקטנים, חייבין בברכת הזמן מדברי סופרים, כדי
2 לחנכן במצוות.
3 ב. שלשה שאכלו פת כאחד, חייבין לכרף ברכת הזמן קדם
4 ברכת הזמן. ואי זו היא ברכת הזמן? אם היו האוכלין
5 משלשה עד עשרה, מכרף האחד מהן, ואומר: 'נכרף
6 שאכלנו משלו'; והפל עונין: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו
7 חיינו', והוא חוזר ומכרף: 'ברוך שאכלנו משלו ובטובו
8 חיינו'.
9 ג. ואחר כך מתחיל ואומר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
10 העולם, הוה', עד שגומר ארבע הברכות; והן עונין 'אמן'
11 אחר כל ברכה וברכה.
12 ד. היו האוכלין מעשרה ולמעלה, מזמנין בשם. כיצד?
13 המכרף אומר: 'נכרף לאלהינו שאכלנו משלו', והן עונין:
14 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו', והוא חוזר
15 ואומר: 'ברוך אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
16 ומתחיל ברכת הזמן.
17 ה. הסועד בבית חתנים - משייתחילו להתעסק בצרכי
18 סעודת נשואין ולהכניה, ועד שלשים יום אחר הנשואין -
19 מכרף: 'נכרף שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והן עונין:
20 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
21 והוא חוזר ואומר: 'ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו משלו
22 ובטובו חיינו'. ואם היו עשרה - מכרף: 'נכרף לאלהינו
23 שהשמחה במעונו שאכלנו משלו', והם עונין: 'ברוך
24 אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו משלו ובטובו חיינו',
25 והוא חוזר ואומר: 'ברוך אלהינו שהשמחה במעונו
26 שאכלנו משלו ובטובו חיינו'. וכן סעודה שעושין אותה
27 אחר הנשואין מתמת הנשואין עד שנים עשר חדש, מכרף
28 'שהשמחה במעונו'.
29 ו. הפל חייבין בברכת הזמן, כדרך שחייבין בברכת הזמן
30 - אפלו כהנים שאכלו קדשי קדשים בעזרה. וכן כהנים
31 וישראלים שאכלו כאחד, ואכלו כהנים תרומה וישראל
32 חלין - חייבין בזמן. נשים ועבדים וקטנים, חייבין בזמן
33 כתיובן בברכת הזמן.
34 ז. נשים ועבדים וקטנים - אין מזמנין עליהן [אין מצרפים
35 לזימון], אבל מזמנין לעצמן. ולא תהא חבורה של נשים
36 ועבדים וקטנים, מפני הפריצות - אלא נשים לעצמן, או
37 עבדים לעצמן, או קטנים לעצמן; ובלבד שלא יזמנו בשם.
38 אנדרוגינוס [נשיש בו סימני נקבות וזכרות] מזמן למינו, ואינו
39 מזמן לא לנשים ולא לאנשים, מפני שהוא ספק. והשטמוס
40 [שארין בו לא סימני נקבות ולא זכרות] אינו מזמן כלל. קטן
41 היודע [מבין] למי מכרכין - מזמנין עליו, ואף על פי שהוא
42 כבן שבע או כבן שמונה; ומצטרף בין למנן שלשה בין
43 למנן עשרה לזמן עליו. והנכרי, אין מזמנין עליו.
44 ח. אין מזמנין אלא על מי שאכל מפזית פת ומעלה. שבועה
45 שאכלו פת, ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר [מיץ מאכלים
46 מבושלים] וכיוצא בזה - מצטרפין לזמן בשם; והוא, שיהא
47 המכרף מאוכלי הפת. אבל ששה שאכלו פת, וארבעה ירק

1 מִצָּא הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר 'נִבְרָךְ', הוּא עוֹנֶה 'בְּרוּךְ וּמְבָרֵךְ'; וְאִם
2 מִצָּא הָאוֹכְלִים עוֹנִין 'בְּרוּךְ שֶׁאֵכְלָנוּ', הוּא עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶן
3 'אָמֵן'.

פָּרָק ו

5 א. כָּל הָאוֹכֵל הַפֶּת שֶׁמְבָרְכִין עָלֶיהָ 'הַמוֹצֵיא' - צָרִיךְ נְטִילַת
6 יָדַיִם תַּחֲלָה וְסוּף, וְאִם עַל פִּי שֶׁהִיא פֶּת חֲלִין; וְאִם עַל פִּי
7 שֶׁאֵין יָדָיו מְלַכְלָכוֹת, וְאִינוּ יוֹדְעִים לָהֶן טִמְאָה - לֹא יֵאכֹל, עַד
8 שִׁטַּל שְׁתֵּי יָדָיו. וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁטְבוּלוֹ בְּמַשְׁקִין - צָרִיךְ נְטִילַת
9 יָדַיִם תַּחֲלָה.

10 ב. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו - בֵּין לֹאכִילָה, בֵּין לְקָרִית שְׁמַע, בֵּין
11 לְתַפְלָה - מְבָרֵךְ בְּתַחֲלָה 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל
12 נְטִילַת יָדַיִם'; שְׁזוֹ מִצְוֹת חֻמְּמִים הֵיא, שֶׁנִּצְטַטְּיוּנוּ בְּתוֹרָה
13 לְשִׁמְעַם מִהֶן, שֶׁנֶּאֱמָר: "עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרֵךְ". וּמִיָּם
14 אַחֲרוֹנִים - אֵין מְבָרְכִין עָלֶיהָ, שֶׁאֵין אֵלָּא מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה;
15 וּלְפִיכָף חֵיב אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהֶן בְּיוֹתֵר.

16 ג. נְטִילַת יָדַיִם בֵּין תַּבְשִׁיל לְתַבְשִׁיל, רְשוּת - רָצָה נוֹטֵל,
17 רָצָה אֵינוּ נוֹטֵל. וּפְרוֹת שֶׁל חֲלִין - אֵין צָרִיכִין נְטִילַת יָדַיִם,
18 לֹא בְּתַחֲלָה וְלֹא בְּסוּף; וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו לְפָרוֹת, הָרִי זֶה
19 מְגַסֵּי הָרוֹחַ [גְּאוֹוֹתִינִים]. כָּל [מִדָּה] אֶת הַמֶּלַח, (כָּל שֶׁהִמְלַח
20 בּו) צָרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם בְּאַחֲרוֹנָה - שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מֶלַח סְדוּמִית
21 אוֹ מֶלַח שֶׁטְבָעוֹ כְּטָבַע מֶלַח סְדוּמִית, וְיַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו
22 וְיִסְמָא; מִפְּנֵי זֶה חֵיבִין לְטַל יָדַיִם בְּסוּף כָּל סְעוּדָה, מִפְּנֵי
23 הַמֶּלַח. וּבִמְחֻנָּה, פְּטוּרִין מִנְטִילַת יָדַיִם בְּתַחֲלָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
24 טְרוּדִין בְּמַלְחָמָה; וְחֵיבִין בְּאַחֲרוֹנָה, מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה.

25 ד. עַד הֵיכֵן הִיא נְטִילַת יָדַיִם? עַד הַפָּרָק [חִיבּוּר כֹּף הַיָּד
26 וְהַזְרוּעַ]; וְכֵמָּה שְׁעוֹר הַמַּיִם? רְבִיעִית לְכָל שְׁתֵּי הַיָּדַיִם. וְכָל
27 שֶׁחוֹצֵץ בְּטַבִּילָה, חוֹצֵץ בְּנְטִילַת יָדַיִם; וְכָל [סוּג מִיִּם] הַעוֹלָה
28 [הַמְשַׁלִּים] לְמִידַת הַמֶּקְנֶה [מ' סָאָה], עוֹלָה לְשְׁעוֹר רְבִיעִית.
29 ה. כָּל הַצָּרִיךְ נְטִילַת יָדַיִם - אִם הֵטְבִיל יָדָיו בְּמֵי מְקוֹה,
30 אֵינוּ צָרִיךְ דָּבָר אַחֵר; וְאִם הֵטְבִיל בְּמֵי שֶׁאֵין בָּהֶן שְׁעוֹר
31 מְקוֹה, אוֹ בְּמֵי שֶׁאֵין בָּהֶן שֶׁבִּקְרָקַע, לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם, שֶׁאֵין
32 הַמַּיִם הַשְּׂאוֹבִין מִטְּהָרִין אֶת הַיָּדַיִם אֵלָּא בְּנְטִילָה.
33 ו. כָּל הַנוֹטֵל יָדָיו, צָרִיךְ לְהִזָּהֵר בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים: בְּמֵי
34 עֲצָמִן, שֶׁלֹּא יִהְיוּ פְּסוּלִין לְנְטִילַת יָדַיִם; וּבִשְׁעוֹר, שֶׁיִּהְיֶה
35 בָּהֶן רְבִיעִית לְכָל שְׁתֵּי הַיָּדַיִם; וּבְכָלִי, שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם שֶׁנוֹטְלִין
36 בָּהֶן בְּכָלִי; וּבְנוֹטֵל, שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם בָּאֵין מִכַּח נוֹתֵן.

37 ז. אַרְבָּעָה דְּבָרִים פּוֹסְלִין אֶת הַמַּיִם - שְׁנוּי מְרָאָה, וְגִלּוּי,
38 וְעֲשִׂית מְלֹאכָה בָּהֶן, וְהִפְסַד שְׁמוּנָע אֶת הַבְּהֵמָה מִלְשָׁתוֹת
39 מִהֶן. בִּיצֵד? מִיָּם שֶׁנִּשְׁתַּנוּ מְרָאֵיהֶן - בֵּין בְּכָלִים בֵּין
40 בְּקַרְקָעוֹת, בֵּין מִחֲמַת דָּבָר שֶׁנִּפְּל לְתוֹכָן בֵּין מִחֲמַת מְקוֹמָן
41 - הָרִי אֵלוֹ פְּסוּלִין. וְכֵן אִם נִתְּגַלוּ גִלּוּי הָאוֹסֵר אוֹתָן מִן
42 הַשְּׁתִּיָּה, נִפְסְלוּ לְנְטִילַת יָדַיִם [שְׁמַא נִחַשׁ נִתַּן בְּהֵם אֲרִסוֹן].

43 ח. כָּל מִיָּם שֶׁנִּעְשֶׂה בָּהֶן מְלֹאכָה - נִעְשׂוּ שׁוֹפְכִין, וּפְסוּלִין
44 לְנְטִילַת יָדַיִם. בִּיצֵד? מִיָּם שֶׁאֵין שֶׁהִדִּיחַ בָּהֶן פְּלִים, אוֹ
45 שֶׁשָּׂרָה בָּהֶן פֶּתוֹ, וְכִיּוּצָא בְּזֶה, בֵּין בְּכָלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת -
46 פְּסוּלִין לְנְטִילַת יָדַיִם. הַדִּית בָּהֶן פְּלִים מוֹדִחִין אוֹ חֲדָשִׁים,

47 לֹא פְּסוּלִין. מִיָּם שֶׁנִּחְתָּמוּ מִטְבֵּל בָּהֶן אֶת הַכְּעִכִּין [עוֹגוֹת
48 יִבְשׁוֹת], פְּסוּלִין; וְשֶׁהוּא חוֹפֵן [נוֹטֵל בַּכּוֹף] מִהֶן בִּשְׁעַת
49 לִישָׁה, כְּשֶׁרִין - שֶׁהֵמִים שֶׁבְּחַפְּנֵיו, הֵן שֶׁנִּעְשׂוּ בָּהֶן מְלֹאכָה,
50 אֲבָל הַמַּיִם שֶׁחוֹפֵן מֵהֶם, הָרִי הֵן בְּכִשְׁרוּתָן.

51 ט. וְכָל מִיָּם שֶׁנִּפְסְלוּ מִשְׁתִּית הַפֶּלֶב - כִּגוֹן שֶׁהִיוּ מְרִים אוֹ
52 מְלוּחִין אוֹ עֲכוּרִין אוֹ רִיחֵן רַע, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁתֶּה אוֹתָן הַפֶּלֶב
53 - בְּכָלִים, פְּסוּלִין לְנְטִילַת יָדַיִם; וּבְקַרְקָעוֹת, כְּשֶׁרִין לְהֵטְבִיל
54 בָּהֶן. חֲמִי טְבִירָה - בְּמִקְוֵם, מְטַבִּילִין בָּהֶן אֶת הַיָּדַיִם; אֲבָל
55 אִם נָטַל מִהֶן בְּכָלִי, אוֹ שֶׁהִפְלִיג מִהֶן אִמָּה [מִשְׁךְ מִהֶן תַּעֲלֶה]
56 לְמִקְוֵם אַחֵר - אֵין נוֹטְלִין מִהֶן לֹא רִאשׁוֹנִים וְלֹא אַחֲרוֹנִים,
57 מִפְּנֵי שֶׁאֵין רְאוּיִין לְשְׁתִּית הַבְּהֵמָה.

58 י. יֵשׁ לְנוֹטֵל [לְכַתְּחִילָה] לִתֵּן עַל יָדָיו מַעֲט מַעֲט, עַד שִׁיתֵּן
59 בִּשְׁעוֹר; וְאִם נִתַּן הֶרְבִּיעִית כְּלָה בִּשְׁטִיפָה אַחַת, כְּשֶׁרִין
60 נוֹטְלִין אַרְבָּעָה [אוֹ] חֲמִשָּׁה [בְּנִי אֲדָם] זֶה בְּצֵד זֶה, אוֹ יָד זֶה
61 עַל גְּבִי יָד זֶה, בִּשְׁטִיפָה אַחַת - וּבְלִבָּר שֶׁיִּרְפוּ יָדֵיהֶן [לֹא
62 יִדְחֲקוּ יְדֵיהֶם זוֹ לְזוֹ], כְּדִי שִׁיכּוּא בְּיָמֵיהֶן הַמַּיִם, וְיִהְיֶה בְּאוֹתָהּ
63 הַשְּׁטִיפָה כְּדִי רְבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד.

64 יא. אֵין נוֹתְנִין לְיָדַיִם לֹא בְּדַפְּנוֹת הַפְּלִים [שְׁנִשְׁבָּרוּ], וְלֹא
65 בְּשׁוּלִי [תַּחְתִּית] הַמַּחֲזֵן [כָּלִי חֹרֵס גְּדוֹל], וְלֹא בְּתִסִּים [שְׁבָרִי
66 חֹרֵס], וְלֹא בְּמִגּוּפַת [מִכְסָּה] הַחִבִּית. וְאִם תִּקֵּן [הַרְחִיב]
67 הַמִּגּוּפָה לְנְטִילָה, נוֹתְנִין מִמֶּנָּה לְיָדַיִם; וְכֵן הַחֲמַת [נוֹד]
68 שֶׁתִּקְנֶה, נוֹתְנִין בָּהּ לְיָדַיִם. אֲבָל שֶׁק וְקָפָה - אִם עַל פִּי
69 שֶׁתִּקְנֶה, אֵין נוֹתְנִין מִהֶן לְיָדַיִם. וְלֹא יִתֵּן לְחִבְרוֹ בְּחַפְּנֵיו,
70 שֶׁאֵין חַפְּנֵיו כְּלִי. וְכָלִים שֶׁנִּשְׁכְּרוּ שְׂבִירָה הַמְּטַהֲרָת אוֹתָן
71 מִיָּדִי טִמְאָה - אֵין נוֹתְנִין בָּהֶם לְיָדַיִם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׂבָרִי
72 פְּלִים.

73 יב. כָּל הַפְּלִים נוֹטְלִין לְיָדַיִם, אֲפֹלוּ כְּלִי גְּלָלִים וְכָלִי אֲדָמָה
74 - וְהוּא, שֶׁהִיוּ שְׁלֵמִים. כְּלִי שֶׁאֵינוּ מַחֲזִיק רְבִיעִית, אוֹ שֶׁאֵין
75 בּוֹ רְבִיעִית - אֵין נוֹתְנִין מִמֶּנּוּ לְיָדַיִם.

76 יג. הַפֶּל כְּשֶׁרִין לִתֵּן לְיָדַיִם, אֲפֹלוּ חֲרֹשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן. אִם
77 אֵין שֵׁם אַחֵר - מִנִּיחַ הַפֶּלֶב בֵּין בְּרָפִיו, וְצָק עַל יָדָיו, אוֹ יִטָּה
78 הַחִבִּית עַל יָדָיו, וְיִטַּל; אוֹ נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת וְצָק כְּזוֹ עַל זוֹ,
79 וְחֹזֵר וְצָק בְּרִאשׁוֹנָה עַל הַשְּׁנִיָּה. וְהַקּוֹף, נוֹטֵל לְיָדַיִם.

80 יד. הַשִּׁקָּה [אֲבָן חֲלוּלָה] שֶׁדוֹלָה הָאָדָם [מִיָּם] בְּיָדוֹ אוֹ בְּגִלְגֵּל
81 וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ, וְהַמַּיִם נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בְּאִמָּה וְהוֹלְכִין וּמִשְׁקִין
82 הַיִּרְקוֹת אוֹ הַבְּהֵמָה, וְהַנִּיחַ יָדָיו בְּשִׁקָּה, וְעָבְרוּ הַמַּיִם וְשִׁטְפוּ
83 עַל יָדָיו - לֹא עֲלָתָה לּוֹ נְטִילָה, שֶׁהִרִי אֵין בָּאֵן נוֹתֵן עַל יָדָיו;
84 וְאִם הָיוּ יָדָיו קְרוּבוֹת לְשִׁפְכַת הַדָּלִי, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּיִם
85 שִׁטְפוּ עַל יָדָיו מִכַּח נְתִינַת הָאָדָם - עֲלָתָה לּוֹ נְטִילָה.

86 טו. מִיָּם שֶׁנִּסְתַּפְּק לּוֹ אִם נִעְשֶׂה מִהֶן מְלֹאכָה אוֹ לֹא נִעְשֶׂה,
87 אִם יֵשׁ בָּהֶן בִּשְׁעוֹר אוֹ שֶׁאֵין בָּהֶן, אִם הֵן טְהוֹרִין אוֹ טִמְאִין,
88 סָפֵק נָטַל יָדָיו סָפֵק לֹא נָטַל יָדָיו - סָפֵקוֹ טְהוֹר; שֶׁכָּל סָפֵק
89 שֶׁבְּטַהֲרָת יָדַיִם, טְהוֹר.

90 טז. מִיָּם רִאשׁוֹנִים - צָרִיךְ שִׁינְבִיָּה יָדָיו לְמַעֲלָה, שֶׁלֹּא יֵצְאוּ
91 מִיָּם חוּץ לְפָרָק וְיִחָזְרוּ וְיִטְמְאוּ אֶת הַיָּדַיִם; וְאַחֲרוֹנִים - צָרִיךְ
92 שִׁינְשִׁפִּיל יָדָיו לְמַטָּה, כְּדִי שִׁיֵּצֵא כָּל כַּח הַמֶּלַח שֶׁעַל יָדָיו. מִיָּם
93 רִאשׁוֹנִים, נְטִילִים בֵּין עַל גְּבִי כְּלִי בֵּין עַל גְּבִי קְרָקַע;

שְׁלֵמָה, וּבֹצֵעַ מִשְׁתִּיהֶן, כְּדֵי שִׁיבְצֵעַ מִחֹטִים וּמִשְׁלָמָה. 45
בְּשִׁפְתַּי וּבִימָיִם טוֹבִים, חֵיב לְבָצֵעַ עַל שְׁתֵּי כְּפֹרוֹת; נוֹטֵל 46
שְׁתֵּיהֶן בְּיָדוֹ, וּבֹצֵעַ אֶחָת מֵהֶן. 47
ה. הַבֹּצֵעַ נוֹתֵן פְּרוּסָה לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְהָאֶחָד נוֹטֵל 48
בְּיָדוֹ; וְאִינוּ נוֹתֵן בְּיַד הָאוֹכֵל, אֲלָא אִם כֵּן הָיָה אָבִל. 49
וְהַבֹּצֵעַ, הוּא פּוֹשֵׁט יָדָיו תְּחִלָּה וְאוֹכֵל; וְאִין הַמְּסַבֵּין רִשְׁאִין 50
לְטַעַם, עַד שִׁטְעַם הַמְּכַרֵּף; וְאִין הַבֹּצֵעַ רִשְׁאִי לְטַעַם, עַד 51
שִׁיכֵלָה 'אַמֶּן' מִפִּי רַב הַמְּסַבֵּין. וְאִם רָצָה הַבֹּצֵעַ לְחַלֵּק כְּבוֹד 52
לְרַבּוֹ, אוֹ לְמִי שֶׁהוּא גָדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְכָּה, וַיִּנְיֹחֲנוּ לְפִשְׁט יָדוֹ 53
קֵדָם לוֹ - הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ. 54
ו. שְׁנַיִם, מִמֵּתִינִין זֶה לָזֶה בְּקַעֲרָה [אם אחד הפסיק לצורך 55
שתייה וכיו"ב]; שְׁלֹשָׁה, אֵין מִמֵּתִינִין. גְּמָרוּ [הפסיקו] מֵהֶן 56
שְׁנַיִם, הַשְּׁלִישִׁי מִפְּסִיק עִמָּהֶן; גְּמַר אֶחָד מֵהֶן, הַשְּׁנַיִם אֵין 57
מִפְּסִיקִין לוֹ, אֲלָא אוֹכְלִין וְהוֹלְכִין, עַד שְׁגוּמְרִין. אֵין מְשִׁיחִין 58
בְּסַעֲוֵדָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבֹא לִידֵי סַפְנָה. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם כָּא לָהֶן 59
יֵין בְּתוֹף הַמְּזוּז - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מְכַרֵּף לְעַצְמוֹ, שְׁאֵם בְּרֹף 60
אֶחָד וַיַּעֲנֶה הַעֲוֵנָה 'אַמֶּן' בְּשִׁעַת הַבְּלִיעָה, יָבֹא לִידֵי סַפְנָה. 61
וְאֵין מִסְתַּכְּלִין בְּפִנֵּי הָאוֹכֵל, וְלֹא בְּמִנְתּוֹ, שֶׁלֹּא לְכַשּׁוֹ. 62
ז. הַשֶּׁמֶשׁ הַעֲוֹמֵד לִפְנֵי הַמְּסַבֵּין, אִינוּ אוֹכֵל עִמָּהֶן; וְדָרֹךְ 63
רַחֲמֵנוּת הִיא לְתוֹף פִּי מִכָּל תַּבְּשִׁיל וְתַבְּשִׁיל, כְּדֵי לִישֹׁב 64
דַּעְתּוֹ. וְאִם נִתְּנוּ לוֹ יֵין, מְכַרֵּף עַל כָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ, 65
מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁתִּיתוֹ תְּלוּיָה בְּרִצּוֹנוֹ, אֲלָא בְּרִצּוֹנָם. 66
ח. יָצָא אֶחָד מִן הַמְּסַבֵּין לְהִשְׁתֵּן מִים, נוֹטֵל יָדוֹ אֶחָת [וזו 67
שנענה] וְנִכְנָס; דִּבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג [שהח], נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו 68
וְנִכְנָס. וְאִם הָיָה מְסַבֵּין לְשִׁתִּיה, נִכְנָס וַיִּשָּׁב בְּמִקְוָמוֹ וְנוֹטֵל 69
יָדָיו, וְאַחֲרַיָּה בֶּן מִחֲזִיר פָּנָיו לְאוֹרְחִין; וְלָמָּה נוֹטֵל בְּמִקְוָמוֹ? 70
שֶׁמָּא יִדְמּוּ שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֵין שֵׁם אֹכִילָה. 71
ט. אֵין מְנִיחִין בֶּשֶׁר חַי [שאינו מבושל] עַל הַפֶּת, וְאֵין 72
מַעֲבִירִין כּוֹס מֵלֵא [מַשְׁקִין] עַל הַפֶּת, וְאֵין סוֹמְכִין אֶת 73
הַקַּעֲרָה בַּפֶּת. וְאֵין זוֹרְקִין אֶת הַפֶּת, וְלֹא אֶת הַחֲתִיכוֹת; וְלֹא 74
אֶת הָאֲכָלִין שֶׁאֵין לָהֶן קָלְפִין, כְּגוֹן תּוֹתִים וְתַאֲנִים וְעֹנִיכִים, 75
מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִמְאָסִין. וּמִתָּר לְהַמְשִׁיךְ [להזרים] יֵין בְּצִנּוֹרוֹת 76
בְּכַתִּי חֲתָנִים; וְזוֹרְקִין לְפָנֵיהֶם קָלִיּוֹת וְאַגְזִיזִים בִּימּוֹת הַחֲמָה, 77
אֲבָל לֹא בִימּוֹת הַגִּשְׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁנִּמְאָסִין. וְאֵין נוֹטְלִין יָדִים 78
בְּיֵין, בֵּין חַי בֵּין מְזוּג. וְכֵן אֵין מִפְּסִידִין שְׁאֵר אֲכָלִין וּמִשְׁקִין, 79
דֶּרֶךְ בּוֹזֵי וּבַעֲיֻטָּה [ולזיל]. 80
י. אִסּוּר לְאוֹרְחִין לִטֹּל כְּלוּם מִמָּה שֶׁלִּפְנֵיהֶם, וְלִתֵּן בְּיַד בְּנוֹ 81
אוֹ בְּתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית - שֶׁמָּא יִתְבַּשֵּׁשׁ בַּעַל הַסַּעֲוֵדָה, שֶׁהָיָה 82
אֵין לוֹ אֲלָא מָה שֶׁהִכִּיא לְפָנֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ הַקְּטָנִים נוֹטְלִין 83
אוֹתוֹ וְהוֹלְכִין. לֹא יִשְׁלַח אָדָם לְחַבְרוֹ חֲבִית יֵין, וְשִׁמֵּן צֶף 84
עַל פָּנֶיהָ - שֶׁמָּא יִשְׁלַח לוֹ אָדָם חֲבִית שֶׁפָּלָה שִׁמֵּן, וַיִּדְמָה 85
שֶׁהִיא יֵין, וְשִׁמֵּן הוּא שֶׁעַל פָּנֶיהָ בִּלְבָד, וַיִּזְמֵן אוֹרְחִים, 86
וַיִּתְבַּשֵּׁשׁ. וְכֵן כָּל כְּיוּצָא בְּדַבָּרִים אֵלּוּ, הַמְּכִיבִין לִידֵי בּוֹשָׁה 87
לְבַעַל הַסַּעֲוֵדָה - אִסּוּרִין. 88
יא. גְּמָרוּ מִלְּאֲכָל - מִסְּלָקִין אֶת הַשְּׁלָחַן וּמִכְּבָדִין [מטאטאים] 89
אֶת הַמִּקְוָם שֶׁאֲכָלוּ בוֹ, וְאַחֲרַיָּה בֶּן נוֹטְלִין אֶת יָדֵיהֶן; שֶׁמָּא 90

וְאַחֲרוֹנִים, אֵינֶן נוֹטְלִין עַל גְּבִי קַרְקַע. מִים רַאשׁוֹנִים, בֵּין 1
בְּחִמֵּי הָאוֹר [שהוחמו באש] בֵּין בְּצוֹנָן. אַחֲרוֹנִים, אֵין נוֹטְלִין 2
בְּחִמֵּין - וְהוּא, שִׁיְהִיו חֲמִים שֶׁהִיד סוֹלֶדֶת בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין 3
מַעֲבִירִין אֶת הַזֶּהָמָא, שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְפַשְׁפֹּשׁ בָּהֶן; אֲבָל אִם 4
הָיוּ פּוֹשְׁרִין, נוֹטְלִין מֵהֶן בְּאַחֲרוֹנָה. 5
יז. נוֹטֵל אָדָם יָדָיו שְׁחִירָת, וּמִתְּנֶה [מכורין] עֲלֵיהֶן כָּל הַיּוֹם, 6
וְאִינוּ צָרִיף לִטֹּל יָדָיו לְכָל אֹכִילָה וְאַכִילָה; וְהוּא, שֶׁלֹּא 7
הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן; אֲבָל אִם הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן, צָרִיף לִטֹּל יָדָיו 8
בְּכָל עֵת שֶׁצָּרִיף נְטִילָה. 9
יח. לֹט אָדָם אֶת יָדָיו בְּמַפָּה, וְאוֹכֵל בָּהֶן פֶּת אוֹ דִּבֵּר 10
שֶׁטְבוּלוֹ בְּמִשְׁקָה, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו. הַמְּאָכִיל 11
לְאַחֲרִים, אִינוּ צָרִיף נְטִילַת יָדָם; וְהָאוֹכֵל, צָרִיף נְטִילַת 12
יָדָם, אִף עַל פִּי שֶׁאִינוּ נֹגֵעַ בְּמַאֲכָל, אֲלָא אַחֲרַיָּה הוּא 13
הַמְּאָכִילוֹ. וְהוּא הֵדִין לְאוֹכֵל בְּמַגְרֵפָה [כעין מזלג], שֶׁצָּרִיף 14
נְטִילַת יָדָם. 15
יט. אִסּוּר לְהָאֲכִיל מִי שֶׁלֹּא נוֹטֵל יָדָיו, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא נוֹתֵן 16
לְתוֹף פִּי. וְאִסּוּר לְזַלֵּל בְּנְטִילַת יָדָם; וְצוּוּיִים הִרְבֵּה צוּוּ 17
חֲכָמִים עַל נְטִילַת יָדָם, וְהִזְהִירוּ עַל הַדְּבָר. אֲפִלוּ אֵין לוֹ 18
מִים אֲלָא כְּדֵי לְשִׁתּוֹת, נוֹטֵל יָדָיו בְּמַקְצָתָן, וְאַחֲרַיָּה בֶּן אוֹכֵל, 19
וְשׁוֹתָה מִקְצָתָן. 20
כ. צָרִיף אָדָם לְנַגֵּב אֶת יָדָיו, וְאַחֲרַיָּה בֶּן יָאכֵל; וְכָל הָאוֹכֵל 21
בְּלֹא נִגּוּב יָדָם, כְּאוֹכֵל לְחֵם טָמֵא. וְכָל הַנוֹטֵל יָדָיו 22
בְּאַחֲרוֹנָה, נִגְנֵב וְאַחֲרַיָּה בֶּן מְכַרֵּף. וְתַכְף לְנְטִילַת יָדָם, בְּרִפְת 23
הַמְּזוּז - לֹא יִפְסִיק בִּינֵיהֶם בְּדִבְרַיָּה אַחֲרַיָּה; אֲפִלוּ לְשִׁתּוֹת מִים 24
אַחֲרַיָּה שֶׁנוֹטֵל יָדָיו בְּאַחֲרוֹנָה, אִסּוּר עַד שֶׁיִּכְרֹךְ בְּרִפְת הַמְּזוּז. 25

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ב

פרק ז

א. מִנְהִגוֹת רַבּוֹת נִהְגּוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּסַעֲוֵדָה, וְכָלֵן דֶּרֶךְ 28
אַרְץ; וְאֵלוּ הֵן: כְּשֶׁנִּכְנָסִין לְסַעֲוֵדָה, גָּדוֹל שֶׁבְּכָלֵן נוֹטֵל יָדָיו 29
תְּחִלָּה, וְאַחֲרַיָּה בֶּן נִכְנָסִין, וַיּוֹשְׁבִין מְסַבֵּין. וְגָדוֹל מִסֵּב בְּרֹאשׁ, 30
וְשֵׁנִי לוֹ לְמִטָּה מִמֶּנּוּ; הָיָה שְׁלֹשׁ מִטּוֹת, גָּדוֹל מִסֵּב בְּרֹאשׁ, 31
וְשֵׁנִי לוֹ לְמַעֲלָה מִמֶּנּוּ, וְשְׁלִישִׁי לוֹ לְמִטָּה מִמֶּנּוּ. 32
ב. בַּעַל הַבֵּית מְכַרֵּף 'הַמּוֹצִיא', וּמִשְׁלִים [מסיים] הַבְּרִכָּה 33
וְאַחֲרַיָּה בֶּן בּוֹצֵעַ; וְהָאוֹרֵחַ מְכַרֵּף בְּרִפְת הַמְּזוּז, כְּדֵי שֶׁיִּכְרֹךְ 34
לְבַעַל הַבֵּית. וְאִם הָיָה כָּלֵן בַּעַל הַבֵּית - גָּדוֹל שֶׁבְּכָלֵן בּוֹצֵעַ, 35
וְהוּא מְכַרֵּף בְּרִפְת הַמְּזוּז. 36
ג. אֵין הַבֹּצֵעַ רִשְׁאִי לְבָצֵעַ, עַד שֶׁיִּכְבִּיאוּ מִלַּח וְלִפְתָּן [וכל דבר 37
הנאכל עם הפת] לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֲלָא אִם כֵּן נִתְּפִינוּ 38
לְאֲכָל פֶּת חֲרֻכָּה [כמות שהיא]. וְאִינוּ בּוֹצֵעַ לֹא פְרוּסָה קִטְנָה, 39
מִפְּנֵי שֶׁהוּא נִרְאָה כְּצֹר עֵין, וְלֹא פְרוּסָה יוֹתֵר מִכְּפִיצָה, מִפְּנֵי 40
שֶׁנִּרְאָה כְּרַעֲבָתָן; וּבְשִׁבְתָּהּ יֵשׁ לוֹ לְבָצֵעַ פְּרוּסָה גְּדוּלָּה. וְאִינוּ 41
בּוֹצֵעַ, אֲלָא מִמִּקְוָם שֶׁבִּשְׁל [נאפה] יָפָה יָפָה. 42
ד. מִצְוָה מִן הַמְּבַחֵר, לְבָצֵעַ מִכְּפָר שְׁלָמָה; אִם הָיְתָה שֵׁם 43
שְׁלָמָה שֶׁל שְׁעוּרִים וּפְרוּסָה שֶׁל חֲסִים, מְנִיחַ פְּרוּסָה בְּתוֹף 44

ג. פרות או ירקות שדרפן להאכל חיים - אם בשלן או
 שלקן [בישולם הרבה ונימוח], מברך עליהן בתחלה 'שהכל',
 ולבסוף 'בורא נפשות'. וירקות שדרפן להאכל שלוקין, כגון
 כרוב ולפת [מיו ירק] - אם אכלן חיים, מברך עליהן בתחלה
 'שהכל'. ודברים שדרפן להאכל חיים ומבשלין - אכלן בין
 חיים בין מבשלין - מברך עליהן בתחלה ברכה הראויה
 להן: אם היו פרות עץ, מברך 'בורא פרי העץ'; ואם היו
 פרות אדמה או ירקות, מברך 'בורא פרי האדמה'.
 ד. ירקות שדרפן להשלק ששלקן - מברך על מי שלק
 שלקן 'בורא פרי האדמה'; והוא, ששלקן לשותות מימיהן,
 שמימי שלקות כשלקות, במקום שדרפן לשותותן. דבש
 תמרים, מברכין עליו תחלה 'שהכל'. אכל תמרים שמעכן
 בידו, והוציא גרעיניו שלקן, ועשן כמו עסה - מברך עליהן
 בתחלה 'בורא פרי העץ', ולבסוף ברכה אחת מעין שלש.
 ה. הקנים המתוקים שסוחטין אותן, ומבשלין מימיהן עד
 שינקא [ייעשה גושין] וידמה למלח - כל הגאונים אמרו,
 שמברכין עליו 'בורא פרי האדמה', ומקצתם אמרו, 'בורא
 פרי העץ'; וכן אמרו, שהמוציא אותן קנים, מברך 'בורא
 פרי האדמה'. ואני אומר שאין זה פרי, ואין מברכין עליו
 אלא 'שהכל'; שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי
 האור [ע"י בישול באש], גדול מדבש תמרים שלא נשתנה,
 ומברכין עליו 'שהכל'.
 ו. הקור, והוא ראש הדקל שהוא כמו עץ לכן - מברך עליו
 בתחלה 'שהכל'. קפרס [עליס] של צלף [מיו אילן] - מברך
 עליו 'בורא פרי האדמה', מפני שאינו פרי; והאכינונות
 [גרגירים] של צלף, הן הפרי שהן בצורת תמרים דקים
 קטנים - ומברך עליהן 'בורא פרי העץ'.
 ז. הפלפלין והנגביל [מיו קינמון] - בזמן שהן רטבין,
 מברך עליהן תחלה 'בורא פרי האדמה'; אבל בששן, אינן
 טעונין ברכה לא לפניהן ולא לאחריהן - מפני שהן תכלין,
 ואינן אכל. וכן אכלין שאינן ראויין לאכילה, ומשקין שאינן
 ראויין לשתייה - אינן טעונין ברכה, לא לפניהן ולא
 לאחריהן.
 ח. הפת שעפשה, והיין שהקרים [החמץ], ותבשיל שעברה
 צורתו, והנוכלות [פירות שנשרו מהעץ] שהן פגין [קודם
 שהתבשלו], והשכר, והחמץ, והגובאי [מיו חגב], והמלח,
 והקמחין [מיו פטריות], והפטירות - על כלן הוא מברך
 תחלה 'שהכל'. וכל שמברכין לפניו 'שהכל', מברכין
 לאחריו 'בורא נפשות רבות על כל מה שפרא, חי
 העולמים'. וכל הטעון ברכה לאחריו, טעון ברכה לפניו.
 ט. שמרים [של יין] שנתן עליהם שלשה [מדות] מים,
 והוציא ארבעה - מברך עליהן 'בורא פרי הגפן', שהו יין
 מזוג הוא; והוציא פחות מארבעה - אף על פי שיש בהן
 טעם יין, מברך עליהן תחלה 'שהכל'.
 י. ברוך על פרות האילן 'בורא פרי האדמה' - יצא; ועל
 פרות הארץ 'בורא פרי העץ' - לא יצא. ועל הכל, אם ברוך
 'שהכל' - יצא, ואפלו על הפת ועל היין.

י. שאר שם פרוירין שיש בהן כזית, שאסור להלף עליהן
 ולרחץ עליהן; אבל פרוירין שאין בהן כזית, מתיר לאכילן
 ביד.
 יב. הביאו להם מים לנטילה - כל שמברך ברכת המזון,
 הוא נוטל ידיו תחלה, כדי שלא ישב הגדול וידיו מזהמות,
 עד שיטל אחר. ושאר הסועדין, נוטלין ידן בסוף זה אחר
 זה; ואין מכבדין בדבר זה [טול לפניך], שאין מכבדין
 בידים מזהמות, ולא בדרכים, ולא בגשרים [לומר לגדול "לך
 לפניך"] - אלא בפתח הראוי למזונה, ובשעת פניסה.
 יג. גמרו לטל את ידיהן, ונגבו ידיהן, וברכו ברכת המזון,
 והביאו את המגמר [בשמים] - הגדול שבברך ברכת המזון,
 הוא מברך על המגמר, וכלן עונין 'אמן'.
 יד. אם היה שם יין [של כוס ברכה ובשמים] - מביאין כוס
 מחזיק רביעית, או יתר על רביעית, {ומביאין מין בשמים};
 אוהו את היין בימינו, ואת הבשמים בשמאלו, ומברך ברכת
 המזון; ואחר כך מברך על היין, ואחר כך מברך על
 הבשמים. אם היה הבשמים שמן ערב וכיוצא בו, טחו
 בראש השמש [מנגב ריח הבשמים על ראש שמשו]; ואם היה
 השמש תלמיד חכמים, טחו [מנגבו] בכתל, כדי שלא יצא
 מבשם לשוק.
 טו. אף על פי שאין ברכת המזון טעונה יין, אם ברוך על
 היין כמנהג שאמרנו, צריך שידיח כוס של ברכה מבפנים,
 וישטף אותו מבחוץ; וימלאנו יין חי, וכיון שהגיע לברכת
 'הארץ', נותן לתוכו מעט מים, כדי שיהא ערב לשתייה. ואין
 משיחין על כוס של ברכת המזון, אלא הכל שותקין, עד
 שתתקלה ברכת המזון והיין, וישתו.

פרק ח

א. כל פרות האילן - מברכין עליהן בתחלה 'בורא פרי
 העץ', ובסוף 'בורא נפשות רבות'; חוץ מחמשת המינין
 הפתובין בתורה, והן ענבים ורמונים ותאנים וזיתים
 ותמרים - שהוא מברך עליהן בסוף ברכה אחת מעין שלש.
 וכל פרות הארץ והירקות - מברכין עליהן בתחלה 'בורא
 פרי האדמה', ולבסוף 'בורא נפשות רבות'. ודברים שאין
 גדולן מן הארץ, כגון בשר וגבינה ודגים וביצים ומים וחלב
 ודבש וכיוצא בהן - בתחלה מברך 'שהכל', ולבסוף 'בורא
 נפשות רבות'. והשותה מים שלא לרוות צמאו - אינו טעון
 ברכה, לא לפניו ולא לאחריו.
 ב. הסוחט פרות והוציא מהן משקין - מברך עליהן
 בתחלה 'שהכל', ולבסוף 'בורא נפשות'; חוץ מן הענבים
 והזיתים - שעל היין הוא מברך בתחלה 'בורא פרי הגפן',
 ולבסוף ברכה אחת מעין שלש, ועל השמן הוא מברך
 בתחלה 'בורא פרי העץ'. במה דברים אמורים? שהיה
 חושש בגורנו ושתה מן השמן עם מי השלקות [ירקות
 מבושלים] וכיוצא בהן, שהרי נהנה בשתייתו; אבל אם שתה
 השמן לבדו, או שלא היה חושש בגורנו - מברך עליו
 'שהכל', שהרי לא נהנה בטעם השמן.

מעיין שלש, והיא כוללת הכל, מפני שכל פרות העץ הן.
וכן כל פיצא בנה.

פרק ט

א. כשם שאסור לו לאדם להנות במאכל או במשקה קדם
ברכה - כך אסור לו להרים יד טוב קדם ברכה. וכיצד
מברכין על יד טוב? אם היה זה שיש לו הרים עץ או מין
עץ, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'; ואם היה עשב או מין
העשב, מברך 'בורא עשבי בשמים'; ואם היה לא מעץ ולא
מאדמה, כגון המור שהוא מן [הדם של] החיה - מברך
'בורא מיני בשמים'; ואם היה פרי הראוי לאכילה, כגון
אתרוג ותפוח - מברך 'שנתן ריח טוב בפרות'. ועל הכל -
אם אמר 'בורא מיני בשמים', יצא.

ב. אין מברכין על המגמר [בשמים המונחים על גחלים
בוערות להדיף ריח], עד שתעלה תימורתו [עשנו]. וכיצד
מברכין עליו? אם היה זה הנשרף שנתן ריח עץ, מברכין
'עצי בשמים'; ואם היה עשב, מברכין 'עשבי בשמים';
ואם היה ממין חיה וכיצא בה, מברכין 'בורא מיני
בשמים'.

ג. שמן של אפרסמון וכיצא בו, מברך עליו 'בורא שמן
ערב'; אבל שמן זית שכתשו או שטחנו עד שחזר ריחו
גורף, מברך עליו 'בורא עצי בשמים'. שמן שבשמו [ערבו
עם בשמים] כעין שמן המשחה, מברך עליו 'בורא מיני
בשמים'. הביאו לפניו שמן והדס, מברך על ההדס ופטר
את השמן, מפני שברכה אחת לשניהן, והיא 'עצי בשמים'.
ד. היו לפניו בשם שהוא עץ ובשם שהוא עשב, אין ברכת
אחד מהן פוטרת את חברו, אלא מברך על זה לעצמו, ועל
זה לעצמו. הביאו לפניו זין ושמן - אוזו זין בימינו, ושמן
בשמאלו; ומברך על הזין ושתהו, וחזור ומברך על השמן
ומריח בו, וטחו בראש השמש [שלא יצא לשוק בידים
מבשמות]; ואם היה השמש תלמיד חכמים, טחו בפתל.

ה. דבר שהוא ספק אם מן העץ אם מן האדמה, מברך
עליו 'בורא מיני בשמים'; בשם שערבו הרוכל ממנין
הרבה, מברך עליו 'בורא מיני בשמים'. נכנס לחנותו של
בשם שיש בה מיני הרבה, מברך 'בורא מיני בשמים'. אם
ישב שם כל היום כלו, אינו מברך אלא אחת; נכנס ויצא
נכנס ויצא, מברך על כל פעם ופעם.

ו. השושנה וחלפי הים [צמחים שבשפת הים], מברכין עליהן
'בורא עצי בשמים'. נרגס [מין צמח] של גנה, 'בורא עצי
בשמים'; ושל שדה, 'בורא עשבי בשמים'. הורד, ומי הורד,
והלבונה, והמצטטי [נזול היוצא מעץ הנקרא שרף], וכיצא
בהן - 'בורא עצי בשמים'.

ז. שלשה מיני ריח טוב, אין מברכין עליהן; ואלו הן: ריח
טוב שאסור להרים בו, וריח טוב העשוי להעביר ריח רע,
וריח טוב שלא נעשה להרים בעצמו של ריח זה.

ח. כיצד? בשמים של עבודה זרה, ובשמים שעל ערוה מן

יא. לקח כוס של שכר בידו, והתחיל הברכה על מנת לומר
'שהכל', וטעה ואמר 'בורא פרי הגפן' - אין מחזירין אותו.
וכן אם היו לפניו פרות הארץ, והתחיל הברכה על מנת
לומר 'בורא פרי האדמה', וטעה ואמר 'בורא פרי העץ' -
אין מחזירין אותו. וכן אם היה לפניו תבשיל של דגן,
ופתח וברך על מנת לומר 'בורא מיני מזונות', וטעה ואמר
'המוציא לחם' - יצא; מפני שבשעה שהזכיר השם
והמלכות, שהן עקר הברכה, לא נתפזר אלא לברכה הראויה
לאותו המין, והואיל ולא היה בעקר הברכה טעות, אף על
פי שטעה בסופה - יצא, ואין מחזירין אותו.

יב. כל הברכות האלו שנסתפק לו בהן אם ברוך אם לא
ברוך - אינו חוזר ומברך, לא בתחלה ולא בסוף; מפני שהן
מדברי סופרים. שכתב והכניס אכלין לתוך פיו בלא ברכה
- אם היו משקין - בולען, ומברך בסוף; ואם היו פרות
שאם זרקן ומאסו, כגון תותים וענבים - מסלקן לצד אחד
ומברך, ואחר כך בולען; ואם אינן נמאסין, כגון פולים
ואפונים - פולטן מפיו עד שיברך בפיו פנוי, ואחר כך
אוכל.

יג. היו לפניו מיני הרבה - אם היו ברכותיהן שוות -
מברך על איזה מהן שירצה, ופטר את השאר; ואם אין
ברכותיהן שוות - מברך על כל אחד מהן ברכה הראויה
לו, ואי זה מין שירצה להקדים מקדים. ואם אינו רוצה בנה
יותר מזה - אם יש ביניהן אחד משבעת המינים, עליו הוא
מברך תחלה; וכל הקודם בפסוק, קודם לברכה. והשכעה,
הן האמורין בפסוק זה: "ארץ חטה ושערה, וגפן ותאנה
ורמון; ארץ זית שמן, ודבש זה, הן התמרים;
והתמרים קודמין לענבים - שהתמרים שני ל'ארץ' [השני
שבפסוק], והענבים שלישי ל'ארץ' [הראשון].

יד. ברכה אחת שמעיין שלש של חמשת מיני הפרות ושל
זין, היא של מיני הדגן; אלא שעל הפרות הוא אומר: 'על
העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה
וכו'; ועל הזין הוא אומר: 'על הגפן ועל פרי הגפן'.
וחותם בשתייהן: 'על הארץ ועל הפרות'; ואם היה בארץ
ישאל, חותם בהן: 'על הארץ ועל פרותיה'. ויש מי
שמוסיף בברכה שמעיין שלש, קדם חתימה: 'כי אל טוב
ומטיב אתה', שהוא מעין ברכה רביעית; ויש מי שאומר
שלא תקנו ברכה רביעית אלא בברכת המזון בלבד.

טו. שתה זין ואכל תמרים ואכל תבשיל של חמשת מיני
דגן, מברך באחרונה ככה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, על המחיה ועל הכלכלה, ועל הגפן ועל פרי הגפן,
ועל העץ ועל פרי העץ, ועל תנובת השדה, ועל ארץ חמדה
וכו'; וחותם: 'ברוך אתה ה', על הארץ, ועל המחיה, ועל
הפרות.

טז. אבל אם אכל בשר ושתה זין - מברך בסוף על זה
בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. אבל תאנים או ענבים,
ותפוחים ואגסים וכיצא בהן - מברך בסוף ברכה אחת

1 העריות - אין מברכין עליהן, לפי שאסור להרית בהן.
 2 בשמים של מתים, ובשמים של בית הפסא, ושמן העשוי
 3 להעביר את ההמה - אין מברכין עליהן, לפי שנעשו
 4 להעביר ריח רע. מגמר שמגמרין בו את הפלים ואת
 5 הפגדים - אין מברכין עליו, לפי שלא נעשה להרית בעצמו
 6 של מגמר. וכן המרים בבגדים המגמרין, אינו מברך, לפי
 7 שאין שם עקר בשם, אלא ריח בלא עקר.
 8 ט. בשמים של מסכה [סעודה] של גוים - אין מברכין
 9 עליהן; שסתם מסכת גוים, לעבודה זרה. הנה מהלך חוץ
 10 לכרך והריח ריח טוב - אם רב העיר גוים, אינו מברך; ואם
 11 רב ישראל, מברך. נתערב ריח שמברכין עליו, בריח שאין
 12 מברכין עליו - הולכין אחר הרב.

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ב

פרק י

15 א. ברכות אחרות ודברים אחרים הרבה שאין בהן פתיחה
 16 [בברור] ולא חתימה [בברור], תקנו חכמים דרך שבת
 17 והודיה להקדוש ברוך הוא, כמו ברכות התפלה שפבר
 18 כתבנו; והם אלו: הבונה בית חדש, והקונה בלים חדשים
 19 בין יש לו פיוצא בהן בין אין לו - מברך: 'ברוך אתה ה'
 20 אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.
 21 ב. וכן הרואה את חברו לאחר שלשים יום, מברך
 22 'שהחנינו'; ואם ראהו לאחר שנים עשר חדש, מברך: 'ברוך
 23 אתה ה' אלהינו מלך העולם, מחיה המתים'. הרואה פרי
 24 המתחדש משנה לשנה, בתחלת ראיתו מברך 'שהחנינו'.
 25 ג. שמע שמועה טובה, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 26 העולם, הטוב והמטיב'; שמע שמועה רעה, מברך: 'ברוך
 27 דין האמת'. וחיב אדם לברך על הרעה בטובת נפש, כדרך
 28 שמברך על הטובה בשמחה - שנאמר: 'ואהבת את ה'
 29 אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך', ובכלל אהבה
 30 זו היתרה שנצטוונו בה, שאפלו בעת שיצר לו, יודה וישבח
 31 בשמחה.
 32 ד. הגיעה אליו טובה, או ששמע שמועה טובה - אף על
 33 פי שהדברים מראין, שטובה זו תגרום לו רעה - מברך
 34 'הטוב והמטיב'; וכן אם נגעה אליו רעה, או ששמע
 35 שמועה רעה - אף על פי שהדברים מראין, שרעה זו גורמת
 36 לו טובה - מברך 'דין האמת'; שאין מברכין על העתיד
 37 להיות, אלא על מה שארע עתה.
 38 ה. ירדו גשמים רבים - אם יש לו שדה, מברך 'שהחנינו';
 39 ואם היתה שלו ושל אחרים, מברך 'הטוב והמטיב'. ואם
 40 אין לו שדה, מברך: 'מודים אנחנו לך ה' אלהינו, על כל
 41 טפה וטפה שהורדת לנו; ואלו פיננו מלא שירה פים,
 42 ולשוננו רנה כהמון גליל, ושפתותינו שבת כמרחבי הרקיע,
 43 ועינינו מאירות כשמש וכירח, וירדנו פרושות כנשרי שמים,
 44 ונגלינו קלות כאילות - אין אנו מספיקין להודות לך ה'
 45 אלהינו, ולברך את שמך מלפנו, אפלו על אחת מאלף אלפי

אלפים ורב רבבי רבבות פעמים הטובות שעשית עמנו ועם
 אבותינו מלפנים - ממערים גאלתנו ה' אלהינו, מבית
 עבדים פדיתנו, ברעב ונתנו, ובשבע כלכלתנו, ומחרב
 הצלתנו, ומדבר מלטתנו, ומחלאים רעים רבים דליתנו
 מלפנו; ועד הנה צורנו רחמיך ה' אלהינו, ולא עזבנו
 חסדיך. על כן, אברים שפלטת בנו, ורוח ונשמה שנפחת
 באפנו, ולשון אשר שמת בתוך פינו - הן הם ברנה יודו
 לך, ויברכו את שמך, מלפנו. ברוך אתה ה', רב ההודיות
 אל התשבות'.
 ו. מאימתי מברכין על הגשמים? משיברו המים על הארץ,
 ויעלו אבעבועות מן המטר על פני המים, וילכו
 האבעבועות זה לקראת זה.
 ז. אמרו לו: 'מת אביו וירשתה' - אם יש עמו אחין - מברך
 בתחלה 'דין האמת', ואחר כך 'הטוב והמטיב'; ואם אין
 עמו אחים, מברך 'שהחנינו'. קצבו של דבר - שכל טובה
 שהיא לו ולאחרים, מברך 'הטוב והמטיב'; וטובה שהיא
 לו לבדו, מברך 'שהחנינו'.
 ח. ארבעה צריכין להודות - חולה שנתרפא, וחיבש שיצא
 מבית האסורים, ויורדי הים כשיצלו, והולכי דרכים
 כשיגיעו לישוב; וצריכין להודות בפני עשרה, ושנים מהם
 חכמים, שנאמר: 'וירוממוהו בקהל עם, ובמושב זקנים
 יהללוהו'. וכיצד מודה? עומד ביניהן ומברך: 'ברוך אתה
 ה' אלהינו מלך העולם, הגומל לחיבים טובות, שגמלני כל
 טוב; וכל השומעין אומרים: 'שגמלך טוב, הוא יגמלך,
 סלה'.
 ט. הרואה מקום שנעשו בו נסים לישראל, כגון ים סוף
 ומעברות הירדן [נעברו בו ישראל בימי יהושע] - מברך:
 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו
 במקום הזה; וכן כל מקום שנעשה בו נס לרבים. אבל
 מקום שנעשה בו נס ליחיד - אותו היחיד וכן בנו
 מברך כשיראה אותו המקום: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם, שעשה לי נס במקום הזה', או: 'שעשה נס לאבי
 במקום הזה'. הרואה גב אריות [שהושלך בו דניאל], וככשן
 האש [שהושלכו בו חנניה מישאל ועזריה] - מברך: 'ברוך
 אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נס לצדיקים במקום
 הזה'. הרואה מקום שעובדין בו עבודה זרה - מברך: 'ברוך
 אתה ה' אלהינו מלך העולם, שנתן ארץ אפים לעובדי
 רצונו'. מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה - אם בארץ ישראל
 הוא - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעקר
 עבודה זרה מארצנו; ואם בחוצה לארץ הוא - מברך:
 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעקר עבודה זרה מן
 המקום הזה; ואומר בשתיקה: 'כשם שעקרת מן המקום
 הזה, כך תעקר מכל המקומות, ותשיב לב עובדיהן
 לעבדך'.
 י. הרואה בתי ישראל בישובן - מברך: 'ברוך אתה ה'
 אלהינו מלך העולם, מציב גבול אלמנה; בחרפנן - מברך:
 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דין האמת'. הרואה

עתידין להתחדש כמותה, ולפאר ליוצרים על כבוד מלכותו; 48
ברוך אתה ה', מחדש חדשים'. 49
יז. וצריך לברך ברכה זו מעמד; שכל המברך על החדש 50
בזמנו, באלו הקביל פני שכינה. ואם לא ברוך עליו בליקלה 51
הראשון - יש לו לברך עליו עד ששה עשר יום בחדש, עד 52
שתמלא פגיתו [יתמלא עיגולה]. 53
יח. הרוצה את החמה ביום תקופת ניסן של תחלת המחזור 54
של שמונה ועשרים, שהתקופה בתחלת ליל רביעי - 55
כשרוצה אותה ביום רביעי בבקר, מברך 'עושה בראשית'. 56
וכן כשתחזור הלכנה לתחלת מזל טלה בתחלת החדש, ולא 57
תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן כשיחזורו כל כוכב 58
וכוכב מחמשת הכוכבים הנשארים לתחלת מזל טלה, ולא 59
יהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום; וכן בכל עת שיראה מזל 60
טלה עולה מקצה המזרח - על כל אחד מאלו, מברך 'עושה 61
בראשית'. 62
יט. הרוצה בתי אמות העולם בישכון, אומר: 'בית גאים, 63
יסח ה''; בחרבנן, אומר: 'אל נקמות, ה', אל נקמות, 64
הופיע'. וכן אם ראה קברי אמות העולם, אומר: 'בושה 65
אמכם מאד, חפרה יולדתכם'. 66
כ. הנכנס למרחץ - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, 67
שתכניסני לשלום, ותוציאני לשלום; ותצילני מזה ומפיצא 68
בזה, לעתיד לבוא'. וכשיצא מן המרחץ, אומר: 'מודה אני 69
לפניך ה' אלהי, שהצילתני מן האור'. 70
כא. הנכנס להקידום - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, 71
שיהא עסק זה לי לרפואה, כי רופא של חנם אתה'; 72
וכשיצא, אומר: 'ברוך רופא חולים'. 73
כב. ההולך למד את גרנו [למדוד כמות פירותיו] - אומר: 74
'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתשלח ברכה במעשה ידי'; 75
התחיל למד, אומר: 'ברוך השולח ברכה בכרי הזה' 76
[ערימה]. מדד ואחר כך בקש רחמים, הרי זו תפלת שוא; 77
וכל הצועק לשעבר, הרי זו תפלת שוא. 78
כג. הנכנס לבית המדרש - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' 79
אלהי, שלא אפשל בדבר הלכה, שלא אמר על טמא טהור, 80
ועל טהור טמא, על מתר אסור, ועל אסור מתר; ואל אפשל 81
בדבר הלכה, וישמחו בי חברי [על כשלוני]; ואל יכשלו 82
חברי, ואשמת בהם'. 83
כד. וכיצאתו מבית המדרש, אומר: 'מודה אני לפניך ה' 84
אלהי, ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי 85
מיושבי קרנות; שאני משפם, והם משכימין - אני משכים 86
לדברי תורה, והם משכימין לדברים בטלים; אני צמל, והם 87
צמלין - אני צמל ומקבל שקר, והם צמלין ואינן מקבלין 88
שקר; אני רץ, והם רצים - אני רץ לחיי העולם הבא, והם 89
רצין לבאר שחת'. 90
כה. הנכנס לברך - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, 91
שתכניסני לברך זה לשלום; ואם נכנס בשלום - אומר: 92
'מודה אני לפניך ה' אלהי, שהכנסתני לשלום'. וכשיבקש 93
לצאת - אומר: 'יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שתוציאני 94

קברי ישראל - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, 1
אשר יצר אתכם בדין, וזן אתכם בדין, וכלל אתכם בדין, 2
והחיה אתכם בדין, והמית אתכם בדין, והוא עתיד להקים 3
אתכם לחיי העולם הבא בדין; ברוך אתה ה', מחיה 4
המתים'. 5
יא. הרוצה שש מאות אלף בני אדם כאחד - אם גוים הן 6
- אומר: 'בושה אמכם מאד, חפרה יולדתכם; הנה אחרית 7
גוים, מדבר ציה וערכה'; ואם ישראל הן, ובארץ ישראל 8
- מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, חכם הרזים'. 9
הרוצה מחכמי אמות העולם - אומר: 'ברוך אתה ה' 10
אלהינו מלך העולם, שנתן מחכמתו לבשר ודם; חכמי 11
ישראל, מברך: 'שנתן מחכמתו ליראיו'; מלכי אמות 12
העולם, מברך: 'שנתן מכבודו לבשר ודם'; מלכי ישראל, 13
מברך: 'שנתן מכבודו ליראיו'. 14
יב. הרוצה את הכושי, ואת המשנין בצורת פניהן או 15
באבריהן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, 16
משנה הבריות'. הרוצה סומה, או קטע [בידיו או ברגליו], 17
ומכי שחין, ובהקנין [מלאים בהרות], וכיצא בהן - מברך: 18
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, דיין האמת'; ואם נולדו 19
בן ממעי אמן, מברך: 'משנה הבריות'. הרוצה פיל וקוף 20
וקפוף [מיו עור], מברך: 'ברוך משנה הבריות'. 21
יג. הרוצה בריות טובות ומתקנות ביותר, ואילנות טובות 22
- מברך: 'שפכה לו בעולמו'. היוצא לשדות ולגנות בימי 23
ניסן, וראה אילנות פורחות ונצנים [פורחים] עולים - מברך: 24
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שלא חסר בעולמו 25
פלוס, וברא בו בריות טובות נאות, כדי [להתנאות] 26
(ליהנות) בהן בני אדם'. 27
יד. על הרוחות שישבו בועף [בסערה], ועל הברקים, ועל 28
הרעמים, ועל קול ההברה [רעש] שתשמע בארץ כמו רחים 29
גדולים, ועל האור שפאורי שיצאו באלו הן כוכבים נופלים 30
ורצים ממקום למקום, או כמו כוכבים שיש להן זנב - על 31
כל אחד מאלו - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, 32
שכחו מלא עולם; ואם רצה - מברך: 'ברוך אתה ה' 33
אלהינו מלך העולם, עושה בראשית'. 34
טו. על ההרים, ועל הגבעות, על המדברות, ועל הימים, 35
ועל הנהרות - אם ראה אחד מהן אחר שלשים יום - 36
מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, עושה 37
בראשית'. הרוצה את הים הגדול [ואוקינוס] משלשים יום 38
לשלשים יום או יותר - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך 39
העולם, העושה את הים הגדול'. 40
טז. הרוצה קשת בענן - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך 41
העולם, זוכר הברית, נאמן בבריתו, וקיים במאמרו'. הרוצה 42
לכנה בחדושה - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך 43
העולם, אשר במאמרו ברא שחקים, וברוח פיו כל צבאם, 44
חזק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידתם, ששים ושמחים 45
לעשות רצון קוניהם, פועלי אמת שפעלתם אמת; וללכנה 46
אמר שתתחדש, להיות עטרת תפארת לעמוסי בטן, שהם 47

מכרף זה לשלום; יצא בשלום - אומר: 'מודה אני לפניך
ה' אלהי, שהוצאתני מכרף זה לשלום; וכשם שהוצאתני
בשלום, כך תוליכני לשלום, ותסמכני לשלום, ותצמידני
לשלום, ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך'.
כו. כללו של דבר: לעולם יצחק אדם על העתיד לבוא,
ויבקש רחמים; ויתן הודיה על שעבר, ויודה וישבח פני
כחו. וכל המרבה להודות את ה' ולשבחו תמיד, הרי זה
משבח.

פרק יא

א. כל הברכות בלן - פותח בהם ב'ברוך', וחותם בהם
ב'ברוך'; חוץ מברכה אחרונה של קריאת שמע, וברכה
הסמוכה לחברתה, וברכת הפרות והדומה לה, וברכת עשית
המצוות. ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך שבח והודיה -
יש מהן שהוא פותח ב'ברוך', ואינו חותם, ויש מהן שהוא
חותם ב'ברוך', ואינו פותח, אלא [חוק מ] מעט מברכות
המצוות [שפותחים וגם חותמים בברוך], כגון ברכת ספר
תורה, וכגון רואה קברי ישראל - מאלו שהן דרך שבח
והודיה. אבל שאר ברכות המצוות בלן - פותח בהן
ב'ברוך', ואינו חותם.
ב. יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדף עד שיצטע
אותה, כגון תפלין וספה ולולב ושופר; ואלו הן הנקראין
'חובה', לפי שאדם חייב על כל פנים לעשותן. ויש מצוות
שאין חובה אלא דומין לרשות, כגון מזוזה ומעקה [לגג]
- שאין אדם חייב לשפן בבית החיוב במזוזה, כדי שיצטע
מזוזה, אלא אם רצה לשפן כל ימיו באהל או בספינה,
ישוב; וכן אינו חייב לבנות בית, כדי לעשות מעקה. וכל
מצות עשה שבין אדם להקדוש ברוך הוא, בין מצוה שהיא
חובה, בין מצוה שאינה חובה - מברך עליה קדם לעשייתה.
ג. וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים - בין מצוות שהן
חובה מדבריהם [מדרבנן], כגון מקרא מגלה והדלקת נר
שבת והדלקת נר חנוכה, בין מצוות שאין חובה, כגון ערוב
[חצירות; תבשילין] ונטילת ידים - מברך על הכל קדם
לעשייתן, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות'. והיכן
צונו? בתורה, שכתוב בה: "אשר יאמרו לך - תעשה".
נמצא ענין הדברים והצטון, כך הוא - אשר קדשנו
במצוותיו, שצונו בהן לשמע מאלו שצונו, להדליק נר של
חנוכה, או לקרות את המגלה; וכן שאר כל המצוות
שמדברי סופרים.
ד. ולמה אין מברכין על נטילת ידים באחרונה [מים
אחרונים]? מפני שלא חייבו בדרך זה אלא מפני הסכנה,
ודברים שהן משום סכנה, אין מברכין על עשייתן. הא למה
זה דומה? למי שספג את המים ואחר כך שתה בליילה, מפני
סכנת צלוקה [תולעת מים מסוכנת], שאינו מברך וצונו לסגן
את המים; וכן כל פיוצא בזה.
ה. העושה מצוה, ולא ברוך - אם מצוה שעדין עשייתה
קיימת, מברך אחר עשייה; ואם דבר שעבר הוא, אינו מברך.

פיצד? הרי שנתעטף בציצית, או שלבש תפלין, או שישב
בספה, ולא ברוך תחלה - חוזר ומברך אחר שנתעטף, 'אשר
קדשנו במצוותיו וצונו להתעטף בציצית'; וכן מברך אחר
שלבש תפלין, 'להניח תפלין', ואחר שישב בספה, 'לישב
בספה'. וכן כל פיוצא בזה.
ו. אבל אם שחט בלא ברכה, אינו חוזר אחר שחיטה
ומברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על השחיטה'; וכן
אם כסה הדם בלא ברכה, או הפריש תרומה ומעשרות, או
שטבל, ולא ברוך - אינו חוזר ומברך אחר עשייה. וכן כל
פיוצא בזה.
ז. אין לך מצוה שמברכין אחר עשייתה לעולם, אלא טבילת
הגר בלבד - שאינו יכול לומר 'אשר קדשנו במצוותיו
וצונו', ועדין לא נתקדש ולא נצטוה, עד שיטבל; לפיכך,
אחר שיטבל, מברך על הטבילה, מפני שהיה דחוי מעקרו
[מלפני הטבילה], ולא היה ראוי לברכה.
ח. כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה, מברך בשעת
עשייתה; וכל מצוה שיש אחר עשייתה צווי אחר, אינו מברך
אלא בשעה שעושה הצווי האחרון. פיצד? העושה ספה,
או לולב, או שופר, או ציצית, או תפלין, או מזוזה - אינו
מברך בשעת עשייה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות
ספה', או 'לולב', או 'לכתב תפלין'; מפני שיש אחר עשייתן
צווי אחר. ואימתי מברך? בשעה שישב בספה, או כשינענע
הלולב, או כשישמע קול השופר, או כשייתעטף בציצית,
ובשעת לבישת תפלין, ובשעת קביעת מזוזה. אבל אם עשה
מעקה - מברך בשעת עשייה: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
לעשות מעקה'; וכן כל פיוצא בזה.
ט. כל מצוה שהיא מזמן לזמן, כגון שופר וספה ולולב
ומקרא מגלה ונר חנוכה, וכן כל מצוה שהיא קנין לו, כגון
ציצית ותפלין ומזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה
ואינה מצויה בכל עת, שהרי היא דומה למצוה שהיא מזמן
לזמן, כגון מילת בנו ופדיון הבן - מברך עליה בשעת
עשייה 'שהחיינו'. ואם לא ברוך על ספה ולולב וכיוצא בהן
'שהחיינו' בשעת עשייה, מברך עליהן 'שהחיינו' בשעה
שיצא ידי חובתו בהן; וכן כל פיוצא בהן.
י. אחד העושה מצוה לעצמו, ואחד העושה אותה לאחרים
- מברך קדם לעשייתה, 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
לעשות'; אבל אינו מברך 'שהחיינו', אלא על מצוה שעשה
לעצמו. היו לפניו מצוות הרבה, אינו מברך 'אשר קדשנו
במצוותיו וצונו על המצוות' - אלא מברך על כל אחת
ואחת בפני עצמה.
יא. כל העושה מצוה, בין שהיתה חובה עליו בין שאינה
- אם עשה אותה לעצמו, מברך 'לעשות'; עשה אותה
לאחרים, מברך 'על העשייה'.
יב. פיצד? לבש תפלין, מברך 'להניח תפלין'; נתעטף
בציצית, מברך 'להתעטף בציצית'; ישב בספה, מברך
'לישב בספה'. וכן הוא מברך 'להדליק נר של שבת',
ולגמר את הלל. וכן אם קבע מזוזה לביתו, מברך 'לקבע

דין, ולא מלו אותו - פשיגדל, הוא חייב למול את עצמו; 45
 וכל יום יום שיעבר עליו משגיגדל ולא ימול את עצמו, הרי 46
 הוא מבטל מצות עשה; אבל אינו חייב פרת, עד שצמות 47
 והוא ערל, במזיד. 48
 ג. אחד עבר שנולד ברשות ישראל, ואחד עבר הנלקח מן 49
 הגוים - הפל, חייב הרב למולן; אלא שיליד בית, נמול 50
 לשמונה; ומקנת כסף, נמול ביום שנלקח - אפלו לקחו 51
 ביום שנולד, נמול ביזמו. 52
 ד. יש מקנת כסף [עבד שנקנה] שנמול לשמונה, ויש יליד 53
 בית [שנולד לשפחת] שנמול ביום שנולד. כיצד? לקח 54
 שפחה ולקח עברה עמה וילדה, הרי זה נמול לשמונה; ואף 55
 על פי שלקח העבר בפני עצמו, והרי העבר עצמו מקנת 56
 כסף - הואיל וקנה אמו קדם שתלד, נמול לשמונה. 57
 ה. לקח שפחה לעבדיה [קנה רק העוברים שתוליד], או 58
 שלקח שפחה על מנת שלא להטבילה לשם עבדות [שתקבל 59
 על עצמה מצוות כאשה] - אף על פי שנולד ברשותו, נמול 60
 ביום שנולד; שהרי הנולד הזה, כאלו הוא מקנת כסף לבדו, 61
 וכאלו היום קנהו, שאין אמו בכלל שפחות [של] ישראל, 62
 כדי שיהיה הבן יליד בית. ואם טבלה אמו [לשם עבדות] 63
 אחר שילדה, הרי זה נמול לשמונה. 64
 ו. לקח עבר גדול מן הגוים, ולא רצה העבר למול - 65
 מגלגלין עמו [משכנעים אותו] כל שנים עשר חדש; יתר על 66
 כן, אסור לקימו כשהוא ערל, אלא חוזר ומוכרו לגוים. ואם 67
 התנה עליו מתחלה, והוא אצל רבו הגוי, שלא ימול אותו 68
 - מתר לקימו והוא ערל; ובלבד שיקבל עליו שבע מצוות 69
 שנצטוו בני נח, ויהיה כגר תושב [כגוי שקיבל ד' מצוות]; 70
 אבל אם לא קבל עליו שבע מצוות. יהרג מיד. ואין מקבלין 71
 גר תושב, אלא בזמן שהיוכל נוהג. 72
 ז. גוי שנכנס לקהל ישראל, חייב מילה תחלה; ואם מל 73
 כשהיה גוי, צריך להטיף ממנו דם ברית כשיתיגיר. וכן קטן 74
 שנולד כשהוא מהול, צריך להטיף ממנו דם ברית ביום 75
 השמיני. אנדרוגינוס, והוא הילוד שיש לו זכרות כזכר 76
 ונקבות כנקבה - צריך למול אותו בשמיני; וכן יוצא דפן 77
 [נולד בניתוח קיסרי]. ומי שיש לו שתי ערלות, מלין את 78
 שתיהן בשמיני. 79
 ח. אין מלין לעולם אלא ביום, אחר עלות השמש - בין 80
 ביום השמיני, שהוא זמנה, בין שלא בזמנה, שהוא מתשיעי 81
 והלאה, שנאמר: "וביום השמיני" - "ביום", ולא בלילה. 82
 ואם מל משעלה עמוד השחר, פשוט. וכל היום פשוט למילה; 83
 ואף על פי כן, מצוה להקדים בתחלת היום - וריזין, 84
 מקדימין למצוות. 85
 ט. מילה בזמנה, דוחה את השבת; ושללא בזמנה - אינה 86
 דוחה לא את השבת, ולא את יום טוב. ובין בזמנה ובין 87
 שלא בזמנה, דוחה את הצרעת. כיצד? שאם היה בהרת 88
 [נגע צרעת] בעור הערלה, חוהבה עם הערלה; אף על פי 89
 שקציצת נגע הצרעת בלא תעשה - יבוא עשה, וידחה את 90
 לא תעשה. 91

מזוזה. עשה מצוה לגנו, מברך אשר קדשנו במצוותיו 1
 וצונו לעשות מצוה; הפריש תרומה ומעשרות לעצמו, 2
 מברך להפריש; מל את בנו, מברך למול את הבן; שחט 3
 פסחו וחיגגתו, מברך לשחט. 4
 יג. אבל אם קבע מזוזה לאחרים, מברך על קביעת 5
 מזוזה; עשה להן מצוה, מברך על עשיית מצוה; הפריש 6
 להם תרומה ומעשרות, מברך על הפרישת תרומה; מל את 7
 בן חברו, מברך על המילה. וכן כל פיוצא באלו. 8
 יד. עשה המצוה לו ולאחרים כאחד - אם היה מצוה 9
 שאינה חובה, מברך על העשיה; לפיכך הוא מברך על 10
 מצות ערוב. היה חובה ונתפון להוציא עצמו מידי חובה, 11
 ולהוציא אחרים - מברך לעשות; לפיכך הוא מברך 12
 'לשמע קול שופר'. 13
 טו. נטל את הלולב - מברך על נטילת לולב; שפין 14
 שהגביהו, יצא ידי חובתו. אבל אם ברוך קדם שישל - מברך 15
 'לטל לולב', כמו 'לישב בספה'. ומכאן אתה למד, שהמברך 16
 אחר שעשה, מברך על העשיה. אבל נטילת ידיים 17
 ושחיטה, הואיל וכדברי הרשות הן - אפלו שחט לעצמו - 18
 מברך על השחיטה 'ועל פסוי הדם', ועל נטילת ידיים. 19
 וכן הוא מברך 'על בעור חמץ', בין שבדק לעצמו בין 20
 שבדק לאחרים - שמעת שגמר בלבו לבטל, נעשות מצות 21
 הבעור קדם שידבק, כמו שיתבאר במקומו. 22
 טז. כל דבר שהוא מנהג - אף על פי שמנהג נביאים הוא, 23
 כגון נטילת ערבה בשביעי של חג, ואין צריך לומר מנהג 24
 חכמים, כגון קריאת ההלל בראשי חודשים ובחלו של מועד 25
 של פסח - אין מברכין עליו. וכן כל דבר שישתפק לה אם 26
 טעון ברכה אם לאו, עושין אותו בלא ברכה. ולעולם יזהר 27
 אדם מברכה שאינה צריכה, וירפה בברכות הצריכות; וכן 28
 דוד אומר: "בכל יום אברכה". 29

ברוך רחמנא דסייען

הלכות מילה

מצות עשה אחת, והיא למול את הזכרים ביום השמיני. 32
 וכאור מצוה זו - בפרקים אלו. 33

פרק א

א. מילה - מצות עשה שחייבין עליה פרת, שנאמר: 'וערל 35
 זכר, אשר לא ימול את בשר ערלתו - ונכרתה הנפש ההיא 36
 מעמיה'. ומצוה על האב למול את בנו, ועל הרב [האדון] 37
 למול את כל עבדיו [הכנענים] 'יליד בית, ומקנת כסף'. 38
 עבר האב או האדון ולא מל אותו, בטל מצות עשה; ואינו 39
 חייב פרת, שאין הפרת תלוי אלא בערל עצמו. ובית דין 40
 מצוין למול אותו הבן או העבר, בזמנו; ולא יניחו ערל, לא 41
 בישראל, ולא בעבדיהן. 42
 ב. אין מלין בנו של אדם שלא מדעתו, אלא אם כן עבר 43
 ונמנע למולו, שבית דין מלין אותו על כרחו. ונתעלם מבית 44

יח. אשה שפלה [נתנה למול את] בנה ראשון ומת מחמת
המילה שהכשילה את פחו, וכן מלה את השני ומת בן
מחמת המילה, בין מפעל זה, בין מפעל אחר - הרי זו לא
תמול את השלישי בזמנו, אלא ממתינין לו עד שיגדיל
מעט ויתחזק פחו.

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ב

פרק ב

א. הכל כשרין למול; ואפלו הערל ועבד וקטן ואשה מלין,
במקום שאין שם איש. אבל גוי, לא ימול כלל; ואם מל,
אינו צריך לחזור ולמולו שניה. ובפל מלין, אפלו בצר [אבו
חדה] ובזכוכית, ובכל דבר שפותר; ולא ימול בקרומית
של קנה, מפני הספנה. מצוה מן המבחר למול
בברזל, בין בספין בין במספרים; ונהגו כל ישראל בספין.
ב. כיצד מוהלין? חותכין את כל העור החופה את העטרה,
עד שתתגלה כל העטרה; ואחר כך פורעין את הקרום הרך
שלמטה מן העור בצפרן, ומחזיריו לכאן ולכאן, עד שיראה
בשר העטרה. ואחר כך מוצץ את המילה, עד שיצא הדם
ממקומות רחוקים, כדי שלא יבוא לידי סכנה; וכל מל
שאינו מוצץ, מעבירין אותו [מפסרים אותו מהיות מוהל].
ואחר שמוצץ, נוהגין עליו אספגלנית או רטבה [מיני
תחבושות] וכיוצא בהן.
ג. יש ציצין [שאירות עור העטרה] מעבכין את המילה, ויש
ציצין שאין מעבכין. כיצד? אם נשאר מעור הערלה, עור
החופה את רב גבהה של עטרה - הרי זה ערל כמות שהיה;
ואותו העור החופה הנותר, הוא ציץ המעכב. ואם לא
נשאר ממנו אלא מעט, שאינו חופה רב גבהה של עטרה
זה - הרי זה הוא ציץ שאינו מעכב.
ד. המל - כל זמן שעוסק במילה - חוזר בין על ציצין
המעכבין, בין על ציצין שאינן מעכבין. פירש [סילק ידי] -
על ציצין המעכבין, חוזר; על ציצין שאינן מעכבין, אינו
חוזר. מל ולא פירע את המילה, כאלו לא מל.
ה. קטן שבשרו רך ומדלדל [רפוי], או שהיה בעל בשר עד
שיראה כאלו אינו מהול - רואין אותו בעת שיתקשה: אם
נראה שהוא נמול, אינו צריך פירע; וצריך לתקן [לדחוק]
הבשר מפאן ומכאן, מפני מראית העין. ואם בעת שיתקשה
לא נראה שהוא נמול - חוזרין וקוצצין מן הבשר המדלדל
מכאן ומכאן, עד שיתראה העטרה גלויה בשעת קשוי. ודבר
זה, מדברי סופרים; אבל מן התורה, אף על פי שהוא נראה
כערל, הואיל ומל, אינו צריך למול פעם שניה.
ו. עושין כל צרכי מילה בשבת, מלין ופורעין ומוצצין,
וחוזר על ציצין המעכבין, אף על פי שפרש; ועל ציצין
שאינן מעכבין, כל זמן שלא פירש; ונוהגין עליו אספגלנית.
אבל משירי מילה, אינן דוחין את השבת. כיצד? הרי
שלא מצאו ספין - אין עושין ספין בשבת, ולא מביאין
אותו במקום למקום; ואפלו במקומו [וחוב סתום משלושה

י. בשם שמילת הבנים דוחה את השבת - כך מילת העבדים
שהן נמולין לשמונה דוחה את השבת, אם חל שמיני שלהן
בשבת; חוץ מיליד בית שלא טבלה אמו עד שילדה - שאף
על פי שנמול לשמונה, אינו דוחה את השבת.
יא. קטן שנולד כשהוא מהול, ומי שנולד בחדש השמיני
לעבורו קדם שתגמר ברייתו שהוא כנפל מפני שאינו חי,
ויוצא דפן, ואנדרוגינוס, ומי שיש לו שתי ערלות - אינן
דוחין את השבת, אלא נמולין באחד בשבת, שהוא יום
תשיעי להן.
יב. מי שנולד בין השמשות, ספק ביום ספק בלילה - מוהלין
מן הלילה, ונמול בתשיעי שהוא ספק שמיני. ואם נולד ערב
שבת בין השמשות - אינו דוחה את השבת, אלא נמול
באחד בשבת; שאין דוחין את השבת מספק.
יג. מי שנולד בחדש השמיני - אם היה שלם בשעריו
ובצפרניו - הרי זה נולד שלם וכן שבעה הוא, אלא
שנשתהה; ומתיר לטלטלו בשבת ואינו כאבן, ומלין אותו
בשבת. אבל אם נולד ושעריו לקוי, ואין צפרניו שלמין
בבריתן - הרי זה בן שמונה ודאי, שלא היה ראוי להולד
אלא בתשעה, ויצא קדם שיגמר; לפיכך, הוא חשוב כאבן,
ואסור לטלטלו בשבת. ואף על פי כן, אם שהה שלשים יום
- הרי הוא נולד של קמא, והרי הוא כשאר הנוולין לכל
דבר; שכל ששהה שלשים יום באדם, אינו נפל.
יד. מי שנולד בחדש השביעי לעבורו - אם נולד שלם -
הרי זה נולד של קמא, ומלין אותו בשבת. ספק בן שבעה,
ספק בן שמונה - נמול בשבת מכל פנים: אם בן שבעה הוא
ושלם הוא, בדין שידחה שבת; ואם בן שמונה הוא, הרי זה
שקל במחתף בשר הוא, לפי שזה נפל, אם הוא בן שמונה.
טו. הוציא העבר ראשו חוץ למעי אמו בין השמשות - אף
על פי שלא יצא בלו אלא בלילי שבת, אין מלין אותו
בשבת. וכל מי שאינו דוחה את השבת - אינו דוחה את יום
טוב ראשון; ודוחה את יום טוב שני. ובשני ימים טובים
של ראש השנה, אינו דוחה לא את הראשון ולא את השני;
וכן מילה שלא בזמנה, אינה דוחה שני של ראש השנה.
טז. חולה, אין מלין אותו עד שיבריא; ומוהלין לו מעת
שיחיה מחליו, שבעת ימים מעת לעת, ואחר כך מלין אותו.
במה דברים אמורים? בשחלצתו חמה [יצאה ממנו הקדחת],
וכיוצא בחלי זה [של כל הגוף]; אבל אם באבו לו עיניו -
בעת שיתפתחו עיניו וירפאו, מלין אותו מיד. וכן כל כיוצא
בזה [שהחולי הוא באבר מסוים].
יז. קטן שנמצא בשמיני שלו ירק ביותר - אין מלין אותו,
עד שיפיל [יתווסף] בו דם ויחזרו מראיו כמראה הקטנים
הבריאם. וכן אם היה אדם ביותר כמי שצבעו [אותו] - אין
מלין אותו, עד שיפלע בו דמו ויחזרו מראיו כשאר
הקטנים; מפני שזה חלי הוא. וצריך להזהר בדברים אלו
הרבה, ואין מלין אלא נולד שאין בו שם [משחו של] חלי;
שספגת נפשות דוחה את הכל, ואפשר למול לאחר זמן; ואי
אפשר להחזיר נפש אחת מישראל לעולם.

בצואת קדושים להציל ידידות שארנו משחת; ברוך אתה
 ה', כורת הברית. ואבי הן מברך 'שהחנינו'.
 ד. המל את הגרים - מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו למול את הגרים
 ולהטיף מהם דם ברית, שאלמלא דם ברית, לא נתקיימו
 שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה - חקות
 שמים וארץ לא שמיים וארץ לא שמיים".
 ה. המל את עבדו - מברך: 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 למול את העבדים ולהטיף מהן דם ברית, שאלמלא דם
 ברית, לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי
 יומם ולילה - חקות שמים וארץ לא שמיים". ואם מל עבד
 של אחרים, מברך 'על מילת העבדים'. והמל אדם גדול -
 צריך לכסות ערותו עד שיברך, ואחר כך מגלהו ומל אותו.
 ו. גוי שמל קדם שיתגבר, וקטן שנולד כשהוא מהול -
 כשמשטיפין מהן דם ברית, אינן צריכין ברכה. וכן אנדרוגינוס
 [שיש לו סימני זכרות ונקבות] - אין מברכין על מילתו, מפני
 שאינו ודאי.
 ז. גוי שצריך לחתוף ערלתו מפני מכה או שחין שנולד בה
 - אסור לישראל לחתוף לו אותה; שהגוים - לא מעלין
 [מצילין] אותן מידי מיתה, ולא מורידין אותן אליה, ואף
 על פי שנעשית מצוה ברפואה זו, שהרי לא נתפסו למצוה.
 לפיכך, אם נתפסו הגוי למילה, מתר לישראל למול אותו.
 ח. מאוסה היא הערלה שנתגנו בה {הרשעים} {הגוים},
 שנאמר: "כי כל הגוים ערלים". וגדולה היא המילה, שלא
 נקרא אברהם אבינו שלם, עד שמל, שנאמר: "התהלך
 לפני, והיה תמים, ואתנה בריתי ביני ובינך". וכל המפר
 בריתו של אברהם אבינו, והניח ערלתו [שלא נימול], או
 משכה [כיסה העטרה שלא יהא נראה מהול] - אף על פי
 שיש בו תורה ומעשים טובים הרבה, אין לו חלק לעולם
 הבא.
 ט. בוא וראה, כמה חמורה מילה: שלא נתלה [המתין]
 המלאך למשה רבנו עליה אפלו שעה אחת, אף על פי
 שהיה בדרך [וביקש המלאך להורגו על שלא מל]. וכל מצוות
 התורה נכתרו עליהן שלש בריתות בלבד, שנאמר: "אלה
 דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכת את בני ישראל
 בארץ מואב, מלבד הברית אשר פרת אתם בחרב"; ושם
 הוא אומר: "אתם נצבים היום... לעברך בברית ה'
 אלהיך". הרי שלש בריתות. ועל המילה, נכתרו שלש
 עשרה בריתות עם אברהם אבינו: "ואתנה בריתי ביני
 ובינך", "אני, הנה בריתי אתך", "והקמתי את בריתי ביני
 ובינך", "לברית עולם", "ואתה את בריתי תשמר", "זאת
 בריתי אשר תשמרו", "והיה לאות ברית", "והיה בריתי
 בשרכם", "לברית עולם", "את בריתי הפר", "והקמתי את
 בריתי אתו", "לברית עולם", "ואת בריתי אקים את יצחק".
 בריך רחמנא דסיען. נגמר ספר שני, בעזרת שדי. ומנן
 פרקים של ספר זה, ששה וארבעים: הלכות קרית שמע,
 ארבעה פרקים; הלכות תפלה וברכת כהנים, חמשה עשר

צדדים [שאינו מערב [שלא עשו בו עירוב], אין מביאין אותו
 מחצר לחצר, ואין ערוב דדבריהם נדחה מפני הבאת
 הספין, הואיל ואפשר להביאו מערב שבת.
 ז. וכן אין שוחקין לה [למילה] סממנין [מיני רפואה], ואין
 מתמין לה חמין, ואין עושין לה אספולוניתי, ואין טורפין
 [מערבים] יין ושמן. לא שחק כמון [מין זרע] מערב שבת,
 לועס בשניו ונותן; ואם לא טרף יין ושמן, נותן זה לעצמו
 וזה לעצמו. זה הכלל: כל שאפשר לעשותו מערב שבת,
 אינו דוחה את השבת; אבל אם שכחו ולא הכינו
 המכשירין, תדחה המילה לתשיעי.
 ח. מלו את הקטן בשבת, ואחר כך נשפכו החמין או
 נתפזרו הסממנין - עושין לו הפל בשבת, מפני שספקה היא
 לו. מקום שדרפן להרחיץ את הקטן, מרחיצין אותו בשבת:
 ביום המילה בין לפני המילה בין לאחר המילה, או
 בשלישי של מילה שחל להיות בשבת, בין רחיצת כל גופו
 בין רחיצת מילה, בין בתמין שהוחמו מערב שבת בין
 בתמין שמחמין לו בשבת - מפני שספקה היא לו.
 ט. שכחו ולא הביאו סבין מערב שבת, אומרין לגוי להביא
 סבין בשבת, ובלבד שלא יביא אותו דרך רשות הרבים.
 כללו של דבר: כל דבר שעשיתו בשבת אסורה עלינו
 משום שבות [איסור מדברנו, להרבות השביתה בשבת], מתר
 לנו לומר לגוי לעשות אותן כדי לעשות מצוה בזמנה;
 ודבר שעשיתו אסורה עלינו משום מלאכה, אסור לנו לומר
 לגוי לעשותו בשבת.
 י. מכשירי מילה [דברים המסייעים למילה], אפלו בזמנה -
 אינן דוחין את יום טוב, הואיל ואפשר לעשותן מערב יום
 טוב; וקל וחמר הדברים: אם לא דחו מכשירי מילה שבות
 שהיא מדבריהם, היאך ידחו לא תעשה של תורה? אבל
 שוחקין לה סממנין ביום טוב, הואיל וראויין לקדשה [לתבל
 בהם תבשיל], וטורפין לה יין ושמן.

פרק ג

א. המל - מברך קדם שימול 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 על המילה', אם היה מל בן חבירו; ואם מל בנו, מברך
 'למול את הברך'. ואבי הן מברך ברכה אחרת: 'ברוך אתה
 ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו
 להכניסו בבריתו של אברהם אבינו; שמצוה על האב למול
 את בנו, יתר על המצוה שמצוין כל ישראל שימולו כל ערל
 שביניהן; לפיכך, אם אין שם אבי, אין מברכין אחרים
 ברכה זו. ויש מי שהורה שיברכו אותה בית דין או אחד מן
 העם; ואין ראוי לעשות כן.
 ב. ואם היו שם עומדין - אומרין: 'כשם שהקנסתו לברית,
 כן תכניסוהו לתורה ולחפה ולמעשים טובים'.
 ג. ואחר כך מברך אבי הברך, או המל, או אחד מן העם
 העומדין שם: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
 קדש ידיד מבטן, וחק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות
 ברית קדש; על כן בשכר זאת אל חי חלקנו לעד צורנו, צוה

1 פְּרָקִים; הַלְכוֹת תַּפְלִין וּמִזוּזָה וְסֶפֶר תוֹרָה, עֲשֶׂה פְּרָקִים;
2 הַלְכוֹת צִיצִית, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הַלְכוֹת בְּרֵכּוֹת, אֶחָד עֶשֶׂר
3 פְּרָקִים; הַלְכוֹת מִלֵּה, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים.

סדר תפלות כל השנה

5 נִהְיָ הָעַם לְקֵרוֹת כָּל יוֹם בַּשָּׁחַר, אַחֵר שְׁקוּרִין פְּרִשְׁתָּ צו
6 וּבִרְכַּת כְּהֻנִּים, קוֹרְאִין מִשְׁנֵה זוֹ: אֵלֹה דְּבָרִים שְׂאִין לָהֶם
7 שְׁעוֹר - הַפֶּאֶה, וְהַבְּפוּרִים, וְהָרְאִיוֹן, וּגְמִילוּת חֲסִדִּים; אֵלֹה
8 דְּבָרִים שְׂאֵדָם אוֹכֵל פְּרוּתִיהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֵּרֶן קִיָּמָה לוֹ
9 לְעוֹלָם הַבָּא - כְּבוֹד אֵב וְאֵם, וּגְמִילוּת חֲסִדִּים, וְהַבְּאָת
10 שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תוֹרָה כְּגֹד כָּלָם. אָמֵר רַבִּי
11 יִירָא, בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם הַחֲמִירוֹ עַל עַצְמָן, שְׂאֵפְלוּ רוּאוֹת
12 דָּם טָפָה כְּחֶרֶדֶל, יוֹשְׁבוֹת עָלֶיהָ שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים. תֵּנָּה דְּבִי
13 אֱלֹהֶיהָ, כָּל הַשּׁוֹנֶה הַלְכוֹת, מְבַטֵּחַ לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא,
14 שְׁנֵאמַר: "הַלִּיכוֹת עוֹלָם לוֹ" - אֵל תִּקְרָא 'הַלִּיכוֹת', אֵלָּא
15 'הַלְכוֹת'. אָמֵר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמֵר רַבִּי תַנְיָנָא, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים
16 מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה', וְרַב
17 שְׁלוֹם בְּנֵיךָ". לְעוֹלָם יֵהָא אָדָם יֵרָא שְׁמִים בַּסֵּתֵר, וּמוֹדָה עַל
18 הָאָמֶת, וְדוֹבֵר אָמֶת בַּלְבָּבוֹ; יִשְׁפִּים וְיֵאמַר: רַבּוֹן כָּל
19 הָעוֹלָמִים! לֹא עַל צַדִּיקוֹתֵינוּ אֲנַחְנוּ מְפִילִים תַּחֲנוּנֵינוּ לְפָנֶיךָ,
20 כִּי עַל רַחֲמֶיךָ הַרְבִּים. מַה אָנוּ, מַה חַיֵּינוּ, מַה חֲסִדֵּנוּ, מַה
21 צַדִּיקֵנוּ, מַה מַּעֲשֵׂינוּ, מַה נֹּאמַר לְפָנֶיךָ, ה' אֱלֹהֵינוּ. הֲלֹא
22 הַגְּבוּרִים - כְּאִין לְפָנֶיךָ, וְאִנְשֵׁי הַשֵּׁם - כְּלֹא הִיוּ, וְחַכְמִים -
23 כְּכֹלֵי מַדָּע, וְנִכּוֹנִים - כְּכֹלֵי הַשִּׁפְלָה. כִּי כָּל מַעֲשֵׂינוּ תַּהוּ, וְיָמֵי
24 חַיֵּינוּ הֵבֵל לְפָנֶיךָ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּדִבְרֵי קִדְשֶׁךָ: "וּמוֹתֵר
25 הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה - אֵין, כִּי הֵבֵל הֵבֵל". אָכֵל אֲנַחְנוּ עֵמֶךָ,
26 בְּנֵי בְרִיתֶךָ, בְּנֵי אֲבֹרְהָם אוֹהֲבֶךָ, שְׁנִשְׁבַּעְתָּ לוֹ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה;
27 זֶרַע יִצְחָק עֲקִידֶךָ, שְׁנִשְׁבַּעְתָּ עַל גְּבִי מִזְבִּיחֶךָ; עֲדַת יַעֲקֹב בֶּנְךָ
28 בְּכוֹרֶךָ, שְׂמֵאֲהֲבֶתְךָ שְׂאֲהֲבֶת אוֹתוֹ וְשִׁמְחֶתְךָ שְׂשִׁמְחֶת בּוֹ,
29 קִרְאת אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁרוּן. לְפִיכֶךָ, אָנוּ חֲבִיבִין לְהוֹדוֹת לָךְ,
30 וּלְשַׁבְּחָךְ, וּלְפָאֲרָךְ, וּלְרֹמְמָךְ, וְלִתֵּן הוֹדָיָה וּשְׁבַח לְשִׁמְךָ.
31 חֲבִיבִין אָנוּ לוֹמַר לְפָנֶיךָ כָּל יוֹם, עָרֵב וּבֹקֶר: "שְׁמַע,
32 יִשְׂרָאֵל; ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד". אֲשֶׁרֵנוּ, מַה טוֹב חֲלָקֵנוּ, מַה
33 נָעִים גּוֹרְלֵנוּ, מַה יָּפֶה מָאֵד יִרְשָׁתֵנוּ. אֲשֶׁרֵנוּ, שְׂאֵנוּ מִשְׁכִּימִין
34 וּמַעֲרִיבִין וְאוֹמְרִין: "שְׁמַע, יִשְׂרָאֵל; ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד".
35 אֲתָה הוּא קֹדֶם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֲתָה הוּא אַחֵר שְׁנִבְרָא
36 הָעוֹלָם; אֲתָה הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲתָה הוּא לְעוֹלָם הַבָּא;
37 אֲתָה הוּא רֵאשׁוֹן, וְאֲתָה הוּא אַחֲרוֹן. קִדַּשׁ אֵת שְׁמֶךָ הַגָּדוֹל
38 וְהַקְדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וּבִישׁוּעָתְךָ תָּרִים וְתַגְבִּיָּה קִרְנֵנוּ. בְּרוּךְ
39 מְקַדֵּשׁ אֵת שְׁמוֹ בְּרַבִּים. אֲתָה הוּא ה' לְבִדְךָ. אֲתָה עֲשִׂיתָ
40 אֵת הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם וְכָל צָבָאָם, הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר
41 עָלֶיהָ, הַיָּמִים וְכָל אֲשֶׁר בָּהֶם, וְאֲתָה מַחֲיָה אֵת כָּלָם, וּצְבָא
42 הַשָּׁמַיִם לָךְ מִשְׁתַּחֲוִּים. אֲתָה הוּא, וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתָּמוּ. ה'
43 מְלֶךְ, ה' מְלֶךְ, ה' יְמֶלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם, אָמֵן
44

45 בְּרַכָּה רֵאשׁוֹנָה שְׁמִיכִין לְפָנֵי פְּסוּקֵי הַזְמִירוֹת, זֶה הוּא
46 גִּסְתָּה: בְּרוּךְ שְׂאֵמֵר וְהִזִּיהָ הָעוֹלָם, בְּרוּךְ הוּא. בְּרוּךְ אוֹמֵר

47 וְעוֹשֶׂה, בְּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם; בְּרוּךְ מְרַחֵם עַל הָאָרֶץ, בְּרוּךְ
48 מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת; בְּרוּךְ מַעֲבִיר אֶפְלָה וּמִכְיָא אוֹרָה, בְּרוּךְ
49 מְשַׁלֵּם שְׂכָר טוֹב לִירְאָיו. בְּרוּךְ שְׂאִין לְפָנָיו לֹא עוֹלָה וְלֹא
50 שְׂכָחָה, לֹא כְּזָב וְלֹא מְרַמָּה, לֹא מַשׂוֹא פָּנִים וְלֹא מִקַּח שֹׁחַד.
51 בְּרוּךְ אֵל חַי לְעַד, וְקֹנֵם לְנֶצַח. בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ
52 הָעוֹלָם, הָאֵל הַמְּהִלֵּל בְּפִי עַמּוֹ, מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר בְּלִשׁוֹן כָּל
53 חֲסִידָיו וְעַבְדָּיו; וּבְשִׁירֵי דוֹד בֶּן יִשִּׁי עֲבָדְךָ מְשִׁיחֶךָ, נִהְלֵלְךָ
54 ה' אֱלֹהֵינוּ בְּשִׁבְחוֹ וּבְזִמְרוֹ. נוֹדֶךָ, נְשַׁבְּחָךְ, נְפָאֲרָךְ, נְרֹמְמָךְ,
55 נְמַלִּיכָךְ, נְזַכִּיר שְׁמֶךָ מְלַכְנוּ אֱלֹהֵינוּ יַחַד. יַחֲדִי, חַי הָעוֹלָמִים,
56 מְשַׁבַּח וּמְפָאֵר, עֲדִי עַד שְׁמוֹ. בְּרוּךְ אֲתָה ה', מְלֶךְ מְהִלֵּל
57 בַּתְּשֻׁבָּחוֹת.

58 וְקוֹרָא פְּסוּקִים אֵלֹה: יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם, יִשְׁמַח ה'
59 בְּמַעֲשָׂיו. יְהִי שֵׁם ה' מְבָרָךְ, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. מִמְּזִרְח
60 שְׁמֶשׁ, עַד מְבוֹאוֹ, מְהִלֵּל שֵׁם ה'. רַם עַל כָּל גּוֹיִם, ה'; עַל
61 הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. ה', שְׁמֶךָ לְעוֹלָם; ה', זִכְרֶךָ לְדוֹר וָדוֹר. ה',
62 בְּשָׁמַיִם הַכִּין כִּסְאוֹ; וּמַלְכוּתוֹ, בְּכָל מְשֻׁלָּה. יִשְׁמַחוּ הַשָּׁמַיִם,
63 וְתִגַּל הָאָרֶץ; וְיֵאמְרוּ בְּגוֹיִם, ה' מְלֶךְ. ה' יְמֶלֶךְ לְעוֹלָם וָעֶד.
64 ה' מְלֶךְ עוֹלָם וָעֶד; אֲבָדוּ גּוֹיִם מֵאֲרָצוֹ. ה' הַפִּיר עֲצַת גּוֹיִם,
65 הִנֵּיא מִחֲשָׁבוֹת עַמִּים. עָצוּ עֵצָה, וְתַפֵּר; דִּבְרוּ דְּבַר וְלֹא
66 יָקוּם, כִּי עָמְנוּ אֵל. רַבּוֹת מִחֲשָׁבוֹת כָּלָב אִישׁ, וְעֲצַת ה' -
67 הִיא תְּקוּם. עֲצַת ה', לְעוֹלָם תַּעֲמֹד; מִחֲשָׁבוֹת לְבוֹ, לְדוֹר
68 וָדוֹר. כִּי הוּא אָמֵר, וַיְהִי; הוּא צִוָּה, וַיַּעֲמֵד. כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן,
69 אֹהֶל מוֹשֵׁב לוֹ. כִּי יַעֲקֹב, בָּחַר לוֹ יְהִי; יִשְׂרָאֵל, לִסְגָּלְתּוֹ. כִּי
70 לֹא יִטַּשׁ ה' עַמּוֹ, וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזוּב. וְהוּא רַחוּם וְכַפּוּר עוֹן,
71 וְלֹא יִשְׁחִית; וְהַרְבֵּה לְהַשְׁכִּיב אָפוֹ, וְלֹא יַעֲזִיר כָּל חַמְתּוֹ. ה',
72 הוֹשִׁיעָה; הַמְּלֶךְ יַעֲנֵנוּ כִּיּוֹם קִרְאֵנוּ. אֲשֶׁרִי יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ, עוֹד
73 יִהְיֶינָה סֵלָה. אֲשֶׁרִי הָעַם שְׂפָכָה לוֹ, אֲשֶׁרִי הָעַם שֶׁה' אֱלֹהֵיוֹ.
74 וְקוֹרָא מִ"תַּהֲלֶה לְדוֹר, אֲרוֹמְמָךְ אֱלֹהֵי הַמְּלֶךְ וְכוּ'", עַד סוֹף
75 סֶפֶר תַּלְמִים.

76 וְאַחֵר כָּף, קוֹרָא פְּסוּקִים אֵלֹה: בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן.
77 יְמֶלֶךְ ה' לְעוֹלָם, אָמֵן וְאָמֵן. וּבְכֶרֶךָ דּוֹיֵד אֵת ה' לְעֵינֵי כָּל
78 הַקֵּהֶל, וְיֵאמַר דּוֹיֵד: בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲבִינוּ,
79 מַעֲשֵׂה וְעַד עוֹלָם. לָךְ ה' הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח
80 וְהַהוֹד, כִּי כָּל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ, לָךְ ה' הַמְּמַלְכָה, וְהַמְּתַנַּשֵּׂא
81 לְכָל לְרָאשׁ. וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ, וְאֲתָה מוֹשֵׁל בְּכָל,
82 וּבְכֶרֶךָ כָּח וּגְבוּרָה; וּבְכֶרֶךָ לְגַדֵּל וּלְחַזֵּק לְכָל. וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ,
83 מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, וּמְהִלִּים לְשֵׁם תְּפָאֲרֶתְךָ. וּבְכֶרֶךָ שֵׁם
84 כְּבֹדְךָ, וּמְרוֹמָם עַל כָּל בְּרַכָּה וְתַהֲלָה.

85 בְּרַכָּה אַחֲרוֹנָה שְׁלֵאֲחֵר פְּסוּקֵי הַזְמִירוֹת, זֶה הוּא גִּסְתָּה:
86 יִשְׁתַּבַּח שְׁמֶךָ עַד מְלַכְנוּ, הַמְּלֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְדוֹשׁ בְּשָׁמַיִם
87 וּבָאָרֶץ; כִּי לָךְ נָאָה ה' אֱלֹהֵינוּ, שִׁיר וּשְׁבַח, הִלֵּל וְזִמְרָה,
88 בְּרֵכּוֹת וְהוֹדִיּוֹת, גְּדִלָה וְתַהֲלָה וְתְּפָאֲרֶת, עוֹ מַלְכוּת וּמִמְשָׁלָה,
89 נִצָּח וּגְבוּרָה, מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. בְּרוּךְ אֲתָה ה' אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ
90 הָעוֹלָם, מְלֶךְ גָּדוֹל הַתְּשֻׁבָּחוֹת, אֵל הַהוֹדִיּוֹת, אֲדוֹן כָּל
91 הַמַּעֲשִׂים, הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זִמְרָה, חַי הָעוֹלָמִים. וְקוֹרָא הַשִּׁירָה
92 עַד סוֹפָה, כְּמִנְהַג הַמָּקוֹם.
93 בְּשֻׁבָת נִהְיָ כָּל הָעַם לְהוֹסִיף לְפָנֵי בְּרַכָּה זוֹ נִסַּח זֶה: נִשְׁמַת

תמיד יספרו לאל קדשתי. תתברך ה' אלהינו, בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת; ועל כל שבח מעשה ידך,
ומאורות אשר יצרת - הם יפארוך, סלה. תתברך לעד
צורנו, מלכנו, גואלנו, בורא קדושים. ישתבח שמך לעד
מלכנו, יוצר משרתים, אשר משרתיו עומדים ברום עולם,
משמיעים את קולם יחד בדברי אלהים חיים ומלך עולם.
כלם אהובים, כלם בוררים, כלם גבורים, עושים באימה
רצון קניניהם באהבה. וכלם מקבלים עליהם על מלכות
שמים זה מזה, ונותנים רשות זה לזה להקדיש לצורם בנחת
רוח, בשפה ברורה, ובנעימה טהורה. כלם כאחד עונים
ביראה, ואומרים: קדוש קדוש קדוש, ה' צבאות; מלא כל
הארץ כבודו. והאופנים וחיות הקדש, יחד מתנשאים
לעמדם, משבחים ואומרים: ברוך כבוד ה' ממקומו. לאל
ברוך נעימות יתנו, למלך אל חי וקיים ומירות יאמרו
ותשבחות ישמיעו, כי הוא לבדו פועל גבורות, עושה
חדשות, זורע צדקות, מצמיח ישועות, אדון נפלאות,
מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית - באמור: "לעשה
אורים גדולים, כי לעולם חסדו", התקנת מאורות לשמח
עולם. ברוך אתה ה', יוצר המאורות.
ברכה שניה: אהבת עולם אהבתנו, ה' אלהינו; חמלה
גדולה יתרה חמלת עלינו. אבינו מלכנו, בעבור שמך,
ובעבור אבותינו אשר בטחו בך, ותלמדנו חקי חיים, בן
תחינו, אבינו. אב הרחמן, המרחם, רחם נא עלינו, ותן
בלבנו להבין להשפיל לשמע ללמד וללמד לשמר ולעשות
ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה; והאר עינינו
במצוותיך, ודבק בלבנו יראתך, ויחד ללבנו לאהבה את
שמך. ומלך עלינו מהרה אתה לבדך, כי שם קדשך באמת
נקרא עלינו. ובעבור שמך, האל הגדול הגבור והנורא,
מהרה באהבה תרים קרננו ותושיענו למען שמך. בך
בטחנו, לא נבוש, ובשמך חסינו, לא נפלים ולא נפשל עד
עולמי עד; כי אבינו מלכנו אתה, נגילה ונשמחה בישועתך.
רחמיך ה' אלהינו וחסדיך, אל יעזבונו נצח סלה ועד. והבא
עלינו ברכה ושלום מארבע בנפות הארץ, והוליכנו מהרה
קוממיות לארצנו. כי בנו כחרת מפל עם ולשון, וקרבנותנו
לשמך הגדול, להודות לך וליחידך ולרוחמך, ולאהבה את
שמך. ברוך אתה ה', הבוחר בעמו ישראל באהבה.
ברכה אחרונה שלאחר קריאת שמע בשחר, זה הוא נסחה:
אמת ויציב, נכון וקיים, ישר ונאמן, אהוב וחיבי, נחמד
ונעים, נורא ואדיר, מתקן ומקבל, טוב ויפה הדבר הזה
עלינו לעולם ועד. אמת, אלהי עולם מלכנו, צור יצקב מגן
ישענו; לדר ודר הוא קים וישמו קים, וכסאו נכון, ומלכותו
ואמונתו קיימת, ודבריו חיים ונאמנים לעד וילעולמי
עולמים, עלינו ועל אבותינו, על בנינו ועל כל דורותינו,
ועל כל דורות זרע ישראל עבדיך; על הראשונים ועל
האחרונים - דבר טוב וקים באמת, חק ולא יעבר. אמת,
שאתה הוא ה' אלהינו ואלהי אבותינו, מלכנו ומלך
אבותינו, גואלנו וגואל אבותינו, יוצרנו וצור ישועתנו,

כל חי תברך את שמך, ה' אלהינו; ורוח כל בשר לך תפאר,
ותרומם את זכרך מלפני תמיד לדר ודר, מעולם ועד עולם
אתה הוא האל, ומבלעדיך אין אלהים; ואין לנו מלך גואל
ומושיע בכל עת צרה וצוקה, אלא אתה. פודה ומציל
ומפרנס ומרחם, אלוה על כל הבריות; אדון התולדות,
המהלל בתשבחות, המנהיג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים
רבים. וה' אלהים אמת, לא ינום ולא ישן; המעורר ישנים,
המקיץ רדומים, סומך נופלים ורופא חולים ומתיר אסורים
- ולך אנתנו מודים. ואלו פינו מלא שירה כים, ולשוננו
רנה כהמון גליו, ושפתותינו שבח כמרחבי הרקיע, ועינינו
מאירות כשמש וכירח, וידינו פרושות כנשרי שמים,
ורגלינו קלות כאילות - אין אנו מספיקין להודות לך ה'
אלהינו, ולברך את שמך מלכנו, על אחת מאלף אלפי
אלפים ורב רבבי רבבות פעמים הטובות, שעשית עמנו ועם
אבותינו, מלפנים ועד הנה; ממצרים גאלתנו ה' אלהינו,
מבית עבדים פדיתנו, ברעב ונתנו, ובשבע כלכלתנו, ומחרב
הצלתנו, מדבר מלטתנו, ומחללים רעים רבים דליתנו; ועד
הנה יצורנו רחמיך, ולא יעזבונו חסדיך. על כן, אברים
שפלטת בנו, ורוח ונשמה שנתת באפינו, ולשון אשר שמת
בפינו - הן הן יודו ויברכו את שמך ה' אלהינו, על רב נסי
פלאיך. כי כל פה לך יודה, וכל לשון לך תשבח, וכל עין
לך תצפה, וכל ברך לך תכרע, וכל קומה לפניך תשתחוה,
וכל הלכות ייראוך, והקרכים והפלות יזמרו לשמך, כדבר
שנאמר: כל עצמותי תאמרנה, ה' מי כמוך, מציל עני מתוך
ממנו, ועני ואביון מגולו; ונאמר: רננו צדיקים בה',
לישרים נאווה תהלה. כפי ישרים תתרום, ובדברי צדיקים
תתברך, וכלשון כל חסידים תתקדש, ובקרב קדושים
תתהלל, ובמקהלות רבבות עמך כל בית ישראל יתפאר
שמך ה' אלהינו, שפן חובת כל היצורים לפניך ה' אלהינו,
להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם, לגדל ולהדר על כל
דברי ומירות שירות תשבחות דוד בן ישי עבדך, משיחך.
ישתבח שמך לעד מלכנו, המלך הגדול והקדוש בשמים
ובארץ; כי לך נאה, ה' אלהינו וכו'. וכן נהגו לקרות מזמור
שיר ליום השבת, כל המזמור, קדם שיתחילו פסוקי
הזמירות ביום השבת וביום הכפורים. ויש מקומות שנהגו
לקרות הלל גדול בשבתות קדם פסוקי הזמירות, ויש
מקומות שנהגו לקרות שירי הפעלות - הכל כמנהגם.
ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע בשחר, זה הוא נסחה:
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, יוצר אור ובורא חשך,
עשה שלום ובורא את הכל; המאיר לארץ ולדרין עליה,
המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. מה רבו מעשיך
ה', כלם בתחמה עשית, מלאה הארץ קנייך. המלך המרומם
שמו לבדו מאז, המשבח המפאיר המתנשא וטוב מימות
עולם. אלהי עולם מלכנו, ברחמיך הרבים רחם עלינו, אדון
עונו צור משגבנו, מגן ישענו משגב בעדנו. אל ברוך גדול
דעה, התקין ופעל זיהרי חמה, טוב יצר כבוד לשמו,
מאורות נתן סביבות עזו, פנות צבאות קדושים רוממי שדי

לעולם ועד. ונאמר גואלנו, ה' צבאות שמו - קדוש ישראל. 48
ברוך אתה ה', גאל ישראל. 49
ברכה אחרונה שלאחר קריאת שמע של ערבית, זה הוא 50
נסחה: השכבנו ה' אלהינו לשלום, והעמידנו לחיים 51
ולשלום, ופרס עלינו סבת שלומך, ותקננו בעצה טובה 52
מלפניך. והגן בעדנו, ושמרנו והצילנו מכל דבר רע ומפחד 53
לילה, ושבר השטן מלפנינו ומאחרינו, ושמר צאתנו 54
ובואנו, כי שומרנו ומצילנו אתה. ובצל כנפיך תסתירנו, 55
בדבר שנאמר: הנה לא ינום ולא יישן, שומר ישראל. ברוך 56
. שומר עמו ישראל לעד. ברוך ה' לעולם, אמן ואמן; 57
ימלך ה' לעולם, אמן ואמן. ויבא כל העם, ויפלו על פניהם 58
ויאמרו: ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים. ברוך שם 59
כבודו לעולם, וימלא כבוד ה' את כל הארץ. ברוך ה' ביום, 60
ברוך ה' בלילה; ברוך ה' בבקר, ברוך ה' בערב; ברוך ה' 61
בשכבנו, ברוך ה' בקומנו. האל אשר בידו נפשות החיים 62
והמתים, אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בידך 63
אפקיד רוחי; פדית אותי ה', אל אמת. יראו עינינו וישמח 64
לבנו ותגל נפשנו בישועתך, באמור לציון, מלך אלהיך. ה' 65
מלך, ה' מלך, ה' ימלך לעולם ועד. ברוך אתה ה', המולך 66
בכבודו חי וקיים תמיד ימלך לעולם ועד. 67
ונהגו מקצת העם להוסיף פסוקין באמצע ברכה זו, וקוראין 68
פסח הזה: ויבא כל העם, ויפלו על פניהם ויאמרו: ה' הוא 69
האלהים, ה' הוא האלהים. הושיענו ה' אלהינו, וקבצנו מן 70
הגוים, להודות לשם קדשך, להשתבח בתהלתך. כי לא 71
יטש ה' את עמו, בעבור שמו הגדול, כי הואיל ה' לעשות 72
אתכם לו לעם. ועלו מושיעים בהר ציון, לשפט את הר 73
עשו; והיתה לה' המלוכה. והיה ה' למלך על כל הארץ, 74
ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד. אלהינו שבשמים, 75
קיים שמך ומלכותך עלינו תמיד. בידך נפש החיים ונפש 76
המתים, אשר בידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. בידך 77
אפקיד רוחי; פדית אותי ה', אל אמת. ואנחנו עמך, וצאן 78
מרעיתך; נודה לך לעולם, לדור ודור נספר תהלתך. ה', 79
הצילה נפשי משפת שקר, מלשון רמיה. ישראל נושע בה' 80
תשועת עולמים, לא תבשו ולא תכלמו עד עולמי עד. יהי 81
ה' אלהינו עמנו, באשר היה עם אבותינו, אל יעזבנו ואל 82
יטשנו; להטות לבבנו אליו, ללכת בכל דרכיו, ולשמור 83
מצותיו וחקיו ומשפטי, אשר צוה את אבותינו. כל הנשמה 84
תהלל יה, תללו יה. ברוך ה' ביום, ברוך ה' בלילה; ברוך 85
ה' בבקר, ברוך ה' בערב; ברוך ה' בשכבנו, ברוך ה' 86
בקומנו. תמיד תהלך, סלה, ונשיח באמונתך. ברוך אתה 87
ה', המולך בכבודו, חי וקיים תמיד ימלך לעולם ועד. 88

יום שבת קודש ט"ו ניסן ה'תשע"ב

נסח ברכות התפלה וסדירן: (א) ברוך אתה ה', אלהינו 90
ואלהי אבותינו, אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב, 91
האל הגדול הגבור והנורא, אל עליון, גומל חסדים טובים 92
וקונה הכל, וזוכר חסדי אבות, ומביא גואל לבני בניהם, 93

פודנו ומצילנו, מעולם הוא שמך, ואין לנו אלהים עוד 1
וזלתך. עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע 2
לבניהם אחריהם בכל דור ודור. ברום עולם מושךך, 3
ומשפטיך וצדקתך עד אפסי ארץ. אמת, אשרי איש אשר 4
ישמע מצוותיך, ותורתך ודברך ישים על לבו; אמת, אתה 5
הוא אדון לעמך, ומלך גבור לריב ויכם לאבות ובנים; 6
אמת, אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון, ומבלעדך אין 7
לנו מושיע. אמת, ממצרים גאלתנו, ה' אלהינו, מבית 8
עבדים פדיתנו, וכל בכורי מצרים בדבר הרגת, ובכורך 9
גאלת, וים סוף בקעת, וזדים טבעת, וידידים עברו מים, 10
ויכסו מים צריהם, עד אחד מהם לא נותר. ועל זאת שבחו 11
גאולים, ורוממו לאל, ונתנו ידידים שירות ומירות תשבחות 12
למלך אל חי וקיים. רם ונשא, גדול גבור ונורא, משפיל 13
גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עדי מרום, מוציא אסירים, 14
ופודה עניים, ועוזר דלים, ועונה לעמו ישראל בעת שועם 15
אליו; תהלה לאל עליון, ברוך הוא. משה וכל בני ישראל 16
לך אמרו שירה - בשמחה רבה, אמרו כלם: מי כמוך באלם 17
ה', מי כמוך נאדר בקדש, נורא תהלת, עשה פלא. ה' ימלך 18
לעולם ועד. ונאמר: גאלנו, ה' צבאות שמו, קדוש ישראל. 19
ברוך אתה ה', גאל ישראל. 20
ברכה ראשונה שלפני קריאת שמע של ערבית, זה הוא 21
נסחה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר בדרך 22
מצרים ערבים, בתקמה פותח שערים, בתבונה משנה עתים, 23
מחליף את הזמנים, מסדר את הפוכים במשמרותיהם 24
ברקיע כרצונו. בורא יומם ולילה, גולל אור מפני חשך 25
וחשך מפני אור, מעביר יום ומביא לילה, מבדיל בין יום 26
ללילה, ה' צבאות שמו, קדוש ישראל. ברוך אתה ה', 27
המצרים ערבים. 28
ברכה שנייה: אהבת עולם ישראל עמך אהבת, תורה 29
ומצוות וחקים ומשפטים אותם למדת. על פן ה' אלהינו, 30
בשכבנו ובקומנו נשיח בחקי רצונך, ונשמח ונעלו בדברי 31
תורתך לעולם ועד, כי הם חיינו וארץ ימינו, ובהם נהנה 32
יומם ולילה. ואהבתך לא תסור ממנו לעולם ועד, כי היא 33
עטרת ראשנו. ברוך אתה ה', אוהב את עמו ישראל לעד. 34
ברכה ראשונה שלאחר קריאת שמע של ערבית, זה הוא 35
נסחה: אמת אמונה כל זאת קיים עלינו, כי הוא ה' אלהינו 36
ואנחנו ישראל עמו; אמת מלפנו, ואפס זולתו - הפודנו מיד 37
מלכים, הגואלנו מכף עריצים, האל הנפרע לנו מצרינו, 38
המשלם גמול לכל אויבי נפשנו, השם נפשו בחיים, ולא 39
נתן למוט רגלנו, המדריכנו על כמות אויבנו, ויגרם קרנו 40
על כל שונאיו. העושה לנו נקמה בפרעה, אותות ומופתים 41
באדמת בני חם, המכה בעברתו כל בכורי מצרים, ויוצא 42
את ישראל מתוכם לחרות עולם; המעביר בניו בין גזרי ים 43
סוף, ואת רודפיהם ואת שונאיהם בתהומות טבע. ראו בנים 44
את גבורתו, והודו ושבחו לשמו; ומלכותו ברצון קבלו 45
עליהם, וענו כלם בשמחה רבה ואמרו: מי כמוך באלם ה', 46
מי כמוך נאדר בקדש; נורא תהלת, עשה פלא. ה' ימלך 47

עמך. ותרצנו, ותחזינה עינינו בשוכך לנך לציון ברחמים
כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר שכינתו לציון. (יח) מודים
אנחנו לך, שאתה הוא ה' אלהינו, צור חיינו מגן ישענו,
אתה הוא לדור ודור. נודה לך ונספר תהלתך על חיינו
המסורין בידך, על נשמותינו הפקודות לך, על נסיד
ונפלאותיך שבכל עת ועת, ערב ובקר וצהרים. הטוב כי לא
כלו רחמך, המרחם כי לא תמו חסדיך, כל החיים יהללו
את שמך הגדול, כי טוב האל הטוב. ברוך אתה ה', הטוב
שמך וילך נאה להודות. (יט) שים שלום טובה וברכה, חן
וחסד ורחמים עלינו ועל ישראל עמך, וברכנו כלנו כאחד
ממאור פניך, כי ממאור פניך נתת לנו ה' אלהינו תורה
וחיים, אהבה וחסד, צדקה ושלום. טוב בעיניך לברך את
עמך ישראל בכל עת בשלום. ברוך אתה ה', המברך את
עמו ישראל בשלום.
בימות החמה, אומר בברכה שניה: רב להושיע, מוריד
השל, מכלכל חיים בחסד וכו';
ומברך ברכה תשיעית בנסח זה: ברכנו ה' אלהינו בכל
מעשה ידיו, וברך את שנתנו בטללי רצון ברכה ונדכה
בשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים.
כלילי מוצאי שבת ומוצאי יום הכפורים ומוצאי ימים
טובים, מברך ברכה רביעית בנסח זה: אתה חונן לאדם
דעת, ומלמד לאנוש בינה; ואתה הבדלת בין קדש לחל,
ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי
לששת ימי המעשה. כשם שהבדלת בין קדש לחל, כך פדנו
והצילנו מכל מיני משחית ומכל מיני פרעניות המתרגשות
לבוא בעולם, ושמרנו מן הכל, וחננו מאתך דעה ובינה
והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת.
בראשי חדשים ובחלו של מועד, מוסיף בברכת שבע
עשרה בערבית ושחרית ומנחה, ומברך אותה בנסח זה:
רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה, והשב
העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה
תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל עמך.
אלהינו ואלהי אבותינו, יצלה ויבוא, יגיע, יראה, ירצה,
ישמע, יפקד, יזכר לפניך זכרוננו, זכרון אבותינו, זכרון
ירושלים עירך, זכרון משיח בן דוד עבדך, זכרון כל עמך
בית ישראל לפניך, לפלטה לטובה לחן לחסד ולרחמים,
ביום ראש החודש הזה, לרחם בו ולהושיענו. זכרנו ה'
אלהינו בו לטובה, פקדנו בו לברכה, הושיענו בו לחיים,
בדבר ישועה ורחמים חוס וחננו ורחם עלינו, ומלטנו בו
מכל צרה וגזון, ושמחנו בו שמחה שלמה. ותרצנו, ותחזינה
עינינו בשוכך לציון ברחמים כמאז. ברוך אתה ה', המחזיר
שכינתו לציון.
ובחלו של מועד אומר: ביום מקרא קדש הזה, ביום מועד
חג המצות הזה - או: ביום מועד חג הסוכות הזה - לרחם
בו עלינו ולהושיענו וכו'.
ביום התענית מברך ברכת שש עשרה היחיד בנסח הזה:
שמע קולנו ה' אלהינו, וחוס ורחם עלינו, וקבל ברחמים

מלך רחמן מושיע ומגן. ברוך אתה ה', מגן אברהם.
(ב) אתה גבור לעולם ה', מחיה מתים אתה רב להושיע,
משיב הרוח ומוריד הגשם. מכלכל חיים בחסד, מחיה
מתים ברחמים רבים, רופא חולים, וסומך נופלים ומתיר
אסורים, ומקיים אמונתו לישי עפר. מי כמוך בעל גבורות,
ומי דומה לך, ממית ומחיה; ונאמן אתה להחיות מתים.
ברוך אתה ה', מחיה המתים. (ג) אתה קדוש, ושמך קדוש,
וקדושים בכל יום יהללוך, סלה. ברוך אתה ה', האל
הקדוש. (ד) אתה חונן לאדם דעת, ומלמד לאנוש בינה;
חננו מאתך דעה ובינה והשכל. ברוך אתה ה', חונן הדעת.
(ה) השיבנו אבינו לתורתך, וקרבנו מלכנו לעבודתך,
והחזירנו בתשובה שלמה לפניך. ברוך אתה ה', הרוצה
בתשובה. (ו) סלח לנו אבינו כי חטאנו, ומחול לנו מלכנו
כי פשענו, כי אל טוב וסלח אתה. ברוך אתה ה', חנון
ומרחם לסלח. (ז) ראה בענינו, וריבה ריבנו, ומהר לגאלנו,
כי אל מלך גואל חזק אתה. ברוך אתה ה', גואל ישראל.
(ח) רפאנו ה' אלהינו ונרפא, הושיענו ונושעה, והעלה
רפואה שלמה לכל תחלואינו, כי אל רופא רחמן אתה.
ברוך אתה ה', רופא חולי עמו ישראל. (ט) ברכנו ה'
אלהינו בכל מעשה ידיו, וברך את שנתנו, ותן טל ומטר
על פני האדמה, ושבע את העולם בלו מטובך, ורוה פני
תבל מעשר מתנות ידך, ושקרה והצילה ה' אלהינו את
השנה הזאת ואת כל מיני תבואתה מכל מיני משחית ומכל
מיני פרעניות, ותן לה אחרית ותקוה, שבע ושלום וברכה
בשנים הטובות. ברוך אתה ה', מברך השנים. (י) תקע
בשופר גדול לחירותנו, ושא נס לקבץ את כל גלותינו
מארבע בנפות הארץ לארצנו. ברוך אתה ה', מקבץ נדחי
עמו ישראל. (יא) השיבה שופטנו בכראשונה, ויוצינו
כבתחלה, והסר ממנו גזון ואנחה, ומלך עלינו אתה לבדך
ברחמים בצדק ובמשפט. ברוך אתה ה', מלך אוהב צדקה
ומשפט. (יב) למשמידים אל תהי תקוה, כל המינים כרגע
יאבדו, ומלכות זדון תעקר ותשבור מהרה בימינו. ברוך
אתה ה', שובר אויבים ומכניע זדים. (יג) על הצדיקים ועל
החסידים ועל גרי הצדק, ועל שארית עמך בית ישראל,
יהמו רחמך ה' אלהינו, ותן שכר טוב לכל הבוטחים
בשמך באמת, ושים חלקנו עמם, לעולם לא גבוש, כי
בשמך בטחנו ולישועתך נשענו. ברוך אתה ה', משען
ומבטח לצדיקים. (יד) תשכן בתוך ירושלים עירך פאשר
דברת, ובנה אותה בנן עולם במהרה בימינו. ברוך אתה
ה', בונה ירושלים. (טו) את צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו
תרום בישועתך. ברוך אתה ה', מצמיח קרן ישועה.
(טז) שמע קולנו ה' אלהינו, וחוס ורחם עלינו, וקבל
ברחמים ורצון את תפלתנו; מלפניך מלכנו, ריקם אל
תשיבנו; כי אתה שומע תפלת כל פה. ברוך אתה ה', שומע
תפלה. (יז) רצה ה' אלהינו בעמך ישראל ולתפלתם שעה,
והשב העבודה לדביר ביתך, ואשי ישראל ותפלתם מהרה
באהבה תקבל ברצון, ותהי לרצון תמיד עבודת ישראל

מתתיה בן יוחנן כהן גדול חשמונאי ובניו, כשעמדה
מלכות יון הרשעה על עמך בית ישראל, לבטלם מתורתך,
ולתעבירם מחקי רצונך; ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם
בעת צרתם, ודנת את דינם, ורכת את ריבם, ונקמת את
נקמתם; ומסרת גבורים ביד חלשים, ורבים ביד מעטים,
וטמאים ביד טהורים, ורשעים ביד צדיקים, ופושעים ביד
עושי תורתך; ועשית לה שם גדול בעולמך, ולעמך ישראל
עשית פלא נסים. כשם שעשית עמהם נסים וגבורות, כך
עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובזמנה הזאת. ועל כלם ה'
אלהינו, אנו מודים לך. הטוב כי לא כלו רחמיך וכו'.

שליח צבור מברך לעולם ברכה שלישית בנסח זה: נקדישך
ונעריצך, ונשלש לך קדשה משלשת, בדרך האמור על יד
נביאך: "וקרא זה אל זה ואמר, קדוש קדוש קדוש ה'
צבאות, מלא כל הארץ כבודו". כבודו וגדלו מלא עולם,
ומשרתיו שואלים: איה מקום כבודו; משבחים ואומרים:
"ברוך כבוד ה' מקומו". מקומך מלפנינו תופיע, ותמלך
מלפנינו עלינו, כי מחכים אנו לך. מתי תמלך בציון, בחיינו
ובחינו. תשכן תתגדל ותתקדש בתוך ירושלים עירך, לדור
ודור ולנצח נצחים. ועניינו תראינה במלכות עצה, בדרך
האמור בשירי קדשך על ידי דוד משיח צדקך: "מלך ה'
לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה". לדור ודור נגיד
גדלך, ולנצח נצחים קדשתך נקדיש; ושבחך אלהינו מפנינו
לא ימוש, כי אל מלך גדול וקדוש אתה. ברוך אתה ה',
האל הקדוש. בעת ששליח צבור אומר בברכה זו: 'וקרא
זה אל זה ואמר', כל העם עונין: 'קדוש קדוש קדוש ה'
צבאות, מלא כל הארץ כבודו'. וכשהוא אומר: 'איה מקום
כבודו', כל העם עונין: 'משבחים ואומרים, ברוך כבוד ה'
מקומו'. וכשהוא אומר: 'בחיינו ובחינו', כל העם עונין:
'אמן'. וכשהוא אומר: 'על ידי דוד משיח צדקך', כל העם
עונין: 'מלך ה' לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה'.
וכל אלו הדברים שעונין הצבור, הוא קורא עמך; ולא
נגביה קולו בעת שהן עונין עמו. ואחד היחיד ואחד
הצבור, בעשרת ימים שמראש השנה ועד יום הכפורים,
אומר בסוף ברכה זו: כאמור, ויגבה ה' צבאות במשפט,
והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה ה', המלך הקדוש.
שליח צבור אומר קדיש לעולם קדם כל תפלה, ואחר כל
תפלה; ואחר שאמר סדר היום, בכל עת שיאמר סדר היום,
יתחנן מעט, ויאמר קדיש; וכשישלים לקרות בתורה, ובכל
עת שיתחנן בדרך תחנונים - כשיגמר תחנוניו, יאמר
קדיש.

נסח הקדיש: יתגדל ויתקדש שמה רבה. בעלמא די כרא
כרעותה, וימלך מלכותה, ויצמח פרגנה, ויקרב משיחה,
ויפרק עמה, בחייכון ובימיכון ובחיהיון דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב; ואמרו אמן. 'הא שמה רבה מברך
לעלמא ולעלמי עלמאי. תברך, שתבח, תפאר, תרומם,
תעלה, תהדר, תהלל ויתנשא שמה דקדשא בריך הוא.
לעלא לעלא מכל ברכתא שירתא ותשבחתא ונחמתא

ורצון את תפלתנו; מלפניך מלכנו, ריקם אל תשיבנו. ענונו
ה' אלהינו, ענונו ביום צום התענית הזה, כי בצרה גדולה
אנחנו. אל תסתר פניך ממנו, ואל תעלם אונך משמע
תפלתנו, והיה קרוב לשונו. טרם נקרא, ואתה תענה;
נדבר, ואתה תשמע; בדבר שנאמר: והיה טרם יקראו, ואני
אענה; עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה שומע תפלת
כל פה. ברוך אתה ה', שומע תפלה.

ושליח צבור אומר נסח זה, ברכה בפני עצמה; אחר ברכה
שביעית אומר: ענונו ה' אלהינו, ענונו ביום צום התענית
הזה, כי בצרה גדולה אנחנו. אל תסתר פניך ממנו, ואל
תעלם אונך משמע תפלתנו, והיה קרוב לשונו. טרם נקרא,
ואתה תענה; נדבר, ואתה תשמע; בדבר שנאמר: והיה טרם
יקראו, ואני אענה; עוד הם מדברים, ואני אשמע. כי אתה
עונה בכל עת צרה וצוקה, פודה ומציל. ברוך אתה ה',
העונה בעת צרה.

בתשעה באב מברך ברכת ארבע עשרה בנסח זה: רחם ה'
אלהינו, עלינו ועל ישראל עמך, ועל ירושלים עירך, העיר
האכלה החרבה השוממה, התנונה ביד זרים, היושבת
וראש לה חפוי, פאשה עקרה שלא ילדה. ויבלעוה לגיונים,
ויירשוה עובדי פסילים, ויתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף
השמים ולבהמת הארץ. על כן ציון במרר תבכה, וירושלים
תתן קולה; לבי לבי על חלליהם, מעי מעי על הרוגייהם.
ראה ה' והביטה, ורחם שוממותיה ונחמה, כי אתה ה' באש
יסדתה, ובאש אתה עתיד לבנותה, ככתוב: ואני אהיה לה
נאם ה', חומת אש סביב, ולכבוד אהיה בתוכה. ברוך אתה
ה', בונה ירושלים.

בפורים מברך ברכת שמונה עשרה בנסח זה: מודים אנחנו
לך, שאתה הוא ה' אלהינו, צור חיינו מגן ישענו, אתה הוא
לדור ודור. נודה לך ונספר תהלתך על חיינו המסורין
בדיך, ועל נשמותינו הפקודות לך, על נסיד ששכל יום
ויום, על נפלאותיך ששכל עת ועת, על הנסים ועל הגבורות
ועל התשועות, שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם
בזמן הזה; בימי מרדכי ואסתר, כשעמד המן הרע על עמך
בית ישראל, ובקש להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים,
מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד, ושללם לבז; ואתה
ברחמיך הרבים עמדת להם בעת צרתם, ודנת את דינם,
ורכת את ריבם, ונקמת את נקמתם; והפרת את עצתו,
וקלקלת את מחשבתו, והשבות לו גמולו בראשו, ותלו
אותו ואת בניו על העץ; ועשית לה שם גדול בעולמך,
ולעמך ישראל עשית פלא נסים. כשם שעשית עמהן פלא
ונסים, כך עשה עמנו נסים וגבורות בעת ובזמנה הזאת.
ועל כלם ה' אלהינו, אנו מודים לך. הטוב כי לא כלו
רחמיך, המרחם כי לא תמו חסדיך וכו'.

בחגכה מברך ברכה זו בנסח הזה: מודים אנחנו לך וכו';
עד על נפלאותיך ששכל עת ועת, על הנסים ועל הגבורות
ועל המלחמות ועל התשועות ועל הפדות ועל הפרקן,
שעשית עמנו ועם אבותינו בימים ההם בזמן הזה; בימי

למעלה ראש, ואשמתנו גדלה עד לשמים; אין בנו מעשים. 47
עשה עמנו צדקה למען שמך, כמו שהבטחתנו על ידי 48
נביאיך: למען שמי אאריך אפי, ותהלתי אחטם לך - 49
לבילתי הכריתך. לא למענכם אני עושה, בית ישראל - 50
אם לשם קדשי. לא לנו ה', לא לנו; כי לשמך תן כבוד, 51
על חסדך על אמתך. למה יאמרו הגוים, איה נא אלהיהם. 52
אנא ה', אל תפן אל קשי העם הזה, ואל רשעו, ואל 53
חטאתו. סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך, וכאשר נשאת 54
לעם הזה ממצרים ועד הנה. למען שמך, ה'; וסלחת לעוני, 55
כי רב הוא. ה' שמעה, ה' סלחה, ה' הקשיבה ועשה, אל 56
תאחר: למענך אלהי, כי שמך נקרא על עירך ועל עמך. 57
נהגו העם להתחנן אחר נפילת פנים, כשמשגיג פניו מן 58
הקרע, בפסוקים אלו. אומר: ואנחנו לא נדע מה נעשה, 59
כי עליך ענינו. וזכר רחמך, ה'; וחסדיך, כי מעולם המה. 60
אל תזכר לנו עונות ראשונים; מהר יקדמונו רחמך, כי 61
דלוננו מאד. קומה, עזרתה לנו, ופדנו למען חסדך. יהי 62
חסדך, ה', עלינו, כאשר יחלנו לך. אם עונות, תשמר יה - 63
ה', מי יעמד. כי עמך הסליחה, למען תנא. ה', הושיעה; 64
המלך יענינו ביום קראנו. כי הוא ידע יצרנו; וזכור, כי עפר 65
אנחנו. עזרנו, אלהי ישענו, על דבר כבוד שמך; והצילנו 66
וכפר על חטאתינו, למען שמך. וכן נהגו העם להתחנן אחר 67
סדר היום תמיד, בתחנונים אלו: ה' אלהי אברהם יצחק 68
וישראל אבותינו, שמרה זאת לעולם, ליצר מחשבות לבב 69
עמך, והכן לבכם אליך. והוא רחום וכפר עון, ולא ישחית; 70
והרבה להשיב אפן, ולא יעיר כל חמתו. כי אתה ה', טוב 71
וסלח, ורב חסד לכל קראיך. צדקתך צדק לעולם, ותורתך 72
אמת. מי אל כמוך, נשא עון ועבר על פשע לשאירת 73
נחלתו; לא החזיק לעד אפן, כי חפץ חסד הוא. ישוב 74
ירחמונו, יכבש עונותינו, ותשליך במצולות ים כל חטאתם. 75
תתן אמת ליצחק, חסד לאברהם, אשר נשבעת לאבותינו 76
מימי קדם. ברוך אדני יום יום, יעמס לנו; האל ישועתנו, 77
סלה. ה' צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יצחק, סלה. ה' 78
צבאות - אשרי אדם בוטח בך. ברוך אלהינו, ברוך אדונינו, 79
ברוך בוראנו שבראנו לכבודו, שהבדילנו מן התועים ונתן 80
לנו תורת אמת על ידי משה רבנו, חיי עולם נטע בתוכנו. 81
הרחמן יפתח לבנו לתלמוד תורתו, ויתן בלבנו אהבתו 82
ויראתו, לעשות רצונו כרצונו, ולעבדו בלבב שלם ובנפש 83
חפצה, למען לא ניגע לריק ולא גלד לבחלה. בן יהי רצון 84
ורחמים מלפניך ה' אלהינו, שנוחיה לשמר חקיך בעולם 85
הזה ולימות המשיח, כדי שנוכח וניירש טוב לחיי העולם 86
הבא, למען יזמרך כבוד ולא ידם. ה' אלהי, לעולם אודך. 87
יהיו לרצון אמרי פי וגו'. ונהגו מקצת העם, לקרות בכל 88
יום אחר תחנונים אלו, שיר מזמור שהיו הלויים אומרים 89
בבית המקדש באותו היום. וקורין "לדוד, אליך ה', נפשי 90
אשא", כל המזמור. וקוראין: אמר רבי אלעזר אמר רבי 91
חנינה, תלמידי חכמים וכו'. אין פאלהינו, אין פאדונינו 92

1 דאמירן בעלמא; ואמרו אמן. בעת שאומר שליח צבור:
2 'יתגדל ויתקדש שמה רבה', כל העם עונין: 'אמן'. ובעת
3 שהוא אומר תחלה: 'ואמרו אמן', כל העם עונין: 'אמן',
4 יהא שמה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. ומצות
5 חכמים הראשונים לענות 'אמן' יהא שמה רבה מברך, בכל
6 כחו של אדם. וכשהוא אומר 'יתברך', כל העם עונין:
7 'אמן'. וכשהוא אומר: 'ברוך הוא', כל העם עונין: 'אמן'.
8 וכשהוא אומר בסוף: 'ואמרו אמן', כל העם עונין: 'אמן'.
9 ובסדר הזה עונין בכל קדיש וקדיש.
10 קדיש בתרא. כל קדיש שאומר שליח צבור אחר שגומר
11 התפלה, שאינו אומר אחריו כלום, אלא כל העם שומעין
12 אותו ויוצאין ונפטין - נהגו העם כלם להוסיף בסופו נסח
13 זה: תתקבל צלותכון ותתעבד בעותכון, וצלותהון
14 ובעותהון דכל בית ישראל, קדם אבוהון די בשמיא; יהא
15 שלמא רבא משמיא וסיעתא ופרקנא עליכון ועלנא, ועל כל
16 קהלהון דישראל; ואמרו אמן. עושה שלום במרומי, הוא
17 ברחמיו יעשה שלום על כל ישראל.
18 קדיש דרבנן. כל עשרה מישראל או יתר שהיו עוסקין
19 בתלמוד תורה שבעל פה, ואפלו במדרשות או בהגדות -
20 כשהן מסימין, אומר אחד מעמד קדיש בנסח זה: יתגדל
21 ויתקדש שמה רבה, דעתיד לחדתא עלמא, ולאחא מתא
22 ולמפרק חייא, ולמכני קרתא דירושלם, ולשכללא היכלא
23 קדישא, ולמעקר פלחנא נכראה מן ארעא, ולאחא פלחנא
24 די שמה לאתרה בדיוה וביקרה, וימלך מלכותה, וינצח
25 פרגנה, ויבע משיחה, ויפרק עמה, בחייכון וביומיכון
26 ובחיייהון דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב; ואמרו
27 אמן. יהא שמה רבה מברך לעלמא ולעלמי עלמא. יתברך,
28 ישתבח, יתפאר, יתרום, יתעלה, יתהדר, יתהלל ויתנשא
29 שמה דקדשא בריך הוא. לעלא לעלא מכל ברכתא שירתא
30 ותשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא; ואמרו אמן. על רבנן
31 ועל תלמידיהון ועל תלמידי תלמידיהון דעסיקין באורייתא
32 די באתרא הון ודי בכל אתר ואתר, יהי להון ולכון חנא
33 וחסדא ורחמי וסיעתא ורוחא מקדם אבוהון די בשמיא;
34 ואמרו אמן. יהא שלמא רבא משמיא וסיעתא ופרקנא
35 עליכון ועלנא, ועל כל קהלהון דישראל; ואמרו אמן. עושה
36 שלום במרומי, הוא ברחמיו יעשה שלום על כל ישראל.
37 וזה הוא הנקרא קדיש דרבנן. נהגו להתחנן בנפילת פנים
38 בדברים ובפסוקים אלו - פעמים בכלל, ופעמים במקצתן:
39 לפניך אני כורע ומשתתנה ומתחנן - אדון העולם, אלהי
40 האלהים ואדוני האדונים; כי לא על צדקותינו אנחנו
41 מפילים תחנונינו לפניך, כי על רחמך הרבים. מה נאמר
42 לה', מה נדבר ומה נצטדיק. חטאנו ועוינו, והרשענו ומרדנו,
43 וסור ממצותיך וממשפטך. לך ה', הצדקה; ולנו בשת
44 הפנים. השחרו פנינו מפני אשמתנו, ונכפפה קומתנו מפני
45 עונותינו; אין לנו פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. אלהי,
46 בשתי ונקלמתי להרים אלהי פני אליך, כי עונותינו רבו

48 פִּי מֵאֲתָךְ הִיא מְנוּחָתָם. הֵנַח לָנוּ אֲבִינוּ, אֵל תְּהִי צָרָה וַיִּגְוֹן
 49 בַּיּוֹם מְנוּחָתָנוּ. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רְצֵה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ
 50 וְכוּ'. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת.
 51 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ: רֹאשִׁי חֲדָשִׁים לַעֲמֹךְ
 52 נִתַּתְּ, זִמֵּן כַּפָּרָה לְכָל תּוֹלְדוֹתָם, לְהַיּוֹתָם מְקַרִּיבִין לְפָנֶיךָ
 53 וְבַחֲי רָצוֹן, וְשַׁעֲרֵי חַטָּאת לְכַפֵּר בַּעֲדָם; וְזָכוּן לְכֻלָּם יִהְיֶה,
 54 תְּשׁוּעַת נַפְשָׁם מִיַּד שׁוֹנָא. מִזְבַּח חֹדֶשׁ בְּצִיּוֹן תְּכִין, וְעוֹלֹת
 55 רֹאשׁ חֹדֶשׁ נַעֲלֶה עָלֶיךָ; שִׁירֵי דָוִד נִשְׁמַע בְּעִירָךְ, הָאֲמֹרִים
 56 לְפָנֶי מִזְבְּחֶךָ לְרָצוֹן. אֲהַבֵּת עוֹלָם תְּבִיא לָהֶם, וּבְרִית אֲבוֹת
 57 לְבָנִים תִּזְכֹּר. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, מִפְּנֵי חַטָּאתֵינוּ גָּלִינוּ
 58 מֵאַרְצָנוּ, וְנִתְרַחַק מֵעַל אֲדָמָתָנוּ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה'
 59 אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּעֲלֵנוּ לְאַרְצָנוּ וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלָנוּ, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה
 60 לְפָנֶיךָ אֶת קִרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ, תְּמִידִין כְּסֻדָּן וּמוֹסָפִין
 61 כְּהַלְכָתָךְ, וְאֵת מוֹסָפֵי יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב
 62 לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רָצוֹנְךָ, כְּמָה שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ
 63 עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי
 64 אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתַּחֲדֹשׁ עָלֵינוּ אֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה
 65 לְבִרְכָּה, לַחֵן לַחֲסֵד וּלְרַחֲמִים, לַחַיִּים וּלְשָׁלוֹם; וְיִהְיֶה רֹאשׁ
 66 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה סוֹף וְגֵץ לְכָל חַטָּאתֵינוּ וְצוּרֹתֵינוּ, תַּחֲלֶה וְרֹאשׁ
 67 לְפָדוֹת נַפְשָׁנוּ; כִּי בַעֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָאֲמוֹת בְּחִרְתָּ, וְרֹאשִׁי
 68 חֲדָשִׁים לָהֶם נִתַּתְּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרֹאשִׁי
 69 חֲדָשִׁים.
 70 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל מוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחַל בְּשַׁבָּת: אַתָּה
 71 יִצְרַת עוֹלָמְךָ מִקֵּדָם, כְּלִית מְלֹאכְתְּךָ בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי; וּבְחִירְתָּ
 72 בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים, וְיִרְצִיתָ בְּנוֹ מִכָּל הַלְשׁוֹנוֹת, וְקִדְשָׁתָנוּ
 73 בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִרְבָּתָנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבֹדְתְּךָ, וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ
 74 עָלֵינוּ קִרְאָת. וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁכֵתוֹת לְמִנוּחָה, וְיוֹם
 75 רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכַפֵּר בַּעֲדָנוּ. וּמִפְּנֵי חַטָּאתֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצָנוּ,
 76 וְנִתְרַחַק מֵעַל אֲדָמָתָנוּ, וְאֵין אָנוּ יְכוּלִין לַעֲשׂוֹת לְפָנֶיךָ
 77 קִרְבָּנוֹת חוֹבָתָנוּ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּעֲלֵנוּ
 78 לְאַרְצָנוּ וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלָנוּ; וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קִרְבָּנוֹת
 79 חוֹבוֹתֵינוּ, תְּמִידִין כְּסֻדָּן וּמוֹסָפִין כְּהַלְכָתָךְ, וְאֵת מוֹסָפֵי יוֹם
 80 הַמִּנּוּחַ וְיוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה, נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה
 81 כְּמִצְוַת רָצוֹנְךָ, כְּמָה שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה
 82 עֲבָדֶךָ. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ,
 83 שֶׁתַּחֲדֹשׁ עָלֵינוּ אֶת רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה לְבִרְכָּה, לַחֵן
 84 לַחֲסֵד וּלְרַחֲמִים, לַחַיִּים וּלְשָׁלוֹם; וְיִהְיֶה רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה סוֹף
 85 וְגֵץ לְכָל חַטָּאתֵינוּ וְצוּרֹתֵינוּ, תַּחֲלֶה וְרֹאשׁ לְפָדוֹת נַפְשָׁנוּ.
 86 וְרִצָּה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ וְכוּ'. עַד וְנִנּוּחוֹ כִּם כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי
 87 שִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת וְיִשְׂרָאֵל וְרֹאשִׁי חֲדָשִׁים.
 88 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל יוֹם טוֹב שֶׁל פֶּסַח, בְּעִרְבִית וְשַׁחֲרִית
 89 וּמִנּוּחָה: אַתָּה בְּחִירְתָנוּ מִכָּל הָעַמִּים, וְיִרְצִיתָ בְּנוֹ מִכָּל
 90 הַלְשׁוֹנוֹת, וְקִדְשָׁתָנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ, וְקִרְבָּתָנוּ מִלִּפְנֵי לַעֲבֹדְתְּךָ,
 91 וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ עָלֵינוּ קִרְאָת. וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ,
 92 מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חֲגִים וּמוֹמֵים לְשִׁשּׁוֹן, אֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא
 93 קָדֹשׁ הַזֶּה, אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה, זִמֵּן חֲרוּתָנוּ בְּאַהֲבָה,
 94 וְזָכַר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיִבְאֵה,

1 וְכוּ'. אֶף צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ, יֵשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ. וְיִבְטְחוּ
 2 בְּךָ יוֹדְעֵי שִׁמְךָ, כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דוֹרְשֶׁיךָ ה'. כִּי כָּל הָעַמִּים יִלְכוּ
 3 אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיו, וְאִנּוּחָנוּ גִלָּף בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד.
 4 כְּבָר אֲמַרְנוּ בְּסִפְרָךְ זֶה, שְׂבִימִי הַשְּׁכֵתוֹת וְיָמִים טוֹבִים,
 5 מִתְּפַלֵּל אָדָם בְּכָל תְּפִלָּה שֶׁבַע בְּרָכוֹת - שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת
 6 וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבִרְכָה אַחַת אֲמֻצָּעִית מֵעֵין הַיּוֹם. וּבְרֹאשׁ
 7 הַשָּׁנָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל, מִתְּפַלֵּל בְּאֲמֻצָּע שְׁלֹשׁ
 8 בְּרָכוֹת, וּבְתַפִּלַּת מוֹסֵף בְּלֶכֶד; וְנִמְצָא מִתְּפַלֵּל בְּמוֹסֵף בִּשְׁנֵי
 9 יָמִים אֵלּוּ, תִּשְׁעַ בְּרָכוֹת. וּבְמוֹסֵף רֹאשׁ חֹדֶשׁ וּבְמוֹסֵף חֹזֵן
 10 שֶׁל מוֹעֵד, מִתְּפַלֵּל שְׁבַע - שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת,
 11 וּבִרְכָה אַחַת בְּאֲמֻצָּע.
 12 וְזֶה הוּא נֶסֶח כָּל הַבְּרָכוֹת הָאֲמֻצָּעִיּוֹת: בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל
 13 לִילִי שַׁבָּת: אַתָּה קִדְשָׁתָ אֶת יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשִׁמְךָ, תַּכְלִית
 14 מַעֲשֶׂה שְׁמִים וְאַרְץ, וּבִרְכָתוֹ מִכָּל הַיָּמִים, וְקִדְשָׁתוֹ מִכָּל
 15 הַיּוֹמִים, בְּאֲמֹר: וּבִרְךָ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׂבִיעִי, וְיִקְדֹּשׁ
 16 אוֹתוֹ, כִּי בּוֹ שַׁבָּת מִכָּל מְלֹאכְתּוֹ אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת.
 17 אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רְצֵה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ, וְקִדְשָׁנוּ
 18 בְּמִצְוֹתֶיךָ וְתֵן חֻלְקָנוּ בְּתוֹרָתְךָ, וְשִׁמְחַת נַפְשָׁנוּ בִּישׁוּעָתְךָ,
 19 וְשִׁבְעֵנוּ מִטּוֹבָךְ, וְטַהַר לִבֵּנוּ לְעֲבָדְךָ בְּאַהֲבָה; וְהַנְחִילָנוּ
 20 בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן שְׁכֵתוֹת קִדְשֶׁךָ, וְנִנּוּחוֹ כִּם כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹהֲבֵי
 21 שִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת.
 22 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל שַׁחֲרִית שַׁבָּת: יְשִׁמְחַ מֹשֶׁה בְּמִתְנַת
 23 חֻלְקוֹ, כִּי עָבַד נְאֻמָּן קִרְאָת לּוֹ, כְּלִיל תַּפְאָרֶת בְּרֹאשׁוֹ נִתַּת
 24 בַּעֲמִדוֹ לְפָנֶיךָ עַל הַר סִינַי, שְׁנֵי לִוְחוֹת אֲבָנִים הוֹרִיד בְּיָדוֹ,
 25 וְכָתוּב בָּהֶן שְׁמִירַת שַׁבָּת, וְכֵן כָּתוּב בְּתוֹרָתְךָ: וְשִׁמְרוּ כְּנִי
 26 יִשְׂרָאֵל אֶת הַשָּׁבֶת, לַעֲשׂוֹת אֶת הַשָּׁבֶת לְדִרְתָם, בְּרִית עוֹלָם.
 27 בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִיא לְעַלְם, כִּי שִׁשַּׁת יָמִים עָשָׂה
 28 ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי שַׁבָּת וַיִּנְפֹּשׁ.
 29 יְשִׁמְחוּ בְּמִלְכוּתְךָ שׁוֹמְרֵי שַׁבָּת וְקוֹרְאֵי עֲנִי, עִם מְקַדְשֵׁי
 30 שְׂבִיעִי. אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ - רְצֵה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ,
 31 וְקִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְכוּ'. עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת.
 32 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל מוֹסֵף שַׁבָּת: לְמֹשֶׁה צוִּיתָ עַל הַר סִינַי
 33 מִצְוַת שַׁבָּת, זְכוֹר וְשִׁמּוֹר, וּבּוֹ צוִּיתָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, לְהִקְרִיב
 34 לָךְ קִרְבָּן מוֹסֵף כְּרָאוּי. יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּעֲלֵנוּ
 35 לְאַרְצָנוּ וְתִטְעֵנוּ בְּגִבּוֹלָנוּ, וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קִרְבָּנוֹת
 36 חוֹבוֹתֵינוּ, תְּמִידִין כְּסֻדָּן וּמוֹסָפִין כְּהַלְכָתָךְ, וְאֵת מוֹסָפֵי יוֹם
 37 הַמִּנּוּחַ הַזֶּה נַעֲשֶׂה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ בְּאַהֲבָה כְּמִצְוַת רָצוֹנְךָ,
 38 כְּמָה שֶׁכָּתַבְתָּ עָלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עֲבָדֶךָ. לֹא נִתַּת
 39 אֱלֹהֵינוּ לְגוֹיֵי הָאֲרָצוֹת, וְלֹא הִנְחַלְתָּ מְלִכָּנוּ לְעוֹבְדֵי פְסִילִים,
 40 גַּם בְּמִנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עַרְלִים; לְבֵית יִשְׂרָאֵל נִתַּת, וְזֶרַע
 41 יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּם בְּחִירְתָּ; 'חֲמִידַת יָמִים' אוֹתוֹ קִרְאָת. אֱלֹהֵינוּ
 42 וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, רְצֵה נָא בְּמִנוּחָתָנוּ וְכוּ'. עַד בְּרוּךְ אַתָּה ה',
 43 מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֶת.
 44 בִּרְכָה אֲמֻצָּעִית שֶׁל מִנּוּחַת שַׁבָּת: אַתָּה אֶחָד וְשִׁמְךָ אֶחָד, וּמִי
 45 כְּעִמְךָ יִשְׂרָאֵל, גּוֹי אֶחָד בְּאַרְץ. עֲטַרְתָּ תַּהֲלָה וְתַפְאָרֶת
 46 יִשׁוּעָה לַעֲמֹךְ נִתַּת; אֲבָרְהָם יִגָּל, יִצְחָק יִרְוֶן, יַעֲקֹב וּבְנָיו
 47 נִנּוּחוּ בּוֹ, מְנוּחָה שְׁלָמָה שְׁאֵתָה רּוֹצָה בָּהּ. יִכְרִיר כְּנִיף וְיִדְעוּ,

חג שמיני עצרת הזה, נעשה ונקריב לפניך. ואם חל יום
טוב להיות בשבת, אומר: 'אתה בחרתנו וכו' ותתן לנו ה'
אלהינו שבתות למנוחה, מועדים לשמחה וחגים וזמנים
לששון, את יום המנוח הזה, יום טוב מקרא קדש הזה, את
יום חג פלוני הזה וכו'; וכן במוסף אומר: 'את מוספי יום
המנוח הזה, יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג פלוני וכו'.
ועל דרך זו הוא מזכיר השבת בראש השנה, וביום
הכפורים, אם חלו להיות בשבת, בין בשאר תפלות בין
במוסף. וחזתם בכל התפלות של שלשה רגלים: 'מקדש
השבת וישראל והזמנים'; ובראש השנה הוא חזתם: מלך
על כל הארץ, מקדש השבת וישראל ויום הזקרון. וביום
הכפורים, הוא חזתם: 'מלך על כל הארץ, מקדש השבת
וישראל ויום הכפורים'. נהגו רב העם מראש השנה ועד
יום הכפורים, להוסיף בכל תפלה בעשרת הימים. ברכה
ראשונה, מוסיפין: 'זכרנו לחיים אל מלך חפץ בחיים,
כתבנו בספר חיים למענך אלהים חיים, מלך רחמן, ומושיע
ומגן; ברוך אתה ה', מגן אברהם'. ומוסיפין בברכה שניה:
'מי כמוך אב הרחמן, זוכר יצוריו ברחמים לחיים, ונאמן
אתה להחיות מתים. ברוך אתה ה', מחיה המתים'.
ומוסיפין בברכה י"ח: 'זכר רחמך ה' אלהינו, וכבש בעסך,
וכתב לחיים כל בני בריתך. ברוך אתה ה', הטוב שמך ולך
נאה להודות'. ומוסיפין בברכה אחרונה: 'ובספר חיים
ברכה ושלום, נזכר ונכתב לפניך, אנו וכל עמך בית ישראל,
לחיים ושלום. ברוך אתה ה', המברך את עמו ישראל
בשלום'. ובתפלת נעילה יום הצום, אומר בברכות אלו
מקום 'זכרנו לחיים', חתמנו לחיים. וכל התוספות האלו,
מנהג מקומות; ויש מקומות שנהגו שלא יוסיפו דבר. מנהג
פשוט, שמברכין ברכה שלישית בנסח זה, בשני ימים של
ראש השנה בכל תפלה מארבע התפלות; וכן נהגו מקצת
העם, לברך אותה בנסח זה בכל תפלה ותפלה מחמש
תפלות של יום הכפורים; וזה הוא נסחה: אתה קדוש,
ושמך קדוש, וקדושים בכל יום יחלוקה, סלה. ובכן תן
פחדך ה' אלהינו על כל מעשיך, ואימתך על כל שבראת;
וייראוך כל המעשים, וישתחוו לפניך כל הברואים, ויעשו
כלם אגדה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם - כמו שידענו
ה' אלהינו, שהשליטון מלפניך, עו בידך וגבורה בימיך,
ושמך נורא על כל מה שבראת. ובכן תן כבוד לעמך, תהלה
ליראיך, תקנה לדורשיך, פתחון פה למיחלים לך; שמחה
לארצך ששון לעירך, צמיחת קרן לדור עבדך ועריכת נר
לכן ישי משיחך. ואז צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלו,
וחסידים בונה גילו ועולתה תקפץ פיה; וכל הרשעה בלה
בעשן תכלה, כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ. ומלכות
העליזה מהרה תעקר ותשבר, ותמלך - אתה הוא ה' אלהינו
- מהרה על כל מעשיך, בירושלים עירך, ובהר ציון משכן
בבורך. ונגד זקניך כבוד, כפתוב; ותפרה הלכנה, ובשה
החמה - כי מלך ה' צבאות בחר ציון וירושלים, ונגד זקניו
כבוד. ונאמר: ה' ימלך לעולם ועד. ונאמר: ויגבה ה'

יגיע, יראה, ירצה, ישמע, יפקד, יזכר לפניך וזכרוננו, זכרון
אבותינו, זכרון ירושלים עירך, זכרון משיח בן דוד עבדך,
זכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפלטה לטובה לחן
לחסד ולרחמים - ביום טוב מקרא קדש הזה, ביום חג
המצות הזה, לרחם בו עלינו ולהושיענו. וזכרנו ה' אלהינו
בו לטובה, פקדנו בו לברכה, הושיענו בו לחיים, בדרך
ישועה ורחמים חסד וחסד ורחם עלינו, ומלטנו בו מכל
צרה ויגון, ושמחנו בו שמחה שלמה, כי אל מלך רחום
וחנון אתה. והשיאנו ה' אלהינו את ברפת מועדיך, לחיים
ולשמחה ולשלום, באשר רצית ואמרת לברכנו בן תברכנו,
סלה. וקדשנו במצותיך וכו' ברוך אתה ה', מקדש ישראל
והזמנים.
ברכה אמצעית של מוסף הפסח: אתה בחרתנו מכל העמים
וכו' עד זכר ליציאת מצרים. ומפני חטאינו גלינו מארצנו
ונתרחק מעל אדמתנו; ואין אנו יכולין לעלות להראות
להשתחוות לפניך בבית בחירתך, בנה הדרך, בפית הגדול
והקדוש שנקרא שמך עליו - מפני הנד שנסתלקה
במקדשך. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו, שתשוב ותרחם
עליו ועלינו ברחמך הרבים, ותקבץ פזוירנו מבין הגוים,
ונפוצותינו פנס מירכתי ארץ, והביאנו לציון עירך ברגה,
ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם נעשה לפניך
את קרבנות חובותינו, תמידין כסדרן ומוספין בהלכתן, ואת
מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום חג המצות הזה,
נעשה ונקריב לפניך במצות רצונך, כמה שכתבת עלינו
בתורתך על ידי משה עבדך. מלך רחמן, רחם עלינו; טוב
ומטיב, הדרש לנו; שובה עלינו בהמון רחמך, בגלל
אבותינו שעשו רצונך. בנה ביתך בביתחלה, וכונן מקדשך
על מכונו, והראנו בבנינו, ושמחנו בתקונו; והשב ישראל
לנוה - פהנים לעבודתם, ולזוים לדוכנן, וישראל למעמדן,
וארמון על משפטו ישוב. ושם נעלה ונראה לפניך בשלש
פעמי רגלינו, כפתוב בתורתך: שלש פעמים בשנה יראה
כל זכורך את פני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר - בחג
המצות, ובחג השבועות, ובחג הסוכות; ולא יראה את פני
ה' ריקם. איש כמתנת ידו, ככרפת ה' אלהיך אשר נתן לך.
והשיאנו ה' אלהינו, את ברפת מועדיך וכו'. ברוך אתה ה',
מקדש ישראל והזמנים. ובנסח זה הוא מתפלל בחג
השבועות ובחג הסוכות, בלא חסרון בלא יתר; אלא שבחג
השבועות הוא אומר: 'את יום טוב מקרא קדש הזה, את
יום חג השבועות הזה, זמן מתן תורתנו באהבה - זכר
ליציאת מצרים'. וכן הוא אומר: 'ביום טוב מקרא קדש
הזה, ביום חג השבועות הזה, לרחם בו עלינו וכו'.
ובמוסף הוא אומר: 'את מוספי יום טוב מקרא קדש הזה,
יום חג השבועות הזה'. וכן בחג הסוכות אומר: 'יום טוב
מקרא קדש הזה, את יום חג הסוכות הזה, זמן שמחתנו'
וכו'. וכן בשמיני עצרת אומר: 'את יום טוב מקרא קדש
הזה, את יום חג שמיני עצרת הזה, זמן שמחתנו וכו'; וכן
במוסף אומר: 'את מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום

1 צבאות במשפט, והאל הקדוש נקדש בצדקה. ברוך אתה
2 ה', המלך הקדוש.
3 ברכה אמצעית של ראש השנה, בערבית ושתית ומנחה:
4 אתה בחרתנו מכל העמים, ורצית בנו מכל הלשונות,
5 וקדשתנו במצותיך וקרבנתנו מלכנו לעבודתך, ושמך הגדול
6 והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו, את יום טוב
7 מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה, זכרון תרועה באהבה
8 - זכר ליציאת מצרים. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא,
9 יגיע, יראה, ירצה וכו' עד כי אל מלך רחום וחנן אתה.
10 אלהינו ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם כולו בכבודך,
11 והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עזך על כל
12 יושבי תבל ארצך; וידע כל פעול כי אתה פעלתו, ויבין כל
13 יצור כי אתה יצרתו, ויאמרו כל אשר הנשמה באפו - ה'
14 אלהי ישראל מלך, ומלכותו בכל משלה. קדשנו במצותיך
15 וכו' ודברך אמת וקים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל
16 הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון.
17 ברכה ראשונה משלש ברכות אמצעיות של מוסף ראש
18 השנה: אתה בחרתנו מכל העמים וכו' עד זכר ליציאת
19 מצרים. ומפני חטאינו גלינו מארצנו וכו' עד תמידין כסדרן
20 ומוספין בהלכתן, את מוספי יום טוב מקרא קדש הזה, יום
21 הזכרון הזה, נעשה ונקריב לפניך במצות רצונך, כמה
22 שפכת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. עלינו לשבח
23 לאדון הכל, לתת גדלה ליוצר בראשית, שלא עשנו כגויי
24 הארצות, ולא שמנו ככל משפחות האדמה, שלא שם
25 חלקנו בהם, ולא גורלנו ככל המונם - שהם משפחות
26 להבל וריק, ומתפללים לאל לא יושע. אנו משתחוים לפני
27 מלך מלכי המלכים ברוך הוא, שהוא נוטה שמים ויבסד
28 ארץ, מושב יקרו בשמים ממעל, ושכינת עזו בגבהי
29 מרומים. הוא אלהינו ואין עוד, אמת מלכנו ואין זולתו,
30 פתוח בתורתו; וידעת היום, והשבות אל לבבך, כי ה' הוא
31 האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אין עוד. אוחילה
32 לאל אחלה פניו, אשאלה ממנו מענה לשון, אשר בקהל
33 עם אשיר עזו, אביעה רננות בעד מפעליו. לאדם מערכי
34 לב, ומה מענה לשון. אדני, שפתי תפתח, ופי יגיד תהלתך.
35 ברוך אתה ה', למדני חקך. על בן נקיה לך ה' אלהינו,
36 לראות מהרה בתפארת עזך, להעביר גלילים מן הארץ
37 והאלילים ברות יכרתן, לחפן עולם במלכות שדי, וכל בני
38 בשר יקראו בשמך, להפנות אליך כל רשעי ארץ; יפירו
39 וידעו כל יושבי תבל, כי לך תכרע כל בך, תשבע כל
40 לשון. לפניך ה' אלהינו יכרעו ויפלו, ולכבוד שמך הגדול
41 יקר תתנו, ויקבלו כלם על מלכותך, ותמלך עליהם לעולם
42 ועד. כי המלכות שלך היא, ולעולמי עד תמלך בכבוד,
43 פתוח בתורתך: ה' ימלך לעולם ועד. וכתוב: לא הביט
44 און בייעלב, ולא ראה עמל בישראל; ה' אלהיו עמו,
45 ותרועת מלך בו. וכתוב: ויהי בישרון מלך, בהתאסף ראשי
46 עם, יחד שבטי ישראל. ובדברי קדשך כתוב לאמר: כי לה'
47 המלוכה, ומשל בגוים. וכתוב: ה' מלך, גאות לבש; לבש

48 ה', עזו התאזר, אף תפון תבל בל תמוט. וכתוב: ימלך ה'
49 לעולם, אלהיך ציון לדור ודור; הללו יה. וכתוב: שאו
50 שערים ראשיכם, והנשאו פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד.
51 מי זה מלך הכבוד - ה' עוזו וגבור, ה' גבור מלחמה. שאו
52 שערים ראשיכם, ונשא פתחי עולם, ויבוא מלך הכבוד. מי
53 הוא זה מלך הכבוד - ה' צבאות, הוא מלך הכבוד, סלה.
54 ועל ידי עבדך הנביאים נאמר: כה אמר ה' מלך ישראל
55 וגואלו, ה' צבאות: אני ראשון ואני אחרון, ומפלעי אין
56 אלהים. וכתוב: ועלו מושעים בהר ציון, לשפט את הר
57 עשו; והיתה לה', המלוכה. וכתוב: והיה ה' למלך על כל
58 הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד, ושמו אחד. ובתורתך ה',
59 כתוב לאמר: שמע, ישראל; ה' אלהינו, ה' אחד. אלהינו
60 ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם כולו בכבודך וכו' עד
61 ומלכותו בכל משלה. וקדשנו במצותיך וכו' עד ודברך
62 אמת וקים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש
63 ישראל ויום הזכרון. היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט
64 כל יצורי עולמים, אם כבנים, או כעבדים: אם כבנים -
65 רחמנו ברחם אב על בנים; ואם כעבדים - עינינו לך
66 תלויות, עד שתתנונו ותוציא לאור משפטנו, קדוש.
67 ברכה שנייה: אתה זוכר מעשה עולם, ופוקד כל יצורי קדם;
68 לפניך נגלו כל תעלומות, והמון נסתרות שמבראשית; כי
69 אין שכתה לפני כסא כבודך, ואין נסתר מנגד עיניך; אתה
70 זוכר את כל המפעל, וגם כל היצור לא נכחד ממך. הפל
71 גלוי לפניך ה' אלהינו, צופה ומביט עד סוף כל הדורות;
72 כי תביא חק וזכרון להפקד בו כל רוח ונפש, ולהזכר
73 מעשים רבים והמון בריות לאין תכלית. מראשית, כזאת
74 הודעת; ומלפנים, אותה גלית. זה היום תחלת מעשיך,
75 וזכרון ליום ראשון; כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי
76 יעקב. ועל המדינות בו יאמר, איזו לחרב איזו לשלום, איזו
77 לרעב איזו לשבע. ובריות בו יפקדו, להזכירם לחיים
78 ולמות. מי לא נפקד ביום הזה, כי זכר כל היצור לפניך
79 בא: מעשה איש ופקדתו, ועלילות מצעדי גבר, מחשבות
80 אדם ותחבולותיו, ויצרי כל מעללי איש. אשרי איש שלא
81 ישפחך, וכן אדם יתאמץ בך; כי דורשיך לעולם לא יפלו, ו
82 וגם לא תכלים לנצח כל החוסים בך. הלא את נח באהבה
83 וזכרת, ותפקדהו בהמון רחמיך, בהביאך את מי המבול
84 לשחת כל בשר מפני רע מעלליהם. על בן זכרוננו בא לפניך
85 ה' אלהינו, להרבות ורעו כעפרות תבל, וצאצאיו כחול
86 הים. בכתוב בתורתך: ויזכר אלהים את נח, ואת כל החיה
87 ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה; ויעבר אלהים רוח על
88 הארץ, וישכו המים. וכתוב: וישמע אלהים את נאקתם,
89 ויזכר אלהים את בריתו, את אברהם את יצחק ואת יעקב.
90 וכתוב: וזכרתי את בריתי יעקוב; ואף את בריתי יצחק, ואף
91 את בריתי אברהם אומר, והארץ אזור. ובדברי קדשך כתוב
92 לאמר: זכר עשה לנפלאותיו, חנון ורחום ה'. טרף נתן
93 ליראיו, יזכר לעולם בריתו. ונאמר: זכר לעולם בריתו, דבר
94 ציה לאלף דור. ונאמר: ויזכר להם בריתו, וינחם כרב

והנדהים בארץ מצרים; והשתתוו לה' בהר הקדש, 48
בירושלים. וכתוב: 'וה' עליהם יראה, ויצא כפרק חצו; וה' 49
אלהים בשופר יתקע, והלף בסערות תימן. ה' צבאות יגן 50
עליהם, בן תגן על עמך בשלומך. תקע בשופר גדול 51
לחירותנו, ושא נס לקבץ את כל גליותינו, וקרב פזונונו 52
מבין הגוים, ונפוצותינו פנס מירכתי ארץ; והביאנו לציון 53
עירך ברגה, ולירושלים בית מקדשך בשמחת עולם. ושם 54
נעשה לפניך, כמצנה עלינו בתורתך על ידי משה עבדך: 55
וביום שמתתכם ובמזעדיכם ובכרשאי חדשיכם, ויתקעתם 56
בחצצרת על עלתיכם ועל זכחי שלמיכם; והיו לכם לזכרון 57
לפני אליהם, אני ה' אליהם. כי שומע קול שופר אתה 58
מעולם, ומאזין תרועה ואין דומה לך. ברוך אתה ה', שומע 59
קול תרועת עמו ישראל היום ברחמים. היום הרת עולם, 60
היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, אם פכנים, או 61
כעבדים: אם פכנים - רחמנו פרחם אב על פנים; ואם 62
כעבדים - עינינו לך תלויות, עד שתחננו ותוציא לאור 63
משפטנו, קדוש. 64
ברכה אמצעית של יום צום הכפורים, בערבית ושחרית 65
ומנחה ונעילה: אתה בחרתנו מכל העמים ורצית בנו מכל 66
הלשונות, וקדשתנו במצותיך וקרבנתנו מלכנו לעבודתך, 67
ושמך הגדול והקדוש עלינו קראת. ותתן לנו ה' אלהינו, 68
את יום מקרא קדש הזה, את יום הכפורים הזה, למחילה 69
ולסליחה ולכפר בו על כל עונותינו באהבה - וזכר ליציאת 70
מצרים. אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבוא וכו', עד כי 71
אל מלך רחום וחנון אתה. אלהינו ואלהי אבותינו, מחול 72
לעונותינו ביום צום הכפורים הזה, מזה והעבר פשענו 73
מנגד עיניך, כאמור: אנכי אנכי הוא מוזה פשעיך למעני, 74
וחטאתיך לא אזור. ונאמר: מחיתי כעב פשעיך, וכענן 75
חטאתיך; שובה אלי, כי גאלתיך. וכתוב: כי ביום הזה 76
יכפר עליכם, לטהר אתכם; מכל חטאתיכם, לפני ה' 77
תטהרו. כי אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי 78
ישרון; ומבלעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהינו 79
ואלהי אבותינו, מלך על כל העולם כלו בכבודך וכו', עד 80
ומלכותו בכל משלה. קדשנו במצותיך ותן חלקנו בתורתך, 81
ושבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך; וטהר לבנו לעבדך 82
באמת, ודברך אמת וקים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל 83
הארץ, מוחל וסולח לעונות עמו בית ישראל, מקדש 84
ישראל ויום הכפורים. 85
ברכה אמצעית של מוסף: אתה בחרתנו מכל העמים וכו', 86
עד וזכר ליציאת מצרים. ומפני חטאתנו וכו', עד תמידין 87
בסדרן ומוספין בהלכתן, ואת מוספי יום מקרא קדש הזה, 88
יום צום הכפורים הזה, נעשה ונקריב לפניך כמצות רצונך, 89
כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך. אלהינו 90
ואלהי אבותינו, מחול לעונותינו ביום הזה וכו', עד 91
ומבלעדיך, אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהינו ואלהי 92
אבותינו, מלך על כל העולם וכו', עד ומלכותו בכל משלה. 93
קדשנו במצותיך וכו', עד מקדש ישראל ויום הכפורים. 94

חסדיו. ועל ידי עבדיך הנביאים כתוב לאמר: הלך וקראת 1
באזני ירושלם לאמר - כה אמר ה': וזכרתי לך חסד נעוריה, 2
אהבת כלולותיך; לכתך אחרי במדבר, בארץ לא ורועה. 3
וכתוב: וזכרתי אני את בריתי אותך בימי נעוריה, והקדמתי 4
לך ברית עולם. וכתוב: הבן יקיר לי אפרים, אם ילד 5
שעשועים - כי מדי דברי בו, זכור אזורנו עוד; על פן המו 6
מעי לו, רחם ארחמנו, נאם ה'. אלהינו ואלהי אבותינו, 7
יעלה ויבוא, יגיע, יראה וכו', עד כי אל מלך רחום וחנון 8
אתה. וזכרנו בזכרון טוב מלפניך, ופקדנו בפקדת ישועה 9
ורחמים משמי שמי קדם. וזכר לנו ה' אלהינו, את הברית 10
ואת החסד ואת השבועה אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר 11
המוריה. ותראה לפניך העקדה שעמד את יצחק בנו על גבי 12
המזבח, וכבש רחמיו לעשות רצונך בלבב שלם. בן יכבשו 13
רחמך את פעסך, ויגלו רחמך על מדותיך, ותתנהג עמנו 14
במדת רחמים, ואל תתנהג עמנו במדת הדין. ובכבוד שמך 15
הגדול, לשוב אפך מעמך ישראל, ומעריך, ומנחלתך. וקים 16
לנו ה' אלהינו, את הדבר שהכתבתנו בתורתך על ידי משה 17
עבדך: וזכרתי להם ברית ראשונים, אשר הוצאתי אותם 18
מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים, אני ה'. כי 19
זכר כל הנשכחות אתה מעולם, כי אין שכתה לפני כסא 20
כבודך, ועקדת יצחק אבינו לזרעו היום תזכר. ברוך אתה 21
ה', וזכר הברית. היום הרת עולם, היום יעמיד במשפט כל 22
יצורי עולמים, אם פכנים, או כעבדים: אם פכנים - רחמנו 23
פרחם אב על פנים; ואם כעבדים - עינינו לך תלויות, עד 24
שתחננו ותוציא לאור משפטנו, קדוש. 25
ברכה שלישית: אתה נגלית בפענן בכבודך על עם קדשך, 26
לדבר עמך; מן השמים השמעתם קולך, ונגלית עליהם 27
בערפלי טהר. גם כל העולם כלו חל מלפניך, ובריות 28
בראשית חרדו ממך, בהגלותך מלכנו על הר סיני, ללמד 29
לעמך תורה ומצוות. ותשמיעם את הוד קולך, ודברות 30
קדשך מלהבי אש; בקולות וברקים עליהם נגלית, ובקול 31
שופר עליהם הופעת. בכתוב בתורתך: ויהי ביום השלישי 32
בהיות הבקר, ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר, וקול 33
שופר חזק מאד; ויחרד כל העם אשר במחנה. וכתוב: ויהי 34
קול [השופר, הולך וחזק מאד; משה ידבר, והאלהים יענו 35
בקול. וכתוב: וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים 36
ואת קול השופר, ואת ההר עשן; וירא העם וינעו, ויעמדו 37
מרחק. ובדברי קדשך כתוב לאמר: עלה אלהים בתרועה; 38
ה', בקול שופר. וכתוב: בחצוצרות וקול שופר, הריעו לפני 39
המלך ה'. וכתוב: הללו יה - הללו אל בקדשו, הללוהו 40
ברקיע עזו. הללוהו בגבורותיו, הללוהו כרב גדלו. הללוהו 41
בתקע שופר, הללוהו בגבל וכונו. הללוהו בתף ומחול, 42
הללוהו במנים ועגב. הללוהו בצלצלי שמע, הללוהו 43
בצלצלי תרועה. כל הנשמה תהלל יה, הללו יה. ועל ידי 44
עבדיך הנביאים נאמר: כל ישרי תבל ושכני ארץ - כנשא 45
גם הרים תראה, וכתקוע שופר תשמעו. וכתוב: והיה ביום 46
ההוא, יתקע בשופר גדול, ויבאו האבדים בארץ אשר 47

אבותינו, מחל לעונותינו' וכו', מתנודה פסדר הזה, ואחר כך
אומר: 'מחל לעונותינו ביום צום הפורים' וכו'.
בנעילה מתנודה פסדר הזה: מה נאמר לפניך, יושב מרום;
מה נספר לפניך, שוכן שחקים. פי עונותינו רבו מלמנות,
וחטאתינו עצמו מלספר: מה אנו, מה חיינו, מה חסדנו,
מה צדקנו, מה מעשינו, מה נאמר לפניך, ה' אלהינו. הלא
כל הגבורים - כאין לפניך, ואנשי השם - כלא היו, וחכמים
- ככלי מדע, ונבונים - ככלי השכל. פי כל מעשינו תהו,
וימי חיינו הכל לפניך; בכתוב בדברי קדשך: "וימותר
האדם מן הבקמה - אין, כי הכל הכל". אבל אתה הבדלת
אנוש מראש, ותפירה לעמד לפניך; פי מי יאמר לך מה
תעשה; ואם יצדק, מה יתן לך. ותתן לנו אלהינו, את יום
הפורים הזה, קץ מחילה לכל חטאתינו, למען נחיה
מעשך ידנו, ונשוב לעשות חקי רצונך בלבב שלם - כדבר
שנאמר: דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב. יעזב
רשע דרכו, ואיש און מחשבותיו; וישוב אל ה' וירחמהו,
ואל אלהינו כי ירבה לסלח. ואתה אלוה סליחות, טוב
ומטיב, חנון ורחום, ארך אפים ורב חסד; מרבה להשיב,
רוצה בתשובתן של רשעים, ואין אתה חפץ במיתתן,
שנאמר: חי אני, נאם ה' אלהים, אם אחפץ במות הרשע,
כי אם בשוב רשע מדרכו ותיח; שובו שובו מדרכיכם
הרעים, ולמה תמותו, בית ישראל. השיבו וקבלנו, ומחל
לנו וסלח כגדל חסדך. יהיו לרצון אמרי פי וכו'.

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ב

נסח ברפת המזון: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, הן
את העולם פלו בטוב בחסד וברחמים. וטוב הגדול לא
חסר לנו, ואל יחסר לנו לעולם ועד, כי הוא זן ומפרנס לכל
- כאמור: "פותח את ידך, ומשביע לכל חי רצון", ומכין
מזון לכל ברייתו אשר ברא. ברוך אתה ה', הן את הכל.
נודה לך ה' אלהינו, ובכרך מלפנו, פי הנחלת את אבותינו
ארץ חמדה טובה ורחבה, ברית ותורה; על שהוצאתנו
מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים, על תורתך שלמדנו,
על חקי רצונך שהודעתנו. ועל כלם ה' אלהינו, אנו מודים
לך ומברכים את שמך - כאמור: "ואכלת, ושבעת; וברכת
את ה' אלהיך, על הארץ הטבה אשר נתן לך". ברוך אתה
ה', על הארץ ועל המזון. רחם ה' אלהינו, על ישראל עמך,
ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך, ועל הבית
הגדול והקדוש שנקרא שמך עליו, ומלכות בית דוד משיחך
תחזיר למקומה בימינו. ובנה את ירושלים בקרוב, כאשר
דברת. ברוך אתה ה', בונה ברחמי את ירושלים. אמן.
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל, אבינו, מלכנו,
אדינו, בוראנו, קדושו, קדוש יעקב, המלך הטוב
והמטיב, שבכל יום הוא גומלנו חן וחסד ורחמים וכל טוב.
הרחמן ישתבח לדורי דורים. הרחמן יתפאר לנצח נצחים.
הרחמן יפרנסנו בכבוד. הרחמן ינבנו לימות המשיח, וילבן

נהגו העם בכל תפלות המוספין, כשהוא אומר: 'כמו
שפתכת עלינו בתורתך על ידי משה עבדך', מזכיר קרבנות
אותו היום כמו שהן כתובין בתורה, וקורא אותן הפסוקים;
ואם לא הזכיר, כיון שאמר 'כמו שפתכת עלינו בתורתך',
שוב אינו צריך.
נסח הודוי: אָנָּה אֱלֹהֵינוּ ואלהי אבותינו - תבא לפניך
תפלתנו, ואל תתעלם מלפנו מתחנתנו; שאין אנו עוי פנים
וקשי ערך, שנאמר לפניך: 'צדיקים אנחנו, ולא חטאנו'.
אבל חטאנו אנחנו ואבותינו: אשמונו, בגדנו, גזלנו, דברנו
דפי, העוין, והרשענו, ודנו, חמסנו, טפלנו שקר, יעצנו רע,
כזבנו, לצנו, מרדנו, נאצנו, סררנו, עוינו, פשענו, צררנו,
קשינו ערך, רשענו, שחתנו, תעינו, תעבנו, תעתענו; סרנו
ממצותיך וממשפטיך הטובים, ולא שוה לנו. ואתה צדיק
על כל הכא עלינו, פי אמת עשית, ואנחנו הרשענו. מה
נאמר לפניך, יושב מרום; ומה נספר לפניך, שוכן שחקים.
הלא הנסתרות והנגלות אתה יודע. אתה יודע רוי עולם,
ותעלומות סתרי כל חי; אתה חופש כל חררי בטן, ורואה
כליות ולב. אין כל דבר נעלם ממך, ואין נסתר מנגד עיניך.
יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו, שתמחל לנו
על כל חטאתינו, ותכפר לנו על כל עונותינו, ותסלח לכל
פשעינו: ועל חטא שחטאנו לפניך בשגגה, ועל חטא
שחטאנו לפניך בזדון, ועל חטא שחטאנו לפניך בסתר, ועל
חטא שחטאנו לפניך בגלוי, ועל חטא שחטאנו לפניך
באנס, ועל חטא שחטאנו לפניך ברצון; ועל חטאים שאנו
חייבין עליהן עשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא
תעשה שנתק לעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן לא
תעשה, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן קרבן, ועל חטאים
שאנו חייבין עליהן מלקות ארבעים, ועל חטאים שאנו
חייבין עליהן מיתה בידי שמים, ועל חטאים שאנו חייבין
עליהן פרת, ועל חטאים שאנו חייבין עליהן ארבע מיתות
בית דין - חנק והרג, שרפה וסקילה. על הגלויים לנו, ועל
שאין גלויין לנו; הגלויים לנו - כבר אמרנום לפניך ה'
אלהינו; ושאין גלויין לנו - חטאנו על כלם. ואתה יודע
כל הנסתרות, ככתוב: "הנסתרות, לה' אלהינו; והנגלות, לנו
ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי התורה הזאת". פי
אתה סלחן לישראל מן העולם, ומחלן לשבטי ישראל,
ומפלעדיך אין לנו מלך מוחל וסולח. אלהי, עד שלא
נוצרת, איני כדאי; ועכשו שנוצרת, כאלו לא נוצרת. עפר
אני בחי, קל וחמר במיתתי. הרי אני לפניך ה' אלהי, ככלי
מלא בושה וכלמה. יהי רצון מלפניך ה' אלהי, שלא
אחטא, ומה שחטאתי - מחק ברחמיך הרבים, לא על ידי
יסורי. יהיו לרצון אמרי פי וכו'. פסדר הזה מתנודה
בערבית ושחרית ומוסף ומנחה, בין יחיד, בין שליח צבור.
והיחיד אומר ודוי זה אחר תפלתו, אחר שגומר 'שים
שלום', קדם שיפסע שלש פסיעות, ושליח צבור אומר
באמצע ברכה אמצעית; קדם שיאמר 'אלהינו ואלהי

בשופטים; וישמע יתרו - "בשנת מות המלך עזיהו", עד
 49 "לסרבה המשרה", בישעיה; ואלה המשפטים - "הדבר
 50 אשר היה אל ירמיהו", עד "לא יכרת איש ליונדב",
 51 בירמיה; ויקחו לי תרומה - "ויה' נתן חכמה לשלמה", עד
 52 "ושכנתי בתוך בני ישראל", במלכים; ואתה תצוה - "הגד
 53 את בית ישראל", עד "ורציתי אתכם", ביחזקאל; כי תשא
 54 - "ודבר ה' היה אל אליהו", עד "ולך יורעאלה",
 55 במלכים; ובקהל - "וישלח המלך שלמה ויקח", עד "ותתם
 56 מלאכת", במלכים; אלה פקודי - "ויעש חירום את
 57 הפירות", עד "לדלותות הבית הפנימי", במלכים.
 58 ויקרא - "עם זו יצאתי לי", עד "כה אמר ה' מלך ישראל",
 59 בישעיה; צו את אהרן - "עלותיכם ספון", עד "כי באלה
 60 חפצתי, נאם ה'", בירמיה; ויהי ביום השמיני - "ויספ עוד
 61 דוד", עד "כל אשר בלכך, לך עשה", בשמואל; אשה כי
 62 תזריע - "ואיש בא מבעל שלישה", עד "בכרת ארץ",
 63 במלכים; זאת תהיה - "ויאמר אלישע", "וארבעה
 64 אנשים", ומדלג עד "ולא השליכם מעל פניו", במלכים;
 65 אחרי מות - "התשפט", עד "ונחלתך בך לעיני גויים",
 66 ביחזקאל; קדשים - "באו אנשים מוקני ישראל", עד "צבי
 67 היא לכל הארצות", ביחזקאל; אמר - "והכהנים הלויים",
 68 עד "נבלה וטרפה מן העוף", ביחזקאל; בהר סיני - "ה'
 69 עזי וקעזי", עד "רפאני ה' וארפא", בירמיה; אם בחקתי
 70 - "הנבא על רועי ישראל", עד "והצלתים מיד העובדים
 71 בהם", ביחזקאל.
 72 במדבר סיני - "והיה מספר בני ישראל", עד "וארשתיו לי
 73 באמונה", בתרי עשר; נשא - "ויהי איש אחד מצרעה", עד
 74 "ויגדל הנער", בשופטים; בהעלתך - "רני ושמחי", עד
 75 "ידי ורבעל יסדו", בתרי עשר; שלח לך - "וישלח יהושע
 76 בן נון מן השטים", עד "וכי [וגם] נמגו כל יושבי הארץ",
 77 ביהושע; ויקח קרח - "ויאמר שמואל", עד "כי לא יטש
 78 ה' את עמו", בשמואל; זאת חקת - "ויפתח הגלעד", עד
 79 "מזמים ימימה", בשופטים; ויבא בלק - "והיה שארית
 80 יעקב", עד "והצנע לכת עם אליהו", בתרי עשר; פינחס -
 81 "ויד ה' היתה אל אליהו", עד "ויקם, וילך אחרי אליהו",
 82 במלכים; ראשי המטות - "ויתן משה למטה בני ראובן",
 83 עד "ויחלקו את הארץ", ביהושע; אלה מסעי - "אלה
 84 הנחלות", עד "ויתנו בני ישראל ללויים", ביהושע.
 85 אלה הדברים - "ואלה הדברים אשר דבר ה' אל ישראל",
 86 עד "והייתם לי לעם", בירמיה; ואתחנן - "ואתפלל אל ה',
 87 אחרי תתי", עד "שדות בוסף יקנו", בירמיה; והיה עקב -
 88 "הלך וקראת באוני", עד "והתברכו בו גוים", בירמיה;
 89 ראה אנכי - "הנה ימים באים", עד "אם יסתר איש
 90 במסתרים", בירמיה; שופטים - "ויהי כאשר זקן שמואל",
 91 עד "ויאמר שמואל אל אנשי ישראל", בשמואל; כי תצא
 92 - "ויאספו פלשתים את מחניהם", עד "ויהי דוד לכל דרכיו
 93 משפיל", בשמואל; והיה כי תבוא - "אז יבנה יהושע
 94 מזבח", עד "ולא היה ביום ההוא", ביהושע; אתם נצבים

1 בית המקדש, ולחיי העולם הבא. מגדול ישועות מלכו,
 2 ועשה חסד למשיחו לידו ולזרעו עד עולם. כפירים רשו
 3 ורעבו, ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב. הודו לה' כי טוב, כי
 4 לעולם חסדו.
 5 המפטיר בנביא, מברך לפניו: ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 6 העולם, אשר בחר בנביאים טובים, ורצה בדרךיהם
 7 הנאמרים באמת. ברוך אתה ה', הבוחר בתורה, ובמשה
 8 עבדו, ובישראל עמו, ובנביאי האמת והצדק.
 9 ומברך לאחריה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, צור
 10 כל העולמים, הצדיק בכל הדורות. האל הנאמן, האומר
 11 ועשה, מדבר ומקם, אשר כל דבריו האמת והצדק; נאמן
 12 אתה הוא אלהינו, ונאמנים דברך, ודבר מדברך אחור לא
 13 ישוב ריקם, כי אל נאמן אתה. ברוך אתה ה', האל הנאמן
 14 בכל דבריו. רחם על ציון, כי היא בית חיינו, לעגומת נפש
 15 תנכם נקם במהרה בכיינו, ותבנה מהרה. ברוך אתה ה',
 16 בונה ירושלים. את צמח דוד מהרה תצמיח, וקרנו תרום
 17 בישועתך. ברוך אתה ה', מגן דוד. על התורה ועל
 18 הנביאים, ועל יום המנוח הזה שנתת לנו ה' אלהינו לקדשה
 19 לכבוד ולתפארת - על הכל, אנו מברכין את שמך. ברוך
 20 אתה ה', מקדש השבת. וכיום טוב, הוא אומר: ועל יום
 21 טוב מקרא קדש הזה שנתת לנו לששון ולשמחה. ברוך
 22 אתה ה', מקדש ישראל והזמנים.
 23 ואם היה שבת ויום טוב, כולל שניהן וחותם: מקדש
 24 השבת וישראל והזמנים. בנסח שהוא חותם בתפלה בכרכה
 25 אמצעית באותו היום, כך הוא חותם בכרכה אחרונה זו.
 26 הענינות שנהגו רב העם לקרות מן הנביאים בכל שבת,
 27 ומפטירין בהן; ואלו הן:
 28 בראשית - "הן עבדי אתמך בוי", עד "אלה הדברים,
 29 עשיתם ולא עובתים"; נח - "רני עקרה", עד "הטו אונכם
 30 ולכו אלי"; לך לך - "ואל מי תדמיוני", עד "אלהי ישראל
 31 לא אעזבם", אלו השלש בישעיה; וירא - "ואשה אחת",
 32 עד "ותשא את בנה, ותצא", במלכים; ויהיו חיי שרה -
 33 "והמלך דוד" - עד "יחי אדוני המלך דוד לעולם", תחלת
 34 מלכים; אלה תולדות יצחק - "משא דבר ה'", עד "וערבה
 35 לה", בתרי עשר; ויצא יעקב - "ועמי תלואים", עד
 36 "ובנביא העלה ה'", בתרי עשר; וישלח יעקב - "חזון
 37 עבדיה", עד סוף ספרו, בתרי עשר; וישב יעקב - "כה אמר
 38 ה', על שלשה פשעי ישראל", עד "אריה שאג", בתרי
 39 עשר; ויהי מקץ - "ויעקץ שלמה", עד "ויהי המלך שלמה",
 40 במלכים; ויגש - "ואתה בן אדם, קח לך עץ", עד "וידעו
 41 הגוים, כי אני ה'", ביחזקאל; ויחי יעקב - "ויקרבו ימי
 42 דוד", עד "ושלמה ישב על פסא דוד", במלכים.
 43 ואלה שמות - "בן אדם, הודע", עד "ויצא לך שם בגוים",
 44 ביחזקאל; וארא - "ולא יהיה עוד לבית ישראל", עד
 45 "אצמיח קרן לבית ישראל", ביחזקאל; בא אל פרעה -
 46 "משא מצרים", עד "אשר ברכו ה'", בישעיה; ויהי בשלח
 47 - שירת דבורה, מן "ויכנע", עד "ותשקט הארץ",

1 - ויִאָסֹף יְהוֹשֻׁעַ אֶת כָּל שְׁבִטִי, עַד "כְּרָמִים וְזִיתִים אֲשֶׁר
2 לֹא נִטְעַתֶם", בִּיהוֹשֻׁעַ; הֵאָזִינוּ - "וְלִקְחָתִי אֲנִי מִצְמָרְת", עַד
3 "וְהַשִּׁיבוּ, וְחִיו", בִּיתְזָקָא; וְזֹאת הַבְּרָכָה - "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת
4 מֹשֶׁה", וּמִדִּלְגַּל עַד "וַיְהִי ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ".

5 כָּל שֶׁבֶת שְׁקוֹרִין בָּהּ שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת, מִפְּטִירִין מַעֲנִין פְּרָשָׁה
6 אַחֲרֹנָה; וְזֶה הוּא הַמְנָהֵג בְּרַב הַמְקוֹמוֹת. וְכֵן נִהְגוּ רַב הָעַם,
7 לְהִיט מִפְּטִירִין בְּנִחְמוֹת יִשְׁעֵיהוּ בֶן אָמוֹץ, מֵאַחֵר תִּשְׁעָה
8 בָּאֵב עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה: בִּשְׁבֶּת שְׁאֵחֵר תִּשְׁעָה בָּאֵב - "נִחְמוּ
9 נַחְמוּ, עֲמִי", עַד "עֲלוֹת יִנְהֹל"; בִּשְׁנֵינָה - "וְתֹאמַר צִיּוֹן,
10 עֲזָבֵנִי ה'", עַד "וְגֹאֲלָךְ, אֲבִיר יַעֲקֹב"; בִּשְׁלִישִׁית - "עֲנִיָּה
11 סַעֲרָה", עַד "כִּי פֶאֶרְךָ"; בְּרַב־עֵיט - "אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא
12 מִנְחָמְכֶם", עַד "שְׂבִיָּה בַת צִיּוֹן"; בַּחֲמִישִׁית - "רְנִי עֲקָרָה,
13 לֹא יִלְדָּה", עַד "גֹּאֲלָךְ, ה'"; בִּשְׁשִׁית - "קוֹמִי אוּרִי, כִּי כֹא
14 אוֹרֶךְ", עַד "בְּעֵתָהּ אֲחִישֵׁנָה"; בִּשְׁבִיעִית - "שׁוּשׁ אֲשִׁישׁ
15 בָּה'", עַד "[וַיִּנְשָׂאֻם כָּל יְמֵי עוֹלָם]".

16 בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִינְעִין

17 בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.

18 נִחְלָתִי עֲדוּתִיד לְעוֹלָם, כִּי שֶׁשׁוֹן לְבִי הִמָּה.

19 סֵפֶר שְׁלִישִׁי וְהוּא סֵפֶר זְמַנִּים

20 הַלְכוּתֵיו עֶשֶׂר, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הַלְכוֹת שֶׁבֶת, הַלְכוֹת
21 עֶרְבֵינִ, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת עֶשׂוֹר, הַלְכוֹת שְׁבִיתָת יוֹם טוֹב,
22 הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמִצָּה, הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסָפָה וְלוּלָב, הַלְכוֹת
23 שְׁקָלִים, הַלְכוֹת קֹדֶשׁ הַחֹדֶשׁ, הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, הַלְכוֹת מְגִלָּה
24 וְחֻנְכָּה.

25 הַלְכוֹת שֶׁבֶת

26 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְשִׁלֹּשׁ מִצְוֹת
27 לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶרֶטָן: (א) לִשְׁבֹּת בִּשְׁבִיעִי; (ב) שְׁלֹא
28 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה; (ג) שְׁלֹא לַעֲנֹשׁ בִּשְׁבֶּת; (ד) שְׁלֹא לַצָּאת
29 חוּץ לַגְּבוּל בִּשְׁבֶּת; (ה) לְקַדֵּשׁ הַיּוֹם בְּזִכְרָהּ. וּבִבְאוֹר מִצְוֹת
30 אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

31 פֶּרֶק א

32 א. שְׁבִיתָהּ בִּשְׁבִיעִי מִמְּלָאכָה - מִצְוֹת עֲשֵׂה, שְׁנַאָמַר: "וּבִיּוֹם
33 הַשְּׁבִיעִי תִשְׁבֹּת". וְכָל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה - בְּטֵל מִצְוֹת
34 עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאָמַר: "לֹא תַעֲשֶׂה כָל
35 מְלָאכָה". וְיִמָּה הוּא חֵיב עַל עֲשִׂית מְלָאכָה? אִם עֲשֵׂה בְּרִצּוֹנוֹ
36 בְּזִדּוֹן, חֵיב בִּרְת; וְאִם הָיוּ שֵׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה, נִסְקָל; וְאִם
37 עֲשֵׂה בִשְׁגָגָה, חֵיב קֶרֶפֶן חֲטָאת קְבוּעָה - בִּין עֲנִי בִין עֲשִׂיר
38 מְבִיא בַּהֲמָה.

39 ב. כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר בְּהַלְכוֹת שֶׁבֶת שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'חֵיב'
40 - הָרִי זֶה חֵיב בִּרְת, וְאִם הָיוּ שֵׁם עֲדִים וְהִתְרָאָה, חֵיב
41 סָקִילָה; וְאִם הָיָה שׁוֹגֵג, חֵיב חֲטָאת.

ג. וְכָל מְקוֹם שְׁנַאָמַר שֶׁהָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה 'פְּטוּר' - הָרִי זֶה
פְּטוּר מִן הַבִּרְת, וּמִן הַסָּקִילָה, וּמִן הַקֶּרֶפֶן; אֲכַל אֲסוּר
לַעֲשׂוֹת אוֹתוֹ דָּבָר בִּשְׁבֶּת; וְאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, הִרְחָקָה
מִן הַמְּלָאכָה; וְהָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּזִדּוֹן, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת
[מִלְּקוֹת מִדְּבָרָן]. וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר 'אֵין עוֹשִׂין כָּךְ וְכָךְ',
או 'אֲסוּר לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ בִּשְׁבֶּת' - הָעוֹשֶׂה אוֹתוֹ דָּבָר בְּזִדּוֹן,
מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת.

ד. וְכָל מְקוֹם שְׁנַאָמַר: 'מִתָּר לַעֲשׂוֹת כָּךְ וְכָךְ', הָרִי זֶה מִתָּר
לְכַתְּחֵלָה. וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׁנַאָמַר: 'אֵינוֹ חֵיב כָּלּוּם', או 'פְּטוּר
מִכָּלּוּם' - אֵין מִכֵּין אוֹתוֹ כָּלּוּל.

ה. דְּבָרִים הַמְּתַרִּין לַעֲשׂוֹתָן בִּשְׁבֶּת, וּבִשְׁעַת עֲשִׂיתָן אֶפְשָׁר
שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּגִלְלוֹן מְלָאכָה וְאֶפְשָׁר שְׁלֹא תַעֲשֶׂה - אִם לֹא נִתְּכַנֵּן
לְאוֹתָהּ מְלָאכָה, הָרִי זֶה מִתָּר. כִּיצַד? גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה וְכִסָּא
וּמִגְדָּל וְכִיּוֹצֵא בָהֶן בִּשְׁבֶּת, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְּכַנֵּן לְחַפֵּר חֲרִיץ
בְּקֶרֶקַע בִּשְׁעַת גְּרִירָתוֹ; וּלְפִיקָה, אִם חָפְרוּ הַקֶּרֶקַע - אֵינוֹ
חוֹשֵׁשׁ בָּכָךְ, לְפִי שְׁלֹא נִתְּכַנֵּן. וְכֵן מִהֲלֹךְ אָדָם עַל גְּבִי עֹשִׁיבִים
בִּשְׁבֶּת, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְּכַנֵּן לַעֲקֹר אוֹתָן; לְפִיקָה, אִם נִעְקְרוּ
- אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. וְרוֹחֵץ יָדָיו מִעֶפֶר הַפְּרוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, וּבִלְבָד
שְׁלֹא יִתְּכַנֵּן לְהַשִּׁיר אֶת הַשֹּׁעַר [שְׂבִירָתוֹ]; לְפִיקָה, אִם
נָשָׂר - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. פְּרָצָה דְּחוּקָה - מִתָּר לְהַכְנִס לָהּ בִּשְׁבֶּת,
אִף עַל פִּי שְׁמַשִּׁיר צְרוּרוֹת [רַגְבִּי אֲדָמָה]. וְכֵן כָּל דְּבָר שְׁאֵינוֹ
מִתְּכַנֵּן כְּגוֹן זֶה - מִתָּר.

ו. עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה, וְנַעֲשֵׂת בְּגִלְלוֹ מְלָאכָה שְׁוֹדָאִי תַעֲשֶׂה בִּשְׁבִיל
אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה - אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּכַנֵּן לָהּ, חֵיב; שֶׁהַדְּבָר
דְּיוֹעַ, שְׁאִי אֶפְשָׁר שְׁלֹא תַעֲשֶׂה אוֹתָהּ מְלָאכָה. כִּיצַד? הָרִי
שְׁצָרָךְ לְרֹאשׁ עוֹף לִשְׁחַק בּוֹ לְקַטֵּן, וְחִתָּךְ רֹאשׁוֹ בִּשְׁבֶּת - אִף
עַל פִּי שְׁאֵין סוֹף מְגֻמָּתוֹ לְהַרְיֵגָה הָעוֹף בִּלְבָד, חֵיב; שֶׁהַדְּבָר
דְּיוֹעַ, שְׁאִי אֶפְשָׁר שִׁיחַתָּךְ רֹאשׁ הַחִי אֶלָּא וְהַמּוֹת כָּא
בִּשְׁבִילוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ז. *כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁבֶּת - אִף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף
הַמְּלָאכָה, חֵיב עָלֶיהָ. כִּיצַד? הָרִי שֶׁכָּפָה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא
צָרִיךְ לְשִׁמּוֹן כְּדִי שְׁלֹא יֵאָבֵד, או כְּדִי שְׁלֹא יִשְׂרֹף חֲרֹשׁ שֶׁל נֵר
- חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁהַכְּבוֹי מְלָאכָה, וְהָרִי נִתְּכַנֵּן לְכַבּוֹת; וְאִף עַל
פִּי שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכְּבוֹי, וְלֹא כָּפָה אֶלָּא מִפְּנֵי הַשִּׁמּוֹן אוֹ
מִפְּנֵי הַחֲרֹשׁ - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן הַמַּעֲבִיר אֶת הַקוֹץ אַרְבַּע
אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, או הַמְּכַבֵּה אֶת הַנֶּחֱלֶת, כְּדִי שְׁלֹא יִזְקוּ
בָּהֶן רַבִּים - חֵיב; אִף עַל פִּי שְׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוֹף הַכְּבוֹי, או
לְגוֹף הַהַעֲבָרָה, אֶלָּא לְהַרְחִיק הַהֶזֶק - הָרִי זֶה חֵיב. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצָא בְּזָה.

ח. כָּל הַמִּתְּכַנֵּן לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְנַעֲשֵׂת לוֹ מְלָאכָה אַחֲרֵת
שְׁלֹא נִתְּכַנֵּן לָהּ - פְּטוּר עָלֶיהָ, לְפִי שְׁלֹא נַעֲשֵׂת מִחֻשְׁבָּתוֹ.
כִּיצַד? זֶרֶק אֶבֶן או חֵץ בַּחֲבֵירוֹ או בַּחֲמָה כְּדִי לְהַרְגוֹ, וְהִלָּךְ
וְעָקַר אֵילָן בְּהִלְכָּתוֹ, וְלֹא הִרְג - הָרִי זֶה פְּטוּר. קָל וְחֹמֶר אִם
נִתְּכַנֵּן לְאֲסוּר קָל וְנַעֲשֶׂה אֲסוּר חֲמוּר, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּכַנֵּן לְזִרְק
בְּכֶרְמִלִית [מְקוֹם שְׁאֵינוֹ רַח"י וְאֵינוֹ רַח"י], וְעָבְרָה הָאֶבֶן
לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים - שֶׁהוּא פְּטוּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. נִתְּכַנֵּן
לַעֲשׂוֹת דְּבָר הַמִּתָּר, וְנַעֲשֵׂת מְלָאכָה - כְּגוֹן שֶׁנִּתְּכַנֵּן לְחַתֵּךְ אֶת

47 כגון שנים שאחזו קורה והוציאוה לרשות הרבים - הואיל
48 ואין כח באחד מהן לעשותה לבדו, ועשו אותה בשתפות
49 מתחלה ועד סוף - שניהן חביבין, ושעור אחד לשניהן. היה
50 כח באחד להוציא קורה זו לבדו, והשני אינו יכול להוציאה
51 לבדו, ונשתתפו שניהם והוציאוה - זה הראשון שיכול,
52 חביב; והשני מסייע הוא, ומסייע אינו חביב כלום. וכן כל
53 פיוצא בזה.
54 יז. כל המקלקלין פטורין. ביצד? הרי שחבל בחברו או
55 בבהמה דרך השחתה, וכן אם קרע בגדים או שרפן או שבר
56 כלים דרך השחתה - הרי זה פטור; חפר גמה ואינו צריך
57 אלא לעפרה, הרי זה מקלקל ופטור. אף על פי שעשו
58 מלאכה, הואיל וכוננתם לקלקל, פטורין.
59 יח. כל המקלקל על מנת לתקן, חביב. ביצד? הרי שפסח
60 כדי לבנות במקומו, או שפסח כדי לכתב במקום שפסח,
61 או שחפר גמה כדי לבנות בתוכה יסודות, וכל פיוצא בזה
62 - חביב. ושעורו, בשעור המתקן.
63 יט. כל העושה מלאכה בשבת, מקצתה בשוגג ומקצתה
64 בזדון - בין שהזיד ולבסוף שגג, בין ששגג ולבסוף הזיד
65 - פטור; עד שייעשה שעור המלאכה בלה מתחלה ועד סוף
66 בזדון, ואחר כך יהיה חביב כרת וסקילה; או יעשהו כלו
67 בשגגה מתחלה ועד סוף, ואחר כך יהיה חביב חטאת
68 קבועה.

פרק ב

69 א. דחוייה היא שבת אצל סכנת נפשות, כשאר כל המצוות;
70 לפיכך, חולה שיש בו סכנה - עושין לו כל צרכיו בשבת,
71 על פי רופא אמן של אותו מקום. ספק שהוא צריך לחלל
72 עליו את השבת, ספק שאינו צריך, וכן אם אמר רופא
73 לחלל עליו את השבת, ורופא אחר אומר: 'אינו צריך' -
74 מחללין עליו את השבת; שספק נפשות דוחה את השבת.
75 ב. אמדוהו ביום השבת שהוא צריך לכוך וכך [רפואה
76 מסוימת] שמונה ימים - אין אומרים: 'נמתי' עד הערב, כדי
77 שלא לחלל עליו שתי שבתות; אלא מתחילין מהיום
78 שהוא שבת, ומחללין עליו אפלו מאה שבתות; כל זמן
79 שהוא צריך ויש בו סכנה או ספק סכנה - מחללין;
80 ומדליקין לו את הנר, ומכבין מלפניו את הנר, ושוחטין לו,
81 ואופין ומבשלין, ומחמין לו חמין בין להשקותו בין
82 לרחיצת גופו. כללו של דבר: שבת לגבי חולה שיש בו
83 סכנה - הרי הוא כחל, לכל הדברים שהוא צריך להן.
84 ג. כשעושים דברים אלו, אין עושין אותן לא על ידי גוים,
85 ולא על ידי קטנים, ולא על ידי עבדים, ולא על ידי נשים
86 - כדי שלא תהא שבת קלה בעיניהם; אלא על ידי גדולי
87 ישראל וחסדיהם. ואסור להתמהמה בחלול שבת לחולה
88 שיש בו סכנה, שנאמר: "אשר יעשה אתם האדם וחי
89 בהם", ולא שימות בהם. הא למדת, שאין משפטי התורה
90 נקמה בעולם, אלא רחמים וחסד ושלום בעולם. ואלו

1 התלוש, וחתך את המחבר - אינו חביב כלום. וכן כל פיוצא
2 בזה.
3 ט. נתפנו ללקט תאנים שחורות, ולקט לבנות, או שנתפנו
4 ללקט ענבים ואחר כך תאנים, ונהפך הדבר ולקט התאנים
5 בתחלה ואחר כך ענבים - פטור. אף על פי שלקט כל
6 שחשב - הואיל ולא לקט בפסד שחשב, פטור; שלא אסרה
7 תורה אלא מלאכת מחשבת.
8 י. היו לפניו שתי גרות דולקות, או כבות, ונתפנו לכבות זו
9 וכבה את זו, או להדליק זו והדליק את זו - חביב; שהרי
10 עשה מין המלאכה שחשב לעשותה. הא למה זה דומה?
11 למי שנתפנו ללקט תאנה זו, ולקט תאנה אחרת, או למי
12 שנתפנו להרג את זה, והרג את זה, שהוא חביב - שהרי
13 נעשה מלאכה שחשב לעשותה.
14 יא. אבל אם נתפנו להדליק ראשונה ולכבות שניה אחריה,
15 ונהפך הדבר וכבה ראשונה ואחר כך הדליק שניה אחריה
16 - פטור. בזה זו והדליק זו בנשימה אחת, חביב - שאף על
17 פי שלא הקדים ההדלקה, הרי לא אחר אותה, אלא שתיקן
18 באחת, ולפיכך חביב. וכן כל פיוצא בזה. וכל העושה
19 מלאכה כמתעסק [התכוון לעשות מעשה אחר], ולא נתפנו לה
20 - פטור.
21 יב. כל המתפנו לעשות מלאכה, ונעשה ביותר על כונתו -
22 חביב; בפחות מכוונתו, פטור. ביצד? הרי שנתפנו להוציא
23 משא לאחריו ובא לו לפניו, חביב - שהרי נתפנו לשמירה
24 פחותה, ונעשה שמירה מעלה. אבל אם נתפנו להוציא
25 לפניו ובא לו לאחריו, פטור - שהרי נתפנו להוציא
26 בשמירה מעלה, והוציא בשמירה מעוטה. וכן כל פיוצא
27 בזה.
28 יג. היה חגור בסנר, והשליך [תחב] המשא בין בשרו
29 וחלוקו - בין שבא זה המשא שדרכו להוציאו בדרך הזאת
30 לפניו, בין שבא לאחריו - חביב; שכן דרכו להיות חוזר
31 [מקדימה לאחור והפוך].
32 יד. כל המתפנו לעשות מלאכה בשבת, והתחיל בה, ועשה
33 בשעור - חביב, אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתפנו
34 להשלימה. ביצד? הרי שנתפנו לכתב אגרת או שטר בשבת
35 - אין אומרים: 'לא יתחייב זה, עד שישלים חפצו ויכתב כל
36 האגרת, או כל השטר'; אלא משיכתב שתי אותות, יתחייב.
37 וכן אם נתפנו לארג בגד שלם - משיארג שני חוטיין,
38 יתחייב; ואף על פי שפונתו להשלים, הואיל ועשה בשעור
39 בכונה - חביב. וכן כל פיוצא בזה.
40 טו. כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו, ועשו
41 אותה שנים בשתפות - בין שעשה זה מקצתה וזה מקצתה,
42 כגון שעקר זה החפץ מרשות זו והניחו השני ברשות
43 אחרת, בין שעשו אותה שניהם כאחד מתחלה ועד סוף,
44 כגון שאחזו שניהם בקלמוס וכתבו או אחזו כפר והוציאוהו
45 מרשות לרשות - הרי אלו פטורין.
46 טז. ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו,

המינים שאומרים שזה חלול ואסור, עליהם הפתוב אומר:
 "וגם אני נתתי להם חקים לא טובים, ומשפטים לא יחיו
 בהם".

ד. החושש בעיניו [חש כאבים] - והוא שיהיה בשתיקה או
 באחת מהן ציר [ריר], או שהיו דמעות שותתות מרב
 הפאב, או שהיה דם שותת מהן, או שהיה בהן קדח [חום],
 וכיוצא באלו - הרי זה בכלל חולים שיש בהן
 סכנה, ומחללין עליו את השבת, ועושין לו כל צרכי
 רפואה.

ה. וכן כל שיש מכה בחלל גופו מן השפה ולפנים - בין
 בפיו, בין במעי, בין בכבדו וטחולו או בשאר כל שיש
 בחללו - הרי זה חולה שיש בו סכנה. ואינו צריך אמה,
 שחלי כבד הוא; לפיכך מחללין עליו מיד, בלא אמידה
 [הערכה]. ומכה שהיא בגב היד וגב הרגל - הרי זו כמכה
 של חלל [הגוף], ואינה צריכה אמה, ומחללין עליה את
 השבת. והחם שמצמר [מכווץ] את הבשר - כמכה של חלל
 הוא, ומחללין עליו את השבת. וכן כל חלי שהרופאים
 אומרים שזה יש בו סכנה - אף על פי שהוא בעור הבשר
 מבחוץ, מחללין עליו את השבת על פיהם.

ו. הבולע נימא [עלוקה] של מים - מחמין לו חמין בשבת,
 ועושין לו כל צרכי רפואה, מפני שהיא סכנת נפשות. וכן
 מי ששוכו בלב שוטה, או אחד מזוחלי עפר שממיתין -
 אפלו היו ספק ממיתין ספק אין ממיתין - עושין לו כל
 צרכי רפואה להצילו.

ז. חולה שאמדהו רופאים להביא לו גרוגרת אחת, ורצו
 עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות בבת אחת - כלן
 פטורין מכלום, ואפלו הביאו בזה אחר זה, ואפלו הבריא
 בראשונה; שהרי כלם ברשות הביאו.

ח. חולה שהיה צריך לשתי גרוגרות, ולא מצאו אלא שתי
 גרוגרות בשני עקצין [- החיבורים שבין התאנים לעין] ושלש
 גרוגרות בעקץ אחד - בורחין העקץ שיש בו שלש, אף על
 פי שאין צריכין אלא לשתיים, כדי שלא ירבו בבצירה, אלא
 יכרתו עקץ אחד ולא יכרתו שנים. וכן כל פיוצא בזה.

ט. המבשל לחולה בשבת, ואכל החולה והותר - אסור
 לבריא לאכל מן המותר; גזרה, שמא ירבה [כמות התבשיל]
 בשבילו. אבל השוחט לחולה בשבת, מתר לבריא לאכל
 ממנו בשר חי - שאין בדרך תוספת, כדי שנגזר שמא ירבה
 בשבילו. וכן כל פיוצא בזה.

י. חולה שאין בו סכנה, עושין לו כל צרכיו על ידי גוי.
 כיצד? אומרים לגוי לעשות לו, והוא עושה - לבשל לו
 ולאפות, ולהביא רפואה מרשות לרשות, וכיוצא באלו. וכן
 כוחל עיניו [בסם רפואה] מן הגוי בשבת, אף על פי שאין
 שם סכנה. ואם היו צרכיו, אין בהן מלאכה - עושין אותן
 אפלו ישראל; לפיכך מעלין [גיד ה-] אוננים בשבת, ומעלין
 אנקלי [תנוך שכנגד הלב], ומחזירין את השקר [בעצם
 שנשבר]. וכן כל פיוצא בהן, מתר.

יא. היולדת, כשפורצת לילד - הרי היא בסכנת נפשות,

ומחללין עליה את השבת: קוראין לה חכמה [מילדת]
 ממקום למקום, וחותרים את הטבור, וקושרין אותו. ואם
 היתה צריכה לגר בשעה שהיא מצעקת בחכמה - מדליקין
 לה את הנר, ואפלו היתה סומה [עיוורת], מפני שדעתה
 מתישבת עליה בנר, ואף על פי שאינה רואה. ואם היתה
 צריכה לשמן וכיוצא בו, מביאין לה. וכל שאפשר לשנות,
 משנין בשעת הבאה, כגון שתביא לה חכמה כלי תלוי
 בשערה; ואם אי אפשר, מביאה בדרךה.

יב. אין מילדין את הגויה בשבת, ואפלו בשקר; ואין
 חוששין לאיבה [שנאה], ואף על פי שאין שם חלול [שבת].
 אבל מילדין את בת גר תושב [גוי שקיבל ד' מצוות], מפני
 שאנו מצוין להחיותו; ואין מחללין עליה את השבת.

יג. חיה [וילדת] - משייתחיל הדם להיות שותת עד שתלד,
 ואחר שתלד עד שלשה ימים - מחללין עליה את השבת,
 ועושין לה כל צרכיה, בין שאמרה 'צריכה אני', בין
 שאמרה 'אני צריכה'. ומשלשה ועד שבעה - אם אמרה
 'אני צריכה', אין מחללין עליה; ואם שתקה, ואין צריך
 לומר אם אמרה 'צריכה אני' - מחללין עליה את השבת.
 ומשבעה ועד שלשים יום, הרי היא כחולה שאין בו סכנה;
 ואפלו אמרה 'צריכה אני', אין עושין לה מלאכה אלא על
 ידי גוי.

יד. עושין מדורה לחיה, ואפלו בימות החמה, מפני שהצננה
 קשה לחיה הרבה במקומות הקר; אבל אין עושין מדורה
 לחולה להתחמם בה. הקיז דם ונצטנן - עושין לו מדורה,
 אפלו בתקופת תמוז. ומרחיצין את הולד בשבת ביום
 שנולד, אחר שחותרין את טבורו, אפלו בחמין שהוחמו
 בשבת; ומולחין אותו [מפורים עליו מיני בשמים] ומלפפין
 [כורכים] אותו [בבגדים], מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו
 לו כל אלה. וכן מרחיצים אותו לפני המילה, ולאחר
 המילה, וביום השלישי למילה, בחמין שהוחמו בשבת -
 מפני הסכנה.

טו. האשה שישבה על המשבר [מקום הלידה] ומתה -
 מביאין ספיין בשבת אפלו דרך רשות הרבים, וקורעין את
 ברכה ומוציאין את הולד, שמא ימצא חי - שספק נפשות
 דוחה את השבת, ואפלו לזה שאין חזקתו חי.

טז. מפקחין פקוח נפשות בשבת, ואין צריך לטל רשות
 מבית דין; והמקדים להציל הנפש, הרי זה משבח. כיצד?
 ראה תינוק שנפל לים - פורש מצודה ומעלהו, ואף על פי
 שהוא צד הדגים עמו. שמע שטבע תינוק בים, ופרש
 מצודה להעלותו, והעלה דגים בלבד - פטור מכלום. נתפנן
 להעלות דגים, והעלה דגים ותינוק - פטור, אפלו לא שמע
 שטבע; הואיל והעלה תינוק עם הדגים, פטור.

יז. נפל תינוק לבור - עוקר חליה [עפר שבשפת הבור]
 ומעלהו, ואף על פי שהוא מתקן בה מדרגה בשעת
 עקירתה. ננעלה דלת בפני תינוק - שובר את הדלת ומוציאו,
 ואף על פי שהוא מפצל אותה עצים שראויין למלאכה;
 שמא יבעת [יבהל] התינוק, וימות. נפלה דלקה, ויש שם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ט' ניסן – הלכות תלמוד תורה

קג

מתוך מהדורת חזק

שָׁכַל יוֹם וְיוֹם סָפַק שִׁבְתָּ הוּא; וְאִם יָדַע שֶׁהַיּוֹם שְׁמִינִי
לִיציאתו, או חמשה עשר ליציאתו, וכיוצא בזה - הרי זה
מתר לעשות כל מלאכה באותו היום, שהרי הדבר ודאי
שלא יצא בשבת; ושאר הימים חוץ מיום זה, עושה
כדי פרנסה בלבד.
כג. גוים שצרו על עירות ישראל - אם באו על עסקי ממון
- אין מחללין עליהן את השבת, ואין עושין עמהן מלחמה;
ובעיר הסמוכה לספר [גבול], אפלו לא באו אלא על עסקי
תבן וקש, יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין עליהן את
השבת. ובכל מקום, אם באו על עסקי נפשות או שצרכו
מלחמה, או שצרו סתם - יוצאין עליהן בכלי זין, ומחללין
עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא,
לצאת ולעזר לאחייהם שבמצור ולהצילם מיד הגוים בשבת;
ואסור להן להתמהמה למוצאי שבת. ובשיצילו את אחיהן,
מתר להם לחזור בכלי זין שלהם למקומם בשבת, כדי שלא
להכשילן לעתיד לבוא [שימנעו מלהביא].
כד. וכן ספינה המטרפת [מיטלטלת] בים, או עיר שהקיפה
נהר - מצוה לצאת בשבת להצילן, בכל דבר שיכולין
להצילן. ואפלו יחיד הנודף מפני הגוים [רבים], ואפילו שלא
ברורה כוונתו, או מפני שהוא [יחיד] רודף אתריו [בכוונה]
להרגו - מצוה להצילו, ואפלו בעשיית כמה מלאכות בשבת;
ואפלו לתקן כלי זין להצילו, מתר. וזועקין עליהן ומתחננים
בשבת, ומתריעין עליהן [בתקיעה] לעזר אותן; ואין
מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת.
כה. צרין על עירות הגוים שלשה ימים קדם לשבת;
ועושין עמהן מלחמה בכל יום ויום, ואפלו בשבת, עד
שכובשין אותה, ואף על פי שהיא מלחמת הרשות; מפני
השמועה למדו: "עד רדתה", ואפלו בשבת. ואין צריך
לומר במלחמת מצוה; ולא כבש יהושע יריחו, אלא
בשבת.

אדם שחוששין שמא ישרף - מכבין אותה להצילו מן האש,
ואף על פי שהוא כובש דרך ומחננה בשעת כפוי. וכל
הקודם להציל, הרי זה משבח; ואינו צריך לטל רשות מבית
דין בכל דבר שיש בו סכנה.
יח. מי שנפלה עליו מפלת - ספק הוא שם, ספק אינו שם
- מפקחין עליו [מפנים האבנים]; מצאוהו חי - אף על פי
שנתרצץ, ואי אפשר שיכריא, מפקחין עליו ומוציאין אותו,
לחיי אותה שעה.
יט. בדיקו עד חטמו, ולא מצאו בו נשמה [נשימה] - מניחין
אותו; שכבר מת. בדיקו ומצאו עליונים [אנשים בראש
המפולת] מתים - לא יאמרו: 'כבר מתו תחתונים', אלא
מפקחין על הכל; שאפשר במפלת, שימות העליון ויחיה
התחתון.
כ. היתה חצר שיש בה גוים וישראל, אפלו ישראל אחד
ואף גוים, ונפלה עליהם מפלת - מפקחין על הכל, מפני
הישראל. פרש אחד מהן לחצר אחרת, ונפלה עליו אותה
חצר - מפקחין עליו; שמא זה שפרש הוא הישראלי,
והנשארים גוים.
כא. נעקרו כלן מחצר זו לילך לחצר אחרת, ובעת עקירתן
פרש אחד מהן ונכנס לחצר אחרת, ונפלה עליו, ואין ידוע
מי הוא - אין מפקחין עליו; שבינו שנעקרו כלם, אין פאן
ישראל קבוע, וכל הפרש מהן כשהן מהלכין, הרי הוא
בחזקת שפרש מן הרב. לפיכך, אם היה הרב ישראל - אף
על פי שנעקרו כלם, ופרש אחד מהם לחצר, ונפלה עליו -
מפקחין עליו.
כב. המהלך במדבר, ולא ידע מתי הוא יום שבת - מונה
מיום שטעה ששה, ומקדש שביעי, ומברך בו ברפת היום,
ומבדיל במוצאו בשבת. ובכל יום ויום, ואפלו ביום זה
שהוא מבדיל בו ומקדש, מתר לו לעשות כדי פרנסתו
בלבד, כדי שלא ימות. ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ז ניסן ה'תשע"ב

לדבר בם". ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החיב
ללמד חיב ללמד.
ב. כשם שאדם חיב ללמד את בנו - כך הוא חיב ללמד
את בן בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך". ולא
בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם מישאל
ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאינן בניו, שנאמר:
"ושננתם לבניך" - מפי השמועה [ממרה] למדו, 'בניך' -
אלו תלמידך, שהתלמידים קרוין בנים, שנאמר: "ויצאו
בני הנביאים". אם כן, למה נצטוו על בנו, ועל בן בנו?
להקדים בנו לבן בנו, וכן בנו לבן חבירו.
(ג.) וחיב לשכר מלמד לבנו ללמדו, ואינו חיב ללמד בן

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ב

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצוות עשה - (א) ראשונה, ללמד תורה;
(ב) שנייה, לכבד מלמדיה ויודעייה. ובאור שתי מצוות אלו
- בפרקים אלו.

פרק א

א. נשים ועבדים - פטורים מתלמוד תורה; אכל קטן -
אביו חיב ללמדו תורה, שנאמר: "ולמדתם אתם את בניכם,

יב. כיצד? היה בעל אמונות - יהיה עוסק במלאכה שלש
שעות ביום, ובתורה תשע. אותן תשע - קורא בשלש מהן
בתורה שבכתב; ובשלש שעות בתורה שבעל פה, ובשלש
- מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר. ודברי קבלה [נ"ל],
בכלל תורה שבכתב הן; ופרושן, בכלל תורה שבעל פה;
והענינות הנקראין 'פרדס' [מעשה בראשית ומרכבה], בכלל
התלמוד. במה דברים אמורים? בתחלת תלמודו של אדם;
אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך ללמוד תורה שבכתב,
ולא לעסוק תמיד בתורה שבעל פה - יקרא בעתים מזמנים
תורה שבכתב ודברי השמועה [משניות וכיו"ב], כדי שלא
ישכח דבר מדברי תורה, ויפנה כל זמנו לתלמוד בלבד, לפי
רחב לבו וישוב דעתו.
יג. אשה שלמדה תורה, יש לה שכר; אבל אינו כשכר
האיש, מפני שלא נצטווה, וכל העושה דבר שאינו מצוה
עליו, אין שכרו כשכר המצוה שעשה אלא פחות ממנו. אף
על פי שיש לה שכר, צווי חכמים שלא ללמד אדם את בתו
תורה; מפני שרוב הנשים אין דעתן מוכנת להתלמד, והן
מוציאין דברי תורה לדברי הבאי לפי צניות דעתן. אמרו
חכמים: 'כל המלמד את בתו תורה, באלו למדה תפלות'.
במה דברים אמורים? בתורה שבעל פה. אבל תורה
שבכתב, לא ילמד אותה לכתחלה; ואם למדה, אינו
במלמדה תפלות.

יום שני י' ניסן ה'תשע"ב

פרק ב

א. מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה, ובכל פלך
ופלך [מחוז ומחוז]. וכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן
- מחרימין את אנשי העיר, עד שמושיבין מלמדי תינוקות;
ואם לא הושיבו - מחריבין את העיר; שאין העולם מתקיים,
אלא בהביל פיהם של תינוקות של בית רבן.
ב. מכניסין את התינוקות להתלמד כגון שש כגון שבע, לפי
כח הבן ובגן גופו; ופחות מכן שש, אין מכניסין אותו.
ומפה אותן המלמד, להטיל עליהן אימה. ואינו מכה אותן
מפת אויב, מוסר אכזרי; לפיכך, לא יפה אותן בשוטים ולא
במקלות, אלא ברצועה קטנה. ויושב ומלמדן כל היום כלו,
ומקצת מן הלילה - כדי לחנכן ללמד ביום ובלילה. ולא
יבטלו התינוקות כלל, חוץ מערבי שבתות וערבי ימים
טובים בסוף היום, ובקמים טובים; אבל בשבת, אין קורין
לכתחלה [לימוד ראשון], אבל שוניין לראשון [חזרה
ראשונת]. ואין מבטלין התינוקות, ואפלו לבגן בית
המקדש.
ג. מלמד תינוקות שהוא מניח את התינוקות ויוצא, או
שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן, או שהוא מתרשל
בתלמודן - הרי הוא בכלל "אורו עשה מלאכת ה' רמיה",
לפיכך, אין ראוי להושיב מלמד, אלא בעל יראה, מהיר
לקרות ולדקדק.

חברו אלא בחנם. מי שלא למדו אביו - חייב ללמד את
עצמו כשיכיר [כשיבוא לידי הכרה], שנאמר: "ולמדתם
אתם, ושמרתם לעשותם". וכן אתה מוצא בכל מקום,
שהתלמוד קודם למעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי
מעשה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד.
ד. היה הוא ללמד תורה ויש לו בן ללמד תורה, הוא קודם
לבנו. ואם היה בנו נבון ומשכיל מה שילמד יותר ממנו,
בנו קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שכשם
שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצוה ללמד את עצמו.
ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כך ישא אשה - שאם
נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצור
מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר
כך ילמד תורה.
ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר,
מלמדו: "תורה צוה לנו משה", ופסוק ראשון מפרשת
"שמע"; ואחר כך מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים, עד
שיהיה בן שש או בן שבע לפי בריו [בריאותו וכוחו],
מוליכו אצל מלמד התינוקות.
ז. היה מנהג המדינה לקח מלמד התינוקות שכר, נותן לו
שכרו; וחייב ללמדו בשכר, עד שיקרא תורה שבכתב בלה.
מקום שנהגו ללמד תורה שבכתב בשכר, מתר ללמד
בשכר. אבל תורה שבעל פה, אסור ללמדה בשכר, שנאמר:
"ראה למדתי אתכם" - מה אני בחנם למדתי, אף אתם
בחנום למדתם ממני; וכן כשתלמדו לדורות - בחנם, כמו
שלמדתם ממני. לא מצא מי שילמדו בחנם - ילמד בשכר,
שנאמר: "אמת קנה". יכול ללמד לאחרים בשכר? תלמוד
לומר: "ואל תמכר" - הא למדת, שאסור לו ללמד בשכר,
אף על פי שלמדו רבו בשכר.
ח. כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין
עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין פחור בין שהיה
זקן גדול שתשש כחו, אפלו עני המחרז על הפתחים,
ואפלו בעל אשה ובנים - חייב לקבץ לו זמן ללמד תורה
ביום ובלילה, שנאמר: "והיגית בו יומם ולילה".
ט. גדולי חכמי ישראל - היו מהן חוטבי עצים, ומהן
שואבי מים, ומהן סומין, ואף על פי כן היו עוסקים בתורה
ביום ובלילה; והן מפלל מעתיקי השמועה [מעבירי
תושבע"פ מדור לדור], איש מפי איש מפי משה רבנו.
י. עד אימתי חייב אדם ללמד תורה? עד יום מותו, שנאמר:
"ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך"; וכל זמן שלא יעסק
בלמוד, הוא שוכח.
יא. וחייב לשלש [לחלק לשלוש] את זמן למידתו: שליש
בתורה שבכתב; ושליש בתורה שבעל פה; ושליש יבין
וישפיל אחרית דבר מראשיתו, ויוציא דבר מדבר, וידמה
דבר לדבר, וידין במדות שהתורה נדרשת בהן, עד שידע
היאך הוא עקר המדות והיאך יוציא האסור והמתיר וכיוצא
בהן מדברים שלמד מפי השמועה - וענין זה, הוא הנקרא
'תלמוד'.

בכרתה של תורה - לא יסית דעתו לדברים אחרים, ולא
ישלים על לבו שיקנה תורה עם העשר והכבוד פאחד. כף
הוא דרכה של תורה: פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן,
וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. ולא עליך כל המלאכה
לגמר, ולא אתה בן חורין לבטל; אכל אם הרפית תורה,
הרפית שר, והשכר - לפי הצער.
ז. שמא תאמר: 'עד שאקבץ ממונ, ואחזר ואקרא', עד
שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי, ואחזר ואקרא - אם
תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכרתה של תורה
לעולם; אלא עשה תורתך קבע, ומלאכתך עראי, ואל
תאמר: 'לכשאפנה אשנה', שמא לא תפנה.
ח. כתוב בתורה: "לא בשמים היא". ולא מעבר לים
היא: "לא בשמים היא", לא בגסי הרוח היא מצויה;
ולא מעבר לים היא, לא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך
אמרו חכמים: 'לא כל המרבה סחורה מחכים'; וצוה
ואמרו: 'הוי מעט עסק, ועסק בתורה'.
ט. דברי תורה נמשלו במים, שנאמר: "הוי כל צמא לכו
למים" - לומר לך: מה המים אין מתפנסין במקום מדרון
[שיפוע], אלא נחלין מעלי ומתקבצין במקום אשבון
[שקע] - כך דברי תורה, אינן נמצאין בגסי הרוח ולא בלב
כל גבה לב; אלא בדבא וישפל רוח שמתאבק בעפר רגלי
החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה
מלאכה בכל יום מעט פדי חיו, אם לא היה לו מה יאכל,
ושאר יומו ולילו, עוסק בתורה.
י. כל המשים על לבו שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה,
ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, וכנה את
התורה, וכנה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חיו מן
העולם הבא; לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם הזה.
אמרו חכמים: 'כל הנהנה מדברי תורה, נטל חיו מן
העולם'. ועוד צוה ואמרו: 'לא תעשם עטרה להתגדל בהן,
ולא קרדם לחפר בהן'. ועוד צוה ואמרו: 'אהב את
המלאכה, ושנא את הרבנות'. וכל תורה שאין עמה
מלאכה, סופה בטלה; וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את
הבריות.
יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו,
ומדת חסידים הראשונים היא; וכנה זוכה לכל כבוד וטובה
שבועולם הזה, ולעולם הבא, שנאמר: 'יגיע פכיד כי תאכל,
אשריד וטוב לך' - "אשריד" בעולם הזה, "וטוב לך"
לעולם הבא שכלו טוב.
יב. אין דברי תורה מתקמין במי שמרפה עצמו עליהן
[מתעצל], ולא באלו שלומדין מתוך עדון ומתוך אכילה
ושתייה - אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד,
ולא יתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרף
רמו: "זאת התורה, אדם כי ימות באהל" - אין התורה
מתקיימת, אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. וכן אמר
שלמה בחכמתו: "התרפית ביום צרה - צר בלחכה"; ועוד
אמר: "אף חכמתי עמדה לי" - חכמה שלמדתי באף,

ד. ומי שאין לו אשה - לא ילמד תינוקות, מפני אמותיהן
שהן באין אצל בניהן; וכן אשה - לא תלמד תינוקות, מפני
אבותיהן שהן באין אצל הבנים.
ה. עשרים וחמשה תינוקות, למדים אצל מלמד אחד. היו
יתר על חמשה ועשרים - עד ארבעים, מושיבין עמו אחר
כדי לסייעו בלמודן; היו יתר על ארבעים, מעמידין להם
שני מלמדי תינוקות.
ו. מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר
ממנו [חכם ממנו בריו ההוראה], בין במקרא בין בדרש. ו
במה דברים אמורים? בשחיו שניהן בעיר אחת, ולא היה
הנהר מפסיק ביניהן; אבל מעיר לעיר, או מצד נהר לצדו
אפלו באותה העיר - אין מוליכין את הקטן, אלא אם בן
היה בנך בריא על גבי הנהר, בנך שאינו ראוי לכל במהרה.
ז. אחד מבני מבוי [דיירי הרחוב] שבקש להעשות מלמד,
אפלו אחד מבני החצר - אין יכולין שכניו למחות בידו.
וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית למלמד תינוקות
בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, או כדי שיבואו
מתינוקות של זה אצל זה - אינו יכול למחות בידו,
שנאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר".

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ב

פרק ג

א. בשלשה כתרים נכתרו ישראל - כתרי תורה, וכתרי כהנה,
וכתרי מלכות. כתרי כהנה - זכה בו אהרן, שנאמר: "והיתה
לו וילזעו אחרייו, ברית כהנת עולם". כתרי מלכות - זכה
בו דוד, שנאמר: "וירעו לעולם יהיה, וכסאו בשמש נגדי".
כתרי תורה - הרי הוא מנח ועומד ומוכן לכל, שנאמר:
"מורשה קהלת יעקב" - כל מי שירצה, יבוא ויטל. שמא
תאמר, שאותן הכתרים גדולים מכתרי תורה? הרי הוא
אומר: "כי מלכים ימלכו". בי שרים ישורו. הא למדת,
שכתרי התורה גדול מכתרי כהנה וכתרי מלכות.
ב. אמרו חכמים: 'ממזר תלמיד חכמים, קודם {חשוב}
לכהן גדול עם הארץ, שנאמר: "יקרה היא מפנינים" -
יקרה היא מכהן גדול הנכנס לפני ולפנים'.
ג. אין לך מצוה בכל המצוות בלך, שהיא שקולה כנגד
תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות בלך -
שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך, התלמוד קודם
למעשה בכל מקום.
ד. היה לפניו עשית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר
למצוה להעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו; ואם
לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו.
ה. תחלת דינו של אדם, אינו נדון אלא על התלמוד, ואחר
כך על שאר מעשיו; לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם יעסק
אדם בתורה, אפלו שלא לשמה - שמתוך שלא לשמה, בא
לשמה'.
ו. מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו פראוי לה, ולהיות מכתרי

ג. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים, מלמד. ואם היה
מלמד על ידי מתרגם [מתורגמן לשפת המקום] - המתרגם
עומד בינו ובין התלמידים, והרב אומר למתרגם, והמתרגם
משמיע לכל התלמידים; וכשהן שואלין למתרגם, הוא
שואל לרב, והרב משיב למתרגם, והמתרגם משיב לשואל.
ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם; ולא יגביה
המתרגם קולו בעת ששואל את הרב, יותר מקול הרב. אין
המתרגם רשאי לא לפתח ולא להוסיף ולא לשנות, אלא אם
כן היה התרגמן אביו של חכם, או רבו. אמר הרב לתרגמן:
'כף אמר לי רבי', או 'כף אמר לי אבא מר' - כשאומר
התרגמן הדברים לעם, אומרן בשם החכם, ומזכיר שמו של
אבי הרב או של רבו, ואומר: 'כף אמר רבאנא פלוני', אף
על פי שלא הזכיר החכם שמו; שאסור לו לקרות לרבו או
לאביו בשמו.
ד. הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יכעס עליהן
וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפלו כמה פעמים, עד
שיבינו עמק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד 'הבינתי',
והוא לא הבין; אלא חוזר ושואל, אפלו כמה פעמים. ואם
כעס עליו רבו, ורגז - יאמר לו: 'רבי, תורה היא, וללמד
אני צריך, ודעתי קצרה'.
ה. לא יהיה התלמיד בוש מחברו שלמד מפעם ראשונה
או שניה, והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים; שאם
נתפיש מדבר זה - נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא
אינו למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: 'אין
הבישן למד, ולא הקפדן מלמד'. כמה דברים אמורים?
בזמן שלא הבינו התלמידים את הדבר מפני עמקו, או
מפני דעתן שהיא קצרה; אבל אם נפר לרב שהם
מתרשלין בדברי תורה ומתרפין עליהן, ולפיכך לא הבינו
- חייב לרגז עליהן ולהכלימן בדברים, כדי לחדדן
[לעוררם]; וכענין זה אמרו חכמים: 'זרק מרה [החטא]
אימה [בתלמידים]. לפיכך, אין ראוי לרב לנהוג קלות
ראש בפני התלמידים, ולא לשחק בפניהן, ולא לאכל
ולשתות עמיהן - כדי שתהא אימתו עליהן, וילמדו ממנו
במהרה.
ו. אין שואלין את הרב כשיכנס לבית המדרש, עד
שתתישב דעתו עליו; ואין התלמיד שואל כשיכנס, עד
שתישב וינחם. ואין שואלין שנים כאחד. ואין שואלין את
הרב מענין אחר, אלא מאותו הענין שהן עוסקין בו, כדי
שלא יתפיש. ויש לרב להטעות התלמידים בשאלותיו,
ובמעשים שעושה בפניהן, כדי לחדדן, וכדי שידע אם
זוכרין הן מה שלמדן או אינן זוכרין. ואין צריך לומר, שיש
לו רשות לשאל אותן בענין אחר שאינן עוסקין בו, כדי
לזרזן.
ז. אין שואלין מעמד, ואין משיבין מעמד; ולא מגבוה
ולא מרחוק, ולא מאחורי הקנים [היושבים בסמוך לרב, כדי
שיראוהו]. ואין שואלין את הרב אלא בענין, ואין שואלין
אלא מראה; ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות.

עמדה לי. אמרו חכמים: 'ברית ברוחה, שפך היגע
בתלמודו בבית הכנסת, לא במהרה הוא משבח; וכל היגע
בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר: 'ואת צנועים חכמה'.
וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקנים בידו;
אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח'.
יג. אף על פי שמצוה ללמד ביום ובלילה, אין אדם למד
רב חכמתו אלא בלילה; לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר
התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחד מהן
בשנה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד
תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים, אין גרנה [קבוצה] של
תורה אלא בלילה, שנאמר: 'קומי רני בלילה'. וכל העוסק
בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר:
'יומם יצוה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי'. וכל בית שאין
דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו. 'פי דבר ה'
בוה' - זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקר. וכן כל
שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, או שקרא ושנה
ופרש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו - הרי זה בכלל
בוה דבר ה'. אמרו חכמים: 'כל המבטל את התורה
מעשר, סופו לבטלה מעני; וכל המקדים את התורה מעני,
סופו לקימה מעשר'. וענין זה מפרש הוא בתורה; הרי הוא
אומר: 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב
ללב - מרב כל, ועבדת את איבך'; ואומר: 'למען צנתך,
ולמען נסתך - להיטיבך באהריתך'.

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ב

פרק ד

א. אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או
לתם [שאינו ידוע מהותו]. אבל אם היה הולך בדרך לא
טובה, מחזירין אותו למוטב, ומנהיגין אותו בדרך ישרה,
ובודקין אותו; ואחר כך מניסין אותו לבית המדרש,
ומלמדין אותו. אמרו חכמים: 'כל השונה לתלמיד שאינו
הגון, כאלו זרק אבן למרקוליס [עבודה זרה שזו צורת
עבודתה], שנאמר: 'כצורו אבן במרגמה, כן נותן לכסיל
פבור', ואין 'פבור' אלא תורה, שנאמר: 'פבור, חכמים
ינחלו'. וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה - אף על פי
שחכם גדול הוא, וכל העם צריכין לו - אין מתלמדין ממנו,
עד שיתחזר למוטב, שנאמר: 'פי שפתי כהן ישמרו דעת,
ותורה יבקשו מפיהו, פי מלאך ה' צבאות הוא'. אמרו
חכמים: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו
מפיהו; אם לא, אל יבקשו תורה מפיהו'.
ב. כיצד מלמדין? הרב יושב בראש, והתלמידים לפניו
מקפין עטרה, כדי שיהיו כלן רואין את הרב ושומעין
דבריו. ולא יושב הרב על הפסא והתלמידים על הקרקע,
אלא או הפל על הארץ, או הפל על הפסאות. ובראשונה
היה הרב יושב והתלמידים עומדין; ומקדם חרפן בית שני,
נהגו הפל ללמד לתלמידים, והן יושבין.

על פי שלא נתן לו רבו רשות; שכל מקום שיש חלול
השם, אין חולקין כבוד לרב. במה דברים אמורים? בדבר
שנקרה נקרה; אבל לקבץ עצמו להוראה, ולישב ולהורות
לכל שואל - אפלו הוא בסוף העולם, ורבו בסוף העולם -
אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות
מרבו. ולא כל מי שמת רבו, מתר לו לישב ולהורות
בתורה, אלא אם כן היה תלמיד שהגיע להוראה.
ד. וכל תלמיד שלא הגיע [לא קיבל היתר -] להוראה,
ומורה - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח; ועליו נאמר: "כי
רבים חללים הפילה". וכן חכם שהגיע להוראה, ואינו
מורה - הרי זה מונע תורה, ונותן מכשולות לפני העוברים;
ועליו נאמר: "ועצמים כל הרגיה". אלו התלמידים הקטנים
שלא הרבו תורה כראוי, והם מבקשין להתגדל בפני עמי
הארץ ובין אנשי עירם, וקופצין ויושבין בראש דרון
ולהורות בישראל - הן המרפין את המחלקת, והם
המחריבין את העולם, והמכביין גרה של תורה, והמחבילים
פרם ה' צבאות. ועליהן אמר שלמה ברחמי: "אחוזו לנו
שוועלים - שעלים קטנים, מחבילים כרמים".
ה. ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו, ואפלו שלא
בפניו. ולא יזכיר שמו בפניו, ואפלו לקרות לאחרים ששמו
בשם רבו, בדרך שעושה בשם אביו; אלא ישנה שמו, אפלו
לאחר מותו - והוא שיהיה השם פלאי [נדיד], שכל השומע
ידע שהוא פלוני. ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום,
בדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה; אלא שוחה
[מתחפץ] לפניו, ואומר לו ביראה וכבוד: 'שלום עליך, רבי'.
אם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו: 'שלום עליך, רבי ומרי'.
ו. וכן לא יחליץ תפיליו בפני רבו, ולא יסב, אלא יושב
כיושב לפני המלך. ולא יתפלל לפני רבו, ולא לאחר רבו,
ולא בצד רבו; ואין צריך לומר, שאסור לו להלך בצדו,
אלא יתרחק לאחר רבו, ולא יהיה מכון פנגד אחוריו; ואחר
כך יתפלל. ולא יגס עם רבו למרחק. לא ישב במקום רבו.
ולא יכריע דבריו בפניו [כדעת החולק עליו], ולא יסתר את
דבריו. ולא ישב לפניו, עד שיאמר לו: 'שב'; ולא יעמד
מלפניו, עד שיאמר לו: 'עמד', או עד שיטל רשות לעמד.
וכשיפטר מרבו, לא יחזיר לו אחוריו, אלא נרתע לאחוריו,
ופניו פנגד פניו.
ז. וחיב לעמד מפני רבו, משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד
שיתפסה ממנו ולא יראה קומתו; ואחר כך ישב. וחיב אדם
להקביל את פני רבו ברגל.
ח. אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם כן היה
דרך רבו לחלק לו כבוד. וכל מלאכות שהעבד עושה לרבו,
תלמיד עושה לרבו; ואם היה במקום שאין מכירין אותו,
ולא היה לו תפלין, וחש שמא יאמרו: 'עבד הוא' - אינו
נוצל לו מנעלו, ואינו חולצו. וכל המונע תלמידו מלשמשו
- מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים; וכל תלמיד
שמוזל בדבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק
מישראל.

ח. שנים ששאלו - שאל אחד בענין ושאל אחד שלא
בענין, ונקקין לענין [מספלים בשאלה שבענין]; מעשה
[הלכה למעשה] ושאינו מעשה, ונקקין למעשה; הלכה
ומדרש, ונקקין להלכה; מדרש והגדה, ונקקין למדרש;
הגדה וקל וחמר, ונקקין לקל וחמר; קל וחמר וגזרה שוה,
ונקקין לקל וחמר. היו השואלים אחד חכם ואחד תלמיד,
ונקקין לחכם; תלמיד ועם הארץ, ונקקין לתלמיד. שניהן
חכמים, שניהן תלמידים, שניהן עמי הארץ, שאלו שניהן
בשתי הלכות, או בשתי שאלות, שתי תשובות, שני מעשים
- הרשות ביד המתרגם מעתה.
ט. אין ישנים בבית המדרש. וכל המתנגם בבית המדרש,
חכמתו נעשית קרעים קרעים; וכן אמר שלמה ברחמי:
"וירקעים, תלביש נומה". ואין משיחין בבית המדרש, אלא
בדברי תורה בלבד. אפלו מי שנתעשש, אין אומרים לו
'רפואה' בבית המדרש; ואין צריך לומר, שאר הדברים.
וקדשת בית המדרש, חמורה מקדשת בתי בנסיות.

יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ב

פרק ה

א. כשם שאדם מצוה בכבוד אביו וביראתו - כך הוא חיב
בכבוד רבו ויראתו. ורבו, יתר מאביו; שאביו הביאו לחיי
העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה, הביאו לחיי העולם הבא.
ראה אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת לשל אביו.
אביו ורבו נשואים במשא, מניח את של רבו ואחר כך את
של אביו. אביו ורבו שבוים בשביה, פודה את רבו ואחר
כך פודה את אביו; אם היה אביו תלמיד חכם, פודה את
אביו תחלה. וכן אם היה אביו חכם, אף על פי שאינו שקול
פנגד רבו - משיב אבדתו, ואחר כך משיב אבדת רבו. ואין
לך כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורה יתר ממורה הרב.
אמרו חכמים: 'מורה רבך כמורה שמים'. לפיכך אמרו
חכמים: 'כל החולק על רבו - כחולק על השכינה, שנאמר:
"בהצתם על ה'". וכל העושה מריבה עם רבו - פעושה עם
השכינה, שנאמר: "אשר רבו בני ישראל את ה'". וכל
המתרעם על רבו - כמתרעם על השכינה, שנאמר: "לא
עלינו תלנתיכם, פי על ה'". וכל המהרהר אחר רבו -
כמהרהר אחר השכינה, שנאמר: "וידבר העם באלהים
ובכמה".
ב. אי זה הוא חולק על רבו? זה שקובע לו מדרש, ויושב
ודורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קים; ואף על פי
שרבו במדינה אחרת. ואסור לאדם להורות בפני רבו
לעולם; וכל המורה הלכה בפני רבו, חיב מיתה.
ג. היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל, ושאל לו אדם דבר
הלכה - מתר להשיב. ולהפריש מן האסור - אפלו בפני
רבו, מתר להורות. כיצד? כגון שראה אדם עושה דבר
האסור מפני שלא ידע באסורו, או מפני רשעו - יש לו
להפרישו, ולומר לו: 'דבר זה אסור', ואפלו בפני רבו, ואף

ט. ראה את רבו עובר על דברי תורה, אומר לו: 'למדנתו
 רבנו פה ופה'. וכל זמן שמזכיר שמועה בפניו, אומר לו:
 'כה למדתנו רבנו'. ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד
 שיקפיד שם אומרו. וכשיקראו רבו - קורע כל בגדיו, עד
 שהוא מגלה את לבו; ואינו מאחה [תופר תפירה חזקה]
 לעולם. במה דברים אמורים? ברבו מבהק שלמד ממנו רב
 חכמתו. אבל אם לא למד ממנו רב חכמתו - הרי זה תלמיד
 חסר [כמותו], ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו; אבל
 עומד מלפניו, וקורע עליו כשם שהוא קורע על כל המתים
 שהוא מתאבל עליהם. אפילו לא למד ממנו אלא דבר אחד,
 בין קטן בין גדול - עומד מלפניו, וקורע עליו.
 י. וכל תלמיד חכם שדעותיו מכוננות [ישרות] - אינו
 מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, אף על פי שלא
 למד ממנו כלום.
 יא. הרב המבהק שרצה למחל על כבודו בכל הדברים
 האלו, או באחד מהן, לכל תלמידיו, או לאחד מהן -
 הרשות בידו. ואף על פי שמחל, חייב התלמיד להדרו,
 ואפילו בשעה שמחל.
 יב. כשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כן הרב צריך
 לכבד את תלמידיו ולקרבן; כן אמרו חכמים: 'יהי כבוד
 תלמידך חביב עליך כשל חבדך'. וצריך אדם להזהר
 בתלמידיו, ולאזהרן, שהן הפנים המהנין [גורמים הנאה]
 בעולם הזה ועולם הבא.
 יג. התלמידים מוסיפין חכמת הרב, ומרחיבין לבו. אמרו
 חכמים: 'הרבה חכמה למדתי מחברי יתר מרבתי,
 ומתלמידי יתר מכלם'; וכשם שעצן קטן מדליק את עצן
 גדול, כן תלמיד קטן מחדד את הרב, עד שיוציא ממנו
 בשאלותיו חכמה מפארה.

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ב

פרק ו

א. כל תלמיד חכם - מצוה להדרו [לכבדו], ואף על פי
 שאינו רבו, שנאמר: "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן",
 זה שקנה חכמה. ומאימתי חייבין לעמוד מפני החכם?
 משיקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבר מנגד פניו.
 ב. אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא -
 שנאמר: "תקום, והדרת", קימה שיש בה הדור [כבוד]. ואין
 בעלי אפניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה
 שעוסקין במלאכתן, שנאמר: "תקום, והדרת" - מה הדור
 שאין בו חסרון פיס, אף קימה שאין בה חסרון פיס. ומניין
 שלא יעלים עיניו מן החכם, כדי שלא יראהו עד שלא
 יעמד מפניו? תלמוד לומר: "ויראת ממאליהך" - הא כל
 דבר שהוא מסור ללב [רק האדם יודע האמת], נאמר בו:
 "ויראת ממאליהך".
 ג. אין ראוי לחכם שיטריח על העם, ויכונן עצמו להן
 [לעבוד לפניהם דווקא] כדי שיעמדו מפניו; אלא ילך בדרך

קצרה, ומתכונן שלא יראה אותו אחד, כדי שלא יטריחו
 לעמד. והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין
 מכיריהן מצויין שם, כדי שלא יטריחו.
 ד. רוכב, הרי הוא במהלה, וכשם שעומדין מפני המהלה,
 כן עומדין מפני הרכב.
 ה. שלשה שהיו מהלכין בדרך - הרב באמצע, גדול
 מימין, וקטן משמאלו.
 ו. הרוצה חכם - אינו עומד מלפניו, עד שייגיע לו לארבע
 אמות; וכיון שעבר, יושב. ראה אב בית דין - עומד מלפניו
 משיאנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שיעבר מאחוריו
 ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד מלפניו משיאנו
 מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, או עד
 שיתפסה מעיניו. והנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול.
 כשינשיא נכנס, כל העם עומדין; ואין יושבין, עד שיאמר
 להן: 'שבו'. כשאב בית דין נכנס, עושין לו שתי שורות
 עומדין מכאן ומכאן, עד שנקנס ויושב במקומו, ושאר העם
 יושבין במקומן.
 ז. חכם שנקנס, כל שייגיע [מי שנמצא] לו בארבע אמות
 עומד מלפניו, [ונוצר מצב ש]אחד עומד ואחד יושב [ואין
 חובה לעמוד בשורה], עד שנקנס ויושב במקומו. בני חכמים
 ותלמידי חכמים - בזמן שהרבים צריכין להן, מקפצין על
 ראשי העם ונקנסין למקומן. ואין שובח לתלמיד חכמים
 שנקנס באחרונה; יצא לצדף, חוזר למקומו. בני חכמים -
 בזמן שיש בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי אביהן;
 אין בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי העם.
 ח. תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד, אינו רשאי לעמוד
 מפניו אלא שחרית וערבית בלבד, שלא יהא כבודו מרבה
 מכבוד שמם.
 ט. מי שהוא זקן מפלג בזקנה - אף על פי שאינו חכם,
 עומדין לפניו. ואפילו החכם שהוא ילד, עומד בפני הזקן
 המפלג בזקנה; ואינו חייב לעמוד מלא קומתו, אלא כדי
 להדרו. ואפילו זקן גוי, מהדרין אותו בדרך ונותנין לו יד
 לסמכו - שנאמר: "מפני שיבה תקום", כל שיבה במשמע.
 י. תלמידי חכמים - אינן יוצאין לעשות בעצמן עם כל
 הקהל בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן, כדי שלא
 יתבזו בפני עמי הארץ. ואין גובין מהן לבנין החומות
 ותקון השערים ושכר השומרין וכיוצא בהן, ולא לתשורת
 [מתנת] המלך. ואין מחזיקין אותן לתן המס, בין מס שהוא
 קצוב על בני העיר [מס ציבורי] בין מס שהוא קצוב על כל
 איש ואיש [מס גולגולת], שנאמר: "גם כי יתנו בגוים, עתה
 אקבצם; ויחלו מעט, מפשא מלך (ו) שרים". וכן אם היתה
 סחורה לתלמיד חכמים, מניחין אותו למכר תחלה; ואין
 מניחין אחד מבני השוק למכר, עד שימכר הוא. וכן אם
 היה לו דין, והוא עומד בכלל בעלי דינין הרבה - מקדימין
 אותו, ומושיבין אותו.
 יא. עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנא אותן; לא
 חרבה ירושלים, עד שבוזו בה תלמידי חכמים - שנאמר:

48 שִׁינְיָאָת טַרְפָּה מִתַּחַת יָדוֹ; (כ) טַבַּח שְׁלֹא בִדָּק סָפִינוּ לִפְנֵי
49 חֶכֶם; (כא) הַמְקָשָׁה עֲצָמוּ לְדַעַת; (כב) מִי שֶׁגָּרַשׁ אֶת
50 אִשְׁתּוֹ, וְעוֹשֶׂה בֵינוּ וּבֵינָהּ שְׁתָּפוּת אוֹ מִשָּׂא וּמִתֵּן, הַמְבִיאִין
51 לָהֶן לְהִזְדַּקֵּק זֶה לָזֶה, כְּשִׁיבוֹאוֹ שְׁנִינָה לְבֵית דִּין מְנַדִּין
52 אוֹתָן; (כג) חֶכֶם שֶׁשְּׂמוֹעָתוֹ רָעָה; (כד) הַמְנַדֶּה מִי שֶׁאִינוֹ
53 חֲבִיב נְדוּי.

יום שבת קודש ט"ו ניסן ה'תשע"ב

פרק ז

54 א. חֶכֶם זָקֵן בְּחֻמָּה, וְכֵן נָשִׂיא אוֹ אֵב בֵּית דִּין, שֶׁפָּרַח -
55 אֵין מְנַדִּין אוֹתוֹ בְּפִרְהָסָא לְעוֹלָם, אֲלֹא אִם כֵּן עָשָׂה
56 כְּרִבְעָם בֵּן נֶכֶט וְחֻבְרִי (שְׁחִטָּא וְחִטָּיָא אֶת הַרְבִּים). אֲבָל
57 כְּשִׁחֲטָא שְׂאֵר חִטָּאוֹת, מְלִקִין אוֹתוֹ בְּצוּעָה, שְׁנֹאֲמַר:
58 "וְכִשְׁלַת הַיּוֹם, וְכִשְׁל גַּם נָבִיא עִמָּךְ לֵילָה" - אָף עַל פִּי
59 שְׂכָשָׁל, כִּפְסָהוּ כְּלִילָה. וְאוֹמְרִים לוֹ [כְּשִׁמְנִידִין אוֹתוֹ]: 'הַכֶּבֶד
60 וְשֵׁב בְּבִיתְךָ'. וְכֵן כָּל תַּלְמִיד חֻכְמִים שֶׁנִּתְחַיֵּב נְדוּי - אֲסוּר
61 לְבֵית דִּין לִקְפֹּץ וּלְנִדּוּתוֹ בְּמַהֲרָה, אֲלֹא בּוֹרְחִין מְדַבֵּר זֶה
62 וְנִשְׁמָטִין מִמֶּנּוּ. וְחִסְדֵי הַחֻכְמִים הֵיוּ מִשְׁתַּבְּחִין, שְׁלֹא נִמְנוּ
63 מְעוֹלָם לְנִדּוּת תַּלְמִיד חֻכְמִים, אָף עַל פִּי שְׁנִמְנִין לְהַלְקוֹתוֹ
64 אִם נִתְחַיֵּב מִלְּקוֹת; וְאֶפְלוּ מִכַּת מְרִדּוֹת [מִלְּקוֹת מְדַבְּבִין],
65 נִמְנִין עָלָיו לְהַכּוֹתוֹ.

66 ב. וְכִיצַד הוּא הַנְּדוּי? אוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי בְּשִׁמְתָא'; וְאִם נְדוּהוּ
67 בְּפָנָיו, אוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי זֶה'. וְהַחֲרָם, אוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי מִחֲרָם'.
68 וְ'אֲרוּר' - בּוֹ אֵלָה, בּוֹ שְׁבוּעָה, בּוֹ נְדוּי.

69 ג. כִּיצַד מִתִּירִין הַנְּדוּי אוֹ הַחֲרָם? אוֹמְרִין לוֹ: 'שְׂרוּי לָךְ
70 וּמְחוּל לָךְ'; וְאִם הִתִּירוּהוּ שְׁלֹא בְּפָנָיו, אוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי,
71 שְׂרוּי לוֹ וּמְחוּל לוֹ'.

72 ד. מַה הוּא הַמְּנַהֵג שֶׁיִּנְהַג הַמְּנַהֵג בְּעֲצָמוֹ, וְשֶׁנִּהְיָ עִמּוֹ?
73 מְנַהֵג אֲסוּר לְסַפֵּר וּלְכַפֵּס כְּאֵבָל כָּל זְמַן נְדוּי, וְאֵין מְזַמְנִין
74 עָלָיו [מְצַרְפִין לְבִרְכַּת הַמְּזוֹן בְּשִׁלּוּשָׁה], וְלֹא כּוֹלְלִין אוֹתוֹ
75 בְּעִשְׂרָה לְכָל דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ עֲשֹׂרָה, וְלֹא יוֹשְׁבִין עִמּוֹ בְּאֶרְבַּע
76 אַמּוֹת. אֲבָל שׁוֹנֶה הוּא לְאַחֲרִים [מִלְּמַד תּוֹרָה], וְשׁוֹנֶה לוֹ;
77 וְנִשְׁכָּר [לְעִשׂוֹת מַלְאכָה לְאַחֲרִים], וְשׁוֹכֵר [אַחֲרִים]. וְאִם מֵת
78 בְּנְדוּיוֹ - בֵּית דִּין שׁוֹלְחִין וּמִנְיָחִין אָכֵן עַל אֲרוֹנוֹ, כְּלוּמַר
79 שֶׁהֵן רוֹגְמִין אוֹתוֹ, לְפִי שֶׁהוּא מְבַדֵּל מִן הַצָּבוּר; וְאֵין צָרִיךְ
80 לוֹמַר, שֶׁאֵין מְסַפְּדִין אוֹתוֹ, וְאֵין מְלִיִין אֶת מִשְׁתּוֹ.

81 ה. יִתֵּר עָלָיו הַמְּחָרָם - שֶׁאִינוֹ שׁוֹנֶה לְאַחֲרִים, וְאֵין שׁוֹנֶה
82 לוֹ; אֲבָל שׁוֹנֶה הוּא לְעֲצָמוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִשְׁכַּח תַּלְמוּדוֹ. וְאִינוֹ
83 נִשְׁכָּר, וְאֵין נִשְׁכָּרִין לוֹ; וְאֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין עִמּוֹ, וְאֵין
84 מְתַעֲסְקִין עִמּוֹ, אֲלֹא מֵעַט עֵסֶק, כְּדִי פְּרִינְסָתוֹ.

85 ו. מִי שֶׁיֵּשֵׁב בְּנְדוּיוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלֹא בָקֵשׁ לְהִתִּירוֹ - מְנַדִּין
86 אוֹתוֹ שׁוֹנֶה; יֵשֵׁב שְׁלֹשִׁים יוֹם אַחֲרִים, וְלֹא בָקֵשׁ לְהִתִּירוֹ -
87 מְחַרְמִין אוֹתוֹ.

88 ז. בְּכַמָּה מִתִּירִין הַנְּדוּי אוֹ הַחֲרָם? בְּשִׁלְשָׁה, אֶפְלוּ הַדְּיוֹטוֹת
89 [שְׁאִינִם ת"ח]; וְיָחִיד מְמַחֶה, מִתִּיר הַנְּדוּי לְבַדּוֹ. וְיֵשׁ לְתַלְמִיד
90 לְהִתִּיר הַנְּדוּי אוֹ הַחֲרָם, וְאֶפְלוּ בְּמִקּוֹם הָרֵב.

1 "וַיְהִי מִלְּעֵבִים בְּמִלְאָכֵי הָאֱלֹהִים, וּבּוֹזִים דְּבָרָיו,
2 וּמִתְעַתְּעִים בְּנִבְאֵיוֹ"; כְּלוּמַר, מְבַזִּין מְלַמְדֵי דְבָרָיו. וְכֵן זֶה
3 שֶׁאִמְרָה תּוֹרָה: "וְאִם בְּחֻקֵּי תִמְאָסוּ" - וְאִם בְּמִלְמַדֵי חֻקֵּי
4 תִמְאָסוּ. וְכָל הַמְבַזֶּה אֶת הַחֻכְמִים - אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם
5 הַבָּא, וְהִירֵי הוּא בְּכָלֵל: "פִּי דְבַר ה' בְּזָה".

6 יב. אָף עַל פִּי שֶׁהַמְבַזֶּה אֶת הַחֻכְמִים אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם
7 הַבָּא - אִם בָּאוּ עֲדִים שְׁבוּעָה, אֶפְלוּ בְּדָבָרִים - חֲבִיב נְדוּי,
8 וּמְנַדִּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין בְּרַבִּים, וְקוֹנְסִין אוֹתוֹ לִיטְרָא זָהָב כָּכֵל
9 מְקוֹם, וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ לְחֶכֶם. וְהַמְבַזֶּה אֶת הַחֶכֶם בְּדָבָרִים,
10 אֶפְלוּ לְאַחַר מוֹתוֹ - מְנַדִּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, וְהֵן מִתִּירִין אוֹתוֹ
11 כְּשִׁיחֲזוֹר בְּתִשְׁבּוּכָה; אֲבָל אִם הָיָה הַחֶכֶם חַי - אֵין מִתִּירִין לוֹ
12 אוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּרְצָה זֶה שְׁנִדּוּהוּ בְּשִׁבְלִיו. וְכֵן הַחֶכֶם עֲצָמוֹ,
13 מְנַהֵג לְכַבּוֹדוֹ לְעַם הָאָרֶץ שֶׁהַפְּקִיר בּוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לֹא עֲדִים
14 וְלֹא הַתִּרְאָה; וְאֵין מִתִּירִין לוֹ, עַד שֶׁיִּרְצָה אֶת הַחֶכֶם. וְאִם
15 מֵת הַחֶכֶם, בָּאֵין שְׁלִשָּׁה וּמִתִּירִין לוֹ. וְאִם רָצָה הַחֶכֶם לְמַחֵל
16 לוֹ וְלֹא נִדְּהוּ, הִרְשׁוּת בְּיָדוֹ.

17 יג. הָרֵב שְׁנִדּוּי לְכַבּוֹד, חֲבִיב כָּל תַּלְמִידוֹ לְנַהֵג נְדוּי
18 בְּמַנְהֵג; אֲבָל תַּלְמִיד שְׁנִדּוּי לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ, אֵין הָרֵב חֲבִיב
19 לְנַהֵג בּוֹ נְדוּי, אֲבָל כָּל הָעָם חֲבִיב לְנַהֵג בּוֹ נְדוּי. וְכֵן מְנַהֵג
20 לְנִשְׂיָא, מְנַהֵג לְכָל יִשְׂרָאֵל; מְנַהֵג לְכָל יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ מְנַהֵג
21 לְנִשְׂיָא. מְנַהֵג לְעִירוֹ, מְנַהֵג לְעִיר אַחֶרֶת; מְנַהֵג לְעִיר אַחֶרֶת,
22 אֵינוֹ מְנַהֵג לְעִירוֹ.

23 יד. בְּמַה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִי שְׁנִדּוּהוּ מִפְּנֵי שְׁבוּעָה תַּלְמִידִי
24 חֻכְמִים. אֲבָל מִי שְׁנִדּוּהוּ עַל שְׂאֵר דְּבָרִים שֶׁחֲבִיב עָלֵיהֶן
25 נְדוּי - אֶפְלוּ נְדוּי קָטָן שְׁבִינְיָאָל, חֲבִיב הַנְּשִׂיא וְכָל יִשְׂרָאֵל
26 לְנַהֵג בּוֹ נְדוּי, עַד שִׁיחֲזוֹר בְּתִשְׁבּוּכָה מְדַבֵּר שְׁנִדּוּהוּ בְּשִׁבְלִיו,
27 וְיִתִּירוֹ לוֹ. עַל אֶרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים דְּבָרִים מְנַדִּין אֶת הָאָדָם, בֵּין
28 אִישׁ בֵּין אִשָּׁה; וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַמְבַזֶּה אֶת הַחֶכֶם, וְאֶפְלוּ
29 לְאַחַר מוֹתוֹ; (ב) הַמְבַזֶּה שְׁלֹחַ בֵּית דִּין; (ג) הַקּוֹרֵא לְחֻבְרֵי
30 'עֶבֶד'; (ד) הַמְזַלְזֵל בְּדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וְאֵין צָרִיךְ
31 לוֹמַר בְּדָבָרֵי תּוֹרָה; (ה) מִי שֶׁשָּׁלַח לוֹ בֵּית דִּין וְקָבַע לוֹ
32 זְמַן, וְלֹא בָּא; (ו) מִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו אֶת הַדִּין, מְנַדִּין אוֹתוֹ
33 עַד שִׁיתֵּן; (ז) מִי שֶׁיֵּשֵׁב בְּרִשְׁתּוֹ דָּבָר הַמְּדִיק, כְּגוֹן כָּלֵב רַע
34 אוֹ סֵלֶם רַעוּעַ, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּסִּיר הָזָק; (ח) הַמְזַכֵּר
35 קֶרֶקַע שְׁלוֹ לְגוּי, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּקְבֹּל עָלָיו כָּל אִנְס [נִזְק]
36 שִׁיבוֹא מִן הַגּוֹי לְיִשְׂרָאֵל חֻבְרֵי בְּעַל הַמְּצָר; (ט) הַמְּעִיד עַל
37 יִשְׂרָאֵל בְּעֶרְכָּאוֹת שֶׁל גּוֹיִם וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ בְּעִדּוּתוֹ מִמּוֹן שְׁלֹא
38 כְּדִין יִשְׂרָאֵל, מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּשְׁלֹם; (י) טַבַּח [בַּעַל
39 אִיטְלִי] כִּהֵן שֶׁאִינוֹ מְפָרִישׁ הַמִּתְנֹת וְנוֹתְנֵן לָהֶן אַחֶר,
40 מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיתֵּן; (יא) הַמְּחַלֵּל יוֹם טוֹב שֶׁנִּי שָׁל גְּלִילוֹת,
41 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְנַהֵג; (יב) הַעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּעֶרְבַּ הַפֶּסַח
42 אַחֵר חֲצוֹת; (יג) הַמְּזַכֵּר שֵׁם שְׁמִים לְבִשְׁלָה, אוֹ לְשִׁבּוּעָה
43 בְּדָבָרֵי הַבָּא [דְּבָרִים שֶׁל מַחֲבָר]; (יד) הַמְבִּיא אֶת הָרֵבִים
44 לְיָדֵי חִלּוּל הַשֵּׁם; (טו) הַמְבִּיא אֶת הָרֵבִים לְיָדֵי אֲכִילָת
45 קִדְשִׁים בַּחוּץ; (טז) הַמְּחַשֵּׁב שְׁנִים [לְעִבְרָם] וְקוֹבֵעַ תְּדֻשִׁים
46 [אִם הַחוּדָשׁ מִלֵּא אוֹ חֲסֵר] בַּחוּצָה לְאָרֶץ; (יז) הַמְּכַשִּׁיל אֶת
47 הָעוֹר; (יח) הַמְּעַכֵּב הָרֵבִים מִלְּעֲשׂוֹת מִצְוָה; (יט) טַבַּח

ט. שלשה שגדו והלכו להן, וחסר זה מדבר שגדוהו בגללו
באין שלשה אחרים, ומתירין לו.

י. מי שלא ידע מי נדהו, ילף אצל הנשיא ויתיר לו נדויו.
יא. נדוי על תנאי, אפלו מפי עצמו - צריך הפרה [אף אם
לא נתקיים התנאי]. תלמיד חכמים שגדה עצמו, ואפלו נדה
עצמו על דעת פלוני, ואפלו על דבר שחייב עליו נדוי - הרי
זה מפר לעצמו.

יב. מי שגדוהו בחלום [חלם שמישהו מנדה אותו], אפלו ידע
מי נדהו - צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות, להתירו
מנדויו; ואם לא מצא, טורח אחריהן עד פרסה. לא מצא,
מתירין לו עשרה ששונין משנה; לא מצא, מתירין לו מי
שיודעין לקרות בתורה; לא מצא, מתירין לו אפלו עשרה
שאינן יודעין לקרות. לא מצא במקומו עשרה, מתירין לו
אפלו שלשה.

יג. מי שגדוהו בפניו, אין מתירין לו אלא בפניו; נדוהו
שלא בפניו, מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. ואין בין
נדוי להפרה כלום, אלא מנדין ומתירין ברגע אחד, כשיחזרו
המנדה למוטב. ואם ראו בית דין להניח זה בנדויו כמה
שנים, מניחין כפי רשעו. וכן אם ראו בית דין להחרים לזה
לכתחלה [ללא נידוי], ולהחרים מי שאוכל עמו ושותה עמו
או מי שיעמד עמו בארבע אמות - מחרימין כדי ליסרו,
וכדי לעשות סג לתורה, עד שלא יפרצה החטאים. אף על
פי שיש רשות לחכם לנדות לכבודו, אינו שוכח לתלמיד
חכמים להנהיג עצמו בדבר זה, אלא מעלים אוניו מדברי
עמי הארץ, ולא ישית לבו להן - כענין שאמר שלמה
בחקמתו: "צם לכל הדברים אשר ידברו, אל תתן לבך".
וכן היה דרך חסידים הראשונים - שומעין חרפתן, ואינן
משיבין; ולא עוד, אלא שמוחלין למחרף וסולחין לו.
וחכמים גדולים היו משתבחים במעשיהן הנאים, ואומרים
שמעולם לא נדו אדם ולא החרמוהו לכבודן. וזו היא דרכן
של תלמידי חכמים, שראוי לילף בה. כמה דברים אמורים?
כשפגוהו או חרפוהו בסתר. אבל תלמיד חכמים שפגוהו או
חרפו אדם בפרהסיא, אסור לו למחל על כבודו. ואם מחל
- נענש, שזה בזיון תורה; אלא נוקם ונוטר הרבה כנחש,
עד שיבקש ממנו מחילה, ויסלח לו.

ברייך רחמנא דסייען

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ב

הלכות עבודה זרה

וחקות הגוים

יש בכללן אחת וחמשים מצוות - שתי מצוות עשה, ותשע
וארבעים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא
לפנות אחר עבודה זרה; (ב) שלא לתור אחר ההורר הלב
וראית העינים; (ג) שלא לגדף; (ד) שלא יעבד אותה

כדרך עבודה זרה; (ה) שלא ישתחוה לה; (ו) שלא לעשות
פסל לעצמו; (ז) שלא לעשות פסל אפלו לאחרים; (ח)
שלא לעשות צורות אפלו לנואי; (ט) שלא להדיח אחרים
אחריה; (י) לשרף עיר הנדחת; (יא) שלא לבנותה; (יב)
שלא להנות מכל ממונה; (יג) שלא להסית יחיד לעבדה;
(יד) שלא לאהב המסית; (טו) שלא לעזב שגאיתו; (טז)
שלא להצילו; (יז) שלא ללמד עליו זכות; (יח) שלא
ימנע מללמד עליו חובה; (יט) שלא להתנבא בשמה; (כ)
שלא לשמע מן המתנבא בשמה; (כא) שלא להתנבא
בשקר, ואפלו בשם ה'; (כב) שלא לגור מהריגת נביא
שקר; (כג) שלא לשבע בשם עבודה זרה; (כד) שלא
לעשות אוב; (כה) שלא לעשות ידעוני; (כו) שלא
להעביר למלך; (כז) שלא להקים מצבה; (כח) שלא
להשתחוות על אבן משפית; (כט) שלא לטע אשורה; (ל)
לאבד עבודה זרה וכל הנעשה בשבילה; (לא) שלא
להנות בעבודה זרה ובכל משמשיה; (לב) שלא להנות
בצפוי נעבד; (לג) שלא לכתר ברית לעובדי עבודה זרה;
(לד) שלא לחזן עליהן; (לה) שלא ישבו בארצנו; (לו)
שלא להדמות במנהגותן ובמלבושן; (לז) שלא לנחש;
(לח) שלא לקסם; (לט) שלא לעונן; (מ) שלא לחבר
חבר; (מא) שלא לדרש אל המתים; (מב) שלא לשאל
באוב; (מג) שלא לשאל בידעוני; (מד) שלא לכשוף;
(מה) שלא להקיף פאת ראש; (מו) שלא להשחית פאת
זקן; (מז) שלא יעדה איש עדי אשה; (מח) שלא תעדה
אשה עדי איש; (מט) שלא לכתב קעקע; (נ) שלא
להתגודד; (נא) שלא לעשות קרחה על מת. ובאור כל
המצוות האלו - בפריקים אלו.

פרק א

א. בימי אנוש [בן שת בן אדם הראשון] טעו בני האדם טעות
גדולה, ונבערה [נכסלה] עצת חכמי אותו הדור; ואנוש
עצמו, מן הטועים. וזו היתה טעותם: אמרו, הואיל והאל
ברא כוכבים אלו וגלגלים אלו להנהיג את העולם, ונתנם
במרום, חלק להם כבוד, והן שמשיין המשמשין לפניו -
ראויין הם לשבחם ולפארתם, ולחלק להם כבוד. וזהו רצון
האל ברוך הוא, לגדל ולכבד [את] מי שגדלו וכבודו, כמו
שהמלך רוצה לכבד עבדיו והעומדים לפניו, וזה הוא
כבודו של מלך. כיון שעלה דבר זה על לבם, התחילו
לבנות לכוכבים היכלות, ולהקריב להן קרבנות, ולשבחם
ולפארתם בדברים, ולהשתחוות למולם - כדי להשיג רצון
הבורא, בידעתם הרעה. וזה היה עקר עבודה זרה. וכך היו
אומרים עובדיה הידועים עקרה, לא שהן אומרים שאין שם
אלוה אלא כוכב זה. הוא שירמיה אומר: "מי לא יראך
מלך הגוים, כי לך יאתה, כי בכל חכמי הגוים ובכל
מלכותם מאין כבוד, ובאחת יבערו ויכסלו, מוסר הכלים
עץ הוא" - כלומר, הכל יודעים שאתה הוא האל לבדך;
אבל טעותם וקסילותם, שמדמים שזה ההכל רצונך הוא.

ואין בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו. וידע שכל העם טועים, 38
 ודבר שגרים להם לטעות [ידע שורש טעותם], זה שעובדים 39
 את הפוכבים ואת הצורות, עד שאבד האמת מדעתם; וכן 40
 ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו. כיון שהכיר וידע, 41
 התחיל להשיב תשובות [להקשות קושיות] על בני אור 42
 פשדים, ולערף דין עמהם, ולומר ש'אין זו דרך האמת, 43
 שאתם הולכים בה'. ושבר את הצלמים, והתחיל להודיע 44
 לעם, שאין ראוי לעבד אלא לאלוה העולם, ולו ראוי 45
 להשתחוות ולהקריב ולנסף - כדי שפיירוהו כל הברואים 46
 הבאים; וראוי לאבד ולשבר כל הצורות, כדי שלא יטעו 47
 בהן כל העם, כמו אלו שהם מדמים שאין שם אלוה אלא 48
 אלו. כיון שגבר עליהם בראיותיו, בקש המלך להרגו; 49
 נעשה לו נס, ויצא לחרן. והתחיל לעמד ולקרות בקול גדול 50
 לכל העם, ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל העולם, ולו ראוי 51
 לעבד. והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר 52
 וממלכה למלכה, עד שהגיע לארץ כנען, והוא קורא, 53
 שנאמר: "ויקרא שם בשם ה' אל עולם". וכיון שהיו העם 54
 מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו, היה מודיע לכל אחד 55
 ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו 56
 אליו אלפים ורבבות, והם אנשי בית אברהם. ושתל בלבם 57
 העקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים. והודיעו ליצחק בנו, 58
 וישב יצחק מלמד ומחזיר [לדרך האמת]; ויצחק הודיעו 59
 ליצחק ובניו, וישב מלמד ומחזיר כל הנלזים אליו. 60
 ויצחק אבינו למד בניו כלם, והבדיל לוי ומנהו ראש, 61
 והשיבו בישיבה ללמד דרך ה', ולשמו מצות אברהם; 62
 וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממנה, כדי שלא 63
 ישתפח הלאומ. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב 64
 ובנלזים עליהם, ונעשת בעולם אמה שהיא יודעת את ה', 65
 עד שארכו הימים לישראל במצרים, וחרו ללמד מעשיהן 66
 ולעבד עבודה זרה כמותן - חוץ משבט לוי, שעמד במצות 67
 אבות; ומעולם לא עבד שבט לוי עבודה זרה. וכמעט קט 68
 היה, והעקר ששתל אברהם נעקר, וחזרין בני יעקב לטעות 69
 העמים ותעזותן. ומאזכה ה' אותנו, ומשמרו את השבועה 70
 לאברהם אבינו, עשה משה רבנו ורבן של כל הנביאים, 71
 ושלחו. כיון שנתנבא משה רבנו, ובחר ה' בישראל לנחלה, 72
 הכתירן במצוות והודיען דרך עבודתו, ומה יהיה משפט 73
 עבודה זרה וכל הטועין אחריה. 74

ב. ואחר שארכו הימים, עמדו בבני אדם נביאי שקר, 1
 ואמרו שהאל צוה להם ואמר להם: 'עבדו פוכב פלוגי, או 2
 'כל הפוכבים, והקריבו לו ונסכו לו כף וקף, וכו' לו היכל, 3
 ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם, הנשים והקטנים 4
 וישאר עם הארץ'. ומודיע להם צורה שפדה מלבו, ואומר: 5
 'זו היא צורת הפוכב הפלוגי שהודיעוהו בנבואתו'. 6
 והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות 7
 ובקראשי ההרים ועל הגבעות, ומתקבצים ומשתחוים להם; 8
 ואומרים לכל העם, שזו הצורה מטיבה ומרעה, וראוי 9
 לעבדה וליקרא ממנה. והפומרין אומרים להם: 'שבעבדה 10
 זו תרבו ותצליחו', ויעשו כף וקף, ואל תעשו כף וקף'. 11
 והתחילו כוכבים אחרים לעמד ולומר שהפוכב עצמו או 12
 הגלגל עצמו או המלאך דבר עמהם ואמר להם: 'עבדוני 13
 בכף וקף', והודיע להם דרך עבודתו, ויעשו כף, ואל תעשו 14
 כף'. ופשט דבר זה בכל העולם, לעבד את הצורות 15
 בעבודות משנות זו מזו, ולהקריב להן, ולהשתחוות להן. 16
 וכיון שארכו הימים, נשתפח השם הנקבד והנורא מפי כל 17
 היקום ומדעתם, ולא הפירוהו; ונמצאו כל עם הארץ 18
 והנשים והקטנים, אינם יודעים אלא הצורה של עץ ואבן 19
 וההיכל של בנין, שנתחנכו מקטנותן להשתחוות להן 20
 ולעבדן, ולהשבע בשמן. והחכמים שהיו בהם, כגון 21
 הפומרים וכיוצא בהן, מדמין שאין שם אלוה אלא 22
 הפוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן 23
 [לפי דמותן]. אבל צור העולמים, לא היה שם מכירו ולא 24
 יודעו, אלא יחידים בעולם, כגון חנוף ומתושלח ונח ושם 25
 ועבר. ועל דרך זו, היה העולם מתגלגל [נמשך] והולך, עד 26
 שגולד עמודו של עולם, שהוא אברהם אבינו עליו השלום. 27
 ג. כיון שנגמל [מחלב אימו, בן ג' שנים] איתן זה [=כינוי 28
 לאבות], התחיל לשוטט [לחפש] בדעתו והוא קטן, ולהשב 29
 ביום ובלילה; והיה תמה: 'היאך אפשר, שיהיה הגלגל הזה 30
 נוהג תמיד, ולא יהיה לו מנהיג? ומי יסבב אותו? לפי שאי 31
 אפשר שיסבב את עצמו! ולא היה לו מלמד ולא מודיע 32
 דבר, אלא משקע באור פשדים בין עובדי עבודה זרה 33
 הספשים. ואביו ואמו וכל העם עובדים עבודה זרה, והוא 34
 היה עובד עמהם. ולבו משוטט ומבין, עד שהשיג דרך 35
 האמת, והבין קו הצדק מדעתו הנכונה; וידע שיש שם - 36
 שישנו] אלוה אחד, והוא מנהיג הגלגל, והוא ברא הכל, 37

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז ניסן ה'תשע"ב

פתיל תכלת" (במדבר טו, לח). אף אינה נמנית כשתי מצות, 79
 אף-על-פי שהכלל הוא אצלנו (מנחות לח): "התכלת אינה 80
 מעפכת את-הלכן והלכן אינו מעפכ את-התכלת", שכן 81
 אמרו בספרי (פרשת שלח שם): "יכול שהן שתי מצות: 82

יום ראשון ט' ניסן ה'תשע"ב

75

מצות עשה יד. 76

המצוה הי"ד — הצווי שצטוינו במעשה ציצית, והוא 77
 אמרו יתעלה: "ועשו להם ציצת וגו' ונתנו על-ציצת הכנף 78

1 מצות תכלת ומצות לכן? תלמוד לומר: והיה לכם לציצת
2 — מצוה אחת היא ואינה שתי מצות. וזו אין הנשים
3 חייבות בה, כמו שנתבאר בתחלת גמרא קדושין (לג).
4 וכבר נתבאר פל-דיני מצוה זו בפרק ד' ממנחות (לח).
5 ואילך.

יום שני י' ניסן ה'תשע"ב

יום שלישי י"א ניסן ה'תשע"ב

יום רביעי י"ב ניסן ה'תשע"ב

9 מצות עשה יט.

10 המצוה הי"ט — הצווי שנגצטינו להודות לו יתעלה אחר
11 פל-אכילה, והוא אמרו יתעלה: "ואכלת ושבעת וברכת
12 את-ה' אלהיך וגו'" (דברים ח, י). ולשון התוספתא (ברכות
13 ריש פרק ו'): "ברכת המזון מן-התורה, שנאמר: ואכלת
14 ושבעת וברכת את-ה'". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה
15 מקומות במסכת ברכות.

16 יום חמישי י"ג ניסן ה'תשע"ב

17 מצות עשה יט. רטו.

18 המצוה הי"ט נדפסה ביום הקודם.

19 המצוה הרט"ו — הצווי שנגצטינו להמול, והוא אמרו
20 יתעלה לאברהם: "המול לכם פל-זכר" (בראשית יז, י).
21 ובפרוש הדיעה התורה על הפרת למבטל מצות עשה זו,
22 והוא אמרו יתעלה: "וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר
23 ערלתו ונקרתה וגו'" (שם שם, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה
24 זו בפרק י"ט משבת (קל). ופרק ד' מיבמות (מז). ואין
25 האשה מצוה על מילת בנה כמו שהאב מצוה על כך, כמו
26 שנתבאר בקדושין (כט).

יום שישי י"ד ניסן ה'תשע"ב

מצות עשה רטו. סדר תפלות

כל השנה, נהגו העם.. ימלך עלינו וכו'

30 המצוה הרט"ו — הצווי שנגצטינו להמול, והוא אמרו
31 יתעלה לאברהם: "המול לכם פל-זכר" (בראשית יז, י).
32 ובפרוש הדיעה התורה על הפרת למבטל מצות עשה זו,
33 והוא אמרו יתעלה: "וערל זכר אשר לא-ימול את-בשר
34 ערלתו ונקרתה וגו'" (שם שם, יד). וכבר נתבאר דיני מצוה
35 זו בפרק י"ט משבת (קל). ופרק ד' מיבמות (מז). ואין
36 האשה מצוה על מילת בנה כמו שהאב מצוה על כך, כמו
37 שנתבאר בקדושין (כט).

סדר תפלות פל-השנה נדפס לעיל ע' פח-צ

יום שבת קודש ט"ו ניסן ה'תשע"ב

נסח ברכות התפלה וסידורן נדפס לעיל ע' צ-צח

נסח הדין נדפס לעיל ע' צח

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ב

נסח ברכת המזון נדפס לעיל ע' צח-ק

מצות עשה קנד.

45 המצוה הקנ"ד — הצווי שנגצטינו לשפוט בשבת, והוא
46 אמרו: "וביום השביעי תשבת" (שמות כג, יב). וכבר נכפל
47 הצווי במצוה זו כמה פעמים. ובאר לנו יתעלה (שמות כ,
48 י), שהשביטה הזאת מן-המלאכה היא חובה לנו
49 ולבהמתנו ולעבדינו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
50 שבת וגם במסכת יום טוב (ביצה).

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הללויה | אודה יהוה בכל-ללב בסוד ישרים ועדה: ב גדלים מעשי יהוה ירושים
לכל-חפציהם: ג הודו-והדר פעלו לצדקתו עמדת לעד: ד זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום
יהוה: ה טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו: ו פח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת
גוים: ז מעשי ידיו אמת ומשפט נאמנים פל-פקודיו: ח סמוכים לעד לעולם עשויים באמת
וישר: ט פדות | שלח לעמו צוה לעולם בריתו קדוש ונורא שמו: י ראשית חכמה | יראת
יהוה שכל טוב לכל-עשיהם תהלתו עמדת לעד:

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים – דף ליום דף ליום

היום יום ד' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום" דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.

ובהקדם - "קלאָץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים "כחות השערה":

מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!

ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי הספירה. והביאור בזה:

"דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שענינו לשמור שלא ייכנסו דברים בלתי רצויים. וכפי שידוע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים" וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקמטו, ופשיטא - שלא ייקרעו, וכן שלא יפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן - מסכת סוטה.

אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו היתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?

ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עילוי לגבי כל המסכת:

ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.

ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין שום דבר, קורא בכל לבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

(2) שעהיוה"א פ"א.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע (אדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(סכ"ג-כד).

ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששמן נזכר בגמרא⁴.

ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.

וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:

בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.

ועל פי זה יש לבאר את הענין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אווז בהתחלה ממש)? ! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל הענין באופן של "כלל".

יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".

ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיון שגם זה ענין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה". מובן, שגם בענין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.

והענין בזה:

הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד ענין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שענין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה? !

ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי' ענין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו ענין ד"אלהים אחרים"¹⁰? !

והביאור בזה:

ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע", "אם היתה עקרה נפקדת". אם היתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"¹³, וכמסופר בגמרא¹⁴

(10) ראה תניא שם.

(4) סוטה בתחילתה.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג,

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

א ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

(8) נשא ה, יב.

(14) ברכות לא, ב.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"¹⁵. אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר ונקתה ונזרעה זרע".

[ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש הענין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל¹⁶ "גדול השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"¹⁷] שנכתב בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים שבביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבוזה מודגש גודל העילוי דענין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"¹⁸, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצוה בדבר, ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו".]

יב. ביאור הענין:

לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחרי קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור¹⁹), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גודל מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש²⁰ בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר שברך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה רבים מישראל בענין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה'"²¹, "כדרך²² שבא ליראות כך בא לראות"! וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"²³ (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"²⁴)!

אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה". אלך ואסתתר כו", אבל אף על פי כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

והביאור בזה:

מכיון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' הענין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא²⁵, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו ענין של חטא כלל;

ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" - הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיון שמצד פנימיות העניינים לא הי' כאן ענין של חטא.

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנתברר שהי' ענין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - שבביל העלי' תשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי תשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.

(15) ש"א א, יא. (21) משפטים כג, יז.
(16) במדבר פ"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. (22) חגיגה בתחלתה.
(17) רמב"ם הל' חנוכה בסופן. (23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.
(18) גיטין בסופה. (24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פ"א.
(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' הע' 78. וש"נ. (25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426.
(20) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע' הע' 78. וש"נ. (26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג.
(20) יל"ש ש"א רמז עז.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי"27.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאל תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.
(30) עקב יא, יב.
(31) ראה קהלת ד, יב.

(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14.
(28) ח"ח ע' 395. וש"נ.
(29) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למס' כריתות ליום שבת קודש עמ' ב

אָפְרָה תוֹרָה, ועשייה מתוך התעסקות אינה מלאכת מחשבת.
מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, וְהָא 'תִּינוּקוֹת' - והרי המשנה ששנינו בענין מילת תינוקות בשבת, דְּכִי מִתְעַסֵּק דְּמִי - שהוא נחשב בה כ'מתעסק', וְתִנָּן בַּמִּשְׁנָה (שבת קלז), מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוּקוֹת, אֶחָד מֵהֶם הִגִּיעַ זְמַנו לְמוֹל בְּשַׁבָּת, וּמִילָה בּוֹמְנָה דּוּחָה אֵת הַשֶּׁבֶת (שבת קלב), וְתִינוּק אֶחָד זְמַנו הָיָה לְמוֹל אַחֵר הַשַּׁבָּת - בְּיוֹם רִאשׁוֹן, וְאִסּוּר לְמוֹלוֹ בַּשֶּׁבֶת, וְשִׁבְחָה הַמּוֹדֵל אִיזָה תִינוּק זְמַנו בַּשֶּׁבֶת וְאִיזָה לְאַחֵר הַשֶּׁבֶת, וְכָל אֵת הַתִּינוּק שֶׁל אַחֵר הַשַּׁבָּת, בְּשַׁבָּת, וְנִמְצָא שְׁחִילָל אֵת הַשֶּׁבֶת בְּמִילָה זֶה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאתָ, כִּדְרִין כָּל שׁוּגֵג בַּשֶּׁבֶת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. מִסִּיּים רַבָּא אֵת קוּשִׁיתָ: וְעַד כָּאֵן לֹא פָטַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - כָּל מַה שֶּׁרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פִּטְרוּ מַחְטָא, אִינוּ אֵלָּא מִשּׁוּם דְּקָסְבֵּר שְׁאֵדָם שְׁטַעָה בְּדָבָר מִצְוָה - שֶׁחֹשֵׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה, פָּטוּר מַחְטָא, אֲבָל הַמִּתְעַסֵּק בְּדָבָר דִּלְאוּ מִצְוָה, כְּגוֹן שֶׁהִתְכוּן לִלְקֹט תַּאֲנָה מַעֵץ זֶה וְלִיקֹט מַעֵץ אַחֵר, אֲפִילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְחַיֵּב, וְקִשָּׁה עַל רַב נַחֲמָן שֶׁאָמַר בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּשֶּׁבֶת פִּטְרוּ.

מתרצת הגמרא: אָמַר לוֹ רַב נַחֲמָן, הִנֵּה לְמִשְׁנָה זֶה שֶׁל 'תִּינוּקוֹת' וְאֵל תּוֹכִיחַ מִמֶּנָּה, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם מִיּוֹחַד לְחַיְיבֵי אָף שֶׁהוּא מִתְעַסֵּק, הוֹאִיל וּמִצְאֵנוּ שֶׁמִּקְלָקֵל בְּחַבְרָה - הַעוֹשָׂה חֲבוּרָה בַּשֶּׁבֶת בְּדֶרֶךְ קִלְקוּל חֲיִיב, אָף שֶׁבִּשְׂאֵר מְלָאכּוֹת הַמּוֹקֵלֵק פִּטּוּר (ב"ק דף), לֵכֵן אָף הַמִּתְעַסֵּק בְּחַבְרָה, חֲיִיב, אֲבָל הַמִּתְעַסֵּק בִּשְׂאֵר מְלָאכּוֹת שֶׁבֶת, יֵשׁ לִוְמוֹר שֶׁפִּטּוּר.

הגמרא ממשיכה להקשות על שמואל: אִיִּתְיָבִיהּ רַב יְהוּדָה לְשִׁמּוּאֵל, שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲפִילוּ מִתְכַּוֵּן לִלְקֹט תַּאֲנָיִם וְלִיקֹט עֶנְבִּים, או עֶנְבִּים וְלִיקֹט תַּאֲנָיִם, וְכֵן אִם הִתְכוּן לִלְקֹט

תַּאֲנָיִם שְׁחֹרֹזוֹת וְלִיקֹט לְכָנּוֹת, או לְכָנּוֹת וְלִיקֹט שְׁחֹרֹזוֹת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב חֲטָאתָ וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְהָא קָמָא - והרי בכל האופנים הללו, מִתְעַסֵּק הוּא, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּב קֶרְבֵּן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נָמִי לֹא קָא פָטַר אֵלָּא מִן מִינָא לְמִינָא - ואפילו רבי יהושע לא פטרו אלא משום שמחשבתו היתה על מין אחד ועלה בידו מין אחר, אֲבָל בְּחֹד מִינָא - אבל המתעסק במין אחד, כְּגוֹן שֶׁהִתְכוּן לִלְקֹט תַּאֲנָה זֶה וְעִלְתָּה בִּידוֹ תַּאֲנָה אַחֵר, אֲפִילוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְחַיֵּב, הָרִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּשֶּׁבֶת חֲיִיב, וְשֶׁלָּא כְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל הַפּוֹטֵר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל, שִׁינָנָא - מחודד, שְׁבֹכַּ מִתְנִיתִין וְתָא בְּתָרָא - עֲזוּבָה אֵת הַבִּנְתִּךְ בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה, וְתִפְרֹשָׁה כְּמוֹנִי, הָקָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ, כְּגוֹן שֶׁאֲבָר מִלְּקֹט מְלָכּוֹ - שהיתה לו מחשבה ראשונה למה שעשה לבסוף אלא ששוב אבדה מחשבה זו מלבו ושכחה, וּבִאֲוִפֵּן זֶה יֵשׁ לְחַיֵּיב כִּיּוֹן שֶׁמִּכָּל מְקוֹם הִיתָה לוֹ מַחְשָׁבָה מִתְחִילָה לְדַבֵּר זֶה, וְהִינּוּ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִלְקֹט עֶנְבִּים, וְשִׁבְחָה שֶׁהִתְכוּן לִלְקֹט עֶנְבִּים, וְסָבִיר תַּאֲנָיִם בְּעֵינָא - וסביר עתה שברצונו הוא לִלְקֹט תַּאֲנָיִם, וְהִלְכָּה יְדוֹ עַל הָעֶנְבִּים וְלִיקֹטָם בְּלִי לְהִתְכוּן, הָרִי שֶׁנַּעֲשִׂית כּוּוֹנֵתוֹ הָרִאשׁוֹנָה, כִּי רָצָה בְּתִחִילָה אֵת הָעֶנְבִּים, אֲבָל לֹא נַעֲשִׂית מַחְשָׁבָתוֹ שֶׁבִּשְׁעֵת מַעֲשֵׂה שֶׁחֹשֵׁב עַל הַתַּאֲנָיִם, וּבִזָּה נִחְלָק, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר כָּבֵר שֶׁהוּא חֲיִיב, שֶׁתִּרִי נַעֲשִׂיתָ בְּיוֹנְתָה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁחֹשֵׁב עַל הָעֶנְבִּים, וְאִינוּ נִחְשָׁב כְּמִתְעַסֵּק, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כָּבֵר שֶׁפִּטּוּר, שֶׁתִּרִי לֹא נַעֲשִׂיתָ בְּיוֹנְתָה וּמַחְשָׁבָתוֹ, וְאִינוּ חֲיִיב בְּקֶרֶן עַד שֶׁתִּתְקִיּם כּוּוֹנֵתוֹ וּמַחְשָׁבָתוֹ. אֲבָל בִּשְׂאֵר מִתְעַסֵּק, שֶׁלִּיקֹט אֵת מַה שֶׁלֹּא חֹשֵׁב עָלָיו כֻּלָּל, פִּטּוּר לְדִבְרֵי הַכֵּל, וְכָל שֶׁכֵּן בְּשֵׁנִי מִיָּנִים שֶׁפִּטּוּר מִטַּעַם מִתְעַסֵּק, וְכְּדִבְרֵי שְׁמוּאֵל.

שמואל-ב כב א-י

כב. א וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף פִּלְאִיכֵי וּמִכַּף שָׁאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְּלִטִי־לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרֵי אַחֲסֵה־בּוֹ מִנִּי וְקֶרֶן יִשְׁעִי מִשְׁנֵבִי וּמִנוֹסֵי מִשְׁעִי מִחֲמָם תִּשְׁעֵנִי: ד מִהַלֵּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאִיכֵי אוֹשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְנִי מִשְׁפְּרִימוֹת נַחֲלִי בְּלִיעַל יִבְעֲתֵנִי: ו חֲבַלִּי שָׁאוּל סָבָנִי קִדְּמֵנִי מִקְּשֵׁי־מוֹת: ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכְלוֹ קוֹלִי וַיִּשְׁעֲתִי בְּאָזְנוֹ: ח וַתִּגָּעַשׁ (וַיִּתְגַּעַשׁ קרי) וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגַּעְשׁוּ בִּירְחָה לֹא: ט עֲלָה עֵשֶׂן בְּאֶפֶס וְאֵשׁ מִפִּי תֹאכַל גְּחָלִים בָּעֵרוּ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרֶד וַעֲרַפֵּל תַּחַת רַגְלָיו:

רש"י

בוטח שאושע. ויתכן לפתור אקרא ואושע, לשון 'הוה':
(ה) אפפוני. הקיפוני: משברי מות. כתרמומו: כאתא דיתבא על מתברא, כן שם מושב האבנים שהאשה יולדת שם: נחלי. גייסות שוטפות כנחל: (ו) חבלי. כתרמומו: משרית, כמו (שמואל-א י ה): חבל נביאים: קדמוני. באו לפני. (ז) בצר לי אקרא ה' וישמע וגו'. כך דרך לשון הוה, מדבר לשון עבר ולשון עתיד כפעם אחת: (ח) ויתגעש ותרעש. לא על נסים שאירעוהו נאמר, אלא על נסים שנעשו לישראל, וראש המקרא מחובר על סופו: כי חרה לו. 'כי' משמש כאן בלשון 'כאשר', וכן פתרונו, וכשחרה לו מפני מכעיסיו, נתגעשה ונתרעשה הארץ, ומוסדות השמים רגזו ורעשו: (ט) עלה עשן באפו. כן דרך הכועס, יוצא עשן מנחיריו, וכן (תהלים יח ט): עלה עשן באפו. וזהו כל לשון חרון אף, שהאף נוחר ומעלה הבל: ואש מפיו תאכל. מגזרת דבר פיו, תאכל אש ברשעים: (י) ויט שמים. להגנם מאויביו, ממצרים ומפרעה:

(א) ביום הציל ה' אותו. לעת זקנתו, לאחר שעברו עליו כל צרותיו ונצול מכולם: ומכף שאול. והלא שאול בכלל היה, אלא שהיה אויבו ורודפו מכולם. כיוצא בו (לעיל ב ל): תשעה עשר איש ועשהאל, כיוצא בו (יהושע ב א): לכו ראו את הארץ ואת יריחו וכיוצא בו (מלכים-א יא א): והמלך שלמה אהב נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים-א יא א): (ב) סלעי ומצודתי. לשון חוזק הם, 'סלע' כמשמעו, 'מצודה' היא מצודת יערים, שקורין פליישאין בלע"ז. ועל שם הנס שנעשה לו בסלע המחלוקת (שמואל-א כג ח), והמצודות בחורשה: ומפלטי לי. מפלטי עם צבא ישראל במלחמה, ופעמים שהוא מפלט לי כשאני לבדי, כגון מן ישבי בנוב (לעיל כא יז): (ג) צורי. לשון סלע, שהסלע מחסה לעוברי דרך, מן המטר והרוחות, אבריאמ"ש בלע"ז: אחסה. לשון כיסוי, שהייתי מתכסה לעזרה: משגבי. סומכני: ומנוסי. שהייתי נס אליו לעזרה: (ד) מהולל אקרא ה'. כתרמומו: בקראי לו אהודנו, לפי כי מאויבי אני

מצודת ציון

(א) מכף. מיד: (ב) ומצודתי. מבצר חזק: ומפלטי. מצילי, ואמר 'לי', לתוספת ביאור: (ג) צורי. מלשון צור וסלע, וכפל דבריו במלות שונות כדרך השיר: ומנוסי. מלשון ניסה ובריחה: מחמס. הוא כענין גזל: (ה) אפפוני. סבבני, כמו (תהלים מ יג): כי אפפו עלי: משברי. מלשון שבר: נחלי. מלשון חולי, כמו (נחום ג יט): נחלה מכתך: יבעתוני. מלשון בעתה וחרדה: (ו) חבלי. מכאובי, כמו (הושע יג יז): חבלי יולדה: קדמוני. באו לפני, כמו (מכה ו ח): במה אקדם ה': (ח) ויתגעש. ענין התנוודה והתנועה החזקה, כמו (ירמיהו מו ז): כנהרות יתגעשו מימיו: ירגזו. יחרדו: (י) וערפל. כעין עב הענן:

מצודת דוד

(א) ביום הציל. רוצה לומר: לעת זקנתו, שניצול מכל התלאות, ועבדיו מנעוהו מלדרת עוד במלחמה כמו שכתוב למעלה, אז אמר השירה הזאת. או רוצה לומר: בכל עת שבאה עליו צרה וניצל ממנה, אז היה שר השירה הזאת: (ב) ה' סלעי. ה' מחסי, כבנין מסלע, וכמצודה: (ג) צורי. ה' הוא חזקי, אשר אחסה בו: וקרן ישעי. הוא לי לישע ועזר, כמו קרן לבעל הקרנים: ומנוסי. אנוס אליו מפחד האויב: מחמס. מאנשי חמס: (ד) מהולל. כאשר אני קורא אל ה' בהלל, אז אני נושע: (ה) כי אפפוני. כאשר סבבו אותי משברי מות, רוצה לומר: כאבי מות, וכאשר החליים הבאים מאנשי בליעל בעתו וחרדו אותי: (ו) חבלי. וכאשר כאבי שאול סבבוני, ובאו לפני מוקשים המביאים את המיתה:

(ז) בצר לי. כאשר היה צר לי בעבור הדברים האלה, אז קראתי לה', ושמע קולי, וצעקתי באה באזניו, וכפל הדבר במלות שונות, וכדרך מליצת השירה: (ח) ויתגעש. נעו ונדו אויבי יושבי הארץ, מרוב הפחד: מוסדות השמים. הוא משל על השרים מכנען: כי חרה לו. כאשר חרה לו, לקחת מהם נקמתו: (ט) עלה עשן באפו. הוא ענין כעס, ואמר בלשון הנופל באדם, שעל ידי חמום הכעס, נראה כעין עשן יוצא מנחירי האף, וכן (תהלים עד א): יעשן אפך: תאכל. את הקמים עלי: ממנו. רצה לומר: מעמו באו הגחלים, ובערו לשרוף בשונאי: (י) ויט. נטה את השמים למטה לארץ, וירד עליהם להתקרב אל שונאי להכות בהם, והוא מדרך משל, לומר שהיה ממחר ליפרע מהם: תחת רגליו. להיות מוכן להפרע מהם, בחושך של ערפל:

תהלים מה טז-יח

מה. מִן תִּוְבִּלְנָה בְּשִׁמְחָת וְגִל הַבְּאִינָה בְּהִיכַל מְלֹךְ: ז תַּחַת אֲבֹתֶיךָ יִהְיוּ בְּנֶיךָ תִּשְׁתַּיִּתְמוּ לְשָׁרִים
בְּכָל־הָאָרֶץ: יח אֲזִכִּירָה שְׁמֶךָ בְּכָל־דֹּר וְדֹר עַל־כֵּן עַמִּים יִהְיוּדֶךָ לְעֹלָם וָעֶד:

תהלים מו איב

מו. א לִמְנַצֵּחַ לְבְנֵי־קֶרַח עַל־עֲלָמוֹת שִׁיר: ב אֱלֹהִים לָנוּ מַחֲסֶה וְעַז עֲזָרָה בְּצָרוֹת נִמְצָא מָאֵד: ג עַל־כֵּן
לֹא־נִירָא בְּהַמִּיר אֶרֶץ וּבְמוֹט הָרִים בְּלֵב יָמִים: ד יִהְיוּ יַחְמְרוּ מִיָּמִיו יִרְעֲשׂוּ הָרִים בְּגִּאֲוֹתָו סֵלָה: ה נָהָר
פָּלְגָיו יִשְׁמְחוּ עִיר־אֱלֹהִים קֹדֶשׁ מִשְׁכְּנִי עֲלִיּוֹן: ו אֱלֹהִים בְּקֶרֶבָה בַּלְתַּמּוֹט יַעֲזֹרָה אֱלֹהִים לַפְּנוֹת בְּקָר:
ז הָמוּ גִּוִּים מָטוּ מִמְּלָכוֹת נָתַן פְּקוּלֹו תַּמּוּג אֶרֶץ: ח יְהוָה צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגֹּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה:
ט לָכוּ חֲזוּ מַפְעָלוֹת יְהוָה אֲשֶׁר־שָׁם שְׁמוֹת בָּאָרֶץ: י מִשְׁבִּית מַלְחָמוֹת עֲדִקְצָה הָאָרֶץ קֶשֶׁת יִשְׁבֵּר
וְקֶצֶץ חֲנִית עֲגָלוֹת יִשְׁרָף בָּאֵשׁ: יא הֲרָפוּ וְדָעוּ פִּירָאנְכִי אֱלֹהִים אֲרוֹם בְּגוֹזִים אֲרוֹם בָּאָרֶץ: יב יְהוָה
צְבָאוֹת עֲמָנוּ מִשְׁגֹּב־לָנוּ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב סֵלָה:

רש"י

פלאגיו. שושרוישיל"ש בלע"ז, נהר גן עדן: (ז) המו
גוים. לשון הומה: תמוג. תמס, כן פתר מנחם (שמות
טו) נמוגו כל יושבי כנען, וכן למוג לב (יחזקאל כא), אבל
דונש פתר אותם לשון הנעה, וכן (שמואל א י"ד) ההמון
נמוג וילך והלום וכן כלם: (ט) אשר שם שמות. אשר
שם ארצות הגוים שממה: (י) משבית מלחמות.
מעלינו עד קצה הארץ שכל ארצו' הגוים יהיו עמנו
בשלום: עגלות ישרף באש. רכבי מלחמות:
(יא) הרפו. עצמכם מלכא עוד על ירושלים: ודעו כי
אנכי אלהים וגו' ארום בארץ. אתרומם בנקמתי אשר
אעשה:

מצודת ציון

(יז) תשיתמו. תשים אותם: (א) עלמות. שם כלי נגון:
(ג) בהמיר. מל' תמורה וחלוף: בלב ימים. בעומק הים שהוא
חזקו של ים כהלב בהגוף: (ד) יחמרו. מלשון חומר וטיט:
(ה) פלאגיו. ענין אמת המים: (ז) תמוג. מלשון המגה והמסה:
(ח) משגב. ענין חוזק: (ט) שמות. מלשון שממון:
(י) משבית. מבטל: וקצץ. ענין חתוך וכריתה: (יא) הרפו.
מלשון רפיון:

כשתחלף הארץ מהשקט לרעד וכאשר ינועו ההרים ליפול בעומק הים והוא משל על מפלת גוג: (ד) יהמו. מי הים יהמו ברוב
גליו ויגרשו רפש וטיט וההרים ירעשו לעולם בגאות ה' ומכל זה לא נירא: (ה) נהר פלאגיו. פלגי הנהר היוצא מבה"מ כמ"ש
והנה מים יוצאים (יחזקאל מ"ז) המים ההם ישמחו יושבי עיר אלהים שהוא מקום קדוש אשר שם משכני עליין: (ו) אלהים
בקרבם. ה' ישכון בקרב ירושלים לכן לא תמוט כי יעזור בה בעת שהבוקר יפנה לבוא רצה לומר בזמן הגאולה: (ז) המו.
יהמו מכאב לב והממלכות מטו ליפול כי ה' שאג בקול ותמס הארץ ואמר בל' עבר כדרך הנבואה במקומות רבות: (ח) ה'
צבאות. לפי שה' יהיה עמנו ואלהי יעקב הוא לנו למשגב עד עולם ולא יחריד אוהביו: (ט) לכו. אתה גוג וחבירך אשר אתך
לכו וראו מפעלות ה' אשר יעשה שממה בארץ: (י) עד קצה הארץ. כי בכל העולם לא יהיה עוד מלחמה כי כולם יעברו לה':
קשת ישבר. כי לא יצטרכו עוד לכלי מלחמה: עגלות. העשויות לצורך המלחמה: (יא) הרפו. הרפו ידכם מלהחזיק במלחמה
ודעו שאנכי אלהים והכל שלי ובידי ליתנה למי שארצה: ארום. אני רם ומושל בכל הגוים ואני רם ומושל בארץ ליתנה למי
שישר בעיני: (יב) ה' צבאות. אז יהיה ה' עמנו ואלהי יעקב יהיה לנו למשגב עד עולם:

יהל אור

ט לכו חזו. פ"ק דברכות ד"ז ע"ב.

ב אין מוכרין בית הכנסת, אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם, חוץ מארבעה דברים: למרחץ ולפרסקי ולטבילה ולבית המים. רבי יהודה אומר: מוכרין אותו לשם חצר, והלוקח מה שירצה יעשה.

ג ועוד אומר רבי יהודה: בית הכנסת שחבר – אין מספידין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שוטחין על גגו פרות, ואין עושין אותו קפנדריא, שנאמר (ויקרא כז, לא): "והשמותי את מקדשיכם" – קדשתן אף בשנה שוממין. עלו בו עשבים – לא יתלש מפני עגמת נפש.

ד ראש חדש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת, מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. בשנייה – "זכור", בשלישית – "פרה אדמה", ברביעית – "החדש הזה לכם", בחמישית – חזרין לכסדרן. לכל מפסיקין: בראשי חודשים, בחגגה ובפורים, בתעניות, ובמקדוה, וביום הפפורים.

פירוש ברטנורא

ב אלא על תנאי. ואפילו משל רבים אסור למכור מכירה חלוטה, דרך ביון הוא, כלומר אינו בענינו כלום. ואין הלכה כר"מ: ממכר עולם. ואפילו ליחיד ואפילו לכל תשמישין, חוץ מוד' דברים. ולאותם ד' דברים לא ימכור: בית המים. לכביסה. א"נ למי רגלים: ר"י אומר מוכרין אותו לשם חצר וכו'. ואין הלכה כר"י:

ג ואין מפשילין. גורלים ופולטים. וה"ל לכל שאר מלאכות, אלא שהפשלת חבלים צריך מקום רחב ידים, ובהכ"נ בית גדול הוא וראוי לכך והו' אורחיה: קפנדריא. לקצר הלכו דרך בית הכנסת. ולשון קפנדריא, ארמקפנא דרי אעול בהא, כלומר בעוד שאני צריך להקיף שורות בתים אקצר מהלכי ואכנס דרך כאן: מפני עגמת נפש. שזכרו ימי בנינו ויתנו לב לבנותו אם יוכלו, או יבקשו עליו רחמים שיהזור. לפיכך אין אסור אלא ללקט עשבים ולהאכיל לבהמה או לאדם [לגמור], אבל ללקט ולהניחם במקומם מותר, דאיכא עגמת נפש:

ד קורין פרשת שקלים. כי תשא, להודיע שיבאו שקליהם באדר, כדי שיקרכו בא' בניסן מתרומה חדשה: מקדימין לשעבר. קורין פרשת שקלים בשבת שלפני ר"ח. ואפילו חל ר"ח אדר בע"ש, מקדימין לשבת שעברה: ומפסיקין בשבת הבאה. מלומר פרשה שניה, כדי שתקרא פ' זכור בשבת הסמוכה לפורים, לסמוך מחיית עמלק למחיית המן: בשלישית פרה אדמה. להזהיר את ישראל לטהר עצמם כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ואיזו היא שבת שלישית, כל שסמוכה לפורים מאחריה. וכשחל ר"ח ניסן להיות בשבת, היא לה שבת שלישית שבת הסמוכה לר"ח ניסן, כדי לסמוך אחרת טהרת טמאי מתים לפסחים: ברביעית החדש הזה.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

ממשנתנו ואילך באים דיני קריאה בתורה, ולפי שמסכתנו עוסקת במגילה הנקראת באדר, מתחילה המשנה בארבע הפרשיות שקוראים באדר ("תוספות יום טוב").

ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין – למפטיר, בפרשת שקלים – "כי תשא את ראש בני ישראל" וגו' (שמות ל, יא-טז), לפי שבאחד באדר משמיעין על השקלים (ענין שקלים א, א). חל להיות – ראש חודש אדר, בתוך השבת – באחד מימי השבוע, מקדימין לשעבר – קוראים פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש אדר, ומפסיקין לשבת אחרת – מפסיקים מלהפטיר בפרשה שנייה בשבת הבאה לאחר ראש חודש, שכן הפרשה השנייה היא פרשת "זכור", כמבואר להלן, ובכגון זה אין קוראים אותה בשבת שלאחר ראש חודש אלא בשבת שלפני פורים, כדי לסמוך מחיית עמלק למחיית המן. בשנייה – היינו בשבת שלפני פורים; יש מפרשים: בשנייה – בשבת השנייה של חודש אדר, ויש מפרשים: לפרשה שנייה, וכן להלן: בשלישית, ברביעית (ענין גמרא ל, א; וענין שיטת ריב"ז לרי"א, א). "זכור" – קוראים למפטיר פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז-יט), מהטעם שכבר הזכרנו לעיל. בשלישית – היינו בשבת שלאחר הפורים, או בשבת הסמוכה לניסן כשחל ראש חודש ניסן להיות בשבת, "פרה אדמה" – קוראים למפטיר פרשת פרה אדמה (במדבר יט, לה) להזהיר את ישראל לטהר עצמם, כדי שיעשו פסחיהם בטהרה. ברביעית – היינו בשבת שלפני ראש חודש ניסן, או בראש חודש ניסן אם הוא חל להיות בשבת, "החדש הזה לכם" – קוראים פרשת "החודש הזה לכם ראש חדשים" (שמות יב, א-ב), שהיא פרשת הפסח. בחמישית – כלומר לאחר שקראו כבר את ארבע הפרשיות, חזרין לכסדרן – כלומר לסדר ההפטרות של פרשיות השבוע, שכן בארבע השבתות שקוראים בהן למפטיר ארבע הפרשיות, קוראים הפטרות מיוחדות מעין הפרשיות הללו, ולאחר שעברו השבתות של ארבע הפרשיות חוזרים להפטיר מעין פרשת השבוע, כפי הסדר הרגיל (גמרא). יש דעה אחרת בגמרא שבארבע השבתות הללו אין קוראים כלל פרשיות השבוע, אלא אותן הפרשיות המיוחדות בלבד, וזהו ששינו במשנתנו, שבשבת

באור משנה ב

אין מוכרין בית הכנסת – אפילו של רבים לרבים, אלא על תנאי שאם ירצו יחזירוהו – כדי שלא ייראו כמזלזלים בקדושת בית הכנסת, כאילו אינם חפצים בו, שאינו בעיניהם כלום (רש"י); דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: מוכרים אותו ממכר עולם – מותר למכור מכירה מוחלטת, אפילו ליחיד, ואף לכל צרכיו של הלוקח, חוץ מארבעה דברים – לצורך ארבעה דברים דלקמן אסור למכור: למרחץ ולפרסקי – בית עיבוד עורות, ולטבילה ולבית המים – לבית שימוש למי רגלים. פירוש אחר: לבית כביסה. רבי יהודה אומר: מוכרין אותו לשם חצר – ולא לשם איזה שימוש שהוא, והלוקח מה שירצה יעשה – אחר כך. והלכה כחכמים (רמב"ם הל' תפילה יא, יז).

באור משנה ג

ועוד אומר רבי יהודה: בית הכנסת שחבר – אף על פי שחבר, אין מספידין בתוכו – הספד של יחיד. כרם, הספד של רבים, כגון לאחר מגדולי העיר, שכל בני העיר באים להספידו, אפילו כשהוא בישובו מותר. ואין מפשילין בתוכו חבלים – אין עוסקים בו בגדילת חבלים; והוא הדין לשאר מלאכות, אלא שהפשלת חבלים צריכה מקום רחב ידים, ושטחו של בית הכנסת ראוי למלאכתם זו; ואין פורשין לתוכו מצודות – רשתות לצוד חיה ועופות, ואין שוטחין על גגו פרות – לייבשם, ואין עושין אותו קפנדריא – מקום מעבר, כדי לקצר את הדרך, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" – ומשמע מלשון זה: קדשתן אף בשנה שוממין – שאף לאחר שנחרבו והם שוממים, מכל מקום נקראים הם "מקדשים" עלו בו עשבים, לא יתלש – אותם, מפני עגמת נפש – כדי שתהא עגמת נפש לרואים את העשבים ויתנו דעתם על בית הכנסת לחזור ולבנותו. בגמרא מבואר, שלא יתלוש בשביל להאכיל לבהמתו, אבל לתלוש ולהניחם במקומם מותר, שאף בכגון זה יש עגמת נפש.

ה בפסח קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים. בעצרת – "שבעה שבועות". בראש השנה – "בחדש השביעי באחד לחדש". ביום הכפורים – "אחרי מות". ביום טוב הראשון של החג – קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים, ובשאר כל ימות החג – בקרבנות החג.

ו בחנכה – בנשיאים. בפורים – "ויבא עמלק". בראשי חודשים – "ויבראשי חודשיכם". במעמדות – במעשה בראשית. בתעניות – ברכות וקללות. אין מפסיקין בקללות, אלא אחד קורא את כלן. בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין

פירוש ברטנורא

שם פרשת הפסח: לכסדרן. לסדר ההפטרות, שעד הנה מפטירין מעין ד' פרשיות. פרשת שקלים בן שבע שנים (מלכים ב, יב, א). פרשת זכור פקדתי את אשר עשה לך עמלק (שמואל א, טו, ב). פרשת פרה וזרקה עליכם מים טהורים (ויקרא לו, טו). פרשת החודש בראשון באחד לחודש (ויקרא טז, יח). מכאן ואילך חוזר להפטר מעין פרשת היום: לכל מפסיקין. שאין מפטירין מעין הפרשה, אלא מעין המאורע:

ה בפרשת מועדות שבתורת כהנים. שור או כשב או עז (ויקרא כב, כו), וכוזא קמא מיירי. והאידנא נהוג עלמא שקורין ביום ראשון משכו וקחו לכם (שמות יב, כא), ומפטירין בפסח גלגל (יהושע ה). בשני, שור או כשב, ומפטירין בפסח יאשיהו (מלכים ב, כב). בשלישי, קרש לי כל בכור (שמות יג, א). ברביעי, אם כסף תלוה (שמות כב, כד). בחמישי, פסל לך (שמות לו, א). בששי, ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו (במדבר ט, א). בשביעי, שירת הים (שמות יז, יז), ומפטירין וידבר דוד (שמואל ב, כב). בשמיני, שהוא יו"ט אחרון של גליות, קורין כל הבכור (דברים טו, יט), ומפטירין עוד היום בנוב לעמוד (ישעיה י, לב). בעצרת, ביו"ט ראשון, בחודש השלישי (שמות יט, א), ומפטירין במרכבה של יחזקאל (ויקרא א). ביו"ט שני של גליות, קורין כל הבכור (דברים טו, יט), ומפטירין בחבקוק (חבקוק ג). בראש השנה, וד' פקד את שרה (בראשית כא, א), דבר"ה נפקדה שרה, ומפטירין בחנה (שמואל א, א), שגם היא נפקדה ברה"י. ביו"ט שני, בעקידה (בראשית כב, א), ומפטירין הבן יקור לי אפרים (ירמיה לא). ביו"ט שחירי, קורין באחרי מות (ויקרא טו, א), ומפטירין כה אמר רם ונשא (ישעיה נו). במנחה, קורין בעריות (ויקרא יח, א), ומפטירין ביונה. בשני ימים טובים של חג, קורין שור או כשב או עז (ויקרא כב, כו), ומפטירין ביו"ט ראשון הנה יום בא לה' (זכריה יד). וביו"ט שני, וקחלו אל המלך (מלכים א, ז). ושאר כל ימות החג, קורין בקרבנות החג. כיצד, יום ג' שהוא יום ראשון של חודש"מ, כהן קורא וכו' השני (במדבר כט, ז ואילך), לוי קורא וכו' השלישי, ישראל קורא וכו' הרביעי, והרביעי חוזר וקורא וכו' השני וכו' השלישי. ויום ה', כהן קורא וכו' השלישי, לוי קורא וכו' הרביעי, ישראל קורא וכו' החמישי, והרביעי חוזר וקורא וכו' השלישי וכו' הרביעי. וכן כולם. ביו"ט אחרון של חג, כל הבכור (דברים טו, יט), ומפטירין ויהי ככלות שלמה (מלכים א, ח). ולמחר קורין וזאת הברכה (דברים לז, א), ומפטירין ויהי אחרי מות משה (יהושע א). ושבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בפסח בין בסוכות, קורין ראה אתה אומר אלי (שמות לג, א), ומפטירין, בפסח, העצמות היבשות (ויקרא לו), ובסוכות, ביום בא גוג (ויקרא לו), שמסורת בדיני דתחית המתים עתידה להיות בפסח, ומלחמות גוג ומגוג בסוכות:

ו במעמדות במעשה בראשית. שבשכיל הקרבנות נתקיימו שמם וארץ. וסדר קריאתן מפורש במסכת תענית בפרק אחרון: ברכות וקללות. אם בחקותי (ויקרא

משניות מבוארות – קהתי

בְּקֶרְבָּנוֹת הַחֵג – במדבר כט, יז ואילך, דהיינו ביום ראשון של חול המועד שהוא יום השני של החג קוראים "וביום השני" וגו'. ביום שני של חול המועד, שהוא יום השלישי של החג, קוראים "וביום השלישי" וכו', וכן בכל יום, עד יום השמיני שקוראים בו "ביום השמיני עצרת" וגו' (עיי' ברטנורא ושאר מפרשי המשנה, שמפרטים – על פי הגמרא – את סדר הקריאה במועדים, כפי שנהוג בימינו; ועיי' רמב"ם הל' תפילה יב, ח"ב).

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד בענין הקריאה בתורה בימים מיוחדים.

בַּחֲנֻכָּה – בשמנת ימי החנוכה, בְּנִשְׂיָאִים – קוראים בפרשת הנשיאים (במדבר פקד ז), משום ענין חנוכה המזבח. **בְּפֻרִים** – קוראים "ויבא עמלק" – שמות יז, ח-טז, לפי שהמן מזורע עמלק הוא. **בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים** קוראים "ויבראשי חודשיכם" – במדבר כח, יא. **בְּמַעֲמָדוֹת** – בכינוסי המעמדות של ישראל, שהיו מתאספים לתפילה ולקריאה בזמן הקרבת הקרבנות של ציבור, קוראים **בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית** – כמפורש במסכת תענית (ד, ב-ג). **בְּתַעֲנִיּוֹת** – ברכות וקללות – פרשת "אם בחוקותי" (ויקרא כו, ג ואילך). להודיע שעל עסקי החטא באה הפורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרתם (רש"י). הרמב"ם כותב: בתעניות שגוזרין אותן על הציבור מפני הצרות, כגון בצורת ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות וקללות. אבל בשאר תעניות שאנו מתענים על מה שאירע לאבותינו קורין פרשת "ויחל" (הל' תפילה ג, יח). **אֵין מַפְסִיקִין בְּקִלְלוֹת** – אין מחלקים אותן לשני קראים, אֶלָּא אֶחָד קוֹרֵא אֶת כָּלָן – והוא מתחיל בפסוק שלפניו, ומסיים בפסוק שלאחריהו; ומבואר הטעם בגמרא, לפי שאין אומרים ברכה על הפורענות. ויש מבארים הטעם משום "עמו אנכי בצרה", אמר הקב"ה: אינו בדין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך (ירושלמי; דברים ובה); ויש אומרים (בירושלמי), שכל העומד לקרות בתורה "צריך שיהא פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב". **בְּשָׁנִי וּבְחֲמִישִׁי** – בשבוע, ובשבת

החמישית חוזרים לסדר פרשיות השבוע. ואין הלכה כדעה זו אלא כמי שמפרש שנוסף לפרשיות השבוע קורים אף את ארבע הפרשיות, כמו שבארנו במשנתנו (רמב"ם הל' תפילה ג, כב). **לֹכַל מַפְסִיקִין** – לכל ענין שאירע בשבת מפסיקים בקריאת פרשת השבוע, וקוראים במאורע היום: **בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים**, **בַּחֲנֻכָּה** ו**בְּפֻרִים** – שאם חלו בשבת קוראים בהפטרות מענייניו של יום, **בְּתַעֲנִיּוֹת**, ו**בְּמַעֲמָדוֹת** – כשהן בשני ובחמישי בשבוע אין קוראים בהן בפרשת השבוע אלא בענייניו של יום (כמפורט במשנה הבאה), וכן בראשי חודשים, בחנוכה ובפורים; ו**בְּכֻּיּוֹם הַכְּפֻרִים** – שאם חל יום הכיפורים בשבת, אין קוראים במנחה פרשת השבוע אלא קוראים בפרשת עריות, ויקרא י"ח (תוספות). ויש מפרשים: לכל מפסיקין – לכל המועדים שחלו בשבת מפסיקים פרשת השבוע וקוראים בענין המועד. וכן בראשי חודשים, בחנוכה ובפורים, בתעניות ובמעמדות – כמו שבארנו לעיל, שבראש חודש ובחנוכה ובפורים שחלו בשבת מפסיקים בהפטרות של פרשת השבוע ומפטירים מענין היום; וכשחלו בשני ובחמישי מפסיקים בקריאת פרשת השבוע וקוראים מענין היום. וכן בתעניות ובמעמדות שבשני ובחמישי, קוראים מענין היום. ומה שנקטה המשנה יום הכיפורים, אינו אלא אגב גררא של תעניות, שכן כלול הוא במה ששנינו ברישא: לכל מפסיקים. דהיינו לכל הימים הטובים (הר"ן; ועיי' תוספות יום טוב). ויש שאין גורסים כלל "וביום הכיפורים".

באור משנה ה

בַּפֶּסַח – ביום טוב ראשון של פסח, קורין בפרשת מועדות של תורת כהנים – ויקרא כג; ורש"י מפרש "שור או כשב" (שם כב, כו). ובגמרא מפורטות הקריאות שבכל ימי הפסח, כפי מנהגו היום. **בְּעֶצְרַת** – בחג השבועות, "שבעה שבועות" – דברים טז, ט. **בְּרָאשֵׁי הַשָּׁנָה** קוראים "בחדש השביעי באחד לחדש" – ויקרא כג, כג. **בְּיוֹם הַכְּפֻרִים** קוראים "אחרי מות" – ויקרא טז. **בְּיוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן** של החג – סוכות, קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים – ויקרא כג (ולפי רש"י: "שור או כשב"), ובשאר כל ימות החג,

בסדרן, ואין עולין להם מן החשבון, שנאמר (ויקרא כג, מד): "וידבר משה את־מעדי ה' אל־בני ישראל" – מצותן שיהיו קורין כל אחד ואחד בזמנו.

פרק רביעי

א הקורא את המגלה – עומד ויושב. קראתה אחד, קראתה שנים – יצאו. מקום שנהגו לברך – יברך; ושלא לברך – לא יברך. בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין שלשה, אין פותחין ואין מוסיפין עליהן; ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה – מברך לפניו ולאחריה.

ב בראשי חדרשים ובחלו של מועד קורין ארבעה, אין פותחין מהן ואין מוסיפין עליהן, ואין מפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה – מברך לפניו ולאחריה. זה הכלל: כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב – קורין ארבעה. ביום טוב –

פירוש ברטנורא

כז, א, להודיע שעל עסקי התמא באה פורענות לעולם, ויחזרו בתשובה וינצלו מצרתם: בסדרן. בסדר פרשת היום: ואין עולין להם מן החשבון. כשיגיע יום שבת יחזרו ויקראו מה שקראו בשני ובחמישי ובשבת במנחה: שנאמר וידבר משה. אכולה מתניין קאי, ללמוד מכאן שמצוה לקרות בכל המועד מענין המועד: דא הקורא את המגילה עומד ויושב. רצה עומד רצה ויושב: קראתה שנים. ביחד: יצאו. ולא אמרין שני קולות אין נשמעין כאחד, דכיון דחביבא להו יהבי דעתיהו: מקום שנהגו לברך. אחריה, יברך. אבל לפניו, חייב לברך בכל מקום שלש ברכות, על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו. בין כלילה בין ביום. דקריאה של יום עיקר דכתיב (אסתר ט, כח) ויזמים האלה נזכרים ונעשים. ואיכא למ"ד, דכיון שבידך שהחיינו כלילה לא יברך ביום שהחיינו, והכי מסתברא: ואין מוסיפין עליהן. שלא יקשה לצבור, מפני שהן ימי מלאכה. ושבת במנחה, נמי סמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים לדרוש. ומהאי טעמא נמי אין מפטירין: הפותח והחותם בתורה מברך לפניו ולאחריה. המתחיל לקרות בתורה ראשון, מברך לפניו. והאחרון, החותם שהוא המשלים, מברך לאחריה. וכל שאר הקורין בתורה, אין מברכין לא לפניו ולא לאחריה. והאידנא נהנינו עלמא, דכולהו מברכין לפניו ולאחריה, גזירה משום הנכנסים ולא שמעו הראשון שבידך לפניו, ויאמרו אין ברכה בתורה לפניו, ומשום היוצאים ולא ישמעו החותם מברך לאחריה, והראשונים לא ברכו, ויאמרו אין ברכה בתורה לאחריה:

ב ואין מוסיפין עליהן. דבראשי חדרשים ובחלו של מועד נמי איכא בטול מלאכה, דמלאכת דבר האבד מותרת: בי"ט ה'. דכל דטפי ליה מלתא מחבריה, טפי ליה גברא. הלכך בראשי חדרשים ובמועד, דאיכא קרבן מוסף, קורין ד'. וי"ט דאיכא בטול מלאכה, קורין חמשה. ויו"ז דעניש כרת, קורין ששה. שבת דחייב סקילה, קורין שבעה:

משניות מבוארות – קהתי

– והטעם, מפני ששני וחמישי ימי מלאכה הם, ואין להאריך בקריאה ולבטל את העם ממלאכה; ושבת במנחה סמוך לחשיכה הוא, שהרי כל היום היו רגילים ללמוד ולדרוש (רש"י). ואין מפטירין בנביא – ואין מסיימים את הקריאה בשני ובחמישי ובשבת במנחה בהפסרת פרק מן הנביאים, מאותו הטעם שהבאנו לעיל. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה – הקורא הראשון מברך לפניו, והקורא האחרון מברך לאחריה, וכל שאר הקוראים אינם מברכים לא לפניו ולא לאחריה. וכבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו) שכך נהגו בימי המשנה, אבל בימי התלמוד תיקנו, שכל הקוראים לתורה מברכים לפניו ולאחריה, "גזירה משום הנכנסים ומשום היוצאים", שמא יכנס אדם לבית הכנסת אחר שבידך הראשון, וכשלא ישמע את האחרים מברכים לפניו יאמר, שאין ברכה בתורה לפניו, וכן שמא יצא אדם מבית הכנסת בסיום אחד הקוראים, שיחשוב עליו שהוא אחרון, ואם לא ישמע אותו מברך יאמר שאין ברכה בתורה לאחריה.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמד על סדר הקריאה בתורה. בראשי חדרשים ובחלו של מועד קורין ארבעה – אנשים, שהואיל ויש בהם מוסף מוסיפים בהם עוד קורא, אין פותחין מהן – מארבעה קוראים, ואין מוסיפין עליהן – שאף בראש חודש ובחולו של מועד חוששים משום ביטול מלאכה, שכן בראש חודש אין איסור מלאכה, ובחולו של מועד הרי מלאכת דבר האבד מותרת. ואין מפטירין בנביא – מהטעם דלעיל. הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה – כמו שבארנו במשנה הקודמת. וחזרו התנא להשמיענו אותו דין, שאף על פי שנוסף עוד קורא, מכל מקום אין מברכים אלא הפותח והחותם, הפותח מברך לפניו והחותם מברך לאחריה. זה הכלל: כל שיש בו מוסף ואינו יום טוב – היינו בראש חודש ובחולו של מועד, קורין ארבעה – אנשים. ביום טוב – שיש בו איסור מלאכה מחוץ למלאכת אוכל נפש, חמשה – קוראים חמשה אנשים, שכל שנוסף בו דבר בקדושת היום מוסיפים בו עוד

במנחה – בתפילת מנחה, קורין בסדרן – בפרשת השבוע, ואין עולין להם מן החשבון – שבשבת בשלחא חזורים וקוראים בשחרית מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי שעברו. ומה טעם קוראים בכל מועד מענינו של יום? שנאמר: "וידבר משה את־מעדי ה' אל־בני ישראל" – והרי זה מקרא מיותר, שהרי כל המצוות אמר משה לישראל. אלא בא הכתוב ללמד, שהיה משה מדבר עמהם הלכות כל מועד ומועד בזמנן (רש"י). ומכאן מצותן שיהיו קורין כל אחד ואחד בזמנו – מצווה לקרוא פרשת כל מועד בזמנו. ובברייתא מובא: "משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת והלכות חג בחג".

באור משנה א

לאחר ששנינו בפרק הקודם מה קוראים בכל אחד מימי הקריאה בתורה בא פרק זה ללמדנו את סדר הקריאה, והוא מתחיל בקריאת המגילה, שהיא עיקר מסכתנו.

הקורא את המגלה – בפורים, עומד ויושב – רשאי הוא לקרוא בין בעמידה בין בישיבה; אבל הקורא בתורה אינו קורא אלא בעמידה, שנאמר (דברים ה, כח): "אתה פה עומד עמדי" (גמרא). קראתה אחד, קראתה שנים – כלומר אפילו קראו את המגילה שנים כאחד, יצאו – הקוראים והשומעים, ואף על פי ששני קולות אינם נשמעים, בקריאת מגילה הואיל והיא חביבה עליהם, נותנים דעתם להקשיב לקריאתה ושומעים. אבל בתורה אסור שיקראו שניים. מקום שנהגו לברך, יברך; ושלא לברך, לא יברך – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בברכה שלאחר המגילה, היינו ברכת "הרב את ריבנו", שנוהגים בה לפי מנהג המקום, שבמקום שנוהגים לברך אחרי קריאת המגילה צריך הקורא לברך, ובמקום שאין נוהגים לברך אינו צריך לברך. אבל לפני קריאת המגילה מצווה בכל מקום לברך שלש ברכות: "על מקרא מגילה", "שעשה נסים", ו"שהחיינו". ברם, בקריאת התורה מצווה לברך בין לפניו ובין לאחריה. בשני ובחמישי – בשבוע, ובשבת במנחה – בתפילת מנחה, קורין שלשה – אנשים בזה אחר זה, כהן לוי וישראל, אין פותחין – משלושה, ואין מוסיפין עליהן

חמשה. ביום הפורים – ששה. בשבת – שבעה. אין פוחתין מהן, אבל מוסיפין עליהן, ומפטירין בנביא. הפותח והחותם בתורה – מברך לפניו ולאחריה.

ג אין פורסין על שמע, ואין עוברין לפני התבה, ואין נושאין את פניהם, ואין קורין בתורה, ואין מפטירין בנביא, ואין עושין מעמד ומושב, ואין אומרים ברכת אבלים ונתנומי אבלים וברכת חתנים, ואין מזמנין בשם – פחות מעשרה, ובקרקעות – תשעה וכהן, ואדם פיוצא בהן.

פירוש ברטנורא

ג אין פורסין על שמע. עשרה שבאו לבית הכנסת אחר שקראו צבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכה ראשונה שלפני קריאת שמע. פורסין, לשון פרוסה, כלומר חצי דבר, משתי ברכות שלפני ק"ש אומר ברכה אחת: ואין עוברין לפני התבה. שלח צבור: ואין נושאין בניהן. לברך ברכת כהנים: ואין קורין בתורה. בצבור. וכל הני אין נעשים בפחות מעשרה, דכתיב (ויקרא כב, לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל, כל דבר שבקדושה לא יתא בפחות מעשרה, כתיב הכא בתוך בני ישראל, וכתיב התם (במדבר טו, כא) הברלו מתוך העדה הזאת, מה להלן עשרה, שאין עדה פחותה מעשרה, אף כאן עשרה: ואין עושין מעמד ומושב. למת, כשנושאין את המת לקבור היו יושבים שבע פעמים לכבוד המת, ואומרים על כל פרק ופרק של הספר עמדו יקרים עמדות, שבו יקרים שבו. ובצבור מעשרה לאו אורח ארעא: ברכת אבלים. ברכת רחבה. שהיו אומרים ברכה כנגד אבלים, וברכה כנגד המנחמים כו'. כדמפורש בפ"ק דתכונות (דף ה:) ונתנומי אבלים. עומדים בשורה כשחוזרין מן הקבר ומנחמין את האבלים, ואין שורה פחותה מעשרה: וברכת חתנים. שבע ברכות שאומרים לחתן: ואין מזמנין. כיון דבעי למימר נברך אליהו, בציר מעשרה לאו אורח ארעא: והקרקעות. של הקדש, הבא לפדותן צריך עשרה ואחד מהן כהן, דעשרה כהני כתובים בפרשת הקדשות, ג' בערכין (ו' בבבא מציעא) בקרקעות: ואדם פיוצא בהן. אם אמר דמי עלי, שמין אותו כעבד, ועבד אתקש לקרקעות, דכתיב (ויקרא כה, טו) והתחלתם אותם לבניכם. וכי הוי דבקרקעות בעינן עשרה וחד מנייהו כהן, הכי נמי באדם:

משניות מבוארות – קהתי

אחד מברך ברכת שמע והכל שומעים ועונים אחריו "אמן" אלא בעשרה. וזה הוא הנקרא "פורס על שמע" (עיי' השגת הראב"ד שם; ועיי' בס"ד משנה): ואין עוברין לפני התבה – להיות שליח ציבור לומר תפילת שמונה עשרה, ואין נושאין את פניהם – הכהנים, בסיום ברכת "מודים" שבתפילה, לברך את העם, ואין קורין בתורה – לפני הציבור, ואין מפטירין בנביא – לאחר הקריאה בתורה, ואין עושין מעמד ומושב – כשהיו נושאים את המת לקבור, היו יושבים שבע פעמים לבכות את המת, והיו אומרים בכל פעם: "עמדו יקרים עמדות, שבו יקרים שבו", ומכאן נקרא "מעמד ומושב" (רש"י); ויש מפרשים, שכן היו נוהגים בשעה שהיו חוזרים מקבורת המת (המאירי): ואין אומרים ברכת אבלים – שכשחזרו מהלוויית המת היו עומדים כולם יחד ברחוב, ועמד אחד ואמר ברכה לאבלים (עיי' גמרא כתובות ת, ב). ונתנומי אבלים – שלאחר הקבורה היו עומדים בשורה לנחם את האבלים, וברכת חתנים – שבע ברכות; בגמרא אמרו: ברכת אבלים בעשרה ואין אבלים מן המניין, ברכת חתנים בעשרה וחתנים מן המניין: ואין מזמנין בשם – לומר בברכת הזימון "נברך לא-להינו", פחות מעשרה – כל הדברים הללו שנימנו במשנה אין עושים אותם בפחות מעשרה, מהטעם שבארנו, שאין פחות מעשרה נקרא ציבור. ובקרקעות – מי שהקדיש קרקעות והוא בא לפדותם, תשעה וכהן – עשרה אנשים צריכים לשום את שוויים של הקרקעות ואחד מהם צריך להיות כהן. הטעם מבואר בגמרא, לפי שעשר פעמים כתוב כהן בפרשת הקדשות (ויקרא כז, כהן) אחד בא לגופו, שצריך כהן, והשאר מיעוט אחד מיעוט, ואין מיעוט אחד מיעוט אלא לרבות, שאפילו תשעה ישראלים ואחד כהן. ואדם – אם צריך לקבוע את דמי שווי של האדם בשביל ההקדש, כגון מי שאמר "דמי פלוני עלי", ששמים את פלוני כמה הוא שווה להיות נמכר בשוק כעבד, ואת דמי שווי י לו לשלם להקדש, פיוצא בהן – דינו כדין הקרקעות ששמים אותו עשרה אנשים ואחד מהם כהן. הטעם מבואר בגמרא, שהרי שמים את האדם כעבד, ועבד הושווה לקרקעות, שנאמר (ויקרא כה, טו): "והתחלתם אותם לבניכם לדשן אחוזה".

באור משנה ד

משנתנו חזרת ללמד סדר הקריאה בתורה. וכבר הזכרנו, שבימיהם היה כל העולה לתורה קורא בעצמו בתורה, וכל פסוק ופסוק שקרא הקורא לפני הציבור, היה מתורגמן מתרגמו בלשון ארמית, שהיו העם מדברים בה. וכן כותב הרמב"ם: "מימות עזרא נהגו שיהא שם מתורגמן מתרגם לעם מה שהקורא קורא בתורה, כדי שיבינו ענין הדברים" (הל' תפילה יב, י).

אדם בקריאת התורה. ביום הפורים – שאסור אף במלאכת אוכל נפש, ששה – קוראים ששה אנשים. בשבת – שחמורה היא מיום הכיפורים, שכן העושה מלאכה ביום הכיפורים במזיד חייב כרת ואילו בשבת חייב בסכילה, שבעה – קוראים שבעה אנשים בתורה. אין פוחתין מהן – אין פוחתין מחמשה ביום טוב ומששה ביום הכיפורים, ומשבעה בשבת, אבל מוסיפין עליהן – מותר להוסיף עליהם קוראים, שהרי ימים אלו אסורים במלאכה, ואין חשש לביטול מלאכה, ומפטירין בנביא – בסיום הקריאה בתורה ביום טוב וביום הכיפורים ובשבת קוראים פרק מן הנביאים, כמו שבארנו (בפתיחה למסכתנו). הפותח והחותם בתורה, מברך לפניו ולאחריה – אף על פי שמוסיפים, מכל מקום אין מברכים לפניו ולאחריה אלא הפותח והחותם, הפותח מברך לפניו והחותם לאחריה. וכבר הזכרנו בסוף המשנה הקודמת, שבימי התלמוד תיקנו, שכל אחד מהקוראים מברך לפניו ולאחריה, כמו שנוהגים בימנו.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד שהקריאה בתורה ובהפטרה אינה אלא בעשרה, ואגב ענין הקריאה מונה משנתנו עוד דברים שבקדושה שאינם נעשים אלא בעשרה; הטעם מבואר בגמרא, שנאמר (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – כל דבר שבקדושה לא יתא בפחות מעשרה, שכן למדים בגיורא שווה "תוך, תוך" מה ששנאמר (במדבר טו, כב): "הברלו מתוך העדה הזאת", מה שם עשרה – שהרי כתוב "מתוך העדה", ואין עדה פחותה מעשרה, כמו שנאמר בפרשת מרגלים (במדבר יד, כז): "עד מתי לעדה הרעה הזאת", והמרגלים היו שנים עשר, יצאו יהושע וכלב, נשארו עשרה – אף כאן "ונקדשתי בתוך בני ישראל" בעשרה.

אין פורסין על שמע – פירושים שונים נאמרו בזה. רש"י מפרש: מניין הבא לבית הכנסת לאחר שקראו הציבור את שמע, עומד אחד ואומר קדיש וברכו וברכה ראשונה שבקריאת שמע; פורסין לשון פרס – חצי דבר. והר"ן מבאר לשיטת רש"י: כגון שהיו כאן עשרה בני אדם שהתפללו כל אחד בפני עצמו ביחיד, ולא שמעו לא קדיש ולא קדושה, הרי אחד מהם עומד ומתפלל בקדיש וברכו, ומתחיל ב"ויצור" מפני קדושה שבה. ולשון "פורס" – חוצה, כלומר שהוא אומר מחצית הברכות, והיינו ברכה ראשונה בלבד, ולאחר שסיים אותה ברכה מתחיל תפילה מעומד (תפילת שמונה עשרה), לפי שיש בה "קדושה". פירוש אחר מביא הר"ן בשם הגאונים: אין פורסין – אין מתחילין בברכות של קריאת שמע, שיברך האחד ויצאו האחרים בברכתו אלא בעשרה (ועיי' רש"י סוטה ל, ב). ויש מפרשים: "פורסין" לשון מברכין (הערוך; ה"ר יונה בשם רבנו מאיר). וכן כותב הרמב"ם (הל' תפילה ת, ה): "לא יהיה

ד הקורא בתורה לא יפחת משלשה פסוקים. לא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד, ובנביא שלשה. היו שלשתן שלש פרשיות – קורין אחד אחד. מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה. ועד כמה הוא מדלג? עד כדי שלא יפסק המתרגמן. ה המפטיר בנביא – הוא פורס על שמע, והוא עובר לפני התבה, והוא נושא את כפיו. ואם היה קטן – אביו או רבו עוברים על ידו. ו קטן – קורא בתורה ומתרגם, אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התבה, ואינו נושא את כפיו. פוחח –

פירוש ברטנורא

ד ולא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד. שלא יטעה המתרגמן שמתרגם על פה: ובנביא שלשה. אם ירצה. ולא אכפת לו אם יטעה, דלא נפקא לו הוראה מינייהו: ואם שלשתן שלש פרשיות. כגון (ישעיה נב ג-ה), כי כה אמר ה' חנם נמכרתם, כי כה אמר ה' מצרים ירד עמי בראשונה, ועתה מה לי פה נאם ה' הם ג' פרשיות בשלשה מקראות רצופים: מדלגין בנביא. מפרשה לפרשה ואפילו מענין לענין: ואין מדלגין בתורה. בשני ענינים. אבל בענין אחד מדלגין, כמו שהיה כהן גדול קורא ביום הכפורים פרשת אחרי מות (ויקרא טו, א), ומדלג וקורא אך בעשור (שם כז, ב): עד שלא יפסק התרגמן. המדלג בין תורה בענין אחד, בין בנביא ואפילו בב' ענינים, לא ישהא אלא בכדי שישלים המתרגמן לתרגם מה שהוא צריך לתרגם, שאין כבוד לצבור לעמוד שם בשתיקה: ה המפטיר בנביא. מי שרגיל להפטיר בנביא, תקנו חכמים שיהא הוא פורס על שמע ברכים: והוא עובר לפני התיבה. להוציא את הרבים בקדושת השם בתפלה, הואיל וממציא את עצמו להפטיר, דהוי דבר שאינו כבודו, תקנו לו את זו לכבודו: ואם היה קטן. שאינו יכול לעבור לפני התיבה, ולא לפרוס על שמע: אביו או רבו. עוברים לפני התיבה: על ידו. בשבילו: ו קטן קורא בתורה. ויש מן הגאונים שאמרו, דוקא משלישי ואילך: אבל אינו פורס על שמע. לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתו, וכל שאינו חייב

משניות מבוארות – קהתי

מפרש בעל "תוספות יום טוב", שפסקה זו לא הובאה כאן אלא משום סיפא, היינו משום המשנה הבאה, העוסקת בקטן, שבה שנוי: "ואינו נושא את כפיו". הלכך נקט כאן התנא: "ונושא את כפיו". פירוש אחר: והוא נושא את כפיו – שהוא המתחיל את ברכת הכהנים כאילו הוא הגדול שבהם (וכן מפרש בעל "תפארת ישראל"). ויש מפרשים משנתנו בכגון שבת הכנסת כולו כהנים, שההלכה היא, שאם אין שם אלא עשרה, כולם עולים לדוכן, ואם יש יותר מעשרה, היתרים מעשרה עולים לדוכן והעשרה עונים אחריהם (סוטה לח; אורח חיים קכח, כה). ובאה המשנה להשמיענו שאם יש שם יותר מעשרה, המפטיר בנביא הוא מן העולים לדוכן ("סודי אבן": מובא גם בתוספות רבי עקיבא איגר). ואם היה קטן – אם המפטיר בנביא היה קטן, שאינו יכול לפרוס על שמע ולא לעבור לפני התיבה, אביו או רבו עוברים – כלומר פורסים את שמע ועוברים לפני התיבה (ה"ו). על ידו – בשבילו.

בבאור הפסקה "והוא נושא את כפיו" כותב הרש"ש: "ולי נראה שלפי ששנינו (ברכות ה, ד): "העובר לפני התיבה... אם אין שם כהן אלא הוא לא ישא את כפיו, ואם הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחזור לתפילתו – רשאי"; ופירשו הפוסקים שאם יש כהנים אחרים וזולתו, אפילו הבטחתו שהוא חוזר לתפילתו לא ישא את כפיו, לפיכך באה משנתנו להשמיע כאן: "והוא נושא את כפיו". שאף שהוא עובר לפני התיבה מכל מקום הוא נושא את כפיו אם הבטחתו שהוא חוזר אחר כך לתפילתו".

ר"ח אלבק מפרש משנתנו בדרך אחרת לגמרי, שדווקא אדם חשוב היו מכבדים במפטיר, ובאה המשנה ללמד, שמי שכיבדוהו להפטיר בנביא, ראוי הוא לפרוס את שמע ולעבור לפני התיבה ולישא את כפיו, ואין להרהר אחריו. ואם הוא קטן וחכם שהוא ראוי להתכבד במפטיר, אבל אין כבוד לצבור שיהא שלוחם, אביו או רבו ראויים אף הם בסתם לעבור לפני התיבה במקומו.

באור משנה ו

קטן קורא בתורה – מותר לו להיות אחד מן הקוראים לתורה לקרוא בציבור; וכותב הרמב"ם בפירושו למשנתנו, שלדעת אחד מן הגאונים האחרונים דווקא אחר שלישי (וכן מובא בברטנורא; ובעל "מלאכת שלמה" כותב, שהיא דעת רבנו נתן בעל "הערוך" בלבד); ויש מבארים הטעם, שאין הכוונה בקריאת התורה אלא להשמיע לעם, ואין זו מצווה גמורה, ואף על פי שהוא מברך הרי מכל מקום יש לו שייכות בתלמוד תורה עד שאחרים מצווים ללמדו (התמיד); ומתרגם – וכל שכן שקטן רשאי לתרגם; אבל אינו פורס על שמע, ואינו עובר לפני התיבה – לפי שהוא בא להוציא את הרבים ידי חובתם, והרי שנינו (ראש השנה ג, ח): "כל שאינו מחוייב בדבר, אינו מוציא את הרבים ידי חובתם"; ואינו נושא את כפיו – אם הוא כהן, שאין זה כבוד לצבור להתברך

הקורא בתורה – כל אחד מהעולים לתורה לקרוא, לא יפחת משלשה פסוקים – צריך לקרוא לכל הפחות שלשה פסוקים. בגמרא מבואר הטעם: כנגד תורה נביאים וכתובים. לא יקרא למתרגמן יותר מפסוק אחד. הקורא קורא פסוק אחד ושותק עד שיתרגם אותו המתרגמן, וחזור וקורא פסוק שני; ואינו רשאי לקרוא למתרגמן יותר מפסוק אחד, שאם יצטרך המתרגמן לתרגם בבת-אחת שניים או שלשה פסוקים ששמע מפי הקורא, עלול הוא לבוא לידי טעות, הואיל והוא מתרגם אותם בעל פה. ובנביא שלשה – המפטיר הקורא בנביא רשאי לקרוא למתרגמן אפילו שלשה פסוקים, שאף אם יטעה אין מקפידים על כך, לפי שבנביא לא הקפידו חכמים על דיוק התרגום כמו בתורה. היו שלשתן – שלשת הפסוקים, שלש פרשיות – שכל פסוק הוא פרשה בפני עצמה, ומבואר בגמרא: כגון "כי כה אמר ה' חנם נמכרתם... כי כה אמר א-דני ה' מצרים ירד עמי בראשונה... ועתה מה לי פה נאם ה' כי לוקח עמי חנם" (ישעיה נב, ג-ה). קורין אחד אחד – פסוק למתרגמן, לפי שכל פסוק הוא ענין בפני עצמו. מדלגין בנביא – מפרשה אחת לפרשה אחרת, ואפילו מענין לענין, ואין מדלגין בתורה – שמא יתבלבל הקורא על ידי כך. בגמרא מבואר, שבענין אחד מותר לדלג אף בתורה, כמו ששנינו (יומא ז, א) שהכהן הגדול היה קורא ביום הכפורים את הפרשיות "אחרי מות" (ויקרא טו, א) ו"אך בעשור" (ויקרא כג). ועד כמה הוא מדלג? עד כדי שלא יפסק המתרגמן – שאם גלילה הספר מפרשה לפרשה תיגמר קודם שישלים המתרגמן את תרגומו מותר לדלג, אבל אם הגלילה עשויה להימשך יותר מן התרגום אסור לדלג, שאין זה כבוד לצבור לעמוד ולהמתין לקריאה.

באור משנה ה

המפטיר בנביא – מי שרגיל להפטיר בנביא, הוא פורס על שמע – אומר בפני הציבור קדיש וברכו וקריאת שמע, כמו שבארנו במשנה ג, והוא עובר לפני התיבה – בחזרת שמונה עשרה להוציא את הציבור ב"קדושה"; רוב המפרשים מבארים משנתנו (לפי דעת רב פפא בגמרא), שאין זה כבוד לאדם להפטיר בנביא, וכיון שאדם אינו חושש לכבודו והוא מפטיר בנביא, תיקנו חכמים לכבודו שיהא פורס את שמע ועובר לפני התיבה. ומעיר הר"ן, שלא היה דרכם לעבור לפני התיבה בקריאת שמע עד שעת חזרת שמונה עשרה, הלכך נקטה המשנה "הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה", כמו שביארנו. והוא נושא את כפיו – פסקה זו קשה היא, שהרי כל כהן נושא את כפיו. מכאן

פֹּרֶם עַל שְׁמַע וּמִתְרַגֵּם, אָבֵל אֵינוֹ קוֹרֵא בַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפֵּיו. סוּמָא – פֹּרֶם עַל שְׁמַע וּמִתְרַגֵּם; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאֻרֹת מִמֶּיּוּ, אֵינוֹ פֹּרֶם עַל שְׁמַע. זֶה כֵּהן שֵׁשׁ בִּידָיו מוּמִין – לֹא יֵשֵׂא אֶת כַּפֵּיו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת אֶסְטִים וּפּוֹאָה – לֹא יֵשֵׂא אֶת כַּפֵּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעַם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ.

ח הָאוֹמֵר: אֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּצִבּוּעִין – אִם בְּלִבְנִים לֹא יַעֲבֹר; בְּסַנְדָּל אֵינוֹ עוֹבֵר – אִם יַחַף לֹא יַעֲבֹר. הָעוֹשֶׂה תַּפְלִיתוֹ עֲגֻלָּה – סַכְנָה וְאֵין בָּהּ מִצְוָה. נִתְּנָה עַל מִצְחוֹ אוֹ עַל פִּסְ יָדוֹ – הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ הַמִּינִיּוֹת. צָפֹן זָהָב, וְנִתְּנָה עַל בֵּית אֲנָקְלִי שָׁלוֹ – הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ הַחִיצוֹנִים.

פירוש ברטנורא

בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן: ואינו נושא את כפיו. אם הוא כהן, שאין כבוד לצבור שיהיו כפופין לברכתו: פוחח. בגדיו קרועים וזרועותיו נראים מבחוץ. ערום ויחף, מתרגמן פוחח ויחף: פֹּרֶם עַל שְׁמַע. שהרי הוא מחוייב בדבר: אָבֵל אֵינוֹ קוֹרֵא בַתּוֹרָה. מפני כבוד התורה. וכן לפני התיבה, וכן לנשיאת כפים, מפני שגנאי הוא לצבור: סוּמָא פֹּרֶם עַל שְׁמַע. שאע"פ שאינו רואה מאורות יש לו הנאה מן המאורות, שבני אדם רואין אותו ומצילין אותו מן המכשולים: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל מִי שֶׁלֹּא רָאָה מְאֻרֹת מִמֶּיּוּ לֹא יַפְרֹם. שלא היה לו הנאה מהם לעולם. ואין הלכה כר"י:

ז כֵּהן שֵׁשׁ בִּידָיו מוּמִין. וכן בפניו או ברגליו: לֹא יֵשֵׂא אֶת כַּפֵּיו. שאין הכהנים רשאין לעלות בסנדליתן לדוכן, ואם יש מומין ברגליו יסתכלו בו ומתוך כך יבואו להסתכל בידיו, והמסתכל בכהנים כשנושאים כפיהן ענינו כחות (תנינא מ"ז ע"א), לפי שהשכינה שורה בין ידיהם: אֶסְטִים. צבעו דומה לתכלת: פּוֹאָה. שרשים אדומים שצובעים בהם אדם. ומסיק בגמרא, שאם היה דש בעירו, כלומר רגיל עמהם וכולם יודעים במומין שיש בו, או צבעו שבידיו, או שרוב אנשי העיר מלאכתן בכך, מותר, דשבו אין מסתכלים בו:

ח אִם בְּלִבְנִים לֹא יַעֲבֹר. חיישנין שמא מינות נורקה בו, דעובדי ע"ז מקפידין בכך: הָעוֹשֶׂה תַּפְלִיתוֹ שְׁבָרָשׁוֹ עֲגֻלּוֹת. כאגוז או כביצה: סַכְנָה. שלא תכנס בראשו: וְאֵין בָּהּ מִצְוָה. דתפילין מרובעות הלכה למשה מסיני: הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ הַמִּינִיּוֹת. שבזוים דברי חכמים והולכים אחר משמעות המקרא, ואומרים בין ענין

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ח

משנתנו דנה בדברים המטילים חשד על האדם שנורקה בו אפיקורסות.

הָאוֹמֵר: אֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּצִבּוּעִין – בבגדים צבועים, אִם בְּלִבְנִים לֹא יַעֲבֹר – אין נותנים לו לעבור לפני התיבה אף בבגדים לבנים, לפי שהאפיקורסים היו מקפידים בכך, וחוששים שמא אפיקורסות נורקה זו. וכן האומר: בְּסַנְדָּל אֵינוֹ עוֹבֵר – לפני התיבה, אִם יַחַף לֹא יַעֲבֹר – מהטעם דלעיל, שחוששים בו שנורקה בו אפיקורסות. ויש כותבים, שאף אם לא היתה דרך האפיקורסים להקפיד בכך, מכל מקום כיון שזה מקפיד במה שאין דרכם של ישראל להקפיד, חוששים שמא הרהורים של שטות עלו בלבו ונורקה בו אפיקורסות, ולפיכך הוא מקפיד במה שאינו ראוי להקפיד (הר"י; הריב"ש). הרמב"ם כותב; "לא יעבור באותה תפילה", ואילו הרמב"ם משיג עליו וכותב; לא באותה תפילה ולא בתפילה אחרת (הל' תפילה י. ה). הָעוֹשֶׂה תַּפְלִיתוֹ – התפילין שבראשו, עֲגֻלָּה – כאגוז או כביצה, סַכְנָה – יש בה סכנה, שמא ייכנס בה בפתח נמוך ויכה בראשו על המשקוף והתפילה תרוצץ את מוחו (דש"י; המאירי). ויש כותבים: פעמים שנופל על ראשו ב"רחום ותחנון", והתפילה העגולה שבראשו תרוצץ מוחו (רבנו חננאל). וְאֵין בָּהּ מִצְוָה – שאינו יוצא בה ידי חובת מצוות תפילין, לפי שהלכה למשה מסיני שתפילין צריכות להיות מרובעות. ולדעת רבנו תם כוונת משנתנו, שבשעת הסכנה, היינו כשגזרה המלכות שלא להניח תפילין, אף תפילין עגולות יש בהן סכנה (משום גזירת המלכות), ואינו מקיים בהן מצוות תפילין (עיין השלמות ר"ח אלבק). נִתְּנָה – את התפילה של ראש – עַל מִצְחוֹ אוֹ עַל פִּסְ יָדוֹ – או שנתן את התפילה של יד על פס ידו, הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ הַמִּינִיּוֹת – דרך הצדוקים וכתות אחרות שלא הורו בתורה שבעל פה, ופירשו את הכתוב בתפילין "לאות על ידך ולזכרון בין עיניך" כמשמעותם: "על ידך" ממש ו"בין עיניך" ממש. ואילו חכמים דרשו: "על ידך" – בגובה היד על הזרוע כנגד הלב, ו"בין עיניך" – במקום שיער בראש, מקום שמוחו של תינוק רופס, כנגד בין העיניים. צָפֹן זָהָב – ציפה את בתי התפילין זהב, וְנִתְּנָה עַל בֵּית אֲנָקְלִי שָׁלוֹ – או שנתן את התפילה של יד על השורול של חלוקו מבחוץ, ולא על בשר הזרוע, כדי שייראה לכל. הֲרִי זֶה דֶּרֶךְ הַחִיצוֹנִים – שהולכים אחר דעתם ולא אחר דעת חכמים (דש"י), שכן חכמים דרשו: "למען תהיה תורת ה' בפיך" (שמות יג, ט) – מן המותר בפיך, שיהא הכל מעור בהמה טהורה ולא מזהב, וכן דרשו:

מפי קטן. פוחח – אדם שבגדיו קרועים ובשרו נראה, פֹּרֶם עַל שְׁמַע – שהואיל והוא פורס במקומו ואינו עובר לפני התיבה, אין רואים אותו בבזיונו, וּמִתְרַגֵּם – בתורה, שאין חשיבות כל כך בתרגום, הלכך אין חוששים בזה לכבוד הציבור (הר"י; המאירי). אָבֵל אֵינוֹ קוֹרֵא בַתּוֹרָה – משום כבוד התורה, וְאֵינוֹ עוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה – שהכל רואים אותו בבזיונו, ואין זה כבוד לציבור, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶת כַּפֵּיו – אם הוא כהן, מהטעם דלעיל, מפני שגנאי הוא לציבור. סוּמָא, פֹּרֶם עַל שְׁמַע – אף על פי שהוא אומר ברכת "יוצר המאורות" ואינו נהנה מהם, מכל מקום הרי נהנה מהם על ידי כך שבני אדם רואים אותו ומונעים ממנו מכשולים, כמו שמובא בברייתא (בגמרא): "אמר רבי יוסי: כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה (דברים כח, כט): "והיית ממשש בצהרים כאשר ימשש העוור באפלה" – וכי מה אכפת לו לעוור בין אפילה לאורה? עד שבא מעשה לידי. פעם אחת הייתי מהלך באישון לילה ואפילה וראיתי סומא שהיה מהלך בדרך ואבוקה בידו. אמרתי לו: בני, אבוקה זו למה לך? אמר לי: כל זמן שאבוקה בידי, בני אדם רואין אותי ומצילין אותו מן הפחתין ומן הקוצין ומן הברקנין; וּמִתְרַגֵּם – בתורה, שהרי כל מתורגמן מתרגם בעל פה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁלֹּא רָאָה מְאֻרֹת מִמֶּיּוּ – כגון שנולד סומא, הואיל ומעולם לא היתה לו הנאה מן האור, אֵינוֹ פֹּרֶם עַל שְׁמַע – שאינו יכול לברך ברכת "יוצר המאורות". ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ז

אגב המשנה הקודמת מוסיפה משנתנו למד בפסולים לנשיאת כפיים.

כֵּהן שֵׁשׁ בִּידָיו מוּמִין – וכן בפניו או ברגליו (בריייתא בגמרא). לֹא יֵשֵׂא אֶת כַּפֵּיו – מפני שהציבור מסתכלים בו ומסיחים את דעתם מן הברכה (ירושלמי). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו צְבוּעוֹת אֶסְטִים – כהן שידיו היו צבועות בצבע כחול, העשוי מעשב ששמו אסטס, וּפּוֹאָה – או צבע אדום העשוי מעשב ששמו פואה, וכן בכל צבע אחר, לֹא יֵשֵׂא אֶת כַּפֵּיו, מִפְּנֵי שֶׁהָעַם מִסְתַּכְּלִין בּוֹ – כמו שבארנו לעיל שזעל ידי כך מסיחים דעתם מן הברכה. ורש"י מבאר הטעם (על פי הגמרא חגיגה טז, א): "שהמסתכל בכהנים בשעה שנושאים כפיהם ענינו כחות, לפי שהשכינה שורה בין ידיהם" (וכן מפרש הרב מברטנורא). אבל בעלי התוספות דוחים טעם זה, שלא היה אלא במקדש, אבל בגבולין הטעם הוא משום היסח הדעת, כמו שבארנו.

ט האומר: יִכְרְכּוּךָ טוֹבִים – הרי זו דרך המינות; על קן צפור יגיעו רחמיך, ועל טוב יזכר שמך, מוֹדִים מוֹדִים – משתקין אותו. המכנה בעריות – משתקין אותו. האומר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" (ויקרא יח, כא), ומזרעך לא תתן להעביר בארמיותא – משתקין אותו בנזיפה.

י מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. מעשה תמר נקרא ומתרגם. מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, והשני נקרא ולא מתרגם. ברפת כהנים, מעשה דוד ואמנון, לא נקראין ולא מתרגמין. אין מפטירין בפירפכה, ורפי יהודה מתיר.

פירוש ברטנורא

ממש, על ידך ממש. וחכמים למדו בגזירה שות, בין ענין, במקום שער שבראש, מקום שמוחו של תינוק רופס. על ידך, בנובה היר, קיבורת בראש הורוע, שתהא כנגד הלב: ציפה זהב וכו'. והכתוב אומר (שמות יג, ט) למען תהיה תורת ה' בפיך, מן המותר בפיך, שיהא הכל מעור בהמה טהורה ולא מזהב: ונתנה על בית אנקלי. על בית יד המלכות מכחין. והכתוב אומר, כך לאות, ולא לאחרים לאות: הרי זה דרך החיצונים. בני אדם ההולכים אחר דעתם חוץ מדרת החכמים: ט יכרכוך טובים הרי זו דרך מינות. שצריך ישראל לצרף עמהם פושעי ישראל באגודת תעניותיהם, שהרי חלכנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקמורת: על קן צפור יגיעו רחמיך. כמו שהגיעו רחמיך על קן צפור וגזרת לא תקח האם על הבנים (דברים כב, ו), כן חוס ורחם עלינו. משתקין אותו. מעשה מצותיו של הקב"ה רחמים והם אינן אלא גזירות: ועל טוב יזכר שמך. על טובתך נודה לך. משתקין אותו. שאנו חייבים לברך על הרעה כשם שמברכין על הטובה: מוֹדִים מוֹדִים. דמיוח כשתי רשויות, כמורה ומקבל עליו ב' אלהות: המכנה בעריות. שדורש פרשה של עריות בלשון כינוי. שאומר דלא בעריות ממש דיבר הכתוב, אלא שלא יגלה קלון אביו וקלון אמו ברבים: ומזרעך לא תתן להעביר לארמיותא. לא תבא על הגויה ותוליד בן לעבודה זרה: משתקין אותו בנזיפה. שעוקר הכתוב ממשמעותו, ונותן כרת לבא על הגויה, ומחייבו חטאת על השגגה:

י מעשה אמנון ותמר נקרא ומתרגם. ולא חיישין לקריה דדוד. והוא, דלא כתיב אמנון בן דוד, כדבעינן למימר לקמן: מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם. ולא חיישין לקרא דישאל: מעשה עגל השני. מן ויאמר משה אל אהרן עד וירא משה את העם וגו' (שמות לב, כא) ופסוק ויגוף ה' את העם (שם שם לה), כל אלו נקראים ולא מתרגמין, משום קרא דאחר: ברכת כהנים. נקראים ולא מתרגמין משום דאית ביה ישא ה' פניו אליך, שלא יאמרו הקב"ה נושא פנים, והן אינן יודעים שכדאי הן ישראל לשאת להם פנים: מעשה דוד ואמנון. לא נקראים בהפטר, ולא מתרגמין, כל אותן פסוקים שכתוב בהם אמנון בן דוד. אבל אותן

משניות מבוארות – קהתי

ומגלה פנים בתורה שלא כהלכה. יש מפרשים: המכנה בעריות – שקורא פרשת העריות בציבור או לפני חבריו בלשון נסתר, כגון הפסוק "ערוות אביך וערוות אמך"... הוא קורא: ערוות אביו וערוות אמו לא יגלה" וכן כולם (רבנו חננאל; הרמב"ם). האומר: "ומזרעך לא תתן להעביר למלך" – פירושו הוא: ומזרעך לא תתן להעביר בארמיותא – כלומר, לא תבוא על גויה (ארמית) ותוליד ממנה בן לעבודה זרה (לאעבדא היינו לעבר), משתקין אותו בנזיפה – שעוקר את הכתוב ממשמעו, והרי הוא מחייב את הבא על ארמית במזיד כרת, ובמזיד בהתראה מיתת בית דין, ובשוגג חטאת (דש"י). ויש מפרשים, שמדבריו משמע שאסור לבוא דווקא על ארמית שעל ידי כך מעביר את הזרע למולך, אבל על נכרית משאר האומות שאין מעבירים זרעם למולך מותר, לפיכך משתקים אותו בנזיפה ("תוספות יום טוב" עפ"י הערוך).

באור משנה י

משנתנו באה ללמד על פרשיות בתורה שאין מתרגמים אותן בציבור. מעשה ראובן – הפסוק "וילך ראובן וישכב את בלהה" וגו' (בראשית לה, כב). נקרא – בציבור בבית הכנסת, ולא מתרגם – ואין המתורגמן מתרגם אותו, משום כבודו של ראובן (דש"י). ויש מפרשים הטעם, משום כבודו של יעקב (הר"ד). מעשה תמר – ויהודה (בראשית לח). נקרא ומתרגם – ששכב הוא ליהודה שהודה והציל את תמר (גמרא ורש"י; הר"ד; המאירי); ויש מפרשים: מעשה תמר – מעשה אמנון ותמר (רמב"ם; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). מעשה עגל הראשון – וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר" וגו' (שמות לב, א-ב). נקרא ומתרגם – שניחא לציבור שהיתה כפרה לישראל על אותו חטא (גמרא). ויש מבארים הטעם, כדי שיתבטלו ויחזרו למוטב (המאירי): "תפארת ישראל" – והשני – המשך המעשה של העגל, היינו מה שסיפר אהרן למשה, מפסוק "ויאמר משה אל אהרן" וכו' עד "וירא משה את העם" וכו' (שמות לב, כא-לה). נקרא ולא מתרגם – מפני כבודו של אהרן (עיי' "תוספות יום טוב"). ברפת כהנים – (במדבר ו, כד-כו). מעשה דוד ואמנון – בגמרא מבואר: הפסוק במעשה אמנון ותמר שנזכר בו אמנון ודוד (שמואל ב ג, א), לא נקראין ולא מתרגמין – ובמשנה שבגמרא הגירסה היא: נקראין ולא מתרגמין; וכן גורסים הר"ף והרא"ש.

"והיה לך לאות על ידך" (שם) – לך לאות ולא לאחרים לאות, ומכאן שצריך להניחם במקום המוצנע, ושלא יהא שום דבר חוצץ בין הזרוע לתפילין. הרמב"ם כותב: "החיצונים" הם הכופרים בתורה בכלל, בין בתורה שבכתב ובין בתורה שבעל פה, כלומר שהוציאו עצמם מכלל ישראל.

באור משנה ט

האומר: יִכְרְכּוּךָ טוֹבִים – היינו שאומר כך להקדוש-ברוך-הוא, ומשמע: אנשים טובים יכרכוך, ולא רשעים (דש"י). הרי זו דרך המינות – יש מפרשים הטעם, לפי שנראה מדבריו, שאינו א-לוה אלא לטובים (הר"ד). וכן מפרש המאירי, שמלת "טובים" רומזת על השלווים והשקטים, כאילו היה אומר: יכרכוך אותם האנשים שהנחת להם טובה כדי לברכך, אבל העניים שכל ענייניהם בדאגה ושממון במה יכרכוך? והרי דרך המינות. ויש מפרשים מפני שמשמע מדבריו "יכרכוך אלהים טובים", ונראה כאילו יש שתי רשויות (תוספות). האומר בתפילתו: על קן צפור יגיעו רחמיך – "רחום וחונן אתה, ועל קן צפור יגיעו רחמיך, שאמרת לשלוח את האם ולא לקחת את האם על הבנים" (דש"י); ויש מפרשים: "כמו שהגיעו רחמיך על קן צפור וגזרת: לא תקח האם על הבנים", כן חוס ורחם עלינו" (רמב"ם; ברטנורא): ועל טוב יזכר שמך – או האומר: "על הטוב שאתה עושה לנו ייזכר שמך"; מוֹדִים מוֹדִים – או שבברכת "מודים" הוא אומר תיבת "מודים" פעמיים, משתקין אותו – בטעם האומר "על קן צפור יגיעו רחמיך" מובאות בגמרא שתי דעות: א. "מפני שמטיל קנאה במעשה בראשית", שעל קן צפור הוא חס ולא על שאר בריותיו. ב. "מפני שעושה מדותיו (מצוותיו) של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות". האומר "על טוב יזכר שמך" משתקים אותו, מפני שמשמע מדבריו, שרק על הטובה מודים לה' ולא על הרעה, והרי שנינו (ברכות ט, ה): "חייב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה". האומר "מודים מודים" משתקים אותו, מפני שנראה כמורה ל"שתי רשויות" (לשתי אלוהות). המכנה בעריות – שדורש פרשת העריות בלשון כינוי, שאין כוונת הכתוב לערוה ממש, אלא כינוי הוא לקלון, כגון שמפרש את הכתוב "ערוות אביך וערוות אמך לא תגלה" קלון אביך וקלון אמך אל תגלה ברבים, וכן כולם, משתקין אותו – שמוציא את הכתוב מידי פשוטו,

רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב"הודע את ירושלים".

מסכת מועד קטן

פרק ראשון

א משקין בית השלחין במועד ובשביעית, בין ממעין שיצא בתחלה בין ממעין שלא יצא בתחלה. אבל אין משקין לא ממי הגשמים ולא ממי הקילון. ואין עושין עוגיות לגפנים.

פירוש ברטנורא

שנאמר בהן אמנון סתם, הא אמרין לעיל מעשה אמנון וחמר נקרא ומתרגם: אין מפטירין במרכבה. דלמא אתי לשוילי ולעיוני בה: ור' יהודה מתיר. והלכה כמותו: אין מפטירין בהודע את ירושלים. (יחזקאל טו), משום יקרא דירושלים. ואין הלכה כר' אליעזר:

מסכת מועד קטן

א א משקין בית השלחין. ארץ עיפה וצמאה למים. תרגום עיף ויגע, משלהי ולא: משקין במועד. דבר האבד מותר במועד, ושדה בית השלחין משעה שמתחיל להשקותו אם אינו משקה אותו תדיר מיד נאבד, כדתנן בסוף מתני', ורעים שלא שתו לפני המועד לא ישקם במועד דלא פסדי, אבל שתו לפני המועד ישקם במועד. ודוקא שדה לכן של תבואה שהוא שלחין משקין במועד, אבל שדה שלחין של אילן לא שרי במועד, דלא פסדי. ובשביעית שרי להשקות בין שדה בית השלחין בין שדה בית הבעל. ובית השלחין, משום מועד בלבד נקט לה: שיצא בתחלה. שיוצא עכשיו מתחלה. ואין חוששין הואיל וחדש הוא שמא יפלו גדותיו ואתי לתקן במועד ואיכא מרחא. שלא יצא בתחלה. שהוא ישן: אבל לא ממי גשמים. גזירה משום מי קילון. קילון הם מים של בור עמוק ובו מי גשמים מכונסים, דביה איכא טרחה יתירה לדלות: עוגיות. חריצים שעושים בעיקרי הויתים וביעקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים:

משניות מבוארות – קהתי

משקין בית השלחין – מותר להשקות שדה הזקוקה להשקאה מתמדת ואינה מסתפקת במי גשמים, במועד – בחול המועד, שמלאכת דבר האבד היא, שאם לא ישקו אותה תתקלקל, ובשביעית – בשנת השמיטה, שאף על פי שעבודת קרקע אסורה בה, מכל מקום השקאה אינה אסורה אלא מדרבנן, ובמקום הפסד התירו; ויש סוברים, שבשביעית מותר להשקות אפילו בית הבעל, היינו שדה המסתפקת במי גשמים, ולא נקט התנא "בית השלחין" אלא משום חול המועד (תוספות בשם רש"י; ברטנורא), אבל הרמב"ם אינו סובר כך (עיי' תוספות יום טוב). בין ממעין שיצא בתחלה – כלומר שמותר להשקות בית השלחין במועד בין ממעין חדש, שהתחילו מימיו לצאת עכשיו, ואין חוששים שמא יפלו גדותיו ויבוא לתקן בחול המועד, בין ממעין שלא יצא בתחלה – היינו ממעין ישן. אבל אין משקין – בחול המועד, לא ממי הגשמים – המכונסים באגמים, שעפים כשהמים הולכים וחסרים צריכים לדלותם בדלי, ויש בזה טירחה יתירה, ועבודה שיש בה טירחה יתירה אסורה בחול המועד אפילו בדבר האבד, ולא ממי הקילון – ממים של בור עמוק שיש טורח רב לדלותם. ויש מפרשים שקילון הוא מלה יוונית ופירושה משאבה מיוחדת לשאוב בה מים מבאר עמוקה, והיו ממלאים במים אלו את הבריכות שבצד השדה ומשם הם נמשכים לתוכה. ושאיבה זו טירחה רבה היא (רי"ח אלבק). ובגמרא אמרו, שהטעם שאין משקים ממי הגשמים הוא, מפני שגוזזים בהם משום מי קילון. ואין עושין עוגיות לגפנים – חריצים סביב עיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים, לפי שיש בעבודה זו טירחה מרובה.

ויש מפרשים: ברכת כהנים נקראת ולא מיתרגמת ומעשה דוד ואמנון לא נקרא בהפטרות ולא מיתרגם (רמב"ם; ברטנורא). ואמנם בברכת כהנים אי אפשר לפרש שאינה נקראת, שהרי אין סברא לומר שתהא התורה נקראת בציבור שלא בשלימותה, מה שאין כן בהפטרה, שבין כך ובין כך אין הנביאים נקראים בשלימותם ("תוספות יום טוב"). והטעם בברכת כהנים, לפי שכתוב בה "ישא ה' פניו אליך", ויכול השומע לטעות ולומר שיש לפני הקב"ה משוא פנים (גמרא); ובמעשה דוד ואמנון הטעם הוא, מפני כבודו של דוד. ברם, בירושלמי אמרו בפירוש שברכת כהנים לא נקראת, שלברכה ניתנה ולא לקריאה, וכתב בעל "תפארת ישראל" שאפשר לפרש את הירושלמי, שאסור לקרוא את ברכת הכהנים לבד, אבל לצרפם לפסוקים שלמעלה ושלמטה מותר. אין מפטירין במרכבה – יחזקאל פרק א, שמא יבואו העם לשאול ולעיי' במעשה מרכבה. ורבי יהודה מתיר – שאינו חושש שמא יבואו העם לעיי' בה. והלכה כרבי יהודה. רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב"הודע את ירושלים" – ביחזקאל פרק טז המתחיל "בן אדם הודע את ירושלים את תועבותיה", ומבואר הטעם במפרשים משום כבוד ירושלים וכבוד ישראל (רמב"ם; ברטנורא; עיי' תוספות יום טוב" שמביא פירוש אחר); ואין הלכה כרבי אליעזר.

מסכת מועד קטן

באור משנה א

משנתנו באה ללמד, שמלאכה לצורך דבר האבד, היינו שאם לא יעשה אותה הפסד הרבה, מותר לעשותה בחול המועד. ובלבד שלא תהא בה טירחה יתירה.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

נענש שאל. לבוא לידי דבר שעליו ניטל ממנו מלכות: מפני. שמתחילת מלכותו מחל על כבודו וגילה על עצמו שאינו כדאי למלוך: וכתב ויעל נחש העמוני. ומסקנא דמילתא שאמרו ישראל מי האומר שאל ימלוך עלינו בתמיהה תנו (את) האנשים ונמיתם והוא אמר לא יומת איש היום הזה: שאינו נוקם. נקמתו: ונוטר. איבה כנחש בלבו: איני כמותך שלא השאלתני זו היא נטירה. שהדבר שמור בלבו ולא הסיחו מדעתו: דנקיט בליביה. ואם בא אחר לנקום נקמתו בקיום המשפט ישתוק: דמפייסו ליה. לבקש מחילה: כדאמרן. שהיו באים לידי מחלוקת: למה מפייסין וחוזרין ומפייסין. למה נאספין לפייס ארבעה פעמים ביום כדתנן במתניתין יפייסו על כולן באסיפה ראשונה מי יזכה לזה ומי לזה: להרגיש. להשמיע קול המון עם רב כמה פעמים שהוא כבוד למלך שנאמר בבית אלהים וגו': מתני' חדשים לקטורת. מי שלא זכה לקטורת מימיו ובגמ' מפרש מאי שנא חדשים וכך היו מכריזין קול בעזרה:

דף כב עמ' ב: טעם נוסף: אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ שָׁאֵל שְׂבָא לִידֵי חֹטֵא וּמַחֲמַת כֵּן נִיטְלָה מַלְכוּתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁבְּתַחֲלִיל מַלְכוּתוֹ מָחַל עַל כְּבוֹדוֹ, וּגְלִילָה שְׂבָאִינוּ רָאוּי לַמַּלְכוּת, מִשּׁוּם שֶׁהִמְלִךְ צִירִיךְ שֶׁתְּהִיָּה אִימָתוֹ עַל הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר לֵאחֹר שֶׁהִמְלִיכוֹ שְׂמוּאֵל לְמֶלֶךְ (שם י כז) 'וּבְנֵי בְלִיעֵל אָמְרוּ מַה יִּשְׁעֵנוּ זֶה וַיִּבְּזוּהוּ וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְּמַחְרִישׁ, וְכַתִּיב בַּהֲמִשָּׁךְ הָעֵינִין (שם יא א) 'וַיַּעַל נָחֹשׁ הָעֲמוּנִי וַיַּחֲן עַל יָבֶשׁ גִּלְעָד' וגו', וּבִסּוּיִם הָעֵינִין כְּתוּב שֶׁעָקַב מַה שֶּׁנִּיצַח שָׂאֵל אֶת נֹחַשׁ הָעֲמוּנִי אָמְרוּ הֵעַם לְשְׂמוּאֵל עַל אוֹתָם בְּלִיעֵל שֶׁבִּיזְוָהוּ בְּתַחֲלִילָה (שם יא יב) 'מִי הָאֹמֵר שָׂאֵל יִמְלֹךְ עָלֵינוּ תִּנּוּ הָאֲנָשִׁים וְנִמְיָתֵם' ואִילוּ שָׂאֵל אָמַר לָהֶם (שם יא יג) 'לֹא יוּמָת אִישׁ בְּיוֹם הַזֶּה', הָרִי שֶׁמָּחַל שָׂאֵל עַל כְּבוֹדוֹ וְלֹא חָס עַל כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ.

מאמר נוסף בענין: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק, כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שֶׁאֵינוֹ נֹקֵם וְאֵינוֹ נוֹטֵר בְּלִיבּוֹ אִיבָה כְּנָחֹשׁ לְמִי שֶׁפָּגַע בּוֹ, אֵינוֹ תַלְמִיד חָכֵם. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהַכָּתִיב (ויקרא יט יח) 'לֹא תִקֵּם וְלֹא תִטֹּר'. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: הֵהוּא - פְּסוּק זֶה, בְּעֵינֵינוּ מִמּוֹן הוּא דְּכָתִיב, אֲבָל לֹא בְּדַבְרִים הַנוֹגְעִים לַגּוֹפּוֹ. דְּתַנָּא, אֵיזוֹ הִיא 'נְקִימָה' וְאֵיזוֹ הִיא 'נְטִירָה' שְׁנֵאסְרוּ בַּפְּסוּק, 'נְקִימָה' הֵינּוּ כְּגוֹן שֶׁאָמַר לוֹ רֹאבוּן לְשִׁמְעוֹן הַשָּׂאִילִנִי מִגִּלְגָּל, אָמַר לוֹ שְׁמַעוֹן לֹא - לֹא אֲשֵׁאִלְךָ, לְמַחֲרָה, אָמַר לוֹ הוּא - שְׁמַעוֹן לְרֹאבוּן הַשָּׂאִילִנִי קְרֹדוּמָה, אָמַר לוֹ רֹאבוּן אֵינִי מִשָּׂאִילְךָ כְּדָרְךָ שְׁלֹא הַשָּׂאִלְתָּנִי, זֶה הִיא נְקִימָה. וְאֵיזוֹ הִיא נְטִירָה, אָמַר לִיהִ רֹאבוּן לְשִׁמְעוֹן הַשָּׂאִילִנִי קְרֹדוּמָה, אָמַר לִיהִ שְׁמַעוֹן לֹא, לְמַחֲרָה אָמַר לִיהִ שְׁמַעוֹן לְרֹאבוּן הַשָּׂאִילִנִי חֲלוּקָה, אָמַר לוֹ רֹאבוּן הִילָךְ - קַח לְךָ, וְאֵינִי כְּמוֹתָךְ, שְׁלֹא הַשָּׂאִלְתָּנִי וְאִנִּי מִשָּׂאִילְךָ, זֶה הִיא נְטִירָה כִּיּוֹן שֶׁשְּׁמַר אֶת הַדָּבָר בְּלִיבּוֹ וְלֹא הִסִּיחוּ מִדַּעְתּוֹ, וְמַה שֶּׁנֶּאֱמַר לַגִּבִּי תַלְמִיד חָכֵם הוּא לְעֵינֵין צֶעֶר הַגּוֹף, וּבִזָּה מוֹתֵר לִיקוּם וּלְטִיּוֹר, וְתַלְמִיד חָכֵם חַיִּיב לַעֲשׂוֹת כֵּן.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וַצִּעֲרָא דְּגוּפָא לֹא - וְכִי עַל צֶעֶר שֶׁבְּגוּפּוֹ לֹא נֶאֱמַר שֶׁתַּלְמִיד חָכֵם צִירִיךְ לְהִימָנַע מִלְּנָקוּם וּלְטִיּוֹר, וְהָא תַנָּא, הַנֶּעֱלָבִין וְאֵינִי עוֹלָבִין, שׁוֹמְעִין חֲרַפְתָּן וְאֵינִי מְשִׁבִּין, עוֹשִׂין מֵאֲהָבָה וְלֹא לְשֵׁם קְבֻלָּת שְׂכָר, וְנִזְהָרִים מִמִּעֲבִירוֹת וְלֹא מִיִּרְאַת הָעוֹנֵשׁ, וְשִׁמְחִין בְּיִסּוּרֵין, עֲלִיָּהֶן הַכְּתוּב אוֹמֵר (שופטים ה לא) 'וְאֶהְיֶה כְּצֶאֱת הַשָּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ' הָרִי שֶׁהִבְרִייתָא מִשְׁבַּחַת אִף מִי שְׂאִינוֹ נֹקֵם עַל פְּגִיעָה בְּכַבּוּדוֹ [שהיא כְּפָגִיעָה בְּגוּפּוֹ]. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם תַּלְמִיד חָכֵם עֲצָמוֹ אֵינוֹ נֹקֵם, אֲלֹא דְּנָקִיט לִיהִ בְּלִיבָיָה, כְּלוּמֹר, לְכַבּוֹד תּוֹרָתוֹ צִירִיךְ לְשִׁמּוֹר אֶת הַדָּבָר בְּלִיבּוֹ, וְכִשְׁבָּא אַחֵר לְנָקוּם אֶת נִקְמָתוֹ יִשְׁתּוֹק וְלֹא יִמְנַעוּ מִלַּעֲשׂוֹת זֹאת. מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא וּמִקְשָׁה: וְהָאֹמֵר רַבָּא, כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מְדוּתָיו - שְׂאִינוֹ מְדַקְדֵּק וּמִקְפִּיד עַל הַמַּעֲשִׂים אוֹתוֹ, מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו, כְּלוּמֹר, אִף מִידֵּת הַדִּין אֵינָה מְדַקְדָּקת עַל פְּשָׁעָיו. הָרִי שְׂאִין רָאוּי לְהַקְפִּיד כָּלל. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: דְּבָרִי רַבָּא לֹא בָּאוּ לְלַמֵּד אֲלֹא דְּמַפְיִיסוּ לִיהִ וּמַפְיִיס - שֶׁכְּשֶׁמִּבְקָשִׁים מִמֶּנּוּ מַחֲלָה צִירִיךְ לְמַחּוֹל, וְאִילוּ דְּבָרִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק נֶאֱמַרוּ בְּאֹפֶן שְׂאִין מַפְיִיסִים אוֹתוֹ, שֶׁאֵז עָלָיו לְנָקוּם וּלְטִיּוֹר כְּנַחֲשׁ.

הַפִּיִּים הֵיָה נֶעֱרַךְ כֵּךְ, הַכְּהָנִים הָיוּ עוֹמְדִים בְּעִיגוֹל, וְהַמְּמוֹנָה בָּא וְנִטַּל מִצְנַפֵּת מֵעַל רֹאשׁ אֶחָד הַכְּהָנִים, וּמְכַרִּיז מִנִּין יוֹתֵר גָּדוֹל מִמִּסְפַּר הַכְּהָנִים שֶׁהָיוּ שֵׁם וְסוֹפֵר אֶת אֲצִבְעוֹת הַכְּהָנִים, וְמִי שֶׁהִמְנִין כֹּלָה בּוֹ הוּא הַזּוֹכֵה.

בְּמִשְׁנַתֵּינוּ שִׁנּוּ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים פִּיִּים לְקַבּוֹעַ מִי יַעֲבֹד כָּל עֲבוֹדָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: לְמָהּ מַפְיִיסִין. הַגְּמָרָא הִבִּינָה שֶׁהִשְׁאֵלָה הִיא מְדוּעַ בְּכָלל תִּיקְנוּ פִּיִּים, וְלָכֵן תִּמְהָה: 'לְמָהּ מַפְיִיסִין', וְהָרִי הַתְּשׁוּבָה לָכֵךְ הִיא כְּדָאֲמַרְן בְּמִשְׁנַתֵּינוּ, שֶׁהָיוּ בָּאִים לִידֵי קִטְטָה. מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת כּוֹנֵת הַמִּקְשָׁן: אֲלֵא, לְמָהּ מַפְיִיסִין וְחוֹזְרִין וּמַפְיִיסִין - מְדוּעַ הוֹצֵרֵנוּ הַכְּהָנִים לְהַתְּאִסָּף אַרְבַּע פַּעֲמִים בְּיוֹם, וְלֹא עָשׂוּ אֶת כָּל הַפִּיִּיּוֹת בַּפֶּעַם אַחַת. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּדִי לְהַרְגִּישׁ כָּל הָעֲזָרָה - כְּדִי לְהַשְׁמִיעַ קוֹל הַמּוֹן עִם רַב בְּעִזְרָה כְּמַה פַּעֲמִים בְּיוֹם, שְׁנוֹתֵנִים בְּכָךְ כְּבוֹד לְמֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נה טו) 'אֲשֶׁר יַחֲדוּ נִמְתִּיק סוֹד בְּבֵית אֱלֹהִים וְהִלָּךְ בְּרָגְשׁ'.

מִשְׁנָה הַפִּיִּים הַשְּׁלִישִׁי, הָיוּ מְכַרִּיזִים בְּעִזְרָה, 'חֲדָשִׁים לְקִטְרֵת בָּאוּ וְהַפִּיסוּ' - כְּהָנִים 'חֲדָשִׁים', מֵאוֹתוֹ בֵּית אֲבִי שֶׁלָּא זָכוּ מֵעוֹלָם לְהַקְטִיר קִטּוֹרֵת שֶׁל שַׁחֲרִית, בּוֹאוּ לְגוֹרֵל עַל הַקִּטְרֵת הַקִּטּוֹרֵת. וְהַפִּיִּים הָרִבִּיעִי, הָיוּ מְכַרִּיזִים חֲדָשִׁים [שֶׁלָּא הֵעֵלוּ אֲבָרִים לְכַבֵּשׁ מֵעוֹלָם] עִם יִשְׁנִים [שֶׁכֶּבֶר הֵעֵלוּ], בּוֹאוּ וְהַפִּיסוּ, מִי מַעֲלָה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לְמִזְבֵּחַ.

אי אמרת בשלמא רבי מאיר לחומרא – אם תאמר שרבי מאיר הוא
המחמיר, ומחייב אפילו אם אכל במשך כל היום, מובן הדבר, היינו
דקתני – זו כוונת חכמים במה שענו לרבי מאיר עד שישתא,
שמלשון זו משמע שלדעת חכמים אינו חייב אלא עד דשתיה דיליה
– עד שתהא השורות של האכילה כולה כדרי אכילת פרוס, ושלא
כדברי רבי מאיר המחייב אפילו כשאכל יותר זמן. אלא אי אמרת
רבי מאיר לקולא – אך אם תפרש שרבי מאיר בא להקל ולומר
שאפילו בתוך כדי אכילת פרוס, אם הפסיק באמצע אכילתו, פטור,
והחכמים אומרים אם שתה' מינעי ליה – היה להם לומר, כלומר
אף על פי שהפסיק באמצע אכילתו, אם שהה בתוך כדי אכילת פרוס,
חייב. אלא לאו שמע מינה – ודאי יש להוכיח מכך שנקטה המשנה
לשון 'עד שישתא', שרבי מאיר אמר את דבריו לחומרא, שאפילו
אם אכל את הכזית במשך יום שלם, חייב. מסיקה הגמרא: שמע מינה
– אכן מוכח מכאן דבר זה.

הגמרא מביאה שיעורי זמן נוספים שמצטרפים: אמר רבנאי אמר
שמואל, באכילת חלבבים, ובגבילה, אינו חייב עד שישתא מתוקה
ועד סוף של אכילת שיעור כזית בכדי אכילת פרוס. ואם אכל
אזכלים טמאים, ששיעורם לפסול את הגוף מאכילת תרומה הוא
בחצי פרוס, והיינו רבע ככר, שזהו שיעור שתי ביצים, שקצים
וימשים, ומשקין טמאים, שהם פוסלים את הגוף ברביעית הלוג
מאכילת תרומה, אפילו אם אכלם כל היום כולו בכדי אכילת
פרוס, מצטרפין.

תמדה הגמרא: מאי קאמר – מה כוונתו של שמואל, במה שאמר
'אפילו כל היום כולו בכדי אכילת פרוס', האם כוונתו שבכדי לפסול
את גופו מאכילת תרומה עליו לאכול שיעורים אלו בכדי אכילת
פרוס, או אפילו כל היום כולו. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הכי
קאמר – כך היא כוונת שמואל, אפילו אם כל היום כולו אכל
מאכלים טמאים אלו או שתה משקאות טמאים אלו, בשיעור חצי
פרוס שפוסלים את גופו, ויש בחצי פרוס כמה שיעורי כזית, הרי גופו
נפסל מאכילת תרומה, והוא – ובתנאי, שאכל כל כזית וכזית מתוך
שיעור החצי פרוס, בכדי אכילת פרוס, שעל ידי כך נחשבת אכילתו
לאכילה אחת, ואם אכל כמה אכילות כאלו עד שיעור חצי פרוס, הרי
הן מצטרפות לטמא את גופו ולפסולו מאכילת תרומה.

הגמרא מקשה ממשנה על דברי שמואל. מקשה הגמרא: מיתבי,
שנינו במשנה (מקואות פ"י מ"ז), כל האוכלין הטמאים מצטרפין לפסול
את הנוייה מאכילת תרומה, ככחצי פרוס. מאי לאו – האם אין כוונת
המשנה דווקא לאופן דאכילה לחצי פרוס בכדי אכילת פרוס, ומוכח
שאם לא אכל את כל השיעור של חצי פרוס בכדי אכילת פרוס, אינו
נפסל מתרומה, ושלא כדברי שמואל האומר שאף אם אכל שיעור זה
במשך כל היום נפסל מתרומה, אם אכל כל כזית וכזית בכדי אכילת
פרוס. מתרצת הגמרא: לא – אין זו כוונת הברייתא, אלא מדובר
באופן דאכל כל כזית וכזית בכדי אכילת פרוס, ואילו את השיעור
כולו יכול לאכול אפילו במשך כל היום כולו, וכדברי שמואל.

ממשיכה הגמרא ומקשה מברייתא על דברי שמואל: מיתבי, שנינו
בברייתא, כל האוכלין מצטרפין לפסול את הנוייה בשיעור אכילה
של כחצי פרוס, אם אכלו בשיעור זמן של כדרי אכילת פרוס,
ומבאר הברייתא, ביצד, אכל ושהה וחזר ואכל, אם יש מתחלת
אכילה ראשונה ועד סוף אכילה אחרונה כדרי אכילת פרוס,
מצטרפין, אבל אם שהה יותר מכאן – מכדי אכילת פרוס, אין
מצטרפין. מביאה הגמרא את המשך הברייתא: לא התירו לו
(לאכול) [לאוכל] פחות משיעור של אוכלים טמאים לירד
ולמבול, שהרי אינו צריך טבילה [להלן תבאר הגמרא מדוע אמרו
שלא יטבול אחרי שאכל פחות משיעורו]. ואם אחרי שאכל פחות
משיעור ירד וטבול, ועלה מטבילתו והשלימו – ואכל שיעור נוסף
המשלים לחצי פרוס הפוסלו לתרומה, מצטרף מה שאכל עתה עם
מה שאכל לפני הטבילה, ונפסל. ממשיכה הברייתא: התירו לה
לעופרה – (לאשה מעוברת) לאכול פחות משיעור של אוכלים
טמאים, ואין גופה נפסל מלאכול תרומה, מפני הסכנה, שלפעמים

אין לה מה לאכול מלבד דברים אלו, ואם תאסר באכילת תרומה,
תסתכן. דין נוסף: כל המשקין הטמאים מצטרפין לפסול את הנוייה
ברביעית – רביעית הלוג, בכדי אכילת פרוס, כלומר, שהשורות כמה
מיני משקים בשיעור רביעית, ובזמן של כדי אכילת פרוס, נפסל גופו
מאכילת תרומה. מבאר הברייתא: ביצד, שתה ושהה וחזר ושתה,
אם יש מתחלת שתיה ראשונה ועד סוף שתיה אחרונה כדרי
אכילת פרוס, ולא יותר, מצטרפין, אבל אם יש זמן יותר מכאן –
מכדי אכילת פרוס, אין מצטרפין. מסיימת הברייתא: התירו לה
לאשה מינקת שנטמאה במגע ממא מת, להניק את בנה, ובנה
נשאר טהור.
מסיימת הגמרא את קושייתה על דברי שמואל: קתני מיתה – מכל
מקום שנינו בתחילת הברייתא, שאם יש מתחלת אכילה ראשונה
ועד סוף אכילה אחרונה בכדי אכילת פרוס, מצטרף, והיוכתא
דרבנאי – זו קושיא על דברי רבנאי בשם שמואל, שאפילו אם היה
אוכל כל היום כולו, אם אכל כל כזית בכדי אכילת פרוס, מצטרפות
האכילות לשיעור חצי פרוס לפסול את גופו. מסיקה הגמרא: תיובתא
– אכן קושיא היא, ונדחו דבריו.

הגמרא עוברת עתה לבאר את כל דברי הברייתא שהובאו לעיל:
אמר מר ברייתא, לא התירו לו (לאכול) [לאוכל] פחות
משיעור לירד ולמבול, והטעם לכך, כיון שאם לאחר שאכל פחות
הברייתא בלחל, זו, ומדוע אמרו שהאוכל פחות משיעור אסור
לטבול, וכי מה איכפת לנו שיטבול.

מבאר הגמרא: אמר רב יהודה, הכי קאמר, אם אכל פחות
משיעור – פחות מחצי פרוס, ולא נפסל גופו לאכול בתרומה, לא
התירו לו לירד ולמבול, והטעם לכך, כיון שאם לאחר שאכל פחות
משיעור ירד וטבול, ועלה מטבילתו, והשלימו – ואכל שיעור נוסף
המשלים את חצי הפרס, והיו שתי האכילות בזמן של אכילת פרוס,
הרי הדין הוא שמצטרף אותו שיעור שאכל עתה למה שאכל קודם
לכן, ונפסל לאכול בתרומה, אך האוכל עצמו לא ידע זאת, ואתי
למימר – והוא יבוא לומר, אהני לי טבילה כפיייתא – הועילה לי
טבילתי הראשונה לבטל את מה שאכלתי לפני, ואין האכילה
השנייה מצטרפת לראשונה, ואין אותו אדם יודע שאין טבילה
מועילה אלא באחרונה, לאחר שאכל שיעור שלם פוסל את גופו
מתרומה, אבל קודם לכן אין טבילתו מבטלת את מה שאכל, וכדי
שלא יטעה בכך, אמרו חכמים שלא יטבול כלל לאחר שאכל פחות
משיעור האוסר.

ממשיכה הגמרא בביאור הברייתא: קתני בברייתא, התירו לה
לעופרה לאכול פחות משיעור, ואמרו שאין גופה נפסל בכך
מאכילת תרומה, מפני הסכנה. מפי הסכנה –
תמדה הגמרא: אם מפני הסכנה, הרי אפילו טובא נמי תיכול –
מותר לה לאכול אפילו יותר משיעור, ומדוע התירה לה הברייתא
לאכול רק פחות משיעור. מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, הכי
קתני – כך יש לבאר את האמור בברייתא, התירו לה לעופרה
לאכול פחות משיעור אוכלים טמאים, אפילו טובא – אפילו
פעמים רבות, מפני הסכנה, ויש מצוה לשנות ולעשות כן מאשר
שתאכל שיעור אחד בבת אחת.

עוד קתני בברייתא, התירו למנע – לאשה שנגעה בממא מת, והיא
ראשונה לטומאה, להניק את בנה, ובנה נשאר טהור. מקשה
הגמרא: אמאי – מדוע בנה טהור, והרי אף שהאם עצמה אינה
מטמאת אותו לפי שהיא רק ראשונה לטומאה, ואין אדם נטמא אלא
מאב הטומאה, מכל מקום כיון דניק חלב מאמה, וחלב זה טמא כיון
שהוא משקה, ונטמא מאדם, אימפי ליה – נטמא התינוק מחלב,
וכדן האוכל בחצי פרוס אסור טמא, שנפסל גופו.

מנסה הגמרא לתרץ: וכי תימא – ואם תרצה לומר שאין התינוק
נטמא מהחלב כיון דלא אימפשי – לא הוכשר לקבל טומאה, ואף
שסתם 'משקה' אינו צריך הכשר כדי לקבל טומאה, הרי אין לחלב
זה שם 'משקה', כיון שהוא מיועד לאכילה ודינו כמאכל, ואינו מקבל
טומאה עד שיבוא עליו משקה המכשירו לקבל טומאה. דוחה

אי אמרת בשלמא רבי מאיר לחומרא – דאפילו ביותר מכדי אכילת פרס מחזיב – היינו דקאמרי ליה רבנן: לעולם אינו חייב ביותר מכדי אכילת פרס, אלא עד שתהא שדוית אכילתן כשיעור פרס. אלא אי אמרת רבי מאיר לקולא קאמר – דאפילו בכדי אכילת פרס לא מצטרף אם הפסיק בינתיים, ורבנן בעו לאחמורי – מאי "עד שישתא"? הכי מיבעי ליה למימר: אם שהה

כדי אכילת פרס חזיב, ומשמע אף על גב דהפסיק בחלבים ובגבילה – אבל שני חצאי זיתי חלב או נבלה. אוכלין טמאין – שיעורן לפסול את הגוף בחצי פרס. ומשקין טמאין – פוסלין את הגוף ברביעית. אפילו כל היום כולו – שהה באכילת חצי פרס, ובלבד שיאכל כל זית חזיב שבו בכדי שדוית אכילת פרס. לא התירו – לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול, הואיל ואינו צריך לטבילה. ולקמן מפרש מאי איכפת ליה. התירו לה כו' – מפרש לקמן. למגע טמא מת – לאשה שנגעה בטמא מת. תיובתא דרבנאי – דאמר: כל זית חזיב כו'. אישמי מחלב – בדשלמא ממגע שנגע בה לא מיטמא בנה, שדאי שנגעה בטמא מת הוויא ראשונה, ואין אדם וכלים מטמאין אלא מאב הטומאה. אלא מחלב אישמי, דהאובל בחצי פרס אוכלין טמאין נפסל גופו! וכי תימא לא איתבשר – האי חלב, ולא טמא הוא. דחלב אין בו תורת משקה, דמשקה הבא לאוכל – כבאכל דמי, במנסב שבת בפרק "חבית שנשברה" (קמ"ב). הלכך בעי הכשר. הא איתבשר בטיפה המלוכלכת על פי הוד – כלומר, בטפה שפי הוד מלוכלך בה, דההיא ודאי מכשר לשאר החלב היוצא דרך שם. דהא לא קיימא לאכילת תינוק. שניק בתקיפה אחת – בבית. לפומיה דינוקא דמלא חלב – הלכך אי אפשר שלא תהא טיפה מלוכלכת על הוד. ועוד – חלב לא תורת אוכל ואו משקין אית ליה, דאחד ממעיני האשה הוא כרוקה וכמימי רגליה, דאמרין לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא, שדוין כאחד מאבריה. בין לרצון – של תינוק, בין שלא לרצון – שאינו רוצה להניק, וקתני מטמא, ואי הוה ליה תורת אוכל – אמאי מטמא שלא לרצון? הא לא איתבשר הכשר מעליא, דדומיא ד"כי יתן בעינו, דניחא ליה גליון: אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' – כלומר, רואין אנו שפעמים אין אכילת יונק בבית, ומניח טיפה מלוכלכת על פי הוד. ועוד מקום חלב מעין הוא – והרי הוא כאחד מאבריה, ויטמא בלא הכשר, כרוקה! שלא לרצון – מאי היא – דלא נחא ליה לתינוק. הרי לא יתבשר החלב בטיפה המלוכלכת על פי הוד, דשלא לרצון התינוק יצאת. דדומיא ד"כי יתן בעינו, וקתני מטמא אף על גב דלא הוכשר, אלמא מעין הוא, ואמאי בנה טהור? אלא אמר רבא כו' – אלא מקום חלב לאו מקום מעין הוא, וגריר הכשר. אבל לא נחא ליה – טהור, דהא לא איתבשר. ומהשתא יכול לתרוצי לה בשאל לרצון, עד כאן הגלית. כשיעור – רביעית. ואם אוכל הוא – חצי פרס. ספק לא ינק כשיעור וטהור, דהאי חלב, אף על גב דמעין הוא – לא מטמא בכל שהוא. דהא דאי גופה לא מטמא במגע, דראשונה היא, הלכך אין לחלבה אלא טומאת שאר משקין. האשה שנתפס חלבה כו' – כשהיא נדה ואי מעין הוא – הא מיטמא בכל שהוא כאחד מאבריה, והכשר למה ליה? וכי תימא כו' והתניא – בהדיא דלאו מעין הוא. ליתא סרוחה – קישור"א בלעז.

התירו לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה – ואם תאמר: אפילו בלא סכנה נמי, כדאמרין (טהרות פרק ב משנה ג): והשלישי יאכל בניד חדמע. וכן פרק קמא דחולין (ב"ב). קאמר: טמא בחולין מאי למימרא, ואף על גב שחולין טמאין? ויש לומר: הכא מיירי לענין לאכול תרומה אחר כך, אבל בלא לאכול תרומה אפילו כשיעור נמי. ואם תאמר: מאי פריך "מפני הסכנה אפילו טובא נמי"? ויש לומר: דמינן שאין לה כי אם תרומה. כיון דינק לה מחלב אישמי ליה מחלב כו' – הא איתבשרת בטיפה מלוכלכת על פי הוד, שאותה טיפה אין סופה שניקנה התינוק, והוא משקה. ואם תאמר: והא אמר פרק "כל שעה" (פסחים לג.), מכי סחט לה בצר שיעוריה, ופירש הרב רבינו יצחק לענין הכשר, דפחות מכשיעור לא מקבל הכשר. והכא בפה התינוק אין חלב כביצה? ויש לומר: דמרבנן לא בעי כביצה, והתם היינו דאורייתא. בנה אמאי טהור – כיון דינק מחלב – אישמי ליה מחלב, ותפסל גופו מטומאת גרייה.

אמר רבא שתי תשובות בדבר כו' ועוד מקום חלב מעין הוא – וכיון שמעין הוא ומטמא כרוקה – אין הוד שמשום שמיחוד לתינוק ליהוי אוכל וניסל שם משקה מיניה, דאתי למימר דאינו מעין ואינו מטמא בזבזה כרוקה. ואם כן למה צריך הכשר? דהשתא טעי רבא וסבר, דכיון שהוד מעולג ויוצא כרוק חשיב מעין, אף על גב דאינו חוזר ונבלע. ומנלן לרבא דמעין הוא? דתנא: חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון – אם כן משקה הוא מן התורה, ומעין הוי בזבזה. דאי לאו מעין הוא – לא הוה מטמא כי אם לרצון כמו חלב הבהמה. ואף על גב דחמור מחלב הבהמה לענין דם מגפתה, כדאיתא בסיפא דההיא משנה, מכל מקום אי לאו מעין הוא – לא הוה מטמא שלא לרצון. שית הרב רבינו יצחק. אבל רש"י פירש: מקום חלב מעין הוא – ולא תורת אוכל אית ליה, דאחד ממעיני אשה הוא כרוקה ומימי רגליה. דאמר לקמן דמטמאין טומאה חמורה בכל שהוא כמו אחד מאבריה. וקשה: שהרי הכא מיירי בטמא מת ואין לו מעינותו ותו, מאי קאמר כאחד מאבריה? וחללא נדה עצמה אינה מטמאה לאבריה! ותו, דרוקה ומימי רגליה צריכי קרא, ולא אתו מהאי סברא! לכן נראה כמו שפירשתי.

חלב נמי יתכול! אמר רב פפא, הכי קתני: הותרו לה לעופרה פחות מכשיעור אפילו טובא, מפני הסכנה. קתני: התירו למגע טמא מת להניק את בנה ובנה טהור. אמאי טהור? כיון דיינק חלב אישמי ליה מחלב! וכי תימא לא איתבשר, נחבשר בטיפה מלוכלכת על פי הוד! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: בתקיפה אחת, לא הניח טיפה מלוכלכת על פי הוד. אמר רבא, דקתני: חלב אשה מטמא בין לרצון ובין שלא לרצון, בהמה – אינה מטמא אלא לרצון; מאי לאו שלא לרצון – דלא נחא ליה, וקתני: מטמא! אלא אמר רבא: היינו טעמא דבנה טהור – דספק ינק כשיעור וספק לא ינק, ואם תמצא לומר ינק – ספק ינקו באכילת פרס, ספק ינקו ביותר מכדי אכילת פרס. ולרבא, מקום חלב מעין הוא ולא צריך הכשר? והתנן: האשה שנתפס חלב מדדיה ונפל לאויר תנור – תנור טמא; וקשיא לן: במאי איתבשר? ואמר רבי יוחנן: בטיפה מלוכלכת על פי הוד! וכי תימא, רבא לא סבר לה פרבי יוחנן – והתניא: נמצאת אתה אומר, תשעה משקין בזבז: הוציעה וליחה סרוחה וריעי – טהורין מכולם, דמעט עינו ודם מגפתו וחלב

כשהיא נדה ואי מעין הוא – הא מיטמא בכל שהוא כאחד מאבריה, והכשר למה ליה? וכי תימא כו' והתניא – בהדיא דלאו מעין הוא. ליתא סרוחה – קישור"א בלעז.

1 **וחלב** האשה מטמא טומאת משקין ברביעית – ואם תאמר: כיון דמשקה הוי מן
2 התורה, כדמשמע בפרק "דם הנדה" (נדה נה,ב), דקאמר: דמעוות עינו –
3 דכתיב "ותשקמו בדמעוות שלישי" (תהלים פ), וחלב – דכתיב "ותפתח את נאד החלב
4 ותשקהו" (שופטים ד), אם כן ליטמא בכל שהוא כמו שאר משקין, כדמשמע פרק
5 קמא דפסחים (יד,א), דקאמר: (אי) דאיכא

6 משקה בהוי בשר, ואין רגילות שיהא רביעית
7 מים נדבק בבשר, וגם פרק קמא דהתם (יז,ב)
8 קאמר: משקה דמטבחיא דכן – לא אמר
9 אלא ברביעית דחוי להטביל מחטין וצינורות,
10 אבל ציור מרביעית לא. וגם בפרק "אלו
11 דברים" (ברכות נב,א) קאמר: נוטלין ידיים
12 ואחר כך מחזין הכוס, שמא יטמאו המשקין
13 שאחורי הכוס מחמת הידים ויחזירו ויטמאו
14 הכוס. ואין רגילות שיהא נדבק רביעית
15 בדופני הכוס לכך נראה לומר שאין אלו רק
16 מדרבנן, ולכך בעי רביעית, וקרא דקמייתי –
17 אסמכתא בעלמא.

18 **ונכנס** למקדש – פירושו: ועבד עבודה,
19 אבל בבניסה בלא עבודה לא מחייב.
20 והכי פירושו בתורת כהנים. **אמר** רב הלכה
21 כרבי אליעזר – ואם תאמר, ודא אמר רב
22 (כתובות י,ב): אבל תמרים אל יורו ויש
23 לומר: דהתם מדרבנן, אבל מן התורה יין
24 דוקא. **ארבע** חטאות ואשם אחד – ואם
25 תאמר: אמאי לא חשיב חמש כגון שנבע שלא
26 יאכלנו ואכלה? ויש לומר: מידי דאיתיה
27 בשאלה לא קתני, ומוקדשין דתני אף על גב
28 דהווי בשאלה, מכל מקום השתא שנשחטו
29 ונורקו דמן כהילכתא ליתא בשאלה. אבל
30 ליכא למימר דאיידי בבכור, שהרי קאמר
31 בגמרא: אקדשה, מיגו דאיתוסף בה איסור
32 וכו', ואי הוי מיירי בבכור – לא הוה אומר
33 "אקדשה", שהרי קדוש בפטר דחם.

24 **שהוא** – פטור. **במאי פליגי?** תנא קמא סבר: גמרינן "שכר" "שכר" מנזיר, ורבי יהודה:
25 לא יליף "שכר" מנזיר, ורבי אליעזר סבר: מאי "שכר" – מידי דהוה משכר. כמאן
26 אולא הא דתניא: אכל דבילה קעילית, ושתה דבש או חלב, ונכנס למקדש ושימש – לוקה,
27 כמאן? רבי יהודה. אמר רב יהודה בר אבוחאי: הלכה כרבי אליעזר, וקרי רב עליה דרבי
28 אליעזר: טובינא דחכימי. רב אחא דהוצל הוה נידרא עליה דביתיה, אתא לקמיה דרב אשי,
29 אמר ליה: זיל האידנא ותא למחר, דרב לא מוקי אמונא עליה מיומא טבא לחבריה משום
30 שכרות. אמר ליה, והאמר רב: הלכה כרבי אליעזר, ומר הוא דקא רמי ביה מיא! אמר ליה,

31 הא לא קשיא: הא ברביעית, הא ביותר מכדי רביעית. תנו רבנן: "ולחבדיל בין הקדש ובין החל" – אלו דמין וערכין, חרמין
32 וקדשות, "בין הפטמא ובין הפהור" – אלו טמאות וטהורות, "ולחורות" – זו הוראה, "את כל החקים" – אלו מדרשות, "אשר
33 דבר ה'" – זו הלכה, "בד משה" – זה תלמוד, יכול אף המשנה? תלמוד לומר: "ולחורות". רבי יוסי ברבי יהודה אומר: יכול
34 אף תלמוד? תלמוד לומר: "ולחורות". כמאן אולא הא דתניא: יצא שרץ מן המא, וצפרדע מהור, ששתניי יין מורין בהן הוראה;
35 נימא רבי יוסי ברבי יהודה היא ולא רבנן? – אפילו תימא רבנן, ושאני הכא, דזיל קרי בי רב הוא. אמר רב: הלכה כרבי יוסי
36 ברבי יהודה. – והא רב לא מוקים אמונא טבא לחבריה משום שכרות! – שאני רב, דאורי מורי. – וניקם דלא לזרי! –
37 כל היכא דיתבי רב לא סגי ליה בלא הוראה. משנה יש אוכל אכילה אחת וחיבין עליה ארבעה חטאות ואשם אחד: כמא
38 שאכל חלב, והיה נותר, מן המוקדשין, ביום הכפורים. רבי מאיר אומר: אם היה שבת והוציאו – חייב. אמרו לו: אינו מן השם.

1 רוקן בכל שהוא – דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הזב בטהור" וגו'. חזבו ומי רגליו
2 ילפינן מרוקן במסכת נדה בפרק "דם הנדה" (נדה,א). ושהה כרי אכילת פרס –
3 משמע במקדש שהה. והיינו דקפריך בגמרא: מה לי לישחוי, דקתני "ושהה"? עד
4 ארבעים יום – מתוך הוא, ולא משכר. מזהירין עליו בכל שהוא ומננו – אבל אינו
5 במיתה עד שישתה רביעית בן ארבעים יום.
6 **במאי פליגי** – תנא קמא ורבי יהודה. שכר
7 שכר – מנזיר. דבילה קעילית – מקום.
8 נדרא עלה דביתיה – שלא ליהנות הימנה.
9 אתא לקמיה דרב אשי – לאחר אכילה
10 ושתיה. לא מוקים אמונא עליה – למיירש
11 בפירקא. מיומא טבא לחבריה – מאחר
12 שעשה שמחת יום טוב, שאכל ושתה, עד
13 למחר משום שכרות. ביותר מרביעית – אף
14 על גב דרמא ביה מיא משכר, ואנא יותר
15 מרביעית שתאי. ולהבדיל – יין ושכר אל
16 תשת בבואכם אל אהל מועד וגו' ולהבדיל
17 וגו', ובבואכם להבדיל בין הקדש והחול –
18 נמי אל תשת יין ושכר. הרמין והערבין
19 והקדרשות – שאסורים שתניי יין לשום אותן
20 לבעלים לפדותן, דילמא לא שיימי להו
21 שפיר. ההוראה של איסור והיתר – שתני
22 יין אסורין בה. מדרשות – שדורשין בפירקא
23 אסור לשתניי יין, שיש בהן הוראה. הלכה –
24 למשה מסיני. תלמוד לומר ולהורות –
25 לאפוקי משנה, שאין מורין הלכה מתוך
26 משנה, הלכך מותר לשתניי יין לשנות. רבי
27 יוסי אומר יכול אפילו התלמוד – ידא אסור
28 לתלמוד? תלמוד לומר: "ולחורות" – לא
29 אסרתי אלא הוראת הלכה למעשה. שתני
30 יין מורים – ששרץ טמא וצפרדע טהור, ואין
31 חוששין, שהרי לכל גלוי. נימא רבי יוסי בר
32 יהודה היא – דאמר: שתניי יין מותר
33 בתלמוד, ואי אפשר שלא יבין ויורנו משם.
34 ולא רבנן דאסרו אפילו לשנות בתלמוד, וכל
35 שכן שום הוראה. והא רב לא מוקים בו' –
36 ואמאי לא דריש בפירקא? כיון דגמרא שרי,
37 כל שכן מדרשות! לא סגי בלא הוראה –
38 דכולי עלמא בעו מיניה. **משנה ארבע**
39 חטאות – חד משום דאכל קדש בטומאה,
40 וחד משום חלב, וחד משום נותר, וחד משום
41 יום הכפורים. ואשם – מעילה. אינו מן השם
42 – דאין חיוב זה משום אכילה.

כריתות דף יג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קלא

דעה נוספת: רבי (אליעזר) [אלעזר] אומר, הפסוק נדרש כאילו נאמר 'וְיָן אֶל תְּשֵׁת, וְשָׁכַר אֶל תְּשֵׁת', כלומר, האזהרה בשתיית יין ושכר היא אֶל תְּשֵׁתוֹ בְּדֶרֶךְ שְׂבָרָתוֹ – כדרך שהוא משכר, הֵא – אבל אִם הִפְסִיק בּוֹ – באמצע שתייתו, ולא שתאו בבת אחת, אִי שֶׁנֶּתַן לְתוֹכּוֹ מִיַּם כֵּל שֶׁהוּא, פְּטוּר, כיון שבאופנים אלו אינו משכר. הגמרא מבררת במה נחלקו התנאים שבברייתא. מבררת הגמרא: בְּמֵאֵי פְּלִיגִי – במה נחלקו תנא קמא ורבי יהודה ורבי אלעזר. מבארת הגמרא: תַּנְאֵי קָמָא כְּבֵר, גְּמָרִינֵן – אנו לומדים גזירה של המילים 'שָׁכַר' 'שָׁכַר' מְזִיזֵר, שְׂבָרָתוֹ כֵּן יָיִן וְשָׁכַר אֶל תְּשֵׁת, ונאמר לגבי נזיר (במדבר 1 א) 'מִיָּיִן וְשָׁכַר יִזִּיר', וכמו ששכר של נזיר הכוונה דווקא ליין, ואינו נאסר בשאר משקאות המשכרים, כך לגבי כהנים לא נאמר איסור אלא ביין, ומלשון 'שכר' דורשים שיהא היין בשיעור הראוי לשכר. ואילו רבי יהודה, לֹא יִלִּיף – אינו לומד גזירה שזה זו של 'שָׁכַר' 'שָׁכַר' מְזִיזֵר, ולכן הוא סובר שיש לרבות מלשון 'שכר' שבביאת מקדש אף שאר משקאות המשכרים. ורבי אליעזר כְּבֵר, מֵאֵי – מה פירוש לשון שָׁכַר שבפסוק, מִיָּדִי דְהוּא מְשַׁכֵּר – דבר שהוא משכר, וממילא כשעירב בו מים או שלא שתאו בבת אחת, שאינו משכר, אין חייבים עליו. מבררת הגמרא: בְּמֵאֵי אֱמָלֵה הָא דְתַנְאֵי – כדעת מי מתנאים אלו נשנתה ברייתא זו, אֲכַל דְּבִילָה קַעֲלִית – תאנים הבאות ממקום ששמו 'קעילה', וכן אם שָׁתָה דִּבְשָׁה או חֶלֶב, ונִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, וְשִׁמַּשׁ – ועבד עבודה, לֹקְחָה, בְּמֵאֵן – כדעת מי סוברת בברייתא, ודאי בְּרַבִּי יְהוּדָה, האומר שאף שאר דברים המשכרים בכלל האיסור, וכגון דברים אלו המנויים בברייתא. הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת זו: אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרַ אַחֲוֵתַי, הִלְכָה בְּרַבִּי (אליעזר) [אלעזר], שאין חייבים אלא אם שתה באופן המשכר. וקָרִי רַב עֲלִיָּה דְרַבִּי אֱלֵעָזָר – וקרא רב על רבי אלעזר 'טובינא דְרַבִּימִי' – טוב שבחכמים, והלכה כמותו. הגמרא מביאה מעשה בענין זה: רַב אֶתָּא דְהוּצֵל – מהעיר 'הוצל', הָוָה יִנְדְּרָא עָלָה דְבִיתָהּ – היה לו נדר על אשתו, שנדר שלא ליהנות ממנה, אֶתָּא לְקַמְחֵיהּ דְרַב אִשִּׁי – ובא לפני רב אשי להתיר את הנדר, וזוהי זה לאחר שרב אשי אכל ושתה, אָמַר לִיהָ רַב אִשִּׁי, וַיֵּל הַאֲדִינָא וְתָא לְמַחֵר – לך עתה, ותחזור מחר כדי שאתירנו לך, והטעם שאינו מתיר לך עתה, כיון דְרַב לֹא מוֹכֵי אֲמוּרָא עָלֶיהָ מִיּוֹמָא טָבָא לְחִבְרִיָּה – מנהגו של רב היה שלא להעמיד אמורא ולדרוש ביום טוב לאחר הסעודה, עד למחרת, מְשׁוּם שְׂבָרָתוֹ שמצויה בסעודה, ולכן אף אני איני רוצה להתיר נדרים, שזוהי דבר שנחשב 'הוראה', לאחר שאכלתי ושתיתי, וכמו שיבואר בברייתא להלן שהשוותה יין אינו ראוי להורות. אָמַר לִיהָ רַב אַחָא, וְהָאֲמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר, שאם שתה פחות מריביעית, או שיערב מים ביין, פטור על ביאת מקדש, והוא הדין שרשאי להורות, וזוהי הוּא דְקָא רַבִּי בִּיה מֵא – והרי הטלת מים ביין. אָמַר לִיהָ רַב אִשִּׁי, הָא לֹא קָשְׁיָא – אין זו קשיא על דברי, הֵא – מה שהטלת מים מועילה, היינו בְּרַבִּיעִית, וְהָא – ומה שאמרתי שאסור להורות, ואף כשמעורב בו מים, היינו בְּיוֹתֵר מִכְּרִיבִיעִית, שבכל זאת היין משכר, וכיון שאני שתיתי יותר מריביעית, אף שמוצתי את היין במים, אני יכול להורות. הגמרא מביאה את הברייתא שבה מבואר שהשוותה יין אינו ראוי להורות הלכות: תַּנְאֵי רַבְּנֵן בְּרִייתָא, נאמר בפסוק (ויקרא 17-ט) 'וַיִּדְבֹּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר, וַיִּן וְשָׁכַר אֶל תְּשֵׁת אֹתָהּ וּבִגְדֶיךָ אֶתָּה בְּבֹאֲכֶם אֶל אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִתְּנוּ, וְאִם הָיָה כְּתוּב רַק יִינ', וְכֹל הָיִית לִפְרֵשׁ שְׂאִיסוֹר זֶה הוּא אֲפִילוּ בְּשׁוּתָה כֵּל שֶׁהוּא, או אֲפִילוּ בְּשׁוּתָה יִינ מִגְתָּו – יין חדש שבא מהגת שדורכים בה את הענבים, שעדיין מתוק הוא ואינו משכר, תִּלְמוּד לֹמַר 'וְשָׁכַר', ללמד שאין אסור אֶלָּא בְּשׁוּתָה יִינ שִׁישׁ בּוֹ בְּרִי לְשָׁכַר, וְכֵמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ שֶׁל יִינ שִׁישׁ בּוֹ בְּרִי לְשָׁכַר, רַבִּיעִית יִינ, וכן יש צורך שיהיה היין לפחות בְּן אֲרִבְעִים יוֹם, אך השוואת יין פחות מריביעית, או יין מִגְתָּו, פטור. דנה הברייתא: אִם בֵּן, מַה תִּלְמוּד לֹמַר – מה מלמדנו הכתוב 'וַיִּן', בא הפסוק לֹמַר לך, שְׂאֵמָנִם אֵין חִיּוּב מִיתָה בִידֵי שְׁמִים בְּשִׁתִּיה זֶה שֶׁל פָּחוֹת מְרִבִּיעִית או יין מִגְתָּו, אֵין מוֹזְהָרִין עָלֶיךָ – יש בכך אזהרה של לא תעשה אף בשיעור כֵּל שֶׁהוּא, וּמוֹזְהָרִין עָלֶיךָ אֵין מִגְתָּו. הברייתא מביאה את דעת החולקים בדרשת פסוק זה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נאמר בפסוק 'וַיִּן, אֵין לִי אֶלָּא יִינ, שְׂאֵר דְּבָרִים הַמְשַׁכְּרִין מִיָּיִן שְׂאִיסוֹר לְשִׁתוֹתָם וְלִהְכֵּס לַעֲבוֹד בְּמִקְדָּשׁ, תִּלְמוּד לֹמַר 'וְשָׁכַר', לרבות כל דבר המשכר, וְאִם בֵּן מַה תִּלְמוּד לֹמַר יִינ, ללמד שרק עַל חֵינ עוֹשִׂים בְּמִיתָה, וְאִילוּ עַל שְׂאֵר מְשַׁכְּרִין בְּאַהֲרָה.

וְחֵלֶב אִשָּׁה, מְטַמְּאִין כִּדֵּין טוּמְאָת מְשַׁקֵּין, ושיעורם הוא בְּרַבִּיעִית. אבל רוקו, זֶבֶב, וְיִמִּי דְגָלִי, מְטַמְּאִין טוּמְאָה חֲמוּרָה, והיינו שאף הנוגע בהם או מסיט אותם נטמא, ושיעורם כֵּל שֶׁהוּא. מסיימת הגמרא את קרייתתה על רבא: וְאִי אֲמַרְתָּ – ואם אתה רוצה לומר שְׁמִקוּם חֶלֶב דִּינוּ כְּמַעֲיָין, אם כן חֶלֶב נִמִּי נְטַמָּא טוּמְאָה חֲמוּרָה כֵּל שֶׁהוּא, בְּיוֹזֵב וְרוֹקוֹ, שהם מעינות הגוף, ומדוע אמרה הברייתא שחלב מטמא כטומאת משקין בריביעית. אֶלָּא ודאי שְׁמַע מִיָּה – מוכח מברייתא זו, דְּמִקוּם חֶלֶב אִשָּׁה לֹא מְעִינ הוּא, ושלא כדברי רבא. מקשה הגמרא: אִי חֵבִי – אם כך, שאתה דוחה את דברי רבא, קָשְׁיָא הָא מְתִינָתָא – תקשה הברייתא הקודמת, שהובאה לעיל (ע"א), ובה מבואר (וְאֵמַר רַבָּא) שחלב אשה מְטַמָּא בֵּין לְרִצּוֹן וּבֵין שְׁלֵא לְרִצּוֹן, ואם טומאת החלב היא כדן אוכל הצריך הכשר, הרי אין אוכל מוכשר לקבל טומאה עד שיתנו עליו משקה מרצון. מתרצת הגמרא: מִי סְבֵרַת – וכי אתה סבור ש'שְׁלֵא לְרִצּוֹן' דְּאָמַר הַתַּנָּא בְּרִייתָא היינו דֵּלָא נִיחָא לִיהָ – שאין התינוק רוצה לאכול את החלב, ואף על פי כן הוא מקבל טומאה, לֹא – אין זו כוונת הברייתא, אלא מֵאֵי 'שְׁלֵא לְרִצּוֹן' דְּאָמַר, כוונתו היא לאופן שאינו מראה שרצונו לאכול, ואף על פי כן יש על החלב שם אוכל, כיון דְּרַעֲיָתָהּ דְּתִינוּק קְרִיבָא לִנְפִי חֶלֶב – שדעתו של התינוק קרובה להתרצות לאכילת החלב, ולכן אף בסתם אנו מחשיבים את החלב כמאכל המוכשר לקבל טומאה, אֲכַל אָמַר לֹא נִיחָא לִיהָ – אך אם גילה התינוק בפירוש שאין רצונו לאכול את החלב, אינו מוכשר לקבל טומאה, והחלב מְהוּר. שנינו במשנה: אֲכַל אוֹכְלִין מְטַמְּאִין וכו' שתה רביעית יין ונכנס למקדש, ושהה כדי אכילת פרס, חייב. והבינה עתה הגמרא שכונת המשנה לומר ששהה במקדש כדי אכילת פרס. תמוזה הגמרא: לְמַה לִּי שְׁהִיָּה – למה כדי להתחייב יש צורך שיששה בבית המקדש כדי אכילת פרס, דְּמַחֲמֹת כֵּן קָתְנִי במשנה 'וְשָׁהָה כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס', והרי מרגע שנכנס למקדש כשהוא שותי יין, ועבד אפילו עבודה קטנה ביותר, חייב. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יְהוּדָה, שהשייה האמורה במשנה אינה שייכת לכניסה למקדש, אלא לאכילה, וְהֵכִי קָתְנִי – כך יש לשנות ולפרש את משנתנו, כאילו נאמר בה כך, 'אֲכַל אוֹכְלִין מְטַמְּאִין וְשָׁהָה מְשַׁקֵּין מְטַמְּאִין, וכן אם שָׁתָה רַבִּיעִית יִינ, וְשָׁהָה בְּאֲכִילָתָהּ וּבְשִׁתִּיתָהּ כְּדִי אֲכִילַת פֶּרֶס, ונִכְנַס לְמִקְדָּשׁ (ועבד אפילו עבודה קטנה), חִיּוּב. שנינו במשנה: רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר בּוֹ' אם פסק בה, או אם נתן בה מים כל שהוא, פטור. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה של השוואת יין מוזהג במים: תַּנְאֵי רַבְּנֵן בְּרִייתָא, נאמר בפסוק (ויקרא 17-ט) 'וַיִּדְבֹּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר, וַיִּן וְשָׁכַר אֶל תְּשֵׁת אֹתָהּ וּבִגְדֶיךָ אֶתָּה בְּבֹאֲכֶם אֶל אֶהֱל מוֹעֵד וְלֹא תִתְּנוּ, וְאִם הָיָה כְּתוּב רַק יִינ', וְכֹל הָיִית לִפְרֵשׁ שְׂאִיסוֹר זֶה הוּא אֲפִילוּ בְּשׁוּתָה כֵּל שֶׁהוּא, או אֲפִילוּ בְּשׁוּתָה יִינ מִגְתָּו – יין חדש שבא מהגת שדורכים בה את הענבים, שעדיין מתוק הוא ואינו משכר, תִּלְמוּד לֹמַר 'וְשָׁכַר', ללמד שאין אסור אֶלָּא בְּשׁוּתָה יִינ שִׁישׁ בּוֹ בְּרִי לְשָׁכַר, וְכֵמָּה הוּא שִׁיעוּרוֹ שֶׁל יִינ שִׁישׁ בּוֹ בְּרִי לְשָׁכַר, רַבִּיעִית יִינ, וכן יש צורך שיהיה היין לפחות בְּן אֲרִבְעִים יוֹם, אך השוואת יין פחות מריביעית, או יין מִגְתָּו, פטור. דנה הברייתא: אִם בֵּן, מַה תִּלְמוּד לֹמַר – מה מלמדנו הכתוב 'וַיִּן', בא הפסוק לֹמַר לך, שְׂאֵמָנִם אֵין חִיּוּב מִיתָה בִידֵי שְׁמִים בְּשִׁתִּיה זֶה שֶׁל פָּחוֹת מְרִבִּיעִית או יין מִגְתָּו, אֵין מוֹזְהָרִין עָלֶיךָ – יש בכך אזהרה של לא תעשה אף בשיעור כֵּל שֶׁהוּא, וּמוֹזְהָרִין עָלֶיךָ אֵין מִגְתָּו. הברייתא מביאה את דעת החולקים בדרשת פסוק זה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נאמר בפסוק 'וַיִּן, אֵין לִי אֶלָּא יִינ, שְׂאֵר דְּבָרִים הַמְשַׁכְּרִין מִיָּיִן שְׂאִיסוֹר לְשִׁתוֹתָם וְלִהְכֵּס לַעֲבוֹד בְּמִקְדָּשׁ, תִּלְמוּד לֹמַר 'וְשָׁכַר', לרבות כל דבר המשכר, וְאִם בֵּן מַה תִּלְמוּד לֹמַר יִינ, ללמד שרק עַל חֵינ עוֹשִׂים בְּמִיתָה, וְאִילוּ עַל שְׂאֵר מְשַׁכְּרִין בְּאַהֲרָה.

גמרא

מבואר במשנה שרבי מאיר סובר שניתן לעבור באכילה אחת על כמה איסורים. מבררת הגמרא: **נִימָא** – שמה נאמר שמוכח ממשנתו **דאית ליה לרבי מאיר** – שרבי מאיר סובר שאיסור חל על איסור, שהרי איסורים אלו המנויים במשנתו לא חלו כולם בבת אחת, אלא בזה אחר זה, ואף על פי כן סובר רבי מאיר שהוא מתחייב בכלם. דוחה הגמרא: **נְהִי** – אף על פי דאִיסור חל על אִיסור לית ליה – אין רבי מאיר סובר שסתם איסור חל על איסור אחר, מכל מקום 'אִיסור בולל' ו'אִיסור מוסיף' אית ליה – הוא סובר, והיינו שאם האיסור החדש כולל גם דברים שהיו מותרים לאדם קודם לכן, או שהוא מוסיף על החפץ עצמו חומרת איסור נוספת, חלים איסורים אלו. ובמשנתו, שכל האיסורים הם איסור כולל או איסור מוסיף, חלים כולם. ומבארת הגמרא: אדם **מְהוֹר**, מְעִיקָא – מתחילה לא היה **אִיסור אֵלָא בְּחֵלֶב**, ולא בשאר בשר הקרבן. לאחר מכן הנה ליה – נעשה **טָמֵא, וּמִינֵי** – ומתוך כך דעתה שנטמא **אִיסור** הוא **בְּשֵׁאר חֲתִיבוֹת מְהוֹרוֹת** של הבשר שהיו מותרות לו עד עתה, **אִיתוּסַף בֵּיה נִמִּי אִיסוּרָא עֵלְיוֹ חֵלֶב** – נוסף איסור טומאה חל אף על החלב. **וְחֵלֶב** עצמו, מְעִיקָא – מתחילה, כשהיתה זאת בהמת חולין, לא היה **אִיסור אֵלָא בְּאִכְלָהּ, אִתְרְשִׁיה** – ולאחר שהקדישו, מינו **דִּאִיתוּסַף בֵּיה אִיסוּרָא דִּהֲנָאָה** – מתוך כך שנוסף בו איסור הנאה, **אִיתוּסַף בֵּיה לִגְבִי חֵלֶב** – נוסף בו גם איסור אכילת קדש, אף לגבי החלב עצמו. **וְאִתֵּי – וְעֵדִין, רַק לְהַדְרִיט הוּא אִיסור, אֲכָל לִגְבוֹת שָׂרִי** – מותר הוא להקטר בהקדש, הִנֵּה ליה – וכשנעשה נותר, **מִינֵי דִּאִיתוּסַף אִיסוּרָא לִגְבִי נְבוֹהָ** – מתוך כך שנוסף בו איסור להקטירו למזבח, **אִיתוּסַף בֵּיה לִגְבִי הַדְרִיט** – נוסף בו גם איסור לגבי הדיט, והוא איסור אכילת נותר. לאחר מכן חל עֲלֵיהּ יוֹם הַכַּפּוּרִים, **וּמִינֵי דִּאִיתוּסַף בֵּיה אִיסוּר לִגְבִי חוּלִין** – ומתוך כך שהוסיף יום הכפורים לאיסור על האדם כל אכילה, **אִיתוּסַף בֵּיה לִגְבִי נְבוֹהָ** – נוסף בו גם איסור לגבי בשר קרבנות, שיחול עליהם איסור אכילה ביום הכפורים.

הגמרא מבארת מדוע לא שנתה כאן המשנה איסור נוסף. מקשה הגמרא: **וְנִתְּנִי** – ומדוע לא שנה התנא שיש באכילה זו חיוב חֵמֶשׁ חֲטָאוֹת, וְנִקְמָה – ונעמיד לאכילה זו כגון דֹּאכֵל בֵּצֵת של בשר פִּיגוּל, שיש בו חיוב נוסף של חטאת. מתרצת הגמרא: **בְּחֵדָא בְּהִמָּה קְמִיירי** – משנתנו עוסקת באכילת בשר של בהמה אחת, אך בִּשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת לא קְמִיירי – אין המשנה עוסקת, וְנִתְּנִי וּפִיגוּל בְּחֵדָא בְּהִמָּה לא מְשַׁבְּחָת לָהּ – אין אתה מוצא אופן שבבהמה אחת יהיו שני איסורים אלו, נותר ופיגול, שהרי מחשבת פיגול היא בעת עבודת הדם, והיינו שחיטה, קבלת הדם, הולכתו וזריקתו, ואם באותה שעה חשב מחשבת פיגול, פסל את הקרבן ואינו ראוי לא לאכילת אדם ולא להקברה על גבי המזבח, ושוב אין כל תוספת באיסור נותר שיחול על הקרבן, שהרי קודם לכן כבר היה אסור לגבוה.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **אֵלְמָה לא** – מדוע לא יתכן שבאותה בהמה יהיה גם איסור פיגול וגם איסור נותר, והרי מְשַׁבְּחָת לָהּ – ניתן למצוא אופן זה, כגון שֶׁהֵעֵלָה אֶבֶר פִּיגוּל לִגְבִי מִזְבֵּחַ, דְּהֵדִין הוא שבהעלאה זו פִּקֵּעַ פִּיגוּלִּיהָ מִינִיָּה – פקע מאותו אבר דין פיגול, וְהָוָה לִיה נִוְתֵּר – ואם השאירוהו לאחר זמנו חל עליו איסור נותר, ואם אכל אבר זה, וכן אבר אחר של אותה בהמה שלא הועלה על גבי המזבח, עבר גם באיסור פיגול וגם באיסור נותר. ומבארת הגמרא מנין שעל ידי העלאת אבר על גבי המזבח, פקע ממנו איסור פיגול, ודין זה הוא **בְּדֹאמֶר עוֹלָא, קוּמִין של מנחת פִּיגוּל שֶׁהֵעֵלָה לִגְבִי מִזְבֵּחַ, פִּקֵּעַ פִּיגוּלוֹ מִמֶּנּוּ** – מאותו קומץ, כיון שקידשו המזבח בעבודה זו, וְהָוָה לִיה נִוְתֵּר – ושייך בו דין נותר.

מתרצת הגמרא: **בְּאֶבֶר אֶחָד קָא מִיירי, בְּשֵׁנִי אֲכָרִים לא קְמִיירי** – משנתנו עוסקת באדם באוכל בשר של אבר אחד, ולא באוכל שני אברים, וְנִוְתֵּר וּפִיגוּל בְּחֵדָא אֶבֶר לא מְשַׁבְּחָת לָהּ – ולא יתכן שיהיו באותו אבר איסורי נותר ופיגול.

ממשיכה הגמרא ומקשה: **אֵלְמָה לא**, והרי מְשַׁבְּחָת לָהּ – ניתן למצוא אופן שיהיו שני האיסורים באותו אבר, כגון שֶׁהֵעֵלָה אֶבֶר פִּיגוּל לִגְבִי מִזְבֵּחַ, באופן דְּפִלְגִיָּה אֲנָחִיה – שאת חציו הניח על גבי מִזְבֵּחַ, וּפִלְגִיָּה מֵאֲבָרָא דְּמִזְבֵּחַ – וחציו נשאר תלוי מחוץ למזבח, דְּהָוָה – שאותו חלק דעלה על גבי מִזְבֵּחַ, פִּקֵּעַ ממנו שם פִּיגוּל וְהָוָה לִיה נִוְתֵּר, וְכִדְאָמֶר עוֹלָא, קוּמִין פִּיגוּל שֶׁהֵעֵלָה על המִזְבֵּחַ פִּקֵּעַ פִּיגוּלוֹ מִמֶּנּוּ, ולאחר שעבר זמנו הָוָה לִיה נִוְתֵּר, ואילו אותו חלק שהיה מחוץ למזבח, לא פקע ממנו איסור פיגול, וכשאכלו התחייב גם משום פיגול.

מתרצת הגמרא: **אֶמֶר לִיה, לא** – אי אפשר לומר כן, וממה נפשך, **אִי רִיבָא דְּמִזְבֵּחַ** – אם רוב האבר על גבי המזבח, שְׁדִייה לְמִזְבֵּחַ – מטילים את כולו אחר המזבח, ואף אותו חלק שבחוץ יוצא מידי פיגול, ואם **רִיבָא דְּבָרָא** – רוב האבר מחוץ למזבח, שְׁדִייה לְבָרָא – מטילים את כולו אחר החלק שבחוץ, ואף אותו חלק שעל גבי המזבח אינו יוצא מכלל פיגול.

דוחה הגמרא: אם כן, **תַּפְשׁוּט מְכַאן דְּבָעִי** – מה שהסתפק רמי בר **הֶמָּא, האם תלכו בְּאֲכָרִים אחר הָרֹב אוֹ לא**, שהרי לדברין מוכח מהמשנה שהולכים אחר הרוב.

מתרצת הגמרא: **אֵלָא, בְּכֻזִּית אֶחָד קְמִיירי, בְּשֵׁנִי וִיתִים לא קָא מִיירי** – משנתנו עוסקת באופן שאכל חלב בשיעור כזית אחד, וביש ארבע חטאות, ולא באופן שאכל שני כזיתים, ובשיעור כזית אחד לא יתכן שיהיה גם איסור נותר וגם איסור פיגול.

תמחה הגמרא: **וְלֹא** – וכי אין המשנה עוסקת במי שאכל שני כזיתים, וְהִקְתַּנִּי במשנה שאחד החטאות הוא משום אכילה ביום הכפורים, והאוכל ביום הכפורים רק על שיעור כֹּזֶבֶת – [תמר] הוא דְּמַחְיִיב, ו'כֹּזֶבֶת' אִית בֵּיה – יש בה שיעור של שְׁנֵי וִיתִים, ואם כן יכלה המשנה לומר שמדובר באופן שאכל כזית אחד של נותר וכזית אחד של פיגול. מתרצת הגמרא: **אֶמֶר רַבִּי יוֹרָא, באמת מדובר במשנתנו שאכל רק כזית אחד של חלב, ומכל מקום חייב ביום הכפורים, וּכְגוֹן שְׂאֵכֵל בִּלְוִיָּא בְּחֵלְבָהּ** – כליה עם החלב שעליה, ואותה כליה משלמים לשיעור כותבת, המחייבת ביום הכפורים.

תירין נוסף: **רַב פֶּפְאָ אֶמֶר, משנתנו עוסקת באוכל כזית חלב בלבד, ומה שהוקשה לך כיצד הוא מתחייב על אכילה ביום הכפורים, היינו כְּגוֹן דְּמִלְגִּיה בְּתַמְרִי** – שמילא והשלים את השיעור בתמרים.

הגמרא מביאה דעה שאכן משנתנו עוסקת גם באיסור פיגול: **רַב אֲדָא בְּרַ אֲהָא מִתְּנִי** – שנה במשנתנו 'חֵמֶשׁ חֲטָאוֹת, וּמִתְרִין לָהּ – וביאר זאת, כְּגוֹן דֹּאכֵל בֵּצֵת פִּיגוּל מבהמה אחרת, וְלֹא מִשְׁנֵי בְּהֵמֵי שִׁינִי דְּקָא מִשְׁנִין – ואינו רוצה לתרץ כאותם תירוצים שתירצנו לעיל, שמדובר דוקא בבהמה אחת ובאבר אחד ובכזית אחד, אלא באמת מדובר אף בשתי בהמות ובשני שיעורי כזית שונים, שאחד מהם היה פיגול והשני נותר.

מקשה הגמרא: אם כן, שמשנתנו עוסקת באכילה של יותר מכזית אחד, וְנִתְּנִי – ומדוע לא שנתה המשנה שֶׁשׁ חֲטָאוֹת, וְנִקְמָה – ונעמיד אופן זה כגון דֹּאכֵל גם בֵּצֵת דָּם, מלבד כזית חלב ופיגול.

מתרצת הגמרא: **בְּחֵדָא אֲכִילָה קָא מִיירי, בְּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת לא קָא מִיירי** – משנתנו עוסקת באכילה אחת, ולא בשתי אכילות, וְשִׁיעָרוּ חֲכָמִים דְּאִין בֵּית הַבְּלִיעָה מְחִיק יוֹתֵר מִשְׁנֵי וִיתִים בדרך אכילה, וממילא לא שייך להעמיד אופן זה באכילת שיעור שלשה וזיתים.

שנינו במשנה: **רַבִּי מֵאִיר אָמַר וכו'** אם היה שבת והוציאו בפיו, חייב.

מקשה הגמרא: וְנִתְּנִי – מדוע לא אמר רבי מאיר רק 'אם הוציאו, חייב', שהרי משנתנו עוסקת ביום הכפורים, שאף בו שייכים איסורי המלאכה של שבת, וּמֵאִיר מְעַמָּא קִתְּנִי – ומדוע הוצרך רבי מאיר להוסיף 'אם היתה שבת', מתרצת הגמרא: **אֶמֶר רַבִּי, זאת אומרת** – יש ללמוד מדברי רבי מאיר, שיש תקנת עֲרִיב וְאִיסוּר הוֹצָאָה לְשַׁבָּת, כלומר, שאסור להוציא מרשות לרשות, וְאִין עֲרִיב וְהוֹצָאָה לְיוֹם הַכַּפּוּרִים, ומותר להוציא מרשות לרשות, ולכן הוצרך רבי מאיר לומר שאם היתה זו שבת, חייב גם משום הוצאה.

1 **גמרא** נהי דאיסור גרידא חל על איסור לית ליה - כגון האוכל נבלת בהמה
2 טמאה - אינו חייב משום נבלה. דהיינו איסור גרידא, דליכא לא כולל ולא מוסיף.
3 מנו דנאסר בחתיכות (שהורות) איתסר נמי בחלב - משום טומאה. ודהיינו כולל,
4 דלא איתוסף איסורא אחפצא, אלא אנברא איתוסף איסורא לגבי אחריני - כיל
5 נמי להאי באיסורא. איסור חנייה - היינו

6 מוסיף, דאיתוסף איסורא אחפצא. נותר -
7 נמי איסור מוסיף. יום הכפורים איסור כולל
8 - דאיתוסף איסורא אנברא אמדי דמשתרי
9 ליה עד השתא. בשתי בהמות לא מיירי
10 ונותר ופיגול בחמה כהמה ליכא - דפיגול
11 אינו אלא בארבע עבודות של דם. הילכך,
12 מדפגלה לא חזיא לא לאכילת אדם ולא
13 לאכילת מזבח, הלכך לא חייל עליה נותר.
14 דפקע ממנו פיגולו - דקדשהו מזבח
15 בעבודה. טעמיה דעולא מפרש בובחים
16 (מגא), אי רובא אמובח שרייה לכולו אבר
17 אמובח - והוי כוליה נותר כו'. חלבו
18 באברים כו' - האי בעיא מפרק "בהמה
19 המקשה" (חולין עא). בורא אחד - חלב
20 דאיסור קמיירי, בשני זיתי חלב לא קמיירי.
21 כותבת אית בה שני זיתים - דרך בית
22 הבליעה מחזיק. כגון שאכל כוליא בחלבה
23 - דאכילת חלב מחייב שלש הטאות
24 ואשם, וגורם נמי להשלמת אכילת כותבת,
25 וזית של כוליא משלים לכותבת. הילכך לא
26 תנא פגול, דבשני זיתי חלב לא קמיירי, ואי
27 תימא: לוקים כגון שהעלה זית של כוליא
28 אמובח, דהוה חלב פיגול ולכוליא נותרו אם
29 כן לא מהני נותר אחת דחלב, ואנן בעינן
30 דליהוי חד אכולהו, דאכילה קתני, דהיינו
31 כוית. (גליקן) אלא בכוית אחד מיירי, ואי
32 אנחיה לפלוגה דזית אמובח - אין הקטרה
33 בפחות מכוית. כגון שאכל כוליא בחלבה -
34 ואם נפשו לומר: ליחייב אכוליא משום
35 פיגול, ואחלבה משום נותר - לא מצי
36 למימר הכי, ד"טמא שאכל" קתני, דבחלב
37 עצמו בעי לאוקומי לכולהו איסורי. פירוש
38 מורי. רב פפא אמר - להכי לא תנא פיגול
39 - דלא מיירי בשני זיתי חלב, ודקא קשיא לך
40 כותבת - כגון דמלייה לחלב בתמרי
41 והשלימו לככותבת. ומתריץ לה כגון דאכל
42 כוית פיגול - מנהמה אחרת בהדה. ונתיני
43 אם הוציא חייב - דהא יום הכפורים הוא.
44 כמזומן לו - שיזמנוהו מאתמול לחולין
45 השעיר. זאת אומרת - מדקתני אפילו
46 בשבת - אין עירוב והוצאה ליום הכפורים.
47 דאם יש איסור הוצאה ליום הכפורים, אמאי
48 איצטריך לרביי שבת? הא דחי יום הכפורים,
49 והוא הדין לשבתו דילמא - מיום הכפורים
50 לא שמעינן לשבת, דיום הכפורים שאני,
51 דהכשר מצותו בכך, דומינא דתמיין שקריבין
52 בשבת. משנה בתו ואחותו - שבא על
53 אמו והולידה. ואשת אחיו - שנשאת לו
54 קודם לכן, ולאחר מיתתו נשאה אחי אביו,
55 ובא זה אביה עליה בגדתה. גמרא
הוא

41 אף משום שבת ויום הכפורים! אלא אי איתמר דרפרם על הדא איתמר, דתניא: "ושלח
42 ביד איש עתי", "איש" - להכשיר את הור, "עתי" - אפילו בטומאה ואפילו בשבת, "עתי"
43 - כמזומן; קתני: "עתי" - אפילו בשבת. אמר רפרם, זאת אומרת: עירוב והוצאה לשבת, ואין עירוב והוצאה ליום הכפורים. -
44 ממאי? שאני שעיר המשתלח, דהכשירו ביום הכפורים בקד! אלא, דרפרם ברותא היא. משנה יש בא ביאה אחת וחייב עליה
45 שש חטאות, כיצד? הקא על בתו - חייב עליה משום בתו, ואחותו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו, ואשת איש, ונדה. גמרא
והא

1 ושיך לעמוד הקודם) אם היה שבת והוציא - ואם תאמר: מה שייך זה לענין
2 אכילה? ויש לומר, דהכי פירושו: והוציא בפיו. דכיון שהנחיתו
3 בפיו ברשות היחיד והוציאה ברשות הרבים - מחייב משום הוצאה, דבליעתו היא
4 הנחתו. דהא מוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא מהלך - חייב, דכתיבתן זו היא
5 הנחתן.

6 **אמר** עולא קומץ פיגול בו - ואם תאמר:
7 אמאי לא פריך מאבר גופיה, דאמר
8 פרק "המזבח מקדש" (ובחים פדא, ופהב.)
9 דחשיב שחטו חוץ לזמנו כו' אם עלו לא ירדו,
10 כך אם ירדו לא יעלו. וקאמר עולא: לא שנא
11 אלא שלא משלה בו האור, אבל משלה בו
12 האור - אפילו ירדו יעלו. ואם כן שמע ממנה
13 דעושה לחמו של מזבח ופקע פיגולו ממנו
14 ויש לומר: דמכל מקום לא תנא ליה בהדיא
15 כל כך דפקע פיגולו ממנו, כמו בהדיא
16 דקומץ.

17 **פקע** פיגולו ממנו - במנחות הקשה רש"י
18 פרק הקומץ (ידא), אמאי איצטריך
19 קרא למעט קומץ מפיגולו תיפוק לי דלא קרב
20 המתיר במצותו ותיריך דמיירי במשלה בו
21 האור ברובו, שהותרו השירים, כדאמרין:
22 קומץ מאימתי מתיר השירים באכילה -
23 משהוצת האור ברובו. וקשה: דאם כן (לוקים)
24 דפקע פיגולו ממנו, כדמוכח הכא! ויש לומר:
25 דמיירי שחציו העלה על גבי המזבח חציו
26 לא העלה, דלא פקע פיגולו מן החצי
27 שנשאר. ואם תאמר: ואפילו לכתחלה נמי
28 מעלין ליה, כדאמרין פרק "בית שמאי"
29 (ובחים מגב). האי קומץ דפלגיה אנחיה
30 אארעא, אסיקנא ליה לכתחלה! ויש לומר:
31 שאני התם, שהיה כולו מתחלה על גבי
32 המזבח ואחר כך הוריד חציו למטה. אבל
33 הבא לא היה על המזבח. ואם תאמר: מנחת
34 נסכים ומנחת כהן משיח שהם כולן כליל,
35 אמאי צריך קרא למעט אותם מפיגולו? והלא
36 אינה מתרת שום דבר ויש לומר: כיון שקדשו
37 בכלי הוי כמו קרב מתירין וקבעה בפיגול,
38 ולכן צריך קרא למעט. **תפשוט** דבעי רמי
39 בר חמא הלכו באברים אחד הרוב - פירש
40 בקונטרס: היינו בעיא דפרק "בהמה המקשה"
41 (חולין עא). ואינו נראה לרבינו תם, דמאי
42 שייכא הדיא בעיא דהך דהכא? והתם מיירי
43 אם יצא חציו ברוב אבר, אי הוי כילוד או לא!
44 לכך נראה לפרש: דהיינו בעיא דפרק "מזבח
45 מקדש" (ובחים פדא) דאיבעיא לה: אור
46 מזבח כמזבח או לא כו', רובו לכבש - ככבש
47 דמי, רובו למזבח - כמזבח דמי. תפשוט
48 דבעי רמי בר חמא יש חיבור בעולין או לא.
49 **עירוב** והוצאה לשבת - פירוש: נתערבה
50 הוצאה עם שאר מלאכות לשבת,
51 ולא נתערבה הוצאה עם שאר מלאכות ביום
52 הכפורים. לשון מורי וזכורנו לברכה. **אלא**
53 דרפרם ברותא היא - ובפרק "שני שעירים"
54 (יומא סו), איתא נמי הא דהכא, ולא דחי:
55 דילמא שאני שעיר המשתלח כו' כדרדח
56 הבא. אלא רגילות הוא, דברי תורה עניים
57 במקומם ועשירים במקום אחר.

נשאת לאחיו מיגו דאיתוסף בר' — פירושו: משום אשת אח. ואם תאמר: והא ממזרת היא, ואם כן היאך אסורה לאחיו משום אשת אח, איך חל איסור אשת אח על איסור ממזרת? ויש לומר: דמיירי דאחיו נמי ממזר, ואם כן ליכא איסור ממזרת, דהוא עצמו כמו כן ממזר. ועוד יש לומר: דאיסור חמור חל שפיר על איסור קל, כדפרישית לעיל.

הבא על בתו — בהקשה רבינו בריך: אמאי לא חשיב בהדידיהו בת בנה, כגון שניסת בתו לכן אשתו וילדה לו בת, דהויה בת בתו ובת בנה בבית אחותו וגם בסיפא קשה: אמאי לא תני בת בנה ובת בתה? דמשכחת לה בעיקב שנשא רחל ולאח שאינם אחיות, ויש לה כן לרחל מאדם אחר, ונשא בת לאח שדיתה לה מיעקב, וילדה בת לאח בת ובא יעקב עליה — הרי היא בת כן אשתו ובת בתו ולפי מה שפירשתי לקמן, דמתניתין לא מיירי רק באיסור מוסיף, נחא שפיר. והקשה הקדוש הרב רבינו יוסף טוב: אמאי לא תני חמותו, כגון שנשא בת בתו, דבת בתו היא חמותו? ויש לומר: דתנא קמא לא מיירי בעבר איסורא. ומהאי טעמא לא תני אם חמותו ואם חמיו ושניתי הן. ואפילו לרבי יוסי נמי, דמיירי בעבר זקן ונשאה, יש לומר להכי לא תני להו — דהוי איסור כולל. ואפילו לרבי חייא דאמר פרק "ארבעה אחין" (יבמות לבב, ולגא): לרבי יוסי מחייה תרתי משום איסור כולל — היינו באיסור כולל ששם אבא, אבל בשני שמות לא. ומשום הכי נחא לדידיה גבי אשת איש ונעשת חמותו, דלא אמרין נידון בחמותו, משום דשני שמות הן.

ואחות אשתו — ואומר הרב רבינו יצחק: דלא גרס ליה, דאם כן שבע הוה, ואדתי לעיל שש — ליתני שבע. ואם תאמר: וליתני שבע וליחשוב אחות אשתו, וכגון שדינה בת יעקב ניסת לאדם מעלמא וילדה לו בת, ואותו אדם היה לו בת אחרת מאשה אחרת ונשאה יעקב. ואם כן הרי בת דינה יעקב — בת בתו ואחות אשתו, וחיילא איסור אחות אשתו באיסור כולל, מיגו דמיתסר בשאר אודיות משום אחות אשה — איתסר נמי בבית דינה משום אחות אשה? ויש לומר: דלא תני רק איסורי דמודי בהו רבי יוסי ומיירי בסיפא, דהיינו איסור מוסיף. ואפילו לרבי חייא דאמר דאית ליה לרבי יוסי איסור כולל, יש לומר: לא נחת למיתני במתניתין רק איסור מוסיף. ואם תאמר: מכל מקום אמאי לא תנא אחות אשתו ובבת אחת, וכגון שיעקב נשא אחותו נכרית של בת דינה בת יעקב וילדה לו בת — השתא הויה אותו בת של דינה בת בתו של יעקב ואחות אשתו ויש לומר: דבאיסורא שחל על ידי קדושין לא תני אלא אותה שחל האיסור מיד בשעת קדושין והשתא מיד שנשא יעקב בת האיש לא היה שום איסור עד שנולדה דינה מאותו האיש —

אז חל איסור אחות אשתו עם איסור בת בתו. ואם תאמר, ובגמרא נמי דקאמר: מודי ליה באיסור מוסיף — מנליה? דילמא כולה מתניתין באיסור בת אחת מיירי, וכגון שנתקדשה הלה פחות מבית שלש שנים, דכי נשלם שנה שלישית אז חלו כל האיסורים, וחשיב במתניתין בבית אחת ויש לומר: דלא חשיב איסורא שעל ידי קדושין אלא כשהחליק בשעת קדושין, ואי בבית אחת הויין עלה — הרי לא חלו שום איסור עד גמר שלש שנים ויום אחד. ועוד יש לומר: דמתניתין לא אתיא לאורויי רק באיסור מוסיף, כמו שפירשתי.

אשת אחיו — היינו אשת אחיו מאמו. דאי מאביו — היאך נשאה זקן? ולא תפסי בה קידושין דהויה כלתו ומכאן משמע דאשת אחיו מאמו בכרת, ומחייב עליה חטאת. והא דממעט בתורת כהנים היינו מערירות, אבל כרת איכא.

והא לית ליה לרבי מאיר איסור חל על איסור! — נהי דאיסור חל על איסור לית ליה, איסור מוסיף ואיסור כולל אית ליה; כגון שפא על אמו והוליד בת, דאיסור בתו ואחותו בהרי הירי אחי; נשאת לאחיו, מיגו דאיסוסף איסור לגבי אחיו — איסוסף איסורא לגבי ידידיה; נשאת לאחי אביו, מיגו דאיסוסף איסורא לגבי שאר אחי אביו — איסוסף לגבי ידידיה; הויה לה אשת איש, מיגו דאיסוסף איסור לגבי עלמא — איסוסף נמי לגבי ידידיה; הויה לה נדה, מיגו דאיסוסף איסור לגבי בעלה — איסוסף נמי לגבי ידידיה. משנה הבא על בת בתו — חייב עליה משום בת בתו, וכלתו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו ואחות אשתו, ואשת איש, ונדה. רבי יוסי אומר: אם עבר זקן ונשאה — חייב עליה משום אשת אב. וכן הבא על בת אשתו, ועל בת בתה. **גמרא קתני: חייב עליה משום אשת אב. מי שריא ליה? אמר רבי יוחנן: כגון שנפלה לו ליבום. — אי הכי מאי "עבר"? אמר רבי יעקב: שעבר משום פלת בגו שניה, פדתניא: פלתו — ערוה, פלת בגו — שניה. וכן אתה מוצא בבית בגו ובבת בגו עד סוף כל הדורות. ומי אית ליה לרבי יוסי איסור חל על איסור? והא תנן: עבר עבירה שיש בה שתי מיתות — נידון בחמורה, רבי יוסי אומר: נידון בזיקה ראשונה שפאה עליו; ותניא: כיצד אומר רבי יוסי נידון בזיקה ראשונה? חמותו ונעשת אשת איש — נידון משום חמותו, אשת איש ונעשת חמותו — נידון משום אשת איש! אמר רבי אבהו: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. וכן כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מודה רבי יוסי באיסור מוסיף. — מאי איסור מוסיף איכא הכא? — דאיכא ברא לסבא, מיגו דאיסוסף איסורא לגבי בריה — איסוסף לגבי ידידיה. **משנה** הבא על חמותו — חייב עליה משום חמותו, וכלתו, ואשת אחיו, ואשת אחי אביו, ואחות אשתו, ואשת איש, ונדה. וכן הבא על אם חמיו, ועל אם חמותו. רבי יוחנן בן גורי אומר: הבא על חמותו — חייב עליה משום חמותו, ואם חמיו. אומר לו: שלשתן שם אחד הן. **גמרא** אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא: רבי יוחנן בן גורי יסומכום אומר דבר אחד. רבי יוחנן בן גורי — הא דאמרן. סומכום מאי היא? דתנן:**

שחמה

ובת בתה, ואם חמיו — שנשא את בת בנה. שלשתן שם אחד — בחד קרא כתיבי ובחד לאו, הלכך אין חילוק חטאת ביניהם. **גמרא**

שחמה

הרי לא חלו שום איסור עד שנתקדשה הלה פחות מבית שלש שנים, דכי נשלם שנה שלישית אז חלו כל האיסורים, וחשיב במתניתין בבית אחת ויש לומר: דלא חשיב איסורא שחל על ידי קדושין אלא כשהחליק בשעת קדושין, ואי בבית אחת הויין עלה — הרי לא חלו שום איסור עד גמר שלש שנים ויום אחד. ועוד יש לומר: דמתניתין לא אתיא לאורויי רק באיסור מוסיף, כמו שפירשתי.

אשת אחיו — היינו אשת אחיו מאמו. דאי מאביו — היאך נשאה זקן? ולא תפסי בה קידושין דהויה כלתו ומכאן משמע דאשת אחיו מאמו בכרת, ומחייב עליה חטאת. והא דממעט בתורת כהנים היינו מערירות, אבל כרת איכא.

כריתות דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קלה

גמרא

מקשה הגמרא: וְהָא לִית לִיה לְרַבִּי מֵאִיר – והרי רבי מאיר אינו סובר
שאיפור חל על איפור, וכמו שהתבאר בסוגיא לעיל (ע"א), ואם כן
כיצד חלים על אותו אדם איסורים רבים.
מתרצת הגמרא: נָהִי ד'איפור' חל על 'איפור' לִית לִיה – אף על פי
שרבי מאיר סובר שאין איסור חל על איסור, מכל מקום 'איפור
מוסיף' ו'איפור בולל' אִית לִיה – הוא סובר שחלים על איסור אחר,
והיינו כשהאיסור הנוסף חל גם על אנשים נוספים שהיו מותרים קודם
לכן, או שעל אותה אשה חל איסור חמור יותר. ומבארת הגמרא את
האופן האמור במשנתנו: כְּגוֹן שָׂכָא אותו אדם על אִמּוֹ, והוליד
ממנה בַּת, ד'איפור בַּתוֹ וְאִחוּתוֹ בְּהָדִי דְרַבִּי אֶתִי – חלו לגביו בבת
אחת על אותה בת. לאחר מכן נשאת אותה בת לְאָחִיו מֵאִבּוֹ, וּמִינֵי
ד'אִיתוּסָף – ומתוך כך שנוסף בה איפור לְגַבִּי אֶתִי – שאר האחים,
מדין אשת אחיו, אִיתוּסָף אִיסוּרָא לְגַבִּי דִידֵיהּ – נוסף איסור אשת
אחיו גם לגבי אותו אדם שהוא כבר אביה ואחיה. ולאחר שמת בעלה
הלכה ונשאת לְאָחִיו אֶבְיִי, וּמִינֵי ד'אִיתוּסָף אִיסוּרָא – ומתוך כך
שנוסף עתה איסור לְגַבִּי שָׂאָר אֶתִי אֶבְיִי, אִיתוּסָף לְגַבִּי דִידֵיהּ – נוסף
אף לגביו איסור אשת אחי אביו, ובכך הִנֵּה לִיה – נעשתה גם אִשְׁתִּי
אִישׁ, וּמִינֵי ד'אִיתוּסָף אִיסוּרָא לְגַבִּי עֲלָמָא – מתוך כך שנאסרה עתה
על כל בני העולם, אִיתוּסָף נָמִי לְגַבִּי דִידֵיהּ – נוסף איסור אשת איש
אף לגביו, הִנֵּה לִיה – וכאשר נעשית נדה, מִינֵי ד'אִיתוּסָף אִיסוּרָא
לְגַבִּי בַּעֲלָהּ, שהיא אסורה אף עליו, אִיתוּסָף נָמִי לְגַבִּי דִידֵיהּ – נוסף
איסור נדה אף לגביו. והוּוּ שֶׁאִמְרָה מִשְׁנֵיתוֹ שְׁשִׁיךְ שֶׁאִדָּם בֵּא בִּיאָה
אחת ועובר עליה משום בתו, אחותו, אשת אחיו, אשת אחי אביו,
אשת איש ונדה [ראה תרשים א.]. וכיון שבכל אחד מאיסורים אלו
נאמר עונש כרת במזיד, הרי בשוגג חייב קרבן חטאת, ולכן אמרה
המשנה שחייב עליה שש חטאות.

משנה

משנתנו מביאה אופן נוסף של אדם החייב בביאה אחת כמה חטאות:
יש אדם הָבֵא עַל בַּת בָּתוֹ, וְחַיִּיב עָלֶיהָ כְּמֵה חֲטָאוֹת, מְשׁוּם בַּת בָּתוֹ,
ומשום בְּלָתוֹ, שִׁנְשָׂאָה לִבְנוֹ וְשִׁהָא אֶחָי אִמְהָ, וְאִשְׁתִּי אֶחָי – לאחר
שמת בעלה, שהוא בנו, נישאה לאחיו של אבי אביו, וְאִשְׁתִּי אֶחָי
אֶבְיִי – שלאחר שמת בעלה השני, שהוא אחיו, נשאה אחי אביו,
וְאִחוּת אִשְׁתּוֹ – שהיה אותו אדם נשוי גם לאחותה מן האב, שאינה
נכדתו, וְאִשְׁתִּי אִישׁ, וְנִדְהָ. וכשבא עליה סָבָה, התחייב שבעה
חטאות [ראה תרשים ב.].
רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי, אִם עָבַר זָקֵן – אביו של אותו אדם, וְנִשְׁאַהּ, חַיִּיב
עָלֶיהָ אוֹתוֹ אָדָם, אֲבִי אֲבִיהָ, כִּשְׁבָא עֲלֶיהָ אַחֵר כֵּךְ, גַּם מְשׁוּם אִשְׁתִּי
אֶבְיִי וְרָאָה תִּרְשִׁים בּוֹ.
וְכֵן הָבֵא עַל בַּת בָּתוֹ, יֵשׁ אֹפְנִים שִׁמְתַּחֲיִיב כְּמוֹ בְּבֵא עַל בָּתוֹ,
שֶׁהִתְבָּאָר בְּמִשְׁנָה לְעִיל (ע"א) שְׁחִיב עֲלֶיהָ שֶׁשׁ חֲטָאוֹת [ראה תרשים
ג.]. וְכֵן הָבֵא עַל בַּת בָּתוֹ, שֶׁהִתְבָּאָה שֶׁל אִשְׁתּוֹ, אִם הִיָּה זֶה בְּאֹפְנִים הַמְּזוּכָרִים
בְּתוֹחִילַת הַמִּשְׁנָה, לְגַבִּי הָבֵא עַל בַּת בָּתוֹ, חַיִּיב מְשׁוּם כָּל אוֹתָם
איסורים [ראה תרשים ד.].

גמרא

הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי. מקשה הגמרא: קִתְּנִי בְּמִשְׁנָה
בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹסִי, שֶׁאִם עָבַר זָקֵן וְנִשְׁאַהּ, חַיִּיב עָלֶיהָ בְּנוֹ גַּם מְשׁוּם אִשְׁתִּי
אֶבְיִי, וְכִיצַד יִתְּנָה דְּבַר זֶה, מִי שְׁרִיָּא לִיה – וכי היא מותרת לאביו,
והלא כיון שאמרנו במשנה שבנו חייב עליה גם משום אשת אחי
אביו, והיינו שנשאה אחי אביו, אם כן הרי היא אסורה על אביו מדין
'אשת אח', ואיסור זה שייך אף לאחר מיתת האב. ואין קידושי
תופסין בה כלל. מתרצת הגמרא: אֹמְרִי רַבִּי יוֹחָנָן, מִשְׁנֵיתוֹ עוֹסֶקֶת
כְּגוֹן שְׁנִפְלָה לֹא לִיבּוֹם מאותו אב, שמת בלא בנים והוצרך הזקן
לייבם את אשת אחיו.
תמדה הגמרא: אִי הָכֵן, שֶׁנִּפְלָה לֹא לִיבּוֹם, הֲרִי יֵשׁ לוֹ מִצּוּה לִיבְמָה
וּלְשִׁאתָהּ לֹאֲשֶׁה, וּמֵאִי – ומדוע נקט רבי יוסי לשון 'עָבַר זָקֵן וְנִשְׁאַה',

שמשמע שעשה איסור. מתרצת הגמרא: אֹמְרִי רַבִּי יַעֲקֹב, כּוֹונֵת רַבִּי
יוֹסִי הִיא שְׁאֵאוֹתוֹ זָקֵן עָבַר עֲלֶיהָ מְשׁוּם בְּלָת בָּנּוּ, כְּמִבּוּאָר בְּמִשְׁנָה
שבנו עובר עליה משום כלתו, והיא 'שְׁנִיָּה לְעֵרִיזוֹ', שאסורה מדברי
סופרים, והיה לו לחלוץ ולא לייבם לה, וּבְדִרְתָּנִיָּא בְּבִרְיִיתָא, בְּלָתוֹ שֶׁל
האדם, הִרִי הִיא עֲרִיזָה מִן הַתּוֹרָה וְחַיִּיב עֲלֶיהָ כִּרְת, בְּלָת בָּנּוּ, שְׁנִיָּה
לְעֵרִיזָה, ואסורה רק מדברי סופרים. וְכֵן אִתָּה מוֹצֵא בְּבֵת בָּנּוּ, שֶׁהִיא
עֵרֶה וְחַיִּיב עֲלֶיהָ כִּרְת, וּבְבֵת בֶּן בָּנּוּ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהִיא
שְׁנִיָּה לְעֵרֶה ואסורה מדברי סופרים.
הגמרא מבררת את שיטת רבי יוסי במשנתנו. מקשה הגמרא: כִּיצַד
אמר רבי יוסי במשנה שאם נשאה זקן עובר עליה בנו משום אשת
אביו, וּמִי אִית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי – וכי רבי יוסי סובר שאיפור חל על
איפור, וְהָא תִּנָּן בְּמִשְׁנָה (סנהדרין פא), אָדָם שֶׁעָבַר עֲבִירָה שְׁנִיָּה בָּהּ
שְׁנֵי חֻיבֵי מִיתוֹת שׁוֹנִים, כְּגוֹן שְׁבָא עַל חֲמוּתוֹ וְהִיא גַּם אִשְׁתִּי אִישׁ,
שִׁמְשׁוּם 'חֲמוּתוֹ' חַיִּיב שְׂרִיפָה וּמְשׁוּם 'אִשְׁתִּי אִישׁ' חַיִּיב חֲנֹק, נִידוֹן
בְּחֲמוּרָה שְׁבִין שְׁנֵי הַמִּיתוֹת, וְהִינּוּ בְּשִׂרְפָה. רַבִּי יוֹסִי אֹמְרִי, נִידוֹן
בְּזִיקָה רִאשׁוֹנָה שְׁכָבָה עָלָיו – באיסור הראשון שחל עליו, וְתִנָּן
בְּבִרְיִיתָא (שם), כִּיצַד אֹמְרִי רַבִּי יוֹסִי שֶׁאוֹתוֹ אָדָם נִידוֹן בְּזִיקָה
רִאשׁוֹנָה, אִם תַּחֲלִילָה הִיָּתָה אִסּוּרָה מְשׁוּם חֲמוּתוֹ, שִׁנְשָׂא אֶת בָּתָהּ,
וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִישָׂאת בַּעֲצָמָה וְנַעֲשִׂית אִשְׁתִּי אִישׁ, נִידוֹן מְשׁוּם אִסּוּר
'חֲמוּתוֹ', וְדִינוּ בְּשִׂרְפָה, שֶׁהִי אִסּוּרָה זֶה חָל עָלֶיהָ תַּחֲלִילָה, הִיָּתָה
תַּחֲלִילָה אִשְׁתִּי אִישׁ וְאַחֵר כֵּךְ נַעֲשִׂית חֲמוּתוֹ, נִידוֹן מְשׁוּם אִסּוּר 'אִשְׁתִּי
אִישׁ', בְּחֹק, שֶׁהִי אִסּוּרָה זֶה חָל עָלֶיהָ תַּחֲלִילָה. וְעַל כָּל פְּנִים מוֹכַח
שֶׁלְּדַעַת רַבִּי יוֹסִי שֶׁאִין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר, שֶׁהִי אִם הִיָּה חָל
האיסור השני, הִיָּה נִידוֹן בְּחֲמוּרָה, שֶׁלֹּא יֵהָא חוּטָא נִשְׁכַּר, וְכִיצַד אָמַר
בְּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁאִם נִשָּׂאָה זָקֵן, אֲבִיו שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם, לֹאֲחֵר שְׁכַבְר הִיָּתָה
אִסּוּרָה עַל אוֹתוֹ אָדָם מִדִּין בַּת בָּתוֹ, חָל עֲלֶיהָ לְגַבִּי אוֹתוֹ אָדָם גַּם
איסור אשת אב.

מתרצת הגמרא: אֹמְרִי רַבִּי אֶבְיָה, מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי ב'איפור מוסיף',
וְהִינּוּ שֶׁנוֹסֵף אִסּוּר לְגַבִּי בְּנֵי אָדָם נוֹסְפִים, וְכֵן בִּי אִתָּא רַבִּין – כִּשְׁבָא
רבין מארץ ישראל אֹמְרִי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן, מוֹדָה רַבִּי יוֹסִי ב'איפור
מוסיף', ובחממותו ונעשית אשת איש כיון שבכך שנהייתה אשת איש
נוסף בזה איסור על כל אנשי העולם, סובר רבי יוסי שחל איסור זה
על איסור חממותו, ונידון בשריפה, כיון שהיא חמורה יותר. ובאשת
איש ונעשית חממותו באמת לא חל איסור על איסור, כיון שאין איסור
חממותו מוסיף באיסורה יותר ממה שהיתה אסורה קודם לכן, שהרי
כבר היתה אשת איש, ונידון בחנק כדין בא על אשת איש.
מבררת הגמרא: מֵאִי 'איפור מוסיף' אִיכָא הָבֵא – איזה איסור נוסף
כאן, בְּמִקְרָה שְׂדִיבִיר בּו רַבִּי יוֹסִי. מְבִאֵרַת הַגְּמָרָא: מְדוּבָר בְּאוֹפֵן
ד'אִיכָא בָּרָא לְסָבָא – שיש בן נוסף לאותו זקן, וּמִינֵי ד'אִיתוּסָף
אִיסוּרָא לְגַבִּי בָּרִיָּה – ומתוך כך שנוסף איסור אשת אב לגבי אותו
בן, אִיתוּסָף אִיסוּרָא לְגַבִּי דִידֵיהּ – חל איסור גם על אותו אדם שהוא
סָבָה, אף שכבר היתה אסורה עליו.

משנה

משנתנו ממשיכה בהבאת אופנים שיש בביאה אחת כמה איסורים:
יש אדם הָבֵא עַל חֲמוּתוֹ, וְחַיִּיב עָלֶיהָ כְּמֵה חֲטָאוֹת, מְשׁוּם חֲמוּתוֹ,
מֵאֲחֵר שִׁנְשָׂא אֶת בָּתָהּ, וּמְשׁוּם בְּלָתוֹ – שהיתה נשואה לבנו, ומשום
אִשְׁתִּי אֶחָי – שהיתה נשואה לאחיו, ומשום אִשְׁתִּי אֶחָי אֶבְיִי, ומשום
אִחוּת אִשְׁתּוֹ, וְאִשְׁתִּי אִישׁ, וְנִדְהָ [ראה תרשים ה.]. וְכֵן הִדִּין בְּאִדָם
הָבֵא עַל אִם חֲמִיו, שְׁעוֹבֵר מְשׁוּם כָּל הַשְּׁמוֹת הַלָּלוּ [ראה תרשים ו.],
וְכֵן בְּאִדָם הָבֵא עַל אִם חֲמוּתוֹ, שֶׁהִי כִשְׁאִסְרָה הַתּוֹרָה אִשֶּׁה וּבָתָהּ,
אִסְרָה גַּם אֶת בַּת בָּתָהּ וּבַת בָּתָהּ, עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת [ראה
תרשים ז.].
המשנה מביאה מחלוקת בענין חיובי 'אשה ובתה': רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי
אֹמְרִי, יֵשׁ אָדָם הָבֵא עַל חֲמוּתוֹ וְחַיִּיב עָלֶיהָ מְשׁוּם חֲמוּתוֹ, וְאִם
חֲמוּתוֹ, וְאִם חֲמִיו, אִם הִתְקִימוּ בַּהּ לְגַבִּי שְׁלֹשָׁה אִיסוּרִים אֲלוֹ [ראה
תרשים ח.]. אֹמְרִי לוֹ חֲכָמִים, שֶׁלְּשִׁתָּן שֵׁם אֶחָד הֵן, שֶׁהִי שְׁלֹשֶׁת
האיסורים הללו כלולים באיסור 'אשה ובתה', שְׁנִאֲמַר (ויקרא יח ז)

שְׁהֵמָּה לבהמה, וְאֵת בַּת בְּתָהּ, ובכך לא עבר עדיין כל איסור, וְאֵחָד
כֶּךָ שֶׁחָטָא אֶת בְּתָהּ, ובבת אחת עבר שני איסורים, שהרי אותה בת
של הבהמה הזקנה, היא אמה של הבהמה הצעירה ביותר, שכבר
שחטה, ובמעשה זה עבר שני איסורי 'אותו ואת בנו', סוּפְגֵי אֶת
הָאֲרָבָעִים, ואף שעשה שני מעשי איסור, מכל מקום כיון ששניהם
איסורים מכח אותו לאו, חייב רק חיוב מלקות אחד. סוּמְכּוּס חולק
וְאִמָּר מִשּׁוּם רִבִּי מֵאִיר, סוּפְגֵי שְׁמוֹנִים, על שני האיסורים של 'אותו
ואת בנו', והיינו כדברי רבי יוחנן בן נורי, שיכול אדם להתחייב כמה
פעמים משום לאו אחד.
הגמרא מנסה לדחות את דברי רבי אלעזר בשם רבי הושעיא: אִמָּר
רַבָּא, וְדִלְמָא לֹא הִיא – שמא אין הדבר כן, ואין שניהם הולכים
בשיטה אחת, וטעם החילוק, דאפשר לומר שעד כָּאן לֹא קָאָמַר רִבִּי
יוֹחָנָן בֶּן נֹרִי את דבריו הֵבֵא – כאן במשנתנו, אֲלֵא מִשּׁוּם שְׁמוֹת
מוֹחֲלָקִין – שיש לכל איסור שם בפני עצמו, דאִתּוּהָ אִשָּׁה מִיִּקְרָא –
מכונה שם איסורה חֲמוּתָא, וּמִיִּקְרָא אִם חֲמוּתָא, וּמִיִּקְרָא אִם
חֲמִי, וכיון שכך, יש להחשיב זאת כאילו עבר על איסורים שונים,
אֲבָל גַּבִּי 'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ', דְּבִוְלָהּ – שכולם 'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ'
מִיִּקְרָאִין – הם מכונים, דְּאִין שְׁמוֹת מוֹחֲלָקִין, לֹא – שמא יסבור רבי
יוחנן בן נורי כתנא קמא במשנה החולק על סומכוס, שאינו לוקה
אלא ארבעים.

הגמרא דוחה את דברי רבי הושעיא באופן שונה: אִמָּר רַב נַחֲמָן בַּר
יִצְחָק, דִּלְמָא עַד כָּאן לֹא קָאָמַר סוּמְכּוּס שְׁלֹקָה שְׁמוֹנִים אֲלֵא גַבִּי
'אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ', דְּגוֹפִין מוֹחֲלָקִין – שהאיסור הוא על ידי שחיטת
שלושת הבהמות, ולכן יש פעמיים חיוב מלקות, אֲבָל הֵבֵא – כאן
במשנתנו, דְּאִין גוֹפִין מוֹחֲלָקִין, שהרי הנישואין הראשונים היו
בדיתר, ורק הביאה האחרונה היתה באיסור, אף שנאסרה מחמת
כמה נישואין, אִימָא – שמא נאמר סומכוס דְּרַבִּי אֶבְהוֹ אִמָּר רִבִּי
יוֹחָנָן כִּיִּקְרָא לֵיהּ, דְּאִמָּר רִבִּי אֶבְהוֹ אִמָּר רִבִּי יוֹחָנָן, נאמר בפסוק
לגבי הבא על אשה ובתה (ויקרא יח ט) 'שְׂאֵרָה הִנֵּה זִמָּה הִיא', הִתְּנוּב
עֲשָׂאן לְבִוְלָן – לכל האסורות על האדם משום ערות אשה ובתה זִמָּה
אֶחָת, לעבור על כולן בלאו אחד, ולכן יסבור סומכוס כחכמים
במשנתנו שאינו חייב אלא קרבן אחד משום איסור אשה ובתה, אף
שאותה אשה היא גם חֲמוּתָא, גם אם חֲמוּתָא וגם אם חֲמִי.

משנה

אִמָּר רִבִּי עֲקִיבָא, שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּי גַמְלִיאֵל וְאֵת רִבִּי יְהוֹשֻעַ,
בְּאִיטָלִים – בשוק של העיר עֵימָאִים, שֶׁחֲלָבוּ רַבִּי גַמְלִיאֵל ורבי
יהושע לִיקָח – לקנות בְּהֵמָה לְמִשְׁתָּה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי גַמְלִיאֵל, וכך
שאלתי אותם, הֵבֵא עַל אֲחֻזָּתוֹ, וְעַל אֲחֻזָּת אֶבְיָו, וְעַל אֲחֻזָּת אִמּוֹ,
מָהוּ – מה דינו, האם הוא חייב חטאת אֶחָת עַל בּוֹלָן, או חֲטָא עַל
כָּל אֲחָת וְאֲחָת. אִמָּרוּ לוֹ, לֹא שְׁמַעְנוּ בְּפִירוּשׁ מִה הָדִין באופן זה
שאתה שואל עליו, אֲבָל שְׁמַעְנוּ דְּבַר דּוּמָה לֹדָה, שֶׁהֵבֵא עַל חֲמִשׁ
נִשְׂוִי כְּשֶׁחָטָא נְדוּת, בְּהֶעֱלָם אֶחָת – אף שלא נודע לו החטא בין ביאה
לביאה, שֶׁהוּא חֲטָא קֶרֶבן חטאת עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת מִבִּיאוֹתָיו,
(וְרֹאה אִנִּי) [וְרֹאִין אֲנִי] שֶׁהִדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, שהרי בנדוד זהו
אותו איסור ממש של ביאת נדה, ואף על פי כן חייב חמש, וכל שכן
כאן שאין זה אותו איסור ממש, אלא שכולם מאותו מין של איסור
'אחור', שיתחייב על כל אחת.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן היה ספיקו של רבי עקיבא. מבררת
הגמרא: הִכִּי דָמִי – באיזה אופן הסתפק רבי עקיבא, אִילִימָא
בְּדִקְתָּנִי – אם תאמר שספיקו היה כמשמעות לשון המשנה, באדם
שבא על אחותו ובא על אחות אביו ובא על אחות אמו, מֵאִי תִּפְעִי
לֵיהּ – מה היה ספיקו, הֲרִי שְׁמוֹת מוֹחֲלָקִין וְהֲרִי גוֹפִין מוֹחֲלָקִין –
הרי אלו שלשה איסורים שונים, ועבר עליהן עם שלש נשים שונות,
ומדוע לא יתחייב שלש חטאות.
מבארת הגמרא: אֲלֵא הִכִּי קָתְנִי – אלא כך הוא הספק במשנתנו,

אדם הֵבֵא עַל [אֲחֻזָּתוֹ שְׂחִיָּא] עצמה אֲחֻזָּת אֶבְיָו, וְשִׁחִיא גַם אֲחֻזָּת
אִמּוֹ, האם חֲטָא אֶחָת עַל בּוֹלָן, או חֲטָא עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת, מָהוּ
– כיצד יש לדון עבירה זו, מִי אֲמָרִין – האם אנו אומרים, הֲרִי שְׁמוֹת
מוֹחֲלָקִין – יש כאן שלש עבירות שונות, ויש לחייבו שלש חטאות, או
דִּלְמָא – או שמא נאמר, הֲרִי אִין גוֹפִין מוֹחֲלָקִין, אלא שלשת
האיסורים הם באותה אשה, וחייב רק חטאת אחת. ועל שאלה זו
אִמָּרוּ לוֹ רַבִּי גַמְלִיאֵל ורבי יהושע, לֹא שְׁמַעְנוּ בְּפִירוּשׁ מִה הָדִין
בשאלה זו, אֲבָל שְׁמַעְנוּ דְּבַר כַּעֲן זֶה, והוא, הֵבֵא עַל חֲמִשׁ נִשְׂוִי
נְדוּת בְּבֵת אֶחָת – בהעלם אחד, שֶׁהוּא שֵׁם אִיסוֹר אֶחָד, שֶׁחֲטָא עַל
כָּל אֲחָת וְאֲחָת מִשּׁוּם נְדָה, וְרֹאִינוּ שֶׁהִדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר, וְמָה הֵבֵא
עַל חֲמִשׁ נִשְׂוִי נְדוּת בְּבֵת אֶחָת, שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד שֶׁל אִיסוֹר נְדָה,
ומכל מקום חֲטָא עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת, אֲחֻזָּתוֹ, שְׂחִיָּא אֲחֻזָּת אֶבְיָו
וְשִׁחִיא אֲחֻזָּת אִמּוֹ, שֶׁחֲטָא שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת שֶׁל אִיסוּרִים שׁוֹנִים, אִינוּ דִּין
שְׂחִיָּא חֲטָא עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת.
מקשה הגמרא: אִיבָא לְמִיפְרָךְ – הרי יש להקשות ולדחות קל וחומר
זה, שהרי מִה לְחֲמִשׁ נְדוּת, שֶׁכֵּן גוֹפִין מוֹחֲלָקִין – שבא על חמש
נשים שונות, מה שאין כן כאן שבא פעם אחת על אשה אחת, ויתכן
שבזה אינו חייב שלש חטאות.

הגמרא מביאה לימוד אחר לדון זה: אֲלֵא, דִּין זֶה, שהבא על אשה
שחטאה אחותו ואחות אביו ואחות אמו חייב שלש חטאות נלמד
מפסוק, דְּאִמָּר קְרָא (ויקרא כ ט) 'וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֻזָּתוֹ בֵּת אֶבְיָו או
בֵּת אִמּוֹ וגו' עֲרֹת אֲחֻזָּתוֹ גִּלְהָ עֲזוּנָה יִשָּׂא, ומכך שחזרה התורה וכתבה
'עֲרֹת אֲחֻזָּתוֹ גִּלְהָ' יש לדרוש שבאה התורה לְחַיֵּיב עַל אֲחֻזָּתוֹ
שְׂחִיָּא אֲחֻזָּת אֶבְיָו וְשִׁחִיא אֲחֻזָּת אִמּוֹ, שלש חטאות.
הגמרא מבארת באיזה אופן יתכן הדבר, שתהיה אחותו שהיא גם
אחות אביו ואמו: אִמָּר רַב אֲדָא בַּר אֲדָא בַּר אֲהֵבָה, מִשְׁבַּחַת לָהּ – ניתן
למצוא אופן זה, שתהיה אחותו גם אחות אביו וגם אחות אמו,
בְּרִישִׁיעָא בַּר רִישִׁיעָא – ברשע בן רשע, שֶׁבָּא אִבּוֹ עַל אִמּוֹ, וְהוֹלִיד
מִמֶּנָּה שְׁתֵּי בָנוֹת, וְחֹזֵר וְכָא עַל אֲחָת מִהֶן וְהוֹלִיד מִמֶּנָּה בֶּן, וְכָא
בְּנוֹ – (הרשע השני) עַל אֲחֻזָּת אִמּוֹ, שְׂחִיָּא גַם אֲחֻזָּתוֹ, שהרי נולדו
מאותו אב, שְׂחִיָּא גַם אֲחֻזָּת אֶבְיָו, שהרי הוא בא על אמו וְאֻתְּהָ בֵּת
נולדה מאמו והיא אחותו, דְּהִתָּה לֵיהּ רִישִׁיעָא בַּר רִישִׁיעָא – והרי הוא
רשע בן רשע.

הגמרא מביאה ברייתא בענין אדם הבא כמה ביאות על ערוה: תָּנוּ
רַבִּינָן בְּבִרְיָתָא, כָּא עֲלִיָּה – על הערוה, וְחֹזֵר וְכָא עֲלִיָּה, וְחֹזֵר וְכָא
עֲלִיָּה, וכל הביאות הללו היו בהעלם אחד, שלא נודע לו חטאו
ביתניים, חֲטָא חטאת עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת מִבִּיאוֹתָיו, דְּבִרִּי רִבִּי
אֲלֵעָזָר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, אִינוּ חֲטָא אֶחָת. וּמוֹדִים חֲכָמִים
לְרַבִּי אֲלֵעָזָר כָּאֵדָם שֶׁבָּא עַל חֲמִשׁ נִשְׂוִי נְדוּת בְּבֵת אֶחָת – בהעלם
אחד, שֶׁהוּא חֲטָא עַל כָּל אֲחָת וְאֲחָת, הוֹאִיל וְהוּא גֵרָם לָהֶן –
לנשותיו, להתחייב כל אחת קרבן אחד, לכן אף הוא מביא קרבן
חטאת על כל אחת ואחת.

מקשה הגמרא: אִמָּר רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, מִי אֲמָרִין – וכי אנו אומרים
סברא זו של 'הוֹאִיל וְהוּא גֵרָם לָהֶן', וְהִתְּנִיָּא בְּבִרְיָתָא, אדם שבא
על אחת מכל העריות חמש פעמים, וְהוּא עָבַר עַל חֲמִשָּׁתָן בְּהֶעֱלָם
אֶחָת, שלא נודע לו חטאו ביתניים, וְהוּא עָבַר עֲלֵיהֶם בְּחִמְשָׁה
הֶעֱלָמוֹת, שנודע לה חטאה אחר כל ביאה, וְחֹזֵר וְנִעְלַם מִמֶּנָּה
האיסור, הוּא אִינוּ חֲטָא אֶחָת, וְהוּא חֲטָא עַל כָּל אֲחָת
וְאֲחָת. וּמוֹכַח מִהִבְרִייתָא שאין אומרים שמחמת שהוא גרם לה
להתחייב חמש חטאות, יתחייב גם הוא חמש חטאות, אלא כל אחד
מתחייב לפי מה שעבר. ואם כן אף בבא על חמש נשותיו נדות
בהעלם אחד, חייב רק קרבן אחד, אף שנשותיו מביאות כל אחת
קרבן בפני עצמה.
הגמרא מביאה טעם אחר לדברי חכמים. מתרצת הגמרא: אֲלֵא
אִימָא – אלא כך תאמר לבאר את טעמם של חכמים, שהבא על
חמש נשותיו נדות חייב חמש חטאות, הוֹאִיל וְגוֹפִין מוֹחֲלָקִין, וכיון
שעשה חמשה מעשי עבירה בחמש נשים שונות, חייב קרבן על כל
אחת ואחת.

כריתות. פרק שלישי – אמרו לו דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קלז

תוספות

הרי שמות מוחלקים – ואף על גב דלעיל (ובב) גבי עריות צריך קרא "אשה" לחייב
על כל אשה ואשה, אף על גב דגופין מוחלקין, מכל מקום הוה פשיטא ליה
לרבי עקיבא דגופין מוחלקין חייב על כל אחת ואחת.
ערות אחותו גלה – הקשה רבינו ברוך: אמאי לא מייתי כרת דכתיב באחותו
דמצרכי רבנן להכי, ומייתי לדרכי יצחק? ויש
לומר: דמייתי הא דפשוט יתור. וכחאי גוונא
אשכחא בסנהדרין (לדב) ובמגילה (כא), הוה
המוחק

רבי יוחנן בן נורי הכא – אלא משום שמות מוחלקין, דמיקריא חמותו ומיקריא אם חמותו
ומיקריא אם חמיו, אבל גבי אותו ואת בנו, דכולהו "אותו ואת בנו" מיקריין, דאין שמות
מוחלקין – לא! אמר רב נחמן בר יצחק: דלמא עד כאן לא קאמר סוכמוס – אלא גבי אותו
ואת בנו, דגופין מוחלקין, אבל הכא דאין גופין מוחלקין – אימא פרבי אבהו אמר רבי יוחנן
סבירא ליה, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן: "שאר הנה ומה היא" – הפתוח עשאן לכולן
ומה אחת. משנה אמר רבי עקיבא: שאלתי את רבן גמליאל ואת רבי יהושע באימלים של
עמאום, שהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רבן גמליאל: הכא על אחותו ועל אחות אביו
ועל אחות אמו, מהו? חייב אחת על כולן, או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו: לא שמענו,
אבל שמענו: הכא על חמש נשיו נדות בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת, ורואה
אני שהדברים קל וחומר. גמרא היכי דמי? אימא פדקתני, מאי תיבעי ליה? הרי
שמות מוחלקין, הרי גופין מוחלקין! אלא הכי קתני: הכא על אחות אביו שהיא אחות
אמו, חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת, מהו? מי אמרין: הרי שמות
מוחלקין, או דלמא הרי אין גופין מוחלקין? אמרו לו: לא שמענו, אבל שמענו: הכא
על חמש נשיו נדות בבת אחת שהוא שם אחד, שחייב על כל אחת ואחת משום
גדה, וראינו שהדברים קל וחומר: ומה הכא על חמש נשיו נדות בבת אחת, שהיא
שם אחת – חייב על כל אחת ואחת, אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו,
שהן שלשה שמות – אינו דין שיהא חייב על כל אחת ואחת? – אימא למיפרד: מה
לחמש נדות שכן גופין מוחלקין! אלא אמר קרא: "ערות אחת גלה" – לחייב על
אחותו שהיא אחות אביו שהיא אחות אמו. אמר רב אדא בר אבהו: משפחת לה ברישעא
בר רשיעא, שבא על אמו והוליד שתי בנות, וחזר ובא על אחת מהן והוליד בן, ובא בנו
על אחות אמו שהיא אחותו שהיא אחות אביו, דהוה ליה רשיעא בר רשיעא. תנו רבנן: בא
עליה, וחזר ובא עליה, וחזר ובא עליה – חייב על כל אחת ואחת, דכרי רבי אליעזר. והכמים
אומרים: אינו חייב אלא אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר, בבא על חמש נשיו נדות בבת
אחת – שהוא חייב על כל אחת ואחת, הואיל והוא גרם להן. אמר רבא לרב נחמן: מי אמרין
הואיל והוא גרם להן? והתניא: הוא בהעלם אחת והיא בחמש העלמות – הוא אינו חייב אלא
אחת, והיא חייבת על כל אחת ואחת! אלא אימא: הואיל וגופין מוחלקין. איבעיא להו: קצר
וקצר מה לי אמר רבי אליעזר? טעמא דרבי אליעזר הוה – משום דהוה דעבד תרתין, ואמטול
להכי אמר: חייב על כל אחת ואחת, והכא נמי דעבד תרתין, או דלמא טעמיה דרבי אליעזר
הוה, משום דאי אפשר לו לערבן לביאות זו בזו – אמטול להכי אמר רבי אליעזר: חייב על
כל אחת ואחת, אבל קצר בגרונות וחזר וקצר בגרונות אחת, בין דאפשר לו לערב
שתי גרונות בבת אחת – אינו חייב אלא אחת, מאי? אמר רבה: טעמא דרבי אליעזר הוה –
משום דעבד תרתין, הכא נמי – הא עבד תרתין. ורב יוסף אמר: טעמא דרבי אליעזר הוה –
דאי אפשר לו לערבן, אבל אפשר לו לערבן – אינו חייב אלא אחת. אייתיביה אבי לרבה: רבי
אליעזר מחייב על ולדי מלאכות במקום אבות מלאכות; הא אב ואב בבת אחת – פטור, ואי
אמרת טעמא דרבי אליעזר משום דקעבד תרתין, אמאי פטור? אמר מר בריה דרבנן, אנא ורב
נחומי בר זכריה תרבינא: הכא במאי עסקינן – בנדות המודלית על גבי תאניה וקצין בבת
אחת, משום הכי מחייב רבי אליעזר, הואיל ושמות מוחלקין וגופין מוחלקין; דכונתה קצר
וקצר היכי משפחת לה דמיפטר? כגון שקצר שתי גרונות בבת אחת, אבל קצר בגרונות
וחזר וקצר בגרונות – חייב משנה ועוד שאל רבי עקיבא: אבר המדולדלת בבהמה,
מהו? אמרו לו: לא שמענו, אבל שמענו: אבר המדולדלת באדם שהוא טהור, וכך היו

מוכי

שחמה ואת בת בנה – לא עבד איסורא. ואחר כך שחמ את בנה – של ראשונה,
עכשיו נמצא שחמ שני איסורים, ראשונה – אותו ואת בנו, שלישית ושניה – בנו
ואותו דבנו שניה ואותו שלישית. והלכך סופו שמונים לסומכוס, אף על גב דשם
אחד הוה. דגופין מוחלקין – שמחת ראשונה ושניה באו אלו שני איסורים על

השלישית. אבל הכא אין גופין מוחלקין.
דלמא כדריב אבהו – אבל הכא, אף על גב
דעל ידי בנה ובת בנה ובת בנה נאסרה
הזונה עליו שלשה איסורים, ואין גופין
מוחלקין בה. ומה אחת – דאינו חייב על
אשה ובתה ובת בנה ובת בנה בביאה אחת
כמתניתין אלא אחת, והיינו חמותו ואם
חמותו ואם חמיו. משנה באיטלי – שוק.
עמאום – שם העיר. הכא על אחותו בן –
מפרש בגמרא. גמרא הרי שמות מוחלקין
– ששלשה לאין מוחלקין בהו. שהיא אחות
אביו – כדמפרש לקמיה ברישעא בר
רשיעא. שמות – לאין. שם אחד – לנדה
לא תקרב. ערות אחותו גלה – מפרש בפרק
קמא (ברכות ב.ב) דאיתור ליה להא דרשא.
בא עליה – על אחת מכל העריות, וחזר ובא
עליה בהעלם אחת. בבא על חמש נשים
נדות – בהעלם אחת. הואיל והוא גרם להן
– להביא כל אחת חטאת, דהיינו חמש
חטאות, הלכך הוא נמי מייתי חמש חטאות.
אבל חמש ביאות בעורה אחת בהעלם אחד
– היא נמי לא מתיא אלא חד, וכן הוה. הוא
בהעלם אחת – בין חמש ביאות בחמש
עריות, בין חמש ביאות על כל אחת. והן
חמש העלמות – שנועד לכל אחת בין כל
ביאה וביאה מביאותיו – הוא אינו חייב
אלא אחת על כל אחת, והיא על כל אחת
ואחת חייבת חמש, דהיינו על כל ביאה
וביאה. אלמא, אף על גב דהוה גרם לכל
אחת להביא חמש חטאות – לא בעי הוא
למייתי על כל אחת אלא אחת. ואית ספרים
דכתיב בהו: "הוא בהעלם אחת והיא בחמש
העלמות". ובערה אחת מיירי, לשון נקיה
הוא וישרי כחיו. קצר – בגרונות בשבת.
וה העירור חזר וקצר בהעלם אחד, מה לי
אמר רבי אליעזר? שתי ביאות אי אפשר
לערב – הילכך חשיבי. (ואבל) קצירת שתי
גרונות – אפשר לערב ולקצור בבת אחת.
רבי אליעזר מחייב על ולדי מלאכות –
במקום אבות מלאכות, שאם עשה אב
ותולדה בהעלם אחת – חייב שתיים. הא
אב ואב, כגון קצר וקצר, דזו וזו אב מלאכה
– פטור מן אחת. הכא במאי עסקינן –
הא דקתני רבי אליעזר כו' דדייקין מינה?
הא אב ואב פטור. בדלית – טריילא של
גפן היא. המודלית על גבי תאנה –
ותאנים בתאנה, ואין ענבים בגפן. והיה
צריך לבצור הגפן להסקה, וקצר בבת אחת
פרי התאנה וחמורת הגפן. דחייב שתיים, חדא
אפרי תאנה – דהיינו קוצר, וחדא אומורה
– דתולדה דקוצר, דקיימא לן שבת (ע.ג.ב.)
וזמר וצריך לעצים – תולדה דקוצר היא.
משום הכי חייב שתיים אף על גב דבבת
אחת, הואיל ושמות מוחלקין – זה אב וזה
תולדה, וגופין מוחלקין – דשני אילנות הן.
דכוונה גבי קצר וקצר – דדייקין: הא אב
ואב פטור, כגון שקצר שתי גרונות בבת
אחת. דהשתא לאו תרתין הוא דעבד, ובבת אחת עשאן – גופין ושמות מוחלקין נמי ליכא. אבל קצר וחזר וקצר, דתרתין מלאכות עבד בהעלם אחת – מחייב רבי
אליעזר. משנה אבר המדולדלת בבהמה – תלוש רובה ומעורה במקצת. מהו – שיטמא משום אבר מן החי כאילו תנלש לגמרי? דקיימא לן ב"העור והרובט" (חולין
קכב.) דאבר מן החי מטמא כנבלה. אבר – הנתלש מן האדם לגמרי מטמא כמות. בפרק "העור והרובט" (שם קכב.) והמדולדלת, שדבוק קצת – טהור.

מוכי

המוחק את הכרישה — פירש בקונטרס: כותש הקפלוט. וקשה: דאם כן פירות נניחה, ומי פירות אינן מכשירין? ועוד קשה, דקאמר: הסודשט בשערו אינו "בכי יותן" והיוצאין ממנו הרי הוא בכי יותן. ופירש הקונטרס: סחט בשערו אחר שיצא מבית המרחץ. ואם כן שבשערו אמאי אינו "בכי יותן"? והלא תחלתו לרצון היה, ואמרין

(מכשירין פ"א מ"א): כל משקה שתחלתו

לרצון, אף על פי שאין סופו לרצון לכך פירש

רבינו יצחק, דמיירי שירדו הגשמים עליהם,

ולא היה לרצון עד שיצאו מהם. **והיוצאין**

ממנו לאחר שיצאו הרי זה בכי יותן — אף על

גב דשלא ילקח הכותל אינו "בכי יותן" —

התם משום דלא נידח ליה דאתו. והבא נמי,

אף על גב דלא נידח ליה מעיקרא, מכל מקום

כיון שהוא עצמו דוחקן להוציא מהם המים

— אחשביניהו.

מצד העליון לצד התחתון טהורין — פירש

בקונטרס: משום שסופה ליבלע בבגד.

וקשה, שהרי במסכת נדה פרק האשה (סבב)

קאמר: חרסין שבלעו משקים טמאים ונפלו

לאויר התנור, כי הוסק התנור — טמא מפני

שהמשקין יצאין, ואף על פי שלאחר היסק

יחזרו ויבלעו החרסין אלא יש לפרש: משום

דהוי שלא לרצון כל זמן שהם על בגדיו, כמו

במשקש שבכרישה.

ואת המהנה כנהנה — והוא הדין דמצי

למימר: כנהנה כאוכל, מה שאין כן

בנותר. אלא אגב דנקט "מאכיל כאוכל" —

קאמר "מהנה כנהנה".

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

אלא

מוכי שחין עושין בירושלים: הולך לו ערב פסח אצל

הרופא והוחכו, עד שמניח בו כשערה, ותוחכו בסייא

ונמשך ממנו, והלה עושה פסחו והרופא עושה פסחו;

ורואה אני שהדברים קל וחומר. **גמרא** תנן התם:

המוחק את הכרישה, והסוחט בשערו ובכסותו - משקה

שבתוכו אינם ב"כי יותן", והיוצאין ממנו הרי הן ב"כי

יותן". אמר שמואל: וכרישה עצמה הוכשרה, מאי

טעמא? בשעת פרישה ממנו הוכשרה. - והתנן: ערב

פסח הולך לו אצל כו', ואי אמרת בשעת פרישתו הוכשר

הא איבא נמי ההוא אבר המדולדל, בשעת פרישתו

מאדם נטמיה לאדם! - דקאמר רב יוסף: בניתיון בכל

כחן, הכא נמי בניתיון בכל כחן. והיבא איתמר דרב יוסף?

אהא: זב וטמא מת שהיו מהלכים וירדו עליהם גשמים,

אף על פי שפוחטין זה את זה, משקין היורדין מצד

העליון לצד התחתון - טהורים, שאין מחשבין אלא

שיצאו מכולן; יצאו מכולן - הרי מכשירין, שאין נחשבין

אלא לאחר שיצאו מגופו! אמר רב יוסף: בניתיון בכל

כחן. **משנה** ועוד שאלו רבי עקיבא: השוחט חמשה

זבחים בחוץ בהעלם אחת, מהו? חייב על כל אחד ואחת, או אחת על כולן? אמרו לו: לא

שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי, באוכל מזבח אחד מחמשה תמחויין בהעלם אחת, שהוא

חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר. אמר רבי שמעון: לא

כך שאלו רבי עקיבא, אלא באוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת, מהו? חייב אחת על

כולן, או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי באוכל מזבח

אחד בחמשה תמחויין בהעלם אחת, שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני

שהדברים קל וחומר. אמר רבי עקיבא: אם הלכה - נקבל, אם לדין - יש תשובה. אמר לו:

השב. אמר: ולא, אם אמרת במעילה - שעשה בה את המאכיל באוכל ואת המהנה כנהנה,

צירף את המעילה לזמן מרובה, תאמר בנותר שאין בו אחת מאלו? **גמרא** מאי קשיא ליה לרבי

שמעון? - הכי קא קשיא ליה: מה ראייה לשוחט מאוכל? מה לאוכל שכן נהנה! אלא כך שאלו:

האוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם אחת, מהו? חייב בכל אחת ואחת, או אחת על כולן?

אמרו לו: לא שמענו. אמר רבי יהושע: שמעתי, באוכל מזבח אחד מחמשה תמחויין בהעלם

אחת, שחייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר: מה מזבח אחד

שאין גופין מוחלקין - חייב על כל אחת ואחת משום תמחויין מוחלקין, חמשה זבחים דגופין

מוחלקין - לא כל ששכן? "אמר רבי שמעון: לא כך שאלו, אלא באוכל מזבח אחד נותר מחמשה

זבחים בהעלם אחת, מהו? חייב אחת על כולן, או חייב על כל אחת ואחת? אמרו לו: לא

שמענו. רבי יהושע אומר: שמעתי באוכל מזבח אחד בחמשה תמחויין, שהוא חייב על כל אחת

ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר. אמר רבי עקיבא: אם הלכה נקבל"

כו'. קיבלה רבי יהושע להא תשובה מרבי עקיבא או לא? תא שמע, דתניא: אכל חמש חתיכות

נותר מזבח אחד בהעלם אחת בחמשה תמחויין - אינו מכיא אלא חטאת אחת, ועל לא הודע

שלהן - אינו מכיא אלא אשם תלוי אחת. מחמשה תמחויין בחמש העלמות - מכיא חטאת על

כל אחת ואחת, ועל לא הודע שלהן - מכיא אשם תלוי על כל אחת ואחת. מחמשה זבחים

בהעלם אחת - חייב; רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אפילו אכל חמש חתיכות מחמשה זבחים

בהעלם אחת - אינו מכיא אלא חטאת אחת, ועל ספקן - אין מכיא אלא אשם תלוי אחת.

כלל של דבר: כל שחלוקין בחטאות - חלוקין באשמות. אכל חמש חתיכות בחמשה תמחויין

מזבח אחד לפני זריקת דמים, אפילו בהעלם אחת - חייב על כל אחת ואחת משום מעילה.

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

מוכי שחין — אבריהן נופלין. והוחכו — לא משום טהרה, שקדם לכן נמי טהור.

אלא שלא ידא מאוס ברגל באבר המדולדל. **שמניח כשערה** — ולא חותכו לגמרי,

שלא יטמא אותו החותכו, שנוגע בו בשעת פרישה. ותוחכו **לאבר כסריא** — בקוץ,

המחובר לקרקע או לכותל. והוא החולה נמשך, ותתלש האבר מאילו. **קל וחומר** —

מפרש בגמרא: אדם שמתטמא מחיים, ששקבל

טומאה מחיים ואפילו הכי לא טמא, אבר

המדולדל, קל וחומר בהמה שאינה מקבלת

טומאה מחיים. **גמרא** המוחק את הכרישה

— כותש את הקפלוט שקורין פור"ש. הכותש

מים שבשערו — כגון יוצא מבית המרחץ

ומסתפג באלונגית. משקין שבתוכו —

שבתוך הכרישה, אינן "בכי יותן", ולא חשיבי

מיד, הואיל ובלועין הן. והיוצאין היטמן הרי

הן בכי יותן — אם נפלו על הזרעים. וכרישה

עצמה — לאחר שיצאו ממנו המשקין —

הוכשרה, אף על פי שלא נגעו בהן אחר

יצאתן. **מאי טעמא כו'** נטמיה לאדם —

למוכי שחין. בניתיון בכל כוח — שמשך

עצמו בכח ונתלש בכח, וליכא נגיעה בשעת

פרישה. אבל מי כרישה יצאין בנחת, ולאחר

שיצאו ממנה חשובין הן מיד, וקודם שיפלו

לארץ גונעין בה בשעת פרישה. **זב או טמא**

מת שהיו מהלכין בדרך וירדו גשמים על

בגדיהן אף על פי שחשטן — הוב בעצמו

החליק כסורו כלפי מטה שיפלו המים, אותן

המשקין היורדין בבגד מלמעלה למטה —

טהורים, ואין מטמאין אדם הנוגע בהן, לפי

שאין חשובין הואיל ועומדין ליבלע בשפה

התחתונה של בגד. יצאו מכולן הרי אלו

מכשירין — אם נפלו על הזרעים. וטהורין,

שאין מטמאין את הזרעים אלא אם כן הוב

נוגע בהן לאחר שיצאו מכולן. והא דבבב

בספא "אלא לאחר שיצאו מגופו" — לא

גרסינן לה. **משנה** חייב משום מעילה —

על כל תמחוי, אם אכלן קודם זריקת דמים.

קל וחומר — מפרש בגמרא. אם הלכה —

שקבלת מרבך, שחייב על כל אחד מן הזבחים

זבכלה מנך. ואם לדין — שאתה למד

אותה מקל וחומר ממעילה — יש תשובה.

המאכיל כאוכל — שאם נתן אוכל הקדש

לחבירו — חייב כאילו אכלה הוא עצמו,

דקימא לן: המוציא הקדש לחוליו הוא מעל,

ולא מי שניתן לו. והמהנה כנהנה — במיד

דלא בר אכילה. צירף את המעילה לזמן

מרובה — שאם נהנה היום בחצי פרוטה,

ומכאן עד שלש שנים חצי פרוטה —

מצטרפות לקרבן. ולקמן בפרק "ספק אבל

חלב" (בריות יחב) מפיק לה מ"תעמול

מעל" — ריבה. **גמרא** מאי קשיא ליה לרבי

שמעון — מה ראייה לשוחט בחוץ מאוכל

זבח לפני זריקה. **אלוהד** — שהיו חמש

חתיכות נותר וחמש חתיכות כשרות לפניו,

ואין ידוע איזו אבל, אם חמש של נותר אם

החמש כשרות. בחמש העלמות — ומוזב

אחד אבל נותר — חייב חמש משום נותר,

דהעלמות מחלקין. מחמשה זבחים — אבל

נותר בהעלם אחד — חייב חמש, הואיל

וגופין מחלקין. רבי יוסי ורבי אליעזר סבירא

להו כרבי עקיבא דמתניתין דרבי שמעון. אבל

אכל חמש חתיכות כו' — אתאן לתנא קמא,

דאירי ירשא בחמש חתיכות נותר מזבח

אחד. והכי קאמר: לגבי מעילה מודינא

בזבחים. וכן מפורש במנחות בפרק "החבלה" (מזב).

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

ואילו

כריתות דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קלט

לגמרי מכל הבגדים. ואם אכן כבר יצאו מכולן, ונפלו על מאכלים, 58
הרי הם מְשִׁירִין את המאכל לקבל טומאה, אך אינם מטמאים אותו, 59
כיון שבעודם על בגד הזב או טמא המת לא היה להם שם משקה 60
לקבל טומאה (שְׂאִין נִחְשָׁבִין אֵלָּא לְאַחַר שִׁינְאָו מְנוּפִּי). ועל דבר 61
זה אָמַר רַב יוֹסֵף, מתי משקים אלו אינם נטמאים מחוב, בְּנִיתִין כָּכָל 62
בָּהֶן, שבשעת הפרישה הם נפרדים מיד מהבגד הטמא, אבל אם הם 63
נמשכים לאט על הבגד הרי נטמאו ממנו, ואם נפלו על מאכל הרי 64
הם מטמאים אותו. 65

משנה

משנתינו ממיסכה להביא את שאלותיו של רבי עקיבא: וְעוֹד שְׂאִין 67
רַבִּי עֲקִיבָא לרבן גמליאל ורבי יהושע, הַשּׁוֹחֵט בשוגג הַמֵּשֶׁה וְזָבִיחַ 68
בַּחוּץ – מחוץ לעזרה בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, שלא נודע לו חטאו בין שחיטה 69
לשחיטה, אלא רק לאחר כל חמשת השחיטות, מִהוּ – מזה דינו, האם 70
חַיִּיב קרבן חטאת עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת מִדֵּהשְׁחִיטוֹת, או שחייב אֶחָת 71
עַל כּוֹלָן. 72

אָמְרוּ לוֹ רבן גמליאל ורבי יהושע, לֹא שִׁמְעֵנוּ דבר בדין זה. אך אָמַר 73
רַבִּי יְהוֹשֻעַ, שִׁמְעֵנִי דין דומה לזה, בְּאוֹכֵל מִזֶּבֶח אֶחָד קודם שנזרק 74
דמו, מִחֲמִשָּׁה תַּמְחוּיִין, בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, שֶׁהוּא חַיִּיב קרבן עַל כָּל 75
אֶחָת וְאֶחָת מִשּׁוּם מַעֲלָה, כיון שהחלוקה למיני תבשילים שונים 76
מחשיבה זאת כחמש עבירות חלוקות, וְרוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַדְּרָכִים קָל 77
וְחֻמֵּר, שאם התמחוין מחלקים לחייבו על כל תמחוי ותמחוי, קל 78
וחומר שהגופים מחלקים ואם שטח חמשה זבחים בחוץ, יתחייב על 79
כל אחת ואחת מהבהמות ששטח. 80

המשנה מביאה את דעת החולק, ולדבריו היה נוסח אחר במשא ומתן 81
זה: אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, לֹא כֵךְ שְׂאִין רַבִּי עֲקִיבָא, אֵלָּא שאלתו היתה 82
בְּאוֹכֵל בשוגג בשר נותר מִחֲמִשָּׁה וְזָבִיחַ בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, מִהוּ – מזה 83
דינו, האם חַיִּיב חטאת אֶחָת עַל כּוֹלָן, או שחַיִּיב עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת. 84
אָמְרוּ לוֹ רבן גמליאל ורבי יהושע, לֹא שִׁמְעֵנוּ דבר בדין זה. אך אָמַר 85
רַבִּי יְהוֹשֻעַ, שִׁמְעֵנִי דין דומה לזה, בְּאוֹכֵל מִזֶּבֶח אֶחָד מִחֲמִשָּׁה 86
תַּמְחוּיִין בְּהֶעֱלֵם אֶחָת, שֶׁהוּא חַיִּיב עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת מִשּׁוּם 87
מַעֲלָה, וְרוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַדְּרָכִים קָל וְחֻמֵּר, שאם התמחוין מחלקים 88
לחייבו על כל תמחוי ותמחוי, כל שכן שהגופים מחלקים ואם אבל 89
מחמשה זבחים שונים יתחייב על כל אחד ואחד. 90

אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם דבר זה שאתה אומר הוא הֶלְכָּה שְׁקִיבֶלֶת 91
מרבך, שהאוכל נותר מחמשה זבחים חייב על כל אכילה ואכילה, 92
נִקְבֵּל את דבריך. אִם לְדִין – אך אם לא קיבלת כן, אלא אתה רוצה 93
ללמוד זאת בקל וחומר, יֵשׁ הַשּׁוֹבֵה לדבר, לדחות קל וחומר זה. 94

אָמַר לוֹ רבי יהושע, הַשֵּׁב את תשובתך לקל וחומר זה. אָמַר לוֹ רבי 95
עקיבא, וְלֹא – אין הדברים דומים, אִם אֶמְרֶתְ דִּין זה שתמחוין 96
מחלקים בְּמַעֲלָה, הרי זהו משום שמעילה חמורה, שֶׁהִי עֲשָׂה בָּהּ 97
הכתוב אֵת הַמֵּאֲכִיל בְּאוֹכֵל – שאם נתן מאכל של הקדש לחבירו, 98
מעל הנותן, וְאֵת הַמִּנְהֵג בְּנִתְּנָה – וכן אם נתן לחבירו חפץ של 99
הקדש שאינו ראוי לאכילה כדי שיהנה ממנו, מעל הנותן, ואף שבכל 100
התורה אין שלוחות לדבר בעירה, לגבי מעילה חייבה התורה את 101
השולח, ועוד שצִירָף אֵת הַמַּעֲלָה לזמן מְרוּבָּה, שאם מעל היום 102
בחצי פרוטה, ולאחר כמה שנים בחצי פרוטה, הרי הם מצטרפים 103
לחייבו אשם מעילות, ויתכן שמחמת כן החמירה בה התורה גם 104
לחייבו על כל תמחוי ותמחוי, האם תֹּאמַר דִּין זה אף פְּאִיסוֹר נִתֵּר, 105
שְׂאִין בּוֹ אף אֶחָת מִחוּמְרוֹת אֵלּוּ, והרי כשם שלא החמירה התורה 106
בנותר בכל אלו, יתכן שאף לא החמירה בו לחייב על כל זבח וזבח 107
בפני עצמו, או על כל תמחוי ותמחוי בפני עצמו. 108

גמרא

הגמרא מבררת כמה נחלקו רבי שמעון ותנא קמא. שואלת הגמרא: 110
מֵאֵי קָשְׁיָא לִיה – מה הוקשה לו לרבי שִׁמְעוֹן על דברי תנא קמא, 111
שמחמת כן אמר שלא זו היתה שאלתו של רבי עקיבא. משיבה 112
הגמרא: הָבִי קָא קָשְׁיָא לִיה – כך הוקשה לו לרבי שמעון על דברים 113

מוכי שֶׁחִין עוֹשִׂין בִּירוּשָׁלַיִם, שהיו אבריהם נושרים מחמת השחין, 1
ולא היו רוצים להיות מאוסים ברגל באברים מדולדלים, ולכן היה 2
מוכה השחין הוֹלֵךְ לוֹ עָרֵב פֶּסַח הוֹלֵךְ לוֹ אֶצֶל הָרֹפֵא, וְהוֹתֵכוֹ לאבר 3
המדולדל מגופו עַד שִׁמְנִיחַ בּוֹ בְּשַׁעֲרָה – שנשאר מחובר לגופו 4
בשיעור קטן ביותר, כשערה, אך לא היה חותכו לגמרי כיון שאחרי 5
שנתלש האבר מגוף האדם הוא מטמא, וְהוֹתֵכוֹ בְּסִירָא – והיה 6
המוכה שחין מחבר את האבר המדולדל לקוץ שמחובר לקרקע או 7
לכותל, וְנִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ – והיה מושך את גופו ומתוך כך היה האבר 8
נתלש מעצמו, וְהָלָה – אותו מוכה שחין עוֹשֶׂה פֶּסַחוֹ בטהרה, 9
וְהָרֹפֵא עוֹשֶׂה פֶּסַחוֹ בטהרה, שהרי שיהם לא נגעו באבר לאחר 10
שנתלש, ומוכה שכשנגעו בו בהיותו מדולדל אפילו בחיבור של 11
כשערה, לא נטמאו ממנו. וסיימו ואמרו (ורואה אני) [ורואין אנו] 12
שֶׁהַדְּרָכִים קָל וְחֻמֵּר, שאף אבר המדולדל בבהמה אינו מטמא, ומה 13
אדם שמקבל טומאה בעודו חי, מכל מקום אבר המדולדל שלו טהור, 14
בהמה, שאינה מקבלת טומאה בחייה, קל וחומר שלא יהא אבר 15
מדולדל שבה טמא. 16

גמרא

הגמרא מבארת מדוע מוכה השחין שתלש את אברו המדולדל, אינו 18
נטמא מהאבר ברגע שפירש ממנו, ומביאה תחילה משנה אחרת 19
בענין דומה: תֵּנִן הָתָם – שנינו במסכת מכשירין (פ"א מ"ה), לגבי הדין 20
שאיין אוכל מקבל טומאה עד שיבואו עליו מים לרצונו, שנאמר (ויקרא 21
יא ד') עֲבִי יִתֵּן מִים עַל יָדְךָ וְנָפַל מִנְּבִלָתָם עָלֶיךָ וְיָאָה לָכֶם, הַמּוֹחֵק 22
אֵת הַכְּרִישָׁה – כותש ודוחק מין ירק מאכל ששמו 'כרישה' (כרתין), 23
ויוצאים ממנו המים שנבלעו בו, או טל שירד עליו, וְהַפּוֹחֵט את המים 24
שֶׁבְּשַׁעֲרֵוֹ וּבְכֶסֶתוֹ, מִשְׁקִין שִׁבְתוֹכוֹ – בתוך ה'כרישה' או בתוך 25
השיער והבגד, אֵינִן בְּכִי יוֹתֵן – אין להם שום חשיבות, ואינם 26
מכשירים את המאכל לקבל טומאה, וְאִילוּ הַמִּים הַיּוֹצֵאִין מִמֶּנּוּ, 27
הִרִי הֵן בְּכִי יוֹתֵן, ומכשירים לקבל טומאה. ועל משנה זו אָמַר 28
שְׂמוּאֵל, וּכְרִישָׁה עֲצָמָה הוֹכְשָׁה לקבל טומאה מחמת אותם מים 29
שיצאו ממנה, אף שלא נגעו בהן לאחר יציאתם, מֵאֵי טַעֲמָא, הואיל 30
וּבְשַׁעֲתָ פְּרִישְׁתָּן מִמֶּנּוּ – בשעה שפרשו המים מהכרישה נגעו בה, 31
הוֹכְשָׁה לקבל טומאה. 32

מקשה הגמרא על דברי שמואל: וְהֵתֵּן במשנתינו, וכך היו מוכי שחין 33
שבירושלים עושים, עָרֵב פֶּסַח הוֹלֵךְ לוֹ אֶצֶל בּוֹ הָרֹפֵא וְהוֹתֵכוֹ עד 34
שמניח בו כשערה, ותוחבו בסירא ונמשך ממנו, והלה עושה פסחו 35
והרופא עושה פסחו, וְקָשָׁה, אִי אֶמְרֶת לגבי המים היוצאים מן 36
הכרישה, שֶׁבְּשַׁעֲתָ פְּרִישְׁתָּן הוֹכְשָׁה, ואתה מחשיב את הנגיעה של 37
רגע ההפרדה כנגיעה, אם כן כיצד אותו מוכה שחין נשאר בטהרתו, 38
וְהָאִיכָא נִמִּי הָהוּא אֶכֶר הַמְּדוֹלְדֵל בְּשַׁעֲתָ פְּרִישְׁתָּן מֵאֲדָם – והרי 39
יש כאן את אותו אבר המדולדל שפרש מגוף האדם, ובשעת פרישתו 40
הוא טמא, וכיון שאנו מחשיבים את האדם כנוגע בו בעת פרישתו, 41
נִטְמָא לְאֲדָם – יטמא האבר את אותו מוכה שחין, ואילו במשנה 42
מבואר שהוא נשאר בטהרתו. 43

מתרצת הגמרא: דִּין זה הוא בְּדָקְאָמַר רַב יוֹסֵף לגבי ענין אחר 44
שמדובר בְּנִיתִין כָּכָל בָּהֶן, וְהָכָא נִמִּי – ואף כאן, לגבי אותו מוכה 45
שחין, צריך לומר שמדובר בְּנִיתִין כָּכָל בָּהֶן – שמושך המוכה שחין 46
את גופו בכח ובבת אחת, ואינו נוגע כלל באבר בשעת פרישתו, ואין 47
זה דומה למים היוצאים מן הכרישה, שיוצאים בנחת ונמשכים על 48
גבי הכרישה בשעת פרישתו לאחר שיצאו ממנה, וכבר חשובים הם 49
מים להכשיר, ולכן הם מכשירים אותה לקבל טומאה. 50

מבארת הגמרא לגבי מה נאמרו דברי רבי יוסף: וְהָכָא אִתְּמַר – 51
והיכן נאמרו דבריו דְּרַב יוֹסֵף, אֶחָה – על ברייתא זו, וְזֶה וְטַמְאָה מֵת 52
שְׁחִי מִחֲלָכִים, וְיִרְדּוּ עֲלֵיהֶם נִשְׁמִים, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא או טמא המת 53
פּוֹחֵחַ את בגדיהם כדי שירדו המים (זה אֵת אֵת זֶה מִשְׁקִין תִּיּוֹרֵדִין) 54
מִצַּד הַתְּחִלָּה לַצַּד הַתַּחְתּוֹן, המים שהורגים, משום שאינם חשובים 55
משקה, כיון שהם עתידים להבלע בשפה התחתונה של הבגד, שְׂאִין 56
מִחֲשָׁבִין אֵלָּא שִׁינְאָו מְנוּפִּי – שאינם חשובים משקה אלא כשיצאו 57

מדייקת הגמרא: וְאִילוּ 'עַל סְפִיקוֹן מִבֵּיא אֲשֶׁם תְּלוּי' לֹא קָתַנְי – לא
שנה כן התנא בספיקא, לגבי אופן של מעילה, אף על פי שאמר כן
ברישא לגבי איסור נותר, ומבואר שסוברת הברייתא שעל ספק
מעילה אין מביאים אשם תלוי. ויש לברר, מִנֵּי הָא – כדעת מי נשנתה
שיטה זו, וְאִילוּמָא – אם נאמר שכדעת רבי עקיבא היא, אם כן לִתְנֵי
נָמִי – היה לה לשנות גם בְּסִפְיָא לגבי מעילה 'וְעַל סְפִיקוֹן מִבֵּיא אֲשֶׁם
תְּלוּי', דִּהְתֵּנָן במשנה להלן (כב) 'רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב עַל סְפִיקוֹן מְעִילָה
אֲשֶׁם תְּלוּי'. אִלָּא לָאו – ודאי כדעת רבי יהושע היא, הפוסט ספק
מעילה מאשם תלוי, ואף על פי כן קָתַנְי תנא זה ברישא לגבי נותר
שֶׁבְּחֶמֶשׁ הָעֵלְמוֹת מִבֵּיא חֶמֶשׁ חֲטָאוֹת, ומשמע שדווקא העלמות
מחלקות ולא זבחים, כדעת רבי עקיבא, וְשָׁמַע מִיָּנָה – ומוכח מכאן
שקִיבְלָה מִיָּנָה – שקיבל רבי יהושע את תשובתו של רבי עקיבא
שאין ללמוד נותר ממעילה, ודווקא במעילה תמחויין מחלקים אבל
בנותר אף גופים אינם מחלקים.

דוחה הגמרא: אִלָּא אֲדַרְבֵּה – שמוא נלמד מדברי תנא זה את ההיפך,
מִסְפִּיא – מסיים דבריו ברישא. דִּקְתַּנְי שאם אכל נותר מִחֶמֶשׁ
זָבָחִים אִפִּילוּ בְּהֶעֱלָם אֶחָת, חַיִּיב עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת, ומפורש
בדבריו שהגופים מחלקים לענין נותר, שָׁמַע מִיָּנָה – מוכח מכאן שלא
קִיבְלָה מִיָּנָה רבי יהושע לדברי רבי עקיבא, שהרי לדעת רבי עקיבא
אינו חייב בנותר אלא אחת ואין הגופים מחלקים, ונמצא שיש סתירה
בדבריו של תנא זה מתחילתם לסופם.
ממשיכה הגמרא: וְאִלָּא מֵאִי אֵיזַת לְמִימַר – ואלא על כרחנו מה
נפרש דִּתְנָאִי הָיָא – שאמנם דברים אלו בברייתא דברי שני תנאים
הם, ונחלקו בדעת רבי יהושע, דְּאִיבָא תִּנְאָא – שיש תנא הסובר
דִּקִּיבְלָה רבי יהושע לתשובת רבי עקיבא, והוא ששנה בתחילה,
שדווקא בחמש העלמות חייב חמש, ודעתו שבהעלם אחד חייב אחת
ואין גופים מחלקים. וְאִיבָא תִּנְאָא – ויש תנא הסובר דְּלֹא קִיבְלָה רבי
יהושע, והוא ששנה שגם מחמשה זבחים בהעלם אחד חייב על כל
אחת ואחת מפני שגופים מחלקים. ואם כן נוכל להוכיח מברייתא זו
רק שנחלקו תנאים אם חזר בו רבי יהושע או לא. דוחה הגמרא: אף
דבר זה לא ניתן להוכיח מהברייתא, דְּאִפִּילוּ תִּימָא – יכול אתה
אפילו לומר שהרישא של הברייתא, האומרת שאין גופים מחלקים,
כִּרְבִּי עֲקִיבָא הָיָא, האומר שהאוכל נותר מחמשה זבחים בהעלם
אחד חייב אחת, ורק הסיפא שמשמע ממנה שהגופים מחלקים וחייב
על כל אחת ואחת כדעת רבי יהושע היא, ומכל מקום לא קשה כיצד
סובר תנא זה שאין חייב אשם תלוי על מעילה, ושלא כדעת רבי
עקיבא, כיון שאפשר שאין הברייתא מדברי רבי עקיבא עצמו, אלא
מדברי תנא הסובר כמותו, וְהָיָא תִּנְאָא – ותנא זה של הברייתא, כִּבְר
לָהּ בְּנִיתִיה בְּחֶרָא – סובר כרבי עקיבא בדבר אחד, ופְּלִיג עֲלִיהָ
בְּחֶרָא – וחולק עליו בדבר אחר, ומבארת הגמרא, כִּבְר לָהּ בְּנִיתִיה
בְּהֶעֱלָמָה, והיינו במה שאמר רבי עקיבא במשנתנו, שהאוכל
מחמשה זבחים בהעלם אחד חייב אחת, ופְּלִיג עֲלִיהָ בְּמַעֲשִׂיאוֹת,
וסובר שאין חייב אשם תלוי על ספק מעילה, ושלא כדברי רבי
עקיבא.

הגמרא מבררת מה הם 'חמשה תמחויים'. מבררת הגמרא: הִיכִי דְּמִי
– באיזה אופן יתכן שיהיו חֶמֶשׁ מַעֲשִׂיאוֹת המחייבות בחמשה קרבנות,
על זבח אחד. כלומר, מה הם 'חמשה תמחויים' המחלקים ומחייבים
אותו בקרבן בפני עצמו על כל תמחוי ותמחוי של אותו קרבן.
מבארת הגמרא: אִמֵּר שְׁמוּאֵל, בְּאֻזְתָּה משנה שְׁשִׁנְיָו לגבי המעלה
קדשים בחוץ, וכך שנינו בה (מעילה טו), חֶמֶשׁ דְּבָרִים בְּעוֹלָה
מִצְטַרְפִּין לכזית, לחייב את המקריבים בחוץ, חֶבְשֶׁר וְהַחֲלָב שבעולה,
שדין שניהם להיקרב על גבי המזבח, וְהִינֵן שמנסכים עם הקרבן,
וְהַסֶּלֶת וְהַשְׁמֵן שבאים עמו ואף הם דינם להיקרב, שאם הקריב כזית
מחמשה דברים אלו, חייב על הקרבת קדשים בחוץ. ואף כאן כוונת
המשנה שאם אכל מחמשה דברים אלו, חייב חמש קרבנות.

חִזְקִיָּה אָמַר, אף בבשר הבהמה עצמה שייכים חמשה תמחויים, כְּגוֹן
שְׂאֵבֶל מִחֶמֶשׁ אֲבָרִים שונים, שכיון שכל אבר שונה בטעמו, הרי הן
אכילות חלוקות המחייבות בחמש קרבנות. רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אִפִּילוּ

תִּימָא – יכול אתה לומר שמדובר באוכל אֲבָר אֶחָד, וּמִשְׁבַּחַת לָהּ
– ותמצא אופן זה בְּבִתְתָּה, שיש בה חמשה אברים שונים, והיינו פרסת
היד, והעצם התחתונה עד הברך, ושני עצמות שמעל הארכובה,
והכתף. רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא אָמַר, אפילו בבשר של אותו אבר ניתן
למצוא אופן כזה, והיינו כְּגוֹן שְׂאֵבֶל את הבשר בְּחֶמֶשׁ מִינֵי קְדִירָה,
כגון בתבשיל עם כרישין, עם בצלים, עם כרוב, עם דלעת ועם לפת.
וחילוק זה של אופן הבישול, מחלק לכמה חיובי חטאות. רַבִּי יוֹחָנָן
אָמַר, אפילו אם בישל את הבשר לבדו ניתן לחיבו חמש, כְּגוֹן שְׂאֵבֶל
אותו בְּחֶמֶשׁ מַעֲשִׂים שונים, כגון צלי, ומבושל במים, וכבוש,
ושלוק, שהוא מבושל הרבה מאד, ומבושל ללא מים.

משנה

משנתנו מביאה שאלה נוספת של רבי עקיבא בענין חילוק חטאות
בעושה כמה עבירות: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, שְׂאֵלְתִי אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
כְּאֵדָם השוגג ועוֹשֶׂה מִינֵי מַלְאכוֹת הָרֶבֶה, וחזר ועשה אותן
בְּשִׁבְתוֹת הָרֶבֶה, וכל אותן מלאכות היו מַעֲשֵׂין מַלְאכָה אֶחָת –
תולדות של אב מלאכה אחת, או אב מלאכה ותולדותיו, ועשה את
כולן בְּהֶעֱלָם אֶחָת, שלא נודע לו חטאו בין מלאכה ומלאכה או בין
שבת לשבת, מִהוּ – מה דינו לענין חיובי קרבן חטאת, האם חַיִּיב
חטאת אֶחָת עַל כּוֹלֵן, או שחַיִּיב עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת מהעבירות
חטאת בפני עצמה.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, חַיִּיב חטאת עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת, ויש ללמוד
דין זה מִקֵּל וְחוֹמֶר, ומה נִדָּה, שְׂאֵין בָּהּ תוֹצְאוֹת הָרֶבֶה וְחֲטָאוֹת
הָרֶבֶה – אין בה מיני חיובים שונים, אלא רק חיוב אחד על ביאה,
ומכל מקום אם בא על אשה נדה כמה ביאות, חַיִּיב חטאת עַל כָּל
אֶחָת וְאֶחָת. שִׁבְתָּ, שְׁשִׁישׁ בָּהּ תוֹצְאוֹת הָרֶבֶה – חילוקי מלאכות
רבים, וּמִיתוֹת הָרֶבֶה – על כל מלאכה ומלאכה, אֵינּוּ דִּין שְׁרִיָּא
חַיִּיב חטאת עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת.

מביאה המשנה את המשך דברי רבי עקיבא: אָמַרְתִּי לוֹ לרבי
אליעזר, אין זו ראייה, שהרי אִם אָמַרְתָּ דִּין זה בְּנִדָּה, שחייב על כל
ביאה וביאה, הרי זה מפני חומרתה, שְׁשִׁישׁ בָּהּ שְׁתֵּי אֲזוּרוֹת, שְׁהוּא
– האיש מוזהר עַל הַנִּדָּה, שלא לבוא עליה, וְהַנִּדָּה מוזהרת עָלָיו,
שלא להבעל לו, וכי תֵּאֱמַר דִּין זה גם בְּשִׁבְתָּ, שְׂאֵין בָּהּ אֲזוּרָה
אֶחָת, שהאדם מוזהר על שמירת השבת, ויתכן שמחמת כן לא יהיו
בה חילוקי חטאות.

אָמַר לִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲבָא עַל אֶחָת מִן הַנְּדוֹת הַקְּטָנוֹת יוֹכִיחַ, שְׂאֵין
בָּהּ אִלָּא אֲזוּרָה אֶחָת, שהוא מוזהר עליה, אבל הקטנה אינה
מוזהרת ואינה בתורת עונשים, ומכל מקום אם בא עליה כמה
פעמים, חַיִּיב עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת מביאותיו. ואם כן יש ללמוד מכאן
אף לענין שבת, שאין בה אלא אזהרה אחת, שיתחייב על כל אחת
ואחת.

אָמַרְתִּי לוֹ לרבי אליעזר, אִם אָמַרְתָּ דִּין זה בְּקְטָנוֹת, היינו כיון שְׂאֵין
עַל פִּי שְׂאֵין כְּהֵן עֲבָשִׂיו אלא אזהרה אחת, מכל מקום יֵשׁ כְּהֵן שְׁתֵּי
אזהרות לְאַחֵר זָמָן, לכשתגדלנה, ותהיינה אף הן מוזהרות באיסור
זה, וכי תֵּאֱמַר כן גם בְּשִׁבְתָּ שְׂאֵין בָּהּ יותר מאזהרה אחת עֲבָשִׂיו וְאֵף
לֹא לְאַחֵר זָמָן, אלא רק אזהרה על האדם עצמו.
אָמַר לִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲבָא עַל הַבְּחֶמָה יוֹכִיחַ, שלעולם לא תהיה בה
אלא אזהרה אחת שהוא מוזהר עליה, ואף על פי כן אם בא עליה
כמה ביאות, חייב על כל ביאה וביאה. אָמַרְתִּי לוֹ, הַבְּחֶמָה בְּשִׁבְתָּ,
ובגמרא יבואר מה היתה כוונתו בכך.

גמרא

הגמרא מבארת את לשונו של רבי עקיבא בספיקו. מקשה הגמרא: מֵאִי
קָבָעִי מִיָּנָה – מה היתה שאלתו של רבי עקיבא, אִי שְׁבָתוֹת
כְּגוֹפִין דְּמִיָּין וְאִי לֹא כְּעֵי מִיָּנָה – אם נאמר ששאלתו היתה האם
כל שבת ושבת נחשבת כגוף איסור בפני עצמו לחייב עליה, כמו
הזורע וקוצר בהעלם אחד שהוא חייב שתיים כיון שהם שני גופי
מלאכות ודינם כאיסורים שונים, או לא, אם כן קשה, נִיבְעֵי – היה לו

כריתות. פרק שלישי – אמרו לו דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קמא רש"י תוספות

1	ואילו על הכפפות בו' לא קתני – בסיפא גבי מעילה. מני – כלומר, תנא קמא	1	אלא לאו רבי יהושע היא וקתני בחמש העלמות חייב חמש חטאות – משום דוקא
2	מני רבי עקיבא מחייב על ספק מעילה בו' – בפרק "דס שדיטה" (כריתות כב,א).	2	העלמות מחלקין. ופירש רבינו יצחק, דהוא הדין דמצוי לאתוי מרישא: חמש
3	וקתני בחמש העלמות בו' – העלמות הוא דמחלקין, אבל זבחים לא. ושמע מינה:	3	חתיכות מחמשה תמחויין מזבח אחד אינו חייב אלא אחת, דהא במתניתין נמי מדמי
4	הדין ביה רבי יהושע. אלא מאי אית לך למימר – מיהא ברייתא תנאי היא? בתמיה:	4	תמחויין. אלא משום דתמחויין לא הוה הבעיא לא נקט ליה.
5	כלומר, מאי בעית למשמע מהך ברייתא	5	אפילו תימא רבי עקיבא – דהא – וחמשה
6	תנאי היא, תנא קמא דקתני העלמות.	6	זבחים בהעלם אחת חייב על כל
7	דמשמע דהעלמות מחלקין ולא זבחים –	7	אחת ואחת – לאו רבי עקיבא, אלא רבי
8	אית ליה דקיבלה רבי יהושע והדר ביה. והאי	8	יהושע.
9	דקתני: חמשה זבחים בהעלם אחד חייב על	9	בכתף של עולה – יש בה שבע עצמות.
10	כל אחד ואחד – תנא אחרינא הוא, ואית	10	בחמשה מיני קדירה – פירש
11	ליה דלא קיבלה? אפילו הא לא פשטת מינה	11	רבינו יצחק: כגון צלי, ומבושל, וטיגון, וצלי
12	דתנאי היא, דאפילו תימא רבי עקיבא היא	12	קדר, וכבוש. וחמשה מיני טעמים – כגון
13	ותנא קמא אליבא דרבי עקיבא קאי, מדקתני	13	פילפלין, חנגבילא, וקנה, וקמנון, וקדרה, ורש"י
14	העלמות, דמשמע: העלמות ולא זבחים.	14	לא פירש כן.
15	ודקא קשיא לך דלא תניא אשם תלוי אספק		אמר
16	מעילות. האי תנא כבר לה בו' – והאי		
17	דקתני: מחמשה זבחים בהעלם אחד חייב על		
18	כל אחד – תנא אחרינא הוא, ורבי יהושע		
19	הוא. חמשה דברים בעולה מצטרפין –		
20	לענין כוית להעלותן בחורין, שאם העלן חייב		
21	כרת. ולהכי נקט עולה, דבשאר זבחים לא		
22	מצטרף בשר, לפי שאינן כליל, כאותה		
23	ששינוי בו', הכי נמי שאכל מחמשה דברים		
24	הללו. בכתף – יש חמשה אברים: הפרסה,		
25	והצמם התחתון עד הארכובה, ושני עצמות		
26	לבר מן הכתף. חמשה מיני קדירה – כגון		
27	כרישין ובעלים וכרוב ודלעת ולפת, ואכלן		
28	כוז עצמו וכוז עצמו. חמשה מיני מעמים –		
29	צלי, ומבושל, כבוש, שלוק, וצלי קדר.		
30	משנה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת		
31	– תולדות הרבה על אב אחד בשבתות		
32	הרבה, אותן שבתות כשני עשה בשבתות		
33	אחרינן, וכולן בהעלם אחת. ובגמרא פריך:		
34	מאי קמבעיא ליה דנקט תרי מילי, שבתות		
35	הרבה ותולדות הרבה, ואמאי נקט תולדות		
36	ולא אבות? תוצאות הרבה – עניינים הרבה,		
37	כגון שבת דאיכא אבות מלאכות ותולדותיהן.		
38	נה אין בה תוצאות הרבה – דאין חיובה		
39	אלא ביאה, דחייב על כל ביאה וביאה		
40	בהעלם אחת, כדאמר רבי אליעזר לעיל		
41	בגמרא: בא עליה חזור ובא עליה בו', והנה		
42	מוזהרת עליו – דתני (ויקרא כ): "ונכרתו		
43	שניהם מקרב עמם". על הקטנות – כמו על		
44	הקטנה. ומאי קטנות – דעלמא. כלומר, הא		
45	על אחת מן הקטנות ביאות הרבה בנדרה		
46	יוכיה, שאינה מוזהרת עליו חייב על כל		
47	ביאה וביאה. הבא על הבהמה יוכיה – שחייב על כל ביאה, כדאמרן לעיל טעמא, שאי אפשר לערב הביאות. בהמה בשבת – פלוגתא היא בגמרא. איכא למאן דאמר		
48	קבל רבי עקיבא מרבי אליעזר, והכי קאמר ליה: בהמה בשבת, מה בהמה חייב על כל אחת ואחת – אף שבת חייב על כל אחת דאינו יודע להשיב כלום. ולמאן דאמר לא		
49	קיבלה מיניה, הכי קאמר ליה: אף בהמה מיבעי לי כשבת. גמרא מאי קבעי מיניה – דנקט שבתות הרבה, ועושה בזו אותה מלאכה שעשה בזו, ונקט תולדות ולא אבות?		
50	אי קבעי מיניה שבתות כגופין דמיין אי לא – אי האי דעבר בכמה שבתות, אותן מלאכות שעשה בזו עשה בזו בהעלם אחד, דלא הודע לו ביתתים, מי אמרנין: כיון דבתרי		
51	שבתות עשאו – הויין חני תרתי שבתות כשני גופי כריתות, כאילו קצר חורר בהעלם אחת, חייב על כל אחת. או לא, דאמרנין דהוי כעושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם		
52	אחת דחייב חרא. אי הא קמביעיא ליה, אמאי נקט תולדות? ליבעי דהי: אעשה אחת מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו? אי בולד? מלאכות קבעי מיניה – אם עושה תולדות		
53	הרבה מאב אחד, אי חייב אחת או על כל אחת ואחת, ולהכי נקט תולדות – אם כן אמאי נקט שבתות הרבה? ליבעי הכי: העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבת		
54	אחת! תרתי כעא מיניה – ופשט תריוהו לחומרא. מדקתני: חייב על כל אחת ואחת. ואף על גב דמנדה לא מצי למיפשט ליה אלא חרא, דהא בנדה ליכא תולדות. ושבתות		
55	חיבא – איזו מהך? כלומר, היכי דמי? דקעביד לה לאה (אב) מלאכה בכמה שבתות בשגגת שבתות ודון מלאכות – פשיטא ליה לרבי עקיבא דחייב על כל אחת, דלא אמרנין		
56	חרא שגגה, אלא אמרנין: ימים שבינתיים הויין ידיעה, דמי כמי שנודע לו בינתיים דשבת הוי, והוי כעושה מלאכה אחת בכמה העלמות. ודון שבת – יודע שהוא שבת,		
57	ושגגת מלאכות, דסובר שמלאכה זו מותרת – היא דבעי מיניה, דהא ליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, דלהכי הויין ידיעה – לידע ששבת היתה, אבל לענין		
58	שגגת מלאכות ליכא ידיעה עד שילמדו. והכי קמביעיא ליה: האי דעבר חרא מלאכה בשתי שבתות, מי אמרנין כיון דבשני ימים הם, אף על גב דהעלם אחד הוה לגבי מלאכות		
59	– הויין הנך שבתות כגופין של מלאכה שאינן דומין זה לזה, כגון זרע וקצר בהעלם אחד בודין שבת ושגגת מלאכות, דחייב על כל אחת, כדאמרנין שבת (ע,א): "אחת שהיא		
60	הנה" – ודון שבת ושגגת מלאכות. או לאו – כגופין דמיין, והרי עשה בהעלם אחד מלאכה אחת עשר פעמים, שאינו חייב אלא אחת. או דלמא ודון שבת ושגגת מלאכות		
61	פשיטא ליה – דשבתות כגופי מלאכות שאין דומות זו לזו, שהעושהן בשגגת מלאכות ודון שבת חייב שתיים, דהיינו "אחת שהיא הנה". ובשגגת שבת ודון מלאכות קמבעיא		
62	ליה, דאפילו אמרנין כגופין דמיין – לא מחייב אלא חרא, דהיינו "הנה שהיא אחד", שהעושה שני אבות בשגגת שבת ודון מלאכות בהעלם אחד – אינו חייב אלא אחת,		
63	אלא אי איכא ידיעה בינתיים דשבת היא מהנאי לחלק, דהעלמות מחלקין. והכי קמביעיא ליה: מי אמרנין ימים שבינתיים הויין ידיעה, כמו שנודע לו ששבת היא, אי לא?		

אמר רבה מסתברא כו' — ופשט ליה דשבתות כי גופין דמיין כו'. ואם תאמר: קשיא מיניה אדרבה, שהרי רבה קאמר לעיל [וטא]: לרבי אליעזר דקצר וקצר מחייב תרתי אפילו בשבת אחת, ואם כן למה צריך שבתות כגופין דמיין? וכן בנדה, מאי נפקא ליה מיניה מגופין מחולקין? הא רבי אליעזר מחייב על כל ביאה וביאה? ויש לומר: דרבי אליעזר השיב לרבי עקיבא לפי

דברי רבי עקיבא. **דתנן** כלל גדול כו' אלא פשיטא רבי עקיבא הוא ושמע מינה ימים שבינתיים כו' — ואם תאמר: מאי פשיטא ליה להביא ראיה מדבריו? ויש לומר, דסבר רבה: כיון דמיבעיא ליה בולדי מלאכות, דהיינו העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת — מיבעיא ליה הסמוכה לה, דהיינו יודע שהיא שבת ועושה מלאכות הרבה כו' דהיינו ודון שבת ושגגת מלאכות, אי שבתות כגופין דמיין או לא. **רב** חסדא אמר כו' ופשט ליה ימים שבינתיים הוין ידיעה לחלק כו' — כי קמייתו ראיא מיניה. אבל לא מקל וחומר, דהא אותיב רבי עקיבא על הקל וחומר. אלא מקבלה חייב על כל אחת ואחת.

אמר רב חסדא מנא אמינא לה דתניא הכותב כו' ומודה רבן גמליאל שאם כתב כו' פטור — מזהך לכד לא היינו מייחתינ בשבתות כגופין מדחויין דפטור, דאיכא למימר דמיירי בשגגת שבת ודון מלאכות, ולכן פטור — דימים שבנתיים הוא ידיעה לחלק. דאף על גב דרבי גמליאל קאמר אין ידיעה לחצי שיעור, דלמא ידיעה כי ההיא מחלקת, דאיכא לחלק בין ידיעה לימים שבינתיים, ובימים שבינתיים מודה דאינה מצטרפת. לכן צריך להביא טעם אחר, שודון שבת יש חשיבות לשבתות להיות כגופין משגגת שבת.

ותניא אחריתי כו' — הא דתניא פטור — בודון שבת ושגגת מלאכות. דכיון דשבתות כגופין דמיין גבי ודון שבת ושגגת מלאכות (דכיון דשבתות כגופין דמיין) הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאין דומות זו לזו בהעלם אחת, שפטור מכולם.

רבי עקיבא סבירא ליה דכגופין דמיין, וכי פעי מיניה — שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבכעי מיניה דמיין, וידיעה לחלק, ופשט ליה הוין ידיעה לחלק או לא; ופשט ליה דימים שבינתיים לחלק, וקביל מיניה, ופשט ליה ולדי מלאכות כגופין דמיין, ולא קביל מיניה. **רב חסדא אמר:** ודון שבת ושגגת מלאכות — אפילו רבן חסדא סבירא ליה דכגופין דמיין, וכי פעי מיניה — שגגת שבת ודון מלאכות הוא דבכעי מיניה דמיין, וידיעה לחלק, ופשט ליה הוין ידיעה לחלק או לא; ופשט ליה דימים שבינתיים לחלק, וקביל מיניה, ופשט ליה ולדי מלאכות כגופין דמיין, ולא קביל מיניה. **רב חסדא:** מנא אמינא לה? דתניא: הכותב שתי אותיות בהעלם אחת — חייב, בשתי העלמות — רבן גמליאל מחייב, והכמים פוטריין; ומודה רבן גמליאל, שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת — פטור. **ותניא** אחריתי: הכותב שתי אותיות בשתי שבתות, אחד בשבת זו ואחד בשבת זו — רבן גמליאל מחייב, והכמים פוטריין. קא סלקא דעתך דרבן גמליאל פרבי עקיבא סבירא ליה; בשלמא לדידי דאמינא: ודון שבת ושגגת מלאכות אפילו רבי עקיבא אומר דשבתות כגופין דמיין, הא דתניא פטור — בודון שבת ושגגת מלאכות, דשבתות כגופין דמיין, והא

ידיעה לחלק. **רב חסדא אמר** ודון שבת ושגגת מלאכות אפילו רבי עקיבא סבירא ליה כגופין דמיין — והאי דקתני ב"כלל גדול" גבי שגגת מלאכות: היודע שהוא שבת כו' — חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת קאמר. אף על גב דאותה שעשה בזה עשה בזה, ובהעלם אחת — אפילו הכי חייב, דשבתות כגופין דמיין, משום הכי קתני "בשבתות הרבה". וקביל מיניה — כדקתני (טעמא כו') מציעתא: היודע עיקר שבת כו'. ולא קביל מיניה — כדקתני סיפא: מעין מלאכה אחת כו'. מנא לן — דאית ליה לרבי עקיבא שבתות כגופין דמיין? רבן גמליאל מחייב — דאין ידיעה לחצי שיעור, ולא מהני ידיעה שבינתיים לחלק שלא יצטרפו. קא סלקא דעתך רבן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה — דליכא למימר דרבי אליעזר סבירא ליה, מרקתני: ומודה. והא דתני פטור בודון שבת ושגגת מלאכות — דכיון דשבתות כגופין דמיין, גבי ודון שבת ושגגת מלאכות הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאין דומות זו לזו בהעלם אחת, שפטור מכולם.

מסתברא — והוא מתניתין דאמרין לקמן. **השוכה עיקר שבת** — דסבור לא נכתבה שבת בתורה. דהיינו העלם זה וזה בידו, שגגת שבת ושגגת מלאכות. **הטאת אחת** — על כולו, וחדא שגגה היא. והתם ליכא למימר ימים שבינתיים הוין ידיעה — דהא לא ידע לעולם עיקר שבת עד שילמוד. **היודע עיקר שבת** — שידע שארבעים אבות מלאכות אסורות בשבת, אבל אינו יודע שהיום שבת — דהיינו שגגת שבת ודון

מלאכות. ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, ולא נודע לו בינתיים שחטא. **חייב על כל שבת ושבת** — חטאת אחת, משום דימים שבינתיים הוין ידיעה לענין שגגת שבת. ואינו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת — דהא שגגת שבת ודון מלאכות דהיינו "הנה שודיא אחת", אבל כגופין דמיין ליכא למימר (פשט מינה) דנימא דמשום הכי חייב על כל שבת, דעל כרחיק מספא קריין ואויל דלית ליה להאי תנא שבתות כגופין דמיין. וטעמא דרישא — משום דימים שבינתיים הוין ידיעה לחלק. **היודע שהוא שבת ועושה מלאכות** [הרבה] בשבתות הרבה — ואותן שעשה בזה עשה בזה, דשגגת מלאכות הרבה, כסבור מלאכה זו מותרת — חייב על כל מלאכה ומלאכה על שבת (ראשון). דהיינו "אחת שודיא הנה" — ודון שבת ושגגת מלאכות. ואילו חייב על כל מלאכה ומלאכה על כל שבת ושבת לא קתני — בזה סיפא גבי ודון שבת ושגגת מלאכות, דכיון דאותן עצמן שעשה בזה עשה בזה ובהעלם אחד. אלמא שבתות לאו כגופין דמיין, וזהו ליה עושה מלאכה אחת כמה פעמים בהעלם אחד, ואינו חייב אלא אחת. מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא אחת — דכיון דאב אחד לכולן. ושטע מינה — ממציעתא: שגגת שבת ודון מלאכות פשיטא

ליה לרבי עקיבא דימים שבינתיים הוין ידיעה, מרקתני: חייב על כל שבת ושבת. ותריוויהו לא קביל מיניה — מדלא קתני: חייב על כל אב מלאכה של כל שבת. וולדי מלאכות נמי לא קביל מיניה, כדקתני סיפא: מלאכה אחת כו'. **אמר** ליה אביי [כו'] לאו כגופין דמיין — מדלא קתני: על כל מלאכה של כל שבת. וקביל מיניה — מדתניא מציעתא: חייב על כל שבת ושבת. והכי קאמר סיפא דמתניתין: בהמה כשבת, הדין עמר דודאי כוה כן זה. ולא קביל מיניה — מדתניא סיפא: מעין מלאכה אחת כו'. בין אביי ורבה איכא פלוגתא אליבא דרבי אליעזר בודון שבת ושגגת מלאכות, דלרבה מחייב ליה רבי אליעזר תרתי, ולאביי אפילו רבי אליעזר לא מחייב אלא חדא. ועוד, דמאי דקאמר רבה דמיבעיא ליה לרבי עקיבא — קאמר אביי דפשיטא ליה. אבל תריוויהו מדר דלרבי עקיבא שבתות לאו כגופין דמיין, וגבי שגגת שבת אית ליה ימים שבינתיים הוין

ידיעה לחלק. **רב חסדא אמר** ודון שבת ושגגת מלאכות אפילו רבי עקיבא סבירא ליה כגופין דמיין — והאי דקתני ב"כלל גדול" גבי שגגת מלאכות: היודע שהוא שבת כו' — חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת קאמר. אף על גב דאותה שעשה בזה עשה בזה, ובהעלם אחת — אפילו הכי חייב, דשבתות כגופין דמיין, משום הכי קתני "בשבתות הרבה". וקביל מיניה — כדקתני (טעמא כו') מציעתא: היודע עיקר שבת כו'. ולא קביל מיניה — כדקתני סיפא: מעין מלאכה אחת כו'. מנא לן — דאית ליה לרבי עקיבא שבתות כגופין דמיין? רבן גמליאל מחייב — דאין ידיעה לחצי שיעור, ולא מהני ידיעה שבינתיים לחלק שלא יצטרפו. קא סלקא דעתך רבן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה — דליכא למימר דרבי אליעזר סבירא ליה, מרקתני: ומודה. והא דתני פטור בודון שבת ושגגת מלאכות — דכיון דשבתות כגופין דמיין, גבי ודון שבת ושגגת מלאכות הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאין דומות זו לזו בהעלם אחת, שפטור מכולם.

רב חסדא אמר ודון שבת ושגגת מלאכות אפילו רבי עקיבא סבירא ליה כגופין דמיין — והאי דקתני ב"כלל גדול" גבי שגגת מלאכות: היודע שהוא שבת כו' — חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת קאמר. אף על גב דאותה שעשה בזה עשה בזה, ובהעלם אחת — אפילו הכי חייב, דשבתות כגופין דמיין, משום הכי קתני "בשבתות הרבה". וקביל מיניה — כדקתני (טעמא כו') מציעתא: היודע עיקר שבת כו'. ולא קביל מיניה — כדקתני סיפא: מעין מלאכה אחת כו'. מנא לן — דאית ליה לרבי עקיבא שבתות כגופין דמיין? רבן גמליאל מחייב — דאין ידיעה לחצי שיעור, ולא מהני ידיעה שבינתיים לחלק שלא יצטרפו. קא סלקא דעתך רבן גמליאל כרבי עקיבא סבירא ליה — דליכא למימר דרבי אליעזר סבירא ליה, מרקתני: ומודה. והא דתני פטור בודון שבת ושגגת מלאכות — דכיון דשבתות כגופין דמיין, גבי ודון שבת ושגגת מלאכות הוה ליה כעושה שני חצאי מלאכות שאין דומות זו לזו בהעלם אחת, שפטור מכולם.

כריתות דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קמג

רבי עקיבא, והיינו מה שהתבאר במשנה שם שהיודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת חייב על כל שבת ושבת. ומה שהסתפק רבי עקיבא האם העושה כמה תולדות של מלאכה אחת חייב על כל אחת ואחת או לא, פשט ליה רבי אליעזר דולדי מלאכות במלאכות דמין, וחייב על כל אחת ואחת, ולא קביל מיניה – ולא קיבל ממנו רבי עקיבא דין זה, והיינו מה שנתבאר בסיפא של המשנה שם, שאינו חייב אלא אחת על כל אב מלאכה ולא על כל תולדה ותולדה.

הגמרא מביאה ביאור נוסף בדברי רבי עקיבא ורבי אליעזר: רב חסדא אמר, בודון שבת ושנת מלאכות אפילו רבי עקיבא סבירא ליה דכגופין דמין – שכל שבת ושבת נחשבת כאיסור בפני עצמו, וחייב על כל שבת חטאת אחת, והמשנה שנתבאר בה שהיודע שהוא שבת ושגג במלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה, אף היא כוונתה שחייב על כל מלאכה ומלאכה וגם על כל שבת ושבת ושלם כפי שהוכיח ממנה רבה, וכי פעי מיניה – ומה ששאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, בשנת שבת וודון מלאכות, שאין לחייב בה משום גופים מוחלקים הוא דבעי מיניה, דימים של חול שבינתיים, בין שבת לשבת, אי הויין ידיעה לחלק, וחייב על כל שבת ושבת, או לא. ופשט ליה רבי אליעזר דימים שבינתיים הויין – נחשבים ידיעה לחלק, וחייב על כל שבת ושבת, וקביל מיניה – וקיבל ממנו רבי עקיבא דבר זה, כמבואר במשנה שם שהיודע עיקר שבת ואינו יודע שהיום שבת חייב על כל שבת ושבת. ומה שהסתפק רבי עקיבא עוד האם העושה כמה תולדות של אב מלאכה אחד חייב על כל אחת ואחת, פשט ליה רבי אליעזר דולדי מלאכות במלאכות דמין, וחייב על כל אחת, ולא קביל מיניה רבי עקיבא דין זה, והיינו מה שנתבאר במשנה שם בסיפא שאינו חייב אלא אחת על כל אב מלאכה, ולא על כל תולדה ותולדה.

הגמרא מבאר מנן למד רב חסדא את דבריה: אמר רב חסדא, מנא אמינא לה – מנן למדתי דבר זה, שכן היא דעת רבי עקיבא, שהשבתות נחשבות כגופים חלוקים, דתניא בברייתא, הנותב שתי אותיות בשבת בשגג בהעלם אחת, חייב חטאת, שזה הוא שיעור מלאכה כותב לחייב עליה. ואם כתב בשתי העלמות, שנודע לו בינתיים שחטא בכתיבת האות הראשונה ושוב שכתב את השניה, רבן גמליאל מתייב חטאת, כי לדעתו אין הידיעה שבינתיים חשובה לחלק מפני שבשעה שנודע לו לא עשה עדיין שיעור מלאכה שלם, ועל כן דינו כמי שכתב שתי אותיות בהעלם אחת, והכמים פוטריין, כי לדעתם ידיעתו שבינתיים מחלקת אף שהיה רק על חצי שיעור, ועל כן דינו כמי שעשה שני חצאי שיעור שאין ביניהם צירוף, ואינו חייב עליהם. ומודה רבן גמליאל לחכמים, שאם כתב אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת, שאינן מצטרפות והוא פטור. ותניא אחריתי – ואילו בברייתא אחרת שנינו, הנותב שתי אותיות בשתי שבתות, אחד בשבת זו ואחד בשבת זו, רבן גמליאל מתייב חטאת והכמים פוטריין, וברייתא זו שאמר בה רבן גמליאל שאף בשתי שבתות מצטרפים שני חצאי מלאכה לחייב, סותרת לכאורה את הראשונה. ומוסיפה הגמרא לבאר: קא סלקא דעתך – עלה על דעתנו לומר, דרבן גמליאל פרבי עקיבא סבירא ליה – הוא סובר, וכפי שיתבאר בגמרא להלן שיש להוכיח כן מדבריו, ולפי זה מסיים רב חסדא את ראייתו, בשלמא לדירי – לפי דברי הברייתות הללו מובנות, ואין סתירה ביניהן, דאמינא – שהרי אמרתי שבאופן של ודון שבת ושנת מלאכות אפילו רבי עקיבא אומר שהשבתות מחלקות משום דשבתות כגופין דמין, שלפי זה נוכל ליישב דהא דתניא – שהברייתא ששינו בה שפטור, וגם לדעת רבן גמליאל אין שני חצאי מלאכה בשתי שבתות מצטרפים, עוסקת בודון שבת ושנת מלאכות, שהרי באופן זה אמרנו דשבתות כגופין דמין, וכשם שהן מחלקות לדעת רבי עקיבא לחייב על כל שבת בפני עצמה, כך הן מחלקות בין שני חצאי השיעור, ודינו של אדם זה כמי שעשה שני חצאי מלאכות שונות וכגון שקצר כחצי גרוגרת וטחן כחצי גרוגרת, שאף שעשה כן בהעלם אחד הוא פטור.

מסתברא – מסתבר לומר שבאופן של שנת שבת וודון מלאכות פשיטא ליה לרבי עקיבא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק בין שבת לשבת, ובאופן של ודון שבת ושנת מלאכות, שאין הימים שבינתיים נחשבים כידועה לחלק, הוא דבעי מיניה – בזה הסתפק ושאל את רבי אליעזר, האם השבתות כגופין דמין, וחייב על כל שבת ושבת, או לא. ופשט ליה – ופשט לו רבי אליעזר, דבאופן של ודון שבת ושנת מלאכות, השבתות כגופין דמין, ומחלקות, ולא קביל מיניה – ולא קיבל רבי עקיבא את דבריו, ופשט ליה – ופשט רבי אליעזר גם את ספיקו השני ואמר לו דולדי מלאכות במלאכות דמין – שתולדות מלאכות דין כמלאכות חלוקות, להתחייב על כל תולדה ותולדה, וגם תשובה זו לא קביל מיניה – לא קיבל ממנו רבי עקיבא.

מבאר רבה מדוע מסתבר לומר כן: אמר רבה, מנא אמינא לה – מנן למדתי לומר ביאור זה בדברי רבי עקיבא, דתני במשנה (שבת סו), כל גדול אמרו בשבת, כל השוכח עיקר שבת, שאינו יודע כלל שיש מצות שבת בתורה, והרי הוא שוגג גם בידיעת השבת עצמה וגם בידיעת מלאכותיה, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, אינו חייב אלא חטאת אחת, כיון שנעלם ממנו דבר אחד, ובאופן ששגג בדבר אחד לא חייבה אותו התורה חטאת הרבה. אבל היודע עיקר שבת – יודע שיש מצות שבת בתורה, ויש בה חילוקי אבות מלאכות האסורות, אך אינו יודע שיום זה הוא שבת, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל שבת ושבת, כיון שימות החול שבין שבת לשבת הם ידיעה המחלקת. והיודע על אותו היום שהוא שבת, אך לא ידע שמלאכות אלו אסורות, ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה, חייב על כל אב מלאכה ומלאכה, כיון שכל מלאכה היא העלם בפני עצמו. ומדייק רבה, ואילו חייב על כל אב מלאכה, של כל שבת ושבת לא קתני – לא שנינו במשנה, ומוכח שאין אופן שחייב גם על כל מלאכה ומלאכה וגם על כל שבת ושבת, ויש לברר, מני הא – כדעת מי שניה משנה זו, אילימא כדעת רבי אליעזר במשנתו, אילימא סיפא – אמור ובאר לפי זה את הסיפא של משנה זו, העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת – תולדות של אב מלאכה אחד, אין חייב אלא אחת, ואי משנה זו סוברת כרבי אליעזר, הרי הוא סובר שחייב על כל ולדי מלאכות במלאכות, והיה למשנה לחייב על כל תולדה בפני עצמה. אלא פשיטא שמשנה זו כרבי עקיבא היא, ושמע מינה – ומוכח מכאן שני הדברים, שבשנת שבת וודון מלאכות פשיטא ליה לרבי עקיבא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק, וחייב על כל שבת בפני עצמה, וכפי שהתבאר במשנה זו בשוכח שהוא שבת, ומוכח שבודון שבת ושנת מלאכות הוא דבעי – בזה הסתפק רבי עקיבא, אי השבתות כגופין דמין, וחייב על כל שבת ושבת, או לא. ופשט ליה רבי אליעזר דכגופין דמין, ומה שהסתפק עוד האם חייב על כל תולדה ותולדה פשט לו רבי אליעזר שולדי מלאכות במלאכות דמין לחייב על כל אחת ואחת, ותירוייהו לא קביל מיניה – ואת שני הדברים לא קיבל ממנו רבי עקיבא, אלא הוא סובר שאין השבתות מחלקות, וכפי שהתבאר במשנה זו ביודע שהוא שבת ושגג במלאכות שחייב על כל אב מלאכה אבל לא על כל שבת ושבת, וכן שאין חייב על כל תולדה בפני עצמה, כפי שהתבאר שם בסיפא, שאם עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, אינו חייב אלא אחת.

אביי דוחא את ראייתו של רבה, ומוכיח שניתן לבאר באופן אחר את ספיקו של רבי עקיבא: אמר ליה אביי לרבה, לעולם אימא לך – באמת אמור לך שבודון שבת ושנת מלאכות פשיטא ליה לרבי עקיבא דשבתות לאו כגופין דמין – אינם כגופים חלוקים, ולכן חייב על כולן חטאת אחת, והיינו מה שנתבאר במשנה שהיודע שהוא שבת חייב כנגד המלאכות אבל אינו חייב כנגד כל שבת ושבת, ואופן של שנת שבת וודון מלאכות הוא דבעי מיניה רבי עקיבא מרבי אליעזר, דימים שבינתיים, מי הויין – האם הם נחשבים כידועה לחלק, או לא. ופשט ליה – ופשט לו רבי אליעזר דימים שבינתיים נחשבים כידועה לחלק, ודבר זה קביל מיניה – קיבל ממנו

1 ואילו **הא דתניא שתייב**, היינו בשגגת שבת וזדון מלאכות שאין
 2 לדון בה לפטור משום חילוק הגופים, ואף שבאופן זה נחשבים ימות
 3 החול שבין השבתות כידעיה לחלק, מכל מקום מחייב רבן גמליאל,
 4 כיון (דשבתות בגופין דמיין) דקסבר שאין ידיעה לחצי שיעור,
 5 ומאחר שכתב בשבת הראשונה רק אות אחת אין הידיעה שבינתיים
 6 מחלקת, ומצטרפות שתי האותיות שבשתי השבתות לחיבו חטאת.
 7 ומבאר רב חסדא שיישוב זה בין הבריות הוא רק לפי שיטתו בדעת
 8 רבי עקיבא, **אלא (לרבא) [לרבה], דאמר דכירא ליה לרבי עקיבא**
 9 **דשבתות בגוף אחד הן**, והעושה מלאכה בכמה שבתות אינו חייב
 10 על כל שבת ושבת, **בשלמא הא דתניא – אמנם מובנת הברייא**
 11 **ששנינו בה שתייב** בשני חצאי מלאכה בשתי שבתות, **דמשפחת לה**
 12 **– שנוכל למצוא דין זה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות** שאין לדון
 13 בה שייחשבו הימים שבינתיים כידעיה לחלק, ואף אין השבתות
 14 נחשבות כשני גופים לחלק שהרי דעתו דשבתות בגוף אחד הן, ולכן
 15 גם שני חצאי מלאכות בשתי שבתות מצטרפים לחיבו קרבן, ובין
 16 **בשגגת שבת וזדון מלאכות** שאף שבכך יש לדון שיהלוק הימים
 17 שבינתיים שהם כידעיה, מכל מקום דעת רבן גמליאל שאין לחלק
 18 בשני חצאים משום כך, **דקסבר שאין ידיעה לחצי שיעור. ואלא**
 19 **הדתניא בברייא הראשונה, דפטור**, ושני חצאי מלאכה שבשתי
 20 שבתות אינם מצטרפים אף לדעת רבן גמליאל, **במא מוקמת לה –**
 21 **באיזה אופן תעמיד ותבאר את הברייא. והרי לא פהרא ולא פהרא**
 22 **– אי אפשר להעמידה בשגגת מלאכות וזדון שבת ואינם מצטרפים**
 23 **משום חילוק הגופים, שהרי לדברי רבה סובר רבי עקיבא שאין**
 24 **השבתות נחשבות כגופים מחולקים. וכן אי אפשר להעמידה בזדון**
 25 **מלאכות ושגגת שבת ומשום שהימים שבינתיים הם כידעיה לחלק,**
 26 **שהרי התבאר בברייא זו שרבן גמליאל סובר שאין ידיעה בין שני**
 27 **חצאי שיעור מחלקת, ואם כן קשה, באיזה אופן אמרה הברייא**
 28 **בשם רבן גמליאל שפטור.**
 29 מתרצת הגמרא: **אמר לך (רבא) [רבה] – יוכל רבה להשיב לך ולרב**
 30 **חסדא**, אין זה כפי שאתה סובר שדעת רבן גמליאל כרבי עקיבא,
 31 **אלא רבן גמליאל סבירא ליה כרבי אליעזר** שבמשנתו, **דאמר**
 32 **שבתות בגופין דמיין**, והעושה מלאכה בכמה שבתות בזדון שבת
 33 ושגגת מלאכות, חייב על כל שבת ושבת, ותתפרש גם הברייא
 34 באופן זה, וכשם שהשבתות מחלקות להתחייב על כל שבת, כך הם
 35 מחלקות בין שני חצאי השיעור, שלא יצטרפו לחיבו חטאת.
 36 הגמרא מנסה לדחות תירוצו זה ולהוכיח שלא יתכן שרבן גמליאל
 37 בברייא סובר כרבי אליעזר. תמוהה הגמרא: **והא מדקתני – והרי**
 38 **מכך ששנינו בברייא לשון זו, 'ומודה רבן גמליאל' שאם כתב אות**
 39 **אחת בשבת זו ואות אחת בשבת אחרת, פטור, מכלל דפליגי**
 40 **אמתניא – מוכח שבאופנים אחרים חולק רבן גמליאל על תנא**
 41 **קמא, ואי אמרת בשלמא – ומובן דבר זה אם נאמר שרבן גמליאל**
 42 **כרבי עקיבא סבירא ליה**, כלומר, שאף רבי עקיבא סובר כרבן
 43 גמליאל ששבתות הן גופים מחולקים, וכפי שפירש רב חסדא, כי
 44 לפי זה היינו דפליגי – זו כוונת הברייא, שנפרש שתנא קמא
 45 בברייא הוא רבי עקיבא, הסובר שאין ידיעה לחצי שיעור, ונחלקו
 46 הוא ורבן גמליאל בכתב שתי אותיות בשתי העלמות בשגגת שבת
 47 וזדון מלאכות – שלא ידע ששבת היום אך ידע שמלאכה זו אסורה
 48 בשבת, **דרבן גמליאל סבר שאין ידיעה מחלקת לחצי שיעור**, והרי
 49 זה כאילו כתב את שתי האותיות בהעלם אחד, וחייב, ואילו רבי
 50 עקיבא סבר שידעיה מחלקת לחצי שיעור, וכיון שכתב כל אות
 51 בהעלם אחר, פטור. ועל זה אמרה הברייא, **ומודה רבן גמליאל**
 52 **לרבי עקיבא בזדון שבת ושגגת מלאכות – שידע שהיום שבת ולא**
 53 **ידע שמלאכה זו אסורה, וכתב אות אחת בשבת זו ואות נוספת בשבת**
 54 **אחרת, שהוא פטור, אלמא שבתות בגופין דמיין – ומוכח שאף רבי**
 55 **עקיבא סובר שהשבתות נחשבות כגופים מחולקים, וכשם שחייב על**
 56 **כל שבת ושבת, כך מחלקות השבתות בין שתי האותיות שכתב, ואין**
 57 **זה ככותב שתי אותיות בהעלם אחד אלא ככותב שתי אותיות בשתי**
 58 **העלמות, ופטור.**
 59 ומסיימת הגמרא את קשייתה: **אלא אי אמרת – אך אם תאמר שרבן**

60 **גמליאל כרבי אליעזר סבירא ליה**, ואילו דעת רבי עקיבא
 61 שהשבתות אינן כגופים מחלקים וכמו שרצה רבה לומר, ונמצא
 62 שכשאמרה הברייא 'ומודה רבן גמליאל' היינו שהוא מודה לרבי
 63 אליעזר, שהוא הסובר שבשגגת מלאכות וזדון שבת חייב על כל
 64 שבת ושבת, כיון שלדעתו שבתות נחשבות כגופים מחלקים, ואילו
 65 רבי עקיבא אינו סובר כן, הלא יש לדייק מזה שדווקא בדין זה הוא
 66 מודה לו, **ומכלל דפליגי – אמנם מלבד זה חולק רבן גמליאל על רבי**
 67 **אליעזר, ואם כן יש לברר, במאי – באיזה אופן נחלקו רבן גמליאל**
 68 **ורבי אליעזר, אי בשגגת שבת וזדון מלאכות** שאין לדון בהם משום
 69 שהשבתות מחלקות כגופים אלא משום שהימים שבינתיים נחשבים
 70 כידעיה לחלק, ודעת רבן גמליאל בזה לחייב מפני שאין ידיעה לחצי
 71 שיעור כפי שמפורש בדבריו בברייא, הרי בזה אפילו **רבי אליעזר**
 72 **כרבן גמליאל סבירא ליה, דאין ידיעה לחצי שיעור**, ואם כן לא
 73 נחלקו בזה, **דתניא בברייא, הכותב שתי אותיות בשתי שבתות,**
 74 **אות אחת בשבת זו ואות אחת בשבת זו, רבי אליעזר מחייב,**
 75 **ובדאי מדובר באופן ששגג בשבת, והויד במלאכות ושהרי בשגג**
 76 **במלאכות והויד בשבת, דעתו שהשבתות נחשבות כגופים מחלקים,**
 77 **והוא פטור**, ונמצא שהוא סובר שימות החול שבין השבתות אינם
 78 מחלקים בין שני חצאי שיעור. ממשכיה הגמרא ומקשה: **ואלא אם**
 79 **תאמר שהאופן שבו נחלקו רבן גמליאל ורבי אליעזר אינו מוזכר**
 80 **בפירוש בברייא, ומחלקתם היא באורי גימא [חוט] – אחת על**
 81 **האריג שהתחילו כבר באריגתו מקודם, וסובר רבן גמליאל שאף**
 82 **שיעור מלאכת אורג הוא בשני חוטי, היינו במי שהתחיל עתה**
 83 **באריגת אריג חדש, אבל המוסיף על אריג קיים די באריגת חוט אחד**
 84 **כדי לחייבו, ובוזה נחלק עליו רבי אליעזר, ואמרו בברייא שאף**
 85 **שנחלקו בזה מודה רבן גמליאל לרבי אליעזר שבשתי שבתות אין**
 86 **לצרף שני חצאי שיעורים לחייב, הלא גם בזה לא נחלקו, שהרי רבי**
 87 **אליעזר חייב מחייב – גם הוא מחייב באופן זה משום אורג. דתני**
 88 **במשנה (שבת קה), רבי אליעזר אומר האורג שלשה חומין בתחלה –**
 89 **בתחילת עשיית הבגד, וכן אם ארג רק חוט אחד, אך עשה כן על**
 90 **האריג שכבר היה קיים, חייב, שזה הוא שיעור מלאכת אריגה**
 91 **לדעתו, שלשה חומים באריג חדש או תוספת חוט אחד על אריג**
 92 **שכבר ישנו, וחוט זה מצטרף לשאר, הרי שאף הוא מודה בזה שחוט**
 93 **אחד מצטרף לחייב באריג קיים, וקשה אם כן לדעת רבה במה נחלקו.**
 94 **רבה חוזר ומתיר את דבריו, שהאומר בברייא 'ומודה רבן גמליאל'**
 95 **היינו לרבי אליעזר: אמר (רבא) [רבה], באמת דעתו של רבן**
 96 **גמליאל במה שאמר שהשבתות כגופים לחלק היא כרבי אליעזר,**
 97 **אבל אין רבי עקיבא סובר כן, ונמצא שהודה רבן גמליאל לרבי**
 98 **אליעזר, ואכן כפי שדייקו מלשון הברייא, מכלל דפליגי פהרא –**
 99 **דבר אחר הוא חולק עליו, ודבר זה הוא כמבואר בברייא, דתניא,**
 100 **הוציא בשבת בשוגג כשיעור חצי גזירות אוכלים מרשות לרשות,**
 101 **וחזר והוציא כשיעור חצי גזירות, ושתי הוצאות היו בהעלם**
 102 **אחת, חייב חטאת, כיון שההוצאות מצטרפות לשיעור הוצאת**
 103 **אוכלים שהוא בכגורגת. אך אם עשה כן בשתי העלמות, שנודע**
 104 **לו בינתיים שחטא בהוצאת חצי השיעור הראשון ושוב שגג והוציא**
 105 **את השני, אין שני חצאי השיעור מצטרפים, ופטור מפני שיש ידיעה**
 106 **לחצי שיעור לחלק. אמנם אין תנא קמא מחלק בין אם היו הוצאות**
 107 **שני חצאי השיעור לרשות הרבים אחת או שהיו לשתי רשויות**
 108 **הרבים החלוקות ביניהן. רבי יוסי אומר, בהעלם אחד לרשות אחד**
 109 **– אם הוציא את שני חצאי השיעורים לרשות הרבים אחת, חייב,**
 110 **שמאחר שהוציא לרשות זו שיעור שלם הרי הוא מצטרף לחייבו, אך**
 111 **אם הוציא בהעלם אחד לשתי רשויות, שהוציא לשתי רשויות**
 112 **הרבים שהם חלוקות ביניהן ואין רשות אחת, כחצי גזירות לרשות**
 113 **זו וכחצי לרשות זו, הרשויות מחלקות, ופטור. ובוזה נחלק גם רבן**
 114 **גמליאל ורבי אליעזר, דרבן גמליאל סובר בתנא קמא, שאין רשויות**
 115 **מחלקות וחייב, ורבי אליעזר סובר כרבי יוסי, שהרשויות מחלקות**
 116 **ופטור, ולגבי מחלוקת זו אמרה הברייא, שמכל מקום מודה רבן**
 117 **גמליאל לרבי אליעזר, ואף שדעתו שהרשויות אינן מחלקות, מודה**
 118 **הוא שהשבתות נחשבות כגופים מחולקים, ואם כתב אות אחת בשבת**

תוספות

רַבֵּן גמליאל כתנא קמא – וקשה: דמאי קאמר כתנא קמא? דלרבן גמליאל העלמות אינן מוזלוקות, שהרי כפשה לא מצינו למימר, דהא תנא קמא קאמר בשתי העלמות פטור! **אמר** לו הבא על בהמה יוכיבו שאין צורך מוזלוקין – והוא הדין דמאי למימר: נדה יוכיב, שהרי רבי אליעזר מחזיק על כל אחת ואחת. אלא שלא שמעו מרבותיו נדה רק בהמה, לכך נקט ליה.

מדסיפא

הדרן עלך אמרו לו

אין

אבל

הדרך עלך אמרו לו

62 ספק אכל חלב — מפרש בגמרא, מר אמר: חתיכ
63

מדיספא בשתי חתיכות רישא נמי בשתי חתיכות — והוא נמי אפילו אכל ספק יש בו כשיעור כו' — כמו כן צריך לומר דמיידי שיש שתי חתיכות לפניו ובשתייהן כשיעור. וכך צריך לומר על כרחוק, שהרי אמרין לקמן: איכא בינייהו כוית ומחצה, דלמאן דאמר איקבע איסורא — ליכא, אם כן שמע מינה דיש שתי חתיכות, ומכל מקום האי זית אבל, ואפילו אבל מן

האיסור — מטופא הוא אם אבל כוית. 1
ואשמעין דאפילו בספק ספיקא מייתי אשם 2
תלוי. וגבי שבת ויום חול נמי מצינו למשבח 3
שתי חתיכות — כגון ששעה מלאכה בין 4
השמשות, דספק יום או לילה. וגם איקבע 5
איסורא — שעשה מלאכה בבין השמשות 6
קרוב למראי שבת, דאיקבע איסורא כל 7
היום, וגם אפשר לברר איסורא — שיוכל 8
לראות לפי ענין המלאכה שפעל בשבת לפי 9
מה שיש כמה עבר מן הלילה, ולא עבר 10
ממנה רק מעט ופעל מלאכה רבה, אם כן 11
פעל קצת מן היום. **אמר** רב יהודה אמר רב 12
כו' חתיכה אחת פטור כו' — ואם תאמר: דהא 13
אמרין פרק שני דכתובות (כבב) גבי שנים 14
אומרים מת שנים אומרים לא מת כו', ופרקי 15
עלה: דהא עליה באשם תלוי קאי? ומאי פריך? 16
הא בעינן "מצוות" יש לומר: דהתם פריך 17
למאן דאמר הכא דלא בעינן חתיכה משתי 18
חתיכות. אבל קשה דרב אדרב, שהרי קאמר 19
הכא רב יהודה אמר רב, ובפרק "האשה 20
רבה" (יבמות פח.א) קאמר: אמר רבה אמר 21
רב, לא שנו אלא שנשאת בעד אחד כו', 22
ופריך התלמוד: דהא עליה באשם תלוי קאי? 23
ומאי פריך? ותירץ דרבי פריך: דהא עליה 24
באיסור אשם תלוי קאי. ועוד יש לומר: דפריך 25
התם לרב נחמן, דמתרץ הכא טעמא דרב 26
משום איקבע איסורא. והיכא דאכל גוי 27
הראשונה — משום השניה חייב משום 28
דאיקבע איסורא. וניחא התם, דפריך שפיר, 29
שהרי כבר איקבע איסורא שהיתה אשת 30
איש. 31

ותני עלה וחייבים באשם תלוי — וקשה: 32
שהרי הכא משמע דברייא מפרשא 33
למתניתין, והתם פרק "כל היד" (נדה יד.) לא 34
משמע הכי. דאמר על מתניתין ופטורין מן 35
הקרבן, תנא: וחייבין באשם תלוי. ותנא דידן 36
סבר בעינן חתיכה משתי חתיכות ועוד קצת 37
קשה: אמאי לא קאמר מזה (הוריות ח.ב) 38
ומביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה 39
שבגדה ואף על גב דליכא שתי חתיכות 40
איתיביה

אין בו; שומן וחלב לפניו, ואכל אחד מהן ואינו יודע 1
איה מהן אכל; אשתו ואחותו עמו בבית, שנג באחת 2
מהן ואינו יודע באיזו מהן שנג; שבת ויום חול, ועשה 3
מלאכה באחד מהן ואינו יודע באיזו מהן עשה - מביא 4
אשם תלוי. בשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת 5
אינו חייב אלא חטאת אחת, כן על לא הודע שלחן 6
- אינו מביא אלא אשם תלוי אחד; אם היתה ידיעה 7
ביתנים, בשם שהוא מביא חטאת על כל אחת ואחת - 8
כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת; בשם שאכל 9
חלב ודם ופיגול וגו' ונתר בהעלם אחת - חייב על כל 10
אחת ואחת, כך על לא הודע שלחן - מביא אשם תלוי 11
על כל אחת ואחת. גמרא איתמר, רב אסי אמר: 12
חתיכה אחת שנינו, ספק של חלב ספק של שומן. 13
חייא בר רב אמר: חתיכה משתי חתיכות שנינו. במאי 14
קא מפלגי? רב אסי סבר: יש אם למסורת, "מצות" 15
בתיב; וחייא בר רב אמר: יש אם למקרא, "מצוות" 16
קרינו. איתיביה רב הונא לרב אסי, ואמרי לה חייא בר 17
רב לרב אסי: חלב ושומן לפניו ואכל אחת מהן; מאי 18
לאו מדיספא שתי חתיכות - רישא נמי שתי חתיכות? 19
אמר להו רב: לא תיזיל פתר איפכא, דיכול לשנויי 20
לכו: ספא - בשתי חתיכות, רישא - בחתיכה אחת - 21
אי הכי, יש לומר: חתיכה אחת מחייב, שתי חתיכות 22
צריכא למימר? - זו ואין צריך למימר זו. ולחייא בר 23
רב דאמר: מדיספא בשתי חתיכות - רישא נמי בשתי 24
חתיכות, מיתנא תרתי למה לי? - פרושי קא מפרשי: 25
ספק אכל ספק לא אכל חלב - מביא אשם תלוי, ביצד? 26
כגון שהיה חלב ושומן לפניו. אמר רב יהודה אמר רב: 27
היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב, 28
אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל - חייב; חתיכה 29
אחת, ספק של חלב ספק של שומן ואכלה - פטור. 30
אמר רבא: מאי טעמא דרב? דאמר קרא: "ועשה אחת 31
מכל מצות ה' בשננה" - עד שישננו בשתיים, "מצות" 32
בתיב, "מצוות" קרינו. איתיביה אביי, רבי אליעזר אומר: 33

כוי, חייבין עליו אשם תלוי; אמר לו, רבי אליעזר סבר: יש אם למסורת, "מצות" בתיב. 34
איתיביה: ספק בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחריו - יוציא והולך בשר, וחייב באשם 35
תלוי! - הא מני? רבי אליעזר היא. איתיביה: נמצא על שלו - ממאין וחייבין בקרבן, על שלה 36
אתים - ממאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן - ממאין מספק ופטורין מן הקרבן; 37
ותני עלה: חייב משום אשם תלוי! - הא מני? רבי אליעזר היא. אמר רבי חייא אמר רב: היו 38
לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן ואינו יודע איה מהן 39
אכל - חייב; חתיכה ספק של שומן ספק של חלב, ואכלה - פטור. אמר רב זירא: מאי טעמא 40
דרב? קסבר: שתי חתיכות - אפשר לברר איסורו, חתיכה אחת - אי אפשר לברר איסורו. 41
מאי איכא בין טעמא דרבא לטעמא דרבי זירא? איכא בינייהו כוית ומחצה, לרבא - ליכא 42
"מצוות" ופטור, לרבי זירא - אפשר לברר איסורו. איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא, רבי אליעזר 43
אומר: כוי, חייבין על חלבו אשם תלוי; אמר ליה: רבי אליעזר סבר לא בעינן לברר איסורו. 44

איתיביה:

אכל אחד מהן - וכסבור שומן הוא, ואחר כך נודע שהאחד היה חלב, וזה לא ידע 1
איזו אכל - מביא אשם תלוי. אבל אם בשעת אכילה היתה לו ספק, ויחיד ואכלה 2
מספק - מיד הוא, ופטור. שנג באחת מהן - כסבור זו היא אשתו, ואחר כך נסתפק 3
איזו היתה - מביא אשם תלוי. ואם נודע לו שאחותו היתה - מביא חטאת. כך על 4
לא הודע שלחן - כגון אכל שתי חתיכות, 5
כסבור שומן הן, ואחר כך נודע שהן ספק - 6
אינו מביא אלא אשם תלוי אחד ואולי ולא 7
נודע בין אכילה לאכילה ספק חלב אכל. 8
ואם היתה ידיעה ביתנים - ידיעת ספק, 9
כשם שהוא מביא חטאת על כל אחת - 10
אם היתה ידיעה ודאי ביתנים. כך - בידיעת 11
ספק מביא שני אשמות תלויין. גמרא 12
חתיכה אחת שנינו - אבל חתיכה אחת, 13
כסבור שומן הוא, ואחר כך נודע לו שספק 14
הוא - היינו הא דקתני מתניתין: ספק אכל 15
חלב וכו'. חתיכה משתי חתיכות - 16
כדמפרש בספא: חלב ושומן לפניו כו'. אבל 17
חתיכה אחת - פטור. מצות בתיב - 18
ביקרא (וה') גבי אשם תלוי: "ועשיתה אחת 19
מכל מצות ה' אשר לא תעשנה ולא ידע 20
ואשם ונשא עונו והביא את אשמו" וגו'. מצוות 21
קרינו - דמשמע אחת מתוך שתיים. שתי 22
חתיכות מיכא - דבשלמא חתיכה 23
אחת איכא לפלוגי משום טעמא דלקמן, דאי 24
אפשר לברר איסורו, או דלא איקבע איסורו. 25
אבל שתי חתיכות ליכא למימר הכי. כוי - 26
ספק בהמה ספק חיה. אשם תלוי - אף על 27
גב דליכא חתיכה אחת משתי חתיכות, אם 28
אכל חלבו בשנג, כסבור היה הוא. ספק בן 29
תשעה כו' - היבמה שנתכימה בתוך 30
שלושה חדשים. וחייבים באשם תלוי - שמא 31
בן הראשון הוא, נמצא שבא על אשת אח 32
שיש לה בנים, שהוא בכרת. והא אשה 33
דומיא דחתיכה אחת היא. נמצא על שלו - 34
במסכת נדה בפרק "כל היד" (יד.א): דרך בנות 35
ישראל משמשות בשני עדים, שני סדינים 36
לקנה, אחד לו ואחד לה. נמצא על שלו - 37
דאי בשעת משמיה היה, ובוועל נדה בשנג 38
הוא, וחייבים שתי חטאות. אתרים - לשון 39
יווני הוא, כלומר: לאחר תשמיש. לאחר זמן 40
- התם מפרש שיעורא. וחייבין באשם תלוי 41
- ואמאי? הא ליכא שתי מצוותו אפשר 42
לברר איסורו - דאשם תלוי אינו בא אלא 43
להגין מן הייסורי עד שידע לו ויביא חטאת, 44
כדמפרש בפרק בתרא (כריתות כה.א). 45
הילכך, שתי חתיכות ואכל אחת ונשארה 46
האחת, אפשר שיבוא לאחר זמן בקי שיכיר 47
אם זו הנותרת שומן - דאי חלב אבל ויביא 48
חטאת. אבל חתיכה אחת ואכלה - אי 49
אפשר לבררה. מאי איכא בין רבא - דאמר 50
לעיל: טעמיה דרב משום יש לא למקרא. 51
לרבי זירא - דמפרש טעמיה דרב לברר 52
איסורו. הכי גרסין: איכא בינייהו כוית 53
ומחצה - כגון שתי חתיכות, כוית וכו' ואין ידוע אם 54
הוא חלב או שומן. לרבא ליכא מצוות - 55
ליכא שני ימים, ופחות מכות כמאן דליתיה. 56
לרבי זירא אפשר לברר האיסור - בחוצי זית 57
זה הנשאר. כוי חייבים כו' - והא אי אפשר 58
לברר איסורו. 59

לרבי

כריתות דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קמז

קא מפרש – התנא מפרש בסיפא את דבריו ברישא, וכוונתו היא כך, **ספק אכל [חלב] ספק לא אכל (חלב), מביא אשם תלוי, ביצה, כגון שהיה חלב ושומן לפניו, שכיון שאכל חתיכה משתי חתיכות, חייב אשם תלוי.**

הגמרא מביאה כמה טעמים מדוע אין חיוב אשם תלוי בספק חתיכה אחת: **אמר רב יהודה, אמר רב, היו לפניו שתי חתיכות אחת של שומן ואחת של חלב, אכל אחת מהן ואינו יודע איזו מהן אכל, חייב.** אך אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה, פטור. **אמר רבא, מאי טעמא דרב, משום דאמר קרא (ויקרא ד כב) 'ועשה אחת מכל מצות ה' בשגגה', ומלשון 'מצות ה' יש ללמוד שאינו חייב באשם תלוי עד שישגגה בשתים.** שואלת הגמרא: והלא מצות בתיב – בתורה נכתב 'מצות', בלשון יחיד. מתרצת הגמרא: 'מצות' קרינן, בלשון רבים, ללמד שאינו חייב אלא בשתי חתיכות.

איתיביה אביי – הקשה אביי על רב, שנינו בברייתא, רבי אליעזר אומר, 'בז' – בעל חיים שהוא ספק חיה ספק בהמה, חייבין עליו אשם תלוי – האוכל מקלבו חייב אשם תלוי, כיון שלא ידוע אם הוא חיה, וחלבו מותר, או שהוא בהמה וחלבו אסור. הרי שאף בספק של חתיכה אחת חייבים אשם תלוי, וקשה על שיטת רב. מתרצת הגמרא: **אמר לו רבא לאביי, רבי אליעזר כבר יש אם למסורת – העיקר הוא כמו שכתב משה ומסר בספר תורה לישראל, וכיון ש'מצות' בתיב, בלשון יחיד, יש ללמוד שאף בחתיכה אחת חייב אשם תלוי, ולכן בחלב של כזי יש חיוב אשם תלוי.**

ממשיכה הגמרא להקשות: **איתיביה, שנינו במשנה (יבמות לה), יבמה שהתיבמה בתוך שלשה חדשים למיתת בעלה ונולד להם בן, ובן זה הוא ספק, האם נולד בן תשעה חדשים לבעלה הראשון שמת, או שנולד בן שבעה חדשים לבעלה האחרון שיבמה, והרי אם בן זה נולד מהראשון, לא היתה זקוקה ליבום, והיא אסורה על יבמה כדן אשת אח שלא במקום מצוה. יוציא את יבמתו מספק, שמא אינה זקוקה ליבום, והולך בשר ממה נפשו, אם הוא בנו של ראשון הרי הוא כשר ואלא שהיתה אמו פטורה מיבום, ואסורה על יבמה, ואם הוא בנו של שני הרי הוברר שמת הראשון בלא בנים, והיתה אמו חייבת ביבום, והוא כשר, וחיובין באשם תלוי, שמא בא על אשת אח שלא במקום מצוה. ומוכח שאף שאין כאן שתי חתיכות אלא אשה אחת מסופקת, חייב באשם תלוי. מתרצת הגמרא: **הא מני רבי אליעזר היא – אף משנה זו סוברת כרבי אליעזר, המחייב אף בספק חתיכה אחת.****

ממשיכה הגמרא ומקשה על שיטת רב: **איתיביה, שנינו במשנה (נדה יד), דרך בנות ישראל להכין קודם תשמיש שני עדים כדי לקנח אחר תשמיש ולבדוק אם ראתה דם בשעת תשמיש או לא, עד אחד לבעל ועד שני לאשה, אם נמצא דם על העד שני, מביא אשם תלוי, ומשום שודאי בשעת תשמיש היה דם, וחיובין בקרנן, כיון שבעל נדה בשוגג ומביא חטאת. וכן אם נמצא דם על עד הבדיקה שלא כשבדקה את עצמה אתיים – מיד לאחר תשמיש, גם כן מביאין ודאי וחיובין בקרנן חטאת. אבל אם נמצא דם על העד שלא כשבדקה לאחר זמן, מביאין מספק, שהרי יתכן שבא הדם לאחר התשמיש, וכיון שיתכן שלא בעל נדה פטורין מן הקרנן, וזני עליה – ושנינו בברייתא שהוסיפה על דברי המשנה, שחייב משום אשם תלוי, לכפר על ספק ביאת נדה. הרי שאף בספק חתיכה אחת צריך להביא אשם תלוי. מתרצת הגמרא: **הא מני רבי אליעזר היא – אף משנה זו כרבי אליעזר היא, שיש חיוב אשם תלוי אף בספק חתיכה אחת.****

הגמרא מביאה טעם נוסף לפטור מאשם בספק חתיכה אחת: **אמר רבי חייא אמר רב, היו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ואינו יודע איזה מהן אכל, חייב, אך אם יש לפניו חתיכה אחת, ספק של שומן ספק של חלב, ואכלה, פטור.** מבארת הגמרא: **אמר רבי וירא, מאי טעמיה דרב, משום דקפיד רב, כיון שאשם תלוי בא רק כדי להגן מהיסורים עד שיוודע לו שחטא, ויביא חטאת, לכך יש צורך שיהא חטא יכול להתברר,**

אין בו כזית, בשני אופנים אלו, מביא אשם תלוי. וכן אדם ששומן וחלב לפניו, ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל, וכן מי שאשתו ואחותו עמו בבית, ושגג באחת מהן, שסבור היה שזו אשתו ובא עליה, ואינו יודע באיזו מהן שגג – שספק לו אם בא על אשתו או על אחותו, מביא אשם תלוי. וכן שבת ויום חול הסמוכים זה לזה, ועשה מלאכה באחד מהן, ואינו יודע באיזו מהן עשה מלאכה, מביא אשם תלוי.

המשנה ממשיכה לבאר את דיני אשם תלוי: **בשם שאם אכל חלב וחלב בהעלם אחת – שלא נודע לו בין אכילה ראשונה לשניה שאכל חלב, אינו חייב אלא חטאת אחת, כמו כן על לא הודע שלקח – על עבירה של ספק חלב שלא נודע לו בין אכילה לאכילה, אינו מביא אלא אשם תלוי אחד. אך אם היתה ידועה ביניהם – בין אכילה לאכילה, בשם שבידיעה ודאית שאכל ודאי חלב הרי הוא מביא חטאת על כל אחת ואחת מהאכילות, כך בידיעת ספק, שנודע לו בין אכילה לאכילה שיש ספק אם אכל חלב, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. ובשם שאם אכל חלב ודם ופיגול ונותר בהעלם אחת, אף שלא נודע לו שאכל איסור ביניהם, חייב על כל אחת ואחת, כיון שהם איסורים חלוקים, כך על לא הודע שלקח – שלאחר שאכל ארבע אכילות שונות נודע לו שיש בהם ספק איסורי חלב ודם ופיגול ונותר, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת.**

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת בבאור משנתה: **איתמר, רב אסי אמר, מה שנינו במשנה שיש חיוב אשם תלוי בספק אכילת חלב, חתיכה אחת שנינו – מדובר שהיתה לפניו חתיכה אחת שהיה סבור שהיא שומן ואכלה, ואחר כך נודע לו שהיא ספק של חלב ספק של שומן. חייא בר רב אמר, חתיכה משתי חתיכות שנינו – מדובר שהיו לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן, ואכל אחת מהם, ואינו יודע איזו אכל, אבל אם היתה לפניו רק חתיכה אחת, אינו מביא אשם תלוי.**

מבארת הגמרא: **במאי קא מיפלגי – מה טעם מחלוקתם של רב אסי וחייא בר רב. מבארת הגמרא: נאמר בתורה (ויקרא ה יז) 'ועשיתה אחת מכל מצות ה'', ובפסוק נכתב 'מצות' ונקרא מצות, רב אסי כבר, יש אם למסורת – העיקר הוא כמו שכתב משה ומסר לישראל, 'מצות' בתיב, בלשון יחיד, ולכן די בספק של חתיכה אחת כדי להתחייב אשם תלוי. וחייא בר רב אמר, יש אם למקרא – העיקר הוא כדרך הקריאה, ו'מצות' קרינן, בלשון רבים, והיינו שיהיה הספק על שתי חתיכות, שאכל מתוכן חתיכה אחת.**

מקשה הגמרא על רב אסי: **איתיביה רב הונא לרב אסי, ואמרי לה – ויש אומרים שהקשה כן חייא בר רב לרב אסי, שנינו בסיפא, חלב ושומן לפניו ואכל אחת מהן, חייב אשם תלוי, מאי לאו – האם לא נאמר, מכר דסיפא עוסקת בשתי חתיכות, רישא נמי עוסקת בשתי חתיכות, אבל בחתיכה אחת אינו חייב אשם תלוי. מתרצת הגמרא: **אמר להו רב, לא תילו בתיב אפכא – לא תקשו ממשנה הנהפכת לשני צדדים, שיוכל המתיר לתירץ אותה כדבריה, משום דיוכל לשנויי לבו – שרב אסי יכול לתירץ לבם, שבסיפא מדובר בשתי חתיכות, אבל ברישא מדובר בחתיכה אחת, שאף בחתיכה אחת חייב להביא אשם תלוי.****

מקשה הגמרא: **אי הכי – אם כך קשה, יש לומר – אכן הוצרך התנא לומר שבחתיכה אחת מחייב, כיון שהיתה סברה לפטור, ובטעמים שיבוארו להלן, אך בשתי חתיכות צריכא למימר – וכי הוצרך התנא להשמיענו שבשתי חתיכות חייב, והרי הדבר פשוט. מתרצת הגמרא: משנתנו נשנתה בדרך זו ואין צריך למימר זו, כלומר, נקטה המשנה ברישא את ההידור שבחתיכה אחת יש חיוב אשם תלוי, ונקטה בסיפא את האופן הפשוט, שאין צריך לאומרו, שבשתי חתיכות יש חיוב אשם תלוי.**

שואלת הגמרא: **ולחייא בר רב דאמר מדסיפא בשתי חתיכות רישא נמי בשתי חתיכות, קשה, מיתנא תרתין למה לי – מדוע הוצרך התנא לשנות פעמיים את אותו הדין. משיבה הגמרא: פרושי**

מקשה הגמרא: **אִיתִיבָּהּ** – הקשה רבי ירמיה לרבי יודא מזהברייתא שהובאה לעיל, רבי אלעזר אומר, בוי, שהוא ספק חיה ספק בהמה, חייבין על חלבו אשם תלוי, הרי שאף שאי אפשר לברר איסורו, חייב אשם תלוי. מתרצת הגמרא: אומר ליה רבי זירא, אכן, רבי אלעזר כבר דלא בעינן – אין צורך שתהיה אפשרות לברר איסורו, ואף בלא זה יש חיוב אשם תלוי.

רבי ירמיה ממשיך להקשות על רבי זירא, הסובר שאין לחייב אשם תלוי כשאי אפשר לברר איסורו: **אִיתִיבָּהּ**, שנינו במשנה (ביבמות לה), יבמה שהתיבמה בתוך שלשה חדשים למיתת בעלה, וילדה לאחר שבעה חדשים מהיבום, ספק גולד בן תשעה חדשים לבעלה הראשון שמת, או שנולד בן שבועה חדשים לבעלה האחרון, שייבמה, והרי אם הוא בן הראשון היתה האשה פטורה מיבום, ונישאה לאחי בעלה באיסור, דינו שיוציא – יגרשנה היבם מספק, ותולד בשר ממה נפטר, בין אם הוא בן הראשון ובין אם הוא בן השני, וחייבין היבם והיבמה באשם תלוי, שמא הולד הוא בנו של ראשון, ובא על אשת אח שלא במקום מצוה. ומוכח שאף באופן שאי אפשר לברר איסורו אחר כך חייב אשם תלוי, וקשה על רבי זירא. מתרצת הגמרא: **הא מני** – כדעת מי שנויה משנה זו, כרבי אלעזר היא, הסובר שחיוב אשם תלוי הוא אף כשאי אפשר לברר איסורו.

הגמרא מביאה קושיא נוספת: **אִיתִיבָּהּ** רבי ירמיה לרבי זירא, שנינו בנדה (ד) לגבי בדיקה שלאחר תשמיש, אם נמצא דם על עד הבדיקה שלשה איתנים – מיד לאחר תשמיש, טמאין ודאי, וחייבין בקרבן חטאת. אבל אם נמצא הדם על העד שלשה כשבדקה לאחר זמן, טמאין רק מספק, שמא בא הדם לאחר התשמיש, ולכן פטורין מן הקרבן. ותני עלה – ושנינו על כך בברייתא, **וחייבין באשם תלוי**, לכפר על ספק ביאת נדה. הרי שאף שאי אפשר לברר ספק זה, מביא אשם תלוי, וקשה על רבי זירא. מתרצת הגמרא: **הא מני**, רבי אלעזר היא, שמביאים אשם תלוי אף בספק שאי אפשר לברר איסורו.

הגמרא מביאה טעם נוסף לפטור מאשם תלוי בספק על חתיכה אחת: **אמר רב נחמן**, **אמר רבא בר אבון**, **אמר רב**, **היו לפניו שתי חתיכות**, אחת של חלב ואחת של שומן, ואכל אחת מהן, ואינו יודע איזו מהן אכל, חייב באשם תלוי. אך אם היתה לפניו חתיכה אחת, ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה, פטור. ועל זה אמר רב נחמן, **מאי טעמא דרב**, שבספק חתיכה אחת אינו מביא אשם תלוי, משום דקכבר רב, שבשתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב, איקבע איסורא – נקבע כאן איסור ודאי קודם אכילתו ולכן חייב אשם תלוי, אבל בספק על חתיכה אחת, לא קבעה איסורא – לא נקבע איסור לפניו, ולכן אינו מביא אשם תלוי.

מבררת הגמרא: **מאי איכא** – איזה חילוק יש לגבי דין זה שאין מביאים אשם תלוי בחתיכה אחת, בין הטעם של **אי קבע איסורא** – שבחתיכה אחת אין איסור קבוע וודאי, לבין הטעם **שאי אפשר לברר איסוריה** – שאי אפשר לברר אם עבר איסור.

הגמרא מביאה אופן שיש בו חילוק בין סברותיהם של רבא, רב נחמן ורבי זירא: **איכא בינייהו** – יש חילוק דין בין הסברות, בגזן במקרה שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של שומן, ובא עובר ברכבים ואכל את הראשונה, ובא אחר כך וישאל ואכל את השנייה, שבאופן זה יהיה חילוק בין הטעמים שהובאו לעיל, לדעת רבא, שהטעם שפטור בחתיכה אחת הוא משום שיש אם למקרא, ובין שנקרא 'מצוות' צריך שיהיו שתי חתיכות, הרי כאן ליקא 'מצוות' בעידנא דאכל ישראל – בזמן שבא הישראל לאכול לא היו לפניו שתי חתיכות, ופטור. וכן לרבי יודא, שהטעם שפטור בחתיכה אחת הוא כיון שאי אפשר לברר לאחר אכילתו אם אכל איסור, הרי גם כאן אי אפשר לברר איסוריה, שהרי בזמן שהישראל אכל כבר לא נותרה חתיכה אחת לברר אם עבר איסור. אך לרב נחמן, שהטעם הוא משום שצריך שיהיה איסור ברור וקבוע, הרי כאן איקבע איסורא, שהרי בתחילה, קודם שאכל הגוי, היתה כאן ודאי חתיכה אחת של חלב.

רבא מקשה על שיטת רב נחמן הסובר שצריך שיהיה איסור קבוע: **אִיתִיבָּהּ רבא לרב נחמן**, שנינו בברייתא לגבי איסור אכילת חלב, הנהוג רק בבהמה ולא בחיה, רבי אלעזר אומר, **בוי** – בעל חיים שהוא ספק חיה ספק בהמה, חייבין עליו על חלבו אשם תלוי, כיון שלא ידוע אם הוא בהמה או חיה. ומוכח שאף בספק של חתיכה אחת חייבים אשם תלוי, אף שאין כאן איסור ברור וקבוע. תירץ לו רב נחמן: רבי אלעזר ששנה דין זה, לא בעי קביעותא לאיסורא – סובר שאין צורך שהאיסור יהיה ברור וקבוע כדי להתחייב באשם תלוי.

המשיך רבא להקשות על רב נחמן: **אִיתִיבָּהּ**, שנינו ביבמות (לה), יבמה שהתיבמה בתוך שלשה חדשים למיתת בעלה, וילדה ולד שהוא ספק בן תשעה לבעלה הראשון, או בן שבועה לאחר, ויציא אותה מספק, ותולד בשר, וחייבין היבם והיבמה באשם תלוי, שמא בא על אשת אח שלא במקום מצוה, ומוכח שאף במקום שאין איסור ברור וקבוע חייב אשם תלוי, וקשה על רב נחמן. תירץ לו רב נחמן: **הא מני**, רבי אלעזר היא, הסובר שמביאים אשם תלוי אף באיסור שאינו קבוע.

רבא מקשה קושיא נוספת על רב נחמן: **אִיתִיבָּהּ**, שנינו במשנה בנדה (ד), לגבי בדיקות שלאחר תשמיש, נמצא דם על העד שלוש, טמאין, וחייבין בקרבן, וכן אם נמצא על שלשה איתנים – מיד לאחר תשמיש, טמאין וחייבין בקרבן. אך אם נמצא על שלשה כשבדקה לאחר זמן, טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן. ותני עלה בברייתא, וחייבין באשם תלוי, לכפר על ספק ביאת נדה. הרי אף שאין האיסור קבוע וידוע, מביאים אשם תלוי.

אומרת הגמרא: **אישתיק** – שתק רב נחמן לאחר ששמע קושיא זו. לכתר דנפק – לאחר שיצא רבא, אומר רב נחמן, **מאי טעמא לא אמרי ליה** – מדוע לא אמרתי לרבא לתרץ קושייתו, דהא מני – כדעת מי שנשנה משנה זו, כרבי מאיר היא, דלא בעי קביעותא לאיסורא – שלשיטתו אין צריך איסור קבוע וידוע כדי להתחייב באשם תלוי, דתניא בברייתא, אדם השוחט קרבן מחוץ לבית המקדש במזיד חייב כרת, ובשוגג חייב קרבן, והשוחט אשם תלוי בחוץ, ואף שאותו 'אשם תלוי' שנשחט בחוץ אינו חטא בהכרח, שהרי אשם תלוי זה בא על ספק חטא, ואם באמת לא חטא אותו אדם שהפריש את האשם התלוי, הרי זהו בהמת חולין, שאין חטא בשחיטתה בחוץ, אף על פי כן חייב מספק, כיון שאין צריך איסור קבוע, והקבצים פטורין, משום שאין מביאים אשם תלוי אלא באיסור קבוע, וממילא אפשר לומר שהמשנה בנדה סוברת כרבי מאיר.

שואלת הגמרא: **ואמאי** – מדוע אמר רב נחמן רק שניתן להעמיד את המשנה כרבי מאיר, ולקמא ליה דרבי אלעזר היא – והרי היה לו לומר שמשנה זו היא כרבי אלעזר, שהתבאר לעיל שהוא סובר שאין צריך איסור קבוע. מתרצת הגמרא: **הא קא משמע לן** – דבר זה רצה רב נחמן ללמדנו, דרבי מאיר בשיטת רבי אלעזר קאי – שהטעם שרבי מאיר סובר שהשוחט אשם תלוי בחוץ חייב קרבן, הוא משום שסובר כרבי אלעזר שאין צריך שיקבע האיסור.

הגמרא מביאה דין נוסף בענין זה: **אמר (רבה בר אבון) [רב נחמן]** **אמר רב**, אדם שהיתה לפניו חתיכה שהיא ספק של חלב ספק של שומן, ואכלה, אף שאני סובר שאין מביאים אשם תלוי על ספק חתיכה אחת, אין זה לדברי הכל, אלא באנו למחלוקת רבי אלעזר והקבצים, האם חייב אשם תלוי, ששנינו להלן (כה), שלשיטת רבי אלעזר אדם יכול להתנדב אשם תלוי כל יום, ואף שלא עבר אפילו בספק איסור, ואין בזה משום חולין בעזרה, וממילא בספק חתיכה אחת בודאי יש לחייבו באשם תלוי. ואילו לדעת חכמים שאי אפשר להתנדב אשם תלוי, אף כאן, שאין זה ספק של חתיכה אחת משתי חתיכות, אינו מביא אשם תלוי.

תמדה הגמרא: לשיטת רבי אלעזר, **מאי איריא בי אכלה** – מדוע הוצרך רב נחמן לומר דין זה באופן שאכל את החתיכה שלפניו, והרי אפילו אם לא אכלה נמי – גם כן יכול הוא להביא אשם תלוי, דתנינן

כריתות. פרק רביעי – ספק אכל חלב דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמט רש"י

1 **לרבי יורא אי אפשר לברר איסוריה** – דהא שתייה נאכלות. לרב נחמן איקבע
2 **איסורא** – מעיקרא, וחיוב. **רבי מאיר מחייב** – משום שחטוי חוץ, אף על גב דאיכא
3 למימר שמא לא אכל חלב, ואשם זה חולין הוא. דלא בעי קביעות לאיסור. וחכמים
4 **פוטרין** – דלא איקבע איסורא. דשמא חולין הוא. **ואמאי** – אצטער דלא אמר לו
5 רבי מאיר היא? הוה ליה למימר אשמעתיה

6 **רבי מאיר** אליעזר היא בשופת **רבי אליעזר**
7 **אמרה** – משום הכי מחייב, דלא בעי קביעות
8 איסור. והאי דלא הוה אמר ליה רבי אליעזר
9 היא – לא איכפת ליה, משום דממילא הוה
10 מצי ידע. **אמר רבא כו'** – אף על גב דאמר
11 לעיל פטור, דבעינן שתי חתיכות – לאו דברי
12 הכל אמרי. דהא רבי אליעזר מחייב כיון
13 דאמר דמתנדב אדם כו', וליכא למימר חולין
14 לעזרה מייתי – הכא דהאי מיחייב, הואיל
15 ובא לידי ספק. מתנדב **אדם כו'** – טעמיה
16 דרבי אליעזר בגמרא מפרש בפרק בתרא
17 (כריתות כהא), **אמר רב אשי** – האי דבעינן
18 מקצת איסורא לרבי אליעזר – אליבא דרבא
19 בן בוטא קאמר, דאמר בפרק בתרא (שם)
20 שדיה מביא אשם תלוי בכל יום חוץ ממזבאי

21 יום הכיפורים. אמר: המעון הזה? אילו מנזחים
22 אותי הייתי מביא, אלא אומרים לי (כו');
23 המתן עד שתיכנס לבית הספק. כלומר, המתן
24 עד למחר, שיש מקצת ספק שמא חטאת
25 היום. אבל מוצאי יום הכיפורים אין לחוש
26 בכך, דהא כיפר עליו יום הכיפורים על ספקו.
27 כדאמרין בפרק בתרא (שם): חייבי אשמות
28 תלוין שעבר עליהן יום הכיפורים – פטורין.
29 ואליבא דהאי בעינן מקצת ספק, כגון חתיכה
30 אחת, אפילו לרבי אליעזר. אבל רבנן דפליגי
31 אדריבי אליעזר בפרק בתרא (שם) דאמרי: אין
32 מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזונו כרת,
33 ואי מייתי הוי מבכיס חולין לעזרה – הכא נמי
34 פטרי, דדוקא בעינן, כדקרינן "מצוות". וכן
35 **אם אכל בלב** – את השנייה, או עורב –

36 חייב ישראל, הואיל ובשעה שאכל הוה
37 חתיכה משתי חתיכות. **פטור** – דליכא שתי
38 חתיכות. ורבי מחייב – דלא בעי שתי
39 חתיכות. **ואת השניה במזיד** – שדיה יודע
40 שספק הוא. חייב – אשם תלוי אקמייתא,
41 דבשוגג הוא, ומשתי חתיכות הוא. **פטור** –
42 דבשעת שוגג לא הוה שתי חתיכות.

1 **רבי**
2 **קא מושמע לן, דרבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
3 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
4 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
5 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
6 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
7 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
8 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
9 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
10 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

11 **רבי**
12 **רבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
13 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
14 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
15 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
16 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
17 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
18 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
19 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
20 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

21 **רבי**
22 **רבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
23 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
24 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
25 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
26 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
27 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
28 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
29 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
30 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

31 **רבי**
32 **רבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
33 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
34 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
35 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
36 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
37 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
38 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
39 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
40 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

41 **רבי**
42 **רבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
43 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
44 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
45 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
46 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
47 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
48 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
49 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
50 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

51 **רבי**
52 **רבי מאיר בשיפת רבי אליעזר קאי.** **אמר רבה בר אבבה** **אמר רב:** **חתיכה,**
53 **ספק של חלב ספק של שומן ואכלה** – באנו למחלוקת **רבי אליעזר** וחכמים. – **לרבי אליעזר**
54 **מאי איריא כי אכלה? אפילו לא אכלה נמי, דהתנן, רבי אליעזר אומר:** **מתנדב אדם** **אשם**
55 **תלוי בכל יום! ואמאי? לימא ליה דרבי אליעזר היא!** **הא**
56 **המתן עד שתכנס לבית ספק.** **תנו רבנן:** **היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב,** **בא ישראל ואכל את הראשונה,**
57 **בא גוי ואכל את השנייה** – חייב, וכן פלג, וכן עורב. **בא גוי ואכל את הראשונה, בא ישראל ואכל את השנייה** – **פטור, ורבי**
58 **מחייב.** **אכל את הראשונה בשוגג והשנייה במזיד** – חייב, הראשונה במזיד והשנייה בשוגג – **פטור, ורבי מחייב.** **אכל שתייהן במזיד** –
59 **פטור מכלום, שתייהן בשוגג** – שניהן חייבין, השני לא מן הדין, אלא שאם אתה אומר פטור, קבעת את הראשונה בחטאת. ומנו?
60 **אי רבי, מן הדין ומן הדין הוא! אי רבנן, משום דלא נקבע ראשון בחטאת, נימא ליה לשני: אייתי חולין לעזרה? אמר רב אשי:**

והתניא כל שחלוקות בו' – ואף על גב דרבי יהודה קאמר לה לעיל (טו,ב), מכל
מקום לא משמע דפליג עליה רבי בהא. ולרבי יוסי ברבי יהודה הכי
פירושו: כל שחלוקות לחטאות, כגון חלב דם פיגול ונותר – חלוקין לאשמות,
דצריך להביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אבל בידיעה לא מקמיירי. וגם לרבא
הכי פירושו: כל שחלוקות לחטאות בידיעת

דאי – חלוקות לאשמות בידיעת ספק. 1
אלא מעתה אבל כוית חלב לפני יום 2
הכיפורים וכוית לאחר יום הכיפורים – 3
דהשתא איכא שתי אשמות, אכילת חלב 4
לפני יום הכיפורים כיפר יום הכיפורים 5
במקום אשם, ואכילת חלב דלאחר יום 6
הכיפורים הביא עליו אשם, והשתא איכא 7
שני אשמות – הכי נמי דאם נודע לו אחר כך 8
על שנייה שביא שתי חטאות? והא אבלם 9
בהעלם אחת! אלא לא מייתי. ואם כן שמע 10
מינה דהאי כללא "כל שחלוקין" בו' ליתא, 11
שהרי הכא איכא שני אשמות ולכא כי אם 12
חטאת אחת. אמר ליה דילמא יום הכיפורים 13
אינו מכפר אלא אם כן הודע – ועתה 14
יש שתי חטאות כמו שתי אשמות. אמר ליה 15
רבא בר רב חנן תרדא, רבא בר רב חנן היה 16
חבר אביי, כדאיתא פרק "כיצד מברכין" 17
(ברכות מז).

הא דנקט חלב שחרית ביום הכיפורים, ולא 23
נקט מילתא דהיתר, חייב קרבן עבור 24
יום הכיפורים עצמו דאסורה באכילה – דאם 25
כן צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור 26
אכילת יום הכיפורים, ונקט שיעור וטא. 27
ולכך נקט כוית חלב שהוא פחות. 28
אדמוקמת 29

מחלוקת לחטאות, אלא מעתה, אבל כוית חלב לפני יום 21
הכיפורים, ויום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי, הכי נמי דמביא שתי חטאות? הא בהעלם 22
אחת אכליגו! אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר על דלא מתידע ליה? 23
דילמא והוא דמתידע ליה! אמר ליה רבא: "הודע ולא הודע" תנו. איכא דאמר, אמר ליה 24
רבא בר חנן לאביי: מה אילו אבל כוית חלב שחרית ביום הכיפורים וכוית חלב במנחה ביום 25
הכיפורים, הכי נמי דמיחייב שתי חטאות? אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיום הכיפורים כל 26
שעתא מכפר? דילמא כוליה יומא מאורתא! אמר ליה רבה בר רב חנה: תרדא, תניא: הרי 27
שכא לידו ספק עבירה ביום הכיפורים אפילו עם חשיכה – פטור, שכל היום מכפר. 28
מתיב רב אדי בר אבין: אבל ושתה בהעלם אחת – אינו חייב אלא חטאת אחת. והא 29
בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתידע ליה וכן כפר ליה, דיום 30
הכיפורים במקום אשם תלוי קאי, וקתני: אינו חייב אלא חטאת אחת; ואי סלקא דעתך 31
ידעות ספק מחלוקת לחטאות – ליחייב שתי חטאות! אמרי: כי אמר רבי זירא – לרבי, 32
הא – רבנן היא. – והא מדסיפא רבי היא, דקתני: שתה ציר או מוריים – פטור, הא 33
חומץ – חייב, ומני? רבי היא, דתניא: חומץ אין משיב את הנפש, רבי אומר, אומר 34
אני: חומץ משיב את הנפש. ומדסיפא רבי, רישא נמי רבי? אמרי: סיפא – רבי, רישא 35
– רבנן. איתיביה רבא: אבל היום אבל למחר, נהנה היום נהנה למחר, אבל היום נהנה 36
למחר, נהנה היום אבל למחר, ואפילו מפאן ועד שלש שנים, מנן שהן מצטרפין זה עם 37
זה? תלמוד לומר: "תמעל מעל" – ריבה; ואמאי? הא כיפר עליה יום הכיפורים! אמרי: כי מכפר יום הכיפורים – על איסורא, 38
על כמזונא לא מכפר. ואיבעית אימא: כי מכפר יום הכיפורים – על כוליה שיעורא, על פלגא דשיעורא לא מכפר. וכן אמר 39
ריש לקיש, כאן שנה רבי: ידעות ספק מחלוקת לחטאות. רבי יוחנן אמר: אין ידעות ספק מחלוקת לחטאות, אלא הכי קתני: בשם 40
שאם היתה לו ידיעה ודאי – מביא על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעת ספק – מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. 41
בשלמא לרבי יוחנן – היינו דקא תלי לאשם בחטאת, אלא לריש לקיש – חטאת באשם מיבעיא ליה! קשיא. ורמי דרבי יוחנן 42
אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדרבי לקיש. דתניא: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, והלך בראשון ולא נכנס, בשני נכנס 43
– חייב. הלך בראשון ונכנס – פטור, בשני נכנס – חייב. הלך בראשון ונכנס, והזה ושנה וטבל, והלך בשני ונכנס – חייב. 44

רבי

רבי אליעזר היא – הילכך ליכא למימר חולין לעזרה נינהו. ואתני – אי ראשון 1
שומן אבל ודאי – השני חלב, ואי אבל ודאי חלב מספקא – ליהוי ליה כפרה להגין 2
עליו עד שיודע לו, ויביא חטאת, ואי לא – ליהוי נרבה. ונודע לו – שספק הוא. 3
כשם – שאם יודע לו באחרונה שכולן דאי חלב היו – ודאי ליהוי מביא חטאת על 4
כל אחת ואחת, דלידעות ספק שבינתים 5
מחלוקת לחטאות, דלא הוי העלם אחת. כך 6
מביא אשם תלוי על כל אחת – כל זמן 7
שלא נודע לו ידיעה דאית. כאן שנה רבי – 8
בדפרישית. אלא מעתה אבל כוית חלב 9
קודם יום הכיפורים וכוית חלב לאחר יום 10
הכיפורים – ושניהם בהעלם אחת. במקום 11
אשם תלוי – כדקתני בפרק בתרא (כריתות 12
כה,א). חייבי אשמות תלוים שעבר עליהן 13
יום הכיפורים (א') ופטורים, והוה ליה 14
כידיעת ספק. דילמא – הא דאמרין: יום 15
הכיפורים מכפר – והוא דמתידע ליה שספק 16
חלב אבל. הודע ולא הודע תנו – בפרק קמא 17
דשבועות (יב,ב) מפרש בגמרא: בין שנודע לו 18
ספק בין שלא נודע לו ספק קודם יום 19
הכיפורים – יום הכיפורים מכפר. אלמא, אף 20
על גב דלא מתידע ליה לגמרי – מכפר. 21
תרדא = שוטה, לשון אחר: עצל. אבל ושתה 22
בהעלם אחת – ביום הכיפורים. אינו חייב 23
אלא אחת – דשתי בכלל אכילה. דמתידע 24
ליה – כלומר, אי שיעור דהוי אפשר 25
לארדועי. וכיון דאיתא שהות דיום הכיפורים 26
בנתיים כדי ידיעה – קם ליה הווא שיעור 27
במקום ספק ידיעה באשם תלוי. רבנן היא – 28
רבי יוסי ורבי אליעזר. אבל היום – משל 29
הקדש שוה חצי פרוטה. נהנה – במדי דלאו 30
בר אכילה. ומכאן עד שלש שנים – ובהעלם 31
אחד. הא כפר עליו יום הכיפורים – 32
שבינתים על חצי שיעור קמא. ואי ידיעות 33
ספק מחלוקת – הא הוה יום הכיפורים 34
כידיעת ספק. ואמאי מצטרפין? היינו דתלי 35
לאשם בחטאת – דכשם שאם היתה ידיעה 36
דאית בנתיים היתה מחלוקת לחטאות, דכתיב 37
(ויקרא ה): "וא הודע אלו חטאת" – כך 38
ידיעת ספק מחלוקת לאשמות, ומביא אשם 39
תלוי על כל אחת ואחת. אלא לריש לקיש 40
חטאת באשם איבעי ליה למיתלי, כשם 41
שידיעת ספק מחלוקת לאשמות – כך מחלוקת 42
לחטאות, ולכשיודע לו באחרונה יביא חטאת 43
על כל אחת ואחת, דהא עיקר ידיעת ספק 44
באשם כתיבא. אחד טמא ואחד טהור – 45
ואין יודע איזה טמא ואיזה טהור. ולא נכנס 46
– למקדש. בשני ונכנס – למקדש. חייב – 47
על ביאת מקדש. דממה נפשך איכא ידיעה 48
דאית, וטמא הוא, שהרי הלך בשתיק. 49
בשני ונכנס – ובכניסתו בשני נעלמה ממנו 50
טומאה דכניסה ראשונה – חייב. 51

רבי אליעזר היא, דאמר: מתנדב אדם אשם תלוי בכל 1
יום. הילכך אמרין ליה, אייתי אשם תלוי ואתני: אי אבל 2
ראשון שומן, הוא אבל חלב – ליהוי כפרה, ואי לא – 3
ליהוי נדבה. תנו רבנן: אבל ספק חלב ונודע לו, ספק 4
חלב ונודע לו – רבי אומר, אומר אני: בשם שמביא 5
חטאת על כל אחת ואחת, כך מביא אשם תלוי על כל 6
אחת ואחת. רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אליעזר ורבי 7
שמעון אומרים: אין מביא אלא אשם תלוי אחד, 8
שנאמר: "על שגגתו אשר שגג" – אפילו על שגגות 9
הרבה אינו חייב אלא אחת. אמר רבי זירא, כאן שנה 10
רבי: ידיעות ספק מחלוקת לחטאות. רבא אמר: אין 11
ידעות ספק מחלוקת לחטאות, אלא הכי קתני: בשם 12
שאם היתה לו ידיעה ודאי – מביא חטאת על כל אחת 13
ואחת, כך אם היתה לו ידיעת ספק – מביא אשם תלוי 14
על כל אחת ואחת. אמר ליה אביי: ואת לא תסבירא 15
ידיעות ספק מחלוקת לחטאות? דאי סלקא דעתך 16
ידעות אין מחלוקת לחטאות, וחטאת אחת מביא, אמאי 17
מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת? והתניא, כללו של 18
דבר: כל שחלוקין בחטאות – חלוקין באשמות! אמר ליה 19
רבא בר חנן לאביי, ולדידך דאמרתי: ידיעות ספק 20

מחלוקת לחטאות, אלא מעתה, אבל כוית חלב לפני יום 21
הכיפורים, ויום הכיפורים במקום אשם תלוי קאי, הכי נמי דמביא שתי חטאות? הא בהעלם 22
אחת אכליגו! אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר על דלא מתידע ליה? 23
דילמא והוא דמתידע ליה! אמר ליה רבא: "הודע ולא הודע" תנו. איכא דאמר, אמר ליה 24
רבא בר חנן לאביי: מה אילו אבל כוית חלב שחרית ביום הכיפורים וכוית חלב במנחה ביום 25
הכיפורים, הכי נמי דמיחייב שתי חטאות? אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דיום הכיפורים כל 26
שעתא מכפר? דילמא כוליה יומא מאורתא! אמר ליה רבה בר רב חנה: תרדא, תניא: הרי 27
שכא לידו ספק עבירה ביום הכיפורים אפילו עם חשיכה – פטור, שכל היום מכפר. 28
מתיב רב אדי בר אבין: אבל ושתה בהעלם אחת – אינו חייב אלא חטאת אחת. והא 29
בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתידע ליה וכן כפר ליה, דיום 30
הכיפורים במקום אשם תלוי קאי, וקתני: אינו חייב אלא חטאת אחת; ואי סלקא דעתך 31
ידעות ספק מחלוקת לחטאות – ליחייב שתי חטאות! אמרי: כי אמר רבי זירא – לרבי, 32
הא – רבנן היא. – והא מדסיפא רבי היא, דקתני: שתה ציר או מוריים – פטור, הא 33
חומץ – חייב, ומני? רבי היא, דתניא: חומץ אין משיב את הנפש, רבי אומר, אומר 34
אני: חומץ משיב את הנפש. ומדסיפא רבי, רישא נמי רבי? אמרי: סיפא – רבי, רישא 35
– רבנן. איתיביה רבא: אבל היום אבל למחר, נהנה היום נהנה למחר, אבל היום נהנה 36
למחר, נהנה היום אבל למחר, ואפילו מפאן ועד שלש שנים, מנן שהן מצטרפין זה עם 37
זה? תלמוד לומר: "תמעל מעל" – ריבה; ואמאי? הא כיפר עליה יום הכיפורים! אמרי: כי מכפר יום הכיפורים – על איסורא, 38
על כמזונא לא מכפר. ואיבעית אימא: כי מכפר יום הכיפורים – על כוליה שיעורא, על פלגא דשיעורא לא מכפר. וכן אמר 39
ריש לקיש, כאן שנה רבי: ידיעות ספק מחלוקת לחטאות. רבי יוחנן אמר: אין ידיעות ספק מחלוקת לחטאות, אלא הכי קתני: בשם 40
שאם היתה לו ידיעה ודאי – מביא על כל אחת ואחת, כך אם היתה לו ידיעת ספק – מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. 41
בשלמא לרבי יוחנן – היינו דקא תלי לאשם בחטאת, אלא לריש לקיש – חטאת באשם מיבעיא ליה! קשיא. ורמי דרבי יוחנן 42
אדרבי יוחנן, ורמי דריש לקיש אדרבי לקיש. דתניא: שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, והלך בראשון ולא נכנס, בשני נכנס 43
– חייב. הלך בראשון ונכנס – פטור, בשני נכנס – חייב. הלך בראשון ונכנס, והזה ושנה וטבל, והלך בשני ונכנס – חייב. 44

כריתות דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קנא

בריייתא זו כדעת רבי אליעזר היא, דאמר, מתנדב אדם אשם תלוי
בכל יום, וכיון שיכול אדם להביא קרבן זה אפילו בנדבה, תליק
אמרין ליה – לכן אומרים לשני, אייתי אשם תלוי ואיתי – תביא
אשם תלוי ותעשה תנאי, אי אכל ראשון שומן, והוא (השני) אכל
חלב, ליהוי כפרה – היא קרבן זה כפרה על החלב שאכל, ואי לא
– ואם השני לא אכל את החלב, אלא הראשון, ליהוי נדבה – היא
קרבן זה נדבה.

הגמרא מביאה ברייתא שדנה באדם שאכל כמה פעמים ספק חלב
בשוגג, ונודע לו בין אכילה לאכילה שיש ספק על החתיכה שאכל
אם היתה חלב או שומן: תנו רבנן, אדם שאכל בשוגג חתיכה שהיא
ספק חלב, ונודע לו לאחר מכן שחתיכה זו היתה ספק חלב, וחייב
אשם תלוי, וקודם שהביא קרבן אירע לו שוב שאכל בשוגג חתיכה
שהיא ספק חלב, ונודע לו לאחר מכן שגם חתיכה זו היתה ספק
חלב, רבי אומר, אומר אני, בשם שאם נודע לו לאחר אכילת כל
החתיכות, שהיו אלו אכילות של חלב ודאי, מביא חטאת על כל
אחת ואחת מהאכילות, אף שבין אכילה לאכילה נודע לו רק שיש
ספק בדבר, מכל מקום ידיעות אלו מחלקות בין האכילות ומחשיבות
אותן כשתי העלמות, וכשנודע לו שאכן היו אלו אכילות חלב, חייב
חטאת על כל אכילה, כך כשלא הוברר לו הספק, ונשארו לו כמה
ספיקות של אכילות חלב, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. רבי
יוסי בריה יהודה ורבי אלעזר ורבי שמעון ואומרים, אין
מביא אלא אשם תלוי אחד, משום שנאמר בפרשת אשם תלוי (ויקרא
ה'י) ויכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג, ומריבוי לשונות השגגה
שבפסוק דרשו חכמים שאפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא
אחת, ולכן אף כשנודע לו בין אכילה לאכילה שהיה זה ספק חלב,
אינו מביא אלא אשם תלוי אחד.

הגמרא מביאה מחלוקת בבאור דעתו של רבי: אמר רבי זירא, כאן
שנה רבי – בברייתא זו לימד אותנו רבי, שידיעות ספק מחלקות
לחטאות, שהרי אמר שמיביא חטאת על כל אחת ואחת, והיינו שאם
נודע לו בין אכילה לאכילה שהיה באכילתו ספק איסור, ובסוף
התברר לו שבכל אותם אכילות היה איסור ודאי, מביא חטאת על
כל אכילה בפני עצמה, ואף שלא היתה לו ידיעה גמורה של חטאו
בין אכילה לאכילה, מכל מקום אף ידיעת ספק מועילה לענין זה,
וכמו שהתבאר בברייתא.

רבא אמר, אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות – מה שנודע לו בין
אכילה לאכילה שהחתיכה שאכל היא ספק חלב, אינה נחשבת
ידיעה לענין חטאת, ולכן אף אם התברר לו בסוף שהיו אלו חתיכות
חלב, אינו חייב חטאת על כל אכילה ואכילה, אלא הכי קתני – אלא
כך יש לשנות בברייתא, בשם שאם היתה לו בין אכילה לאכילה
ידיעה ודאי שאכל חלב, מביא חטאת על כל אחת ואחת, כיון
שהידיעה מחלקת בין האכילות, כך גם אם היתה לו ידיעת ספק בין
אכילה לאכילה, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת. אבל ידיעת
ספק בין אכילה לאכילה אינה מחלקת לחטאות, ולכן אף אם נודע לו
בסוף שהיו אלו אכילות של חלב ודאי, אינו מביא אלא חטאת אחת.
שאלת הגמרא: אמר ליה אביי לרבא, ואת לא תסבירא – וכי אינך
סבור לומר ידיעות ספק מחלקות לחטאות, והרי על כרחך יש
לומר שהן מחלקות, דאי סלקא דעתך – שאם יעלה על דעתך לומר
שידיעות [ספק] אין מחלקות לחטאות, וכשנודע לו בין אכילה
לאכילה שזוהו ספק חלב, ובסוף נודע לו שהיו אלו ודאי חלבין, רק
חטאת אחת מביא על שתי האכילות, הלא יקשה, באופן שנשאר
הדבר ספק בידו, אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת,
והתניא בברייתא, כלל של דבר, כל שחלוקין לחטאות – כל דבר
שמחלק בין העבירות לחיוב חטאת על כל אחת ואחת, ולחלוקין
באשמות – מחלק גם לענין חיוב אשם, ואם תאמר שידיעות ספק
אינן מחלקות לחטאות, הוא הדין שאינן מחלקות לאשמות, ומדוע
אמר רבי בברייתא שידיעות אלו מחלקות לענין אשם תלוי.

מקשה הגמרא על שיטת אביי, שידיעות ספק מחלקות לחטאות: אמר
ליה רבא בר חנן לאביי, ולדידך – ולשיטתך, דאמרת שידיעות

ספק מחלקות לחטאות, אלא מעתה, באופן שאכל ביום חלב לפני
יום הכיפורים, וביום חלב אחר יום הכיפורים, והיו האכילות
בהעלם אחד, שלא נודע לו חטאו בין אכילה לאכילה, ויום הכיפורים
במקום אשם תלוי קאי – הרי יום הכפורים מכפר על ספק עבירות
כמו אשם תלוי, ולכן נחשב יום הכפורים כמו שהיתה לו ידיעת ספק
שהיה צריך להביא אשם, ולדברך שידיעת ספק מחלקת גם
לחטאות, הכי נמי מביא שתי חטאות – האם נאמר שאף כאן אם
יודע לו לאחר יום הכפורים שאכל חלב, יצטרך להביא שתי חטאות,
כיון שנחשב שהיתה לו ידיעת ספק באמצע, וזה ודאי קשה, דהא
בהעלם אחת אכלונו – שהרי אכל את שתי החתיכות בהעלם אחד,
ואינו צריך להביא אלא חטאת אחת, הרי מבואר שאין ידיעת ספק
מחלקת לחטאות.

מתרץ אביי את הקושיא: אמר ליה אביי, ומאן לימא לן – ומי יאמר
לנו, דיום הכיפורים מכפר על דלא מתידע ליה – שיום הכפורים
מכפר על מי שלא נודע לו אפילו שספק חטא, דילמא והוא דמתידע
ליה – שמא אינו מכפר אלא אם כן נודע לו שעבר על ספק איסור,
וממילא באופן שלא נודע לו ספיקו לא כיפר לו יום הכפורים, ואין
כאן חילוק אשמות ולא חילוק חטאות. דוחה רבא את תירוצו של
אביי: אמר ליה רבא, [תרדא – שוטה], הוירע ולא הוירע – תנן – הרי
שנינו במשנה (שבועות ב') שיום הכפורים מכפר בין על מי שנודע לו
לפני יום הכפורים שאכל ספק חלב, ובין על מי שלא נודע לו, ותחזור
קושייתנו שהרי אדם שאכל כזית חלב ביום הכפורים וכזית לאחר יום
הכפורים נחשב שהיתה לו ידיעת ספק באמצע, ואף על פי כן אינו
מביא אלא חטאת אחת.

הגמרא מביאה לשון אחרת בקושיא על דברי אביי: איכא דאמרי,
אמר ליה רבא בר חנן לאביי, לדברך שידיעות ספק מחלקות
לחטאות, מה אילו שגג ואכל ביום חלב בשחרית ביום הכיפורים,
וביום חלב נוספת בזמן מנחה ביום הכיפורים בהעלם אחד, ונודע
לו לאחר יום כפור שאכל חלב ודאי, והתחייב חטאת, הכי נמי –
האם גם כאן נאמר דמיחייב שתי חטאות, שהרי אילו היתה זו
אכילה של ספק איסור היה יום הכפורים מכפר לו בין אכילה
ראשונה לאכילה שנייה, שהרי יום הכפורים מכפר כאשם תלוי, וכיון
שכפרת יום הכפורים נחשבת כידיעת ספק, וידיעת ספק מחלקת אף
לענין חיוב חטאות, ויתחייב שתיים. והרי אי אפשר לומר כן, דכיון
שאכלם בהעלם אחד, יש לחייבו חטאת אחת, ומוכח שידיעת ספק
אינה מחלקת לחטאות.

תירץ לו אביי: אמר ליה אביי, ומאן לימא לן – ומי יאמר לנו דיום
הכיפורים כל שעתא מכפר – שיום הכפורים מכפר כל שעה ושעה,
שאתה אומר שיום הכפורים כיפר לו בין אכילה ראשונה לשנייה,
וממילא הרי זה כאילו היתה לו ידיעת ספק בין האכילות, ומכח זה
אתה רוצה לחייבו בשתי חטאות, דילמא פוליה יומא מאורתא –
שנאם כפרת יום הכפורים היא רק על חטאים שנעשו לפני יום
הכפורים, שעבר עליהם כל יום הכפורים, מהערב, וממילא על
עבירות אלו שנעשו ביום הכפורים עצמו לא כיפר לו יום הכפורים,
ואין כאן חילוק אשמות ולא חילוק חטאות, וכיון שעשה הכל בהעלם
אחד מביא רק חטאת אחת.

רבא בר חנן דוחה את תירוצו של אביי: אמר ליה (רבה בר בר חנה)
[רבא בר חנן] לאביי, תרדא – שוטה, הרי (תניא) [תנן] – שנינו
במשנה, לגבי זה שיום הכפורים מכפר על ספק עבירה שחייבים עליו
אשם תלוי, הרי נשאל לידו ספק עבירה ביום הכיפורים, אפילו אם
היה זה עם השכיבה של סוף יום הכפורים, פטור מאשם תלוי, מפני
שכל היום מכפר, ואפילו הרגע האחרון שבסוף היום, ומוכח שאין
צורך שיעבור עליו כל יום הכפורים, וכיון שכן, אם אכל חלב
בשחרית ושוב אכל חלב במנחה, נתכפר לו לאחר כל אכילה באילו
הביא אשם תלוי, וכפרה זו נחשבת כידיעת ספק, ואם כן חוזרת
הקושיא, לדעת אביי הסובר שידיעות ספק מחלקות לחטאות, אם כן
כשיתברר לו שאכל ודאי חלב, יצטרך להביא שתי חטאות, והרי
אכלם בהעלם אחד.

רבי שמעון פוטר בן – בנכנס למקדש לאחר שעבר בשני השבילים, וטעמו, משום שכל שביל נחשב כספק טומאה בפני עצמו, ואפשר לומר על כל אחד מהם שהוא השביל הטהור, ונמצא שבכניסתו למקדש לא היתה לו ידיעה ודאית. רבי שמעון בן יהודה פוטר בבית – בכל האופנים המובאים בברייתא, ואמר בן משום – רבי שמעון.

תמזה הגמרא: ואפילו בקפיייתא – האם לשון 'פוטר' בכולן? שאמר רבי שמעון בן יהודה בשם רבי שמעון היינו אפילו באופן הראשון בברייתא, שעבר בשני השבילים, ואם כן קשה, שהרי בפעם השניה בנכנס למקדש כשהוא טמא ודאי, ומדוע לא יתחייב בקרבן.

מתרצת הגמרא: אמר רבא, הָכָא כְּמָא עֲסָקִין – כאן, באופן הראשון שהוזכר בברייתא, במה מדובר, בְּגוֹן שְׁהֵלָה בְּשִׁבִּיל הָרָאשׁוֹן תְּחִילָה, וידע שהוא ספק טמא, וּבְשַׁעַת הִלּוּכּוֹ בְּשִׁבִּיל הַשְּׁנִי שֶׁכָּח שְׁהֵלָה בְּרָאשׁוֹן, ונמצא שכשנכנס למקדש אף שהיה ודאי טמא, מכל מקום לא היתה לו ידיעה שלמה שהוא טמא, אלא רק מקצת ידיעה, כלומר, אם היה זוכר משתי הליכותיו הרי שהיתה כאן ידיעה ודאית שנטמא, אך עתה שבידיעת ספק השניה שכח מהראשונה, הרי ששתי הידיעות [שהבצטרפותם הם גורמים ידיעה ודאית] נחשבות כמקצת ידיעה ודאית, כלומר קצת מן הידיעה שנטמא בודאי. ובהא פליגי – ובדבר זה נחלקו התנאים בברייתא, תָּנָא קָמָא סָבַר בדעת רבי שמעון, שְׂמִקְצָת יְדִיעָה ודאית בְּיָדִיעָה דְּרָמָא – נחשבת כאילו ידע בודאי שהוא טמא. ונחשב שהיתה לו ידיעה בתחילה, וחייב קרבן. ורבי שמעון בן יהודה סָבַר בדעת רבי שמעון, שְׂמִקְצָת יְדִיעָה לֹא בְּיָדִיעָה דְּרָמָא – אינה נחשבת כידיעה שלמה. וכיון שלא זכר שנכנס לשביל הראשון, אין כאן ידיעה בתחילה, ופטור מקרבן.

הגמרא מבארת את הברייתא עצמה: אָמַר מַר בְּרִייתָא, הֵלֵךְ בְּשִׁבִּיל הָרָאשׁוֹן, והרי הוא ספק טמא, ושכח שנטמא וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, וְכָבֵל וְנִטְהַר, וְהֵלֵךְ בְּשִׁבִּיל הַשְּׁנִי, וְנִכְנַס לְמִקְדָּשׁ, חֵיִיב. מקשה הגמרא: אָמַר – מדוע הוא חייב קרבן, הֲאֵל לֹא הָיָה לִי יְדִיעָה – הרי מעולם לא ידע בודאי שנטמא, שהרי בכל פעם קודם שנכנס היה לו רק ספק שמא נטמא, וכל שלא היתה לו 'ידיעה בתחילה' אינו מביא קרבן.

מתרצת הגמרא: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הָא מַנִּי – ברייתא זו כדעת מי היא שנויה, כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל הוּא, דְּלֹא בָּעֵי יְדִיעָה בְּתַחֲלָה – שאינו מצריך ידיעה בתחילה כדי לחייב קרבן, אלא הוא סובר שכל הנכנס למקדש בשגגה חייב קרבן, אף אם מתחילה לא ידע כלל מטומאתו, ולכן חייב אף באופן שהיתה לו ידיעת ספק.

תירוצ נוסף: רבי יוחנן אָמַר, אֲפִילוּ תֵימָא – אפילו אם תאמר שברייתא זו היא כְּרַבִּינָן, ומקשה שצריך ידיעה ודאית קודם שחטא, מכל מקום כָּאֵן, בברייתא זו, חייבוהו אף בספק ידיעה, משום שְׁעָשׂוּ – החשיבו חכמים סָפֵק יְדִיעָה של טומאה בְּיָדִיעָה ודאית שנטמא, ולכן חייב. ולהלן יבואר מדוע אמרו בן חכמים.

הגמרא דנה בתירוצו של רבי יוחנן, ומקשה סתירה בדברי רבי יוחנן וריש לקיש. אומרת הגמרא: סָלְקָא דְּעֵתָךְ – עולה בדעתך לומר, שכוונת רבי יוחנן לומר, שְׂכָאֵן – בענין הנכנס בטומאה למקדש עָשׂוּ סִפֵּק ידיעה כידיעה, וְהוּא הָרִין לְכָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה, שבכל עבירה שצריך שידע שחטא, אין צורך בידיעה גמורה, אלא אף ספק ידיעה נחשב כידיעה, ואם כן קָשְׁיָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲדַרְבֵּי יוֹחָנָן – דברי רבי יוחנן כאן נסתרים מדבריו לעיל, שכאן אמר שספק ידיעה כידיעה, ואילו לעיל (יח) אמר שידיעת ספק אינה מחלקת לחטאות, שאם נודע לו בין החתיכות שאכל שיש ספק על החתיכה שאכל, ואחר האכילה השניה נודע לו שבוודאי אכל שתי חתיכות איסור, אינו מביא שתי חטאות, אלא חטאת אחת, שידיעת ספק שבאמצע אינה נקראת ידיעה המחלקת. ואם נאמר שספק ידיעה נחשב כידיעה, היה עליו להביא שתי חטאות, כאילו נודע לו בין האכילות שמה שאכל הוא ודאי חלב. וכן קָשְׁיָא דְּרִישׁ לְקִישׁ אֲדַרְבֵּי לְקִישׁ, שלעיל סבר ששיטת רבי שידיעת ספק מחלקת לחטאות, הרי שספק ידיעה נחשב כידיעה, ומדוע היה צריך להעמיד את הברייתא כאן כרבי ישמעאל,

ולא העמיד כרבי.

הגמרא מתרצת את הקושיא על רבי יוחנן. מבארת הגמרא: בְּשִׁלְמָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֲדַרְבֵּי יוֹחָנָן לֹא קָשְׁיָא – הקושיא בדברי רבי יוחנן אינה קשה, כיון שכוונתו היא כך, כָּאֵן – לענין טומאת מקדש וקדשיו, עָשׂוּ סִפֵּק ידיעה כידיעה, אֲכָל כָּכֵל הַתּוֹרָה בּוֹלָה לֹא עָשׂוּ סִפֵּק ידיעה כידיעה, ולכן בידיעה המחלקת לחיובי חטאת, ידיעת ספק אינה נחשבת ידיעה. ומבארת הגמרא: מָא מַעְמָא – מדוע רק לענין טומאה עשו ספק ידיעה כידיעה. כיון דְּהָכָא, גַּבִּי טוֹמְאָה, בְּתִיב (ויקרא ה א) 'אִו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּגַע בְּכֵל דְּבַר טְמֵא וְגו' וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טְמֵא וְאִשָּׁם, וממה שנאמר 'ונעלם והוא טמא' משמע, שגם באופן שהיתה לו ידיעה דאית בָּה נִמִּי סָפֵק – ידיעה שאינה ודאית אלא ספק טומאה, גם חֵיִיב קָרָא – חייבו הפסוק בקרבן, אֲכָל כָּכֵל הַתּוֹרָה בּוֹלָה בְּתִיב (ויקרא ד כח) 'אִו הוֹדַע אֱלֹו הַפֹּתוֹ', ומשמע שרק אִי אִית לִיה יְדִיעָה – אם יש לו ידיעה גמורה שחטא, הוּא דְּמַחֲיִיב, אבל על ידיעת ספק אינו מביא קרבן, ואין סתירה בדברי רבי יוחנן. מסיימת הגמרא: אֵלָּא לְרִישׁ לְקִישׁ קָשְׁיָא – אך הקושיא בדברי ריש לקיש עדיין קשה, אֲדַרְבֵּי קִישׁ לָה – עד שהוא נדחק להעמיד את דברי תנא קמא בברייתא כְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, הסובר שאין צריך כלל ידיעה בתחילה, לִזְקָמָה כְּרַבִּי, שהרי ריש לקיש סובר שלרבי ספק ידיעה כידיעה.

מתרצת הגמרא את הקושיא על ריש לקיש: אכן ריש לקיש היה יכול להעמיד את הברייתא כרבי, אלא דְּהָא קָא מְשַׁמַּע לָן – דבר זה בא ריש לקיש להשמיענו, במה שהעמיד את הברייתא כרבי ישמעאל, דְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל נִמִּי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בְּתַחֲלָה – שאף רבי ישמעאל סובר שאין צריך ידיעה בתחילה.

תמזה הגמרא: מדוע הוצרך ריש לקיש לחדש זאת בדעת רבי ישמעאל, הָא מְתִנִּיתִין הִיא – הרי דבר זה מבואר במשנה, דְּתִנֵּן (שבועות יד), רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר, נֹאמַר בַּפְּסוּק (ויקרא ה ב) 'אִו נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּגַע בְּכֵל דְּבַר טְמֵא או בְּנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת שָׂרֵץ טְמֵא וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טְמֵא וְאִשָּׁם, או כִּי יִגַּע בְּטִמְאָתוֹ אָדָם לְכָל טִמְאָתוֹ אֲשֶׁר יִטְמָא בָּה וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאִשָּׁם, וממה שנאמר בפסוקים אלו 'ונעלם' ['ונעלם'] (ממנו) שְׁתִּי פְעָמִים דרש רבי ישמעאל שיש לְחֵיִיב חטאת עַל הַנִּכְנָס לְמִקְדָּשׁ בְּהֵעָלָם טוֹמְאָה – ששכח שהוא טמא, וְעַל הֵעָלָם מִקְדָּשׁ – או שנעלם ממנו שזה המקדש, וכיון שהסוברים שצריך ידיעה בתחילה ובסוף דרשו בן ממה שנאמר 'ונעלם', ורבי ישמעאל שדרש את הפסוקים להעלם טומאה והעלם מקדש אינו יכול לדרוש גם שצריך ידיעה בתחילה ובסוף, מוכח שרבי ישמעאל סובר שלא צריך ידיעה בתחילה, ואם כן מדוע הוצרך ריש לקיש להשמיענו שרבי ישמעאל לא מצריך ידיעה בתחילה.

מתרצת הגמרא: אֲצִטְרִיךְ – הוצרך ריש לקיש להשמיענו שרבי ישמעאל סובר שאין צריך ידיעה בתחילה, משום דְּכִלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר, שאמנם מְקַרָּא לִית לִיה – אין לרבי ישמעאל מקור מפסוק בתורה שצריך ידיעה בתחילה, אך מְקַרָּא אִית לִיה – שמא קיבל בן הלכה למשה מסיני שצריך ידיעה בתחילה, קָא מְשַׁמַּע לָן רִישׁ לְקִישׁ, שרבי ישמעאל סובר שאין צריך כלל ידיעה בתחילה.

משנה

במשניות הקודמות התבאר דין אשם תלוי באדם שנטופק אם עבר עבירה. משנתנו דנה באדם שודאי עבר עבירה, אלא שאינו יודע איזו עבירה עבר, האם הוא חייב קרבן? אדם שהיו חתיכת חֶלֶב וְחִתִּית בשר נותר לִפְנֵינוּ, והוא היה סבור ששניהם מותרים לו באכילה, וְאֲכָל אֶחָד מֵהֶן בְּשׁוּגָה וְאִינוּ יוֹדְעִים אִיזוֹ מֵהֶן אֲכָל, אם את הנותר או את החלב, וכן אדם שאִשָּׁתוֹ נָדָה וְאֶחָדוֹתָיָם עָמּוּ בְּפִתִּי, ושתייהן אסורות עליו בברת, וְשָׁנָה בְּאֶחָת מֵהֶן – ובא על אחת מהם בשוגג, שהיה סבור שהוא בא על אשתו וסבר שאשתו טהורה, וְאִינוּ יוֹדְעִים בְּאִיזוֹ מֵהֶן שָׁנָה, אם בא על אחותו או שבא על אשתו בנדחתה.

כריתות. פרק רביעי – ספק אכל חלב דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קנג רש"י

רבי שמעון פוטר בזו – דשני טומאות נניהו, אבל חדא חודא כניסה איכא למימר
שביל זה הוא הטחור. והילכך ליכא ידיעה ודאית בתחלה, ובטומאת מקדש בעינן
ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתיים. ותנא קמא דמחייב, מפרש טעמיה לקמן. ואפילו
במקמייתא – בתרתי קמיייתא? בתמיה, והא איכא ידיעה ודאית בכניסה אחרייתא? שכן
שהלך בראשון – ואף על גב דטומאה ודאית
היא, מיהא ליכא אלא מקצת ידיעה. דשכח
את הראשון. ובהא פליגי הני תרי תנאי
אליבא דרבי שמעון; תנא קמא אליבא דרבי
שמעון לא פטרו אלא בבתייתא, דאילו
בקמיייתא כיון דמנה נפטר איכא טומאה
ידיעה ודאית, שהלך בשניהם, אף על פי
ששכח שהלך בראשון – אפילו הכי מקצת
ידיעה כדדיעה, והוה ליה ידיעה בתחלה. אבל
בבתייתא ליכא ידיעה ודאית. ורבי שמעון
בן יהודה סבר – אף על גב דטומאת ידיעה
ודאית היא, כיון דליכא אלא מקצת ידיעה –
כמאן דליתיה דמאי. רבי ישמעאל בן –
פרק שני דשבועות (יד.ב). וקשיא דרש
לקיש אדריש לקיש – דאמאי לא אוקמה
כרבי, ולמאי ידיעת ספק כודאי? ונעלם והוא
טמא – משמע: אף על גב דאיכא קצת
העלמה בטומאה – חייב. ונעלם בן –
מדאפיק תני רבי "ונעלם" לרף דרשא, אלמא
לית ליה ידיעה בתחלה. ידיעת טומאה דבעי
בתחלה ובסוף לא מפקא אלא מהנך תרי
"ונעלם", כדאמרינן בפרק קמא דשבועות
(ד.א). משנה חלב ונותר לפניו – ובסבור
שניהן שומן דהיתרא. אשתו נדה ואחותו
עמו בבית – בא על האחת, כסבור זו אשתו
וכסבור שטורה היא. ונמצא שאשתו היתה
נדה, ועוד ספק על איזו מהן בא. ורבי יהושע
פוטר – מפרש בגמרא: "אשר חטא בה" –
עד שיועד לו במה חטא. או שעשה –
מלאכה בשבת, ואינו יודע איזו מלאכה
עשה, אם חרש אם רוע. אף מאשם תלוי –
מפרש בגמרא. לא נחלקו – רבי אליעזר
דאמר: לא בעינן שידע במה חטא, ורבי
יהושע דאמר: בעינן שידע במאי חטא. על
דבר שהוא אחד – כגון שתי אילנות
של מין אחד לפניו, ולא ידע אם מזה לקט אם
מזה. שהוא חייב – שהרי ידע במה חטא איזו
מלאכה עשה, שבלקטת תאנים חטא. על מה
נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות –
כגון ספק קצר ספק טחן, אי נמי ספק תאנים
ספק ענבים וכן נכתבין לזו ועשה את זו,
ד"בה" דכתיב בקרא בין אידיעה בין אחטאת
היא. לרבי יהושע – עד שיתכוון לחטוא בה,
ולעת הידיעה ידע במה חטא. ולרבי אליעזר,
כיון שנתכוון לדבר שיש בו חטא, ולעת
ידיעה נודע לו שחטא סגי. אמר רבי יהודה
בן – בגמרא מפרש מאי פלוגתיה דרבי
יהודה עליהו. ותמיה אני אם פטר בה –
כלומר: על מה פטר בה רבי יהושע, הלא נתכוון על דבר האסור! אם כן – דמתעסק כי האי גוונא חייב, למה נאמר "בה"? פרט למתעסק – בהיתרא, כגון לחתוך את
התלוש וחתך את המחובר. אבל זה המתעסק באיסור – חייב. גמרא מכני ליה פרט למתעסק – כגון נתכוון לזו ועשה אחרת. ואי קשיא אם כן דרבי אלעזר אית ליה
דבר נחמן, האי "בה" דדריש רבי אלעזר פרט למתעסק – לא צריך, דממלאכת מחשבת דמייית רב נחמן מצי למילף: נראה לי דרבי אלעזר לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת
מחשבת אסרה תורה, דלא משמע ליה ההיא דרשא, ולא מייית דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור. אבל לרבי יהושע דדריש "אשר חטא בה" עד
שיוודע לו במה חטא – איזו דריש כרב נחמן ממלאכת מחשבת אסרה תורה.

לשון התוספות דאיתמר נתכוין להגביה התלוש חתך המחובר – לפי מה שפירשו צריך לומר: ועלה בידו מחובר אותו עצמו שמתכוין לו. דאי חתך מחובר אחר – אמאי נקט נתכוין לתלוש? אפילו נתכוין למחבר פטור, כמו והיא דשתי נרות נתכוין לכבות את זו. ורבינו שלמה יצחקי לא פירש כן. דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא – ואם תאמר: שוגג נמי דכל

התורה כולה לא מתכוין לאיסורו ויש לומר: בכל התורה כולה כשאמר מותר, הוא בשוגג בדבר שהוא ידוע לנו שהוא איסור. אבל הכא מתכוין לדבר שהוא היתר לכלי עלמא, אם היה כפי מה שהוא סבור, ולכן פטור משום דהוי מתעסק. אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב – לכך פריך לשמואל ולא פריך לאביי ורבא דלעיל. משום דלשמואל איירי בהכי במתכוין לאיסור, ומיפטר מטעם מלאכת מחשבת. אבל לאביי ורבא לא פריך. משום דאינהו לא מיירו בהכי, אלא מיירו שנתכוין להיתר, דפטור מטעם "בה" – פרט למתעסק. דהכי סוגיא דלעיל.

הכא במאי עסקין שאבד מלקט מלבו כגון שנתכוין בו – ובהא פליגי רבי אליעזר ורבי יהושע, כדמפרש תלמודא. וניחא עתה דלא פריך: הא בחד מינא חייב. דבכוחיה בחד מינא קמיירי, כגון שנתכוין ללקט תאנים הללו, ושכח וכסבור תאנים אחרים בעינא שהם מצד אחר, והלכה ידו על התאנים הראשונים, ומשום הכי חייב כיון דמעיקרא לתאנים הללו נתכוין. דהא דפטור מטעם מלאכת מחשבת בנתכוין לחתך מחובר זה חתך מחובר אחר, מיירי שלא אבד מלקט מלבו, שלא נתכוין מעולם [ואלא] לאותו מחובר הראשון. היינו

האורג שלשה חוטין בתחלה, ושנים על האריג – חייב. "אמר רבי יהודה: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". תניא, אמר רבי יהודה: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, "כי תחטא... ולא ידע" – פרט לזה שידע שחטא. אמר לו רבי שמעון: זהו שמביא אשם תלוי, שגנאמר: "ועשה... ולא ידע", וזה לא ידע במה עשה. אבל ספק אבל חלב ספק לא אכל – צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו. מאי הוי עלה? תא שמע: חטא ולא ידע במה חטא, או ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי. מאן שמענא ליה דאמר: חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי – רבי שמעון, וקא תני: ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי; שמע מינה סבירא ליה לרבי שמעון: ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי. "רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומר: לא נחלקו בו, אם כן, מה תלמוד לומר "אשר חטא בה"? פרט למתעסק". אמר רב נחמן אמר שמואל: מתעסק בחלבים ועריות – חייב, שכן נהנה; מתעסק בשבת – פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה. אמר ליה רבא לרב נחמן: והא תינוקות, דכי מתעסק דמי, ותנן: מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח וימל את של אחד השבת בשבת – רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר: מעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה – פטור, אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה, אפילו רבי יהושע מחייב! אמר לו: הנה תינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב – מתעסק בחבורה חייב. איתיביה רב יהודה לשמואל, רבי יהודה אומר: אפילו מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות – רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; והא הכא מתעסק הוא, ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא, אבל בחד מינא – אפילו רבי יהושע מחייב! אמר ליה: שינא, שבוק מתניתין ותא בתרא, הכא במאי עסקין – כגון שאבד מלקט מלבו; נתכוין ללקט ענבים, ושכח וסבור: תאנים בעינא, והלכה ידו על הענבים, דרבי אליעזר סבר: הרי נעשתה פונותו, ורבי יהושע סבר: הרי לא נעשתה פונותו ומחשבתו.

מתעסק דמאי? אי דחלבים ועריות – חייב, דאמר רב נחמן אמר שמואל: המתעסק בחלבים ועריות – חייב, שכן נהנה! ואי מתעסק בשבת – פטור, מאי מעמא? מלאכת מחשבת אסרה תורה! – לרבא משכחת לה, כגון שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר; לאביי משכחת לה, כגון דנתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר. דאיתמר: נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר – פטור, מאי מעמא? דהא לא איכוון לשום חתיכה; לחתוך את התלוש וחתך את המחובר – אביי אמר: חייב, דהא איכוון לשום חתיכה, רבא אמר: פטור, דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא. "רבי יוסי אומר: לא נחלקו" בו. תניא, אמר רבא לרבי יוסי: דקדקתם אחרי. מאי אמרי ליה, דאמר ליה: "דקדקתם אחרי"? – הכי אמרו ליה: הגביה בין השמשות, מהו? אמר ליה: דקדקתם אחרי. ונימא ליה: מקצת הגביה היתה מהיום ומקצתה למחר! – הכי נמי קאמר ליה: דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום. ולרבי יוסי, גמר מלאכה לרבי אליעזר פטור? הא שמענא ליה דמחייב! דתנן, רבי אליעזר אומר: האורג שלשה חוטין בתחלה, ואחד על האריג – חייב! אמר רב יוסף: רבי יוסי אליבא דרבי אליעזר הכי מחני, רבי אליעזר אומר: "אמר רבי יהודה: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי". תניא, אמר רבי יהודה: פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, "כי תחטא... ולא ידע" – פרט לזה שידע שחטא. אמר לו רבי שמעון: זהו שמביא אשם תלוי, שגנאמר: "ועשה... ולא ידע", וזה לא ידע במה עשה. אבל ספק אבל חלב ספק לא אכל – צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו. מאי הוי עלה? תא שמע: חטא ולא ידע במה חטא, או ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי. מאן שמענא ליה דאמר: חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי – רבי שמעון, וקא תני: ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי; שמע מינה סבירא ליה לרבי שמעון: ספק חטא ספק לא חטא – מביא אשם תלוי. "רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומר: לא נחלקו בו, אם כן, מה תלמוד לומר "אשר חטא בה"? פרט למתעסק". אמר רב נחמן אמר שמואל: מתעסק בחלבים ועריות – חייב, שכן נהנה; מתעסק בשבת – פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה. אמר ליה רבא לרב נחמן: והא תינוקות, דכי מתעסק דמי, ותנן: מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח וימל את של אחד השבת בשבת – רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר: מעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה – פטור, אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה, אפילו רבי יהושע מחייב! אמר לו: הנה תינוקות, הואיל ומקלקל בחבורה חייב – מתעסק בחבורה חייב. איתיביה רב יהודה לשמואל, רבי יהודה אומר: אפילו מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, ענבים וליקט תאנים, שחורות וליקט לבנות, לבנות וליקט שחורות – רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר; והא הכא מתעסק הוא, ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא, אבל בחד מינא – אפילו רבי יהושע מחייב! אמר ליה: שינא, שבוק מתניתין ותא בתרא, הכא במאי עסקין – כגון שאבד מלקט מלבו; נתכוין ללקט ענבים, ושכח וסבור: תאנים בעינא, והלכה ידו על הענבים, דרבי אליעזר סבר: הרי נעשתה פונותו, ורבי יהושע סבר: הרי לא נעשתה פונותו ומחשבתו.

מתבי

מתעסק בחלבים – כגון חלב ושומן לפניו, וגורע שזה חלב וזה שומן. ונתכוין לאכול שומן, והביט למקום אחר, והלכה ידו אל החלב ואכלו. אי נמי: חלב וחלב לפניו, וסבור שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו. ולא דמי לשוגג, דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה, אבל סבור שהוא שומן. **מתעסק בעריות** – כגון נתכוין לבוא על אשתו נדה וסבור שהיא טהורה היא, אחרתו ואשתו לפניו ושמשטה אשתו ולא ידע, ובאה אחרתו במקומה. ולא דמי לשוגג, דשוגג כגון שנתכוין לזו עצמה, וסבור שהיא אשתו. **אלא מתעסק בשבת** – להכי אתא קרא למיפטר. מתעסק בשבת מפרש לקמיה. **מלאכת מחשבת** – שחשב ונתכוין למלאכה זו עצמה. **משכחת לה** – מתעסק בשבת, כגון שנתכוין בו. להגביה – פטור לדברי הכל, דהאי מתעסק הוי, דלא נתכוין לשום חתיכה. דקדקתם אחרי – כלומר, נצחתני וקפחתני. הגביה חפץ בין השמשות – שכן שבת ליום הכיפורים כדי להוציאו. דאגבהה חייב מיד, שיש הגבחה שהיא הוצאה, כגון שהיא סמוך לרשות הרבים והוא עומד ברשות הרבים, מהו? היכי מצית למימר דהם מקצתה היום ומקצתה למחר? דקדקתם אחרי – והשבתם לצנחני ולא הועלתם כלום, דאיכא למימר נמי מקצת הגבחה היום ומקצת הגבחה למחר. ולרבי יוסי – נזי נמי דמקצתה היום ומקצתה למחר (הוא) – גמר מלאכה הוא, אמאי קאמר לדברי הכל פטור? והא שמעינן ליה לרבי אליעזר דמחייבו ושנים על האריג – כל השיעור הוא זה. ובתחלה היינו טעמא דרבי שלשה – משום דסתר, דשנים אינן מתקיימין. אבל הכא, איכא למימר חציו היום וחציו למחר. כי תחטא ולא ידע ואשם – גבי אשם תלוי כתיב. מאי הוי עלה – דספק אבל ספק לא אבל אליבא דרבי שמעון חטא ואינו יודע במאי חטא – כגון חלב ונותר לפניו, ולא ידע איזו מהן אבל. או ספק חטא או ספק לא חטא, כגון שומן וחלב לפניו. תינוקות היינו מתעסק – שנתכוין למול את זה ומל את זה. ושוגג – כגון שהיה מחובר לזה עצמו, אבל סבור שנוול בשבת. בדבר דלאו מצוה – כגון נתכוין לחתונה זו ולקט את זו. מקלקל בחבורה חייב – דהכי אמרינן בבבא קמא בפרק "המניח את הכד" (לד): כל המקלקלן פטורין, חוץ מחובר ומבערי. אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב – ואת אמרת מתעסק בשבת פטור, דמשמע בסתם, ואפילו בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב – דלאו מתעסק הוא, שהרי ללקיט תאנים נתכוין וליקט תאנים אף על גב דאביי ורבא לא פטרי במתעסק אלא במתכוין להיתר, כגון לחתוך את התלוש. אבל שמואל – אפילו במתעסק באיסור פטור, מונקט תלמודא למילתיה מלאכת מחשבת אסרה תורה – משמע שיתכוין בו. ותא בתרא – תריץ כוותי, דמתעסק פטור, והכא לאו מתעסק הוא, דאותה שנתכוין אותה ליקט. ומאי טעמא פטר רבי יהושע – כגון שאבד מלקט מלבו, מחשבה ראשונה של לקיטה אבדה מלבו ושכחה, כגון שנתכוין ללקוט ענבים ושכח, וכסבור תאנים בעינא, והלכה ידו על הענבים וליקט בלא מתכוין – הרי

שמחייב על עשיית גמר מלאכה, ואף שעשה בשבת רק את מקצתה, 59
 דתנן במסכת שבת (קד) לגבי מלאכת 'אורג', רבי אליעזר אומר, 60
 האורג שלשה חומין בתחלה – בתחילת אריגת הבגד, וכן אם ארג 61
 חוט אחד על האריג – על בגד שכבר התחיל באריגתו, חייב, כי אף 62
 שאותו חוט אינו אלא מקצת מלאכה, מכל מקום כיון שהוא מצטרף 63
 לבגד הקיים, חייב עליו. ואם כן אף במלאכת ההצאה נאמר שיתחייב 64
 בגמר המלאכה אף כשלא עשה את כל המלאכה, כיון שגמר 65
 המלאכה היה ביום אחד, ושלא כדברי רבי יוסי, שגם רבי אליעזר 66
 פטר בזה. 67
 מתרצת הגמרא: אמר רב יוסף, רבי יוסי אליבא דרבי אליעזר הכי 68
 מתני – רבי יוסי היה שונה כך את המשנה בשבת בדברי רבי אליעזר, 69
 רבי אליעזר אומר, האורג שלשה חומין בתחלה – בתחילת אריגת 70
 הבגד, וכן האורג שנים על האריג – על בגד שכבר התחיל באריגתו, 71
 חייב, משום שאף בגמר המלאכה אינו מתחייב אלא באריגת שני 72
 חומין, שהוא שיעור כל המלאכה, ואילו האורג חוט אחד אינו חייב 73
 אף בגמר מלאכה, והוא הדין כאן שלא יחייב רבי אליעזר בגמר 74
 ההוצאה כשאין בה שיעור שלם. 75
 שנינו במשנה: העושה מלאכה בתוך היום ואינו יודע אם בשבת עשה 76
 אם ביום הכפורים עשה, או העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה 77
 עשה וכו' רבי יהושע פטר, אמר רבי יהודה, פוטרו היה רבי יהושע 78
 אף מאשם תלוי. 79
 הגמרא מביאה ברייתא בנידון זה: תניא בברייתא, אמר רבי יהודה, 80
 פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי, משום שנאמר בפרשת 81
 אשם תלוי (ויקרא ה' יז) 'ואם נפש כי תחטא ועשתה אחת מכל מצות ה' 82
 אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם ונשא עונו', ומלשון 'ולא ידע' 83
 משמע שרק מי שלא ידע אם חטא או לא, וכגון שיש לו ספק אם אכל 84
 חלב או שומן, מביא אשם תלוי, פרט לוה שידע שחטא, אף שאינו 85
 יודע באיזה חטא חטא. אמר לו רבי שמעון לרבי יהודה, אדרבה, 86
 אותו שחטא ואינו יודע במה חטא, זהו שבדאי מביא אשם תלוי, 87
 שנאמר (שם) 'ועשה וגו' ולא ידע', ויש ללמוד מלשון זה שרק מי 88
 שידע שעשה מעשה עבירה אלא שאינו יודע מה עשה, הוא שמביא 89
 אשם תלוי, ואף זה לא ידע במה עשה, ולכן חייב באשם תלוי, אבל 90
 אדם שאכל חתיכה, ספק אכל חלב ספק לא אכל חלב אלא שומן, 91
 שפשוט לך שמביא אשם תלוי, אין הדבר פשוט, אלא צא ושאל עליו 92
 אם מביא אשם תלוי אם לאו, שהרי אינו בכלל לשון עשייה 93
 שבפסוק, שהרי יתכן שלא חטא כלל. 94
 כיון שאמר רבי שמעון שבספק אכל חלב או שומן יש לשאול אם 95
 מביא אשם תלוי או לא, מבררת הגמרא מה באמת דעתו של רבי 96
 שמעון בזה. מבררת הגמרא: מאי הוי עילה – מהי שיטת רבי שמעון 97
 בספק אכל ספק לא אכל. מוכיחה הגמרא: תא שמע, שנינו בברייתא, 98
 אדם שחטא בדבר המחייב קרבן, ולא ידע במה חטא – באיזו 99
 מלאכה חטא, או שספק חטא ספק לא חטא כלל, מביא אשם 100
 תלוי. ויש לברר, מאן שמענא ליה דאמר – מיהו התנא ששמענו 101
 שהוא סובר שאם ידע שחטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם 102
 תלוי, הרי זהו רבי שמעון, וכמבואר במשנתנו, ואם כן הברייתא 103
 הולכת בשיטתו, וקא תני – ושנינו באותה ברייתא שגם אם ספק 104
 חטא ספק לא חטא, מביא אשם תלוי. שמע מינה, דכבידא ליה 105
 לרבי שמעון שלא רק כשבדאי חטא ואינו יודע באיזה חטא חייב 106
 קרבן, אלא גם אם ספק חטא ספק לא חטא, מביא אשם תלוי. 107
 שנינו במשנה: רבי שמעון שזויר רבי שמעון אומרים לא נחלקו 108
 בו' על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב, אם כן מה תלמוד לומר 109
 אשר חטא בה, פרט למתעסק. 110
 הגמרא מבררת את דיני מתעסק בשבת ובשאר עבירות: אמר רב 111
 נחמן, אמר שמואל, אדם המתעסק באכילת חלבין ונביאת 112
 עריות, שהתכוין למעשה היתר ונכשל במעשה איסור, חייב, שכן 113
 נהנה – כיון שיש לו הנאה בעבירה. אבל המתעסק בשבת, שחשב 114
 לעשות דבר היתר ועלה בידו דבר איסור, פטור, משום שלגבי 115
 מלאכת שבת רק מלאכת מחשבת – מלאכה עם מחשבה וכוונה 116

מבררת הגמרא: מתעסק דמאי – באיזו עבירה הוצרכה התורה 1
 לפטור אדם שעבר עבירה מפני שהוא מתעסק במעשה היתר, אי 2
 החלבין ועריות – אם בעבירות של אכילת חלב או ביאה אסורה, 3
 שהתכוין להיתר ונכשל באיסור, שבאה התורה לפטור את המתעסק, 4
 אי אפשר לומר כן, שהרי הדין הוא שבאופנים אלו חייב בקרבן, 5
 [דאמר רב נחמן, אמר שמואל, המתעסק בחלבין ועריות חייב], 6
 אף שלא היתה כוונתו כלל למעשה זה, שכן נהנה – כיון שיש לו 7
 הנאה בעבירות אלו, וחייב אף ללא כוונה. ממשיכה הגמרא: ואי בא 8
 הפסוק לפטור מתעסק בשבת, שהתכוון לעשות מעשה היתר בשבת 9
 ובא לידי איסור, הרי אף ללא לימוד מיוחד אנו יודעים שהוא 10
 שפטר, ומאי טעמא, כיון שבמלאכות שבת רק מלאכת מחשבת 11
 אסרה תורה, ואילו מלאכה שנעשתה ללא מחשבה וכוונה למלאכה 12
 זו, אינה מחייבת, ואין צורך בפסוק כדי לפטור את המתעסק בשבת. 13
 מתרצת הגמרא: לרבא, שויבאו דבריו להלן, משפחת לה – מוצא 14
 אתה שהוצרכה התורה לפטור את המתעסק בשבת, כגון שנתכוון 15
 לחתוך את התלוש וחתך את המחפור, שבשעה שהתעסק במעשה 16
 היתר, עבר על איסור קוצר, ומכיון שלא התכוון למלאכת קוצר, 17
 פטור, ולאכילי, משפחת לה אופן שפטור משום מתעסק, כגון 18
 דנתכוון להגביה את התלוש, שנפל לו סכין בערוגת ירק והתכוון 19
 להגביהו, ולא התכוון כלל למעשה חיתוך, וחתך את המחפור, 20
 שתוך כדי הגבהתו חתך ירק מחובר, ובאופן זה הוא פטור משום 21
 מתעסק. 22
 הגמרא מביאה את עיקר המחלוקת של אביי ורבה: דאיתמר, נתכוון 23
 להגביה את התלוש – להגביה סכין שנפלה לו בתוך ערוגת ירק 24
 וחתך את המחפור, פטור, מאי טעמא, דהא לא איכיון לשום 25
 חתיכה – שהרי לא התכוון כלל למעשה של חיתוך. אבל אם רצה 26
 לחתוך את הירק התלוש וחתך את המחפור, אכילי אמר, חייב 27
 חטאת, דהא איכיון לשום חתיכה – שהרי התכוון למעשה חיתוך, 28
 ואף שהתכוון לחתוך בהיתר, כיון שחתך באיסור, חייב. ורבא אמר 29
 פטור, דהא לא איכיון לחתיכה דאיסורא – שהרי לא התכוון 30
 למעשה חיתוך של איסור. 31
 שנינו במשנה: רבי יוסי אומר, לא נחלקו בו' על העושה מלאכה 32
 בין השמשות שהוא פטור, שאני אומר מקצת עשה היום ומקצת עשה 33
 למחר. ולא התבאר במשנה מה השיבו לו חכמים על כך, אמנם שנינו 34
 בברייתא, תניא, אמר להו רבי יוסי, דקדקתם אחריו – נצחתם 35
 וקיפחתם אותו בדבריהם. 36
 שואלת הגמרא: מאי אמר ליה – מה אמרו לו חכמים, דמחמת כן 37
 אמר להו רבי יוסי דקדקתם אחריו. משיבה הגמרא: הכי אמרי ליה 38
 – כך אמרו לו חכמים, אם הנפיה בין השמשות מהו, כלומר, גם 39
 לדברך שאתה פטור משום שאומרים שמקצת מלאכה נעשית היום 40
 ומקצתה למחר, מה תאמר על אדם שעסק במלאכת הוצאה, והגביה 41
 את החפץ כדי לעקרו מהרשות שבו הוא נמצא בבין השמשות שבין 42
 שבת ליום הכיפורים האם גם בזה יזיה פטור, והרי בזה אי אפשר 43
 לחלק ולומר שחצי עשה היום וחצי למחר, שהרי המלאכה נעשית 44
 כהרף עין ואי אפשר לחלקה לשני חצאים, ואם כן יש לחייבו. ועל 45
 טענה זו אמר להו רבי יוסי, דקדקתם אחריו, כלומר, נצחתם אותי 46
 בטענתכם. 47
 תמדה הגמרא: מדוע הודה רבי יוסי לטענתם, ונימא להו – והרי היה 48
 יכול להשיב להם שאף בהגבהה ניתן לומר כן, שמקצת הנפיה 49
 היתה מהיום, ומקצתה למחר. מתרצת הגמרא: הכי נמי קאמר להו 50
 – באמת כך אמר להם רבי יוסי, דקדקתם אחריו, וחשבתם לנצחני, 51
 ולא העליתם בידכם פלוג, משום שגם בזה אפשר לומר שמקצת 52
 הגבהה היתה היום ומקצתה למחר, ופטור. 53
 הגמרא דנה עתה בדברי רבי יוסי. מקשה הגמרא: ולרבי יוסי, אף 54
 שהוא אומר שמקצת מלאכה נעשתה היום ומקצתה למחר, מכל 55
 מקום הרי אותו מקצת שנעשה בסוף הוא גמר מלאכה, וכי בזה ניתן 56
 לומר שאף לרבי אליעזר פטור וכפי שאמר רבי יוסי, שלדברי הכל 57
 פטור, הא שמענא ליה דמתחייב – הרי שנינו בדעת רבי אליעזר 58

הגמרא מקשה על תירוצו של שמואל: **מתיב רב אשימא**, שנינו
במשנה (ט). לגבי אופן שחטא האדם ואינו יודע באיזה חטא, שרבי
אליעזר מחייבו בקרבן ורבי יהושע פוטרו, **רבי שמעון שוורי ורבי**
שמעון אומרים, לא נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע על אדם העובר
על דבר שהוא משם אחר, כגון שלא ידע אם לקט תאנים מאילן זה
או מאילן זה, שהוא חייב חטאת, שהרי ידע שחטא בלקיטת תאנים.
אלא [על מה נחלקו], על דבר שהוא משם שני שמות, כגון אדם
שמתפקע עם קצר או טחן, או שמתפקע עם לקט תאנים או ענבים,
שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פטרו. ממשיך רב אושעיא
את קושייתו: הרי רבי יהודה בא להוסיף על דברי רבי שמעון שוורי
ורבי שמעון בביאור מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, ורבי יהודה
עצמו **מאי קאמר** – מה אמר בביאור מחלוקת זו, הרי אמר **דפליגי**
באופן שנתבון **ללקט ענבים ולקט תאנים**, או בנתבון ללקט
תאנים שחורות ולקט לבנות, שרבי אליעזר מחייב ורבי יהושע
פטר. והרי אופנים אלו של ענבים ותאנים או של שחורות ולבנות,
מאי ניהו – מה הם נחשבים, הרי הם כשני שמות – שני מינים, ואם
כן קשה, שהרי דברי רבי יהודה תינו – הם הם דברי **רבי שמעון ורבי**
שמעון שוורי בביאור מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, שהרי גם הם
אמרו שנחלקו בשני שמות, ואם כן רבי יהודה שבמשנתו, **מאי אתא**
לאשמועינן – מה בא להשמיע ולהוסיף על דברי רבי שמעון ורבי
שמעון שוורי. מסיים רב אושעיא את קושייתו: **אלא לאו מתעסק**
איבא ביניהו – ודאי ההבדל בין השיטות הוא בדין מתעסק, ורבי
יהודה סבר שמתעסק חייב, [ורבי שמעון] ורבי שמעון שוורי סברי
שמתעסק פטור, כלומר, רבי יהודה שמע שרבי שמעון ורבי שמעון
שוורי העמידו את מחלוקתם של רבי אליעזר ורבי יהושע באופן
ש'אבד מלקט מלבו', והיינו שהמחשבה הראשונה שחשב ללקט,
אבדה מלבו ושכחה, אבל במתעסק שלא חשב כלל על מה שלקט,
סברו רבי שמעון ורבי שמעון שוורי שלדברי הכל פטור, ורבי יהודה
חולק ואומר שאפילו אם התכוין ללקט תאנים וליקט ענבים, מחייב
רבי אליעזר, ואף רבי יהושע לא פטר אלא בשני מינים אבל במין
אחד, חייב. וממילא תחזור קושיית הגמרא (ט) על שמואל שהרי כאן
מוכח שמתעסק חייב, ואילו שמואל פטר את המתעסק.
הגמרא מתרצת את הקושיא על שמואל, ומבארת באופן אחר את
המחלוקת של רבי יהודה ורבי שמעון. מתרצת הגמרא: **לא** – אין
ביאור המשנה כדבריה, אלא **במתעסק דברי הכל פטור**, וכשמואל,
והקא, במשנתו, **הקא קא מפליגי** – בדבר זה נחלקו רבי יהודה ורבי
שמעון, ורבי שמעון שוורי סבר, שכת מלקט מלבו בשם אחר –
שאם התכוין לתאנה זו ושכח, והוא סבור שהוא רוצה תאנה אחרת
שסמוכה לה, והלכה ידו על התאנה הראשונה, בזה לדברי הכל
חייב, משום שהתכוין לזה מתחילה, ועוד שגם כששכח מחשבתו, לא
טעה אלא באותו מין עצמו. **פי פליגי** – ובמה נחלקו, רק בשני
שמות, שהתכוין לתאנים ושכח, והוא חושב שרצה ענבים והלכה ידו
על התאנים, שרבי אליעזר מחייב ורבי יהושע פטר. ואילו רבי
יהודה סבר, **לא שגא** – אין הדין שונה בין שוכח מחשבתו הראשונה
בשם אחר – שהתכוין לתאנה זו וחשב אחר כך אחרת, ולא שגא
בשני שמות, שהתכוין לתאנים וחשב שהוא רוצה ענבים, אלא בשני
האופנים פליגי – נחלקו רבי יהושע ורבי אליעזר, אבל במתעסק
לדברי הכל פטור.

הגמרא מביאה אופן נוסף בביאור מחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון:
רבא אמר, ליקדם איבא ביניהו – יש הבדל בין השיטות באופן
שהיה בדעתו ללקט שני פירות, והיה סבור ללקט תחילה אחד מהם
וטעה והקדים ללקט את האחר, שרבי שמעון נחלקו בזה רבי
אליעזר ורבי יהושע, אך דווקא באופן שהם משני שמות, אבל באופן
שהיה בדעתו ללקט שני פירות משם אחד, הרי הוא חייב לדברי הכל
ואף על פי שטעה במעשהו והקדים את האחר, הואיל ושם אחד הם
ולבסוף גם ליקט את שניהם. אך לדעת רבי יהודה נחלקו רבי אליעזר
ורבי יהושע אף בשני פירות משם אחד. וממחלוקתם יש ללמוד
שדווקא נחלקו ב'ליקדם' בשם אחד שהיתה מחשבתו על שניהם, אך
אם טעה והיה סבור ללקט את זה וליקט אחר פטור מדין מתעסק, ואף
על פי שהם משם אחד, והיינו כשמואל.

מסייעת הגמרא מברייתא לסברא זו, ששייך 'מתעסק' בסדר הקדימה,

אף שרצה לעשות את שני הדברים: **והתניא** – וכן שנינו בברייתא,
אדם שהיו לפניו בשבת שתי גזרות דולקות (ארוכות) ונתבון
לכבות את זו וכיבה את זו, או שהיו שתייהן כבויות והתכוין להדליק
את זו והדליק את זו, והיה שוגג בדבר, פטור מחטאת, משום שהוא
מתעסק, שחשב לעשות מלאכה בנר זה ועשה מלאכה בנר אחר.
אבל אם התכוין קודם להדליק נר זה, ולכבות אחריו את הנר האחר,
ולבסוף לא עשה כן אלא תחילה כיבה נר זה ואחר כך הדליק את
הנר האחר, אם עשאו בפשימה אחת, שבנפישתו כיבה קודם נר זה
והדליק את הנר האחר, חייב, והטעם, שכיון שעשאו בבית אחת אי
אפשר לומר שהכבינו בנר האחר קדם להדלקה בנר השני, אבל אם
עשאו בשתי נשיות, פטור, משום שכיבה קודם שהדליק, והוא
התכוין קודם להדליק ורק אחר כך לכבות, ומוכח מברייתא זו, שאף
המתכוין לעשות שתי מלאכות אלא שרצה להקדים מלאכה אחת
לשניה, וטעה והקדים את הדבר השני, נחשב מתעסק, וכדברי רבא.
הגמרא מבררת את החידוש שברבייתא. שואלת הגמרא: באופן זה
שכיבה והדליק בנשימה אחת, פשיטא – הרי פשוט שהוא חייב,
ומדוע הוצרכה הברייתא להשמיע זאת. משיבה הגמרא: מהו
הדיקא – היית סבור לומר שאף באופן זה לא איתעבד מהשבתיה –
לא נעשתה מחשבתו, דהא להדליק מעיקרא פני ולכפוף לכבות
– שהרי רצה להדליק תחילה ואחר כך לכבות, וכי פטור מעשה –
וכשעשה את מעשה הנפירה, כיבה וכפוף הדליק הוא – הרי קודם
כיבה ואחר כך הדליק, ואימא – ונאמר שיהיה פטור, קא משמע לן
הברייתא שחייב. והטעם לכך, נהי דאקדמוי (נמי) לא מקדים – אף
שאמנם לא הקדים את ההדלקה, כרצונו, מכל מקום אחריו נמי לא
מאחר – גם לא אחר את ההדלקה לעשותה לאחר הכיבו, ואין זה
נחשב שלא נעשה כלל רצונו.

הגמרא דנה באדם החותה גחלים בשבת: תנו רבנן, החותה גחלים
– ממלא כלים בגחלים מתוך ערימת גחלים בשבת, חייב חטאת
אחת, וכטעם שיבואר להלן. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי
אליעזר ברבי צדוק, חייב שתיים – שתי חטאות, אחת מפני שהוא
מכבה את הגחלים העליונות, שהרי הוא מניחם עתה בכלי אחר
ונמניח עליהם גחלים, והם כלים מחמת הכובד שעליהם, וחסאת
נוספת מפני שמבעיר את הגחלים התחתונות, שעד עתה היו כבויות
מכובד המשא שעליהם, ועתה נעשות עליונות, והן בוערות.
מקשה הגמרא: במאי עסקינן – באיזה אופן עוסקת הברייתא, אי
דקא מיפניו – אם הוא מתכוין לכבות את העליונות ולהבעיר את
התחתונות, מאי מעמא דמאן דפטור – מה טעמו של תנא קמא
שחייב רק חטאת אחת, ואלא אם מדובר דלא קא מפני להבעיר את
התחתונות, אלא רק לטול את העליונות ולכבותם, אם כן קשה מאי
מעמא דמאן דמחייב תרתי – מה טעמו של רבי אליעזר ברבי צדוק
שמחייב שתי חטאות, והלא כיון שהתכוין רק לכבות ולא להבעיר,
הרי הוא מתעסק על ההבערה פטור.

מתרצת הגמרא: רבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי תרנווייהו – אמרו
שניהם תירוץ אחד, מדובר בגזו שנתבון לכבות את הגחלים
העליונות לצורכו, שהיה נפח והוצרך לפחמים, והיו העליונות גחלים
גסות, ובאמת לא היה צריך להבעיר את התחתונות, ועשה כן ברי
להבעיר – אף על פי שעל ידי זה יבעיר את התחתונות, ולגבי זהו
קלקול, לא היה איכפת לו בכך, כיון שעיקר רצונו היה לכבות את
העליונות. ונחלקו בהבערת התחתונות שמתקלקלים על ידי
ההבערה, דתנא קמא סבר, כשם שכל מקלקל בשבת פטור, משום
שאין זו מלאכת מחשבת, אף מקלקל בהבערה, כגון זה שמבעיר את
הגחלים התחתונות ומקלקלם לגבי עצמו, פטור, ואינו חייב אלא על
כיבו העליונות. ורבי אליעזר ברבי צדוק אמר שמקלקל בהבערה
חייב, ולכן חייב שתיים. ובן אמר רבי יוחנן בביאור ברייתא זו,
שבגופא שני – הברייתא עוסקת בנפח, שכוונתו רק לכבות את
העליונות ולא להבעיר את התחתונות, ונחלקו במקלקל בהבערה.
אמר רבי יוחנן, עד כאן – עד עתה, שהעמדנו את הברייתא בנפח,
לא נתלתה מעמא של הלכה זו, שאין ידוע מדוע חייבו רבי אליעזר
ברבי צדוק שתיים.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף בביאור המחלוקת בברייתא: **אמי בר אבין**
ורב חנניא בר אבין, דאמרי תרנווייהו – אמרו שניהם תירוץ זה,

כריתות. פרק רביעי – ספק אבל חלב דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנז רש"י

מאי ניהו שני שמות – קא סלקא דעתך השתא שחורות ולבנות נמי בשני מינין דמו. ואי רבי שמעון ורבי שמעון שזורי נמי כרבי יהודה מוקמי פלוגתיהו, בנתכוין ללקט את זה ולקט את זה, רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן? אלא לאו מתעסק איכא בינייהו – דשמעיה רבי יהודה לרבי שמעון שזורי דאוקי פלוגתא באבד מלקט מלבו, אבל במתעסק – דברי הכל פטור. ואתא

איהו למימר: אפילו נתכוין ללקט בו' הוי מתעסק, הואיל ובאיסור נתעסק פליגי, ומחייב רבי אליעזר. ואפילו רבי יהושע לא פטר אלא בשני שמות, אבל בשם אחד חייב ותמה אני בו', אם כן למה נאמר "בה" – פוט' למתעסק בהיתר, או במתעסק באב מלאכה ועשה אב מלאכה אחרת. אבד מלקט מלבו בשם אחד – שנתכוין לתאנה זו, ושכח, כסבור תאנה אחרת הסמוכה לה בעינא, והלכה ידו על הראשונה – דברי הכל חייב. הואיל ולכך נתכוין תחלה. ועוד, כששכח מחשבתו לא חשב אלא באותו מין עצמו. בשני שמות – שנתכוין לתאנים ושכח, וכסבור ענבים בעינא, והלכה ידו על התאנים. ורבי יהודה סבר אפילו בשם אחד פליגי – וסבירא ליה דשחורות ולבנות שם אחד דין, הואיל וזין מין אחד. (תוספות) מה שאמר במגנתיין "תמה אני אם פטר בה רבי יהושע" – במין אחד שהרי נתקיימה מחשבתו. עד כאן תוספות. ליקדם איכא בינייהו – שנתכוין ללקט זו תחלה ואחר כך זו, והלכה ידו על האחרונה. רבי שמעון ורבי שמעון שזורי סברי: אם משם אחד – דברי הכל חייב, הואיל ושם אחד דין, וסוף סוף תרוייהו עבד, ולא איכפת לן במקדים המאוחר. כי פליגי בשני שמות, רבי אליעזר מחייב חטאת, הואיל ולשניהן נתכוין ושניהם עשה, ולא איכפת לן במקדים המאוחר. ורבי יהושע: פטור, הואיל ובשעת לקיטת כל אחת ואחת לא לזה הוא מכוי – הוה ליה כמתעסק, ופטור. ורבי יהודה סבר: אפילו בשם אחד פליגי, אבל תמהני למה פטר, הואיל וסוף סוף לשניהן נתכוין. אבל במתעסק בעלמא, שלא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה, ועשה את חברתה – דכולי עלמא פטור. והא תניא – סייעתא, דחישין למוקדם ומאוחר. להדליק זו – בשגגת שבת או בשגגת מלאכות. והדליק זו פטור – דהיינו מתעסק, לא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה, ועשה את חברתה. להדליק ולבנות – כשהיה נר דולק ונר כבוי, ונתכוין להדליק זה תחלה ואחר כך לבנות זה, וככה זה ואחר כך הדליק זה. אם בנשימה אחת – שנפח וממנת הנפיחה כבה זה והדליקה – חייב, דליכא למימר די מוקדם הוי מוקדם והי מאוחר. בשתי נשימות פטור – דלא נעשית כסדר. לא

אתעביד מחשבתיה – דאיכא למימר: ככה ואחר כך הדליק. החותה – הממלא כלים מצבור הגחלים. מכבה העליונות – שעבשי נעשות תחתונות, וכבו מחמת המשא של עליונות. ומבעיר התחתונות – שהיו כביות מחמת המשא שהיה עליהן, וכשחן עבשיו עליונות נתבערות. מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי – הא לא איכוין לחדא, ולגביה מתעסק הוא כדי להבעיר את התחתונות – כלומר, להבערת התחתונות לא הוה צריך, אלא לכבוי עליונות היתה עיקר כוונתו, שהיה נפח וצריך לפחמן. נתכוין לבנות עליונות שהיו נסות, ואף על פי שידע שיבערו התחתונות – נתכוין לכבוי של אלו על מנת שיתבערו אלו, אף על פי שהוא מקלקלם אצלו. מקלקל כהבערה – כגון דנפח הוא, כדאמר רבי יוחנן: בנפח שנו, דלא ניתא ליה לנפח להבעיר גחלים. מקלקל כהבערה חייב – דקיימא לן: אף על גב דשאר מקלקלים פטורין – חובל ומבעיר חייבין. אמר רבי אבין בו' – כגון שנתכוין לכבוי ולהבערה, ואפילו הכי אהבערה פטור. תנא קמא סבר לה כרבי יוסי, דאמר: הבערה ללאו. יצאת וליכא קריב להקדים

היינו רבי שמעון ורבי שמעון שזורי – דעל כרחיק צריך לומר דהכי פירשו דמילתיה: לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שחייב – כגון תאנים ותאנים ובאבד מלקט מלבו, או לבנות ולבנות ושחורות ושחורות ואבד מלקט מלבו, כדפריש לעיל. על מה נחלקו – על דבר שהוא משני שמות, כגון ענבים או תאנים או שחורות ולבנות ואבד מלקט מלבו, כדמפרש לעיל טעמיהו. דלא מצינו למימר לרבי שמעון ורבי שמעון שזורי על מה נחלקו על דבר משום שני שמות – כגון שלקט תאנים או ענבים ואינו יודע מה לקט, דמאי קמשמע לן. אלא לא מתעסק איכא בינייהו דרבי יהודה סבר דמתעסק חייב ורבי שמעון שזורי ורבי שמעון סברי מתעסק פטור – ורבי שמעון סבר, דפלוגתיה דרבי יהושע ורבי אליעזר באבד מלקט מלבו ונתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים או שחורות ולקט לבנות, דשני מינין הן כדמפרש לעיל טעמיהו, אבל במין אחד ובאבד מלקט מלבו – לא נחלקו, דכולי עלמא חייב. אבל במין אחד דשלא אבד מלקט מלבו, כגון שנתכוין ללקט אלו ולקט אחרות – פטור, משום מתעסק. ורבי יהודה אמר: אפילו בנתכוין בו', ובשני מינים פלוגתיהו, ובשלא אבד מלקט מלבו. ומינה דייקין: דוקא בשני מינין, אבל בחד מינא – לכולי עלמא חייב כדדייק לעיל תלמודא: ואמאי? הא מתעסק הוא וחרין קושיין לדוכותיה. והא דפשיטא ליה לתלמודא האי שיטה, דלרבי שמעון מתעסק פטור ומוקי פלוגתיהו באבד מלקט מלבו, ולרבי יהודה מתעסק חייב ומייירי בשלא אבד – דהכי משמע לישנא דמתניתין, דרבי יהודה מחייב טפי, דקאמר: רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרין: לא נחלקו על דבר שהוא משום אחד שחייב – כלומר, דהתם ודאי חייב. על מה נחלקו על שני שמות בו' – כלומר, דהתם איכא מאן דפטר. ועל זה חשיב רבי יהודה: אפילו נתכוין ללקט תאנים בו' פליגי, ואיכא מאן דמחייב. ועוד, מדקאמר: תמה אני אם פטר בה רבי יהושע, משמע דרבי יהודה מחייב טפי.

מתיב רב אושעיא, רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרין: לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב, אלא על דבר שהוא משום שני שמות, שרבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר. ורבי יהודה מאי קאמר דפליגי? בנתכוין ללקט ענבים ולקט תאנים, שחורות ולקט לבנות; ענבים ותאנים שחורות ולבנות, מאי ניהו? שני שמות – היינו רבי שמעון ורבי שמעון שזורי, רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן? אלא לאו מתעסק איכא בינייהו, דרבי יהודה סבר: מתעסק חייב, ורבי שמעון שזורי סבר: מתעסק פטור! – לא, מתעסק דברי הכל פטור, והכא בהא קא מ'פליגי, דרבי שמעון שזורי סבר: שכח מלקט מלבו בשם אחד – דברי הכל חייב, כי פליגי – בשני שמות, רבי יהודה סבר: לא שניא בשם אחד ולא שניא בשני שמות פליגי. רבא אמר: ליקדם איכא בינייהו. והתניא: הוי לפניו שתי גרות דולקות ארובות, ונתכוין לכבות את זו וכיבה את זו, להדליק את זו והדליק את זו – פטור; להדליק ולכבות, וכיבה והדליק בנשימה אחת – חייב. פשיטא! – מהו דתימא: לא איתעביד מחשבתיה, דהא להדליק מעיקרא פ'י ולכסוף לכבות, וכי עבד מעשה – כיבה וכסוף הדליק הוא, ואימא פטור, קא משמע לן: נהי דאקדומי נמי לא מקדים, אחרני נמי לא מאחר. תנו רבנן: החותה גחלים בשפת חייב חטאת. רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר ברבי צדוק: חייב שתיים, מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות. במאי עסקינן? אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר – מאי טעמא דמאן דפטר? אלא דלא קא מכין להבעיר – מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי? רבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי תרוייהו: כגון שנתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר את התחתונות, דתנא קמא קסבר: מקלקל כהבערה פטור, ורבי אליעזר ברבי צדוק אמר: חייב. וכן אמר רבי יוחנן: בנפח שנו. אמר רבי יוחנן: עד כאן לא נתגלתה טעמא של הלכה זו. אמי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרוייהו: כגון

כגון

בגז שנתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות – כדמפרש רבי יוחנן: בנפח שנו. ולא נופח, אלא רוצה לומר אותו שעושה הפחמן ביער קרובני"ר בלע"ז, שנבערו העצים ונעשר פחמן, ומסיר הפחמן גבוה מן האש, ורוצה שיכבו לעשות מהם מלאכתם לעשות מהם ברזל. ומשאין הפחמן דקין, כי אינו חפץ בהן להתחמם רק שיעשו אפר, והו' קלקול. ואינו ראוי

לשום דבר והיה רוצה שיתאכלו לגמרי והיו אפר. והו' "נתכוון לכבות העליונות כדי להבעיר התחתונות", ואותה הבערה של תחתונות אינו חפץ בהם כי אם שיעשו אפר, והו' קלקול. לרבי אליעזר ברבי (יצחק) וצדוק מדייב שנים, משום כיבו ומשום הבערה. ואף על גב דמקלקל הוא, ואף על גב דהו' מלאכה שאינה צריכה לגופה, הוא סבירא ליה כרבי יהודה דמחייב, אף על גב דסבר כרבי שמעון במקלקל דהבערה. ולרבנן אינו חייב משום הבערה, דמקלקל בהבערה פטור.

סבירא ליה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין חייב – ואם תאמר: לפי מה שפירש הרב רבינו יצחק פרק קמא דכתובות (הב), הא דאמר רבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור – מדרבנן דוקא ולא מן התורה, קשה, דהא משמע דמראייתא קאמר דמחייב חטאתו ויש לומר: דהא היינו טעמא דמחייב רבי יהודה – משום דהו' פסיק רישיה ולא ימות. ואם תאמר: אם כן, אפילו רבי שמעון מודה, ומאי קאמר: תנא קמא סבירא ליה כרבי שמעון כו' ויש לומר: דהא הו' טעמא דמלאכה שאינו צריך לגופה, ורבי יהודה ורבי שמעון לטעמייהו. והאי דנקט טעמא דדבר שאינו מתכוין – לא נצרכה, דהא מלאכה שאינו צריך לגופה הוא. ועוד דסבר שאינו מתכוין הוא, דאינו חפץ בהבערתו של הגחלים, שאינו נהנה מהם. אבל בהיחא דקתני: החותה גחלים להתחמם בהם – לא נקט מתכוין ושאינו מתכוין, שהרי להתחמם הוא עושה, אבל מלאכה שאינו צריך לגופה היא. ולכך פטר רבי שמעון, דאף

על גב דפסיק רישיה היא, כיון דמלאכה שאינו צריך לגופה היא ופטור. ואם תאמר: ההיא דפרק "הבונה" (שבת קגא) דקאמר: אפילו תימא בארעא שאינו אגם דלא מתכוין, פירוש: ופטור כרבי שמעון. ופריך: והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו, מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, פירוש: אי אפשר שלא יפה הקרקע. ומאי פריך? מכל מקום מלאכה שאין צריך לגופה היא ויש לומר: דהתם סלקא דעתך דהוה פסיק רישיה ולא ימות דניחא ליה, ולכך משני: דעביד בארעא דחבריה, דהוה פסיק רישיה דלא נזחא ליה. וכן מביא הערוך, דפסיק רישיה דלא נזחא ליה שרי מההיא (סוכה לגב) דממעטין בלולב ביום טוב. ופריך: והא מתקן? לא צריכא דאית ליה הושענא אחריית. אי נמי, דאין צריך לגופה, אף על גב שמתקנה שרי.

הדרן עלך ספק אבל חלב

להקדים **איכא** בינייהו – שנתכוין להדליק תחלה ואחר כך לכבות, והדליק וכבה בחתייה אחת. תנא קמא חייש למוקדם ומאוחר, הילכך לתרתי ליכא לחיוביה – דשמא כבה תחילה, ולמפסריה בולא כלום נמי לא, דנהו דאקדומי לא אקדמיה – אחריו נמי לא אחר, הילכך מחייב חדא. ורבי אליעזר לא חייש למוקדם ולמאוחר, הילכך מחייב תרתי. **רב אשי** אמר שנתכוין לכבות – ולא להבעיר, שלא היה יודע שסוף תחתונות להבעיר. **שאינה צריכה לגופה** – כגון זה, שאינו צריך להבעיר אלא להתחמם בחתייתו. ומכל מקום, יודע היה שיתבערו ועל מנת כן עשה, והוה ליה מתכוין. מיהו, מלאכה שאינה צריכה לגופה היא דך הבערה.

הדרן עלך ספק אבל חלב

משנה אבל דם שחיטה נבהמה – בין בבהמה בין בחיה בין בעופות. בין דם נחירה ובין דם עיקור – שעקר סימניהם. ובין דם ההקוה שהנשמה יוצאה בו חייבין עליו – כרת. דדם הנפש חן. ובגמרא מפרש איזהו דם היקו שהנפש יוצאה בו. **דם ביצים** – ביצי איל וסור. לשון אחר: דם ביצים המזרות, שנתאדמו מחמת חמימות שישבה עליהן התרנגולת. אין חייבין עליהן – כרת, שאין כרת אלא בדם הנפש, דכתיב (ויקרא יז): "כי נפש כל בשר דמו היא כל אוכליו יכרת".

גמרא טומאה קלה – טומאת אוכלין בכביצה. **טומאה חמורה** – כשהיא נבלה מטמאה במשא. ויש בהן איסור קודם שחיטה, והיתר לאחר שחיטה.

אוציא

הכל בכלל? תלמוד לומר: "לעוף ולבהמה", מה עוף ובהמה מיוחדין, שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה, ויש בהן איסור והיתר, והן מין בשר – אף כל שיש בהן טומאה קלה; **אוציא** דם מהלכי שמים – שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה, **אוציא**

הכל בכלל? תלמוד לומר: "לעוף ולבהמה", מה עוף ובהמה מיוחדין, שיש בהן טומאה קלה וטומאה חמורה, ויש בהן איסור והיתר, והן מין בשר – אף כל שיש בהן טומאה קלה; **אוציא** דם מהלכי שמים – שיש בהן טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה, **אוציא**

הדרן עלך ספק אבל חלב

אבל מדם שחיטה (נוהג) כו' – והקשה הרב רבינו יצחק, דבגמרא דריש: מה בהמה היה ועוף שמתמאין טומאה חמורה וטומאה קלה. ועוף טמא אינו מטמא בגדים אבית הבליעה. ואם כן אינו מטמא טומאה חמורה, ומגל דמו אסור? ויש לומר: דלמסקנא ניהא, דמפיק ליה בכלל ובפרט, והכי קאמר: "לעוף ולבהמה", מה עוף ובהמה מיוחדין דאיתנהו בימיניהו טומאה חמורה וטומאה קלה – כגון בטורין, לאפוקי דגים וחגבים דאין במינם שום טומאה חמורה כו'. וכן צריך לומר, דקאמר: מה בהמה ועוף כו' ויש בהן איסור והיתר, ומפרש לקמן (באבא): איסור קמי שחיטה, והיתר לאחר שחיטה, אם כן עוף טמא ובהמה טמאה שאין להן היתר לאחר שחיטה, מנא ליה? אלא שמע מינה, דכי קאמר: במין בהמה ועוף איכא איסור והיתר. ואפילו למאן דאמר אין שחיטה לעוף מן התורה, נזירה מיהא בעי, ואיכא איסור והיתר. ומכל מקום נזיל לפרש איסור והיתר קודם מיתה, איסור מן החי – משום בשר מן החי, ולאחר מיתה איכא היתר משום חי. אבל גבי טומאה חמורה צריך לומר כדפירשנו. ובגמרא דקאמר: אי מה בהמה שאינה באה על בני אדם עוף שאינו כו', הכי נמי מצי למימר: אי מה בהמה שמתמאה טומאה חמורה. אף עוף כו' לאפוקי דם עוף טמא שאינו מטמא טומאה חמורה. והכי נמי הוה מצי לפרש: אף עוף שאינו באה על הבנים, כגון מזומן, אבל שאינו מזומן – לא. **דם עיקור** – איכא דמפרש: דם עיקור – שנעקר סימניו ממקום חיבורו. אבל קשה: כיון שאינה מתה על ידי כך, והלכה למשה מסיני שהיא פטולה אבל טרפה אינה, אם כן דמה אינו בכרת, שאין הנשמה יוצאה בה? לכן צריך לומר: דם משחיטה שהיה לאחר עיקור. **דם** הקוה שהנשמה יוצאה בו – והוא הדין דבדם שחיטה ונחירה ועיקור בעינן שהנשמה יוצאה בו. אלא לא איצטרך למימר רק גבי דם הקוה, שאין גרילות שיקי דם לבהמתו עד שיבא להם דם הנפש. **דם ביצים** – פירש בקונטרס: ביצת תרנגולת. לשון אחר: ביצי זכר. וקשיא דבגמרא קאמר: אוציא דם ביצים שאין מין בשר. **דם** דגים אין חייבין עליו – משמע: הא איסורא איכא. וקשיא: דבגמרא קאמר, אמר רב: דם דגים שכניסו אסור, ומותר ליה מבריתא. ואמאי? לסייעיה ממתניתין? ויש לומר: אין הכי נמי, הוה מצי למימר: ולטעמך תיקשי ליה ממתניתין. **שיש** בהן טומאה חמורה וטומאה קלה ויש בהן איסור והיתר והן מין בשר – וקשיא לרבינו ברוך: למה צריך לכל חני צדיקין? דבחד מינייהו סגי, דאוציא דם מהלכי שמים שאין בהן טומאה קלה? וכן בצד של היתר ואיסור סגי

אוציא

פרק חמישי - דם שחיטה

פרק זה עוסק ברובו בחיובי אשם תלוי, מלבד המשנה הראשונה העוסקת באיסור אכילת דם, ובה יבואר אלו מיני דמים אשר תורה באכילה.

משנה

נאמר בתורה (ויקרא יז יד) 'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בֶּשָׂר דָּמוֹ הִיא כָּל אֲכָלֶיָּה יִכְרַת', ודרשו חכמים מלשון הפסוק שאיסור אכילת דם שחיבים עליו כרת הוא באותו דם שהנפש יוצאת בו, ומשנתנו מפרטת את יציאות הדם מגוף בעלי החיים באופן שהנפש יוצאת בהם, שחיבים על אכילתם כרת.

(אכל) דם שחיטה - דם היוצא מבעל חיים בעת ששוחטים אותו, בין בבהמה בין בחיה ובין בעוף, בין בבעלי חיים טמאים - האסורים באכילה, ובין בבעלי חיים טהורים, המותרים באכילה. וכן דם נחירה - היוצא מן הבהמה בשעה שקורעה לאורכה, מנחירה ועד החזה, ודם עיקור - שעקר את הסימנים, וכן דם הקנה - שהקזו דם לבהמתו, שהנשמה יוצאת בו, בכל אחד ממיני הדמים הללו, תיכבין עליו כרת.

המשנה מונה עתה את מיני הדמים שאין בהם כרת: דם המוחל - דם הבלוע בתוך האבר ששמו 'טחול', והוא מלא דם, וכן דם הלב - הבלוע בתוך בשר הלב, דם ביצים - ביצי תרנגולת שאין באות מביאת זכר, והתאדמו מחמת שישבה עליהן תרנגולת, דם חנקנים, דם התמצית - דם המתמצה ונשפר מגוף הבהמה לאחר שכבר יצאה נפשה, אין תיכבין עליו, שאין כרת אלא בדם שהנפש יוצאת בו, שנאמר (ויקרא יז יד) 'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בֶּשָׂר דָּמוֹ הִיא כָּל אֲכָלֶיָּה יִכְרַת'. רבי יהודה חולק על הדין האחרון, ומחייב גם בדם התמצית כמו בדם הנפש.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין לומדים את החילוקים בין מיני הדמים: תנו רבנן בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא יז כו) 'כָּל דָּם לֹא תֹאכְלוּ', 'שומע אני - יכול הייתי ללמוד מפסוק זה שיש איסור לאכול אפילו דם של מהלכי שמים - בני אדם, וכן דם ביצים, דם חנקנים ודם דגים, שהרי הבל בכלל משמעות הלשון 'דם', תלמוד לומר - לכן סיים הפסוק ואמר 'לעוף ולבהמה', ללמד, מה עוף ובהמה מיוחדין בכך שיש בהן לאחר מיתתן טומאה קלה - יש לברשם דין 'אוכל' ומקבלים טומאה בכביצה, וטומאה חמורה - אם נתבלו נעשים אב הטומאה, ומטמאים את הנשוא אותם אף שאינו נוגע בהם, ויש בהן איסור והיתר - שאסורים באכילה קודם שחיטתן, ומותרים לאחר שנשחטו, והן מין בשר, אף כל בעלי חיים שיש בהן טומאה קלה דמם אסור, וממילא אוציא מכלל האיסור דם מהלכי שמים, שיש בהן טומאה חמורה, שאחרי מיתת האדם הוא מטמא את הנוגע בו להיות אב הטומאה, וכן הוא מטמא במשא, ואין בהם טומאה קלה - אך אין על האדם שם 'אוכל' לקבל טומאת אוכלים.

בגזון שנתבון לכתוב את הגחלים העליונות ולהקציר את התחתונות, ונחלקו במחלוקת התנאים (שבת ע) לגבי עיקר חיוב הבערה בשבת. נאמר בפסוק (שמות לה א) 'לֹא תִבְעְרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת', ולכאורה קשה, שהרי כבר נאמר (שם כ) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה', וגם הבערה בכלל, ונחלקו התנאים מדוע חזרה התורה וכתבה לאו זה של הבערה, רבי יוסי סובר שהבערה ללא יצאת, ללמד שבאיסור הבערה יש רק איסור לאו, ואין חיוב כרת ומיתה, ורבי נתן סבר, שהבערה לחלק יצאת, כלומר, ללמד שכשם שחייב קרבן על הבערה בפני עצמה, אף אם עשאה יחד עם מלאכות אחרות, כך גם העושה מלאכות אחרות בהעלם אחד, חייב על כל אחת ואחת. ומבארת הגמרא: דתנא קמא, האומר שאינו חייב אלא אחת, סבר לה ברבי יוסי, דאמר שהבערה ללא יצאת, ואין בה חיוב כרת ומיתה, ולכן אמר תנא קמא שחייב רק קרבן אחד, רק על הכיבוי, ואילו על ההבערה אינו חייב קרבן. ורבי אליעזר ברבי צדוק המחייב שתיים, סבר לה ברבי נתן, דאמר, שהבערה לחלק יצאת, ויש בה חיוב כרת ומיתה, וממילא אין המבעיר ממועט מקרבן, וחייב שתיים.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את מחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר ברבי צדוק: רבא אמר, 'להקדים' איכא בינייהו - ההבדל בין השיטות הוא באופן שהתכוין להדליק תחילה ואחר כך לכבות, והדליק וכיבה בפעם אחת, תנא קמא סובר שאי אפשר לחייבו שתיים כיון שיתכן שכיבה תחילה והוא רצה להדליק תחילה. ורבי אליעזר סבר שכיון שסוף סוף עשה את שתי המלאכות, חייב שתיים, ואינו חושש למה שהקדים מלאכה שרצה לעשותה השניה.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את מחלוקת תנא קמא ורבי אליעזר ברבי צדוק: רב אשי אמר, שמדובר ברייתא בגזון שנתבון רק לכתוב ולא להבעיר, שלא היה יודע שסוף הגחלים התחתונות להבעיר, והוקצרו התחתונות מאליהן, ותנא קמא האומר שאינו חייב אלא אחת, טעמו משום דסבר לה ברבי שמעון, דאמר (שבת מא), שהעושה בשבת דבר שאין מתבון אליו, פטור, ואף כאן כיון שלא התכוין להבעיר את התחתונות, פטור. ורבי אליעזר ברבי צדוק האומר שחייב שתיים, טעמו משום דסבר לה ברבי יהודה, דאמר (שם), דבר שאין מתבון חייב, ולכן חייב גם על ההבערה.

הגמרא דנה באדם החותה גחלים בשבת והובערו מאליהם: תנו רבנן, החותה גחלים בשבת - הממלא גחלים בכלי בשבת כדי להתחמם בהם, והוקצרו מאליהן, נאמרו בזה שתי ברייתות, תני תנא - בברייתא אחת שנינו שחייב, ותני אידך - ובברייתא אחרת שנינו שפטור. ומבארת הגמרא: אין מחלוקת בין הברייתות, אלא הדתניא חייב, קסבר שהעושה בשבת מלאכה שאינה צריכה לגופה - שאינו צריך לגופה של מלאכה, כגון מבעיר זה שרצה רק להתחמם בחתיית הגחלים, ולא היה צריך להבעירם, תניי עליה, ולכן גם כאן חייב על ההבערה. והא דתנא - ובברייתא ששנינו שפטור, הוא משום דקסבר שמלאכה שאינה צריכה לגופה, פטור עליה, ולכן פטור על ההבערה שאינו צריך לה.

הגמרא: הרי החלב שיונק התינוק **נְתַבֵּשׁ** – הוכשר לקבל טומאה בכך שנגע **בְּטִיפָה מְלוּבָלָלָת שַׁעַל פִּי תֶדֶד**, כלומר, באותה טיפה שנשארת על פי הדד, שכיון שאין התינוק אוכלה יש לה דין משקה, והיא נוגעת בחלב שהתינוק ניק ומכשירה אותו לקבל טומאה, ואם כן נמצא שהחלב מוכשר לקבל טומאה ונטמא מהאם, ופוסל את התינוק, ומדוע אמרה הברייתא שאינו נטמא.

מנסה הגמרא לתרץ באופן אחר מדוע אין התינוק נטמא: **אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי**, הרי אפשר להעמיד שהברייתא עוסקת בתינוק [שְׂיָנִק] בְּתִקְיָה אַחַת – בכח אחד, בבת אחת, ולא הניח **טִיפָה מְלוּבָלָלָת עַל פִּי תֶדֶד**, וכיון שלא הוכשר החלב שאכל לקבל טומאה, אין התינוק נטמא.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַבָּא, שְׁתֵּי תְשׁוּבוֹת בְּרַבָּר**, מדוע מסתבר לומר שהתינוק נטמא מהחלב, **הָרָא – תְּשׁוּבָה אַחַת**, שהרי אי אפשר להעמיד שהברייתא מדברת באופן שלא נשארה טיפה על פי הדד, **דִּקְחִינָא לְפִימִיה דִּינֻקָּא** – שהרי אנו רואים את פיו של התינוק, **דְּמֵלָא חָלָב**, ולא יתכן שלא הניח טיפה על פי הדד. וְעוֹד – ותשובה שניה, בלאו הכי יש לטמא את התינוק, שהרי מְקוֹם יציאת הֶחָלָב, **מֵעֵינִי הוּא**, כמו רוק ושאר מעינות שבגוף האדם, שדינם כאחד מאברי האדם ומטמאים, ואין דינו של החלב היוצא משם כמאכל הצריך הכשר כדי לטמא, אלא הוא טמא ללא הכשר. ומוכיח רבא את דבריו: **דִּקְתָּנִי בַּמִּשְׁנָה (מכשירין פ"ז מ"ח), חָלָב אִשָּׁה טְמָא, מְטַמָּא בִּין אִם יֵצֵא לְרִצּוֹן – מרצון התינוק, וּבִין אִם יֵצֵא שְׁלֵלָה לְרִצּוֹן**, וחלב בְּהֵמָה אֵינָה מְטַמָּא אֵלָּא לְרִצּוֹן – אם נחלב לרצונו של האדם, אך אם יצא מעצמו אינו מטמא. וּמָא' לָאו – האם אין כוונת המשנה במה שאמרה **שְׁלֵלָה לְרִצּוֹן**, לאופן דְּלֵא נִיחָא לִיה – שאין התינוק רוצה ביניקה זו, ואם היה החלב צריך הכשר על ידי נגיעה במשקה, לא היה נטמא, שהרי יש צורך שנתנית המשקה תהיה מרצון, וכאן לא היה כן, שהרי המשנה עוסקת אף בחלב שיצא שלא לרצון, וְאִף עַל פִּי כֵן קָתָנִי בַּמִּשְׁנָה שחלב זה מְטַמָּא, ובדאי זהו משום שהחלב עצמו נחשב כאחד מעינות שבגוף האדם ויש בו טומאה, ואם כן אף

בברייתא היה ראוי לומר שיטמא התינוק מהחלב, וחזרת הקושיא, מדוע אמרה הברייתא שאשה שטמאה בטומאת מת יכולה להניק את בנה, והוא נשאר בטוהרתו.

רבא מבאר את הברייתא באופן אחר: **אֵלָּא אָמַר רַבָּא**, אמנם החלב טמא, אך התינוק אינו נטמא ממנו, וְהֵינִי מְטַמָּא – זהו טעמה של הברייתא **דְּבָנָה מְהוֹר**, כיון שרק שתיה של רביעית או אכילה של חצי פרס בזמן של כדי אכילת פרס מטמא, וכאן אין הדבר ידוע, דְּהֵרִי תינוק זה, סָפֵק יִנָּק כְּשִׁיעוֹר וְסָפֵק לֹא יִנָּק כְּשִׁיעוֹר, אלא פחות ממנו, וְאִם תִּמְצָא לומר שִׁינָק כְּשִׁיעוֹר, עדיין לא ידוע בכמה זמן אכלו, דְּסָפֵק יִנָּקוּ בְּאִכִּילַת פָּרֶס, ונטמא, סָפֵק יִנָּקוּ בְּיֹתֵר מִכִּדִּי אִכִּילַת פָּרֶס, ולא נטמא, והרי זה ספק ספיקא, ולכן אמרה הברייתא שאותו תינוק נשאר בטוהרתו.

הגמרא דנה עתה בעיקר קושיית רבא, שחלב אשה דינו כשאר מעינות שבגוף. מקשה הגמרא: וְלִרְבָּא, וכי ניתן לומר שְׂמִקוֹם חָלָב מְעִינִי הוּא, וְלֹא צָרִיךְ הַכֹּשֶׁר, וְהִתְנַן בַּמִּשְׁנָה (כלים פ"ח מ"א), הָאִשָּׁה שהיתה טמאה נדה, שְׂנִמְטָה חָלָב מִדְּדִידָהּ וְנָפַל לְאֹיִר תַּנּוּר, הרי התנור טָמֵא – המאכלים שבתנור נטמאים, וְקָשִׁיא לָן – והוקשה לבני הישיבה, בְּמָא' אִיתְבַּשֵׁר – במה הוכשר חלב זה, שיהא דינו כאוכל המקבל טומאה ומטמא אחרים, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן תִּרְיִן לקושיא זו, שהוכשר בְּטִיפָה מְלוּבָלָלָת שִׁנְמִצַּת עַל פִּי תֶדֶד, ומוכח שלא כדבריו, שאמר שלחלב יש דין של מעין ומטמא כאחד מאבריה, אלא צריך הכשר כדי לקבל טומאה. וְכִי תִימָא – ואם תרצה לומר שבאמת רבא לא סָבַר לֵה פְּרָבִי וְיִחָנֵן, אלא הוא מפרש את המשנה שם שהחלב עצמו מטמא ללא הכשר כלל, עדיין יש להקשות על דבריו ממקום אחר, וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו בברייתא, נִמְצְאָתָ אִתָּהּ אוֹמֵר, תִּשְׁעָה מִשְׁקִין שֶׁל הַגּוֹף יִשְׁנֵם בְּזוֹב – אדם שטמא מחמת זיבה, וחלוקים הם בדיניהם, הַיָּעָה, וְלִיחָה פְּרוּחָה היוצאת מפצע שבגופו, וְרִיעִי, מְהוֹרִין מְכֻלִּים. דְּמַעַת עֵינָיו, וְדָם מִנְּפִתּוֹ – דם מכתו,

המשך ביאור למס' כריתות ליום ראשון ט' ניסן עמ' ב

וּמִתְהוֹרֹת. וְלִהְיוֹרֹת', זו הוֹרָאָה של הלכות איסור והיתר. אֵת כָּל הַחֻקִּים, אֵלּוּ מִדְּרִשׁוֹת, כיון שבתוך הדרשות נאמרים דברי הוראה. אֲשֶׁר דָּבַר ה', זו הִלְכָה למשה מסיני. בְּיַד מֹשֶׁה, זה תַּלְמוּד. אמורת הברייתא: יָכוֹל היית לומר שֶׁאֵף הַמִּשְׁנָה בכלל זה, שאין ללומדה לאחר שתיית יין, תַּלְמוּד לומר – לכך נאמר וְלִהְיוֹרֹת', שרק דבר שיש בו הוראה נאסר, ואילו מתוך לימוד משנה אי אפשר להורות הלכה למעשה. רַבִּי יוֹסִי פְּרָבִי יְהוּדָה אוֹמֵר, יָכוֹל היית לומר שֶׁאֵף תַּלְמוּד – גמרא, אסור ללמוד, תַּלְמוּד לומר וְלִהְיוֹרֹת', וכיון שאין מורים הלכה למעשה מתוך הגמרא, מותר ללומדה, אף שיבין מתוך כך הלכות.

מבררת הגמרא: בְּמָאן אֵלָּא הָא דִּתְנִיָּא – כדעת מי נשנתה ברייתא זו, שכך שנינו בה, יֵצֵא מכלל ההוראות האסורות לשתיי יין הוראה זו, שְׂרִיץ טָמֵא וְצִפְרָדִּיעַ מְהוֹר, שֶׁאֵפִילוּ שְׁתֵּי יַיִן מוֹרִין בְּהֵן הוֹרָאָה, כיון שדבר פשוט הוא שאינו צריך עיון כלל, נִימָא – שמא תאמר שכדעת רַבִּי יוֹסִי פְּרָבִי יְהוּדָה הוּא, המתיר ללמוד גמרא, אף שבדאי מתוך כך יבין את ההלכות. ויורה על פי זה, וְלֹא כדעת רַבָּנָן, האוסרים ללמוד גמרא. דוחה הגמרא: אֵפִילוּ תִימָא רַבָּנָן – אפילו אם תאמר שברייתא זו סוברת כחכמים, שאין ללמוד גמרא. וְשִׁאֲנִי הָבָא – ושונה הדבר בהלכות המובאות בברייתא זו, דִּילָךְ קָרִי בִּי רַב הוּא – שדינים פשוטים מאד הם, וכל מי שלמד מקרא אצל רבו יודע הלכות אלו.

הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת שבברייתא: **אָמַר רַב, הִלְכָה בְּרַבִּי יוֹסִי פְּרָבִי יְהוּדָה**, שמותר לשתיי יין ללמוד גמרא, כיון שאין מורים על פיה הלכה למעשה.

תמדה הגמרא: וְהָא רַב לֹא מוֹקִים אֲמוּרָא מִיּוֹמָא טָבָא לְחִבְרִיה – והרי רב עצמו לא היה דורש ברבים ביום טוב לאחר הסעודה, מְשׁוּם

שְׂכָרוֹת, והרי כיון שמותר ללמוד גמרא, כל שכן שמותר לומר מדרשים. מתרצה הגמרא: שִׁאֲנִי רַב – שונה הוא דינו של רב, דְּאֹיִר מוֹרִי – שהיה מורה הוראות בדרשותיו.

שואלת הגמרא: וְנִינְקָם דְּלֵא לֹאִיר – ויעמיד רב אמורא לדרוש בציבור, ולא יורה הוראות בדרשתו. משיבה הגמרא: כָּל הִיכָא דִּיתֵב רַב לֹא סָנִי לִיה בְּלֵא הוֹרָאָה – בכל מקום שהיה רב יושב ודורש, לא היה יכול להמנע מלהורות, כיון שאנשים רבים היו באים לשואלו בענייני איסור והיתר.

משנה

במשנה לעיל (א) התבאר שיש אפשרות שאדם האוכל כמה מיני איסורים בהעלם אחד יתחייב על כל אחד ואחד. משנתנו מבארת שאפילו באכילה אחת ניתן להתחייב כמה קרבנות: יֵשׁ אִדָּם הָאוֹכֵל אִכְלִיה אַחַת, וְחִיִּיב עָלֶיהָ אַרְבַּע חֲטָאוֹת וְאִשָּׁם אֶחָד, מבארת המשנה באיזה אופן שייך דבר זה, אִדָּם טָמֵא שֶׁאֵכַל חָלָב, וְהִיא אוֹתוֹ חֵלֶב נוֹתֵר מִן הַמּוֹקֵדֶשֶׁן, ואכלו בָּיוֹם הַכְּפֻרִים בשוגג, נמצא שעבר באיסור אכילת קדש בטומאה, ובאכילת חֵלֶב, ובאכילת נותר, ומשום אכילה ביום הכפורים, וכיון שהיה זה בשר קדש חייב גם אשם מעילות.

רַבִּי מְאִיר מוסיף ואומר שיש אפשרות להתחייב בחטאות נוספות, אִם הָיָה שִׁבְתָּ, וְהוֹצִיאָו [בְּפִי] מִרְשׁוֹת לִרְשׁוֹת, חִיִּיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת נוספות, משום מלאכה בשבת וביום הכפורים. אָמְרוּ לוֹ חֲכָמִים, אף שאכן יש חיובי חטאות אלו, מכל מקום אֵינָן מִן הַשֵּׁם – אין איסור זה שייך לאיסורי אכילה, ולכן אין למנותו בכלל החיובים שיש על אכילה אחת.

הגמרא מנסה להוכיח זאת מברייא: **תא שמע, דתניא בברייא, אכל בשוגג חמשה חתיכות נותר מוכח אחד, בהעלם אחת, בחמשה תמחויו, אינו מביא על אכילת כולן אלא תפאת אחת, אם נודע לו בודאי שהיו החתיכות נותר וחטא באכילתו, וכן על 'לא הודע' שלקח - אם אינו יודע בודאי אם היה באכילתו איסור נותר או לא, אינו מביא על אכילת כולן אלא אשם תלוי אחד, שאין התמחויו מחלקים. אך אם אכל חמשה חתיכות נותר מחמשה תמחויו, בחמשה העלמות - שבין אכילת חתיכה לחתיכה נודע לו כבר האיסור שעבר בחתיכה שאכל, ושוב נעלם ממנו האיסור, מביא תפאת על כל אחת ואחת מן האכילות, אם נודע לו בודאי שהיו החתיכות נותר וחטא באכילתו, וכן על 'לא הודע' שלקח - אם לא נודע לו בודאי אם היה באכילת החתיכות איסור נותר או לא, מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת מן האכילות, שההעלמות מחלקות. ואם אכל חמשה חתיכות נותר מחמשה ובהם, אפילו אכלן בהעלם אחת, חייב [על כל אחת ואחת], שהגופים מחלקים. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אפילו אכל חמשה חתיכות מחמשה ובהם בהעלם אחת, אינו מביא אלא תפאת אחת כשנודע בודאי שחטא באכילתו, וכן על ספקו - כשלא נודע בודאי אם חטא באכילתו או לא, אין מביא אלא אשם תלוי אחד, שאף גופים אינם מחלקים. אומרת הברייא: כללל של דבר, בין לתנא קמא ובין יוסי ברבי יהודה, כל שדינם להיות חלוקין בתפאות, שכשנודע חטאם צריכים להביא חטאת על כל אכילה, דינם להיות גם חלוקין בתפאות וכשלא נודע חטאם בודאי צריכים הם להביא אשם תלוי על כל אכילה. ממשיכה הברייא ומביאה את דברי תנא קמא, שאף שאמר לגבי נותר שאין לחייב מחמת חילוק התמחויו, מכל מקום אם אכל חמשה חתיכות של קרבן בחמשה תמחויו מוכח אחד, לפני וריקת דמים שיש בהם איסור מעילה, אפילו בהעלם אחת, חייב קרבן אשם על כל אחת ואחת מן האכילות משום מעילה, כי לגבי איסור מעילה התמחויו מחלקים.**

אלו, מה ראיה היא שהביא רבי יהושע לשונו חמשה זבחים בחוץ מאוכל קרבן שלא נזרק דמו מחמשה תמחוים, שהוא חייב חמש, והרי מה לאוכל, שכן נהנה מאכילתו, ולכן יש לחייבו על כל תמחויו ותמחויו, אבל הוזהב בחוץ שלא היתה לו הנאה, אפשר שחייב רק אחת על כולם. ועל כרחנו שאמנם לא היתה שאלתו של רבי עקיבא על השוחט בחוץ, אלא כך שאלו רבי עקיבא, האוכל נותר מחמשה ובהם בהעלם אחת, מהו - מה דינו, האם חייב בכל אחת ואחת, או שחייב אחת על כולן. אומר לו רבן גמליאל ורבי יהושע, לא שמענו. אמר רבי יהושע, שמעתי באוכל מוכח אחד מחמשה תמחויו בהעלם אחת, שחייב על כל אחת ואחת משום מעילה, ורואה אני שהדברים קל וחומר. ונמצא שלא הביא רבי יהושע ראייה מאוכל לשוחט, אלא מאוכל לאוכל, שכשם שלגבי מעילה יש חיוב על כל אחת ואחת, כך לגבי אכילת נותר יש חיוב על כל אחת ואחת. ומבאר הגמרא מה הוא הקל וחומר: מה האוכל מוכח אחד בחמשה תמחויו, אף על פי שאין אלו גופין מוחלקין, מכל מקום הוא חייב על כל אחת ואחת מן האכילות משום שאכל מתמחויו מוחלקין, חמשה ובהם ממש, דגופין מוחלקין, האוכל מהם לא כל שכן שיתחייב על כל זבח זבח. (אמר רבי שמעון לא כך שאלו אלא באוכל [מוכח אחד] נותר מחמשה ובהם בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולן או חייב על כל אחת ואחת אומר לו לא שמענו רבי יהושע אומר שמעתי באוכל מוכח אחד מחמשה תמחויו שהוא חייב על כל אחת ואחת משום מעילה ורואה אני שהדברים קל וחומר).

שנינו במשנה: **אמר לו רבי עקיבא לרבי יהושע, אם הלכה היא נקבל ואם לדין יש תשובה בו, אם אמרת במעילה, שעשה בה את המאכל כאוכל ואת המהנה כנהנה, וצירף את המעילה לזמן מרובה, תאמר בנותר שאין בו אחת מאלו. מבררת הגמרא: קיבלה רבי יהושע להא - לזו התשובה מרבי עקיבא, והסכים שאין ללמוד נותר ממעילה, או לא.**

המשך ביאור למס' כריתות ליום שיש עמ' א

הראשונה במזיד ואת השנייה בשוגג, פטור, משום שאכילת הראשונה היתה במזיד, שאין מביאים עליו קרבן, ובאכילת השניה לא היו לפניו שתי חתיכות. ורבי מחייב אשם תלוי גם כשהשניה בשוגג, כשיטתו שאף בספק של חתיכה אחת חייב אשם תלוי. ממשיכה הברייא: אם אכל את שתיהן במזיד, פטור שאין קרבן בא על מזיד. אכלום שנים - שני בני אדם את שתי החתיכות בשוגג, שניהן חייבין - כל אחד מביא אשם תלוי. ומבאר הברייא: השני - מה שהשני מביא אשם תלוי על החתיכה השניה, לא מן הדין הוא, שהרי כשאכלה לא היו לפניו שתי חתיכות, אלא שאם אתה אומר שהשני פטור על החתיכה השניה, קבעת את הראשונה בתפאת כלומר, טועים לומר שהטעם שהשני פטור משום שהוא אכל שומן, וממילא הראשון אכל חלב, ונבוא לחייב את הראשון חטאת ולא אשם תלוי. מבררת הגמרא: ומנו - הסיפא של הברייא, לגבי שנים שאכלו בשוגג את שתי החתיכות, כשיטת מי היא, אי כדעת רבי שבברייא, הסובר שאשם תלוי בא אף על ספק חתיכה אחת, אם כן יקשה, מדוע אמרה הברייא שהאשם של השני אינו מן הדין, והלא מן הדין ומן הדין הוא - בודאי הוא חיוב גמור מן הדין, שהרי אף באוכל חתיכה אחת מסופקת סובר רבי שחייבים אשם תלוי, ואי כדעת רבנן, הסוברים שאין מביאים אשם תלוי אלא בספק של שתי חתיכות, אם כן יקשה, וכי משום דלא נקבע ראשון בתפאת - כדי שלא יצטור הראשון להביא חטאת על אכילת החתיכה הראשונה, נימא ליה לשני אייתי חולין לעזרה - נאמר לשני להביא חולין לעזרה, שהרי כיון שאין מביאים אשם תלוי בספק חתיכה אחת, האשם שיביא השני הוא חולין בעזרה. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי,

(שם), רבי אליעזר אומר, מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום, ואף אם אין ספק לפניו. מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, רבי אליעזר אליבא דרבא בן בוןא - מה שהוצרך רב נחמן לומר שלרבי אליעזר חייב רק באופן שאכלה, הוא לפי שיטת בבא בן בוטא. דתנן - ששנינו לקמן (שם), שהיה בבא בן בוטא מביא אשם תלוי כל יום חוץ ממחרת יום הכיפורים, כיון שיום הכיפורים כיפר על ספק עבירה שבידו, ונשבע שאילו היו מניחים לו היה מביא גם באותו יום, אלא שהיו אומרים לי המתן עד שתכנס לבית ספק - המתן עד שיעבור עליך זמן שתוכל לבוא בו לידי ספק חטא, ולפי שיטה זו אפילו לרבי אליעזר צריך שיאכל את חתיכת הבשר כדי שיהיה מקצת ספק ואף בספק חתיכה אחת. הגמרא מבאר ברייתא בדין שתי חתיכות לגבי חיוב אשם תלוי: תנו רבנן בברייא, היו לפניו שתי חתיכות, אחת של שומן ואחת של חלב, בא ישראל ואכל את הראשונה, ובא עובד בוכבים ואכל את השניה, חייב ישראל אשם תלוי על אכילת הראשונה, כיון שבשעה שאכל היו לפניו שתי חתיכות, וכן אם בא בלבד ואכל את השניה, וכן עובד שאכל את השניה, חייב ישראל על אכילת הראשונה. אבל אם בא עובד בוכבים ואכל את הראשונה, ואחריו בא ישראל ואכל את השניה, פטור, כיון שבשעת אכילתו לא היו לפניו שתי חתיכות. ורבי מחייב אף על אכילת השניה, משום שרבי סובר שאשם תלוי חייב אף בספק של חתיכה אחת. ממשיכה הברייא ואומרת דין נוסף: אם אכל ישראל את החתיכה הראשונה בשוגג, שלא ידע שיש בה ספק חלב, ואת השניה אכל במזיד, שידע שיש כאן ספק, חייב על אכילת הראשונה אשם תלוי, כי כשאכל את הראשונה, ששגג בה, היו לפניו שתי חתיכות, אך אם אכל את

הגמרא מסתפקת בדעתו של רבי אליעזר האומר שהבא על אותה
 עורה כמה פעמים חייב על כל ביאה וביאה: **אִיפֶּעִיָא** לָהּ – הסתפקו
 בני הישיבה, אדם שקצר בשבת שיעור חיוב [שהוא כגרוגרת], וחזר
 וקצר באותה העלמה שיעור נוסף, **מָה לִּי אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – מה
 יאמר בזה רבי אליעזר. ומבאר הגמרא את צדדי הספק: **מַעֲמָא**
דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם – האם טעמו של רבי אליעזר שם, לגבי הבא על
 עורה פעמיים שחייב שתיים, **מָשׁוּם דְּהוּא דְּעֵבֶד תִּרְתִּין** – כיון שעבר
 על העבירה פעמיים, ו**אִמְטוּל לְהָכִי** – ומחמת כן **אִמֵּר שְׁחִיב עַל כָּל**
אַחַת וְאַחַת, ואם כן **הָכָא נָמִי** – אף כאן כיון דְּעֵבֶד תִּרְתִּין, יתחייב
 שתיים. **אִי דְלָמָּא** – או שמא נאמר דְּמַעֲמָיָה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם, לגבי
 שתי ביאות, שחייב על שתיהן, **מָשׁוּם דְּאִי אִפְשָׁר לֹא לְעֶרְכָן לְבִיאוֹת**
זוּ בְּזוּ – מחמת שאינו יכול לעבור על שני האיסורים בבת אחת, ולכן
 הוא מחשיב זאת כשני מעשים נפרדים לגמרי, ו**אִמְטוּל לְהָכִי** –
 מחמת כן **אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁחִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, אֲכַל קֹצֵר**
כְּגִרְזִינָתָהּ, וְחֹזֵר וְקֹצֵר כְּגִרְזִינָתָהּ בְּהֶעֱלֵם אַחַת, כִּיּוֹן דְּאִפְשָׁר לֹא
לְעֶרֶב וּלְקַצֵּר שְׁתֵּי גִרְזִינֹת כִּבְּת אַחַת, אִינוּ חֵיב אֶלָּא אַחַת, מֵאִי
 – מה יסבור בזה רבי אליעזר.

הגמרא מביאה מחלוקת בפשיטת ספק זה: **אִמֵּר רַבָּה, מַעֲמָא דְּרַבִּי**
אֱלִיעֶזֶר הָתָם – שם, לגבי הבא כמה ביאות בעורה אחת, הוא **מָשׁוּם**
דְּעֵבֶד תִּרְתִּי – כיון שעבר שתי עבירות, וממילא **הָכָא נָמִי** – אף כאן,
 אם קצר וחזר וקצר בהעלם אחד, **הָא עֵבֶד תִּרְתִּי** – הרי עבר שתי
 עבירות, ויתחייב שתיים. ורב יוסף **אִמֵּר, מַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם,**
 הוא **מָשׁוּם דְּאִי אִפְשָׁר לֹא לְעֶרְכָן לְכַמָּה בִּיאוֹת יַחַד, וְהָרִי לְכָל אַחַת**
יֵשׁ חֲשִׁיבוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, אֲכַל בְּאוּפֵן שְׁאִפְשָׁר לֹא לְעֶרְכָן, כְּגוֹן בְּקֹצֵר
וְחֹזֵר וְקֹצֵר, אִין כָּל קִצְרָה חֲשׁוּבָה כְּמִלְאכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, וְאִינוּ חֵיב
אֶלָּא אַחַת.

הגמרא מקשה על דעת רבה: **אִיתִיבִיהָ אַבְּי לְרַבָּה, שִׁנְיָה בְּבִרְיִיתָא,**
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחִיב בְּשַׁבַּת עַל וְלִדִּי [תולדות] **מְלָאכֹת בְּמָקוֹם**
אַכּוֹת מְלָאכֹת, כלומר, אם עשה בהעלם אחד אב מלאכה וגם
 תולדה של אותה מלאכה, חייב שתיים. ויש לדייק מהברייתא
 שדווקא באב ותולדה הוא מחייב שתיים, **הָא – אַבְל אִם עֵבֶר עַל אֵב**
וְאֵב כִּבְּת אַחַת – בהעלם אחד, שעשה את אותו אב מלאכה
 פעמיים, כגון קצר וקצר, **פְּטוּר מִלְּהִבִּיא שְׁתֵּי וְחִיב רַק אַחַת,** והבינה
 הגמרא שמדובר באופן שעשה את שתיהן בזה אחר זה, **וְאִי אִמְרַת**
 כדבריו, **דְּמַעֲמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַמְּחִיב בְּעִרְיָה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת**
 הוא **מָשׁוּם דְּקֵעֵבֶד תִּרְתִּי** – שעבר פעמיים עבירה המחייבת קרבן,

אִמֵּא – מדוע בעבר פעמיים על אותו אב פְּטוּר מִלְּהִבִּיא שְׁתֵּי, והרי
 סוף סוף עבר שתי עבירות.
 מותרצת הגמרא: **אִמֵּר מִרְ בְּרִיָּה דְּרַבִּנָּא, אִנָּא – אִנִּי, וְרַב נְחוּמִי בְּר**
זְכַרְיָה, תְּרִימָנָא – ביארנו ברייתא זו, באופן שלא יקשה ממנה על
 רבה, **הָכָא בְּמֵאִי עֲקָרִינָן** – כאן בברייתא זו, שמוכח ממנה שרבי
 אליעזר מחייב שתיים רק בעובר על אב ותולדתו, באיזה אופן מדובר,
 שעשה את האיסורים בבת אחת, כגון **בְּדִלִית הַמּוֹדִלִית** – בענף של
 גפן שאין בו ענבים הגדל ומטפס עַל גִּבִּי עַץ תַּאֲיִנָּה שיש בו פירות,
 וקִצְצָן בשבת **כִּבְּת אַחַת**, את התאנים לאכילה, וזהו אב מלאכה של
 קוצר, ואת זמורות הגפן להסקה, וזו תולדה של קוצר, ו**מָשׁוּם הָכִי** –
 ומחמת כן **מְחִיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁתֵּי חֲטָאוֹת, אִף שְׁהִי שְׁתֵּי הַקִּצְצוֹת**
בְּבַת אַחַת, הוּאִיל וְשְׁמוֹת מוֹחֲלִקִין – שמות המלאכות חלוקות, שזה
 אב וזו תולדה, ו**גּוֹפִין מוֹחֲלִקִין**, שהרי הם שני עצים שונים. ומבאר
 הגמרא: **דְּבִנְיֹתָה – בְּדוּמָה לָזָה, בְּאוּפֵן שְׁקֹצֵר וְקֹצֵר עֵבֶר עַל שְׁנֵי**
אֲבוֹת מִלְּאכָה, הִיכִי מְשַׁכַּחַת לָהּ דְּמִפְטָר – בְּאִיזָה אִופֵן יֵהָא פְּטוּר
מִלְּהִבִּיא שְׁתֵּי קִרְבָּנוֹת אֲלָא יֵבִיא רַק אֶחָד, כְּמוֹ שְׁדִיִּקְנוּ לְעִיל, שֶׁרַק
בָּאֵב וְתוֹלְדָה חֵיב שְׁתֵּי וְלֹא בָּאֵב וְאֵב, כְּגוֹן שְׁקֹצֵר שְׁתֵּי גִרְזִינֹת
כִּבְּת אַחַת, שְׁאִין כָּאֵן שְׁתֵּי מִלְּאכֹת נִפְרָדוֹת שְׁהִי עֲשָׂה אֶת שְׁתֵּיהֶן
בְּבַת אַחַת וְגוֹם אִין כָּאֵן גּוֹפִים מְחוּלָקִים שְׁהִי שְׁנִיָּהם בְּאִילָן אֶחָד, וְאִף
שְׁמוֹת מְחוּלָקִים אִין כָּאֵן שְׁהִי בְּשְׁנֵיהֶם הוּא עוֹבֵר מָשׁוּם אֵב מִלְּאכָה
שֶׁל קוֹצֵר. אֲכַל אִם קֹצֵר כְּגִרְזִינָתָהּ, וְחֹזֵר וְקֹצֵר כְּגִרְזִינָתָהּ, חֵיב, וְכִפִּי
שְׁאִמֵּר רַבָּה בְּדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שְׁאִם הִיּוּ אֵלּוּ שְׁנֵי מַעֲשֵׂי עֲבִירָה
נִפְרָדִים, אִף שְׁעֲשָׂאֵן בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, חֵיב שְׁתֵּי.

משנה

משנתנו ממשיכה ומביאה שאלה נוספת ששאל רבי עקיבא את רבן
 גמליאל ורבי יהושע: **וְעוֹד שְׁאֵלָן רַבִּי עֲקִיבָא אֶת רַבִּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי**
יְהוֹשֻׁעַ, אֲכַר הַמְּדוּלָּדֵל בְּפִהָמָה – אֲבֵר שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁנִּתְּלַשׁ רוּבּוֹ
מְגוּפָה, אִךְ עֵדִיין הוּא מְחוּבֵּר אֵלֶיהָ בְּמִקְצֵת, מָהוּ – מֵה דִּינוֹ, הָאִם
הוּא נִחְשָׁב כְּאֲבֵר הַתְּלוּשׁ מִן הָחִי, שֶׁמִּטְמֵא טוֹמֵאת נִבְלָה, או שְׁדִינוֹ
עֵדִיין כְּמִחוּבֵּר וְטָהוֹר.
אָמְרוּ לוֹ רַבִּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּבַר זֶה לֹא שְׁמַעְנוּ, אֲכַל שְׁמַעְנוּ
דִּין דּוּמָה לוֹ, לְגַבִּי אֲכַר הַמְּדוּלָּדֵל בְּאֶדָם, שְׁהוּא טָהוֹר, וְאִינוּ מִטְמֵא
כְּמֵת, שְׁנִאֲמֵר לְגַבִּי טוֹמֵאת אָדָם (בְּמִדְבָּר יֵשׁ יָד) כִּי יָמוּת, וְהָרִי לֹא מֵת.
וְהַמְשִׁיכוּ וְאָמְרוּ לוֹ, וְכָךְ הִיּוּ

נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת חג הפסח, ה'תשמ"ה

ביום ההילולא של אדמו"ר הצמח צדק ואור לי"ד ניסן זמן הפסח וערב ש"ק

אביע איחולי וברכותי לחג הפסח כשר ושמח וכולי. וש"ק ושלוש שהוא ראשיתו, עונג וחירות
 בשלימותם לכל בניי במושבותם

וילכו מחיל אל חיל בכל הפירושים בימי עקבתא דמשיחא אלה,

וכי"ז יקרב עוד יותר קיום היעוד והשכר בספר דוד מלכא משיחא: יראה אל אלקים בציון.

כבוד ובברכת שבת והחג

מנחם שניאורסאהן

קטנות שגופים מחלקים לחיבו על כל אחת, וכמו כן העושה
מלאכות בכמה שבתות, שהן כגופים חלוקים, חייב על כל אחת
ואחת. **אֵלָא לָרַב חֲפָדָא**, שהנידון הוא בשגת שבת ודון מלאכות,
האם הימים שבינתיים נחשבים כידיעה המחלקת, **מָאִי 'קִמְנוֹת'** –
מדוע נקט רבי אליעזר 'קטנות', בלשון רבים, והרי הראיה היא מאדם
שבא על קטנה נדה אחת כמה ביאות, שימי הטהרה שבינתיים
נחשבים כידיעה לחלק בין הביאות ולחיבו על כל ביאה וביאה.
מתרצת הגמרא: אמנם אין כוונת רבי אליעזר להוכיח מן הבא על
כמה קטנות, אלא כוונתו לקטנות **דְּעֵלְמָא**, כלומר אדם הבא על
אחת מן הנדות הקטנות שבעולם כמה ביאות, שהוא חייב על כל
ביאה וביאה כאשר הפסיקו ביניהן ימי טהרה.
במשנתנו הובאה שאלת רבי עקיבא לגבי העושה מלאכות בכמה
שבתות, וראיתו של רבי אליעזר מנדה. הגמרא מביאה עתה נוסח
אחר בשאלת רבי עקיבא ותשובת רבי אליעזר. אומרת הגמרא:
מִתְּנִיתִין, דְּלֵא בְּהֵרִין תָּנָא – משנתנו אינה סוברת כשיטת תנא זה
שבברייתא, **דְּתַנִּיא, אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, לֹא כָּךְ שְׁאָלוּ רַבִּי**
עֲקִיבָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵלָא כָּךְ שְׁאָלוּ, הֲבֵא עַל אִשְׁתּוֹ נָדָה בְּשׁוּגָה,
וְחֹזֵר וּבֹא עַל אִשְׁתּוֹ נָדָה, והיו הביאות **בְּהֵעָלָם אַחַת**, שלא נודע לו
חטאו בינתיים, **מָהוּ, הָאֵם חֲיִיב חֲטָאֵת אַחַת עַל כּוֹלָן, אִי שְׁחִיב עַל**
כָּל אַחַת וְאַחַת מִן הַבִּיאוֹת. ועל ספק זה **אָמַר לִיה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, חֲיִיב**
עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, ויש ללמוד זאת מקל והומור, **וְמָה שָׁכַת, שְׁאִין**
כָּה אֵלָא אוֹהֶרֶת אַחַת, שָׁרָךְ מוֹזֶהָ וְזִמְתָּהּ עַל שְׁמִירַת הַשָּׁכַת וְאִילוּ
הַשָּׁכַת אֵינָה מוֹזְהֶרֶת עָלֵינוּ, מכל מקום אם עשה כמה אבות מלאכות
חייב על כל אחת ואחת, **נָדָה, שֵׁשׁ כָּה שְׁתֵּי אוֹהֶרֶת, שְׁהִי הוּא**
מוֹזְהֶר עַל הַנָּדָה שֶׁלֹּא לְבוֹא עֲלֶיהָ וְגַם הַנָּדָה מוֹזְהֶרֶת עָלֵינוּ שלא
להבעל לו בנדותה, **אֵינִי דִין שְׁהוּא חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת**
מביאותיו.

מביאה הברייתא את המשך הדברים: **(אמרו) [אמר] לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא**
לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לֹא – אין הדבר דומה, **אִם אֲמַרְתָּ אֵת דִּין בְּשָׁכַת, הִרי**
זֶה מִשּׁוֹם שֵׁשׁ כָּה תוֹצְאוֹת הַרְבֵּה לְחֲטָאוֹת הַרְבֵּה, שְׁהִי יֵשׁ בָּהּ
אֲבוֹת מִלֹּאכֶה רַבִּים, הַמְחִיבִים חֲטָאוֹת, וְלֹכֵן חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת,
הָאֵם תֹּאמַר כֵּן גַּם בְּנָדָה, שְׁאִין כָּה תוֹצְאוֹת הַרְבֵּה לְחֲטָאוֹת הַרְבֵּה,
(אמרו) [אמר] לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲבֵא עַל הַקְּטָנוֹת הַנְּדוֹת יוֹכִיחַ,
שְׁאִין כָּה תוֹצְאוֹת הַרְבֵּה לְחֲטָאוֹת הַרְבֵּה, שְׁהִי אוֹתוֹ אִסּוּר שֶׁה
בְּכוֹלָן, וְאֵף עַל פִּי כֵן חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְהוּא הָדִין בְּבֹא עַל
אִשְׁתּוֹ נָדָה כְּמָה פַּעַמִּים, שְׁחִיב עַל כָּל בִּיאה וְבִיאה. (אמרו) [אמר]
לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא – אין הנידונים דומים, **אִם אֲמַרְתָּ דִין זֶה בְּקְטָנוֹת,**
הִרי שֵׁם הַטַּעַם הוּא שֶׁכֵּן גּוֹפִין מוֹחֲלָקִין, מָה שְׁאִין כֵּן בְּאִשְׁתּוֹ נָדָה.
(אמרו) [אמר] לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲבֵא עַל הַבְּהֵמָה יוֹכִיחַ, שְׁאִין גּוֹפִין
מוֹחֲלָקִין, וְחֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְאֵף בְּבֹא עַל אִשְׁתּוֹ נָדָה יִדְּיָה
הָדִין כֵּן. (אמרו) [אמר] לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הַבְּהֵמָה בְּנָדָה – אף בבא על
הבהמה אני מסתפק, כמו בבא על אשתו נדה, האם חייב על כל ביאה
וביאה או לא.

הדרן עלך אמרו לו

פרק רביעי - ספק אכל

נאמר בתורה (ויקרא יז-יח) **וְאִם נֶפֶשׁ פִּי תִחַטָּא וְעִשְׂתָּהּ אַחַת מִכָּל**
מִצְוֹת ה', אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ, וּפִירְשׁוּ
חֲכָמִים שְׁפָרְשָׁת אִשֶּׁם זֶה נִאמְרָה בָּאֵדָם שֶׁהִסְתַּפֵּק אִם עִבֵּר עִבְרָה,
שְׁמִיבִיא עַל זֶה 'אִשֶּׁם תְּלוּי'. ואמרו במשנה (לעל ב) **ש'אִשֶּׁם תְּלוּי'**
מביאים על ספק איסור שאם עשאו בשוגג מביא חטאת ואם עשאו
במזיד עונשו כרת. משנתנו דנה באופני חיוב הבאת אִשֶּׁם תְּלוּי:

משנה

אדם שאכל חתיכת בשר, ואינו יודע מה אכל, **סָפֵק אָכַל חֶלֶב וְסָפֵק**
לֹא אָכַל חֶלֶב, אֵלָא שׁוּמָן, וְאִפְּלִילוּ אִם נֹדַע לוֹ שְׁאָכַל חֶלֶב, אֵלָא
שְׁסָפֵק אִם יֵשׁ בּוֹ בְּשִׁיעוֹר אִסּוּר, וְסָפֵק

זו ואות אחת בשבת אחרת, פטור.
הגמרא מנסה לסייע לדברי רב חסדא, ולהקשות על דברי רבה: **תָּא**
שְׁמַע – בא ושמע ראייה ממשנתנו לדברי רב חסדא, שהרי כך שנינו
בה, **אֲמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי עֲקִיבָא, הָעוֹשֶׂה מִלֹּאכֹת הַרְבֵּה**
בְּשַׁבְּתוֹת הַרְבֵּה מַעֲיָן מִלֹּאכֶה אַחַת, חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְיֵשׁ
לְלַמּוֹד זֹאת מִקָּל וְחוֹמֶר, וְמָה נָדָה, שְׁאִין כָּה תוֹצְאוֹת הַרְבֵּה [כו']
וְחֲטָאוֹת הַרְבֵּה, חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, שֶׁבֶת שִׁישׁ בָּהּ תוֹצְאוֹת
הַרְבֵּה וּמִיתוֹת הַרְבֵּה אֵינִי דִין שִׁיהָא חֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
וּבְשִׁלְמָא – ומובנים דברי רבי אליעזר לשיטת רב חסדא, **דְּאָמַר**
שְׁרַבִּי עֲקִיבָא שְׁנֵי שָׁבֶת וְזִדּוֹן מִלֹּאכֹת פְּעֵי מִינִיה – שאל את רבי
אליעזר, **דְּהֵלֵא לִפִּי זֶה הִיא הַסַּפֵּק לְגַבִּי יָמִים שְׁבִינְתִּים, מִי הוּיִין**
יְדִיעָה לְחֵלֶק – האם הם נחשבים כידיעה המחלקת בין השבתות, **אִי**
לֹא, וְנִמְצָא דְּהִינּוּ דְּקָאָמַר לִיה – מה שהשיב לו רבי אליעזר, **'וְמָה**
נָדָה' וכו', כלומר שמנדה אחת שבא עליה כמה פעמים יש ללמוד,
שְׁהִי זֶה דּוּמָה לְעוֹשֶׂה מִלֹּאכֶה בְּכִמָּה שַׁבְּתוֹת בְּשַׁגְּתָה שֶׁבֶת וְזִדּוֹן
מִלֹּאכֹת, שְׁאֵף שְׁאִין לְדוֹן בְּכָךְ לְחֵלֶק מַחְמַת הַשַּׁבְּתוֹת שֶׁהֵן כְּגוֹפִים
חֲלוקִים, מְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְחֵלֶק מַחְמַת יָמֵי הַחֹחַל שְׁבִינְתִּים שֶׁהֵם
נִחְשָׁבִים כִּידִיעָה בֵּין הַשַּׁבְּתוֹת, וְכֵן הוּא גַם בְּנָדָה שִׁישׁ בָּהּ חִילוּק
מַחְמַת יָמִים שְׁבִינְתִּים, וְכִמּוֹ שִׁיבּוּאֵר לְהֵלָן. אֵלָא (לְרַבָּה) [לְרַבָּה],
דְּאָמַר שְׁבִינְתִּים שֶׁל וְזִדּוֹן שְׁבֶת וְשַׁנְגָּת מִלֹּאכֹת הוּא דְּבַעֲי מִינִיה –
זהו הספק ששאל רבי עקיבא את רבי אליעזר, ונמצא לפי זה דפסיקו
היה לגבי השַׁבְּתוֹת, **אִי כְּגוֹפִין דְּמִינִין** – האם הם נחשבים כגופים
חלוקים **וְאִי לֹא, הִרי קֵשָׁה, מָהוּ שְׁאִמַּר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שִׁישׁ לְלַמּוֹד**
זֹאת מִנְדָּה, שְׁמִשְׁמַע שְׁלִימּוּדוֹ הוּא מֵאִשָּׁה נָדָה אַחַת שְׁבִישׁ עֲלֶיהָ
כְּמָה בִּיאוֹת, הֵלֵא לְכַאוּרָה אִין לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה שְׁהִי אִין בָּהּ גּוֹפִים
מְחולָקִים, וְאִם כֵּן לִיתֵּי – היה לו לומר לשון 'נְדוֹת', ולהוכיח מדינו
של הבא על כמה נשים נדות, שיש שם גופים חלוקים, וחייב על כל
אחת.
מתרצת הגמרא: **אָמַר לָךְ (רַבָּה) [רַבָּה], תִּנִּי** – אכן יש לשנות
במשנה לשון 'נְדוֹת', והיתה ראיתו מהבא על כמה נשים נדות
בהעלם אחד, שהוא חייב על כל אחת ואחת, וכן העושה כמה
מלאכות בכמה שבתות בודון שבת ושגת מלאכות חייב על כל אחת
ואחת.
הגמרא מביאה דעות של אמוראים נוספים בענין זה: **שְׁמוּאֵל תִּנִּי**
'נָדָה', וְכֵן רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה תִּנִּי 'נָדָה', כִּיּוֹן שֶׁהֵם סוֹבְרִים בְּבִיאוֹר
הַמִּשְׁנָה כִּרְב חֲסָדָא, וְאִילוּ רַב תִּנִּי בְּרַ אֲוִישְׁעִיא אָמַר, תִּנִּי 'נְדוֹת',
וּכְדַבְּרֵי רַבָּה.
מקשה הגמרא: **וְלָרַב חֲפָדָא, דְּאָמַר שְׁנֵי שָׁבֶת וְזִדּוֹן מִלֹּאכֹת**
הוּא דְּבַעֲי מִינִיה – זהו ששאלו רבי עקיבא לרבי אליעזר, **יָמִים**
שְׁבִינְתִּים מִי הוּיִין יְדִיעָה לְחֵלֶק, וְאִי לֹא – שהספק הוא האם ימי
החול שבין שבת לשבת נחשבים כידיעה המחלקת בין שבת לשבת,
כיצד פשט לו רבי אליעזר את ספיקו מנדה, והרי נדה, **מָאִי יָמִים**
שְׁבִינְתִּים הוּיִין יְדִיעָה לְחֵלֶק אִיתָ כָּה – איזה ימי היתר יש בה
שיכולים לחלק בין ביאה לביאה.
מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּא, כְּגוֹן שָׁכַח עָלֶיהָ בְּנִדּוּתָהּ, וְיִטְבְּלָהּ,**
וְיִאָּתְּהָ שׁוּב דָּם וְנִטְמָאָה, וְחֹזֵר וּבֹא עָלֶיהָ בְּנִדּוּתָהּ, וְיִטְבְּלָהּ, וְרֵאתָהּ
וְחֹזֵר וּבֹא עָלֶיהָ, דְּיִטְבְּלִילוֹת – הימים שלאחר הטבילה, שהיא טהורה
בהם, **הוּיִין כְּיָמִים שְׁבִינְתִּים** – הרי הם דומים לימות החול שבין שבת
לשבת, ואותם ימי טהרה מחלקים בין ביאה לביאה, וכמו כן לגבי
שבת, ימי החול שבינתיים מחלקים בין השבתות, לחיבו על כל שבת
ושבת.
הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו לדברי רבה: **תָּא שְׁמַע, בּוֹא וְשִׁמַּע**
רֵאִיָּה, שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנַתְנוּ שְׁאִמַּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, 'הֲבֵא עַל הַקְּטָנוֹת יוֹכִיחַ'
שְׁאִין בָּהּ אֵלָא אוֹהֶרֶת אַחַת וְחֲיִיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְהוּא הָדִין
לְעוֹשֶׂה מִלֹּאכֶה בְּכִמָּה שַׁבְּתוֹת, וּבְשִׁלְמָא – מובנים דבריו לשיטת
(רַבָּה) [רַבָּה], שְׁהִי לְדַעְתּוֹ שֶׁהִיָּתָה הַהוֹכָחָה שֶׁהַשַּׁבְּתוֹת כְּגוֹפִים
הַמְחִלְקִים בּוֹדוֹן שַׁבֵּת וְשַׁגְּתָה מִלֹּאכֹת, הִינּוּ דְּקָתֵי – זהו שאמר רבי
אליעזר לשון 'קְטָנוֹת', שהרי ראיתו היא מהבא על כמה נשים

ממשיכה הגמרא להקשות על אביי ממשנה: **מְתִיב** – הקשה **רַב אִידִי בְּרַ אֲבִין** לאבבי, שנינו במשנה (יומא פא), אדם **שֶׁאֵכַל וְשָׁתָה** ביום הכפורים **בְּהָעֶלֶם אַחֶת**, שלא נודע לו חטאו בין האכילה לשתיה, **אִינוּ חַיִּיב אֱלֹא חֲטָאת אַחַת** על האכילה והשתיה יחד. וקשה, **הֲאֵין אֵכִילָה לְשִׁתְיָהּ אִי אֲפֻשֶׁר דְּלֹא הוּת שְׁהוּת בְּיוֹם דְּמִתְיַידַע לִיה** – לא יתכן שלא היה שהות של זמן בין האכילה לשתיה, שהיה יכול להודיע לו חטאו, ו**כִּכְפַּר לִיה** יום הכפורים על האכילה, **דְּיוֹם הַכְּפוּרִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁם תְּלוּי קָא**, ושיעור זמן זה שכיפר לו בו יום כפור נחשב כמו ספק ידיעה, ומכל מקום קִתְּנִי במשנה, שאם נודע לו לאחר מכן שחטא באיסור אכילה ושתיה ביום כפורים, **אִינוּ חַיִּיב אֱלֹא חֲטָאת אַחַת**. ו**אִי סָלָא דְעֵתָךְ** – ואם יעלה על דעתך לומר כאבבי שידיעות ספק מחלקות לחטאות, **לִיחַיִּיב שְׁתֵּי חֲטָאוֹת** – היה לנו לומר שיתחייב שתי חטאות. מתרצת הגמרא: **אֲמַרְי** – אמרו בני הישיבה, **כִּי אֲמַר רַבִּי יוֹרָא** – כל מה שאמר רבי זירא שידיעות ספק מחלקות לחטאות, והסכים אבבי לדבריו, **הִינּוּ רַק לְדַעַת רַבִּי בְּרֵייתָא לַעִיל**, ואילו **הָא** – משנה זו, **כִּרְכַּנְךָ הִיא**, והיינו כרבי יוסי ורבי אליעזר ורבי שמעון החולקים על רבי בברייתא שם, וסוברים שאין ידיעות ספק מחלקות לחטאות.

מקשה הגמרא: איך אפשר לומר שמשנה זו היא כחכמים, ו**הָא מְדַרְשִׁיפֹּא** של משנה זו כדעת רבי היא, **דְּקִתְּנִי בְּסִיפֹא**, שָׁתָה אדם ביום הכפורים **צִיר** – זיעת דגים שיוצאת מהם כשמולחים אותם, או מוֹרְיִים – שומן היוצא מהדגים, **פְּטוֹר**, שמושם שמשקים אלו אינם ראויים לשתיה, ויש לדייק, **הָא** – אבל אם שתה חוֹמִין, חַיִּיב, ו**מִנִּי** – וכדעת מי נשנית משנה זו, **כִּרְבִּי הִיא**, דְּתִנְיָא בְּרֵייתָא, חוֹמִין אִין **מְשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ**, ואין חייבים על שתייתו ביום הכפורים. **רַבִּי אוֹמַר**, **אוֹמַר אֲנִי**, חוֹמִין **מְשִׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ**, וחייבים על שתייתו. מסיימת הגמרא את קושייתו: ו**מְדַרְשִׁיפֹּא** של המשנה כִּרְבִּי, **רִישָׁא נְמִי רַבִּי**, ולא כחכמים, ואם כן חוזרת הקושיא, כיון שלדעת רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות, מדוע מי שאכל ושתה ביום הכפורים אינו מביא אלא חטאת אחת. מתרצת הגמרא: **אֲמַרְי**, אין הכרח לומר שהסיפא והרישא שלנו כדעת אותו נאלי, אלא אבבי יעמיד את הסיפא כִּרְבִּי, שחומין משיב את הנפש, ואילו את הרישא כִּרְכַּנְךָ, הסוברים שאין ידיעות ספק מחלקות לחטאות.

מקשה הגמרא על אבבי מברייתא: **מְתִיב רַבָּא** לאבבי, שנינו בברייתא לגבי חיוב קרבן מעילה, שאינו בא אלא על מעילה של שוה פרוטה, ואם **אֵכַל האדם הַיּוֹם** מאכל של הקדש בשווי חצי פרוטה, ו**אֵכַל לְמַחֵר** עוד מאכל בשווי חצי פרוטה, וכן אם **נִהְנֶה** מההקדש בדבר שאינו נאכל, בשיעור של חצי פרוטה הַיּוֹם, ו**נִהְנֶה** בשווי עוד חצי פרוטה לְמַחֵר, וכן אם **אֵכַל הַיּוֹם** מהקדש בשווי חצי פרוטה ו**נִהְנֶה לְמַחֵר** בחצי פרוטה, או **שִׁנְהֶנָּה הַיּוֹם** מההקדש ו**אֵכַל לְמַחֵר**, ו**אִפִּילוּ** היו האכילה או ההנאה של שני החצאים רחוקים זה מזה **מִכָּאֵן וְעַד שְׁלֹשׁ שָׁנִים**, והיו שניהם בהעלם אחד, **מִנִּין שְׁנֵהן מִצְטָרְפִין** זה עם זה, לחייבו קרבן מעילה, **תְּלִמוּד לִזְמַר** בפרשת אשם (ויקרא טו ט) 'נֶפֶשׁ כִּי תִמְעַל מִעַל חֲטָאָה בְּשִׁגְגָה מִקְדָּשִׁי ה', ו**הִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' אֵיל תָּמִים** מן הצאן **בְּעֶרְפָךְ בֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ לְאִשָּׁם**, ובמה שכפל הפסוק את לשונו וכתב 'תִּמְעַל מִעַל', רִיבָה הכתוב צירוף פרוטה אפילו בכמה שנים. מסיימת הגמרא את קושייתה: ו**אֲמַרְי** – מדוע מצטרפים לחייבו קרבן מעילה, **הָא** – הרי בתוך אותם שלש שנים **כִּיפַר עֲלֵיהֶם יוֹם הַכְּפוּרִים**, על המעילה הראשונה, אם היה לו ספק מעילה, שהרי יום הכפורים במקום אשם תלוי הוא, וכיון שכפרת יום הכפורים היא כספק ידיעה, ולדעת אבבי ספק ידיעה

מחלקת לחטאות, אם כן אין לצרף את שני חצאי המעילה באופן שהיה ביניהם יום הכפורים, המחלק ביניהם, ומדוע חייבה אותו הברייתא בקרבן מעילה. מתרצת הגמרא: **אֲמַרְי**, הטעם שאין יום הכפורים מחלק ביניהם הוא כיון דכִּי **מִכְפַּר יוֹם הַכְּפוּרִים**, רק על איסורא הוא מכפר, ואילו על **מְמוֹנָא לֹא מִכְפַּר**, וכשאכל ממנו הקדש הוא מתחייב גם קרן וחומש, ואין יום הכפורים מכפר על חטא שיש בו חיוב ממוני, ולכן מצטרפים שני חצאי הפרוטה לחייבו קרבן.

תירוץ נוסף: ו**אִיבְעִית אִימָא** – ואם תרצה תתרוץ באופן אחר, שהטעם שאין יום הכפורים מכפר עליו הוא משום דכִּי **מִכְפַּר יוֹם הַכְּפוּרִים**, רק על כוֹלִיָּה שיעורא – על שיעור עבירה שלם, על פְּלִנָּא דשיעורא – אך על חצי שיעור **לֹא מִכְפַּר**, וכיון שמעל לפני יום הכפורים רק בחצי פרוטה, אין יום הכפורים מכפר על חטא כזה, וממילא אין זה נחשב שיש כאן ידיעת ספק, ולכן מצטרפים שני החצאים לחייבו קרבן אחד.

הגמרא מביאה אמוראים נוספים שנחלקו במחלוקת של רבי זירא ורבא, האם ידיעת ספק מחלקת לחטאות: וכן **אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ**, **כָּאֵן** – בברייתא זו **שִׁנְה רַבִּי**, ידיעות ספק מחלקות לחטאות, וכדעת רבי זירא. ו**רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר** אִין ידיעות ספק מחלקות לחטאות, וכרבא, **אֱלֹא חַיִּיב קִתְּנִי** – אלא כך יש לשנות בברייתא, **כְּשֶׁם שֶׁאִם הִיתָה לוֹ ידיעה ודאי** – שנודע לו בין אכילה לאכילה שודאי אכל חלב, **מִכָּאֵן חֲטָאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת**, שמושם שלא אכלם בהעלם אחד, **כִּךְ אִם הִיתָה לוֹ ידיעת ספק** – שנודע לו בין אכילה לאכילה שיש ספק על החתיכה שאכל, **מִכָּאֵן אֲשֶׁם תְּלוּי עַל כָּל אַחַת וְאַחַת**, אבל ידיעת ספק בין אכילה לאכילה אינה מחלקת לחטאות.

מקשה הגמרא על שיטת ריש לקיש: **בְּשַׁלְמָא** – הברייתא מובנת לדעת רבי יוחנן, הסובר שידיעת ספק אינה מחלקת לחטאות, הִינּוּ דְקָא תְּלוּי לְאִשָּׁם בְּחֲטָאת – זהו הטעם שהתנא בברייתא תלה את הדין של אשם בחטאת, שכשם שידיעה ודאית מחלקת לחטאות, כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות. **אֱלֹא לְרִישׁ לְקִישׁ**, הסובר שכוונת הברייתא לומר שידיעת ספק מחלקת לחטאות, **חֲטָאת פְּאִשָּׁם מִיבְעִי לִיה** – היה לתנא של הברייתא לתלות את דין החטאת באשם, שכשם שידיעת ספק מחלקת לאשם, כך היא מחלקת לחטאת.

מסיימת הגמרא, **קָשְׁיָא** – אכן קשה הדבר. הגמרא מקשה סתירה בדעת רבי יוחנן ובדעת ריש לקיש: ו**רַבִּי יוֹחָנָן אֲדַרְבִּי יוֹחָנָן** – וקשה מדברי רבי יוחנן כאן על דבריו במקום אחר, ו**רַבִּי דְרִישׁ לְקִישׁ אֲדַרְבִּי לְקִישׁ** – וכן קשה מדברי ריש לקיש כאן על דבריו במקום אחר, דְּתִנְיָא בְּרֵייתָא, **שְׁנֵי שְׂבִילִין** (–דרכים) ברשות הרבים, **שְׂבִיל אֶחָד מִטָּמֵא**, מחמת מת הקבור בו, וההולך שם מאהיל בהכרח על קברו. ו**שְׂבִיל אֶחָד מִטָּהוֹר**, ולא ידוע איזה טהור ואיזה טמא, ו**הֵלֵךְ אדם בְּרִאשׁוֹן**, ולא נִכְנֵס לבית המקדש, ואחר כך הלך אותו אדם גם **בְּשִׁבִיל הַשֵּׁנִי**, ונמצא שודאי נטמא באחד השבילים, ונעלמה ממנו טומאתו, ונִכְנֵס לבית המקדש, חַיִּיב קרבן עולה ויורד, כיון שקודם שנכנס היתה לו ידיעה ודאית על טומאתו, אף שאינו יודע מאיזה שביל נטמא. אופן שני: וכן אם **הֵלֵךְ בְּרִאשׁוֹן** ונעשה ספק טמא, ונִכְנֵס לבית המקדש, **(פְּטוֹר בְּשֵׁנִי ונִכְנֵס חַיִּיב הֵלֵךְ בְּרִאשׁוֹן ונִכְנֵס)** ולאחר מכן הוּת וּשְׁנָה – היוו עליו מי חטאת בשלישי וחזרו והיוו עליו בשביעי, ו**מְבַל**, ולאחר שנטהר הֵלֵךְ בְּשִׁבִיל הַשֵּׁנִי, ונִכְנֵס לבית המקדש, חַיִּיב חטאת, כיון שאחת מהכניסות למקדש ודאי היתה בטומאה,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **כג** אחר שקידש על הכוס ויטול ידיו לסעודה ויברך על נטילת ידים¹⁵⁰ ואם שכח ונטל ידיו קודם קידוש לא
2 יקדש על היין אלא על הפת לפי שבנטילה זו גילה דעתו שהפת חביבה לו מין וצריך לקדש על החביב ויש
3 חולקין על זה ואומרים שאפילו לכתחלה יכול ליטול ידיו קודם הקידוש ואין הקידוש מפסיק בין נטילת ידים
4 לסעודה כיון שהוא לצורך הסעודה והעיקר בסברא (הראשונה) [האחרונה]¹⁴⁸ וכן המנהג פשוט במדינות אלו
5 לבד מליל פסח כמו שיתבאר בסימן תע"ג¹⁴⁹ ומכל מקום מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא ליטול עד אחר
6 הקידוש יפה הוא עושה ואין מוחין בידו על שעובר על המנהג כי יכול לומר אעשה כדברי הפל"ה.
7 ולדברי הכל אסור למוזג הכוס בחמין אחר נטילת ידים כי צריך דקדוק גדול שלא יחסר ולא יותיר והרי זה הפסק
8 והפסח הדעת ולכתחלה טוב לזוהר שאפילו השפיעה בלבדה מהקנקן לכוס תהיה קודם נטילת ידים:

חלק ב סימן רנא דיני קידוש שעל היין סעיף כג

הלכתא רבנא

סדן על נטילת ידים - קודם הנטילה יזהר לנקות ידיו [סח] בדברי הכל - כן הוא מנהג חב"ד¹⁵⁰, וגם בדיעבד אם משאריות היין אם נשפך עליהם¹⁷⁴. נטל ידיו - לא יקדש על היין לאחר הנטילה¹⁵¹.

ציונים והוספות

147) כמבואר בסימן ד.
148) כן הגרסא המתאימה (קונטרס השלחן).
ובלקוטי שיחות חכ"א ע' 385: בתמיהתו בשו"ע אדה"ז סרע"א סכ"ג בתיבת "הראשונה" - כבר ציין בקונטרס השלחן להרב נאה - לתקן "האחרונה". וכן מוכח גם מזה שלשון אדה"ז בזה הוא לשון הרמ"א על אחר.
149) סעיף ד: אין ליטול הידים קודם קידוש אלא אם כן אין ידיו נקיות.
ואף הנהגים בכל ימים טובים ושבתות ליטול הידים לסעודה קודם קידוש לפי שסוברין שהקידוש אינו חשוב הפסק בין נטילת ידים לסעודה הואיל והוא מצרכי הסעודה כמו שנתבאר

בסימן רע"א מכל מקום בליל פסח שמפסיקין הרבה אחר הקידוש באמירת ההגדה ובתוך כך מסיח דעתו משמירת ידיו לפיכך אף אם יטול ידיו קודם הקידוש אין נטילה זו שוה כלום ויצטרך לחזור וליטול ידיו לסעודה אחר ההגדה. ע"ש.
150) וראה פסקי הסידור אות קלא: והמנהג המקובל בדינו לקדש קודם נט"י, וכ"כ בשער הכוונות ופע"ח ומשנ"ח.
וראה עוד חידושי צמח צדק ברכות פרק ח משנה ב.
151) אלא ישמע קידוש ממי שלא נטל ידיו, שאז הוא הפסק בשמיעה בלבד - ולא בדיבור, וכשכולם נטלו ידיהם צ"ע אם יקדש על הפת (כן מבואר באריכות הפלפול בקובץ יגדיל-תורה צ"צ גליון יט ע' 53 ואילך).

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **ה** מי שטעה והתחיל תפלה של חול בשבת סימן רע לו
2 ויפשפש במעשיו ויהרהר בתשובה:
3 **י** יש נוהגים מטעם הידוע להם לומר בערבית וינוחו בה
4 ובשחרית ומוסף וינוחו בו ובמנחה שבתות קדש וינוחו בס:
5 **ז** מי שטעה להתפלל כל התפלה של חול בשבת ולא הזכיר
6 כלל ענין קדושה של שבת בתפלתו לא יצא ידי חובתו וצריך
7 לחזור ולהתפלל תפלה של שבת אבל אם הזכיר של שבת בתוך
8 י"ח אע"פ שלא קבע לשבת ברכה בפני עצמה יצא ידי חובתו
9 ובמוסף אם התפלל י"ח ולא אמר רק ונעשה לפניך את חובותינו
10 בתמידי יום ובקרבן מוסף באחת מהברכות יצא:
11 **ח** טעה והתפלל של חול בשבת ולא הזכיר של שבת אם עקר
12 רגליו צריך לחזור לראש בכל ענין ואם לא עקר רגליו עדיין
13 אע"פ שסיים תפלתו אלא שלא אמר עדיין התחנונים שהוא רגיל
14 לומר אחר תפלתו כגון אלהי נצור אינו חוזר אלא לתחלת ברכה

15 של שבת וגומר אחריה ג' ברכות האחרונות אבל אם כבר סיים
16 תחנונים צריך לחזור לראש אף על פי שעדיין לא עקר רגליו:
17 **ט** ואם הוא מסופק אם הזכיר של שבת בתפלת י"ח שהתפלל
18 צריך לחזור ולהתפלל שמן הסתם לא הזכיר כיון שאין כן
19 הרגלו של אדם אבל אם הוא מסופק אם התפלל תפלת י"ח של
20 חול או אם התפלל ז' ברכות של שבת יש להסתפק אם צריך
21 לחזור ולהתפלל:
22 **י** הטועה בברכה אמצעית של תפלות השבת והחליף של תפלה
23 זו בשל תפלה האחרת של שבת אם נזכר קודם שסיים ברכה
24 זו של תפלה האחרת צריך לפסוק ולחזור לראש ברכה זו
25 מתפלה של עכשיו ואם סיים ברכה זו אינו חוזר לפי שעיקר
26 ברכה האמצעית הוא רצה נא במנוחתנו שהוא שוה בכל
27 התפלות:
28 **יא** במה דברים אמורים בתפלת ערבית שחרית ומנחה אבל

1 בתפלת מוסף אם התפלל במקומה אחת משאר התפלות לא יצא
2 הואיל ולא הזכיר קרבן מוסף וכן אם התפלל מוסף בערבית או
3 שחרית או מנחה לא יצא הואיל והזכיר קרבן מוסף בתוך תפלתו
4 ואמר שקר לפני המקום:

5 **יב** אחר תפלת לחש בערבית נוהגין לחזור ולומר ויכולו משום
6 יו"ט שחל להיות בשבת שאין אומרים אותו בתוך התפלה
7 וצריך לאמרו אז אחר התפלה וכדי שלא לחלק בין שבת לשבת

8 נהגו לאמרו בכל השבתות וגם כדי להוציא את מי שאינו יודע
9 לאמרו ונוהגין לאמרו כולם יחד בקול רם ומעומד לפי שבזה
10 אנו מעידים להקב"ה במעשה בראשית והעדים צריכים להעיד
11 מעומד ואם שכח לאמרו בבית הכנסת טוב שיאמר אותו
12 שבקידוש מעומד:

חלק ב סימן רסח דין הטועה בתפלת השבת טעפים הי"ב

תורה אור

1 תוכן הפרק: הביאור הפנימי בכך שבנ"י נקראים
2 במגילה בשם "יהודים"

3 וביאור הענין יובן ע"פ מ"ש איש יהודי בו' ושמו
4 מרדכי בו' איש ימיני. וצריך להבין דימיני פירושו
5 שהוא משבט בנימין כדפירש רש"י, ואם כן למה
6 קרי ליה יהודי דהוא על שם שבט יהודה.

7 לבאר בפרטיות יותר ענין הביטול ומסירת נפש של
8 בני ישראל בימי אחשורוש, יש להקדים מ"ש איש יהודי
9 גו' ושמו מרדכי גו' איש ימיני, דצריך להבין מה טעם
10 נקרא מרדכי "איש יהודי" - על שם שבט יהודה - והרי
11 מרדכי הי' משבט בנימין, שזהו פירוש "איש ימיני".

12 גם צריך להבין דבגזירת המן נאמר להשמיד להרג
13 בו' היהודים, והרי בשבע ועשרים ומאה מדינה
14 מלכות אחשורוש היה גם מכל השבטים אפרים
15 ומנשה.

16 כמו"כ צריך להבין הטעם שבני ישראל נקראים
17 במגילה בשם יהודים (ולא בשם בני ישראל או בני
18 יעקב), כהלשון בגזירת המן "להשמיד להרוג גו' את
19 כל היהודים", והלא בקכ"ז מדינות אחשורוש היו מכל
20 השבטים, גם מאפרים ומנשה [כלומר לא רק ממלכות
21 יהודה אלא גם ממלכות יוסף] - ו"גם אחר גלות עשרת
22 השבטים בימי סנחריב".

23 אלא שנקראו כולם יהודים מפני בחינת הבטול
24 שיש בהם לאור אין סוף ב"ה, כמו שאנו אומרים
25 בשמונה עשרה מודים אנחנו לך, שעל שם זה נק'
26 יהודי כמ"ש לאה הפעם אודה את ה' על כן קראה
27 שמו יהודה.

28 אלא הטעם לשם יהודים, כי שם יהודה הוא
29 מלשון הודאה, וכדברי לאה "הפעם אודה את ה' על
30 כן קראה שמו יהודה", ובהודאה יש שני פירושים: (א)
31 הודאה - נתינת תודה, כמו "להודות ולהלל", (ב)
32 הודאה - שמבטל את דעתו ומודה לדעת אחרים, כמו

33 "מודים חכמים לרבי מאיר", או "הודה ולא בוש לומר
34 כו'". וזהו הפירוש הפנימי ב"מודים אנחנו לך"
35 שאומרים בתפלת שמונה עשרה, שהוא גם לשון
36 הודאה וביטול, שאנו מבטלים את עצמנו אל הקב"ה
37 (אור אין סוף ב"ה). ועל שם בחינה זו של הודאה
38 וביטול להקב"ה נקראים בנ"י בשם יהודים.

39 ולכן נק' מרדכי איש יהודי, פירוש שר ליהודים,
40 כמו איש הר הבית, כי הוא היה מקור הבטול.
41 מרדכי נקרא בשם "איש יהודי", כי "איש" הוא
42 לשון שררה, כמו "איש הר הבית", ו"איש יהודי" -
43 "שר ליהודים" - היינו שמרדכי הי' ה"שר", היינו
44 המקור לבחינת הביטול, שהוא השפיע לכל בנ"י את
45 בחינת הביטול להקב"ה.

46 כמאמר רז"ל מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר
47 דרור, ומתרגמינן מירא דכיא. ומר זה לדעת
48 הרמב"ם ושאר מפרשים הוא מושק הנזכר בנמ'
49 פרק כיצד מברכין, שהוא דם חיה ידוע שנקרש
50 בחמומרת שכצוארה ונעשה בושם הנקרא מר.
51 ענין זה שבמרדכי, שהי' שר ומקור לבחינת
52 הביטול, נרמז גם בשם "מרדכי".

53 ויובן זה ע"פ הביאור הפנימי במאמר רז"ל
54 "מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר דרור ומתרגמינן
55 מירא דכיא", דמר דרור הוא אחד מסממני הקטורת,
56 שהוא בושם שנעשה מדם חיה טמאה [ששמה "ידוע"]
57 שנקרש.

58 והיינו במדות הנפש בחינת אתכפיא ואתהפכא
59 ממרירו למיתקו.

60 והתוכן הפנימי של הדברים: הפיכת דם חיה טמאה
61 להיות בושם מסממני הקטורת, מורה על העבודה
62 ד"אתכפיא ואתהפכא ממרירו למתקא", פירוש,
63 אתכפיא משמעו כפי' ואתהפכא משמעו הפיכה, והן

11 כי הדם הוא הנפש החיונית, נפש המתאוה,
12 וכשמהפך תאוותיו הבהמיות מתענוגי עולם הזה
13 להיות כל חפצו ותענוגיו בה' זהו ענין שנעשה
14 ממנו בושם.
15 וכן בענינו, ד"מר" שהוא דם חי' טמאה, מורה
16 על החיות של נפש הבהמית [הנקראת גם "נפש
17 החיונית"], שהיא נפש המתאוה תענוגים גשמיים,
18 והפיכת דם זה להיות בושם ענינה - הפיכת תאוותיו
19 הבהמיות מתענוגי עולם הזה עד שכל חפצו ותענוגו
20 יהי' בהקב"ה ובעניני קדושה.

ד"ה חייב איניש פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

21 התעוררות תשובה לגמרי יחשיך לאור האלקי שבנשמה
22 לגמרי מכל וכל (וכמ"ש ונר רשעים ידעך שקופץ לגמרי
23 כנ"ל) ולהיפך לפרקים כאשר יגבר כח אור האלקי בנה"א
24 על נה"ט והוא התפעלות רשפי אש התשוקה לה' לבדו עד
25 שמואס ברע ולכופ לבו שלא ימשך אחר כל רצון זר כלל
26 וכלל ונמצא שגם השכל ומדות הטבעיים החומריים גם הם
27 מתפעלי' בהתפעלות אלקות ונכללים ונהפכים מרע לטוב
28 לשנות טבעם הרע מן הקצה לקצה והיינו ע"י בחי' אור
29 השורף ומכלה כמו דמיון אש השחור השורף לפתילה
30 הנ"ל והוא הנק' שלהבת י"ה שבאה בנשמה מצד ההשגה
31 אלקית בהתפעלות רשפי אש התשוקה אלקי' שלהבת זו
32 הנקרא שלהבת יה דוקא הוא השורף ומכלה לאש וחום זר
33 הרע הטבעי שבלב בשר מעט מעט כו' וכמו שאנו רואים
34 בחוש שכל מי שמתפעל בהתלהבות ודביקות האלקי מיד
35 הוא מתפעל בלבו ומוחו הטבעיים בהתלהבות זו ממש
36 בהתפעלות אמת' רק שאינו נמשך זמן רב רק יש כמעט
37 רגע קופץ האור ויש שמתעכב מעט זמן יותר וזהו מסיבת
38 חסרון השמן כי הגוף הוא כמו משל הפתילה והאור הוא
39 אור האלקי דנשמת האדם שהוא כמו חיבור צורה וחומר
40 כידוע:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

3 דר"ש ר' ייסא ור' חזקיה ושאר חברי' כו' פתח ואמר מה
4 טוב ומה נעי' שבת אחי' גם יחד כו' ע"ש ואתי מטרא

1 זהר ח"ג פ' אחרי מות דנ"ט ע"כ תניא אמר ר"י זמנא
2 חדא הוי צריכא עלמא למיטרא, אתו חבריא לקמי'

1 וע"ש, והקשה (אא"ז הגאון ר' הזקן) דבימי התנאי' כשהיו
2 צריכין למטרא הי' מתענים י"ג תעניות כדאיתא במס'
3 תעניות ע"ש והכא מיד כשפתח ר"ש בדרוש מה טוב ומה
4 נעי' אתא מיטרא, ויובן בהקדם ענין תורה ותפלה, הנה
5 תפלה נק' חיי שעה ותורה נק' חיי עולם פי' חיי שעה בחי'
6 זמן שהוא החיות הנמשך לבחי' מל' אבל בחי' חיי עולם
7 היא מדרגה היותר נעלה ומה גם כי חיי עולם פירושו בלי

8 הפסק עולם מל' נצחיות ושרשו ממקום גבוה מאד כמ"ש
9 ואתה מרום לעולם ה' פי' שבחי' עולם היא מבחי' מרום
10 ונמשך מבחי' אני ה' לא שניתי שבחי' עולם הוא אשר אין
11 בו שינוים (כל"א איכיק) שתמיד נמשך וזהו מבחי' לא
12 שניתי כו', משא"כ בחי' חיי שעה שהוא בחי' זמן (שיש
13 בו שינוי' פעם כך כו' וע' בד"ה קודש ישראל מענין הזמן
14 ע"ש).

זהר פ' אחרי תניא אמר ר"י זמנא חדא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 אך צ"ל האיך תוכל הנשמה שהיא נברא ובע"ג לקבל
2 גילוי אור כזה, והגם שהנשמה טהורה היא, אבל
3 אח"כ אתה בראת ונעשית נברא ובע"ג. אך זהו
4 שנשפלו תומ"צ למטה בכדי שע"י לבושים דתומ"צ
5 תוכל לקבל הגילוי אור שהוא זיו והארה מהמצוה, כי

6 המצוה בעצמה א"א להתגלות עד לע"ל כי שכר מצוה
7 מצוה ובג"ע היא הארת המצוה, ולקבל זה ההארה
8 א"א כ"א ע"י לבושים דתומ"צ בעוה"ז, כי מעשיית
9 המצוה נעשה לבוש בגעה"ת, ומכוונת המצוה לבוש
10 בגעה"ע.

יפה שעה אחת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

ד.
1 הכוחות הפנימיים מונבלים במהותן ובהתחלקותן וכנראה
2 בהפרש בין תורה ומצוות וכב' הכוונות שבמצוות.
3 כח השכל מונבל במהותו והתפשטותו
4 וזהו שהכחות עצמן באים בבחינת הנבלה ובהתחלקות,
5 וכמו לדוגמא כח השכל שהוא כח פנימי שאינו בא ומתגלה
6 בבחינת פשיטות ובבחינת כלי גבול כי אם בהנבלה
7 ובהתחלקות, דכל אור שכל הרי הוא מורגש בהנבלה, ולא
8 כמו הרצון שבא בהתגלות בהתפשטות בלתי מונבלת, מה
9 שאין כן אור השכל שבא בהנבלה,
10 כלומר, כח פנימי במהותו הוא מוגבל. כמו לדוגמא כח
11 השכל, הנה אי אפשר לומר על איזה אדם שהוא שיש לו
12 שכל לא מוגבל, כי שכל בהגדרתו הוא מוגבל. בניגוד לכח
13 הרצון שהוא כח מקיף, הרי דחף הרצון במהותו הוא דחף
14 לא מוגבל. אדם יכול לרצות משהו, בתוקף, תמיד, וללא
15 גבולות, מבלי פרופורציות למהות של הדבר שרוצה אותו.
16 רק כאשר מדידת הדברים נעשית על ידי שכל, הרי טבעו

17 של השכל למדוד את הדבר ולהתייחס אליו לפי גדרו
18 ועניינו, ואם ישנו שכל שיצא מגבולותיו, הרי הוא נהפך
19 להיות שטות והבל. אבל כאשר הרצון בלבד מתגלה - הרי
20 הוא מתגלה ללא גבולות וללא טעם ודעת.
21 במה מתבטאת הגבלתו של השכל? לבד מה שהוא באיזה
22 פרט דבר - שהרי השכל עוסק בנושא מסוים וממילא הוא
23 מוגבל, כי הנושא בו הוא עוסק הוא מוגבל ומסויים (שכן
24 הוא גם ברצון כו'), - גם הרצון הלא מוגבל יכול להופיע
25 כרצון לענין מסויים ומוגבל, ואם כן לא בזה דוקא ניכרת
26 הגבלתו של השכל, הנה עיקר ההבדל הוא עצם האור
27 והגילוי של השכל הוא אור מונבל כו', שגם אור שכל עדין
28 מאוד שבא בהפשטה שאינו נתפס כל כך באותיות הרי הוא
29 בבחינת אור מונבל כו', שהרי גם השכל הכי דק מתגלה
30 באיזה שהם אותיות מוגבלות, וזהו ההנבלה בעצם מציאותו
31 כו'.
32 וגם ההגבלה מתבטאת בעוד ענין מלבד עצם מציאותו, בזה
33 שהוא מונבל בהתפשטות שלו דער פה תבוא³⁶ ותו לא

15 את חיצוניותו, והיינו שכפרט אחד שבו מאיר השכל יותר
16 והוא בחינת הפנימיות והעומק שבו וכפרט אחר אין בו
17 מאור השכל בבחינת פנימיות כל כך בו'. כלומר, גם שכל
18 מופשט שנוגע בהרבה פרטים, לא נוגע בכל פרט ופרט
19 לעומקו באופן שווה.
20 וכן במדות שעל פי השכל יש בהם כמה התחלקות באופן
21 התפשטות והתגלות אור המדות בכל פרט בו', וכמו
22 האהבה שעל פי טעם ודעת - אהבה שנוצרה על ידי
23 חישובים שכליים כאלו ואחרים הרי היא באה בהגבלה
24 ואינו מחייבת ענין המסירות נפש - שענין מסירות נפש הוא
25 יציאה מהטבע ומההגבלות לפי שהאהבה היא מוגבלת בזה
26 בו'. זה עצמו שהאהבה נוצרה מהבנה שכלית מסוימת הרי
27 היא במהותה מוגבלת.

1 בו', דכל שכל אמיתי יש בו הגבלה כמה יכול להתפשט -
2 התפשטות השכל פירושו לקחת סברא שכלית ולמתוח
3 אותה על עוד ועוד עניינים שונים, שמוארים ומתבהרים על
4 פי אותה סברא בו', ומי שהוא חכם גדול שמבין הענין
5 לעומקו יותר יוכל להתפשט בו יותר ולהרחיב את שכל זה
6 לעוד עניינים, מכל מקום עדיין הכל הוא בהגבלה בו',
7 והיינו להיותו כח השכל אור פנימי בעצם על כן בא
8 בהגבלה בו'.
9 וגם ההגבלה מתבטאת בעוד פרט בזה שבא בבחינת
10 התחלקות שהרי כל ענין שכלי יש בו כמה פרטים, שאי
11 אפשר להיות ענין שכלי שלא יהיו בו פרטים - בכל מבנה
12 שכלי יש מורכבות של כמה פרטים, ובכל פרט שבו אינו
13 דומה איכות אור השכל המאיר בו והן בבחינת פנימיות
14 וחיצוניות בו', - כלומר שיש את פנימיותו של השכל ויש

חג השבועות, תע"ב, לפרט קטן

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ו

1 פי' עד שתכלה רגל - שגם היצירה י"ב לאהבת ה'. מתתיהו ובניו ניצחו את אנטיוכוס העובד
2 לחמה, ע"י חיזוק האמונה. ומעוצם הגילוי תיקנו עד שגם המורדים יבואו לכלות הנפש. וזה "מן
3 השוק" - השתוקקות הקב"ה בבריאת העולם שיהיה לו דירה בתחתונים.

21 העולם, כן על ידי חזוק האמונה שהיה במתתיהו ובניו
22 נצחו את אנטיוכוס העובד לחמה עד שנעשו המונין ללכנה
23 להיותם קטנים שמקטינים את עצמם בבחינת ברה פחמה
24 בו', ולגדל עצם מעלת הנס וההמשכה הגבוהה שנמשכה
25 תקנו בגר הנפח זמן עד שתכלה גם רגל לא דתרמודאי, הם
26 המורדים מחמת יצרם הרע, והינו שגם היצר הרע יבוא
27 לבחינת כליון ותשוקה, דהנה פתיב "אני ה' לא שניתי
28 ואתם בני יעקב לא כליתם", פרוש שהנביא מתמה דהלא
29 מחמת ההתבוננות איך שלא שניתי כלל, ואתה הוא קדם
30 שנברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא העולם בלי שום
31 שנוי, הנה צריך להיות כל אחד בבחינת פלות הנפש
32 לאלקות, ועל זה מתרץ להיותם בני יעקב בבחינת י' עקב,
33 והינו על ידי העונות שאדם דש בעקביו, שעל ידי זה "כשל
34 בעוניי כחי", שנכשל הכח כל כך עד שאינו יכול להתגבר
35 על היצר הרע בו'. אמנם בגס דהנפח, מחמת עצם הגילוי
36 שנמשך על ידי האמונה, הגה גם התרמודים נעשו ונתהפכו
37 להיות בבחינת "בשגי יצריך", שגם כח המתאנה שביצרים

4 ויעד שתכלה רגל, פרוש רגל הוא היצר הרע, כאמרו ו'ל
5 (עבודת נרה דף ה עמוד ב) על פסוק "אשריכם ורעי
6 על כל מים משלחי רגל השור" בו', "אשריכם ישראל בזמן
7 שעוסקים בתורה ובגמילות חסדים יצרים מסור בידם",
8 ופרשו רש"י ותוספות שדיקו מדכתיב "משלחי רגל",
9 שנקרא היצר הרע רגל על שם דכתיב (שמואל"ב ה, יב)
10 "ויבא הלך לאיש העשיר", שנמשל היצר הרע להלך תחלה
11 ואחר כך לאורח ואחר כך לאיש, וההלך הוא ברגל, לכן
12 "משלחי רגל" הוא היצר הרע, ואם כן פרוש "עד שתכלה
13 רגל" הוא בענין "בכל לבבך - בשגי יצריך", שגם היצר
14 הרע יבוא לאהבת הו' בו'. וזהו גם כן "עד דכליא רגלא
15 דתרמודאי"י, הם המורדים, מלשון "המורדת על בעלה",
16 שהוא הפך מה שנתבאר לעיל בענין "שעשאה פלי", כי
17 אם פלי מלא וטמטום ואטום מלקבל מחמת רצונותיו
18 הזרים בו', אף כמו ששפתי חכמים העושים גזר ועטרה
19 מבחינת האמונה על בחינת דעת שיש להם, והרי הם הפך
20 בבחינת הפסילים שאינם מודים ב"ויהי כן" אשר בו נברא

1 נְתַהפֵךְ לְטוֹב לְהִיטּוֹת מִתְאַוָּה לְאַלְקוּת, וְהִתְבּוֹנְנוּת לְבּוֹא
2 לְבַחֲנֶיהָ זֶה הוּא "מִן הַשּׁוֹק", פְּרוֹשׁ שׁוֹק הוּא לְשׁוֹן "שׁוֹקִיו
3 עֲמוּדֵי שֵׁשׁ", שֶׁנֶּשֶׁתְּוֹקֵק הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִרְאָתוֹ, וּמִפְּנֵי

שבת חנוכה, תרפ"ו

לקוטי דיבורים

1 והנה אם כי אין אתנו יודע עד מה בגדרי השגת
2 הנשמות בידיעה והעדר הידיעה, וברור הדבר שגם
3 בנשמות ישנם תוארי תלמיד חכם ועם הארץ, אבל עם
4 זה הנה ברור לנו כי גם עם הארץ דנשמה, עם הארץ
5 נשמתו, יש לו מושג מוחשי בגדרי מקום רוחני אלקי, כי
6 כל נשמה ונשמה בעולם העליון היא רואה אלקות
7 במוחש ממש, כי הנשמה למעלה הרי כל כוחותיה הם
8 בהתגלות בשכל ומדות והכל בהשכלות וידיעות אלקות,
9 ומידיעה זו שהנשמה יודעת זאת במוחש, הנה יש איזה
10 גילוי נוצץ (זה משתקף) גם בחלק הנשמה המלובשת בגוף
11 ובא גם בהשגתו, ויותר מדויק לומר בהרגשתו, אבל
12 חסרים אנחנו אותן המלות והאותיות לגלות זאת אפילו
13 לעצמנו, אבל בכל אופן אין אנו יכולים לומר שאין אנו
14 יודעים כלל, אלא שידיעתנו בזה הוא בהרגש ולא בהשגה,
15 ובגן עדן ישנם חדרים ישיבות קיבוצים שלומדים תורה
16 ברבים, וכל צדיק וצדיק יש לו ישיבה שלו ומושב
17 התלמידים בהישיבות הכל כאשר לכל עם היותו מסודר
18 בהגבלת מקום רוחני אלקי דגן עדן, הנה עם כל זה הרי
19 הסדר הוא בהגדרת מקום ממש, רק שהוא רוחני אלקי,
20 היינו על פי אמיתת מדרגתו של כל אחד ואחד כמו
21 שהוא באמת, על פי משפט צדק דבית דין של מעלה, ולכן
22 מקום הגן עדן בכלל נקרא מקום נורא, וכסגנון הלשון

מישיבה לישיבה מקום מה נורא, דמיירי בנשמות הבאות
מעלמא דין אחרי צאתם מהגוף ואחרי קבלת עונשם
(כמ"ש במ"א בארוכה בענין חיבוט הקבר והעצה להקל
עונש זה על ידי הרגילות בריבוי הדיבור בדברי תורה
תפלה ואמירת תהלים) והזדככותם, עולים לגן עדן
והולכים מישיבה לישיבה שבגן עדן, דבכללותו הוא מקום
נורא. וטעם הדבר הוא, דידוע דעולם הבא נקרא עולם
האמת, שהוא עולם ברור, העולם הזה נקרא עולם
השקר, דכל ענינו של עולם הזה הוא יש ומציאות, והיש
הנה החיצוניות שלו כמו שנראה לדבר ומציאות הוא
שקר, וכן הוא בהנבראים שנראים למציאות דבר מה, וכל
אחד תופס מקום לעצמו בישותו, שזהו הכל שקר, כי
העיקר הוא החיות, והגוף נגרר אחרי הנפש שהוא
העיקר. וכן כל מעשי בני אדם המתנהגים על פי שכלם
הטבעי, על הרוב מלא שקרים, מה שאין כן בעולם הבא
שם הכל ברור, הן דבכללות העולם נראה האמת הגמור,
והוא שהעיקר הוא החיות והחיות הוא אלקות, והן
במהותו העצמי של כל נשמה ונשמה, נראה האמת כמו
שהוא, ולכן נקרא נורא, כי המקום מטיל אימה ופחד,
וכמו שכתוב¹⁵ "וימהר משה ויקד ארצה וישתחו", ואמרו
רז"ל¹⁶ מדת האמת ראה.

ב' דחג השבועות, תרצ"ג

(16) סנהדרין קיא, א.

(15) שמות לד, ח.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הרי"צ – תרנ"ב

1 בסעודת שבת סיפר רא"ל לאשתו ולהנערים פרשת המאורע שהי' עם תנא אחד שהי' עני גדול,
2 ואשתו צדקנית גדולה, אבל לא יכלה לסבול את צער העניות, וכן הבזיון הגדול אשר כל הנשים אופות
3 ומבשלות לכבוד שבת, ובביתה אין כל מאום לאפות ולבשל.
4 ויהי היום, ותאמר האשה אל אישה התנא: בקש רחמים מלפני הקב"ה אשר יתן לנו את צרכינו
5 במחי' וכלכלה. וישלח השי"ת להתנא רגל משלחן זהב. ותרא האשה בחלומה כי לעתיד לבוא הצדיקים
6 יושבים אצל שלחן זהב של שלשה רגלים ואישה התנא והיא יושבים אצל שלחן של שני רגלים. ותבקש
7 האשה מאת אישה, כי יתפלל להשי"ת אשר יקבל חזרה הרגל של זהב למען שיהי' השלחן שלם.

- 1 כל השבת שמח רא"ל בעונג שבת, ויזמר שירותיו כרגיל. ומכיוון שהבדיל התעצב מאד על המאורע
- 2 של מציאת האבן הטוב. ויאמר לאשתו: ראה, השי"ת עזר לנו כי נתבשרנו בשורה טובה מבנינו אשר
- 3 מצליחים בלימודם, ועתה הנה מן השמים מנסים אותנו. ובכן נתחזקה בה' לעמוד בנסיון.
- 4 ותאמר האשה: צדקת אישי, צדקת. בהיותי בבית הרב שמעתי אשר הרבנית ספרה כי איש אחד
- 5 נסע בספינה והי' לו אבן טוב, והי' לו נסיון גדול, מה הי' הנסיון לא אזכור עתה, ויעמוד בנסיון, ויזרוק
- 6 את האבן הטוב בים, ויתן השי"ת לו ולאשתו בן טוב גאון עולם אשר האיר עיני ישראל בתורתו. גם
- 7 אנחנו נעשה כן, נמכור את האבן הטוב ואת הכסף תחלק לבני תורה.
- 8 טובה עצתך במאד מאד – אמר רא"ל לאשתו – אבל ראשית כל צריכים להודיע להרב, כי המוצא
- 9 מציאה צריך להכריז ע"י הבית דין בכל הבתי כנסיות שבעיר²⁶, ואם נמצא מי שאבד ומחזירים לו
- 10 האבידה אז היא מצוה גדולה, ובאם לאו הוא גזל, לכן אלך תחלה להרב לשאול שאלה וכדבריו נעשה.
- 11 הרא"ל הלך אל הרב ויספר לו כי בערב שבת קודש העבר כאשר דלה מים מן הנהר נכנס דג
- 12 בהדלי. ויקח את הדגה ויתנה לאשתו לעשותה לכבוד שבת. ובנתוח אשתו את הדגה ותמצא בבטנה
- 13 אבן טובה. וירא את האבן להרב. ועל כן הוא מבקש את הרב לעשות כתורה, להכריז על המציאה,
- 14 שמא ימצא האובד ויקיים מצות ה' ויחזיר לו אבידתו.
- 15 הרב ענה להרא"ל: אמת הדבר כי המוצא מציאה בעיר, בדרך או בשדה צריך להכריז עלי' ברבים,
- 16 ואם המצא ימצא איש מי שיאמר אשר הוא אבד את הדבר ההוא, ויתן סימנים מוכיחים אז הנה על
- 17 פי הוראת בית דין המעיינים בצדקת הסימנים מחזירים להאובד את אבידתו והמוצא את המציאה קיים
- 18 מצות ה' בהשבת אבידה.
- 19 אבל המאורע הזה אשר נמצא אבן טובה במעי הדגה, הנה אין צריך להכריז עליו, ובודאי בלעה
- 20 הדגה את האבן הטוב מקרקע הנהר, ועל פי התורה שלו הוא, ומטמון נתן השי"ת לו אשר יוכל להנות
- 21 מזה בתכלית הכשרות. רק מהראוי אשר מעשר מהתמורה אשר יקח בעד האבן יתן לצדקה.
- 22 הרא"ל בא לביתו ויספר כל אשר אמר לו הרב על אודות המציאה. ויחליטו למכור את האבן טוב
- 23 ואת מחירו לחלק לצדקה, מחצית לבני תורה ומחצית לעניים הגונים. בשמחה רבה חלקו רא"ל ואשתו
- 24 את הכסף כפי אשר החליטו לבני תורה ולעניים הגונים. והי' שואב מים כאשר בתחלה.
- 25 עבר שנה ויותר, ויודיע בנם הבחור ר' אלימלך, כי השתדך את אחד הבעלי בתים אשר לוקחו על
- 26 שלחנו למשך שנים רבות שיוכל לעסוק בתורה. וישמחו רא"ל ואשתו על הבשורה טובה, ויתנו שבח
- 27 והודי' להשי"ת.
- 28 בנם הצעיר ר' משולם זוסיא בא מהשיבה בשם טוב, וכל רואיו יכירו כי יראת ה' על פניו, והוא
- 29 טוב לב במאד. את הנערים הלומדי תורה אשר מצא בבית הוריו כבד במאד, וילמד עמהם נוסף על
- 30 לימודם בהשיבה אשר בעיר. ופעמים רבות, למרות רצונו של אביו, הי' עוזר לאביו בהובאת מים
- 31 בעיר, ולהיות כי אביו מיאן בזה, הי' שואב מים מן הנהר, ואביו הי' מוליך המים להעיר.
- 32 וכעבור חצי שנה הלך ר' משולם זוסיא ללמוד תורה בישיבה, וההורים שמחים במאד על הבשורות
- 33 שמקבלים מבניהם.

(26) ראה בבא מציעא כח, ב. רמב"ם הל' גזילה ואבידה פ"ג ה"ט. טושו"ע חו"מ סרס"ז ס"ג. שו"ע אדה"ז שם דיני מציאה ופקדון סכ"א.

אגרות קודש

ב"ה כ"ז אייר תרצ"ה

וורשא

אל ידידי ווי"ח אי"א מוהר"ר לויק שי

גערעניק

שלום וברכה.

במענה על כתבו, השם יתברך יחזק בריאותו ויארץ ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים, שיוכל לעסוק בעבודת הצדקה להחזיק ידי לומדי תורה. השם יתברך יעזר לבניו ובני ביתם שיחיו ויזמין להם פרנסתם בריוח ויתחזקו ללכת בדרכי התורה והמצוה.

ובדבר שאלתו בעניני ההתעסקות בצדקה ובגבאות אשר עייז מתבטל מלימוד התורה, הנה תכלית הלימוד הוא בשביל המעשה, וכמארז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה ובפרט בהחזקת לומדי תורה אין לך מצוה גדולה מזו.

רז"ל אמרו כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו, דהתלמידים הם בנים רוחנים, הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע סיפר לי ששמע מהוד כ"ק אביו אאמו"ר אדמו"ר מוהר"ש שאמר בשם כ"ק אביו אאמו"ר

הרה"ק צמח צדק, ששמע מהוד כ"ק רבנו הזקן שקרא עצמו בשם בן לכ"ק הרב המגיד ממעזריטש, ובשם נכד לכ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע.

ומי אשר בתמיכתו מה שנותן מכספו, ובפרט שהוא מקבל מאחרים דהוי גדול המעשה כו' להחזיק ת"ח העוסקים בתורה הנה עיי' תמיכתו זאת יש לו להנותן והמעשה חלק ונחלה בתורתו ועבודתו של הת"ח ההוא.

אשר על כן, אשרי חלקו בחיים, ויתן השם יתברך לו חיים ארוכים וחיים טובים בבריאות הנכונה, הנה יוסיף אומץ בעבודתו עבודת הקדש וטוב יהי לו בגו"ר.

שילוחו בסך אלף פראנק נתקבל, והשם יתברך יהי בעזרו בגשמיות וברוחניות.

הנני פוב"ש ידידנו אנו"ש שיחיו ואתענין לדעת משלומם. ואם שומרים זמני הלימוד בחול ובש"ק והנני מברכם כי יעזר השם יתברך להם בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכם.

אג"ק מוהר"י צ כרך ג

המשך מעמוד ג

פירוש יהל אור למזמור קיא

הסמיכה והכח מיחוד"ע דכורא ליחוד"ת נוק' להעלותה ואח"כ עייז שהיא מעלה מ"ן נמשך בו תוס' אור כו' וכענין נושאות ומנושאות מתחלה מנושאות ואח"כ והחיות נושאות כו'. ועד"ז יובן ענין סמיכת גאולה לתפלה פ"ק דברכות ד"ט ע"ב כל הסומך גאולה לתפלה כו' וד"י ע"ב והטוב בעיניך עשיתי שסמך גאולה לתפלה כו' וסמיכה זו הוא ענין היכל קדה"ק דבריאה. ובפ"ו דברכות דמ"ב ע"א שלש תכיפות הן תיכף לסמיכה שחיטה תיכף לגאולה תפלה כו' היינו כי הקרבן זהו כמו התפלה שהרי תפלות כנגד תמידין תקנום. א"כ ענין הסמיכה שצ"ל סמוך לשחיטת הקרבן זהו ממש כמו סמיכת גאולה לתפלה כו'. וזהו עשויים באמת וישר. באמת היינו אמת ויציב. שזהו ענין גאולה המשכת ת"ת קו האמצעי. וישר היינו שמונה עשרה דוגמת ורגליהם רגל ישרה. וע' זח"ג פ' אחרי דנ"ט סע"א ע"פ צדיק וישר הוא דהיינו דו"נ וכמ"כ זהו ענין באמת וישר. כי ההמשכה שמלמעלה נק' אמת. ובחי' ישר זהו שגם למטה יהיה גילוי האמת כמו למעלה והיינו שיהי' ישר מלמטה למעלה כמו מלמעלה למטה כמ"ש סד"ה כי תשמע בקול בענין לעשות הישר בעיני ה'. וע' מענין סמיכת גאולה לתפלה בזח"א ר"פ ויגש. ומכ"ז יובן הרבות ס"פ פינחס הנ"ל אבל המועדים כו' סמוכים באמת וישר כי ענין יחוד הנ"ל דאמת וישר זהו ענין המועדים וג' רגלים ור"ח שכולם ענין גלוי אור א"ס ב"ה בבחי' מלכות כו'. וסמיכת גאולה לתפלה נפקא מקרא דכתיב ה' צורי וגואלי תלים י"ט. וסמוך ליה יענך ה' ביום צרה כדפירש"י בפ"ק דברכות ד"ד ע"ב. וע' מהרש"א ד"ט ע"ב ד"י ע"ב:

ט פדות שלח. ח"ב ס"ח ב'.

ח סמוכים לעד לעולם פ"ק דברכות ד"י ע"א סמוכים מן התורה מנין דכתיב סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר. ופרש"י בדברי תורה כתיב אחרי נאמנים כל פקודיו. סמוכים סמיכת כל פקודיו עשויים באמת וישר ולצורך ולא דבר ריק. וכ"ה בפ"ק דיבמות דף ד' ע"א. רק ברכות איתא א"ר יוחנן וביבמות ר' אלעזר. רבות ס"פ פינחס ממש אבל המועדות האלו אינן בטלים לעולם ולא החדשים למה שהן להקב"ה שנאמר אלה מועדי ה' כו' ולכך אינן עתידים ליבטל ועליהם נאמר סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר עכ"ל. זח"א בראשית ל"ה א' אבל סמך דא עזר ודא עזר דלעילא דאתהדר לעילא אנפין באנפין דכר ונקבא אסתמך דא לקבל דא ודאי סמוכים כחדא. סמוכים עולם תתאה בעולם עילאה סמוכים דא דכר ונקבא דאינון סמוכים כחדא. סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר דעד לא אתתקן עולם תתאה לא אתתקן ההוא עולם דקא אמרן כו' עכ"ל. וע' זמ"ג מ"ד ב' פ"ג ב' ה' א'. וזה המאמר הביאו בפרד"ס שער מהות והנהגה ובשל"ה דקמ"ט ע"א. וע' זח"א פ' ויגש אליו יהודה דר"ו ע"ב בענין כי הנה המלכים נועדו כדין תרין עלמין מתקשרין כחדא כו'. ובפ"י הרמ"ז שם ומשם יובן ענין זה. ועמ"ש בבה"ז פ' נח איך בהנמשך גם מהמ"ן נצטייר הולד ולכן נמשך לזווג כו' ועמ"ש בת"א פ' בראשית ע"פ אעשה לו עזר כנגדו. וד"ש בפרד"ס ערך סמוכים שהמל' נסמך בתפארת ותפארת במלכות כו'. ועמ"ש בענין מחצית השקל שהיו"ד נק' אבנא למשקל בה המ"ן כו'. ועמ"ש ע"פ שלח לך אנשים ויתורו שזהו ענין שילוח המרגלים להעלות ארץ כנען שהיתה ביד כנען כו' שכדי להעלותה צ"ל המשכה מבחי' דכורא וז"ש כולם אנשים. והוא כענין ברכת המצות כו'. והנה מתחלה נמשך

לוח זמנים לשבוע חג הפסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמו"ר		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:19	6:26	9:01	8:57	9:33	9:29	10:37	10:34	19:03	19:07	19:27	19:31	18:47	19:41
חיפה (ק)	6:17	6:24	9:00	8:55	9:32	9:27	10:36	10:32	19:03	19:08	19:28	19:32	18:37	19:42
ירושלים (ק)	6:15	6:23	8:59	8:55	9:31	9:26	10:35	10:31	19:03	19:08	19:28	19:32	18:27	19:40
תל אביב (ק)	6:19	6:27	9:01	8:57	9:34	9:29	10:38	10:34	19:03	19:07	19:27	19:31	18:46	19:42
אוסטריה וינה (ק)	6:16	6:28	9:10	9:03	9:41	9:35	10:47	10:42	19:29	19:38	19:59	20:08	19:18	20:22
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:36	6:31	8:53	8:55	9:25	9:27	10:25	10:25	18:16	18:08	18:42	18:33	17:51	18:44
אוקראינה אודסה (ק)	6:22	6:34	9:13	9:06	9:45	9:39	10:51	10:46	19:29	19:37	19:58	20:06	19:17	20:10
אוקראינה דונייצק (ק)	6:03	5:51	8:44	8:37	9:16	9:09	10:22	10:17	19:02	19:11	19:32	19:41	18:52	19:45
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:15	6:02	8:55	8:48	9:27	9:20	10:33	10:28	19:13	19:22	19:44	19:53	19:03	19:57
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:26	6:39	9:20	9:12	9:52	9:45	10:58	10:53	19:40	19:49	20:11	20:21	19:30	20:25
אוקראינה קייב (ק)	6:17	6:31	9:12	9:05	9:44	9:37	10:50	10:45	19:34	19:43	20:05	20:15	19:24	20:19
איטליה מילאנו (ק)	6:49	7:00	9:39	9:33	10:12	10:05	11:17	11:12	19:55	20:02	20:23	20:31	19:43	20:45
אקוואדור קיטו (ח)	6:05	6:07	8:40	8:38	9:10	9:08	10:13	10:11	18:28	18:27	18:49	18:48	18:09	18:52
ארגנטינה ב. איירס (ח)	7:09	7:04	9:26	9:27	9:59	10:00	10:58	10:58	18:49	18:41	19:14	19:06	18:25	19:17
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	8:02	7:55	10:19	10:21	10:50	10:52	11:49	11:50	19:41	19:31	20:08	19:58	19:15	20:02
ארה"ב בולטימור (ק)	6:38	6:48	9:24	9:19	9:57	9:52	11:02	10:57	19:33	19:39	19:59	20:05	19:20	20:09
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:25	6:35	9:14	9:08	9:46	9:40	10:50	10:46	19:25	19:31	19:51	19:58	19:12	20:09
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:26	6:36	9:14	9:08	9:46	9:40	10:51	10:46	19:24	19:30	19:51	19:57	19:11	20:09
ארה"ב דטרויט (ק)	7:00	7:10	9:49	9:43	10:21	10:15	11:26	11:22	20:02	20:09	20:30	20:37	19:50	20:48
ארה"ב היוסטן (ק)	7:00	7:07	9:42	9:38	10:14	10:10	11:18	11:14	19:43	19:47	20:07	20:11	19:28	20:20
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:28	6:36	9:12	9:07	9:44	9:39	10:48	10:45	19:18	19:22	19:43	19:47	19:04	19:57
ארה"ב מיאמי (ק)	7:03	7:09	9:42	9:38	10:15	10:11	11:18	11:15	19:40	19:43	20:03	20:06	19:24	20:15
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:22	6:32	9:09	9:03	9:42	9:36	10:46	10:42	19:19	19:26	19:46	19:53	19:07	20:06
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:18	6:28	9:08	9:02	9:39	9:33	10:44	10:40	19:21	19:28	19:48	19:55	19:09	20:06
בוליביה לה פאס (ח)	6:30	6:29	9:01	9:01	9:31	9:30	10:33	10:32	18:43	18:38	19:05	19:00	18:21	19:04
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:15	7:02	9:56	9:49	10:29	10:21	11:35	11:29	20:18	20:28	20:50	21:00	20:08	21:17
בלגיה בריסל (ק)	7:01	7:15	9:57	9:49	10:29	10:21	11:35	11:29	20:19	20:29	20:50	21:01	20:09	21:17
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:09	6:24	9:08	9:00	9:40	9:32	10:47	10:41	19:37	19:48	20:11	20:23	19:28	20:27
ברזיל ס.פאולו (ח)	6:13	6:10	8:37	8:37	9:08	9:08	10:09	10:08	18:10	18:04	18:32	18:27	17:47	18:33
ברזיל ריו דה ז'נירו (ח)	5:58	5:56	8:23	8:23	8:54	8:54	9:55	9:54	17:56	17:51	18:19	18:13	17:34	18:20
בריטניה לונדון (ק)	6:18	6:31	9:14	9:06	9:46	9:38	10:52	10:46	19:38	19:48	20:10	20:20	19:28	20:36
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:24	6:38	9:22	9:14	9:54	9:46	11:00	10:54	19:48	19:59	20:21	20:33	19:39	20:51
גרמניה ברלין (ק)	6:23	6:37	9:20	9:12	9:52	9:44	10:58	10:52	19:44	19:55	20:17	20:28	19:35	20:32
גרמניה פרנקפורט (ק)	6:44	6:57	9:40	9:32	10:11	10:04	11:17	11:12	20:02	20:11	20:33	20:43	19:52	20:47
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	6:13	6:10	8:38	8:39	9:09	9:09	10:01	10:00	18:12	18:06	18:35	18:29	17:49	18:33
הודו בומביי (ח)	6:26	6:31	9:02	8:58	9:35	9:31	10:37	10:34	18:55	18:56	19:17	19:18	18:38	19:22
הודו פונה (ח)	6:20	6:25	8:58	8:54	9:30	9:26	10:33	10:30	18:52	18:53	19:14	19:15	18:35	19:19
הונגריה בודפשט (ק)	6:07	6:19	8:59	8:52	9:32	9:25	10:37	10:32	19:17	19:25	19:46	19:55	19:06	19:59
טורקיה איסטנבול (ק)	6:35	6:45	9:22	9:16	9:54	9:49	10:59	10:55	19:32	19:38	19:59	20:05	19:19	20:09
יוון אתונה (ק)	6:58	7:07	9:44	9:38	10:16	10:11	11:20	11:16	19:51	19:57	20:17	20:23	19:38	20:27

לוח זמנים לשבוע חג הפסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה קישינב (ק)	6:41	6:30	9:20	9:14	9:53	9:46	10:58	10:53	19:36	19:44	20:05	20:14	19:25	20:18
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:23	7:18	9:59	9:56	10:29	10:26	11:33	11:30	19:58	20:00	20:20	20:22	19:41	20:26
ניו זילנד קרייסטצ'רץ' (ח)	6:45	6:53	9:04	9:07	9:37	9:40	10:36	10:37	18:20	18:09	18:47	18:37	17:55	18:41
נפאל קטמנדו (ח)	5:48	5:42	8:25	8:21	8:56	8:52	10:00	9:57	18:27	18:30	18:50	18:54	18:12	18:58
סינגפור סינגפור (ח)	7:02	7:00	9:31	9:29	10:03	10:01	11:05	11:03	19:14	19:13	19:35	19:34	18:55	19:38
פולין ורשא (ק)	6:06	5:52	8:49	8:42	9:21	9:13	10:27	10:22	19:14	19:25	19:47	19:58	19:05	20:02
פרו לימה (ח)	6:11	6:11	8:36	8:36	9:09	9:08	10:10	10:09	18:13	18:09	18:34	18:31	17:52	18:35
צרפת ליאון (ק)	7:17	7:05	9:57	9:50	10:29	10:22	11:34	11:29	20:13	20:21	20:42	20:50	20:01	21:03
צרפת פריז (ק)	7:24	7:12	10:05	9:58	10:37	10:30	11:43	11:38	20:25	20:34	20:56	21:05	20:15	21:20
קולומביה בוגוטה (ח)	5:48	5:45	8:22	8:20	8:52	8:50	9:55	9:53	18:12	18:11	18:33	18:32	17:53	18:36
קנדה טורונטו (ק)	6:55	6:44	9:34	9:28	10:06	10:00	11:11	11:06	19:48	19:56	20:16	20:24	19:36	20:36
קנדה מונטריאול (ק)	6:30	6:19	9:10	9:04	9:42	9:36	10:48	10:43	19:26	19:34	19:55	20:03	19:15	20:16
קפריסין לרנקה (ק)	6:31	6:23	9:05	9:00	9:38	9:33	10:42	10:38	19:08	19:13	19:33	19:38	18:54	19:42
רוסיה מוסקבה (ח)	6:55	6:39	9:41	9:32	10:12	10:04	11:19	11:13	20:13	20:25	20:48	21:01	20:05	21:18
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	6:57	6:46	9:37	9:30	10:09	10:03	11:15	11:10	19:53	20:02	20:23	20:31	19:42	20:35
שווייץ ציריך (ק)	7:00	6:48	9:41	9:35	10:13	10:06	11:18	11:13	20:00	20:09	20:30	20:39	19:49	20:52
תאילנד בנגקוק (ח)	6:11	6:07	8:42	8:39	9:15	9:12	10:17	10:14	18:32	18:33	18:54	18:54	18:15	18:58

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

המשך ביאור למס' כריתות ליום שני עמ' א

1 דוחה הגמרא את הראיה: **ממאי** – מנין שכך סובר רבי מאיר, **הלמא**
2 – שמא נאמר שיש עירוב והוצאה גם ליום הכפורים, והכי קתני –
3 וכך כוונת רבי מאיר לומר, אם היתה שבת, והוציא, חייב אם
4 משום שבת יום הכפורים, והיינו שתי חטאות נוספות, אבל באמת
5 גם אם היה זה יום הכפורים לבד היה חייב חטאת נוספת, ורצה רבי
6 מאיר להוסיף עוד שתי חטאות על מנינו של תנא קמא.
7 הגמרא מביאה את דברי רפרם באופן אחר: **אלא, אי איתמר דרפרם**
8 **על תרא איתמר** – מה שנאמר בשם רפרם, על ברייתא זו הוא אמר
9 כן, **דתניא** בברייתא, נאמר בפסוק לגבי השעיר המשתלח לעזאזל
10 ביום הכפורים, **וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי**
11 **והתנדף עליו את כל עונת בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל חטאתם**
12 **ונתן אתם על ראש השעיר ושלח ביד איש עתי המדבר** (ויקרא טו
13 כא), ויש לדרוש את הפסוק כך, לשון **'איש'** באה להבשיר את הדר, שאין
14 עבודה זו צריכה להיעשות דווקא בכהן. ולשון **'עתי'** באה
15 ללמד שאפילו במומחה – אפילו אם אותו אדם שהוכן לשילוח
16 השעיר נטמא, מותר לו להכנס למקדש בטומאה ולטול את השעיר.
17 וכן ניתן לקיים מצות שילוח השעיר, ואפילו בשבת, שאם אין
18 השעיר יכול להלך רשאי ליטלו על כתפיו, אף שמוליכו ארבע אמות
19 ברשות הרבים. ועוד יש לדרוש, **'עתי'**, במוזמן – באדם שהוכן
20 מאתמול לשילוח השעיר. מסיימת הגמרא: קתני – מכל מקום שנינו
21 בברייתא, **עתי, ואפילו בשבת, ועל זה אמר רפרם, ואת אומרת** –
22 מברייתא זו יש ללמוד, שיש עירוב והוצאה לשבת, ואין עירוב

משנה

23 והוצאה ליום הכפורים, שאם לא כן, מדוע הוצרכה הברייתא
24 ללמוד מפסוק היתר הוצאה ברשות הרבים בשבת, היה לה ללמוד
25 היתר זה ליום הכפורים עצמו, אף שחל ביום חול, שמוותר להוציא בו
26 את השעיר, והיינו יודעים שהוא הדין לשבת, אלא ודאי שאין איסור
27 הוצאה ביום הכפורים כלל.
28 דוחה הגמרא: **ממאי** – מנין לך לדייק כן מהברייתא, הרי אפשר לומר
29 דשאני – שונה הוא דינו של שעיר המשתלח, דהבשירו ביום
30 הכפורים בכך – שכך היא צורת עבודתו ביום הכפורים, על ידי
31 הוצאתו ושילוחו לעזאזל, ולכן לא הוצרכה הברייתא ללימוד מיוחד
32 המתיר זאת ביום הכפורים, וכמו שקרבנות התמיד קרבים כל שבת,
33 כיון שזו חובת היום, אבל ביום הכפורים שחל בשבת, שנוסף איסור
34 שבת, צריך ריבוי מיוחד. ואין מכאן ראיה שאין כלל איסור הוצאה
35 ביום הכפורים.
36 מסיימת הגמרא: **אלא** דין זה דרפרם, ברותא היא – דבר הנשנה
37 מחוץ לבית המדרש, ואינו נכון להלכה.

38 משנתנו מביאה אופן שחייב כמה חטאות על מעשה ביאה אחד: יש
39 אדם שבא ביאה אחת על אשה, וחייב עליה שש חטאות. מבארת
40 המשנה: כיצד יתכן דבר זה, הכא על בתו, וחייב עליה משום בתו,
41 ואחוזת ואשת אחיו, ואשת אחי אביו, ואשת איש, ונדה.
42

סדר מצות הדלקת נרות ליום ראשון ושני של פסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב שבת קודש – יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת השבת 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות במוצאי שבת קודש בלילה השני של חג הפסח).

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: **פָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא**

חָסַר בְּעוֹלָמּוֹ פְּלוֹם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם בְּנֵי

אָדָם ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il